DE INVENTO CORPORE
DIVI FRANCISCI
ORDINIS MINORUM PARENTIS

ROMAE MDCCCXIX.

Prelis Rev. Cam. Apost.

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

PIO SEPTIMO

PONTIFICI MAXIMO

FR. IOSEPH MARIA DE BONIS

ORD. MIN. CONV. MINISTER GENERALIS

FELICITATEM

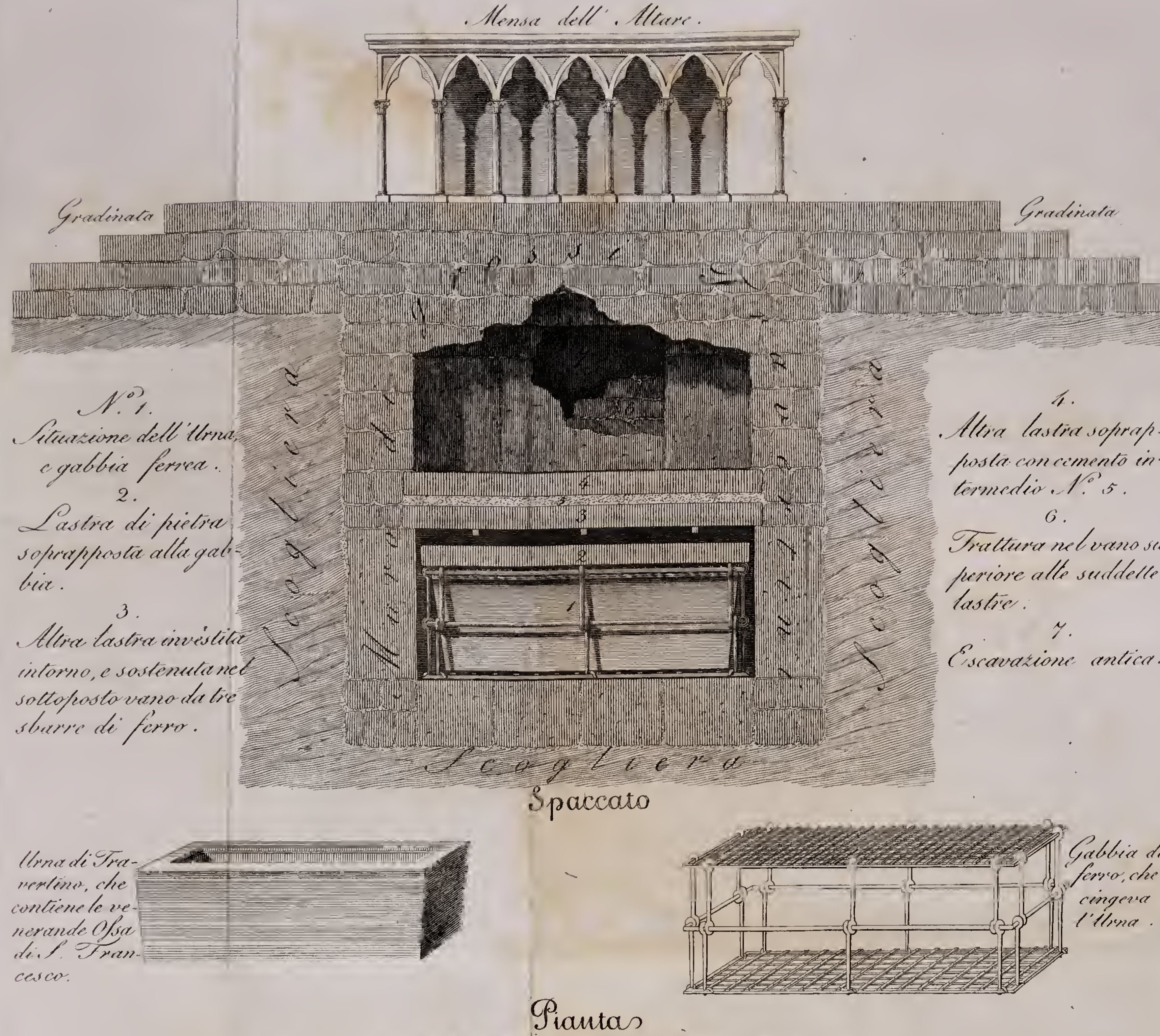
BEATISSIME PATER

Contigit benignitate Tua, atque in Sanctissimum Parentem Nostrum Franciscum studio, ut ad vestigandas eius reliquias operam nobis conferre liceret, ac Pauli V, Decessoris Tui, lege solveremur, qua nobis id agere, proposita

gravissima poena, interdictum. Tuis etiam curis, Beatissime Pater, *effectum est, ut postquam spes affulsit, venerandos, diuque conquisitos cineres nostrum se in conspectum dedisse, illuc accederent gravissimi Antistites, qui mandata a Te iurisdictione muniti omnia dispicerent, omnia explorarent, atque in acta solemnia referrent, quae ad veritatem de re subiecta eruendam dispici, atque explorari opus esset. Nec vero abnuisti, quominus nobis acta illa paterent, ex iisque promeremus quaecumque firmamento, ac praesidio causae nostrae esse possent. Quamquam opportunum nobis est visum uti aliena in id opera, nec recedendum a more duximus, qui Romae obtinet, ut de huiusmodi argumentis ex Advocatis causarum sacrarum aliquis disserat. Is vero, qui in id delectus, celeritate usus, quanta maxima adhiberi in gravissimo negotio potuit, ea scripto mandavit, quae nunc* Sanctitati Tuae *sistimus, quibusque causa accurate explanatur. Iam ergo confi-*

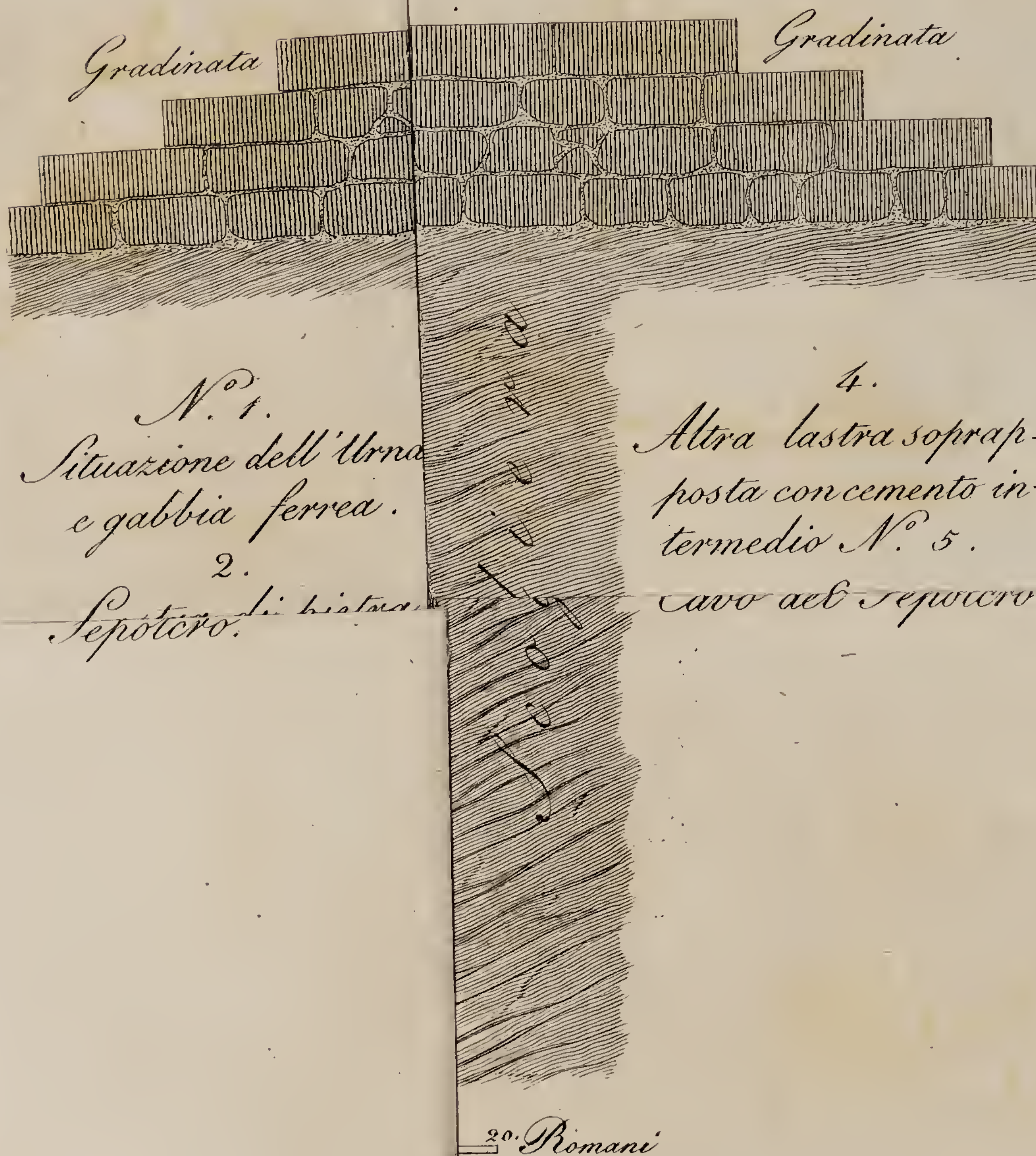
dere licet futurum, ut inventae Assisii sub ara Basilicae maximae exuviae Supremo Iudicio Tuo habendae, ac colendae statuantur pro reliquiis illius corporis, quod pientissima, ac dudum recepta caelo Sancti Patris Nostri Francisci Anima incoluit. Id si fiet, erit cur gaudeamus quicumque, Francisco duce, atque signifero, Deo militamus; atque erit insuper, cur Ipsi Tibi luculentum gaudium accedat. Quum enim, Te potestatem faciente sacras illas exuvias quaerendi, repertae fuerint; nemo potiori iure illarum repertor habendus est, quam Sanctitas Tua, *ex cuius auctoritate, ut ex abdito educerentur loco, allaboratum est, atque perfectum. Quare quod* Sozomenus, *Ecclesiasticae historiae auctor disertus, scripsit de Pulcheria Theodosii Iunioris Sorore, quae Sanctorum Martyrum Quadraginta reliquias reperit, quum diu omnium oculos illae fugissent*, tantum temporis spatium elabi.... Deum de industria permisisse, ut et Martyrum inventionem, et benevolentiam

suam erga inventricem illarum mirabiliorem, atque illustriorem redderet, (Sozomen. Histor. Eccles. lib. 9. cap. 2. Edit. Valesii) *id sane ad inventum nuper, Te Auspice, Teque Pontifice, Sancti Patris Nostri Francisci corpus, et ad divinam erga Te benevolentiam nova hac significatione testatam flectere, atque aptare licebit. Interim pedibus Tuis advoluti causae decretorium iudicium Tuum anxio quidem animo (quis enim de patris re non sit anxius?) verumtamen submisso, ac docili praestolamur.*

Sepolcro del Serafico Patriarca S. Francesco d'Asisi incavato nel vivo scoglio, e scoperto ai 7. Novembre 1818.

G.B. Mariani ril.e e dis.e — G.B. Cipriani inc. 1819. in Roma.

Sepolcro del cavato nel vivo scoglio,

G. B. Mariani ril.° e dis.° G. B. Cipriani inc. 1819. in Roma.

INVENTAS ASSISII
SUB ARA BASILICÆ MAXIMA
HUMANI CORPORIS RELIQVIAS
ESSE RELIQVIAS
CORPORIS D. FRANCISCI
ORDINIS MINORUM PARENTIS

DEMONSTRATIO IUDICIALIS
FRANCISCI GUADAGNII ADV.

Qui aliquid scripto tradat hoc tempore vel de Alexandri, Macedonum Regis, terrarumque vastatoris, sepulcro, quod sua ætate *Chrysostomus* nemini compertum aiebat, (a) vel de sepulcro Archimedis, quod Siciliæ Quæstor Cicero, dumetis undique septum, ac Syracusanis ignoratum, retexit, (b) vel de Albanis ollis fictilibus, vetustissima ossa claudentibus, et concreta in lapidem materie obrutis, (c) is multorum gratiam inibit, nec illius liber feretur argumenti exilitate, aut levitate laborare. Non æque tamen multos ad legendum pelliciet, qui commentarium nunc edat de sepulcro, ac reliquiis D. FRANCISCI, ORDINIS MINORUM CONDITORIS, quas (salvis iuribus Apostolicæ Sedis, cuius hac de recognitio est, atque iudicium) frustra diu perquisitas, nunc

(*a*) *D. Jo. Chrysost. Hom.* 26. *in Epist.* 2. *ad Corinth. tom.* 10. *Edit. Montfauconii.*

(*b*) *Cicero Tusc. Quaest. lib.* 5. *cap.* 23.

(*c*) *Lettera del Sig. Dottore Alessandro Visconti ec. sopra alcnni vasi sepolcrali rinvenuti nelle vicinanze dell'Antica Alba-Longa. Roma* 1817.

demum patere arbitramur. Nimirum, ut olim pietas quædam agrestis, ac fera tantam sacras obtinendi reliquias cupiditatem Christianorum animis iniiciebat, non ut vererentur *pii* illi *praedones*, quo nomine appellantur a *Muratorio*, eas sibi furto, fallaciis, et aperto etiam marte parare; (a) ita nunc, pietate apud plerosque, non emendata, sed extincta, de rebus huiusmodi studium elanguit; multosque reperias, in ipso Catholicæ Ecclesiæ gremio enutritos, ista qui negligant, ac tamquam puerorum crepundia contemnant. Sed nulla minus me cura sollicitat, quam id genus hominibus, licet ob suas litterulas iactent se valde, probari. Quapropter, vix ego sum ad scribendum de hoc argumento vocatus, protinus iis dimissis, quæ adfecta, atque inchoata in manibus habebam, in causam descendi, eamque diligenter inspexi. Ubi vero eam non labantem, ac iure cassam, sed firmam, invictisque munitam argumentis comperi; non equidem me subduxi labori hac lucubratione ostendendi, sacra ossa, ac cineres, non ita pridem repertos sub Ara maxima Basilicæ inferioris Asisinatis, Sancti Patriarchæ Francisci veras esse, ac germanas exuvias. Maximas autem gratias me habere profiteor *Reverendissimo Patri Magistro Josepho Mariae de Bonis, Ministro Generali Ordinis Min. Conv.* qui meam, quantulacumque est, operam ad id ostendendum poposcit, quum et ipse, et ex Ordine tam præclaro alii viri diserti eo possent in argumento naviter, copioseque versari. Quos credo eas idcirco partes externo homini imponere maluisse, ne, quum nupera sacri corporis inventio eorum in Sanctissimum Parentem pietati, ac laboribus debeatur, ipsi suas ostentare laudes, ac de re bene gesta sibi plaudere viderentur. Licebit igitur de Ordine tam eximio, sua promerita nunc silenti, usurpare illud *Chrysostomi* : *Neque alius quisquam tantas non dico occasiones, sed potius necessitates habuit arrogantiae, neque tamen ullus ita se munde ab omni jactantia subduxit*. (b) Atque ego quidem disputationem hanc totam geminas in partes seco, quarum prima *historica*, altera ad propositum nostrum propius accedet, ac *contentiosa* dicetur. Quamquam ipsa nos expositio historica contentionibus nonnullis, haud sane levibus, implicabit.

(a) *Murator. Antiq. Ital. Med. Aev. tom.* 5. *diss.* 58.

(b) *D. Chrysost. Hom.* 5. *de Laud. S. Pauli tom.* 2. *Edit. Montfauconii.*

PARS I.

Quæ Historica.

Sectio I.

De Sacro Corpore D. Francisci ab ejus obitu usque ad nuperam inventionem.

1. Historiam corporis D. Francisci ab ejus obitu usque ad nuperam inventionem decem propositionibus expediam, easque omnes idonea auctoritate vallabo. Qua profecto ratione res traditæ altius, atque distinctius legentium memoriæ insculpentur, ac, sicubi opus erit, facilius erit ad ea, quæ narrata, quæque repetenda sint, regredi. Scio equidem conclusam propositionibus narrationem non ita fluere, ut ea commendari venustate possit, quam in historicis nonnullis valde suspicimus. Sed me munus susceptum admonet, ut elegantis, ac politæ scriptionis laudem perspicuæ, ac solidæ rerum exponendarum demonstrationi posthabeam.

PROP. I.

2. Quarto nonas Octobris anni MCCXXVI. Franciscus ille, qui *quasi stella matutina in medio nebulae claris vitae micans, et doctrinae fulgoribus sedentes in tenebris, et in umbra mortis irradiatione praefulgida direxit in lucem, et tamquam arcus praefulgens inter nebulas gloriae signum in se dominici foederis repraesentans pacem, et salutem evangelizavit hominibus existens et ipse angelus verae pacis*, (a) cælum petens corporeas terris exuvias reliquit.

Hæc de tempore obitus D. Francisci patent ad liquidum ex iis, quae disputata sunt a *Bollandianis* ad diem 4. *Oct. in Comm. Praev. de S. Franc. Confessor.* §. 29. in quo plura emendantur, quæ de obitu, atque ætate D. Francisci scribentes aliqui non aptis temporibus consignaverunt.

(a) *D. Bonav. in Prolog. ad Vit. D. Francisci.*

PROP. II.

Nocte illa ipsa, qua Vir Sanctus excessit e vivis, maximi hominum concursus facti sunt ad *Aedem Portiunculae*, in qua Sanctum Heroem mors occupavit. Circumfusa autem multitudo *totam noctem illam, in qua obiit Pater, divinis laudibus consumare, ita ut prae jubilationum charitate fore Angelorum excubiae viderentur.* (a)

Miram hominum multitudinem affluxisse ad D. Francisci corpus illa ipsa nocte, tradidit præter *Celanensem*, cujus verba exscripsimus, *D. Bonaventura*, ac *Joannes a Ceperano*, quem *Bollandiani* plerumque *Biographum secundum* vocant. (b) Sed unde multitudo illa tanta se tam propere effudit? Certe ab Assisio, ac finitimis locis, ut habet *Celanensis cit. loc.* scri-

(*a*) *Thomas Celanensis in Vita D. Francisci lib.* 2. *cap.* 4.

(*b*) Auctores qui de rebus D. Francisci scripserunt, quique idonei sint ad faciendam fidem eorum, quae tradunt, novisse est opus. Qui hac notitia non accurate imbutus ad res Francisci perdiscendas accedat, saepe pro veris falsa; ac reiicienda pro tenendis accipiet, et in sylva veluti caligante, ac densa sine duce versabitur. Ex Commentariis de Francisci vita tres ab illis conscripti sunt, quibus Dei munere contigit cum illo vivere, ac Sancti Herois consuetudine frui. Eorum agmen ducit *Thomas Celanensis*, ab ipso D. Francisco in Ordinem suum adlectus, cujusque Commentarium de Francisci vita numquam antea editum ex *Codice MS. Monachorum Cisterciensium Longipontis* ediderunt *Bollandiani ad diem* 4. *Octobris*. Hunc in labore de eodem argumento scribendi excepit *Ioannes a Ceperano*, *Notarius*, ut videtur, *Apostolicus*, sed a *Bollandianis*, ob subortam aliquam de ejus nomine dubitationem, plerumque appellatus tantummodo *Biographus Secundus*. Numquam autem Joannis lucubratio continenti ordine in lucem emissa; sed membratim, ac caesim adhibita est a *Bollandianis* ad ea confirmanda, quae de S. Francisco scripsere, quum Joannis Commentarius in eorum manus incidisset *Codici membraneo* consignatus, qui fuit olim in libraria supellectili *Isaaci Vossii*. Quis autem ignorat, in iis, qui primi se S. Francisco aggregarunt. ac discipulorum duodecim numerum expleverunt, fuisse *Leonem*, *Angelum*, atque *Rufinum*, viros sanctimoniae laude clarissimos? At hi quoque, ut ea proderent, quae ab aliis de Patriarcha Sanctissimo praetermissa fuerant, aut non satis accurate exposita, calamo non pepercerunt. Castus, atque omni interpolatione carens est eorum Commentarius, qualis ex *Belgico Codice MS.* editus est a *Bollandianis* quasi Appendicula Commentarii *Thomae Celanensis*. Num autem derogare quis fidem audeat *D. Bonaventurae*, qui quidem quinquennis erat, quum D. Franciscus excessit e vivis, sed

bens: *Catervatim tota Civitas Assisii ruit, et omnis accelerat regio videre magnalia Dei, quae in Servo sancto suo ostenderat Dominus Majestatis.* Duplex studium tantas hominum catervas ad *Portiunculam* impulit nocte intempesta. Cupiebant illi *videre magnalia Dei, quae in Servo sancto suo ostenderat*; stigmata nimirum Francisci corpori inusta divinitus, quæque pauci numero, quum viveret Franciscus, ac studiose illa tegeret, viderant, at de quibus multi multa inaudiverant. Verumtamen Asisinates urgebat quoque cura providendi, at-

de eo scribere aggressus non recusavit quominus se conferret Assisium, deque rebus Sancti Parentis sui sermonem conferret *cum familiaribus ejus superviventibus . . . et maxime cum quibusdam, qui sanctitatis ejus et conscii fuerant, et sectatores praecipui*, ut ipse praefert in *Prologo*?

Hos habemus de rebus D. Francisci auctores certos, locupletes, ac maximae religionis. Insuper quum de illo *ex professo* scribant, ut dici solet, ac tantam in eum pietatem ostendant, ut in eo laudando satis diserta verba reperire non videantur, neque suae unquam pietati satisfacere; stultus fuerit, qui putet desiderari in iis quidquam, quod magni momenti sit ad eius virtutes patefaciendas, ac dona caelestia, ut eius sanctitas omnium oculis extantior esset, ipsi collata. Non abnuerim tamen, alia quaedam leviora, atque minutula posse ab scriptoribus non adeo antiquis de S. Patriarcha narrari, quae insimulari falsitatis haud deceat. Sed illa esse oportet haud magni momenti, ne ineptos dicamus, aut negligentiores fuisse in suo obeundo munere *Thomam Celanensem*, *Ioannem a Ceperano*, *Leonem*, *Angelum*, *Rufinum*, ac *D. Bonaventuram*, qui potuerint omnia rescire, atque afferre de Patriarcha Sanctissimo, quae digna relatu, attamen ob consilii inopiam, aut crimen ignaviae turpissimum praetermiserint.

At durum videtur, res non admittere a recentiore aliquo scriptore de Sancto Viro litteris traditas, quod de illis antiquiores scriptores sileant; nec fidendum esse *argumento negativo*, utpote enervi, incerto, ac lubrico, viri prudentes monent. Non equidem ignoro, maxima opus esse circumspectione, ac consilio, ut intelligatur, quando, quibusque in causis *argumentum negativum* traduci ad usum sine temeritate possit. Sed tamen qui eo numquam utendum doceat, viam patefaciet, qua sycophantae omnia turbare, ac confingere de rebus antiquis pro arbitrio possint, nec ulla facultas sit eripiendi nos ab eorum fallaciis, atque decipulis. Si autem argumenti illius non omnino interdicendus est usus, non equidem video quando potiori iure adhiberi possit, quam in rebus illustribus ad laudem D. Francisci, quasque tot illi antiqui scriptores, tanta praediti fide, tanta integritate, tanta religione, eiusque gloriae amplificandae tam cupidi, libentissime commemorassent, nec tamen commemorant.

que excubandi, ne ex Aede *Portiunculae*, quæ proxima quidem Assisio, sed extra ejus ambitum assurgit, raperent aliqui Francisci exuvias, et alio averterent. Etenim quam cupidi essent Asisinates sacras eius obtinendi reliquias, testati sunt moerore, quo angebantur, quoties morbo affectus alibi morabatur, ac testati sunt lætitia, quam, eo Assisium revertente, præ se tulerunt. *Quo postquam pervenit* (*Ioannis a Ceperano* verba recito) *facta est non modica totius exultatio civitatis; et gratias agentes laudaverunt unanimiter Dominum, quod tantum penes se recondi speravere thesaurum.* (a)

P R O P. III.

Statim ac dies illuxit, instituta est pompa, qua Sancti Viri corpus in templum deferretur, quod Assisii *D. Georgii* honori iamdiu constructum; qua in pompa (festam dicas, non funebrem (*turbae, quae convenerant*, incesserunt *acceptis arborum ramis, et cereorum multiplicatis luminibus, cum hymnis et canticis.*

Retuli hæc ipsis *B. Bonaventurae* verbis *loc. cit.* cui plane consentiunt quæ scripta a *Thoma Celanensi loc.* pariter *cit.* et a *Ioanne a Ceperano* apud *Bollandian. in Comm. Praev. num.* 668.

P R O P. IV.

Quia inter *Aedem Partiunculae*, a qua S.Patriarchæ auferebantur exuviæ, ac *Templum D. Georgii*, ad quod deferebantur, *Aedes* occurrebat *S. Damiani*, quam pone D. Clara, aliæque dicatæ Deo Fœminæ sedem sibi collocarant; sacra pompa eo loci substitit, ac S. Francisci corpus tum Claræ, tum eius asseclis est patefactum.

Hæc habent scriptores quotquot superius memorati *locis cit.* Ex *Thoma Celanensi* illud etiam elicimus, non vulgari sandapila, sed clausa in arca delatum esse corpus D. Francisci. Quum enim narrat oculis D. Claræ, ejusque sociarum fuisse exhibitum, *aperta*, inquit, *est arca*, *in qua portabatur.*

(*a*) *Ioannes a Ceperano, vel Biographus Secundus apud Bollandian. in Comm. Praev. de S. Franc. Conf. num.* 617.

PROP. V.

Præter impressa D. Francisci corpori de cælo stigmata, alia tamquam insueta narrantur de sacris illis exuviis, quamdiu oculis patuerunt; nimirum fuisse illi cadaveri cælestem quamdam pulchritudinem, candorem, ac flexilem mollitiem artuum cunctorum.

Hac de re fusius erit deinde agendum, pluresque excitandi erunt testes. Sufficiat apponere nunc verba *Joannis a Ceperano* a *Bollandianis* allata in *Comm. Praev. num.* 66. *Videbant namque* (ait de affusis ad Francisci cadaver ejus filiis) *novum illud, quod fecerat Dominas super terram, videbant, inquam, non planctu, sed plausu dignum miraculum, sacrum videlicet Corpus Christi stigmatibus decoratum. Adspiciebant membra ejus morbida prius, et rigida jam tractabiliter pro tangentis se voluntate flectentia; carnem quoque, duram prius, et lividam, veluti pueri teneritudine jam resumpta, mirando candore nitentem, et quasi carnis glorificatae speciem prae decoris magnitudine praetendentem.* De stigmatibus inustis D. Francisco, ac post ejus mortem visis, dignum est afferri testimonium ex *Salimbene Parmansi*, cujus *Chronicon* M.S. pluribus bibliothecis est ornamento, Romæ vero bibliothecam familiæ *de Comitibus* instruebat. Is autem hæc habet: *Sicut dixit mihi Fr. Leo, qui praesens fuit, quando ad sepeliendum lavabatur in morte, videbatur certe sicut unus Crucifixus de Cruce depositus.*

PROP. VI.

Ad *Templum D. Georgii*, in Urbe Assisii consurgens, quum pervenisset sacra pompa, ibi D. Francisci exuviæ in *arca saxea* sunt conditæ.

Hoc depromptum e scriptoribus Vitæ D. Francisci, quos recensui, atque ex *locis cit.* De *arca* quidem *saxea*, ad claudendum ejus corpus adhibita, non ii scriptores verba faciunt. At enim id mandare litteris non prætermisit D. *Joannes a Capistrano* scribens: *Ad Civitatem relatus, in Ecclesia S. Georgii, ubi puerulus litteras didicerat, in arca saxea reverenter reconditur etc.* (a) Aetas profecto, qua D. Joannes a Capistra-

(*a*) *Summ. num.* 2. ibique *num.* 41.

no vixit, abfuit multum ab ætate D. Francisci. Sed non idcirco illius testimonium de arca saxea expungendum erit, atque inducendum veluti commentitium. Non enim materia, ex qua arca constaret, sive illa marmorea, sive saxea, sive ænea, res erat tanti momenti, ut eam vetusti, probatissimique scriptores vitæ D. Francisci absque crimine silere non possent. Quibus in rerum adiunctis argumentum ductum a silentio veterum leviusculum est, ac nugatorium. (a) Equidem pro certo habeo, D. Joannem suam narrationem de arcæ materia ex probato fonte, nimirum e scriptore aliquo ætati D. Francisci proximo, hausisse. Num enim ex ingenio suo, omniumque primus Joannes id in medium attulisse dicendus? Si tantæ prudentiæ, tantæque pietatis scriptor insimuletur mendacii, quo demum alio in scriptore ad faciendam fidem residebit auctoritas?

PROP. VII.

Anno MCCXXX. Corpus D. Francisci in fastos Cælitum jam illati e *Templo D. Georgii* translatum est in Basilicam illam, quæ Gregorii IX. Pontificis jussu in eam omnino causam Assisii condita fuerat, ut ossa Viri Sancti complecteretur.

Si rei exploratissimæ testimonia quæris, suppeditabit *Nostra Monumentorum Appendix*; (b) suppeditabunt *Bollandiani*, (c) atque alii scriptores innumeri.

PROP. VIII.

Ea in translatione nonnulla evenerunt, quæ Pontificis animum graviter pupugerint, et Asisinatibus irasci coegerint. Id ex Gregorii IX. diplomate, cui initium est *Speravimus hactenus*, nemo non perspicit. (d) Queritur enim Gregorius, *nonnisi auctoritate Apostolicae Sedis* fuisse *translationem faciendam*; *se vero Generali Ministro, et quibusdam aliis Fratribus Ordinis Minorum, viris religiosis, et timoratis, tamquam vicariis* (suis) *commisisse confidenter* ejus translationis partes.

(*a*) Vide quae disputata superius in *Adnotatione ad Prop. II.*
(*b*) *Summ. num.* 2., ibique praecipue *a num.* 1. *ad* 5.
(*c*) *Bollandian. in Comm. Praev. num.* 717., *et seqq.*
(*d*) Extat id *Gregorii IX. diploma in Bullar. Francisc. tom.* 1.

Attamen (pergit Gregorius) Asisinates *vesano spiritu concitati, non attendentes quod sacra mysteria nonnisi a sacris sunt tractanda ministris, praedictum corpus ausu sacrilego rapientes in superbia, et tumultu translationis mysterium damnabiliter prophanarunt non passi a Fratribus praedicto Sancto venerationem debitam exhiberi etc. O quae insania ipsos taliter fascinavit, ut sacerdotale sibi officium usurpantes rem divinam Deo contrectarent invito! Nonne sciunt, quod Oza inclinatae Arcae Domini manum apponens etc. Nonne audierunt quod Ozias etc.* (a)

PROP. IX.

D. Francisci exuvias, in Asisinati Basilica conditas Anno MCCXXX., ea semper Basilica sinu clausit.

(*a*) Non intra increpationes, atque obiurgationes Gregorius stetit. Nam addit: *Ut sciant* (Asisinates) *quam graviter nos, immo Dominum, offenderint, auctoritatem nobis in Sancto praedicto volentes adimere, nos praedictam Ecclesiam, quam exemimus, Episcopi, et Capituli Assisiatis subiicimus ditioni, prohibentes ut ibi de caetero nullatenus Generale Capitulum celebretur, nec aliqui de Fratribus commorentur, et locum supponimus Ecclesiastico interdicto, donec nobis de tanta injuria satisfiat. Ne vero contra eos severius procedere compellamur, Universitati eorum nostris damus litteris firmiter in praeceptis, ut infra quindecim dies post susceptionem earum viros idoneos Universitatis nomine ad nostram praesentiam destinare procurent, paratos satisfactionem plenariam exhibere, et de stando mandatis nostris praestare cautiones. Quocirca Fraternitati vestrae* (Episcopis *Perusino*, ac *Spoletino* scribebat) *per Apostolica scripta mandamus, quatenus si Potestas, Consilium praedicti praeceptum nostrum neglexerint adimplere, Vos in Potestatem, et Consilium Excomunicationis, et in Terram Interdicti sententias promulgantes faciatis eas usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari*. Sed concepta a Gregorio contra Asisinates iracundia momento deferbuit. Numquam Minores a Basilica recessisse, neque unquam illa *Episcopo*, ac *Capitulo* Asisinatium subdita fuisse narratur. Non ergo illi factum suum excusarunt tantummodo, sed Pontifici etiam probarunt. Si qua enim in illis resedisset culpa, licet fortasse levior quam ut poenis tantis affici deberetur, non alicui tamen poenae sese subduxissent. At nulla memoratur imposita a Pontifice haud nimis leni, quique si quibuslibet in negotiis acrem se criminum vindicem praebuit, certe in iis, quae Franciscum, tam sibi carum, praecipuumque violarent, maximae erat severitatis exempla editurus. Hac de re sermo erit deinceps instaurandus a nobis.

Immensa est testimoniorum strues, qua adversarium suum, id pernegantem, *Balthasar Lombardius* obruit. Nos collecta ab eo testimonia exscripsimus, nec scriptioni huic nostræ pigrati sumus attexere. (a) Hic est ille *Lombardius ex Ordine Min. Conv.* qui, edito in Dantis Aligherii poema acutissimo commentario, vel ad seram posteritatem nomen suum propagavit. Quoad tamen scriptorum loca ab ipso collecta, ut D. Francisci reliquias in Basilica Asisinati semper asservatas probaret, edicimus, immo proclamamus, nos ea testimonia, quum traditionem istam muniant, recipere, sed testimonium *VVadingi*, quod alia infarciat, repudiare.

PROP. X.

De corpore D. Francisci, controversia, non vetusta quidem, verumtamen haud levis exarsit, quum alii contenderent, illud, vivi corporis more, atque habitu, pedibus insistere, ac sacratissima stigmata cruore manantia ostentare; alii vero corruptionis legi minime exemptum dicerent.

Qui de hoc capite inter se digladiari consueverint, narrant *Bollandiani* dum aiunt: *Reverendi Patres Minores Conventuales, ad quos S. Francisci Basilica apud Assisium pertinet, affirmant, dudumque affirmarunt, et cum illis VVadingus, aliique ex Minoribus Observantibus, ejusdem S. Francisci corpus singulari, perpetuoque miraculo ad haec usque tempora integrum, incorruptum, quinque sacris stigmatibus recenti sanguine conspicuis insignitum, tenerum, ac palpabile, quale statim post obitum mirabiliter apparuit, ad instar vivi hominis stare sine fulcro in pedes erectum, elevatis oculis in caelum etc. Contra vero aliqui ex Reverendis Patribus Minoribus, quos Observantes, et Recollectos, appellant, contendunt, Sancti Francisci corpus, quod post obitum suum miro candore et teneritudine carnis, et quinque stigmatibus etc. vere mirabiliter decoratum visum fuit, deinde in ossa, et cineres resolutum iacere etc.* (b) Hinc mirum videri nequit, *Lombardium*, qui fuit e Min. Conv. Familia, sequutum suorum sententiam, attulisse, ac disputasse aliqua pro stantis, ac vividi corporis D. Fran-

(a) *Summ. num.* 2.

(b) *Bollandian. ad diem* 4. *Oct. in Vita S. Francisci Analect. part.* 4. §. 1. *num* 1., *et seqq.*

cisci prodigio. Verumtamen hæc opinio cogit me aberrare de via, nec sinit, ut rectus postulabat ordo, me nunc ad historiam inventi sacri corporis progredi. Omnino necesse est intersistam hic, expendamque, num prodigiosus illius status, ac vigor fuerit unquam idoneo aliquo argumento probatus. Si enim patronos prodigii tanti ratio, probationesque non defecerunt, sane iam nostra causa acta dici potest, et conclamata, quum pro corpore D. Francisci non vivida membra, ac corruptionis expertia, sed ossa, cineresque præferamus.

Sectio II.

De iactato prodigio stantis, ac vividi Corporis Divi Francisci.

3. Non *Thomae Celanensi*, non *Ioanni a Ceperano*, non *Tribus Sociis*, non *D. Bonaventurae*, non ulli e scriptoribus illius sæculi, quo vixit Franciscus, non denique scriptori ulli sæculi XIV., vel XV. excidit verbum, quo corpus Sancti Patriarchæ corruptioni haud obnoxium fuisse prodatur. (a) Immo quamvis incorruptio corporis Christiani alicujus Herois obtinere locum possit unius ex miraculis, quæ ad cælestes illi honores demerendos valeant, (b) vel saltem de incorruptis eorum membris non sit silendum in Pontificiis diplomatibus,

(*a*) Quoad D. Bonaventuram, non is silentio tantum suo, sed expresso etiam sermone sententiam de incorrupto D. Francisci corpore oppugnare visus est. Vocat enim ejusdem corpus *ossa felicia*, *pretiosum sacrorum ossium thesaurum*, atque *ossa sacra*. At suspicantur *Bollandiani Analect. de S. Franc. §. 13. num. 236., et seqq.* iis fortasse locis Bonaventuram loqui rhetorum more, ac pro toto partem accipere. Verumtamen satis perspectum est, nisi cogat necessitas, tribuendum esse verbis sensum obvium, ac proprium, quin ad calamistros ac pigmenta rhetorum confugiamus. Certa haec est, ac vulgatissima *hermeneutices* regula. Adde, *Ioannem etiam a Ceperano* apud *eosd. Bollandian. in Comm. praev. num. 727.* Basilicam Asisinatem ita describere: *Ubi preciosus ossium suorum thesaurus reconditur*. Omnesne aetate illa rhetorissabant?

(*b*) Exempla Christianorum heroum, quibus incorruptio corporis profuit ad obtinendos caelestes honores, habes penes *Benedictum XIV. de Beatif. et Can. lib. 4. part. 1. cap. 30. num. 8. 11. 13. etc.*

per quæ in Beatos illi, Sanctosvé referuntur; (a) Gregorius tamen IX. (de cuius eruditione, ac studio in D. Franciscum aliquid subinde interseram) nullam incorrupti eius corporis mentionem habet in diplomate, quo Franciscum intulit Sanctis. Hoc autem silentium, rei nimirum, quæ ad S. Patriarchæ decus maxime pertinebat, quamque pro munere suo scriptores illi, ac Gregorius Pontifex reticere minime debuissent, quanti momenti sit, nisi cæcutimus, adspicimus. (b)

4. Omnium primus D. Francisci corpus incorruptum dixit *Pelbarius*, ex Ordine Minorum, ac Sæculi XVI. scriptor; nec *Rugilus* qui dissertationem pro ista sententia valde accuratam conscripsit, transmisitque ad *Bollandianos*, dum illi ad

(*a*) De incorruptis eorum membris et solere, et debere mentionem fieri in Pontificum diplomatibus, docet idem *Benedictus ibid. num.* 14.

(*b*) *L'argomento negativo, che si forma dal silenzio degli Antichi non deve ammettersi senza le giuste limitazioni . . . Il silenzio può derivare da varj capi. Primieramente, che non abbiano fatto riflessione nelle circostanze a raccontare quel fatto, e questo è difetto di attenzione. Secondariamente, che sia sfuggito dalla memoria affatto, ed è un difetto di mente. E finalmente per difetto di volontà, che non l'abbiano voluto riferire. Onde qualunque cosa possibile basta per indebolire l'argomento negativo a fronte dell'autorità affermante . . .* Ita *Lascaris Ragionam. filos. part.* 4. *Ragionam.* 3. qui, ut vides, modis omnibus vim *argumenti negativi* extenuare, atque obtundere conatus est. Hic ego non dicam, scriptores, qui tot per annos non meminerunt de prodigioso statu, atque incorruptione corporis D. Francisci, licet de eo alia mira studiose collegerint, non fuisse certe huiusmodi, in quos cadat vel *difetto di attenzione*, vel *difetto di mente*, vel denique *difetto di volontà*, *che non l'abbiano voluto riferire*. Qua quidem defensione meo iure uti possem. Fuerunt enim ii scriptores, quorum silentium obiicimus, ea pietate, atque doctrina, ut nec iguavia, nec stupore mentis tardarentur, quominus de re tam mira mentionem iniicerent. Fuerunt etiam plerumque ex ipsa Franciscalium familia; ita ut ex decore, quod percepturus erat Sanctissimus Parens ab incorrupti corporis privilegio, ipsi scriptores., eius alumni, partem aliquam laudis possent sibi decerpere. Gregorio autem Romano Pontifici, qui quidem debuisset in Diplomate, quo Franciscum Sanctis adscripsit, ejus prodigii rationem, ant saltem mentionem habere, nec tamen habuit, quis stuporis, quis ignaviae notam, aut quis crimen illud imponat, quod *Lascarius* narrat a voluntate proficisci? Nonne qui in Pontificem Romanum haec iactet, quoties is ad implendam muneris sui partem accedat, ac quum decet ope eum caelesti fulciri, pietatem Romanis Pontificibus debitam oblivisci, ac ipsi Deo irrogare contumeliam videtur?

ad scribendam D. Francisci vitam vigilias suas conferebant, adducere pro opinione ista scriptorem potuit magis vetustum. (a) Per annos nimirum ferme trecentos, qui ab excessu S. Francisci ad *Pelbartum* interfluxerunt, apud omnes viguit, atque inveteravit opinio, ejus corpus communi corruptionis legi fuisse obnoxium. Ecce intercedit *Pelbartus*, ac contrariæ sententiæ, quæ iam alte radices egerat, quamque nunquam interrupta trium sæculorum *quasi possessio* tuebatur, ore audet durissimo refragari. In cuius libro ipsum titulum reprehendo. Inscripsit enim *Pomerium*; quum, facta unius litteræ immutatione, uniusque suppressione, *Pometum* verius deberet inscribi. Nam quemadmodum apud græcos poetas iactum a Discordia pomum coniunctissimas olim inter se deas dissociavit, ac rixa commisit, ita *Pelbarti* liber, malis avibus in lucem editus, ingentem discordiarum molem, litiumque aggeravit.

5. Ac si quærimus, quid in causa fuerit, quare de incorruptione corporis D. Francisci novitia illa excuderetur opinio,

Sed haec missa in praesentia faciamus. Satis fuerit adnotare, eos ipsos, qui in arte critica exercenda omnem intemperantiam abominantur, *argumento negativo* maximam vim tribuere, si *positivi* aliquid permixtum atque adiunctum habeat. Id fatetur *Honoratus a S. Maria Animadv. in Reg. et Us. Crit. tom. 1. diss. 3. art. 2.*, et in hoc non repugnat *Lascarius loc. cit.* viri profecto religionis studiosi, ac quibus molestum est, receptas, ac pietati faventes opiniones levibus argumentis attentari, atque convelli. Jamvero sententia de incorrupto corpore D. Francisci non solum *argumento negativo*, e silentio veterum scriptorum deprompto, oppugnatur, verum etiam *positivum argumentum*, idque gravissimum, adversum habet. Legem enim posuit Deus Adamo, postquam a iustitia excidit, ac proseminatis ab eo parente filiis: *Pulvis es, et in pulverem reverteris*; eaque lege tenebatur quoque Franciscus. Quare qui dicit, illius corpus mansisse tabis expers, vividum, ac succi plenum, adversarios habet non solum scriptores omnes, qui a saeculo XIII. ad XVI. de Francisco verba facientes hoc prodigium silentio presserunt, sed insuper *positivam* divinam legem, quae putrescere corpus illud, solvique mandavit. Utque multa in pauca compingam, moneo, etiam, atque etiam considerandum esse, agi hic non *de qualibet historica veritate*, sed *de veritate miraculi*, quod, ut opus habet ad consistendum validissimis fulcris, ita levioribus impulsibus potest everti. Nos autem non levi illud argumento, sed gravissimo, ac *positivo*, quamquam etiam *negante*, sumus adorti.

(a) *Bollandian. Analect. de S. Francisco Conf. part. 4. §. 1. num. 11., et seqq.*

inveniemus, eius proferendæ arreptam fuisse occasionem ex mira illa specie, ac flexili mollitie artuum cunctorum cadaveris D. Francisci, quæ in illo animadversa est, donec sepulcro caruit. (a) Nec alio ex fonte *Bollandiani* arcessunt sententiæ huius originem. (b) Scilicet speciem inusitatam cadaveris D.Francisci, membrorumque mollitiem, tunc animadversam, certo divino prodigio nonnulli adscripserunt, idque prodigium censuerunt perenne esse debere. At ego postremum hoc fidenter nego. De primo illo capite, nimirum, utrum candor, pulchritudo, mollites in sacro cadavere deprehensa, priusquam tumulo mandaretur, divino prodigio sit tribuenda, incertus animi sum, nec habeo, quid pro explorato constituam.

6. Qui divinum in hoc prodigium novisse recuset, dicet, tam breve fluxisse temporis spatium inter obitum Sancti Viri, ac mandata sepulcro eius membra (die enim postero noctis illius, qua mortalem vitam vivere Franciscus desiit, in *Templo D. Georgii* sepulcro est clausus) (c) ut nullo modo liceat pro miraculo pronunciare. In aliis enim cadaveribus serius, in aliis maturius motus ille partium intestinus incipit, ex quo corruptio: et aliquot certe dies ex doctrina, quam *Benedictus* XIV. probare videtur, (d) opus est abiisse, ac nullum interim incipientis in cadavere corruptionis indicium prodi, ut de miraculo, sine erroris metu, statui aliquid possit.

7. Adde, ne cadaver aliquod tabescat, conferre valde corporis habitum, sive temperiem illam, in qua duriores, ac sicciores sint organorum fibræ; conferre cibum adstrictum, ac parcum, quo se aliquis, dum vivebat, pavit; (e) conferre denique genus morbi, quo quis fuerit extinctus; quod animadvertit *Zacchias* scribens: *Facit quoque, ut diximus ad citam corporum corruptionem genus morbi, quo cadavera fuerint extincta: si enim siccum fuerit, ut marasmus, tabes hectica, ardentissima febris, et hujusmodi, difficilius; si humidum, et a magna putredine ortum ducens, absque mora corrumpuntur.* (f)

(*a*) Refer te ad *Propositionem V. Sect. I.*
(*b*) Repete *Propositionem X. Sect. cit.*
(c) Confer. *Propositionem II. Sect. cit.*
(*d*) *Bened. XIV. de Beat. et Canoniz. lib. 4. part. 1. cap. 3. num. 21.*
(*e*) *Bened. XIV. loc. cit. num. 6.*
(*f*) *Zacchias Quaest. Med. Leg. lib. 4. tit. 1. quaest. 10. num. 18.*

8. Iam vero nihil exploratius, quam D. Francisco fuisse corpus succi permodici, immo ita humore defectum, ut, *consumptis iam carnibus, quasi sola cutis ossibus cohaereret*; quod tradidit *D. Bonaventura.* (a) Id accidit aliqua fortassis ex parte ob nativam temperiem illius corporis, sed præsertim quod se Franciscus omni ratione afflictaret, et a sacris stigmatibus acri sensu doloris afficeretur, atque ægrotaret, essetque cibi, potusque parcissimi; utpote qui *rarissime coctis utens ea cineribus, vel aqua frigida commisceret, et de ipsa sufficienter aqua non biberet.* (b) Quamvis autem, quo morbi genere decesserit S. Patriarcha, tradatur a nemine; tamen apud *Thomam Celanensem* lego, extremo vitæ D. Francisci biennio, *illud pretiosissimum vasculum* (eius nimirum corpus) *in quo caelestis thesaurus erat absconditus, caepisse undique conquassari, et virium omnium pati defectum*, et modo *infirmitatem oculorum incurrisse gravissimam . . . . . ut pluribus locis decocto capite, incisis venis, superpositis emplastris, et immissis collyriis, nihil proficeret, sed quasi semper deterius haberet*; modo *fracto stomacho, infirmitate diuturna, et vitio hepatis, sanguinem multum evomuisse*; modo *intumuisse ventrem eius, turgere crura, tumuisseque pedes*; denique *stupuisse medicos, miratos esse fratres, quomodo spiritus vivere posset in carne sic mortua, cum, consumptis carnibus, sola cutis ossibus adhaereret.* (c) Quæ quoties mente versamus, facile impellimur, ut putemus, postremis vitæ suæ annis D. Franciscum *cachexia* laborare cæpisse. Hic enim morbus eos sæpissime adoritur, qui, ut Franciscus solebat, non optima in ventriculum alimenta ingesserint, progignitque *tumorem sub oculis, leucophlegmatiam, ac tabem*, ut a *Boerhaavio* docemur. (d) Ac dirum quidem morbum, qui varias nocendi Francisco artes exercuit, desiisse demum in tabem, iure colligas ex *D. Bonaventura*, ac *Celanensi* dum narrant, miris eius membra modis emacruisse, ipsis medicis mirantibus, quomodo, par-

(*a*) *D. Bonaventura in Vita D. Franc. cap.* 14.

(*b*) *Joannes a Ceperano apud Bollandian. in Comm. Praev. num.* 273.

(*c*) *Thomas Celanensis in Vita D. Franc. lib.* 2. *cap.* 2., *et seq.* cujus postrema verba non dubitavit in commentarium suum transferre D. *Bonaventura*, alia etiam plurima ex eo mutuatus.

(*d*) *Boerhaav. Aphoris.* 1169., *et seq.*

tibus corporis tum solidis, tum liquidis siccatis, peresis, nec per nutritionem restitutis, vitam produceret.

9. Quæ quum ita se habeant, ac quum tabes ex illis morbis sit, quibus quicumque extinguuntur, ut accepimus a *Zacchia*, facile carent corporis corruptione; haud opus fuisse videtur divino prodigio, ut corpus D. Francisci, eo morbo extincti, ac iam ante morbum fortasse inopia succi laborantis, in cibatu insuper, potuque parcissimi, a corruptione arceretur: præsertim quum ad corruptionem arcendam adiumento esset diligentia, qua usi sunt eius Asseclæ, ne Sancti Patriarchæ membra aeri paterent. Arca enim, ut vidimus,, eum inclusum extulerunt; necesse ut fuerit eam aperiri, quo liceret Divæ Claræ, ac cum ea degentibus pientissimis feminis pascere oculos spectaculo corporis sacri. (a)

10. Hanc argumentorum veluti aciem instruet, qui neget extraordinariam opem divinam intervenire debuisse, ut D. Francisci corpus maneret eiusmodi, quale revera perstitit, quum nondum sepulcro mandatum. Quibus ex argumentis nullum me valde moveret, nisi quod petitur ex intervallo temporis nimium brevi, nec ad integrum diem protenso, quod inter Sancti Viri obitum, ac tumulo obruta eius membra intercessit. Profecto si miraculo Deus D. Francisci post mortem membra honestavit, miraculum obruerunt, qui tam cito illa obruerunt. Non enim de huiusmodi miraculo raptim, ac sine matura diligentia ferri iudicium potest; quumque agitur de cadaveris incorruptione, in ipso temporis lapsu præsidium est ad internoscendum, efficientiane causarum naturalium, an divino prodigio corruptioni fuerit ereptum.

11. Cætera, quæ contra afferuntur, non esset ingentis laboris excutere. Homines quidem rudes, aut minus accurati scriptores, siccitatem cadaverum, quæ multis a causis induci potest, accipiunt pro incorruptione. In quo maximus eos error excæcat. Nam, ut apud *Benedictum* XIV. disserit *Scacchus*, tenendum est, *non posse cadaver aliquod dici incorruptibile, vel incorruptum, ex eo quod ad multum tempus integrum permanserit, nisi vere ac realiter nullam passum sit alterationem neque in colore, neque in carne, neque in ossibus, neque quoad odorem, et nisi omnino integrum, etiam*

(a) Recole *Propositionem IV. Sect. I.*

quoad contactum, *perstiterit*. (a) At vero D. Francisci corpus, quo tempore sepulcro caruit, vere incorrupti, ac minime durati speciem omnium oculis, ac tactui præbuit. Qua de re testimonium Ioannis a Ceperano iam dedimus, (b) et alia nunc haud minus gravia testimonia subiicimus· (c) Si autem temperies corporis D. Francisci, si cibus adstrictus, quo utebatur, sique tabificus morbus, quo extinctus est, conferre poterant, ut eius cadaver, siccitatem quamdam, ac duritiem indueret, quam imperiti habent pro incorruptione; certe illa maxime obstabant, ut flexilis mollities, sine qua vera incorruptio haud existit, in cadavere D. Francisci maneret.

12. Atque ut de hac flexilitate, in S. Patriarchæ corpore post mortem deprehensa, tantummodo dicam, neminem profecto

(*a*) *Scacchus de not. et sign. Sanct. sect.* 9. *cap.* 3.

(*b*) Refer te ad *Propositionem V. Sect. I.*

(*c*) Vita functo D. Francisco, Helias, qui vicaria illius opera in regendo Ordine fungebatur, litteras de illius obitu dedit ad Provinciarum Ministros graves, flexanimas, et veterum Patrum eloquentia dignas. Attulit *Wadingus ad annum* 1226. *num.* 45., in iisque haec habentur: *Dum adhuc vivebat spiritus eius* (Francisci) *in corpore*, *non erat in eo adspectus*, *sed despectus vultus eius*, *et nullum membrum in eo remansit absque nimia passione*. *Ex contractione nervorum membra eius rigida erant*, *sicuti solent esse hominis mortui*, *sed post mortem eius pulcherrimus adspectus est miro candore rutilans*, *et laetificans videntes*. *Et MEMBRA*, *QUAE PRIUS RIGIDA ERANT*, *FACTA SUNT MOLLIA NIMIS*, *SESE VERTENTIA HUC*, *ATQUE ILLUC SECUNDUM POSITIONEM SUAM*, *tamquam pueri delicati*. *Ergo*, *Fratres*, *benedicite Deum cœli etc.* Adde, *Thomam Celanensem in Vita D. Francisci lib.* 2. *cap.* 4. agentem de eius vita functi corpore haec scribere. *Contuebantur* (S. Patriarchae filii) *carnem illius*, *quae nigra erat prius*, *candore nimio renitentem*, *et ex pulchritudine beatae resurrectionis praemia pollicentem*. *Cernebant denique vultum eius quasi vultum Angeli*, *quasi viveret*, *non quasi mortuus esset*, *et cetera membra conversa in teneritudinem*, *et habilitatem innocentiae puerilis*. *Non sunt contracti nervi eius*, *ut mortuorum solent*, *non indurata cutis*, *non rigida effecta sunt MEMBRA*; *sed HUC*, *ATQUE ILLUC VERTENTIA SE*, *VELUTI PONEBANTUR*. Adde denique *D. Bonaventuram cap.* 5. *Vitae S. Francisci* de eodem argumento haec fari: *Caro vero ipsius reliqua*, *quae prius tam ex infirmitate*, *quam ex natura ad nigredinem declinabat*, *candore nimio renitescens illius secundae stolae pulchritudinem praetendebat*. *MEMBRA ILLIUS ADEO MOLLIA*, *ET TRACTABILIA SE PRAEBEBANT PALPANTIBUS*, *ut* etc.

latet, pituitam illam, quam *sinoviam* dicunt, quæque in artuum iuncturis ossa pariter, ac ligamenta lubricat, citissime in cadaveribus vertere se in gluten mobilitati inimicum, efficereque ut, ferruminatis veluti iuncturis, momento rigescant. Ac si ad aliquod tempus flexilia sunt nonnullorum cadavera, in illis id accidit, quibus humida valde corporis temperies obtigerit, quibusque *sinovia* illa artus humectans pertenuis est, et aquosa, nec ita propere glutinis, vel ferruminis naturam induit. Quare quum D. Francisco corpus fuerit plane exsuccum, arensque, illa tamquam dote caruisse videtur, per quam posset eius cadaveri mollities, artuumque mobilitas sine miraculo adesse. Denique, quod de arca additur, ac prohibito per illam a D. Francisci corpore aeris incursu, haud negotium facessit. Nam et arca illa traditur D. Claræ, eiusque asseclis fuisse reserata, ideoque aerem admisisse; nec certe ex lignis, fortasse male directis, ac iunctis, arca compacta *Boyleanae machinae* instar erat, ut posset ab organico corpore corruptionem arcere. Immo quum inclusum arcæ cadaver copia maiore *calorici* premeretur, hinc statuendum est iure, partes ita inclusi cadaveris citius rarefactas esse, et ad resolutionem impulsas, quam si tegmine fuissent nullo a frigido aere defensæ; quod patebit legenti quæ a *Moratellio*, viro in physicis magni nominis, disseruntur. (a)

13. Sed, miraculo quamvis tribuere placeat flexilem illam mollitiem, ac pulchritudinem, qua D. Francisci cadaver, donec terræ non est mandatum, enituit; certe nonnisi inepte hinc a *Pelbarto*, et eius sententiæ subscriptoribus collectum est, debuisse Deum prodigio illi perennitatem addere, aut diuturnitatem saltem contra multorum annorum damna munitam. Prodigiis enim suis Deus, quam vult, durabilitatem impertit; multaque Christianorum heroum corpora corruptioni ad aliquod tempus exemit, ut in membrorum illorum compage, ac domicilio sanctam, sibique acceptam animam olim versatam ostenderet; ea tamen corpora subinde est passus ex indicta hominum generi lege dissolvi. Id autem exploratum est adeo, ut quum corporis incorruptio afferri possit pro uno ex miraculis, quæ post probatas heroicas virtutes ad *Beati* honores alicui obtinendos valent, eiusdem incorruptionis perseverantia pro novo miraculo adduci in medium possit, si stu-

(a) *Moratelli Lezioni di Fisica moderna tom.* 1. *lez.* 3.

dium est *Beato* honores *Sancti* decerni. Qua de re libet Benedictum XIV. erudite, ac subtiliter disputantem inducere. Ita autem *Benedictus*: *Quum Sacrorum Rituum Congregatio ultra Causam S. Mariae Magdalenae de Pazzis, de qua supra, continuationem incorruptionis etc. recensuerit inter miracula pro Canonizatione, atque adeo inter miracula distincta ab ipsa incorruptione, quae fuit ante Beatificationem, uti desumitur ex Decreto edito in Causa S. Margaritae de Cortona die 27. Decembris 1729., et in Causa S. Joannis Nepomuceni die 16. Februarii 1729., videtur cessare debere quaecumque difficultas, tutoque asserendum, posito miraculo incorruptionis, continuationem haberi debere pro novo, et distincto miraculo ad Canonizationem obtinendam. Ut enim docent Theologi, quaedam solum exigunt virtutem supra naturam ad sui productionem, primumque ortum, et quaedam praeterea ad sui conservationem. Exemplum priorum est in ipsa vita restituta, aut oculo reddito per miraculum; quo posito, tum vita, tum visus naturaliter durant ad instar naturalis vitae, aut oculi per naturalem generationem accepti. Exemplum posteriorum est in duplici quantitate penetrata, aut duabus qualitatibus contrariis intenso gradu coniunctis; coniunctio enim illarum non solum miraculi rationem habet in initio, sed etiam in progressu, et continuatione; quoniam nullum est momentum, in quo quantitas quantitatem naturaliter penetret, et una qualitas non exigat expulsionem alterius qualitatis contrariae in gradu intenso etc. Quumque vera incorruptio diu perseverans non ad primum, sed ad secundum miraculorum genus pertineat, hinc fit, ut unum miraculum in incorruptione, alterum in continuatione, et duratione sit constituendum.* (a)

14. Fixum igitur, et ratum sit, posse Deum incorruptionis privilegium tribuere corpori alicui, id vero eidem privilegium subinde adimere, exuviasque illas corporeas legibus naturæ, quæ illarum corruptionem moliuntur, permittere. Nisi enim res ita se haberet, stultum esset incorruptionis perseverantiam novo miraculo adscribere. Et quoniam, quæ argumentando colligimus, clariora, in medium allatis exemplis, fiunt, aio, nihil esse receptum magis, atque probatum, quam corpus D. Francisci Xaverii, Christianæ doctrinæ apud Indos præconis clarissimi, divino prodigio corruptioni fuisse ereptum.

(*a*) *Bened. XIV. de Beat. et Can. lib. 4. part. 1. cap. 30. num. 20.*

Non enim tantum graves historici, sed acta, ac peritorum virorum experimenta probarunt, illius cadaver calce obrutum, ut citius eius caro absumeretur, mansisse tamen integrum adeo, vivoque simile, ut sæpius, ac multos post menses, ex quo Xaverium vita defecit, sacro e corpore sanguis effluxerit. Id autem contigit sive quum, data opera, studioque sanguinis eliciendi cultello a medicis petitum est, sive quum casu aliquo gravius est læsum. Hinc et in *Relatione Auditorum Romanae Rotae*, et in Diplomate Pontificio, quo Xaverius accensetur Sanctis, incorruptio eius corporis miraculi locum obtinet. Pete nunc urbanum Templum, quod a Sanctissimo Nomine Iesu nuncupatur, et asservatum ibi D. Xaverii brachium invise. Non illud carne vivida, ut olim, indutum, non flexile, non denique vere incorruptum cernes; ac, nisi cum vulgo siccitatem accipis pro incorruptione, fatearis necesse est, D. Xaverii brachium, prodigium suum haud diutius proferente Deo, tandem esse corruptum. Perperam ergo *Pelbartus*, quique illi adhæserunt, ex incorruptione illa, si ita volunt, prodigiosa, quam corpus D. Francisci, Minorum Parentis, perbrevi temporis spatio præsetulit, semper incorruptum mansisse contorta argumentatione deduxerunt. Ex quo intelligere pronum est, quam eorum sententia iure cassa sit, ac non disceptabilis, quum ex errore ortum traxerit, ac quum eius patroni pudendæ rerum, de quibus agebant, inscitiæ opinionem suam superstruxerint. (a)

15. Deinde tamen, qui eam sententiam in delitiis habebant, evigilarunt (dormitabant enim profecto, vel somniabant potius, dum perennem incorruptionem ex angusti temporis experimento constitutam, ac ratam putabant) senseruntque, absque experimentis aliis, atque inspectionibus causam suam ad interitum ruere necessarium. Consilium igitur

(a) Videbor fortasse nonnullis hic, atque alibi patronos sententiae de incorrupto D. Francisci corpore inclementius, quam decet, accipere, et iracundia in illos nimia fervere. Ego autem profiteor, me sectatores sententiae illius, adversentur mihi licet, in honore maximo habere, quum illam bona, ut inter bonos agi oportet, fide tuentur. In eos tamen mitis esse non possum, qui falsi patrocinium, non ignari quid agerent, susceperunt, ac pro mendacio mendaciis decertavere. In quos si iracundia efferor, quis me reprehendat? Dolum, versutiam, mendacium odisse nonne licebit?

callidum, audaxque ceperunt. Cadaver Sancti Patriarchæ, quod, ubi illatum est in Basilicam, nemo unus inspexerat, variis temporibus visum narrarunt *Gregorio IX.*, *Nicolao V.*, *Xysto IV.*, Pontificibns Maximis, ac præterea *Albernotio Cardinali*, *Francisco Sfortiae Duci Mediolanensium*, aliisque spectatissimis viris. Eos autem omnes sacrum corpus erectum, vividis membris omnibus, ac præcipue stigmatibus, invenisse dixerunt. Atque etiam non illis grave fuit comminisci, hominem e Francisci Sfortiæ comitatu exscripsisse, aliisque amicissime communicasse titulum, quem ad D. Francisci hypogæum sepulcrum Gregorius IX. insculpi curaverit, quemque posuerit Gregorius CORPORI. (verba tituli sunt) NEC. VIVENTI. NEC. MORTUO. Quibus in commentis refellendis multum operæ *Bollandiani* insumpserunt, (a) perfeceruntque ut omnes cernant, illas inpectionum sacri corporis historias nihil aliud esse, nisi errorum, fraudumque cubilia. Ipse *Lombardius*, quamquam religioni sibi duceret a sententia suorum, qui incorruptioni patrocinabantur, discedere, tamen *non posso*, inquit, *non entrare nel savio giudizio de' Bollandisti*, *e non approvare que' giusti motivi pe' quali tengon essi relazioni cotali* (historias nimirum inspecti corporis D. Francisci) *per sospette*. Quia tamen norunt docti homines, quibus merito suo accenseri *Lombardius* debet, aliquid in suam causam commodi undecumque corradere; hinc ille fabulosis e narrationibus eiusmodi traditioni firmamentum addit de asservatis semper Assisii in Pontificia Basilica exuviis D. Francisci. Ait enim: *Merita però di osservarsi, che in nissuna di queste relazioni ponesi come discoperto novamente e fuor d'espettazione lo stare del corpo di S. Francesco . . . Dal che ne viene che, QUANTUNQUE NON SIENO COTALI RELAZIONI DA ATTENDERSI QUANTO AL FATTO DELLE VISITE, debbano però computarsi, quante e quali sono, come tanti monumenti della fin d'allora costante tradizione di cui parliamo. Imperciocchè può bensì, per cagion d'esempio, spacciare un impostore di aver veduta una delle città al Mondo note, che mai non abbia egli veduta; e poi descrivendola fare a' conoscitori palese la sua impostura: ma nissuno mai, che pazzo non*

(a) Vide *Bollandian. in Analectis de S. Francisci Conf. Parte* 4. *a* §. 3. *ad* 11., in quibus de illis, ut vocant, *visitationibus* partito, ac non sine diuturna mora, sed laudabili, egerunt.

sia, imprenderà a descrivere una città non mai al Mondo intesa, senza motivare d'averla esso il primo discoperta. (a)

16. Præcipuum, ut vidimus, sententiæ de stante, vegetoque corpore D. Francisci incommodum erat, neminem e tot scriptoribus, qui pro suo et munere, et studio in D. Franciscum descripserunt, ac rimati sunt quidquid ei posset esse honorificum, per tria sæcula meminisse de prodigio tanto, tamque ad eius sanctitatem declarandam insigni. Huic quoque incommodo acuti homines occurrere studuerunt. Sed, quemadmodum in proverbio est, *sero sapiunt Phryges*; ideoque nemo maturius *Angelio* illo *a Rivotorto*, qui scripsit opus de Basilica Asisinati, facto titulo *Collis Paradisi*, huic glutinando vulneri, sanandoque manus admovit. Sed operæ pretium est noscere, quod *Angelius* illi medicamen adhibuerit. *Ferunt* (ita enim scribit) *circa admirabilem corporis stationem, quod post translationem ter sancti funeris* (post translatum scilicet corpus S. Francisci e Templo D. Georgii in Basilicam) *quidam Francisci socii alternatim nocturnas excubias in Ecclesia intermedia, maiorem ante aram, faciebant, sub qua sacrae exuviae sunt reconditae, vigilantes, orantes; sicuti cum depositae fuerunt in S. Georgii, apud aedes eiusdem Ecclesiae, consueverant. Dum ergo NOCTE POST ILLIUS DEPOSITIONEM TERTIA unus ex Dei servis praedictis ardentius in oratione ferveret, magnum extemplo terrae motum percepit, quo tota videbatur machina everti; praecipue Altare maius elevatum cirspexit, ab eoque veluti lucem emitti etc. Primo exterritus, deinde admirans eventum iustus ille ad EXCITANDOS CONSODALES SE CONTULIT, rem per partes narravit: QUIN, ET IPSI TERRAEMOTUM SENSISSE AFFIRMARUNT. Jam ad Ecclesiam conveniunt existimantes aedificio aliquod detrimentum accessisse. Ad infimam descendunt: marmoream laminam, qua capsa claudebatur, aliquantisper amotam cernunt, superque eam Sancti Corpus erectum vident, e cuius vultu miri procedebant fulgores etc. Observant opertorium marmoreum non adeo amotum, ut potuerit corpus ex eius remotione prodire: imo per modicum illud spatium introspicientes, interiorem capsam omnino clausam mirantur. Iam noctis tenebrae rarescebant. Cum*

(a) *Lombardi della Sepoltura del Serafico Patriarca de' Minori S. Francesco etc. Append.* 2. §. 2.

ergo Socii propinquum diem recolerent, saepius pedem, pectus, manum, tunicam sancti Patris exosculati abierunt (a).

17. Hic ego omni vocis contentione clamare cogor, fabulas has esse, sycophantias, præstigias, captiones, quibus minus cauti, ac periti teneri quidem possunt, viri experientes rerum, prudentesque illaqueari non possunt. Non enim satis est, *Angelium*, qui vixit sub exitum sæculi XVII., adhibere vocem illam *ferunt*, ut illi fidem habeamus de re, quæ contigisse narratur sæculo XIII., ipsoque anno MCCXXX., quum e Templo D. Georgii traductæ sunt in Basilicam Francisci reliquiæ. Nec *Lombardius* pro hac traditione testem habet *Angelio* vetustiorem. Postquam enim venditavit, obtrusitque nobis *Lombardius* traditionem huiusmodi veluti diuturna vetustate munitam, hæc adscribit oræ inferiori *pag.* 123. *Opusculi* sui: *Angeli Coll. Parad. lib.* 1. *tit:* 15. *e concordemente all'Angeli riportaci la tradizione stessa, l'Assisiano patrizio Pompeo Bini nel libro: La Verità scoperta di tre Santuari tit.* 3. §. 2. At enim *il Padre Angeli scriveva fra il* 1685., *ed il* 1690.; ut expendens *Angelii* testimonium de quodam *Iunctae Pisani* ad exornandam Asisinatem Basilicam opere tradit auctor egregii libelli, qui inscribitur *Antiperistasi Pisane*, quique editus *Pisis* Anno MDCCCXII. *Binius* vero, quem excitat *Lombardius* testem alterum traditionis eiusdem, edidit *Florentiae* librum suum inscriptum: *La verità scoperta etc.* mox elapso sæculo XVIII., annoque eiusdem sæculi vigesimo primo. Necesse est igitur fateamur, eam traditionem, quæ nonnisi *Angelii*, *Biniique* testimonio sustentetur, tam in lubrico, ac præcipiti loco esse positam, ut nullo modo possit a casu prohiberi.

18. Animadvertendum est insuper, *Honoratum* ipsum *a S. Maria*, quo nemo fuit adstrictior, ac parcior in admittendo usu argumenti a veterum silentio petiti, hanc tamen legem statuere: *Piae opiniones nihil complectantur fabulosum, ridiculum, quod fieri non potuerit, et superstitiosum*: atque infra monere: *At vero non est necesse piam aliquam Traditionem vitiis omnibus istis inquinari, ut explodatur, cum satis sit uno dumtaxat affectam esse, de quo purgari non possit* (b).

(*a*) *Angelius a Rivotorto Coll. Parad. lib.* 1. *tit.* 15.

(*b*) *Honorat. a S. Maria Animadv. in Reg. et Us. Crit. tom.* 2. *lib.* 1. *Diss.* 3. *Regula* 2.

Quapropter quum narrationes, quæ veluti vetustam per traditionem acceptæ inculcantur, liceat expendere, sique insignitæ sint falsitatis nota, reiici possint, ad fabellasque amandari; non erit abs re narrationem *Angelii*, quam supra retulimus, de corpore D. Francisci e sepulcri claustris emerso breviter ad trutinam revocare. Ac primo quidem displicet mihi ille terræ motus, quo omnia concuti, convellique visa sunt, quum erumperet e sepulcro; simulque displicet evenisse hæc *nocte post illius depositionem*, ut *Angelius* loquitur, *tertia*. Nimis hæc congruunt cum illis, quæ de Christo resurgente *Evangelistarum* testimonio freti tenemus; scimusque in hoc peccatum a nonnullis, quod in Christo, atque in Francisco omnia similia, ac pene gemina fuisse contenderent. Qui si dixissent, egregium se Christi imitatorem præbuisse Franciscum, nihil profecto quod pietatem, aut veritatem læderet, attulissent. Verumtamen illi, nescio quo consilio, ea etiam, quæ a voluntate Francisci, nisuque Christum imitandi non penderent (num autem hæc ad Francisci sanctimoniam illustrandam contulissent)? aiebant in Christo, atque in Francisco fuisse conformia. Ac *Bartholomaeus* quidem *Albisius*, *Pisani* cognomentum a patria adeptus, exarato circa exitum sæculi XIV. *Conformitatum* libro, in hac se palæstra multum exercuit; exordiumque sumens ab ortu Francisci, de illo non secus, ac de ortu Christi, prædictiones, ac vaticinia sacris in libris extitisse nemini non persuasum voluit. Alii etiam cum *Pisano* coitionem inierunt, idemque illis studium ortum Francisci cum ortu Christi conferendi. Quare legas apud *Pelbartum*, eosque, qui *Pelbarti* narrationem exscripsere, (non tamen apud *Thomam Celanensem*, aut *Ioannem a Ceperano*, aut *Tres Socios*, aut *D. Bonaventuram*) Francisci matrem illum esse in stabulo enixam. Caetera sæpe ad hunc modum contorta, ac conficta, ut inter Christum, atque Franciscum prope nihil intersit. Nemo tamen aliquid commenti fabrefecerat, quo D. Franciscus quasi revixisse port mortem, et in hoc ad Christi gloriam accessisse traderetur. Id vero præstitit *Angelius*, egregieque *Pisani*, eiusque consilii sociis est auxiliatus. Nam qui scripsit, omnia contremuisse quum Francisci corpus e sepulcro prodiret, quique id factum esse narravit tertia nocte, ex quo in Basilica conditum fuerat, quid aliud egit, nisi *Pisani* propositum exequi, et incoeptæ, longiusque iam productæ *Conformitatum* fabulae (quod, minime violata reve-

rentia Francisco debita, effari cogor) extremum actum adiicere? Quomodo autem fidere *Angelii* narrationi licebit, qui, non ut veram traditionem exponat, laborare videtur, sed ut, maiore loquacitate, quam iudicio, Franciscum pergat cum Christo componere?

19. Sed alia sunt et falsa, et incredibilia, et absurda in illa, si superis placet, traditione verenda, ac gravi, quæ nobis obiicitur. Non equidem *Angelium* acriter, inimiceque insectabor, quod illi consurgens Assisii Basilica non duplici ordine, sed triplici constet, quum mentionem faciat de *Ecclesia intermedia*, itemque de *infima*. Ait enim: *Nocturnas excubias in Ecclesia intermedia, maiorem ante aram, faciebant etc.* Rursumque; *Ad infimam descendunt etc.* At vero quum sæpe infima illa Basilica quæsita sit, magnisque effossionibus, ac crebris aditus ad eam exploratus, numquam se videndam præbuit. Verumtamen quia D. Francisci corpus non supra Basilicæ inferioris (quæ *Angelio* intermedia est) solum, sed infra illud conditur, et aliquid cavi in solo est, quod arcam sacris onustam ossibus excipiat; facile patimur, cavum illud, ut ut angustum, *Ecclesiae infimae* nomine ab *Angelio*, aliisque insigniri, ne pro verbis potius, quam pro rebus videamur bella exercere. (a)

20. Sed quis ferat, nos adeo ab eodem contemni, atque excordes haberi, ut male cohærentia, immo invicem pugnantia non vereatur nobis ingerere? Nam Socios D. Francisci *in Ecclesia intermedia excubias facientes, vigilantes, orantes maiorem ante aram* inducit. Si excubant, vigilantque orationi va-

(a) Mirari equidem satis nequeo *Bollandianorum* Scriptorum subtile, accuratumque iudicium, qui ad controversiam de duplici, aut triplici Asisinati Basilica non casu, sed argumenti, quod in manibus habebant, nexu petracti haec tradiderunt *Analector. de S. Franc. part. 4. num. 321. Ex allegatis locis videtur debere abunde constare, tertiam illam infimam Franciscanae basilicae Ecclesiam fuisse ignotam memoratis scriptoribus etc. Fortassis ea, quam alii tertiam appellant, CRYPTA VERIUS EST, QUAM VERI NOMINIS ECCLESIA, parvique momenti etc.* Credas, quod nunc demum patet, quodque nunc primum oculis usurpamus, *Bollandianis* quoque, ante multos annos scribentibus, patuisse. Scilicet non corporis vi, sed mentis acie, quae obstabant, claustra fregerunt, seque parvae CRYPTAE, immiserunt, in quam introitus aliis nuper est datus, atque ubi tandem Francisci exuviae occurrerunt.

cantes, non illos certe occupat somnus. Nam vigilare, ac condormiscere adversantia sunt, nec iunguntur. At enim

Iungentur iam gryphes equis, aevoque sequenti
Cum canibus timidae venient ad pocula damae.

Etenim illi ipsi, qui vigilabant, sepulti somno iacebant, si unum excipias, qui *ad excitandos consodales se contulit.* Et quidem tantus eos, non somnus, sed lethargus oppresserat, ut licet omnia terræ motu dissiluerint, ipsi rhoncos ederent. Sed ecce, qui dormiebant, non dormiebant; *quin et ipsi terraemotum sensisse affirmabant.* Quid est aliud affirmare, negare, pugnantia scribere, ac dissentire a seipso, si hoc non est? Miserum me! Quibus cum monstris, ac larvis cogor ego confligere?

21. Sed obfirmandus est animus, nec *Angelius* fabulator adhuc mihi e manibus dimittendus, licet eius nugarum me valde tædeat. Meminimus scripsisse *Angelium*: *Marmoream laminam, qua capsa claudebatur*, (Socii) *aliquantisper amotam cernunt*: ac deinde: *observant operculum marmoreum non adeo amotum, ut potuerit corpus ex illius remotione prodire*: *immo per modicum illud spatium introspicientes, interiorem capsam omnino clausam mirantur.* Duplex miraculum hæc narratio exhibet. Primum quidem versatur in re, nempe in ipso corpore D. Francisci e tumulo resurgente, nullo mortis vestigio penes illud relicto. Etenim scriptor idem plura addit de *eius ad coelum erectis oculis, tamquam hominis vivi, deque existentibus in eo nedum Dominicae Passionis vestigiis, sed et Crucifixi Iesu resurrectionis praeclaris insignibus.* Alterum prodigium in ipso modo resurgendi collocari non immerito debet, quum Francisci corpus resurrexisse dicatur clausa penitus arca interiori, operculo vero exteriori *non adeo amoto, ut potuerit corpus ex illius remotione prodire.* At potuisse corpus D. Francisci per interiectam inferiorem arcam penetrare, ac se foras emittere, argumento esset, illud in spiritalem conditionem transiisse, quod post generalem corporum resurrectionem Christi merito, ac beneficio nobis eventurum, confidimus, quum nimirum, *Salvator noster reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae.* (a) Verum-

(a) Ad Philipp. 3. 21. Huc pertinet alius *Pauli* locus I. *ad Co-*

tamen si in spiritalem naturam transierant membra Francisci, quod et de Christo post resurrectionem narratur, qui per obstructa, ac clausa ad Apostolos penetravit; eamque mutationem in spiritalem naturam Francisci membris vel ad momentum temporis Deus indulserat, ut nimirum ex interiori arca prodiret, quin illa reseraretur; rogo, cur non idem præstitum quoad exteriorem arcam, cuius operculum aliquantisper sociis amotum apparuit? Aut cur aliquantisper, factaque rimula, amotum est; non vero adeo revolutum, ut inde humanum corpus sine novo prodigio exilire foras posset? Nam aut D. Francisci corpus spiritalem naturam momento illo temporis induerat: aut concretum crassis ex partibus more cadaverum reliquorum manserat. Si primum; ut prodire foras potuit, quin arca interior recluderetur, ita nec arcæ exterioris operculum vel tantillum amovendum fuit. Si postremum; et interior, et exterior arca patere debuerunt, tantumque patere, ut vero corpori egressus inde daretur.

22. Mihi quidem pro certo est, *Angelium* ob studium conferendi Franciscum cum Christo, omniaque in illis ferme paria inveniendi, tot errorum, ac nugarum cumulos attulisse. Nam hic de lapide, sive *opertorio marmoreo* arcæ exterioris amoto aliquam facere mentionem debuit, licet id cum reliqua sua narratione pugnaret, quod, resurgente Christo, eius sepulchri lapis sit revolutus; ait enim *Marcus*, ne alios afferam, *respicientes viderunt revolutum lapidem.* Superius autem de terræ motu, deque dormientibus ad Francisci sepulcrum eius Sociis nescio quid effutiit, licet illi ex orationis contextu oculis apertissimis vigilarent, quod scilicet, Christo e sepulcri latebris prodeunte, *terraemotus*, ut est apud *Matthaeum*, *factus est magnus*, ac quod milites, qui Christi sepulcrum circumsepiebant, somno graves narrantur, pinguntur. Ut igitur silentio prætermittamus, pro *facto*, ut dici in iudiciis solet,

rinth. 15. 44. *Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale.* Quae tamen ita accipienda monet *Augustinus de Civ. Dei* lib. 13. cap. 20. tom. 7. Edit. PP. Maurin. *Non quia in spiritum convertetur . . . . sed quia spiritui summa, et mirabili obtemperandi facilitate subdetur, usque ad implendam immortalitatis indissolubilis securissimam voluntatem, omni molestiae sensu, omni corruptibilitate, et tarditate detracta.* At *detracta* illa *tarditas* sufficiet, ne quid possit post resurrectionem corpora remorari, neve illis esse aliquid clausum, atque impervium queat.

reviviscentis Corporis D. Francisci haud prædem a *Lombardio* dari, qui *Angelio*, scriptore exeuntis sæculi XVII., vetustior sit, tot *Angelii* narratio mendaciis, ac fabulis adspersa est, reiici ut debeat omnino; idque *Honorato a S. Maria* non invito, qui inquinatam vel uno ex huiusmodi vitiis traditionem reiicendam, atque explodendam censet. Nimirum haud veritati studens ea scripsit *Angelius*, sed quod ratione quavis vellet corpus D. Francisci incorruptum credi, ac quod se illi tuendæ, ac profitendæ sententiæ illigasset. At enim si *Angelius*, si *Lombardius*, eorumque subscriptores ob oculos habuissent illud *Augustini*: *Non sit nobis Religio in phantasmatibus nostris. Melius est enim qualecumque verum, quam omne, quidquid pro arbitrio fingi potest*; (a) haud profecto ulla tardati re essent, quin vera profiterentur, ac D. Francisci corpus dicerent, non adversante Deo naturæ legibus, computruisse.

23. Dicet aliquis: Nonne, quum de corporibus nonnullorum sanctimonia illustrium Heroum feratur, corruptioni minime fuisse obnoxia, id evenire de corpore Francisci debuit, qui ut ait *Celanensis*, *sanctior inter sanctos* est visus, et in quo exornando Deus edita per prodigia mire se munificum præbuit? Quid si illa ipsa tot prodigiis, exemplisque vulgata Francisci sanctitas, in causa fuit, quare perpetuæ incorruptionis munus non eius corpori tribueretur? Non enim *Ioanni Baptistae*, non *Apostolis*, non iis, qui ætate nobis propiore fama innocentiæ, ac sanctorum morum floruerunt in primis, *Antonio Patavino*, *Vincentio Ferrerio*, *Francisco Paulano*, *Philippo Nerio* indultum legitur; ut potius illis, quorum virtutes in abscondito latuerint, quam quorum egregia facta conspicuo in loco versata sint, perpetuæ, aut valde diuturnæ incorruptionis privilegium tribui a Deo videatur. Nonne quam sibi cordi esset Franciscus, quantaque pauperculum illum sanctimonia locupletasset, declaravit Deus per sacrorum stigmatum Francisco impressorum solemne prodigium, quæ, eo adhuc in humanis agente, atque invito, non gravissimorum testium oculos fallere potuerunt? (*b*) Nonne eius lateri assi-

(*a*) *D. August. de Ver. Relig. cap.* 55. *tom.* 1. *Edit. PP. Maurin.*

(*b*) *D. Bonaventura in Vita D. Francisci cap.* 13. *Ipse vero* (Franciscus) *licet thesaurum inventum in agro multa diligentia studeret abscondere, latere tamen non potuit, quin aliqui stigmata manuum viderent, et pedum, quamquam manus quasi semper portaret*

duum comitem adiunxit *Hugolinum Card.*, *Episcopum Ostiensem*, a quo Pontificatum maximum deinde adepto eo facilius, ac citius ad aras evectus est, quod ipse Gregorius IX. (id enim sibi nominis Pontifex electus adscivit) Francisco fuerat familiariter usus, in eoque deprehenderat incredibilem charitatem, lenitatem, patientiam, omniumque temperationem, concentumque virtutum? (a) Cur igitur Deus, qui nihil frustra molitur, quique

contectas, et pedibus ex tunc incederet calciatis. Viderunt enim, dum viveret, fratres plurimi .... Viderunt etiam ex familiaritate, quam cum viro sancto habebant, aliqui Cardinales ..... Summus etiam Pontifex Dominus Alexander, cum populo praedicaret coram multis Fratribus, et me ipso, affirmavit se, dum Sanctus viveret, stigmata illa sacra suis oculis conspexisse.

(*a*) Profitetur Gregorius IX. in Diplomate, quo Franciscum Sanctis adscripsit, quodque exhibuit *Wadingus in Annal. Min. ad Annum* 1228., se virtutes ipsius *ex multa familiaritate* habuisse cognitas. De miraculis quidem post mortem Francisci, eoque deprecatore, patratis, videtur Gregorius voluisse examen institui. Non ita tamen de eius virtutibus, de quibus Pontifex illarum testis non ambigebat. Inquit enim in *cit. Diplomate*: *Cum igitur gloriosae vitae ipsius insignia ex multa familiaritate, quam nobiscum habuit in minori officio constitutis, plane cognita nobis essent, et de miraculorum coruscatione multiplici per testes idoneos nobis facta fuerit plena fides, confidentes per Dei misericordiam nos, et gregem nobis commissum eius suffragiis adiuvari, et quem familiarem habuimus in terris, habere patronum in caelis; habito Fratrum nostrorum consilio, et assensu, ipsum ascribi decrevimus Sanctorum catalogo venerandum, statuentes etc.* Gregorii IX. de Francisci sanctimonia iudicium non solum ideo S. Patriarchae honorificentissimum fuit, quod extra receptum morem se gerens Pontifex praetermisit eius virtutum examen, de quibus iniquum putabat ambigere, sed insuper, quod ita de Francisco sensit Pontifex sacrarum litterarum peritus apprime, ac cui per fictam, adumbratamque sanctitatem nemo potuisset imponere. Quam sacra omni eruditione afflueret Gregorius omnia eius scripta, ac diplomata ostendunt. Sed mihi praecipue admirationi est epistola, quam ad Academiae Parisiensis doctores dedit aegre ferens, eos in tantum stultitiae prolapsos, ut rem theologicam, desertis Dei verbo, ac SS. Patrum placitis, philosophorum sophismatibus inquinarent; cuius partem epistolae exscribit *Natalis Alexander Hist. Eccl. Saec. XIII., et XIV. Cap.* 1. *art.* 3., *quo intelligant omnes* (inquit *Natalis*) *quomodo Theologia docenda sit*. Quod vero pertinet ad familiaritatem, quae intercessit inter *Hugonem*, vel *Hugolinum Cardinalem*, qui deinde Gregorius IX. dictus est, ac Sanctissimum Patriarcham Franciscum, digna sunt referri Celanensis verba:

per incorruptionis perpetuæ donum patefacere sanctimoniam solet non ita longe, lateque vulgatam, id muneris Francisco tribueret? Quod si causa denegati illi privilegii huius occurreret nulla, oporteret nos sane æternæ mentis consilia venerari, quæ in altissimo, atque abditissimo recessu persæpe latent, suntque hominum oculis infirmis impervia. Nobis satis erit colligere, pro incorruptione corporis D. Francisci nullam afferri probationem nisi ineptissimam. Quumque exemptio a corruptione sit privilegium; privilegio autem non probato, pro lege sit pronunciandum; computruisse corpus D. Francisci, sine perplexitate iudicabimus.

Sanctus Franciscus accessit ad dominum Papam Honorium . . . simplici petens prece, ut Hugonem, Episcopum Ostiensem, sui, fratrumque suorum patrem, et dominum ordinaret. Annuit dominus Papa precibus Sancti, et benigne obtemperans suam illi super Ordinem fratrum contulit potestatem; quam ille reverènter, et devote suscipiens, tanquam fidelis servus, et prudens constitutus supra familiam Domini, studebat omnibus modis sibi commissis ministrare in tempore opportuno. Propterea sanctus Pater modis omnibus se subiiciebat ei, et miro, ac reverenti eum venerabatur affectu. Spiritu Dei ducebatur, quod postmodum erat in oculis omnium sic futurus. Nam quoties, familiaris religionis urgente causa, vel potius caritate Christi, qua erga ipsum flagrabat, scribere vellet ei, nequaquam acquiescebat, ipsum in litteris suis vocari EPISCOPUM OSTIENSEM, SEU VELLETRENSEM, *sicut ceteri utebantur in salutationibus consuetis; sed, assumpta materia, sic aiebat:* REVERENDISSIMO PATRI SIVE DOMINO HUGONI TOTIUS MUNDI EPISCOPO. *Saepe namque benedictionibus inauditis salutabat eum . . . Nimio quoque amore ducebatur dominus dictus erga sanctum Virum, et ideo, quidquid Vir beatus loquebatur, quidquid faciebat, placebat ei, et in sola visione ipsius saepe totus afficiebatur. Testatur ipse de eo, quod nunquam esset in tanta perturbatione, seu animi motu, quod visione, ac collocutione S. Francisci non omne nubilum discederet, rediretque serenum, effugaretur accidia, et gaudium desuper adspiraret. Ministrabat ille beato Francisco tanquam servus domino suo, et quoties videbat eum, tanquam Christi Apostolo, reverentiam exhibebat, et inclinato utroque homine,* (scilicet *humero*) *saepe manus deosculabatur ore sacrato . . . . Monebat . . . . sanctum Patrem curam gerere suae infirmitatis, necessaria non abiicere, ne ad peccatum aliquod potius, quam ad meritum, horum deputaretur incuria. Sanctus Franciscus vero, quae sibi a tam reverendo domino, et tam carissimo patre dicebantur, humiliter observabat etc.* Haec *Celanensis in Vita D. Franc. lib. 2. cap. 2.*

24. Quod postquam firmum, et inconcussum manserit, iam tenebræ rarescent, quæ auctorem, causamque tegebant illarum turbarum, quæ circa Francisci corpus factæ narrantur, quum a *Templo D. Georgii* inferrentur in Basilicam ei excipiendo conditam. *Auctor* quidem *Chronici quindecim Generalium*, succenset Heliæ, iam D. Francisci in Ordine moderando vicem fungenti, ut tumultus illius artifici clanculario, quique *per potentiam secularium . . . ductus humano timore . . . occulte* (scilicet, haud palam expositis D. Francisci reliquiis) *fecit fieri translationem*. (a) Nemo tamen assequi causam poterat, quæ Heliam impulerit, ut communi omnium voto inspiciendi sacras exuvias adversaretur. Eam e corruptione corporis D. Francisci, haud temere coniectando, elicuit *Affous*, atque ita scripsit: *Ciò, che a me sembra probabile si è, che Frate Elia facesse segretamente scoprire nella Chiesa di S. Giorgio, ove giacevasi, il venerabile Corpo del Santo, onde conoscere s'era espediente il lasciarlo prima scoperto alla pubblica divozione. Imperciocchè molti dovevano facilmente persuadersi, che incorrotte rimaste fossero le membra di lui, parendo loro, che con questo non necessario, e talvolta troppo equivoco effetto* (b) *avesse dovuto Iddio contestare la santità del suo Servo. Tal sorta di uomini semplici avrebbe forse scemato alquanto della sua ammirazione* (virtutum D. Francisci) *vedendolo ridotto in*

(*a*) Haec *Auctoris Chronici* verba in Commentario de *Vita Heliae pag.* 53., refert Affous e *Franciscalium Observantium Familia* vir longe doctissimus. Is *Chronici Auctorem* permagni facit, quia, ut scribit *Affous* idem in *Praef. Commentarii cit. pag.* 16. *et seg. il compilatore di essa* (Cronaca) *ebbe sotto gli occhi ciò, che altri Scrittori avevano consegnato alle carte, ed ebbe vero lume di critica nel distinguere le narrazioni vere dalle false, come fece appunto parlando di Frate Elia etc.* Nec solum ob auctoris grave, ac limatum iudicium haberi in pretio *Chronicon* illud debet, verum etiam ipsa sua nobis vetustate commendatur. Ei quidem alii supplementa adiunxerunt usque ad Generalem Ordinis Ministrum XXIV. Sed qui pervenit tantum ad Generalem Ministrum XV. (non enim ultra tendunt nonnulla *Chronici* exempla) ei scribendo navasse operam videtur incipiente Saeculo XIV. In illud enim tempus incidit aetas Generalis Ministri XV., ut eorum seriem percurrens colligo, quae adiecta est libro inscripto: *Lettere Apologetiche a favore dell' Ordine de' Minori di un Anonimo Min. Convent. etc. In Padova* 1778.

(*b*) Nollem scripsisset *Affous* incorruptionem corporis esse *troppo equivoco effetto*, ideoque non inde peti posse (nam id sequitur ex hac

cenere ed ossa. Ond' è che trovatosi, come io credo, così disfatto, prudentemente giudicò Frate Elia di far in modo, che nessuno lo dovesse vedere. Dall'altra parte rinvenutosi per tal guisa scomposto, era facile, che tutti coloro, i quali per dignità, e titoli distinguendosi, venuti erano a render decorosa quella funzione ne richiedessero qualche parte, onde alla divozion propria soddisfare: al che se fosse convenuto acconsentire, correasi pericolo grande di vedere sì prezioso tesoro per la maggior parte distratto .... Questo fù dunque a mio credere l'umano timore (respectat *Affous* ad verba *Chronici* a nobis quoque allata: *ductus humano timore*) *onde se non occultamente, almeno con grandissima circospezzione ordinò Frate Elia la esecuzion del trasporto. Fatte però racchiudere in qualche preziosa cassa le venerabili ossa, onde trasportarle alla nuova Chiesa, veduto ch'egli ebbe l'innumerabile folla di popolo accorsa, nuovo timore gli cadde nell'animo, che mai qualche insidia meditata non fosse dai popoli circonvicini: imperciocchè di que' tempi troppo grande era negli uomini il furore di rubar qualunque volta il potevano i corpi de' Santi. Per questo manifestando ai Signori del Comune d' Assisi la propria tema, ed eccitandola pure in essi, cui troppo rincresciuto sarebbe il perdere sì caro tesoro, mosse il Podestà, i Consoli, ed il Popolo ad intromettersi in quest'affare: onde ammutinati gli Assisiani allorchè il giorno 25. Maggio* (Anni 1230.) *far si doveva il solenne trasporto, corsero a prender essi l'Arca rinchiusa, e circondatala coll'armi non tanto a pompa, quanto ad opportuna difesa, la trasferirono sulle loro braccia alla Chiesa del Santo, ove entrando essi, e chiudendo l' adito a tutti coloro, i quali non dovevano essere a parte del secreto, fu de-*

doctrina) firmum argumentum ad demonstrandam sanctimoniam illius, cuius corpus fuerit a corruptione prohibitum. Qui siccitatem cadaveris alicuius accipiat pro incorruptione; qui minime anxius sit de inquirendo, num sale, num aromatibus, aut alio ad corruptionem arcendam pollinctorum artificio curatum fuerit cadaver; qui, num mortuo ex corpore detractae fuerint intestinae partes, nosse non laboraverit; qui praecipue non exploraverit, num carni cadaveris mollities, artuum vero iuncturis flexilitas manserit, is iudicium praeceps, atque inconsultum de re huiusmodi feret, et eventum minime prodigiosum immerito fortasse intra prodigiosa eventa compinget. At enim ea omnia diligenter quaerit Romana Sedes antequam incorruptionem corporis alicuius accipiat pro uno ex miraculis, quae ad honores Caelitum alicui deferendos patrata

posto quel sacro pegno . . . . Molto scontenti rimasero i Frati di questa quasi tumultuaria traslazione , nè paghi delle ragioni addotte loro da Frate Elia (qui quidem potissimam sui consilii causam, studium scilicet corruptionis sacri corporis abscondendæ, reticere cogebatur, ne patefacta res Fratribus religiosis imprudenti alicui excideret ex ore, ac manaret in vulgus) *ricorsero a Papa Gregorio IX. accusando gagliardamente*

a Deo probanda sunt in sanctitatis, de qua disceptatio est, testimonium; ut patebit legenti toties *cit. Benedicti XIV. caput* 30. *part.* 1. *lib.* 4. *de Beat. et Can.* Quibus exploratis, equidem non video, quomodo incorruptio cadaveris possit esse non prodigiosa. Nisi forte dicta a Deo lex corporibus hominum, ut in pulverem revertantur, nos fallit, ac nisi et experientia, et philosophia pulchre nobis imponunt, quum docent, corpora *vegetantia*, aut *animata*, ubi vitam suam amiserint, intestino quodam veluti fermento agi, eoque fieri ut, multis inde partibus avolantibus, alia omnino sint, ac, vita manente, fuerunt. Adeas *Dandolum Dizionar. Filosofico Chimico Nuov. e Vecch.* Verbo *Fermentazione putrida animale*; et egregium opus *Josephi Passeri* V. C. cui titulus: *La scienza dell' uomo sano, malato, e curabile tom.* 1. *cap.* 2. *Art.* 1. *§.* 6., qui inscribitur: *delle proprietà fisico-chimiche dei prodotti della putrefazione animale*. Et tamen, ut *Affoum* missum faciamus, inventus est qui libellum scriberet (extat *tom.* 7. *Opusculorum collectorum* a *Calogerà*) praefixo themate: *Della naturale incorruzzione dei cadaveri*. Illius libelli pro vestibulo est, quae sequitur, periodus: *Che Iddio Signor nostro si degni talvolta di serbare incontaminati prodigiosamente quei corpi, che animati tempio erano dello Spirito Santo, abbiasi pure per certo, che senza uscire dalla patria, dove uno abita, si può ovunque trovarne più d'uno.* Qui tam frequens incorruptionis ait esse prodigium, ut nulla non urbs, aut pagus plura incorrupta cadavera non repraesentent, certe nesciebat, quae mereatur dici cadaverum vera incorruptio, et cadavera vel exsiccata, vel balsamo, aut alia ratione curata, per Dei prodigium corruptioni erepta putabat. Eo errore occupatum fuisse Scriptoris istius animum, satis ipse prodit quum in libelli sui *cap.* 6. incorruptis cadaveribus accenset illud *Cleopatrae*, quod dubitabit nemo, Aegyptio more et evisceratum fuisse, et balsamis inunctum. Idem *cap. cit.* pro incorrupto habet corpus *Tulliolae*, *Ciceronis filiae*, de quo Xysti IV. temporibus in Via Appia reperto scripsit *Caelius Rhodiginus Antiquar Lection. lib.* 3. *cap.* 24. *Id erat aromatibus ita conditum, ut temporis iniuriam non sentiret . . . . Ceterum cadaver in Urbem delatum tridui mora computruit, medicamine amoto, aut vitiato*. Idem *cap.* 12. ad corpora incorrupta refert cadaver illud monstrosae magnitudinis, de quo *Boccaccius* meminit *Genealog. deor. cap.* 68., licet, eodem *Boccaccio* referente, in

il Podestà, i Consoli ed il Popolo d'Assisi d'aver profanata una sì bella funzione. Il Papa, cui note non erano altrimenti le circostanze del fatto . . . dichiarò pertanto i medesimi soggetti alle censure, finchè non avessero dato le necessarie soddisfazioni. Ma rappresentando a lui i motivi, pe' quali si era creduto necessario servirsi della forza in questo caso, ebbe di leggieri a persuadersi, e pacificarsi, nè trovasi che altro accadesse. (a)

Sectio III.

Historia Corporis D. Francisci non ita pridem inventi.

25. Multa sapienter poetæ veteres, miserrima quamvis superstitione laborantes, effati sunt; sed illud in primis, quod de sepulcro, cuius vel sola cogitatio plerumque nos horrore perfundit, scito *Ennius* carmine complexus est, illud nimirum nihil aliud homini esse quam *portum*,

Ubi, remissa humana vita, corpus requiescat malis (b).

Ac Christianis quoque, licet aliis fuissent, longeque melioribus institutis imbuti, portus erat sepulcrum, idque testati sunt per imagines funebribus monumentis impressas. *Antonius* quidem *Maria Lupius*, monumentorum Christianæ, atque ethnicæ antiquitatis explicator prudens, acutus, gravis, quum animadvertisset ad Christianorum tumulos saepe incisas scalpro reperiri naves, ac columnas, quæ noctu portum intrantibus lumen elucent, *segno*, inquit, *che consideravasi da essi il se-*

pulverem abierit, vix illud detectum, atque aeri expositum fuit. Nec dubitat *cap.* 34. incorruptis cadaveribus adnumerare corpusculum *d'una fanciullina di nascita, e che era ristecchito* (sine succo scilicet, ac quod plane obduruerat) *ed avea la testa totalmente disfatta*. Tam elegantis ingenii, tam acris iudicii scriptor in vera a falsa, vel artificiosa incorruptione diiudicanda iure affirmabat de cadaveribus sua sententia incorruptis: *senza uscire dalla patria, dove uno abita, si può ovunque trovarne più d'uno*.

(a) *Affò Vita di Frate Elia pag.* 54., *et seqq.*

(b) *Ennius* apud *Ciceronem Tusc. Quaest. lib.* 1. *cap.* 44.

polcro, come un Porto; non perchè riposo ei fosse del corpo, del quale poca sollecitudine si prendevano; ma perchè l' Anima fin' allora agitata dai flutti instabili della mortal vita, trovava in esso il termine de' viaggi suoi, e piè poneva in paese stabile, e permanente (a).

26. Hinc ex illo portu exanima hominum membra prohibere, aut in illum iam delata scrutari, ac vexare dirum semper facinus gentibus fuit, quæ ferarum sibi mores non adscivissent; extantque in Romano iure integri tituli, per quos a vita functorum corporibus omnis removetur iniuria (b). Hinc etiam minæ, execràtiones, ac mulctæ illis indictæ in vetustis apud *Gruterum*, *Reinesium*, aliosque marmoribus, qui condita in sepulcris ossa obviolaverint. Quod si cautum est diligenter, *ne iustae sepulturae traditum, idest terra conditum, cuiusvis corpus inquietetur* (c); multo diligentius cavendum fuit, ne eorum cineres vexarentur, qui aut generosum pro Christo sanguinem fuderint, aut, gesta in omnium virtutum exemplum vita, beatam mortem obierint: Nemini igitur videri mirum debet, quod Paulus V., Pontifex Maximus, *sub poena excomunicationis latae sententiae, ipso facto incurrendae* vetuit, ne quis auderet *sub quovis praetextu, aut quaesito colore in Ecclesiis, et Monasterio Beati Francisci Civitatis Assisii Ordinis Minorum Conventualium perquirere, seu aliquam diligentiam quovis modo facere pro inveniendo corpore, vel loco, ubi requiescit corpus gloriosissimi Patris Sancti Francisci* (d) Equidem facile credam tam severam legem sanxisse Paulum, non solum quod ageretur de reliquiis Viri inter Sanctos relati, sed præcipue, quod ageretur de exuviis D. Francisci, atque expedire iudicaret, eas ab omnium oculis longissime submoveri. Intelligebat enim omni excultus doctrina Pontifex, ingenioque acutissimus *Pelbarti* opinionem de incorruptione corporis S.

(*a*) *Lupi Dissertazioni*, *Lettere etc. tom.* 1. *Diss.* 2.

(*b*) In *Dig. de sepulcro violato*. Insuper *de religiosis*, *et sumpt. funer etc.* In *Cod. Theodos. de sepulcris violatis.*

(*c*) *L.* 39. *Dig. de religiosis*, *et sumpt. fun. etc.*

(*d*) Verba sunt Epistolae, quam, iussu Pauli V., dedit ad Religiosos Viros *Conventuales* die 28. Mensis Augusti Anni 1607. Alphonsus Vicecomes S. R. E. Cardinalis, atque Ordinis Conv. Patronus. Ea Epistola inserta est a *Bollandianis parti IV. Analector. de S. Francisco* §. 18. *num.* 326.

Patriarchæ male nutare, quippe quam scriptor protulerat ab ætate D. Francisci immani annorum intercapedine disterminatus. Simul tamen noverat Paulus eam sententiam cum plausu exceptam altissimas in animis plerorumque egisse radices, nec eas ita facile posse succidi. Quid si ossa detegerentur, quæ vel sexcentis argumentis ad Francisci corpus spectare probarentur, sed tamen ossa essent, atque reliquiæ, nullo incorruptionis privilegio insignes, et iniuria temporis, quod solet, affectæ? Numquid non erat verendum, ne aetas illa, in sua pietate aliquanto rudior, quæque, quum de Francisco agebatur, mira semper, insueta, divina, quasi ex syngrapha cum Deo agens, poscebat, obfirmato animo recusaret pro Francisci corpore corpus agnoscere a corruptrice omnium rerum vetustate pessumdatum? Sapienter igitur Paulus Pontifex fecit, qui de eo tunc temporis vetuit inquiri.

27. Constat tamen ævo nobis propiore, atque *Ordinem Conv.* moderante *Papinio*, *Viro Reverendissimo*, ex potestate a Romano Pontifice facta, Sancti Francisci exuvias esse quæsitas, quamquam irrito plane conatu (a). Quae vero causa fuerit *Reverendissimo Patri Magistro de Bonis* nunc *Ordinis Min. Conv. Generali Ministro*, ut, ex venia SUMMI PONTIFICIS, ac DOMINI NOSTRI PII VII., postremis præteriti anni mensibus omnia moveret ad Sanctissimi Patriarchæ cineres protrahendos in lucem, fuse narrat *Vir* itidem *Reverendissimus*, *Micelius*, *ejusdem Ordinis Generalis Procurator* in libello, quem ab eo exaratum, porrectumque omnibus laudibus cumulato Asisinatium Episcopo, in *Appendicem documentorum* coniecimus (b). Non equidem circuitiones, atque anfractus quæram, ut illius crimen extenuem, qui *Micelio* fabulam narravit de itinere quodam a se percurso, e subterraneo solo sacelli, Beatæ Virgini Conceptæ in Basilica consurgentis, usque ad D. Francisci sepulcrum, deque eius corpore stante, ac vivido a se conspecto. Nimirum haud præteritis tantum sæculis fabellarum opifices reperiebantur, qui numquam visum D. Francisci corpus visum, contrectatum narrarent. Nostra etiam ætas ferax est hominum, qui ad fallendum, ac mentiendum parati.

28. Verumtamen, ut gravissime scripsit *Synesius*, *divi-*

(a) *Summ. Num.* 5. *Litt. A.*
(b) *Summar. Num.* 3.

nae sapientiae, *et virtutis*. *et facultatis est*, *non solum bona facere* . . . *sed illud in primis*, *per mala ipsa*, *quae a nonnullis excogitata fuerint*, *bonum aliquem*, *et commodum finem efficere*, *et ad utilitatem ea*, *quae videntur mala*, *referre* (a). Hinc ex ea inconsulti hominis temeritate mentiendi inventum a se, visumque corpus D. Francisci, idque contigisse sibi, facto itinere sub sacellum Conceptæ Virginis, exorta est vere inveniendi sacrum corpus occasio. Nam postquam monstrata a fabulatore illo nihil profectum est via; postquam, paucis, ac vulgaribus ossibus ante id sacellum erutis, omnia vivo obstructa saxo reperta sunt, nullus ut inde aditus posset ad corpus S. Patriarchæ visendum patere; alio inquisitionis opera fuit convertenda. Tunc igitur *disgustato il Rño P. Generale* (qui quum illa fieret ante cellam Conceptæ Virginis effossio, morabatur Assisii, quærebatque Francisci reliquias, facta in id a Pontifice Maximo potestate) *unitamente agli altri conscii Religiosi per non aver trovata veritiera l'anzidetta relazione*, *cominciò a spiare secretamente*, *se vi fosse altro luogo anche dubbioso*, *ove tentare di poter trovare l'ingresso al desiderato invenimento del Sacro Corpo etc. Fra Giacomo Amelio Sagrestano antico di questa Sagra Chiesa*, *suggerì di potersi fare un tentativo*, *scavando sotto al Trono Papale*; (eam enim Basilicam a Gregorio IX. ab Episcopi Asisinatium iuribus exemptam Benedictus deinde XIV. Pontificiam dixit, ideoque in ea est prope aram maximam Pontifici excipiendo solium) *e dovendo il Rño P. Generale partire all'oggetto di proseguire la visita degli altri Conventi dell' Umbria*, *incaricò il Padre Custode*, *perchè coll'aiuto etc. tentasse lo scavo nell' indicato luogo sotto il Trono Papale* (b).

29. Supremi moderatoris iussa nemo non impigre est exequutus. Urgebat enim opus idem ipse Religiosæ Asisinatis Familiæ Præfectus, quem *Custodem* appellitant, vir erga Sanctum Patriarcham pientissimus, ac cui negotium hoc fuerat a Supremo moderatore concreditum. Utebatur autem *Custos* in id opera hominum e Cætu Sacro sibi subiecto, quosque idem erga D. Franciscum acuebat studium, ac confirmabat, ne laborem quemlibet in optatissimis reliquiis quærendis defu-

(*a*) *Synesius Epist.* 57.
(*b*) *Summar. Num.* 3. *Litt. B.*

gerent. In laboris societatem exteri homines adsciti sunt duo; atque ex iis alter suscepti operis initio, alter postquam opus valde processerat. Certatum est contra locorum angustias, contra incurrentia undique durissima cæmenta, rupesque. Sæpe mallei, scalpra, ac vectes tundendo, ac cædendo retusi, aut fracti. Tandem, postquam per noctes duo, ac quinquaginta tantis cum difficultatibus luctati sunt, contigit D. Francisci sacras exuvias cernere. Condebantur illac arca saxea defossa subtus Altare Basilicæ Maius, ac viva rupe circumundique septa, ut mirum videri non debeat, si labor eorum, qui antea sacros quaesierant cineres, irritus cessit. Ut enim ad arcam, sacris onustam reliquiis, perveniretur, necesse erat aut Altare Maius evertere (quod sacrilegum videbatur) aut ex aliquo latere rupem eam aggredi. Sed quum in infima excavatæ rupis parte arca sederet; ipsam autem cavitatem ambirent muri; cæmenta vero calce durata spatium intra muros interiectum opplerent; non satis erat rupem, ac murum perforare, ut ad arcam daretur accessus, sed insuper illa cæmenta intermedia, quæ et ipsa, calcis ope, in muri soliditatem coiverant, videbanturque Altari esse pro fundamento, dissolvenda erant, atque educenda. Rursum neque id satis. Nam adeo deprimenda erat eorum cæmentorum suffossio, ut aliquid appareret, quod testaretur, haud frustra ibi sacrarum reliquiarum thesaurum quæri. Id vero postremum numquam est præstitum. Sacri quidem corporis vestigatores duobus locis adorti erant rupem. Rupem, muros, cœmenta, quæ farciebant media murorum, perruperant. Verumtamen numquam evertendo, atque excavando ad ima cæmenta pervenerant, nec obviam habuerunt tabulam saxeam prægrandem, muris illigatam, quæ suo adspectu faceret fidem (ut fidem fecit nupera in suffossione) aliquid diligentissime asservandum inferius condi.

30. Sed melius, quam mea ex oratione, patebunt hæc ex *Appendice Documentorum num.* 4. 5. 6. *ac* 7. quam gemina ex *Inquisitione*, seu *Processu* duximus, hac super re Summi Pontificis auctoritate confecto. Prima scilicet Inquisitio instituta est ab *Asisinatium Antistite*, cum honoris significatione a nobis iam appellato; altera vero ab eodem Antistite, ac *Pontificiae Delegationis* sociis, *Episcopis* nempe *Nucerino*, *Spoletino*, *Perusino*, ac *Fulginati*, quos pariter cum honoris

significatione appellatos volumus (a). Ex prima Episcopi Asisinatium Inquisitione, in qua undecim interrogati testes sunt, trium tantummodo testium dicta, ne legentes tædio fatigaremus, nostræ *Appendici* inseruimus. Plura excerpere necesse fuit ex altera Inquisitione (quam *Processum Quinque Episcoporum* appellare fas erit) quæque habet iudicia Virorum peritorum *Anatomes*, *Chemiae*, *Antiquitatum*, *Architecturae*, *rerumque fabrilium*. Hos enim omnes prudentissimi Antistites adhibuerunt, ut ex artis, aut scientiæ, quam quisque profitebatur, penu de iis iudicium ferret, quæ declaratione indigerent. Quæ vero pertinent ad positus rerum, clarissime percipientur ex *delineatione aeri incisa*, atque ex ære in chartam ducta, quam in fronte huius lucubrationis collocandam cucuravimus; eaque non semel deinceps utemur. Licebit nunc in propositiones quasdam contrahere quæcumque de sepulcro D. Francisci exponenda sunt nobis. Sed eos, qui hæc legent, præmonitos volumus, nos in propositionibus istis constituendis non sequi ordinem, ac quasi cursum, quem tenuerunt, qui nuper D. Francisci scrutati sunt, ac detexerunt exuvias. Qui ordinem eius operis velit percipere, *Documentorum Appendicem* consulat (b). Nobis ea utendum est via, atque in illis est immorandum, quæ ad recte iudicandum de causa altius impressa animo habere opus est.

(*a*) Quamquam *Litterae Breves*, datae a Sanctissimo Domino Nostro ad Quinque, quos recensuimus, Episcopos, omnibus *simul* facultatem faciant *ad conficiendum in loci facie super praemissis*, *ac praesertim super identitate Sacri Corporis* (D. Francisci) *juridicum*, *solemnemque Processum*, ut produnt illae Litterae *Summar. num.* 1. *Litt. A.*; tamen placuit Pontifici, priusquam Assisium Episcopi caeteri convenirent, Asisinatium Antistitem Inquisitionem quamdam, seu *Processum* a Collegis seorsum facere, in quo interrogarentur quicumque testes fuerant sacri corporis inventi. Id enim statuunt regulae quaedam agendi, quibus titulus est - *Istruzioni da doversi eseguire nella ricognizione*, *che dovrà farsi*, quaeque Actis Episcopi Asisinatium illigatae sunt. Eae autem regulae, doctissime, diligentissimeque traditae, Actorum illorum *pag.* 2. dicuntur *compilate da Monsig. Gardellini*, qui in suas maximas, ac verissimas laudes non me sinet excurrere. Non tamen vetabit ego profitear, memoriam beneficiorum, quibus ab eo crebris, et amplissimis affectus sum, numquam, ingrati animi vitio, apud me interituram.

(*b*) *Summar. Num.* 4. 5. *et* 6.

PROP. I.

31. Aræ Maiori Basilicæ Asisinatis rupes subiacet, cuius sinus in magnam profunditatem cavatus est.

Quum de rupe ista cava, Aræ Maiori supposita, in utraque Inquisitione, seu *Processu* mentio sit nimium frequens, non in hoc demonstrando tempus teremus. Præstabit tamen in *Delineatione* æri incisa eam oculis intueri. Nam sive tibi subiiciatur delineatio, quæ dicitur *Pianta*, sive, quæ dicitur *Spaccato*; cavum videbis, quod undique claudit rupes, sive *Scogliera*. At superpositam aram rupi cavatæ accurate repræsentat ea delineatio, quam vocant *Spaccato*.

PROP. II.

Adeo sibi respondent Ara illa maior, ac rupes sub illam cavata, ut quum in gradu quodam Aræ foramen semper patuerit, ex quo lychni pensiles demittebantur ad obsequium significandum erga D. Francisci reliquias, ei, qui in cavitatem illam descendat, lux modo lychnorum illorum interluceat.

Patens in Altaris quodam gradu foramen, ubi lychni dependere soliti, parum infra Basilicæ totius, atque Altaris solum descendebat, eratque per exiguæ profunditatis. Excavatio vero, ad quærendas D. Francisci exuvias facta sub altaris solo, ad illud foramen non perveniebat, sed cæmentitia quædam crusta foramen inter, ac factam excavationem intercedebat. Sed placuit eam crustam ope terebræ perforare. Quod ubi perfectum, lychnorum lux eorum oculos, qui in cavum descenderant, perculit. Id et virorum Peritorum, et ipsorum Antistitum experimento testatum. Acta enim hæc habent: *Apparisce nell'area superiore un piano di calcistruzzo, in cui esiste un pertugio formato recentemente con trapano, e da tale pertugio si vede esser quivi l'antico vuoto corrispondente sotto l'ultimo gradino sotto la predella dell'Altare Papale, ove suole perennemente tenersi accesa una lampada, che si è veduta tralucere dallo stesso pertugio. Le Signorie Loro Illme, e Rme sono venute nel parere, che il vacuo, di cui si tratta, corrisponda perpendicolarmente sotto la Mensa Papale, e quindi fattane dai sudetti Periti la debita ispezione, hanno essi ri-*

ferito, che in verità corrisponde perpendicolarmente sotto la Mensa anzidetta dell'Altare Papale (a).

P R O P. III.

Cavam illam rupem, cæsamque in quadranguli figuram, muri quatuor interius ambiunt.

Id habeo ex actis, in quibus lego: *I detti Periti hanno fatto il loro saggio, ed hanno rilevato, che lo stesso vacuo è situato nel seno della montagna* (ita enim rupem appellant) *da ogni lato investito di muri di pietra a contatto con lo scoglio della stessa montagna per la grossezza a Levante, e Ponente di palmi sei, a Tramontana di due palmi, e mezzo, a Ostro di due palmi circa* (b). Id insuper colligo ex *Delineatione aeri incisa*, ubi inter cavum, ac la *Scogliera* interiectus est murus, qui scribitur *Muro di grossi travertini*.

P R O P. IV.

Vacuum inter muros spatium usque ad aliquam e solo Altaris profunditatem saxis farciebatur, non ordine, sed acervatim illuc coniectis, atque inter se calce devinctis.

Hoc farcimen, coniectum inter muros frontatis saxis extructos, dicitur a testibus, *antico calcestruzzo*, *calcestruzzo impietrito*, *ammasso di calcestruzzo*. Acta consule. (c) Licet autem cupido sacras D. Francisci inveniendi reliquias alios antea impulisset, ut sub Aram Basilicæ Maiorem irrumperent, utque illi acervo *di calcestruzzo* bellum indicerent, numquam tamen ad ima illius acervatim extructi operis perventum est. Testes enim de incredibili labore narrant, qui fuit exantlandus, ut densatum calce durissimum opus everteretur. *Trovammo* (ita *Zabberonius*, *Custos Assisii Religiosae Conventualium Familiae*) *del riempimento a guisa di antico calcestruzzo, come volgarmente si dice, che non appariva giammai toccato, e che noi coraggiosamente tentammo rimovere per mezzo di puntuti ferri, pesanti mazze .... ci furono rotti moltissimi ferri, on-*

(a) *Summar. Num. 7. Litt. C.*
(b) *Summar. Num. 7. Litt. E.*
(c) *Summar. Num. 4. Litt. A. et B. Num. 5. Litt. B. Num. 6. Litt. A.*

de convenne più volte mandarli ad accomodare etc. (a) Congruunt his verba *Caesaris Mariani*, Fabri cæmentarii, aientis: *Si cominciò a levare a stento questo calcestruzzo, che compariva non essere stato giammai levato, ed approfondandoci sempre più con grave fatica, e con rompervi le punte dei ferri etc.* (b)

PROP. V.

Subiacebant isti coagmentationi *di calcestruzzo* geminæ e saxo tabulæ, brevi inter utramque tabulam cæmento interiecto. Eæ autem insidebant muris circumductis, ac de quibus superius egimus, (c) efficiebantque cum illis perpetuum, iuncturisque alligatum parietem.

Consule de hoc Testes eosdem, (d) qui addunt, eas e saxo tabulas ope malleorum, ac scalprorum, ut ad inferiora tendi posset, esse confractas. Cæterum in *Delineatione aeri incisa*, quæ vocatur *Spaccato*, conspicuum est, eas tabulas muris circum assurgentibus insertas fuisse. (e) Addunt insuper Testes, inferiori ex duobus iis tabulis saxeis subiectas fuisse e crassiori ferro virgas, ut tabulam, ædificationemque totam superadditam sustentarent. Muris enim circumsitis immissæ erant virgæ, vetabantque ne pondus prægravaret, ac frangeret inferiora, de quibus erat præcipua sollicitudo. Saxearum tabularum, ac virgarum e ferro reliquias deprehenderunt Architecti, quum illuc ad omnia dimetienda, atque exploranda a diligentissimis Episcopis vocati sunt. (f)

PROP. VI.

In ima denique excavatæ rupis parte Arca saxea iacebat, Beatissimi Minorum parentis Francisci sacratis ossibus, cineribusque ditata. Ferrei clathri virgis prævalidis, inferiusque,

(*a*) *Summar. Num.* 4. *Litt. cit.*

(*b*) *Summar. Num.* 6. *Litt. cit.*

(*c*) *Prop. III. huius Sect.*

(*d*) *Summ. Num.* 4. *Litt. B. et C. Num.* 5. *Litt. C. et* D. *Num.* 6. *Litt. B., et C.*

(*e*) In *Delineatione* designantur *Numeris* 3., *et* 4. ingrediunturque murum, qui dicitur *muro di grossi travertini.*

(*f*) *Summar. Num.* 7. *Litt. B.*

ac superius mirifice densis, quorum quadrata moles in *delineatione aeri incisa* dicitur *Gabbia di ferro*, Arcam circumcludebant. Ast alia e saxo tabula, quamquam aliis superioribus brevior, nec muris inserta, operculi Arcæ vicem explebat; ita tamen ut inter illud operculum, atque arcam clathri intercederent.

Qui inventioni sacri corporis adfuerunt, satis perspicua verba faciunt de postrema tabula saxea, quæ arcæ pro operculo erat, de clathris, seu ferreo munimento, deque ipsa arca sacris reliquiis onusta. (a) Nec vero opus est de illis plura nos hoc loco proferre. Accuratius infra de illis agemus; nec in munere nostro implendo patiemur nos a quoquam diligentia, ac sedulitate superari. (b)

P R O P. VII.

Altare Basilicæ Maius, et ea quæ infra eius solum sunt, pertinentque ad D. Francisci sepulcrum, unum systema conficiunt; ita ut substructiones, quæ infra solum sunt, spectantque ad S. Patriarchæ sepulcrum, Altare sustentent superius assurgens.

Opera, atque assiduitate sua in omnibus describendis, atque examinandis effecerunt Architecti, ut ne quisquam de hoc possit ambigere. Quia vero fundamenta præstrui necessario debent ædicationibus superioribus; ac substructiones ad D. Francisci sepulcrum spectantes Aræ Majori Basilicæ pro fundamento sunt; hinc iure colligunt iidem ab Episcopis arcessiti Architecti, prius allaboratum fuisse muniendo infra solum Francisci sepulcro, deinde vero Altari extruendo. Sed placeat artis ædificandi peritos Viros disserentes audire. *Se questo vacuo si fosse voluto costruire recentemente* (ita loquuntur de rupe sub Altari cavata, quam, tot egestis iam cæmentis, ac duabus tabulis saxeis iam confractis, prope vacuam invenerunt) *non si sarebbe potuta sostenere l'Area superiore, tanto più che su questa gravita perpendicolarmente la Mensa dell' Altare Papale, che s'inalza dal pavimento dopo quattro gradini* di *pietra sostenuta a Levante da otto colonnette di pietra*

(*a*) *Summar. Num.* 4. *Litt.* C. *Num.* 5. *Litt.* D. Num. 6. *Litt.* C.

(*b*) De usu muniendi Sanctorum heroum corpora ferreis repagulis, agetur infra in *Adnot. ad* §. 85.

diversa con sue basi, e capitelli, a Ponente da altre otto colonnette simili etc. (pergumtque illius Altaris molem describere sane operosam, ac gravem) *quale altare nella sua integrità è di fabrica antichissima, nè mai dopo la sua prima costruzione è stato rimosso, conforme si ravvisa dalle connettiture della calce nel pavimento, nei quattro gradini, negli archetti, che posano nelle colonnette etc. giacchè la calce in tali connettiture ha preso un colore oscuro, e nericcio, segno evidente della sua antichissima costruzione. Per lo che i due sunnominati Periti sono venuti nel concorde sentimento, che la costruzione del vacuo, e l'apposizione delle tre lapidi nel vacuo medesimo* (idem de arca dicas, ac de applicita illi compage clathrorum) *sia anteriore alla costruzione del sopraposto Altare Papale.* (a) Nec prætereundum silentio est, extremas in utroque latere columnas, quæ Altaris mensam prægrandem, ac ponderosam sustinent, (b) insistere muris duobus, ab imo gremio cavatæ infra Altare rupis sese attollentibus, quibusque pariter insidebant geminæ e saxo tabulæ, sepulcrum Francisci munientes. Id, coniectis in *Delineationem aeri incisam* oculis, sine labore percipies. Quis ergo dubitet, substructiones infra illud Altare depressas unum cum ipso Altari systema conficere; iis substructionibus Aram totam, tamquam suis fundamentis, inniti; priusque circa illas, ac circa D. Francisci sepulcrum esse allaboratum, quam circa supernum Altare?

PROP. VIII.

Summæ esset vel petulantiæ, vel inscitiæ dicere, non omnia circa illud sepulcrum intacta, atque integra esse reperta; aut contendere, corpus, inclusum arca in imo rupis posita, ibique nuper inventum, eum in locum inferri potuisse postquam Altaris moles sit condita.

Habet satis firmamenti hæc propositio in iis, quæ mox disseruimus. Si enim Ara Basilicæ maior infernates substructiones pro fundamento habet, quæ muniunt, et ab omni latere tegunt D. Francisci sepulcrum; sique Altare superpositum

(*a*) *Summar. Num.* 7. *Litt.* D.

(*b*) *Ibid.* eius Mensae latitudinem, longitudinem, crassitiem dimensam habes. At enim nonnihil ab iis dimensionibus discrepant illae, quae traditae ab accuratissimo Asisinatium Episcopo, *Summ. Num.* 8.

ad hanc diem stetit; necesse est, partes substructionum illarum, saltem maiores, atque præcipuas, nulla esse iniuria violatas. Nam, fundamentis convulsis, quæcumque illis imposita sunt eripi ab interitu nequeunt. Sed quoniam maximi hoc momenti est ad probandum, optima nos fide agere, nec pro D. Francisci reliquiis obiicere adulterinum aliquod, ac subdititium, non pigebit, quod iam firmavimus, aliqua adiectione, quasi copiis auxiliaribus, corroborare. Minime quidem dissimulavimus, Ordinem moderante *Papinio*, *Viro Reverendissimo*, viam, quamvis angustam, ad scrutandas S. Patriarchæ reliquias, sub Aram Basilicæ maiorem fuisse adapertam; cui viæ nunc quoque placuit insistere. (a) Alia insuper via iam antea patefacta sub Aram fuerat, e regione illius, quæ sub *Papinio*, quæque nuper inita est. Nam recentior via spectat ad Ortum. Illa autem vetus ad Occasum vergebat. De utraque hæc Architecti: *Dalla parte di Levante è stato formato l'accesso verso Ponente in linea curva mediante un taglio tutto nello scoglio a libretto, o sia a falde per la lunghezza di palmi Romani trentasette, misurati dal principio del taglio fino al principio del muro del vacuo etc. L'altezza di questo taglio è di sei palmi, e oncie dieci nel minimo, e di otto palmi, e mezzo nel massimo etc. Nella parte a Ponente evvi un antico foro irregolare riempito di pietre a secco, di cui l'altezza nel massimo è di palmi quattro, ed un' oncia, la larghezza nel massimo è di palmi cinque, oncie tre, e mezzo. Chiaramente si è rilevato, CHE QUESTO ANTICO FORO COMMUNICAVA COLL'ALTRO, DI CUI SOPRA SI E' FATTA MENZIONE*. (b) Nam quamvis ex oppositis regionibus *Papinius*, et ille nescio quis auctor veteris viæ ad Altaris medium infra solum tetendissent; tamen, productis utrinque valde effossionibus, quum Architecti illuc accessere, geminæ viæ in unam coaluerant. Sed enim illæ viæ arctæ nimis erant, parumque depressæ; nec per illas potuisset quisquam eas e saxo tabulas educere, quæ transversim locatæ murisque a latere assurgentibus insidentes, vetabant, ne quis ad arcam inferius positam tenderet. Sane, quum tertiam, eamdemque infimam e saxo tabulam, quæ cæteris brevior muros non attingebat, atque arcæ erat pro operculo, placuisset integram e

(*a*) *Summar. Num.* 5. *Litt. A.*
(*b*) *Summar. Num.* 7. *Litt. A.*

subterranea illa cavitate efferre (aliæ enim duo scalpris, ac malleis protritæ fuerant) non eam inde licuit educere per aliquam e viis iam patefactis. Nam breviora illius tabulæ latera, quæ ex illis viis, utcumquæ angustis, egredi potuissent, non ad Ortum, aut Occasum obversa erant, quo geminæ spectabant viæ, sed ad Meridiem, ac Septemtriones. Quumque cavum totum excisæ rupis circumædificati muri ita angustassent, ut saxeam tabulam vertere, ac circumducere non liceret, sicque breviora illius latera ad Ortum, aut Occasum flectere; ad eam educendam necesse fuit iter illi novum ad Septemtriones obversum fodere. *I sunnominati due Periti* (hæc Actis consignata) *hanno fatto le debite ispezioni etc. e considerando, che la lapide in lungo da Ostro a Tramontana nella ristrettezza del vacuo non può onninamente togliersi dal sito, ov' è collocata, nè girarla per imboccarla nell'accesso al taglio dalla parte di Levante, sono concordemente venuti nel parere, che volendosi alzare, ed estrarre detta lapide senza infrangerla, debba* (forte *debbasi*) *necessariamente dalla parte di Tramontana, val dire per testa, tagliare il muro, e lo scoglio per quel tratto bastante etc.* (a) Cui faciendæ viæ quum, ex Episcoporum decreto, operarii illico incubuissent, per eam saxea tabula in lucem protracta est; eademque subinde via ferreorum clathrorum facies geminæ in lucem emersere. (b) Quod si per iam patefactas vias extrahi e cava rupe non potuit infima, ac brevior tabula saxea, quæ onustam sacris cineribus urnam tegebat; potiori iure dicendum est, non potuisse inde extrahi, nec ibi flecti, ac circumduci alias tabulas superiores, quæ prolixæ ita erant, ut supra muros hinc inde elatos sederent. Sed ad infimam partem rupis, in qua arca, sacræque reliquiæ sunt conditæ, perveniri non poterat, nisi tabulæ illæ saxeæ prius fuissent amotæ. Dum igitur eas numquam amotas probamus, probamus simul, omnia intacta atque integra circa sacras illas reliquias usque ad nuperam inventionem perstitisse; nec aliquid adulterinum potuisse in eum locum inferri, postquam Altare Basilicæ Maius superimpositum est illi rupi.

(a) *Summar. Num. 7. Litt. F.*
(b) *Summar. Num. 7. Litt. G. H. K. Z.*

PROP. IX.

Summæ pariter esset petulantiæ, vel inscitiæ contendere sub Ara Basilicæ Maxima repertum corpus ignoti esse sceleton hominis, qui ibi ante Basilicæ extructionem conditus.

Afferam *insequenti in sectione* notas satis expressas, quæ fidem faciant censoribus, ac iudicibus suspiciosis, ac severitate quantalibet utentibus, eas reliquias non alius esse, quam D. Francisci. Interim illud liceat ex mox afferendis præsumere, eas exuvias non ethnici esse hominis, sed Christiani. Id enim haud carenti sensu oculorum produnt nummi penes eas exuvias reperti, quique a Viris Antiquitatum peritis recogniti sunt, ac dicti *Bolognini d'argento delle Zecche urbiche italiche, che ebbero corso anche in questi paesi dal secolo Undecimo al Decimoquinto*. (a) At certe ætate, quam ii nummi designant, omnis ab Italia sacrilegus cultus aberat; omnes Itali Christiano lavacro abluebantur, ac religioso in loco, ubi vita excessissent, sepulcrum nanciscebantur. Verumtamen collis, ubi insigni structa apparatu Basilica nunc consurgit, extra Assisii pomerium erat, quo tempore Basilica nondum se extulerat; tantumque is collis ab omni religione distabat, ut ab *Inferno* nomen haberet, essetque nocentium cædibus, de quibus supplicium ibi sumebatur, infamis. (b) Qui igitur con-

(*a*) *Summar. Num.* 7. *Litt. P.*

(*b*) Habes *Summ. Num.* 2. ibique *Num.* 22. testimonium pervetustum *Raineri Aretini* scribentis: *sicut Christus extra civitatem passus est, et mortuus est sepultus in Calvariae loco, ubi rei decollabantur.... sic B. Franciscus debuit sepeliri in loco extra civitatem, qui dicebatur Collis Inferni, et modo est ad civitatem assumptus*. Habes *ibid. num.* 30. testimonium *Benevenuti Imolensis*, qui narrat D. Franciscum, id sibi suadente animi sui demissione, cupiisse infamem in locum proiici. Nec facile explicabis, cur Gregorius IX. tantis sumptibus collem, prius extra Assisium positum, eius moenibus incluserit, ibique ad excipiendum corpus D. Francisci templum apparatissimum struxerit, nisi dicas voluisse Pontificem Francisci votum implere, eumque simul honorificentissime condi. Denique tam omnia suadent, occupatum nunc Basilicae aedificio collem fuisse olim supplicio improborum, in quos animadvertebatur, cruentum, ac detestandum, ideoque egregium sui contemptorem Franciscum optasse suum illuc cadaver inferri, eam ut historiam non dubitaverit Romana Sedes *Lectionibus* inserere *Festi Dicationis* eius Basilicae. Ibi haec expressa: *Cum autem de loco eligendo* (ad Basi-

tendat, repertum sub Ara Basilicæ maxima corpus mandatum ibi fuisse terræ priusquam Basilicæ opus surgeret, is Christianum contendit hominem caruisse post mortem religiosi honore sepulcri. Quod non inficias ibo fieri potuisse, si de homine ageretur ab Ecclesia Matre ob crimen abdicato, diraque illa proscriptione confixo, quam *excommunicationem* nunc dicimus. Sed rogo:- Hominemne a Christianorum cœtu depulsum, et eiectum tanta cum honoris significatione sepultum dices, ut non satis fuerit illi terram esse pro operimento, sed insuper arca illum condi oportuerit, repagulis ferreis eam arcam concludi, ac diligentissime circumligari, tum ipsum cadaver gemmis, ut infra patebit, ac monilibus insigniri? At Manfredus, qui Siciliæ utriusque regnum tenuit, quum tamen ab Alexandro IV. Pontifice Anno MCCLIX. devotus diris fuisset, ac deinde in prælio cum Gallis commisso obtruncatus, nullum sepulcri honorem est nactus; ac ne diutius fœda insepulti principis species oculos incestaret, ad Beneventi pontem terra, atque iniectis ab eius militibus saxis est obrutus. (a) Ac si ante constructionem Basilicæ, eiusque maioris Altaris ibi conditum cadaver fuit, de quo nobis incidit sermo, cur non inde amotum, atque exterminatum est, quum locantibus altaris fundamenta sese conspiciendum dedit? Nam Altari pro fundamento sunt gemini muri ab imo rupis, ubi iacet arca, usque ad Basilicæ solum educti, quique Altaris mensam sustinent; (b) ita ut Altare fundantibus arca non potuerit non se visendam præbere. Quumque cadaver illud

licam extruendam) *ageretur*, *aptior ille Beati Viri desiderio est inventus*, *quem INFERNI COLLEM appellabant*, *ultimo plectendis supplicio destinatum*; *constitutus quippe in extremis se inibi*, *ut fertur*, *humari cupere significaverat*. Caeterum, quod optarat Franciscus, sua procul ad aedibus sacris ossa iacere; id D. Efrem testamento mandavit, in quo suos ita discipulos alloquitur: *Ne sinatis me in Domo Dei poni*, *aut sub Altari etc. non enim decet verminem putredine scatentem in Templo*, *et Sanctuario Domini reponi etc. Ne me cum Sanctis ponatis*; *nam peccator ego sum*, *et minimus*, *et propter insipientiam*, *ac stultitiam meam ipsis appropinquare metuo*. *Non autem ista dico quod societatem*, *et coniunctionem illorum respuam*, *sed infinitam*, *atque immensam peccatorum meorum multitudinem inspiciens*, *exhorresco*, *et contremisco*.

(*a*) *Muratori Annal. d' Italia Anno* 1266.

(*b*) Recole *Propositionem* VII. huius *Sectionis*.

Viri Sancti credi non posset (obstabat enim suspicioni vel tenuissimæ sanctitatis ipse locus, in quo condebatur, non modo nulla religione ad eam usque diem cultus, sed infaustus, exsecrabilis, et ominosus) erui statim, ac non sine indignatione illinc proiici ossa illa debebant. Eum igitur, qui dicat ante Basilicæ ædificationem collocatas ibi fuisse reliquias, de quibus agimus, numquam solvendæ difficultates impedient.

Sectio IV.

Peculiaria quaedam de Arca, ac de Sacris Reliquiis, aliisque nonnullis in ea repertis.

32. Propositioni sextæ superioris Sectionis non incommode videbatur sermo subiici posse de artificio, qualecumque illud est, arcæ sacra ossa, cineresque condentis, deque aliis nonnullis, quæ illius sinu continebantur. Sed quum constituissem eo in loco alias aliis propositionibus superaddere, haud nimis longa inter illas oratione interiecta, ut ipsa sua coniunctione nexum rerum, de quibus agebam, ac coagmentationem exprimerent; sermonem de arca, ac de rebus ea comprehensis in hanc Sectionem distuli. Nam, ut quædam *differat* scriptor, *et praesens in tempus omittat*, id non modo non vitio tribuit *Horatius*, verum etiam ordinis virtutibus adnumerat.

33. De arca *Ioannes Baptista Vermigliolius*, *in Perusino Athenaeo Archeologiae Doctor*, ac *Franciscus Antonius Frondinius*, *Vir Equestri Nobilitate*, ita senserunt: *Quest' urna è antica*, *E PUO' CREDERSI PRECEDENTEMENTE SERVITA AD USI PAGANI*; *circostanza, che non esclude aver potuto contenere anche reliquie, e corpi de' Santi, giacchè gli esempi sono frequentissimi nelle Catacombe di Roma, come può apprendersi dalle opere del Boldetti, del Marangoni, e degli Autori della Roma Sotterranea. La sua figura è quadrilunga avendo nell' orlo un battente da contenere il suo coperchio d'incastro, senza però, ch' esista. La sua qualità E' DI CAVE DEL PAESE, e di un solo pezzo.* (a) Ac licet iidem CC. VV. postero die, iudicium ferentes de nummis in

(*a*) *Summ. Num.* 7. *Litt. L.*

arca repertis, dixerint: *Che poi le indicate monete siansi trovate nell' urna, che ieri abbiamo creduto aver servito anche ad uso pagano etc.* (a) quia tamen die priori verbis utentes *può credersi precedentemente servita ad usi pagani*, significarunt, non illud habere se pro explorato, ac tuto; quia insuper prolata postero die verba non habent vim certam, nec causam revocati iudicii; ideo numquam inducar, ut putem, doctos Viros in eum ira exarsuros, qui neget, arcam illam operis esse pagani. Mihi quidem omnia circumspicienti nihil in ea occurrit, quare, si de illius auctore, aut de vetusto illius usu coniectandum sit, oporteat nos ad tempora superstitionis paganæ revolvi.

34. Principio fabrefacta dicitur e saxo *di cave del paese*, non autem e lapide ex Aegypto, vel aliunde advecto, quo paganorum luxuria in sepulcris ipsis sæpissime sese iactabat. Quamquam si e lapide alibi gentium nato arca, de qua disserimus, fuisset extructa, non ideo necesse foret in illius ætate æstimanda ad tempora paganorum adscendere; quum in Italia, vetustis monumentis referta, semper Christianis artificibus in promptu fuerint ex eorum ruderibus lectissima, atque in remotis regionibus enata marmora. Numquam autem Christiana in Italia ita exterarum gentium barbarie prostratæ sunt artes, ut ad conficiendam arcam e saxo puram, nullisque cælaturis insignem (cuiusmodi est nostra) sese non possent attollere. Numquid Phidiæ, numquid Praxitelis perpolita arte opus est, ut massa marmorea, vel saxea ita scalpro excavetur, ut unius hominis, aut mulieris reliquias apte contineat? Enimvero Anno MCCXXXI. postero illius anni, quo D. Francisci corpus in Basilicam illatum est, *Nicolaus Pisanus*, ut *Lanzius* memorat, *scolpì in Bologna l'urna di S. Domenico; da cui come da cosa insigne fu denominato NICCOLA DELL' URNA*. (b) Et iure quidem. In illius enim artificio se *Nicolaus* anaglypten prodidit non indoctum; nullum ut opus illis temporibus sculptum arcæ illi *Vasarius* præferat. Quumque ita semper omnibus artibus usuvenerit, ac disciplinis, ut non statim ad aliquam se elegantiam, ac nitorem extulerint, sed diu intra rudia quædam initia constiterint; statuendum profecto est, multo ante sculptam a *Nicolao Pisano* tam concin-

(a) *Ibid.*
(b) *Lanzi Stor. Pittor. lib.* 1. *Epoca I.*

ne, ac venuste Bononiensem arcam Italis artifices non defuisse, qui sarcophagos, si non aptis cælaturis variatos, non tamen extra normam aliquam directos conderent. Licet igitur fatear, arcam, cui creditæ sunt D. Francisci exuviæ, non tunc primum conditam, quum iis capiendis addicta est, sed alicunde fuisse arreptam (videtur enim inferri id ex eo posse, quod habet *nell' orlo un battente da contenere il suo coperchio d'incastro*, *senza però ch' esista*) tamen, Christianine, an pagani artificis eam labor sculpserit, Christianine, an pagani hominis corpus antea exceperit, definite, distincteque pronunciare non ausim. (a)

35. Operculi mentio, a Peritis Antiquitatum Viris hic iniecta, admonet me, ut quæram, cur Helias, qui de sepulcro S. Patriarchæ omnia accuravit, non arcæ sacrum corpus claudenti, operculum dederit apte cohærens. Nam, esto: diffractum fuerit operculum, quod erat arcæ, antequam Francisci ditaretur exuviis. Quantuli laboris erat saxeam tabulam ita circumcidere, ut circumcisis item oris arcæ subiectæ quadraret, ac conveniret! At enim tabula illa, quæ vices gerit operculi, non modo arcæ non convenit, sed neque illam attingit. Interposita est enim compages ferrea clathrorum. Qui quidem clathri si, postquam applicita esset arcæ tabula saxea, circumducti fuissent utrique, ac simul arcam, tabulamque fuissent amplexi; profecto videretur Helias in suo proposito corpus D. Francisci omni ope muniendi egisse sapientius.

36. De re perplexa, quid menti succurrat, paucis proponam. Neminem quidem latere arbitror, in Ecclesia Latina non semper viguisse morem desectas e corporibus heroum Sanctorum particulas, aut etiam ex iis sponte per corruptionem solutas, petentibus impertiendi. (b) Ac licet incensæ pietate preces aliquando Latinorum Antistitum animos expugnarint, et sanctorum corporum particulas impetrarint, constat tamen in Ecclesia omni Occidentali eum morem fuisse sem-

(*a*) Quod arca, cuius incidit mentio, habet *nell' orlo un battente da contenere il suo coperchio d' incastro*, vero magis simile est, eam a Christiano artifice conditam. Operculum enim arcis pagani homines dabant non quod illius orae quadraret, sed quod arca ipsa latius, atque prolixius eam omni ex parte complecteretur. Saltem priori illa ratione arcas claudere rarissimi apud paganos exempli res fuerit.

(*b*) Vide *Gregorii Magni Epistolam* 30. *Lib.* 4. *tom.* 4. *Operum Edit. PP. Maurinor.*

per aliquibus improbatum. *Guilbertus* quidem *Abbas*, qui eo scribebat sæculo, quo Franciscus in lucem est editus, *Dicat*, inquit, *quisque*, *quod sentit: securus plane ego inferam*, *non Deo*, *non Sanctis ipsis fuisse placitum*, *ut eorum cuiuspiam debuerit reserari sepulcrum*, *aut dirimi per frusta corpusculum*. (a)

37. Huic sententiæ adhæsisse videtur Helias, immo totus Minorum Ordo; quum nemo e tanta virorum etiam illustrium frequentia, qui ad D. Francisci corpus statim post illius obitum approperarunt, vel sanctarum exuviarum in Basilicam translationi adfuerunt, partem earum vel tantillam dono tulisse feratur. Quumque penes multos sint Herois Sancti reliquiæ, nulla circumfertur, quæ parte constet ex eius corpore, postquam obiit, decerpta. (b) Quia vero vestes, calcei, et alia quæcumque D. Francisco, in vivis agenti, usui fuere, quæque dono dantur pro illius reliquiis, aliquando defutura prospiciebat Helias; viam aliquam patere voluit, qua illius corpori admoveri aliquid posset, eiusque contactu sacratum in populos dividi. Quare non omnes saxeas tabulas D. Francisci corpus munientes, in muros, qui assurgunt circum, voluit immitti. Cur hoc? Nimirum, ut si aliquando sacrarum Herois Sancti reliquiarum penuria premeret, diffractis, ut nuper est factum, duabus tabulis superioribus, tertia vero, eademque breviori, remota (non enim decebat hanc quoque frangi, sacrosque cineres sine operimento relinqui) liceret per arcta clathrorum foramina aliquid S. Patriarchæ cineribus admovere, quod ab eo contactu religionem quamdam acciperet, ac petentium eius reliquias cupiditatem expleret. Cavit autem, ne per clathrorum foramina manus quisquam posset immittere, partemque sacri corporis suffurari. Itaque in facie superiori ferrei illius repaguli, multo magis quam in facie inferiori, densavit laminas ferreas. Nam facies inferior constat laminis, partim directis, partim transversis, *sex*, *ac viginti*; quum superior facies habeat ferreas laminas, directas

(a) *Guilbertus Abb. lib.* 1. *cap.* 4. *de Pignor. Sanctor.*

(b) *Bollandianus Scriptor Analector. de S. Franc. part.* 4. §. 12. *num.* 227. haec habet: *At singulare est*, *nullas e S. Francisci corpore reliquias*, *praeter unum dentem* (qui ei in vivis agenti potuit excidere) *alibi reperiri*. *Fateor*, *mihi quidem*, *dum per Gallias*, *Germaniam*, *Italiamque peregrinatus fui*, *nihil uspiam ex eiusdem Sancti carne*, *vel ossibus*, *aut denique cineribus exhibitum fuisse etc.*

partim, partim transversas, *sex, ac quinquaginta*. (a) Qua profecto ferrearum laminarum multitudine, ita in superiori facie densantur foramina, vix ut aliquid possit esse angustius, nec furto sacrarum exuviarum locus pateat.

38. Perbelle hæc angustiam imitantur illius cavitatis, quæ in Altaribus, arcisque, Martyrum ossa claudentibus, patebat antiquitus; ita ut liceat inferre, simili ex causa ad D. Francisci, atque ad veterum Martyrum ossa tenues illos, arctosque aditus esse relictos. Ac de foramine ad Martyrum reliquias patente (*trypema micron* dicitur a *Sozomeno Hist. Eccl. lib. 9. cap. 2.*) multa habet *Sozomeni* enarrator *Valesius*. E quibus pauca hæc attulisse sufficiat. *Duplex*, inquit, *foramen erat super Martyrum reliquiis. Alterum exterius in altari, vel in pavimento, sub quo conditae erant reliquiae. Alterum interius in capsa, seu arca, qua reliquiae claudebantur. Per haec autem foramina, quae e regione sibi invicem respondebant, Christiani solebant demittere velamina, ut Sanctorum reliquias contingerent; quae pro magna benedictione accipiebant*. Dat autem *Valesius* eorum, quæ narrat, prædes *Evodium lib. 1. Cap. 12. de Miraculis S. Stephani*, *Gregorium Turonensem de Miraculis Confessor. lib. 1. cap. 28.*, aliosque præterea. (b)

39. Ea, quæ arca continebantur, recenseri nunc postulant; in quibus quoniam nil pretium sanctorum cinerum, atque ossium æquiparat, de iis videtur prius, ac distinctius esse dicendum. Sed de sacris reliquiis satis est me pauca, atque obiter commemorare, quum in iis dispiciendis, immo dinumerandis (haud prætermisso peculiari *pelvium* examine, ex quo exhibiti corporis sexus virilis innotuit) operam diligentissimam præstiterint Anatomes periti Viri; (c) qui etiam, arte súa duce, deprehenderunt *essere lo scheletro d'un uomo adulto, d'un età di mezzo, e di mediocre statura*. (d) Cæte-

(*a*) *Summar. Num. 7. Litt. H.*, *et Z.*

(*b*) Si negas in mentem venisse Heliae, aliquid contactu reliquiarum D. Francisci sacrandum fore, postquam illatae in Basilicam sunt; saltem dabis, clathros munivisse corpus Francisci, quum adhuc in Aede D. Georgii iaceret, ac tum per ferream cratem demissos in arcam fuisse lemniscos, flores, linteola, quae pro eius reliquiis dono darentur.

(c) *Summar. num. 7. Litt. M.*

(*d*) Ex Quaestione, sive, ut aiunt, *peculiari Examine*, cui subditi fuere VV. CC. *Anatomes Periti Antonius Romagnolius*, *Josaphat*

rum, quum V. C. *Aloisius Canalius*, in *Perusino Athenaeo*, *publicus Physices*, *Chemicesque Professor*, accessisset Assisium, quo tempore Acta causæ huius conficiebantur, opportune adesse visus est. Contulit enim eruditionis suæ symbolam ad explicandum, quomodo factum sit, ut nonnulla sacri corporis ossa lucidis particulis distinguerentur. Simile quid, ac miro magis cum adiunctorum apparatu in D. Rosaliæ reliquiis accidisse narratur. Nam quum pientissimæ Virginis corpus arca nulla fuisset inclusum; et perpetuos humores a solo, antroque, in quo iacebant, eius ossa recepissent; crusta quædam, qua opaca, qua lucida, Rosaliæ ossibus increverat, tantæque erat crassitiei, ac densitatis, ut arcæ vices obiret. Quo de argumento scribens *Carusius*, *Non sembra a me*, aiebat, *cotanto difficile il dimostrare naturale quell' urna in quanto all' esser di pietra. E chi non sa lavorarsi ogni giorno dalla natura i corpi solidi, e fra i solidi anche i più forti, come i metalli, e le pietre preziose? L'esperienza non ci dà ella tutto dì a vedere, che da un umore lapideo, che da' macigni va percolando, si formano sassi ben grandi etc.? Nè la ragione deve penar molto ad intenderlo; altro alla fine non essendo l'umor lapideo già detto, NISI AQUA SAXEIS RAMENTIS PRAEGNANS, come scrisse nel Trattato de' misti perfetti al capo quinto il DU HAMEL etc. Dovremo noi dunque dir lavorate col poter dei miracoli, ed impastate dalle mani degli Angeli quelle pietre preziose, che intere essendo chiudono per ogni parte una mosca, una formica?* (a) Melius hæc in Causa nostra penes *Canalium*: qui sequutus scientiarum, quibus allaborat, progressus, ac placita, non *humorem*, ut vocabant, *lapideum*, non *aquam saxeis ramentis praegnantem* (quæ, quid sint, explicandum supererat) in medium attulit ad explicandum inductum ossibus D. Francisci ab humore vitium, a quo illis fulgor crystallinus, sed accuratioris philosophiæ e penetralibus rei causas eduxit. (b)

Rossius, *Stanislaus Zaccaglia*, *ac Joannes Baptista Paoli*, quodque insertum est *Actis Quinque Episcoporum pag.* 26. Eadem verba habes eorum *Actor. pag.* 25. *terg.*

(*a*) *Carusi Discorso Accademico sopra il Sepolcro di S. Rosalia* Extat *tom. XXII. Opusculor.* quae collegit *Callogerà*.

(*b*) *Summar. num.* 7. *Litt. N. et T.* De hoc argumento fuse, ac docte disseruit *Canalius* in peculiari, ac *iuridico examine*, ut vocant, Actis inserto; ex quo tamen nihil in Appendice Documentorum attulimus,

40. Quum sit in antiquissimo funerum ritu mortuis corporibus vestes induere, hinc sacrum illud corpus, de quo disputamus, veste non caruit; licet quæ causæ corpori cladem, atque intertrimentum maximum attulerunt, eæ vestem quoque mirum in modum attriverint. *Vedemmo* (verba Virorum Antiquitatis peritorum liceat adscribere) *nell' urna le vestigia di un grosso intessuto di lana, rimostrante un vestiario umile, e religioso, conforme rimostra anche umiltà religiosa il filo di robba lanea già tessuta, che ora ci si presenta, e che vedemmo nell' urna in sito molto distante dalle vestigia dei succennati intessuti di lana*. (a) At *Canalius*, *Mi è sembrato*, inquit, *vedere diversi rimasugli di veste, e siccome la mia professione di fisico chimico porta di conoscere le alterazioni, che possano ricevere i colori dal tempo, dagli acidi, e dagli alcali, e così credo, che i frantumi di veste ritrovati, li quali sono di lana ben grossa, non abbiano sofferta alterazione alcuna nel colore, e conservino il medesimo carattere, che dalla tinta hanno ricevuto etc. Interrogato, se mostrandogli un filo di lana tessuta egli sappia riconoscere, se il colore di questo confronta colle altre lane, le quali egli, come sopra, ha peritate? Rispose: Sembra un filo tessuto separato dal resto dell' altro, ma il colore bigiastro, che mostra, non mi fa decidere; se possa, o no aver ricevuta una qualche alterazione, oppure essere appartenuto a qualche altra parte dell' abito stesso*. (b) Verumtamen, quid rei esset, ac quem in usum adhibitum fuisset laneum illud filum, melius dispicere potuerunt testes, qui inventioni sacri corporis adfuerunt, quam peritissimi licet Antiquitatum, ac Physices Viri, qui spectatum admissi sunt postquam ab irrumpente aere, ac diutius omnia verberante, ac solvente tum cadaver sacrum, tum illius vestimenta data pessum fuerant. Ex illis autem inventionis testibus unus, nimirum *Vincentius Iernico*, *vidi*, ait, *eziandio parte del cordone* (c) *Caesar* autem *Marianus*, faber

quum in re versetur, quae minime controversiae nostrae summam attingit.

(*a*) *Summar. Num. 7. Litt. S.*

(*b*) Ex Quaestione, sive ut vocant *Examine peculiari*, cui V. C. *Canalius* subiectus fuit, quodque *Quinque Episcoporum Actis* insertum est *pag.* 47.

(*c*) *Process. Episcopi Asisnatium pag.* 89. Addit etiam *ibid. Iernico*: *Ho osservato avere il S. Corpo sofferto dopo preso dell' aria, mentre ho visto il piede, che prima era diritto, ora è piegato al basso,*

cæmentarius, hæc fassus est: *Ho veduto ancora da quei fori della ferrata esservi dentro delle medaglie etc. una corona vicino ai piedi, ed un cordone, conoscendosene la cappia.* (a)

41. Sed in arca res fuit, quæ animos intuentium novitate perculit, quæque Viros Antiquitatum peritos suspensos habuit. Nam præter ossa, præter tegmina corporis Sancti Viri, præter annulum, nummos, ac grana quædam perforata ex electro, atque ex ebeno, inventum in arca fuit polygonium, ac rude saxum. Quod quum doctis illis hominibus fuisset exhibitum, *Questa pietra* (sic enim loquuti sunt) *è della stessa qualità dello scoglio della montagna in forma di poligono etc. Fa meraviglia di aver trovato questa pietra nell'urna, che ieri vedemmo, giacchè nè la forma, nè la situazione prestano motivo anche di semplice congettura sul di lei uso.* (b) Equidem dabo operam, deinde ut pateat, cur lapis informis ille una cum sacro corpore in arca conditus. Nunc autem satis sit nosse, circa caput cadaveris sacri iacuisse lapidem. De hoc enim audiendi sunt, qui ad inveniendum illud operam contulerunt, primique tum sacras reliquias, tum quæ illis adiuncta fuerant, conspicati fuere. *Caesar Marianus*; *Ho veduto*, inquit, *da quei fori della ferrata esservi dentro delle medaglie, o monete da una parte del cadavere, un anello fra i due piedi, ed un sasso vicino al cranio.* (c) Adest etiam illius frater *Antonius Marianus*, qui quidem hæc loquitur: *Vidi ancora una pietra vicino alla testa.* (d) Adest denique *Iernico*, qui consentanea his effatur, atque ait: *Vidi poi alla destra del capo una pietra irregolare.* (e) Hoc ergo de saxo illo impolito fixum est, atque exploratum, circa caput Sancti Viri locum obtinuisse.

42. Antequam de annulo, de globulis, sive granis, deque nummis dicere aggrediar, qui simul cum sacro corpore in arcam coniecti sunt, monuisse liceat (quod tamen plerisque cognitum arbitror) res conditas in sepulcris, quæque

le mani, che vidi incrocicchiate sopra il petto, l'ho poi vedute in parte disciolte, e calate.

(a) *Summar. num. 6. Litt. D.*
(b) *Summar. Num. 7. Litt. O.*
(c) *Summar. Num. 6. Litt. D.*
(d) *Process. Episcopi Asisinatium pag.* 84.
(e) *Ibid. pag.* 89.

humanorum reliquias corporum decorant, haud semper fuisse ex iis, quæ defuncti in deliciis haberent, sed quæ potius ii ducerent expetenda, qui munusculis vita functos afficerent. Utar exemplo, quod *Ioannis Baptistae Passeri* erudita mihi diligentia suppeditat. *In Archemori, licet infantis, mortuali pompa tela in rogum coniecta sunt. Statius Thebaid. VI.*

. . . . . . Dextro gyro, et vibrantibus hastis
Hac redeunt, raptumque suis libamen ab armis
Quisque iacit, seu fraena libet, seu cingula flammis
Mergere, seu iaculum, seu summae cassidis umbram.

At quisque videt haec pietatis testimonia non ad mortuum pertinuisse, sed plane ad illos, qui funeri intererant (a). Quod si hæc aliquis cum fastidio respuit, quod paganum morem redolent, negatque hæc verti in rem nostram posse; legat is, quæ sunt apud *Surium*, nec auctoritate aliqua carent, de sepulcro *D. Febroniae*, quod muliebri suo cultu ornavit Hieria, illatis in illud *aureis pannis*, *et margaritis*, quibus contemptrix profecto lepidarum vestium, atque unionum *Febronia* minime delectabatur (b). Hinc *Lupius* expositurus quare nonnulla Christianis cadaveribus elegantia ornamenta cernantur imposita, causas eius ritus geminas affert, easque res ibi conditas dicit, *perchè o sepolte con essi da' parenti afflitti, che con quel qualunque sproprio onorar volevano il deposito, e testificare l'affetto loro; o postevi secondo il civil costume di que' tempi di seco portar alla tomba le cose più care* (c).

43. Hæc qui noverit, ac fundamenti loco posuerit, non ille sese anget, atque torquebit, ut intelligat, cur quædam ex ebeno, electroque grana Sancti Viri cineribus impermixta (d). Scilicet mulier aliqua, flagrans in Heroem inclytum pietate,

(*a*) *Passeri Diss. de Cratere Adspersorio apud Antiquos Volum. 6. Symbolar. Gorii.*

(*b*) *Apud Surium ad diem 15. Junii.*

(c) *Antonius Maria Lupius Diss. Lettere etc. tom. 1. diss. 1. num. 167.*

(*d*) De iis *Antiquitatum Periti* sic loquuti *Summ. num. 7. Litt. R. Rapporto agli acini di corona, avendoli noi esaminati, li abbiamo trovati in numero di dodici di ambra, e di diciassette di legno nero, che sembrano essere di ebano etc. Rapporto all' uso di questi acini, noi non sappiamo precisarlo, mancando altri indizj, ed altre circostanze, che potrebbero additarlo.*

fortasse etiam voti compos, deprecatore illo apud Deum, facta, detraxit sibi, quod muliebri ingenio carissimum, nempe monile, eoque corpus sacrum ornavit; sit quamvis monile haud virilis ornatus. Hinc de Macrino scribit *Herodianus Hist. lib.* 5. *cap.* 8. contemptui, ac ludibrio eum fuisse Romanis militibus, quod aurata, ac gemmata ornamenta gestaret. Sed, quæ non licet sibi virum imponere, quin muliebrem in mollitiem, lasciviamque desciscat, ea ad illius cineres deferuntur cum laude pietatis. Certe e nativa crystallo globuli ad muliebrem mundum pertinuere, ex iisque monilia, ambitiosis feminis ambitiose petita, conficiebantur. Quo cum ornatu condita fuit mulier quædam, ut videtur, primaria, cuius de sepulcro detecto agit *Flaminius Vacca* apud *Montfauconium*. At idem ipse *Montfauconius* subdit: *Quod spectat autem ad crystallinos globulos inter cineres* (mulieris) *repertos, similis Crystallinus globulus inventus fuit Tornaci in sepulcro Childerici regis, patris Clodovaei; ubi item alia multa reperta sunt etc. quae nunc in bibliotheca regia visuntur* (a).

44. Sed hæc otiose quærere fortasse videor. Plus conferet in rem nostram, quod narrat *Boldettus*, Christianorum sepulcrorum diligentissimus vestigator. *Alcuni smalti poi* (ita enim habet) *formati in lastre piane si veggono, collocati ai sepolcri, e si ravvisano dipinti a fuoco con varie figugure capricciosissime di erbe, o fiori etc. Dello stesso smalto s'incontrano bene spesso affissi ai sepolcri alcuni globetti, altri rotondi con fiori a guisa dei grani, di che si compongono le corone, o rosarj, ed altri della figura dei bottoni di varia grandezza, collocativi per mero ornamento* (b). Nihil profecto interest, nec rei summam immutat, globuline perforati, ideoque ad monilia confecti, sepulcra exterius decorent, ut illa grana, de quibus *Boldettus* scribit; an interius, in ipsisque sarcophagis reperiantur. Satis est, globulos ab hoc scriptore memoratos dici *rotondi, con fori, a guisa dei grani, di che si compongono le corone o rosarj*, ac nostros item globulos, nedum a Testibus, sed ab ipsis *Antiquitatum peritis Viris* vocari ob quamdam similitudinem *acini di corona*, ut intelligamus, numquam indecorum visum fuisse Christianis suo-

(*a*) *Montfaucon Antiq. Expliq. tom.* 5. *part.* 1. *liv.* 2. *chap.* 12.
(*b*) *Boldetti Osserv. sopra i Cimiterj lib.* 2. *cap.* 14. *in fin.*

rum sepulcra, cuiuscumque illi sexus essent, (non enim *Boldettus* discriminat; neque nos, ex noto axiomate, discriminare debemus) monilium granis ornare. Notum est autem, grana monilium similitudinem referre globulorum illorum, quibus iterandas preces adnumerare mos est.

45. Eadem, de qua verba fecimus, in Sanctum Heroem pietas profecto suasit alicui, ut annulum sibi detraheret, eoque munere testimonium suæ in illum observantiæ promeret. Ille autem annulus argenteo orbi inclusam habet *glyphicam gemmam* (ut appellare *Mabillonius* solet) eamdemque operis cavi, ac *porta incisa una Pallade armata, e così detta Nicefora etc. Avendo noi veduto jeri il detto anello all' estremità dell'urna, e dopo i piedi, non può credersi, che l'anello fosse stato posto nelle dita del Cadavere tumulato, e non potendosi addurre altro motivo del collocamento di esso, potrà dirsi, che anche il medesimo vi fosse stato messo* (spectant ita loquentes Antiquitatum Periti Viri ea, quæ de nummis iam disseruerant) *come per una sagra, e devota offerta* (a).

46. Hæc quum res cæpisset sermone differri, annuloque reperto penes corpus, nostra sententia sacrum, Palladem insculptam esse, percrebuisset; nonnulli cachinnos tollere. Aiebant enim nos inscitia tanta hebetari, ut paganorum spoliis oneratum cadaver pro Christiano accipiamus; ac non deam apud paganos *armipotentem*, sed fortasse Dei Genitricem Mariam in illa nos gemma stultitia cæcos agnoscere. Quibus ut convicium regeramus, dicimus eos bipedum esse stolidissimos, atque in maxima rerum ignoratione versari, quod putent Christianos semper ab iis ornamentis abhorruisse, quæ macula paganæ superstitionis essent adspersa. Primis quidem Ecclesiæ sæculis, quum vana idola plurimi adhuc colerent, maximæ curæ Christianis erat, ut ab aliorum oculis, a seque ipsis omnia amoverent (quoad fieri tamen poterat) in quibus essent damnatæ superstitionis aliqua vel adumbrata vestigia (b). Postquam autem Christiana religio de monstrosis idolis triumphum egit, et ab imis radicibus commentitius paganorum cultus excisus concidit, minus fuit laborandum, ne monumenta veteribus signata superstitionibus in oculos incurrerent. Accessit, quod caligo quædam infelix bonis artibus of-

(a) *Summar. num. 7. Litt. Q.*
(b) *Bottari Roma sotterr. Spiegaz. della Tav.* 131.

fusa eos cogebat, qui non invenustis operibus Christiana templa, sepulcra, donaria, vasa cuperent insigniri, adhibere in id cælaturas, et ornamenta quævis paganorum manu conflata.

47. Hinc, ut de paganis gemmis, quod argumentum postulat, tantummodo sermonem habeam, eas non dubitarunt Christiani salutifero ipsi religionis nostræ signo, Cruci nimirum, imponere. Cuius rei gemina *Marangonius* exempla, eademque luculenta, suppeditat scribens: *In Bobbio serbasi una Croce d'argento etc. Nella parte più alta v'ha un' agata colle immagini scolpitevi d'Iside, e di Serapi con alcune lettere Egizie: nel ramo destro un altra pietra somigliante, che rappresenta un Sacerdote d'Iside col sistro nella mano sinistra etc. Nel lato sinistro della Croce v' ha un altro pezzo di agata non effigiata: e nell'estrema parte un altra simile pietra coll'immagine d'un Imperatore. Fortunio Liceto* (*Antiqua Schemata Gemmar. Annular. cap.* 104. *pag.* 32.) *rapporta una gemma, ritrovata da Conrado Celte inserita in una Croce d'oro nel Monastero di Ristich presso Olmutz nella Moravia l'anno* 1504., *nella quale sono scolpite tre figure, di Venere, di Guoco, e di Cupidine etc. meravigliandosi Liceto dell'ignoranza di que' Monaci, che tal pietra ponessero per adornamento della Croce etc. Ma come abbiamo di sopra osservato, in queste, ed in altre Croci questi, ed altri somiglianti cammei fanno figura dell'idolatria soggiogata dal trionfante segno di nostra salute, ed in essi riguardasi la sola preziosità della materia in tempi così lontani, ed opposti alla superstizione degl'Idoli* (a). Potuit igitur Christianus homo, vel mulier gestare annulum *Palladis Nicephorae* signatum imagine. Potuit illum ad Sancti Viri corpus deponere, ac cogitare tantum de pretio gemmæ, quam dono dabat; vel, si muneris collator paullo ingeniosior fuit, id fortasse adumbratum voluit, Virum Sanctum sectatorem fuisse veræ sapientiæ, quam dea, e cerebro Iovis exorta, exprimebat, eumdemque de iis tulisse victoriam (nam in Minervæ manibus victoria est) quæ perennis felicitatis viam plerisque intercipiunt.

48. Denique ad nummos promovenda est oratio, qui prope sacras reliquias inventi sunt (b), quosque nemo dubi-

(*a*) *Marangoni Cose gentilesche ad uso delle Chiese Cap.* 21.
(*b*) *Summar. num.* 7. *Litt. L. et S.*

tabit alicuius esse munus, qui argentum Sancto Viro, ut pretiosi metalli genus obtulerit. Nihil autem vulgatius, quam ad Christianorum cadavera nummos depositos reperiri, de quo more plura *Boldetius* præbebit exempla (a), eaque de Christianis, qui Sanctorum fastis adscripti. Suspicari possis non muneris semper causa cum Christianorum exuviis contumulatas esse pecunias, verum id aliquando factum, ut, iis inspectis, deprehendere aliquid liceret de tempore, quo ille cum pecuniis conditus mortalis obierat. Sæpe enim maiorum nostrorum indiligentia, aut inscriptionum exarandarum iis adempta facultas ob trepida tempora, atque tumultus (quod, ut supra ostensum, accidit etiam in traslatione corporis S. Francisci) in causa fuerunt, cur illustrium virorum, atque adeo Christianorum Heroum corpora funerei tituli honore caruerint. Itaque usurpare de illis verba liceat, quæ *Plinius* de pagano homine, sed illustri, *Virginio Rufo*, non sine commoti animi significatione profudit: *Subiit indignatio cum miseratione . . . reliquias, neglectumque cinerem sine titulo, sine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria pervagetur* (b). Dolendum tituli desiderium aliquando ex parte sarciunt appositi cadaveribus nummi, et ad indicandum de aetate illius, qui sepulcro cum pecuniis conditur, fax grata collucet. Quod accidit in causa, quam, pro modulo virium nostrarum, tuemur. Ii enim nummi cum reliquiis, de quibus agimus, occurrerunt, qui ante obitum D. Francisci percussi sint, quibusque tempore obitus Sancti Viri passim Itali homines utebantur. De quibus ita *Vermigliolius*, ac *Frondinius*, Viri certe eruditi, in actis disserunt. *Le tre monete esaminate* (quibus deinde octo alii nummi accesserunt, de quibus idem tulere iudicium) *si sono riconosciute essere d'argento, e sono tre dei così detti Bolognini d'argento delle Zecche urbiche italiche, ch'ebbero corso anche in questi paesi dal Secolo Undecimo al Decimoquinto. La densa patina verde, che le ha ricoperte, non permette distinguerne la Zecca, leggerne le iscrizioni, e riconoscerne i tipi; ma egli è certo, che sarebbe inutile ivi ricercarne l'epoche in dettaglio, giacchè monete di questa qualità, e di queste fabriche non con-*

(*a*) *Boldetti Osservaz. sopra i Cimiteri lib.* 1. *cap.* 22. *lib. eod. cap.* 31., *et lib.* 2. *cap.* 20.
(*b*) *Plin. Epist.* 10. *lib.* 6.

tengono nè epoche, *nè nomi di principi* (aliena verba refero) *giacchè sono monete autonome* (idest ab urbibus cusæ, quæ *autonomian* adeptæ) *e di epoche repubblicane per le Città di Italia etc. Che poi le indicate monete siansi trovate nell'urna*, *che noi ieri abbiamo creduto aver servito anche ad uso pagano* (quam sententiam superius expendimus) *non possono generare alcuna difficoltà onde esser certi* (forte legendum: *onde non esser certi*) *che le spoglie mortali ivi rinvenute siano d'un Cristiano*, *poichè le monete stesse sono interamente d'epoche Cristiane etc.* (a).

(*a*) *Summar. num.* 7. *Litt. P.* Vide etiam ibid. sub *Litt. V.*, ibi habes par iudicium ab Antiquitatum Peritis latum de aliis nummis in Arca repertis.

PARS II.

Quæ Contentiosa.

Sectio I.

De probationibus adducendis quum controversia est de Sacris Reliquiis.

49. Est genus hominum in supputando, ac ducendis lineolis occupatum, et ob artis, quam profitetur, præstantiam tantos sibi spiritus sumens, ut aliis studiis intentos elato supercilio prætereat. Quum enim ipsi rerum numerum, magnitudinemque considerent, non tamen quatenus in rebus sensilibus sunt, sed mente a materie peculiari, ac sensili abstracta; non iis implicantur erroribus, qui aliquando iudiciis nostris vel a sensuum hebetudine, vel a fallacia testimoniorum obrepunt. (a) Quumque ipsis, dum quantitatem, ac numerum mente solum, ac sine materia subiecta considerant, ea liceat pro libito in partes solvere, rursumque in unum colligere, ac multimodis comparare (quod sane in re, quæ subiecta sit sensibus, quoties, ac quousque volumus, minime contingit) hinc *Matheseos purae*, ut vocant, studiosis pronior est, quam cæterarum disciplinarum cultoribus, ad veritatem tenendam via (b) extorquentque a nobis eorum theoremata assensum. Atque hi quidem probationibus, quas aliæ disciplinæ suppeditant, plerumque non acquiescunt, elevantque eorum auctoritatem, ac pondus, etiam quum de iis agitur, quæ cum religione, ac pietate arctissimo nexu iunguntur. Itaque non alio ex grege contra Ecclesiæ doctrinam plura effusa sunt impietatis portenta, ac venena, quam ex assectarum *Alembertii* in rationibus, ac lineis occupato concilio; nihilque fuit tam sanctum, nihil tanta argumentorum firmitate munitum, quod non eorum argutiis ad vexandum, oppugnandumque patuerit. Nimirum incertum illis, ac nutans est quidquid nequeant mensuris suis, ac recensionibus explorare, quod non

(a) *Gerard. Joann. Vossius de Nat. Art. lib.* 3. *cap.* 1.

(b) *Condillac Essai sur l'orig. des connoiss. humain. part.* 2. *sect.* 2. *chap.* 1.

ea evidentia constet, quam *mathematicam*, ac *metaphysicam* appellant, et in quam ipse Deus haud quidquam iuris exercet.

50. At ille philosophorum diu habitus princeps, nunc autem a principatu deiectus, sed tamen maximo habendus semper in honore, *Aristoteles*, ut negabat Mathematicum argumentis oratorum contentum esse debere, ita iniquum esse docebat ab oratoribus demonstrationes (*apodixeis*) absolutas illas quærere, quarum mathematici copiam habent. (a) Itaque sive orator causas tueris, sive medicinam facis, sive in senatu, atque in consilio iudicum sententiam dicis, munus tuum cumulatissime expleveris, si, pro natura rei, de qua disceptatur, aut *physicam*, aut *moralem evidentiam* subiicias. (b)

51. Sed, ne diutius in hoc meæ disputationis vestibulo hæream, illud fixum, ac receptum est, in iudicio de sacris reliquiis, quum quæritur, illiusne revera sint Christiani herois, cuius esse feruntur, sufficere si per moralem id evidentiam conficitur. (c) Illa autem *est moralis evidentia*, *quae nostrum in intellectum valide agit*, *et invicte*, *ut propositioni*, *quae enunciatur*, *adhaereamus*. (d) Id vero non accidit quum res coniecturis huc illuc trahitur, licet in illo rationum, veluti fluctuum, æstu sentiat se animus in unam potius, quam in aliam partem impelli. Omnino, ut *moralis* adsit *evidentia*, necesse est, multo graviora ea videantur, quæ pro una sententia, quam quæ pro alia se produnt, videanturque plane digna, ut illis animus assentiatur. At quamvis *evidentia moralis*, si conferatur cum *metaphysica*, quæ fallere numquam potest, aut cum *physica*, quæ fallere itidem numquam potest, nisi naturæ leges a Deo illarum auctore immutentur, non adeo nos ab erroribus tutos præstet, quique eam sequitur, decipi aliquando possit; non est tamen, ut docet *Storchenaus*, prudentis viri evidentiæ morali repugnare, ac non

(*a*) *Aristot. lib.* 1. *Ethic. Nicom. cap.* 3.

(*b*) Non audent aliqui *evidentiae* nomen usurpare, nisi quum de rebus agitur, quae *metaphysice demonstrentur*. Viros religiosos, et acutos! At veteres non ea religione tenebantur, nec *certitudinis* barbarum vocabulum usurpabant, aut norant, qua scientiam isti designant alia ratione, quam *metaphysica* comparatam.

(*c*) *Bened. XIV. de Canoniz. et Beat. lib.* 4. *part.* 2. *cap.* 24. *num.* 7. tum plures ab eo allati scriptores *ibid. num.* 9.

(*d*) Consule Lexicon inscriptum *Encyclopédie*, *ou Dictionnaire Raisoné Art. Certitud.* in princ.

sinere se ab illa regi. Nam *rei oppositum rarissime prorsus, et non sine summa difficultate contingere potest*, ac *quae . . . raro, et non nisi difficillime eveniunt, ex legibus humanae prudentiae ad impossibilia referuntur.* (a)

52. Sed ego causæ meæ bonitate fretus severam fortasse nimis mihi legem indixi, dum sine *morali evidentia* negavi posse aliquid certi in exposita controversia de reliquiis constitui. Quum *Tridentina Synodus* sanxerit *nulla esse admittenda nova miracula, nec reliquias Sanctorum quas recipiendas, nisi eodem recognoscente, atque approbante Episcopo, qui simul atque de iis aliquod compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, et aliis piis viris, ea faciat, QUAE VERITATI, ET PIETATI CONSENTANEA IUDICAVERIT*; (b) certe ita *veritatem* inquirendam quoad sacras reliquias putavit, ut *pietatis* simul ratio habeatur. Vult nimirum *Sacra Synodus* caveant Episcopi, ne dum probationes in rebus hujusmodi exquisitas, atque accuratissimas poscunt, ac dum a cultu reliquias arcent, quæ pro genuinis non sine aliquo momento rationum habentur, igniculos pietatis, quos reliquiæ illæ excitant, foventque in animis Christianorum, extinguant. *In hac materia Reliquiarum* (ita *Daniel Papebrochius*) *potius quam alibi, procedendum magis ex piae credulitatis affectu, quam ex notitia certa eorum, per quorum manus transierunt illae: et Episcopi, qui ex prudenti iudicio procedere iubentur a Tridentino in illis recognoscendis, et publico exponendis, acquiescere debent, quum scripta, vel oculata fide eis probatur, Reliquiam aliquam bona fide acceptam a loco, ubi fuerat in honore, vel cum verosimilibus antiqui cultus indiciis repertam alicubi velut talis, vel talis Sancti; licet eiusmodi probatio et fallere possit, et fallat saepe. Aequum est enim ut ibi subsistat humanae inquisitionis diligentia, ubi ulterior labor esset frustraneus, et a superstitionis periculo tuta sit Reliquias venerantium religio, quatenus ea tendit in primarium suum obiectum, idest Sanctorum honorem, etsi fortasse eorum ipsae non essent, quae ut tales proponuntur.* (c) Perplexe loquitur *Papebrochius*. Nam illa verba: *aequum est enim, ut ibi subsistat humanae inquisitionis diligentia, ubi ulterior labor esset*

(a) *Storchenaus Inst. Log. part.* 2. *cap.* 3. §. 162. *in Schol.*
(b) *Syn. Trident. sess.* 25. *in Decreto de Inv. Ven. et Reliq. Sanctor.*
(c) *Papebrochius Respons. ad exhibit. error. Art.* 19. *num.* 12.

frustraneus, verba hominis videntur *moralem evidentiam* in negotio sacrarum reliquiarum poscentis, solumque ab hoc iudicio *metaphysicam*, ac *physicam* evidentiam arcentis, quod humanæ inquisitionis diligentia ad has postremas evidentiæ species, quamvis nulli parcat labori, quum de reliquiis agitur, pervenire non possit. At vero alia illa verba, quæ *Concilii Tridentini* locum expendens protulit, *procedendum* esse *ex piae credulitatis affectu*, rursum *tutam* esse *reliquias venerantium*, *religionem*, *quatenus ea tendit in primarium suum obiectum idest Sanctorum honorem*, *etsi fortasse eorum ipsae* (reliquiæ) *non essent*, hominis esse videntur in exigenda *morali* quoad reliquias *evidentia* non nimis acerbi, ac cui possis, probationibus adductis non ita gravibus, satisfacere. Quapropter si ex me perconteris, quæ fuerit tanti Viri sententia de probationibus in hoc iudicio proferendis, non equidem implicatus, aut incertus tenebor ad respondendum, dicamque, *Papebrochium* quæsivisse probationes, *quae ad evidentiam moralem pertingant*, *AUT PROXIME AD ILLAM ACCEDANT*.

53. Sed absit indulgentia omnis, ac, si placet, remittatur nihil de severitate. Etenim, quum tempestate hac misera infinitus sit eorum numerus, qui Ecclesiæ iudiciis conflare nituntur invidiam, quasi non legum, iustique in pronunciando sit retinens, et ignave prorsus ac somniculose res huiusmodi gerat, non est ab ea postulandum, ut in iudicio de reliquiis facilitate utens eorum in reprehensiones, ac contumelias incurrat, qui ad eam criminandam non inviti, ac reluctantes, sed alacres, libentesque descendunt. Sunt tamen, quæ circa *moralem evidentiam* in hoc iudicio exhibendam animadversa, atque alte infixa animis legentium velim. Ac prius afferendus est Sapientissimi Pontificis *Benedicti XIV.* locus, in quo hæc habentur: *Quia evidentia moralis recipit plus, et minus, maiores procul dubio probationes sunt necessariae quando agitur de probanda identitate sacrorum corporum, seu reliquiarum in Sacrorum Rituum Congregatione, quam quum agitur de eadem probanda coram Ordinario. Cum enim Apostolica approbatio maioris sit momenti, quam approbatio Episcopalis, hinc etiam fit, ut validior quoad illam, quam quoad hanc, probationum series requiratur. Facit ad rem exemplum iudicii super identitate capitis S. Brunonis Episcopi Signini*. Atque hic narrat *Benedictus* de eius Capite in Sacra Rituum Congregatione bis actum esse, non sine discrepantia

suffragiorum, ac deinde deliberatum, *insinuandum esse Episcopo, ut, non obstante appositione manus S. Sedis procederet ad examen identitatis iuxta normam Concilii Tridentini; quia licet probationes allatae super identitate non exigui momenti esse viderentur, non erant tamen tanti ponderis, ut Apostolicam approbationem mereri possent etc.* (a) Teneo equidem ex *Benedicti* monitu, *evidentiam moralem plus, minusve* recipere. Teneo, *maiores procul dubio probationes* esse debere *quando agitur de probanda identitate sacrorum corporum, seu reliquiarum in Sacrorum Rituum Congregatione* (quam in consilium adhibet Pontifex) *quam quum agitur de eadem probanda coram Ordinario.* Moneo tamen, nos causam dicere coram Pontifice, non quod eum Christus Ecclesiæ universæ Rectorem dederit, sed quod condita Assisii Basilica, in qua reliquiæ, de quibus disceptamus, repertæ sunt, iam inde ab ævo Gregorii IX., Antistitis Asisinatium iuribus subducta est, et in ea Romanus Pontifex, non secus ac in Urbe Roma, propria Antistitis munia, atque auctoritatem exercet. (b) Quare nobis causam agentibus coram Romano Pontifice, ut peculiaris Ecclesiæ Antistiti, satis esset evidentiam illam minus, ut ita dicam, intensam afferre, quæ ad causam obtinendam coram Episcopo Asisinatium valeret.

54. Cur enim ab illius iuribus exempta est Basilica? Aut quo nomine exemptionem illam vocaveris? Nonne *privilegii*? At ea privilegii natura, ac vis est, ut illud assequenti incommodare profecto non debeat, immo in illius commodum vertat; et *nulla iuris ratio, aut aequitatis benignitas patitur, ut quae salubriter pro hominum utilitate introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem*. (c) Quæ licet ex *iure civili* promantur, quia tamen rationi consentanea sunt, neque *canonico* iuri adversari possunt, neque *divino*. Iam vero si præclarus *Minorum Conventualium Ordo* suppeditare de proposito argumento probationes magis validas debeat in hoc iudicio, quam quas Episcopo Asisinatium exhibuisset; detrimento esset profecto eidem *Conventualium Familiae*, Basilicam eorum curæ con-

(*a*) *Bened. XIV. de Beatif. et Canoniz. lib. 4. part. 2. cap. 24. num. 9.*

(*b*) *Summar. num. 2. ibique num. 2., et 6.*

(*c*) *L. 23. Dig. de leg. et senatus consult.*

creditam privilegio exemptionis a iuribus Episcopi Asisinatium fuisse honestatam. Ne igitur privilegia fraudi, cladique esse dicantur, statuendum est, causam nostram coram Romano Pontifice instructam esse satis, atque munitam, siquidem eas probationes afferamus, per quas coram Asisinatium Antistite causam obtinuissemus.

55. Si mihi studium esset, uti illorum auctoritate, qui in iudiciis huiusmodi severitatem nimiam, acerbissimamque diligentiam damnarunt, in promptu esset a *Boldetto* allatus *Gabriel a S. Vincentio*, cuius hæc verba sunt: *Habent Sancti ius, ut eorum Reliquiae publicae venerationi exponantur, Trident. Sess. 25. in dec. de invoc. et venerat. SS. Bellarmin. de Reliq. SS. lib. 2. cap. 8. Quo iure non sunt privandi nisi luce clarius sit, tales Reliquias non esse alicuius Sancti etc. Item si essemus in dubio de Reliquiarum veritate, ad illorum favorem concludere deberemus, Tiraquell. de Privileg. Piae Causae in praef. Pret. in Extrav. Ambitiosae de reb. Eccles. non alienandis, et alii etc. Et si Episcopi in rebus aliis dubiis, v. g. dispensationis Matrimonii, quando sequitur praeiudicium, possent declarare in favorem Matrimonii, ut Sà Verb. Dispensatio, docentque plures, quos colligit Diana etc. id multo magis facere poterit idem Episcopus in favorem cultus erga Sanctos, quum praesertim id sibi a Tridentino Sess. 25. concedatur.* (a) Magna vero est auctoritas in recta de reliquiis doctrina tradenda *Ioannis Ferrandi*, qui eo de argumento peculiarem edidit lucubrationem, ex qua plurima hauserunt *Benedictus XIV. Muratorius*, *Fontaninius*, ac quotquot in controversiis de reliquiis sacris versati sunt. At *Ferrandus*, quum de exuviis agitur, quæ pertinere ad Heroem aliquem Christianum dicuntur iamdudum e vivis ereptum, ac de quibus documenta longo annorum cursu deficere, atque exteri potuerunt, probationem incohatam, atque imperfectam, quam *semiplenam* vocant, legitimæ probationis loco recipere non recusat. Inquit enim: *Identitatem* (Sacrarum Reliquiarum) *in antiquis probari posse per semiplenam probationem, docebit Mascardus, Cardinalis Thuscus, et alii complures, quos laudant. Si enim in rebus profanis, et vulgaribus semiplena pro-*

(a) *Gabriel a S. Vincentio Respon. Moral. Responso* 37. penes *Boldettum Osservaz. sopra i Cimiteri lib. 3. cap.* 11.

batio tanti est; *quanto magis in sacris* (quibus pietatis sensus favet) *cuiusmodi sunt Divorum exuviae?* (a)

56. Nolo autem quis putet, hæc idcirco a me afferri, quod causæ meæ male fidam, nec ea expositurus sim in rem meam argumenta, quæ ad *moralem evidentiam* pertingant, eamque luminis tanti, ut pro suprema in universam Ecclesiam potestate decernens Pontifex urgentiora argumenta postulare non possit. Sed quia in hunc de probationibus sermonem ipsa me causa deduxit, non equidem earum doctrinarum videri imperitus volui, quæ mihi faverent, quibusque si inniterer, magno me labore, molestiaque levarem. Verumtamen iis præsidiis utantur, qui pro veritate sacrarum reliquiarum dimicant, sed quibus arduum, atque implicatum negotium incidit, quibusque in controversia sinuosa, atque ambagibus referta opus est petere, ne summo iure secum agatur.

57. Finem huic de probationibus sermoni imponam, postquam adnotaro, omnem probationem, quæ ad evidentiæ fastigium attollatur, vel ex uno tantum argumento, satis per se idoneo, consurgere, vel pluribus ex indiciis, quæ separatim fortassis infirma, sed maximo robore, quum iuncta sunt, pollent. Id Iurisconsulti in *l. fin. C. de prob.* statutum demonstrant, in quam multi commentaria, partim docta, partim verbosa, ediderunt. Nihil autem in foro sive civili, sive sacro hac tritius doctrina, nimirum iungi leviores probationes, iunctasque plenæ probationis robur consequi. Integrum ferme hac de re *Discursum* (sic enim vocat) exaravit *Cardinalis de Luca*, in quo *probatio* inquit, *praesumpta*, *seu adminiculativa ad gradum perfectae*, *et concludentis devenire potest*, *adeo ut quandoque liquidissima quoque dicatur*, *ob coniunctionem plurium imperfectarum probationum*, *quae in civilibus datur ad unam perfectam constituendam*. (b) At sacri iuris interpres *Reiffenstuel* hæc disserit: *Quamvis regulariter probatio iudicialis debeat esse plena*, *et necessario concludens etc. fallit allata regula in factis antiquis*. *In his enim*, *quum sint difficilis probationis*, *atque ob temporum iniuriam facile testes moriantur*, *aut legitima documenta pereant*, *admittitur probatio per libros antiquos*, *famam*, *et quaecumque alia adminicula*, *c. Cum Causam* 13. *h. t. etc. Concordat Mascardus de Probat. etc. Menochius de Arbitrar. Iudic. Casu* 115. *num.* 1.

(*a*) *Ferrandus Disquisitio Reliquiaria lib.* 1. *cap.* 8. *Artic.* 1. *sect.* 2.
(*b*) *De Luc. de Jud. Disc.* 33. *num.* 11. *et seq.*

asserens, receptissimam esse sententiam, in factis antiquis plenam illam, et exactam probationem, quam in novis exigimus, non requiri, Farinacius Cons. 119. *num* 1. *post Rotam etc. et alios docens, quod in antiquis admittitur probatio quamvis non plena, sed ex indiciis, praesumptionibus, et coniecturis collecta* (a) Enimvero haud nudius tertius Sanctissimus Minorum Patriarcha e corporis vinculis evolavit, sed anni fluxerunt fere sexcenti, ex quo versari in terris desiit. Quare si nobis hanc causam tuentibus nulla esset in promptu per se satis idonea, ac vim ineluctabilem habens probatio (quo probationum genere haud profecto caremus) tamen ex multis coniecturis, atque argumentis, fortasse mancis, sed coacervatis, ac iunctis, causam nostram sustentare possemus, eamque sic munitam vel morosis iudicibus fidenter subiicere.

Sectio II.

Probatur inventas Assisii sub Ara Basilicae Maiori Sacras Reliquias germanas exuvias esse D. Francisci Minorum Parentis.

58. Ad controversiæ cardinem protinus scribentem accedere, id sæpe, qui legunt, exoptant, atque ægre ferunt per alia se circumduci, antequam ad summam causæ accedatur. Non me tamen pœnitet tam multa præmisisse expositioni argumentorum, quæ ad liquidum ostendunt, tandem corporis D. Francisci veras, ac germanas reliquias patere. Nisi enim huc accessissem postquam occurrentes quæstiones plurimas ex omni propemodum disciplina attigissem, sæpe oratio hæsisset ad salebras; utque illas exsuperarem, multa alieno loco proferre, atque interponere coactus essem; quod non potest non legenti molestiam, ac disputationi obscuritatem afferre. Nunc autem omnia mihi prono cursu ferentur, ac nonnisi pauca interiicienda erunt, ut quæ expositurus sum, quæque iam ex parte attigi, argumenta confirmem.

59. Primo quidem stat pro nobis antiqua illa, constans, et a *Lombardio* instrumentis omnibus vallata traditio, (b) qua semper innotuit, D. Francisci corpus Assisii in Basilica, quæ

(*a*) *Reiffenstuel in Decretal. lib.* 2. *tit.* 19. §. 3. *num.* 61., *et seqq.*
(*b*) *Summar. num.* 2.

Pontificii iuris est, condi. Ac si cui traditio illa videtur quiddam nimis latum complecti, quum tota Basilicæ moles prope immensi sit ambitus; eam traditionem arctant ad locum Altari Maiori subiectum pensiles lucernæ, quæ ex foramine in Altaris gradu patente demissæ ad obsequium significandum erga corpus D. Francisci, ac subterraneum locum luce irrigantes, ibi semper, suppeditato alimento, fulsere. (a) Tum etiam traditionem illam ad locum Aræ Maiori subiectum arctavit immortalis nominis Pontifex *Xystus V.* e Min. Conv. Familia. Is enim geminis in diplomatibus, quorum alteri initium faciunt verba *Ex supernae*, alteri verba *Divinae Charitatis*, minime per ambages edixit, sub Ara illa Maiori D. Francisci Corpus *quiescere*. In priori quidem diplomate *Chordigerorum* Collegium adiungit Basilicæ D. Francisci, *CUIUS* inquit, *CORPUS SUB ALTARI MAIORI Ecclesiae domus Fratrum Minorum Conventualium nuncupatorum Assisiat.* etc. *REQUIESCIT*. Altero autem beneficia in idem *Chordigerorum* Collegium plurima confert *ad ampliorem decorem insignis, et celebris Ecclesiae Domus S. Francisci Assisiatis Ordinis Fratrum Minorum Conventualium nuncupatorum, in qua quidem Ecclesia SUB ILLIUS ALTARI MAIORI CORPUS EIUSDEM S. FRANCISCI REQUIESCIT*. (b) Quum autem reliquiæ, de quibus agimus, repertæ fuerint in loco, qui plane respondet lychnis ad cultum corporis D. Francisci sub Ara maxima ævo quolibet altis; (c) quum repertæ fuerint ubi *Xystus* huius nominis V. Francisci exuvias illas condi pronunciat; nemo, nisi qui forte traditiones vetustissimas, ac Pontificiam auctoritatem nihili faciat, recusabit in repertis sub Ara Basilicæ præcipua corporeis exuviis, veras, ac germanas Francisci reliquias agnoscere.

60. Sane cæteri Romani Pontifices, qui post D. Francisci obitum usque ad *Xystum* Ecclesiæ Catholicæ gubernaculis admoti sunt (longa ea series, excurritque per annos ferme trecentos) per diplomata, quæ *Lombardius* congerit, diserte tradiderunt, corpus D. Francisci ea Basilica contineri. Quo ta-

(*a*) *Adeas Bollandian. Analect. de S. Francisco part.* 4. *§.* 17. *num.* 317. Vide etiam *Propositionem II. Sect.* 3. *part.* 1. *huius lucubrationis.*

(*b*) *Summar. num.* 2. ibique *num.* 59., *et seq.*

(c) Confer *cit. Prop. II. Sect.* 3. *part.* 1.

men esset peculiari loco Basilicæ, eorum Pontificum nemo explicandum suscepit. Ecce tibi *Xystus V.* rerum *Ordinis Minorum*, cui nomen dederat, apprime prudens, quique in codicibus versandis, ac tabulariis excutiendis sese contriverat (non enim ab eo labore quievit postquam Cardinalis est factus, sed in secessu Exquilino vetustos codices lectitabat, ambitum, curasque tumultuosas aliis permittens) non solum in Basilica, sed *sub Altari Basilicae Maiori corpus S. Francisci requiescere*, semel, atque iterum scribit. Parumne dignitatis Romanæ Sedis studiosus Pontifex Xystus, ac qui, minus explorata tradendo, eam expositam ludibrio vellet? Sub Ara Basilicæ maxima latere D. Francisci corpus homo credulus, ignavus, ac nullius iudicii, quin rei probatio in manibus esset, iactabat?

61. Quid quod *Rodulphius Tossinianensis*, qui *Historiam Seraphicae Religionis* vulgavit Romæ Anno MDLXXXVI., ac *Xysto* Pontifici nuncupavit, (at *Xystus* iam anno superiori ediderat Diploma, cui initium *Ex Supernae*) non solum prodit Altari illi maiori subiacere corpus D. Francisci, sed insuper ad quam sub Altari profunditatem illius exuviæ demersæ fuerint, tradita profunditatis mensura, commemorat? *In ea parte templi* (sic enim ille) *situm est venerabile corpus D. Francisci, quae ad orientem solem spectat. Altare maius opere magnifico extructum est, crateque ferrea circumseptum, ubi Fratres statas preces, et laudes divinas recitant, chorumque appellant. SUB ALTARI ALIUS EST LOCUS IN ALTITUDINEM PEDUM, ut dicunt, SEPTEM, PLUS, MINUSQUE. Depressus est locus, et fornicatus, UBI EST SANCTUM CORPUS COLLOCATUM etc.* (a). At vero mensura *depressi* illius *loci sub Altari* a scriptore *Tossinianensi* tradita, quæque dicitur *pedum septem, plus, minusque*, congruit altitudini excavationis in rupe, quæ sacrum corpus complectitur; ut compertum est Architectorum ope, qui omnia nuper accurate dimensi sunt (b).

(*a*) *Rodulphius Tossinianensis Hist. Seraph. Relig. lib.* 2. Capite inscripto: *De admirabili sepulcro, in quo venerabile corpus D. Francisci conditum est.*

(*b*) In *Actis Quinque Episc. Summar. Num.* 7. *Litt. C.* haec legas: *Il vacuo, di cui si tratta, corrisponde perpendicolarmente sotto la Mensa Papale, e quindi fattane dai sudetti Periti la debita ispezione, han-*

62. Mirabitur aliquis, potuisse *Xystum* Pontificem, ac *Redulphium Tossinianensem* de re obscura omnia tam accurate novisse, ut eorum alter, nimirum *Tossinianensis*, mensuram etiam traderet profunditatis, ad quam demissæ infra solum

no essi riferito, che in verità corrisponde perpendicolarmeate sotto la Mensa anzidetta dell' Altare Papale IN PROFONDITA' DAL PAVIMENTO PALMI OTTO, dal primo gradino sotto la pradella palmi dodici, dal piano della pradella palmi dodici, oncie undici, quali misure sono state prese SINO AL LASTRONE, O SIA LAPIDE ESISTENTE. Nec vero ambiguum est, nomine *di lastrone, o sia lapide esistente* designari ab Architectis tertiam, infimamque e saxo tabulam, quae operculi arcae vicem explebat, ac de qua egimus in *Propositione VI. sect. 3. part.* 1. huius lucubrationis. Recte autem vocatur *lapide esistente*, quum, illuc accedentibus Architectis, sola existeret e tribus tabulis lapideis, quae ad muniendum D. Francisci sepulcrum adhibitae. Haec nimirum pertusa tantum ab operariis fuerat, ac perforata, *Summ. Num.* 4. *Litt. C. Num.* 5. *Litt. D. Num.* 6. *Litt. C.* At superioribus lapideis tabulis per malleos, ac scalpra clades est ultima allata. Confer *Propositionem V. sect. cit.*

Postquam ab Architectis didicerimus, a solo Basilicae ad Arcae operculum *palmos octo* intercedere, recolenda sunt *Tossinianensis* verba, qui scribit, *sub altare esse locum in* ALTITUDINEM PEDUM, *ut dicunt*, SEPTEM PLUS MINUSQUE etc. *ubi est sanctum corpus* (D. Francisci) *collocatum*. Quamvis vero nudula illa verba *sub altari esse locum etc.* indicio haud expresso testentur, utrum mensura *Tossinianensis* ab ima altaris mensa, an a solo Basilicae, cui et gradus, et mensa altaris superincumbunt, ducatur; tamen *altaris* nomen vi sua gradus quoque eius continet. Nam, ut habet *Isidorus Orig. lib.* 15. *cap.* 4., *Altare ab altitudine constat esse nominatum, quasi alta ara*. Altaris igitur gradus, qui in altitudinem sese attollunt, altaris sunt partes, eiusque molem, aedificationemque una cum mensa constituunt. Quapropter, nisi bardi sumus, ac stulti, mensuram a *Tossinanensi* traditam ducemus a loco, cui imus altaris gradus impositus est, a solo nimirum Basilicae.

Iamvero quum a Basilicae solo ad D. Francisci reliquias ex nupera Architectorum dimensione *palmi octo* intercedant; ex *Tossinianensis* autem testimonio, ac fide *pedes septem plus, minusque*: conferendi sunt recentiores romani palmi, quibus in dimensionibus suis usi sunt Architecti, cum romano pede; quae mensura est prope obliterata, ac deserta, sed de qua tamen apud *Tossinianensem* est sermo. Veruntamen ista cura nos liberant praestantissimi Matheseos cultores *Maire, ac Boschovichius de Litteraria expeditione per Pontificiam ditionem Opusc.* 4. §. 371., qui comparationem inter romanum pedem, ac recentiorem romanum palmum diligentissimam instituerunt, palmumque deprehende-

sunt D. Francisci reliquiæ. Ego autem pro certo habeo, primis post obitum D. Francisci temporibus magno in metu fuisse Ordinis Minorum Moderatores, ne quis ea insania captus, quæ tunc grassabatur, eius reliquias clanculum furaretur,

runt eam rationem ad pedem habere, quam ternarius habet numerus ad quaternarium.

Quod quum ita sit, iam pronum est intelligere, mensuram pedum septem a *Tossinianensi* traditam summam conficere *palmorum novem cum triente, palmi parte nimirum tertia*. Quamvis autem Architectorum mensura palmos octo minime excedat: quia tamen illi *Tossinianensis* pedes septem, sive palmi novem cum triente habent clausulam adiectam PLUS, MINUSQUE; possem ego aequo, ac legitimo iure contendere, per adiectionem clausulae illius sublatum esse unius palmi, trientisque discrimen.

Sed ut perspiciatur, multo propius *Tossinianensis* mensuram ad mensuram Architectorum accedere, recolendum memoria est, Architectos dimensionem, de qua agimus, instituisse initio facto a Basilicae solo ad tabulam saxeam, quae arcae onustae Francisci cineribus pro operculo est, nec tamen illius est verum, atque aptum operculum. Sunt enim illius latera quaevis ipsa arca prolixiora; quod patet ex tabulae, arcaeque mensuris exhibitis *Summar. num.* 7. *Litt. B. in fin.* et *Litt. K.* Tum etiam quod ferrei clathri interiecti tabulam ab arca seiungunt, docemur, tabulam saxeam non esse arcae operculum, quum inter operculum, ac vas quodlibet illo tectum interponi nil debeat. Quapropter monumenti auctor, quem sequutus est *Tossinianensis* in describenda profunditate sepulcri D. Francisci, eam tabulam pro operculo, ac parte arcae non potuit accipere. Quem igitur protendebatur in locum illa pedum septem, sive palmorum novem, trientisque mensura, de qua meminit *Tossinianiensis*? In arcam ipsam profecto tendebat. At quum ex Architectorum dimensione a superiori solo ad tabulam saxeam *palmi octo* intercedant, ipsaque tabula saxea altitudinem, seu crassitiem habeat *unciarum novem*, ut iidem Architecti professi sunt *Summ. num.* 7. *Litt. G.*, emendato iudicio, quod de maiori eius crassitie tulerant *cit. Summ. num.* 7. *Litt. B. in fin.* quumque ferrei clathri antequam perveniatur ad arcam, intercedant, quibus altitudinem *unciarum saltem trium* licet tribuere; optimo iure inferemus, *saltem palmis novem* a Basilicae solo arcam abesse. Atqui *Tossinianensis* monebat, cineres D. Francisci distare a solo Basilicae *palmis novem, ac triente, sive unciis quatuor.* Ergo totum inter *Tossinianensis*, Architectorumque dimensiones discrimen UNCIAS PALMI QUATUOR NON PRAETERGREDITUR. At enim *Tossinianensis* in dimensione tradenda sua clausulam adhibuit PLUS MINUSQUE, ut inculcatum a nobis est saepe.

Ecquis vero ingenii tam factiosi, a nostraque causa tam aversi re-

vel, si is imperio polleret, dari sibi pro potestate iuberet. Visum est igitur pertinere ad Ordinis utilitatem, ac decus, ut quo peculiari Basilicæ loco latitarent cineres sacri, ipsi quidem scirent Ordinis Rectores, paucique cum illis delecti, arcanique servantes viri; at reliquos id omnino lateret. *Bartolomaeus* quidem ille *Pisanus*, qui *Conformitatum* librum anno MCCCXCIX. iam absolverat, eoque anno Assisii versabatur, *hic* (de Sanctissimo Parente Minorum inquit, adverbioque utens *hic* Assisium describit) *requiescit: de cuius corpore ad ostendendum populis nihil invenitur, nec habetur: at quo Ecclesiae loco iaceat, etsi quibusdam sit agnitum, quibus vero, nulli est notum* (a). Quare quum *quibusdam esset agnitum*, qui peculiaris Basilicæ locus ditaretur exuviis D Francisci, ac, ne rei memoria interiret, monumento id alicui consignatum esset, minime quidem omnibus pervio, sed quod *Tossinianensis*, scriptor Historiæ Ordinis sui, ex aliquo latibulo eduxerit, attenteque lustraverit; potuit ille ex eius monumenti fide mensuras etiam profunditatis tradere, quæ D. Francisci reliquias excipit (b).

perietur, ut per huiusmodi clausulam neget unciarum quatuor pertenue discrimen penitus evanescere? Quisve, quum locus, ac profunditas sepulcri D. Francisci, a *Tossinianensi* tanto ante descripta, pene ad unguem congruere cum nuperis dimensionibus deprehendatur, ei sepulcro inficiabitur Francisci cineres inesse sanctissimos? Nam si quis dicat, nulli antiquo monumento fultum, solaque audacia subnixum id attigisse *Tossinianensem*, veramque eius profunditatis dimensionem tradidisse fortuito; eidem licebit haud valde maiori amentia contendere, ex temere iactis in chartam litteris posse lectissimam aliquam, auribusque blandientem periodum Ciceronis existere.

(*a*) *Summar. num.* 2. ibique *num.* 35.

(*b*) Nec peculiaris Basilicae locus, in quo delitescerent D. Patriarchae cineres, ignotus fuit *Francisco Bartholo Asisinati ex Ord. Min.* de quo haec scribit *Gabriel Rothomagensis* apud *Bollandianos Analect. de S. Franc. §.* 17. *num.* 305. *Fuit etc. lector hic in Portiuncula anno MCCCXXV.*, *ut ipsemet dicit in suo Tractatu sacrae Indulgentiae S. Mariae de Angelis, sive de Portiuncula dist. VII. §.* 1. *Iste scriptor Assisias, et Minorita in lib. seu tract. cit. dist. VIII. §.* 3. *loquens de muliere etc. quae iuravit dicere veritatem etc. dicit haec verba*. POSITA MANU SUPER ALTARI, IN QUO CORPUS B. FRANCISCI REQUIESCIT, IURARE FECIT EAM DE SOLA, ET NUDA VERITATE DICENDA. Quae verba non apud *Bollandianos* tan-

63. Sentiuntne qui causæ propemodum conclamatæ patrocinari nos aiunt, quantum firmamenti in hoc sit ad eam probandam? Omnino tantum, ut si ab omni alio iure illa esset destituta, et inermis, vel hoc uno posset argumento firma satis, ac nullo incursu labefactanda videri. Quo enim præcipue argumento patuit, ædem illam religiosissimam, quæ Laureti magna undique advenarum frequentia celebratur, illam ipsam ædem augustam esse, quæ olim Nazarethi nobilitata est Christi Sospitatoris conceptu? Non alia res magis id manifestum dedit, quam quod spectatissimæ integritatis viri missi in Galilæam, atque in Illyrium, ubi advolans Nazaretho ædes sacra primo consedit, invenerunt cum translata domo vacuas illius areas sive in Illyrio, sive Nazarethi, apte congruere (a).

64. Vide autem quæ conditio sit, ac quasi facies causæ utriusque: In causa translatæ illius augustissimæ domus agebatur de re, quæ naturæ vires excederet, quæque admirabilis prorsus, et inaudita. Dum vero nos D. Francisci corpus inventum dicimus sub Ara Basilicæ maxima, numquid rem portentosam iactamus, cui refragetur natura, cui lex ulla, aut rerum usus reclamet? Immo res est traditioni consentiens, ac certis innixa monumentis, per quæ nobis constat, non alia de causa eam Basilicam mirifica molitione, et effusissimis sumptibus fuisse constructam, nisi ut ibi D. Francisci corpus sepultura conderetur satis decora. Ac quum Sanctorum Heroum corpora sub Altaribus condere iam inde a primis Ecclesiæ sæculis receptum sit (b); sub maiori, ac splendidiori Basilicæ ara eius corpus tegendum fuit, cuius ut reliquiis haberetur honor, Basilica ipsa surrexit. Omnes igitur omni

tum, sed in *MS.* etiam *Codice* operis illius legi, quem e bibliotheca Asisinati depromptum *Patres Conv.* ad me detulerunt. Licet autem eo testimonio *Gabriel Rhotomagensis*, aliique usi sint, ut in ipsa Altaris mensa D. Francisci reliquias condi probarent, quia tamen inventae nuper exuviae sacrae, si perpendiculo utamur, respondere altaris mensae deprehenduntur; hinc *Bartholi* testimonium non est a re nostra alienum. Qui enim mensae altaris manum admovet, illam loco admovet quodammodo, in quo Francisci corpus latet, quia infra mensam latet.

(*a*) *Consule Tursellinium Hist. Lauret. lib.* 1. *cap.* 4., *et* 13., *et lib.* 2. *cap.* 26.

(*b*) *Trombellius de Cultu SS. tom.* 2. *pert.* 1. *cap.* 14.

ex parte petitæ probationes, ac coniecturæ suadebant exuvias D. Francisci sub Altari illo maiori latere. Iam vero si in causa portentosæ translationis domus Beatæ Virginis ad fidem tanti prodigii faciendam plurimum valuit *physica probatio* petita ex congruentia dimensionum illius aediculæ cum areis, quas vacuas ante reliquerat; nonne potiori iure in causa nostra, nil insolitum repræsentante, erit pro inconcusso argumento, ad eam profunditatem cineres sacros sub Ara Maiore reperiri conditos, ad quam *Tossinianensis*, Sæculi XVI. scriptor, demissos esse narravit? Nonne *Tossinianensis* liber, anno MDLXXXVI. publici iuris factus (a), atque omnium bibliothecarum asservatus in loculis, quamlibet a nobis fraudis suspicionem propulsat? Gemina igitur *physica probatio* nostram causam adiuvat, et *moralia*, ut dici solet, *argumenta* confirmat. Primam physicam probationem eam voco, quæ ducitur ex impervia illa cavitate rupis, postquam ei superstructum est maius Altare. Quare necesse est illud in cavum demissa fuerit arca sacros cineres condens priusquam Altare extrueretur; idque Architecti minime dubium putant (b). Ex quo conficitur, inventum in ea cavitate corpus esse D. Francisci, quum omnia nos cogant, ut fateamur, sub ara Basilicæ maxima condi debuisse Francisci reliquias. Atque etiam, quod inferior pars rupis, tabulæque saxeæ arcam munientes integræ, intactæque repertæ sint, removetur suspicio fraudis, et alius corporis pro corpore D. Francisci suppositi. Altera autem physica probatio, quæ causam nostram promovet, et honori inventi corporis velificatur, illa est, quam traditæ a *Tossinianensi* dimensiones, dimensionibus Architectorum nuperis respondentes, suppeditant; quod causam nostram facit causæ Lauretanæ domus finitimam, ac pene geminam.

65. Sunt hæc adeo gravia, et ad omnem de re dubitationem removendam idonea, ut iudicis sententiam tantum-

(*a*) Excudit *Venetiis Franciscus de Franciscis Senensis anno*, ut monitum, 1586.

(*b*) Aiunt enim *Summ. num.* 7. *litt. D. in fin. Sono venuti nel concorde sentimento, che la costruzione del vacuo, e l'apposizione delle tre lapidi nel vacuo medesimo* (idem dicendum de arca illis subiecta) *sia anteriore alla costruzione del sopraposto Altare Papale*. Recole *Propositionem VIII. sect.* 3. *part.* 1. huius lucubrationis.

modo causa maneat, nec quærat aliis argumentis ornari. Pergam tamen muneris mei pensum exsolvere, atque aliis congerendis probationibus allaborare. Credo legentium memoriæ hærere, D. Francisci corpus, die postero illius noctis, qua Vir Sanctus obiit, in Templum D. Georgio sacrum fuisse illatum, ibique in *arca saxea* fuisse conditum. (a) At inclusi arca saxea inventi sunt sacri cineres, pro quibus nostra desudat industria. (b) Nec excitati tumultus per Asisinates in translatione corporis sacri (c) siverunt in nobiliorem arcam, siquidem parata esset, D. Francisci exuvias traduci, sed raptim, propereque infra solum trudendæ fuerunt. Itaque illos ipsos clathros, de quibus sæpe loquuti sumus, circumplicatos fuisse arbitror arcæ, quum S. Patriarchæ exuviæ in D. Georgei Templo manebant. Postquam enim illatæ sunt in Basilicam, ad ædificandam illam ferrearum virgarum, laminarumque compagem, magni opus laboris, ac lenti, otium profecto defuit. Sed ut ad arcam revertar, magno indicio est cineres sub Ara Basilicæ maxima inventos esse D. Francisci, quod arca condantur fabrefacta ex illa materie, ex qua scimus structum fuisse loculum, cui primitus D. Francisci cadaver concreditum est.

66. Quid illud? Additne parvum pondus probationibus nostris, prope caput corporis sacri, de quo disceptamus, extitisse saxum rude, ac multangulum, (d) sed cui ex historia perspectum est, D. Franciscum acclinare caput consuevisse, quum somnum caperet? Si vetustissimum e scriptoribus Vitæ D. Francisci *Thomam Celanensem* versamus, is de Sancto Viro memoriæ prodit: *Pro cervicali ligno, vel lapide utebatur.* (e) Si *Ioannem a Ceperano* libeat consulere, is quoque tradet: *Saepius sedens, quam iacens, inclinato ad lignum, vel ad lapidem capite, dormiebat.* (f) Alios referre piget in re satis nota de Viro, qui deliciis ablegatis, modis sese omnibus

(*a*) Recole *Propositionem VI. sect.* 1. *part.* 1.

(*b*) Refer te ad *Propositionem VI. sect.* 3. *eiusdem Partis I.* necnon ad §. 33.

(*c*) Revise *Propositionem VIII. Sect. I. eiusd. Part.* necnon §. 24.

(*d*) Confer. §. 41.

(*e*) *Thomas Celanensis lib.* 1. *cap.* 7. *Vitae D. Franc.*

(*f*) *Jo. a Ceperano apud Bollandian. in Comm. Praev. de S. Franc.* §. 13. *num.* 274.

excruciabat, ac de quo, in ipsa quiete capienda erga corpus suum, ut ita dicam, sævo, *in Laudibus* canit Ecclesia:

Pulvinar aegris artubus
Excisa rupes commodat.

Quare ne mortuus mollius cubaret, quam vivus cubuit, eius in arca capiti suppositum est illud ipsum, quo vivus caput fulsit, rude saxum, et impolitum.

67. Ossa ipsa sub Altari Asisinatis Basilicæ reperta respondere magnitudini corporis D. Francisci, respondere etiam ætati, quam ille agebat, quum e vivis ereptus est; ecquis tam lippus, ut non adspiciat? De iis pronunciarunt *periti Anatomes Viri*, esse *d' un uomo adulto., d' un età di mezzo, e di mediocre statura.* (a) Quæ duo in D. Franciscum aptissime quadrant: *Ex Vitis antiquis* (aiunt *Bollandiani*) *statui potest etc. Sanctum tempore mortis suae annum aetatis quadragesimum quintum vero similiter non explevisse.* (b) At, annis quatuor, et quadraginta decursis, quum nec iuvenibus, nec vetulis adnumerari Franciscus posset, erat profecto ætatis vir mediæ, qualem produnt ossa reperta. Non autem D. Franciscus staturam iustam excessit, aut illa valde depressior fuit, utpote qui a Thoma Celanensi dicitur *facundissimus homo*, *facie hilaris*, *vultu benignus*, *immunis ignaviae*, *insolentiae expers*, *STATURA MEDIOCRIS*, *PARVITATI VICINIOR.* (c) Ergo ad probationes nostras hoc etiam a congruenti ossium mensura, atque ab hominis ætate additamentum accedit.

68. In acie argumentorum nostrorum consistet quoque vestis, quæ sacrum corpus nuper repertum tegebat, humilitas. Eam *antiquitatum periti Viri* vocant *un grosso intessuto di lana*; eiusque frusta dicuntur a *Canalio* pene verbis iisdem *di lana ben grossa.* (d) Quærere nunc liceat: Hominisne de plebe, atque despecti membra ille amictus velabat; an contra viri commendatione aliqua vel ortus, vel munerum, vel pietatis, conspicui? At certe sanctimoniæ laude præstitisse virúm, cuius cineres detecti sunt, impositum illis Altare

(*a*) *Summar. num.* 7. *Litt. M.*
(*b*) *Bollandian in Comment. Praev. de S. Franc.* §. 3. *num.* 55.
(*c*) *Thomas Celanensis lib.* 1. *cap.* 10. *Vitae D. Franc.*
(*d*) Superius §. 40.

haud patitur in dubium, disceptationemque vocari. Nam Altaris fundamenta locantibus conspicua certe fuit area, quæ cineres illos conderet; (a) nec poterat sine piaculo Ara imponi non sancto corpori. Cur igitur veste vulgari, ac qua li vilissima corpora amicienda erant, involutum Herois Sancti corpus adspicimus? Si dicas id factum, quod Viri Sancti funus in ætatem inciderit, qua ars, ac ratio textrinæ apud Italos iaceret, manifesti te erroris coarguam. Nummi enim eo cum corpore reperti sunt, qui sæculo XIII. per Italiam circumferebantur. (b) At sæculo illo non possunt Itali homines lanificii rudes haberi; siquidem sub initia sæculi insequentis, nimirum XIV., Lucenses vestimenta serica (lanea igitur valde prius) scitissime laborabant. (c) At finge, si libet, per ea tempora non satis perite apud Italos telas vel sericas, vel lineas, vel laneas confici solitas. Non eos idcirco defecissent elaboratæ summo artificio vestes, ac splendidæ, quum sciamus omni Italos ætate, sed illis præcipue sæculis, cum Aegypto, ac toto Oriente exercuisse commercia, faciendisque mercaturis, illinc vestes exquisiti operis patrias in regiones comportasse, ac numquam non Italos fuisse in cultu corporis luxuriosos. (d) Quapropter semper esset portenti simile, Viro Eximio, ac Sancto, qui Assisii sub Ara Basilicæ maxima condi, et aliis honoris significationibus affici meruit, vilem lacernam fuisse circumdatam.

69. At veritatem assequemur, nec cum honoris in Sanctum Virum significationibus composita (quod absurdum) opprobria mirabimur, si illa amictu vili involuta membra D. Francisci esse dicemus: illius inquam, Francisci, qui priusquam totus Christo adhæreret, pompam vestium mirificam explicabat, atque, ut *Celanensis* habet, *quondam clavatis ute-*

(*a*) Recole *Propositionem IX. sect.* 3. *part.* 1.

(*b*) Repete §. 48.

(*c*) Direptis Lucis ab *Uguiccione Fageolano* sub initium Saeculi XIV., Lucenses sericorum opifices, *alii Venetias*, *Florentiam*, *alii Mediolanum*, *Bononiam quidam*, *partim in Germaniam*, *et ad Gallos*, *Britanosque dilapsi sunt*. Tunc vero *sericorum pannorum ars*, *qua soli Lucenses in Italia et divitiis affluebant*, *et gloria florebant*, *ubique exerceri coepta*. Haec *Nicolaus Tigrinus in Vita Castrucci tom.* 11. *scriptor. Rer. Italicar.*

(*d*) *Muratori Antiq. Italicar. Med. Aevi tom.* 2. *diss.* 25.

batur, (a) vel, ut *Tres Socii* memoriæ mandarunt, *in indumentis multipliciter excedebat, cariores pannos faciens, quam ipsum decebat habere*; (b) deinde tamen ad meliora consilia conversus, deflectensque ab inanibus pompis ad Christianæ perfectionis curriculum, *fecit proinde* (sibi) *tunicam plurimum contemptibilem, et incultam.* Ac *Ioannes a Ceperano*, cuius hæc verba sunt, addit quoque D. Franciscum indutam sibi despicatissimam vestem *cinxisse funiculo*; (c) quod nec *Celanensis* præterit *eius Vitae lib.* 1. *cap.* 3. Quumque, detecto Assisii sub Ara Basilicæ maxima corpore sacro, conspicuus fuerit geminis testibus ille funiculus, (d) vim quamdam hæc nobis adhibent, ut exuvias illas Francisci esse dicamus. (e)

70. Nos iubet *Ferrandus Disquisitionis Reliquiariae* gravissimus auctor, *humana, divina, et ex utrisque mixta praesidia etc. adhibere ad venerabilium reliquiarum identitatem com-*

(*a*) *Thomas Celanensis in Vita D. Franc. lib.* 1. *cap.* 3.

(*b*) *Tres D. Francisci Socii Leo, Angelus, et Rufinus in eius Vita* inedita a *Bollandianis* publici iuris facta *Cap.* 1.

(c) *Joannes a Ceperano* apud *Bollandianos* in *Comm. Praev. de S. Franc. num.* 173.

(*d*) Vide, quae superius attulimus §. 40. *circa fin.*

(*e*) Iniecit quoniam *Celanensis* mentionem superius de *Clavatis*, quibus utebatur Franciscus, quum munditiei, ac lautitiae in corporis cultu studebat, aliquid de eo vestium genere rescire aliquis avebit. Ad ea Celanensis verba *Bollandiani* haec commentarii loco addiderunt: CLAVATIS, supple VESTIMENTIS, *qualia nimirum ditioris fortunae, primaeque conditionis homines gestare solebant*. At ortum verbi *clavatorum*, per *Bollandianos* quidem ignotum, quibus satis fuit adnotare quinam iis uterentur, promptum, atque expositum *Festus* facit, dum scribit: *Clavata dicuntur aut vestimenta clavis intertexta, aut calciamenta clavis confixa*. Licet vero Quiritium mos esset latos clavos, vel angustos togae intextos gerere, addubitare tamen haud possumus, aliquid simile *medio*, ut dicere solemus, *aevo* Italis fuisse usurpatum, atque adeo extantes ex aureo filo clavos eorum in vestibus emicuisse. Hinc factum, ut amictus aliqui *chrysoclava* nuncuparentur; quo vocabulo in *Vita Paschalis I.* utitur *Anastasius*. Consule *Muratorium Antiq. Med. Aev. Tom.* 2. *Diss.* 25. Haud tamen crediderim, D. Franciscum clavis aureis distincta veste aliquando incessisse. *Clavatis* enim, non *chrysoclavatis* eum usum scribit *Celanensis*, non utique id silentio pressurus, quum iuvenilem ipsius levitatem, ac luxum numquam oratione sua extenuarit, nec fuco ullo unquam involverit.

probandam. (a) Age, videamus, num, quo loco sit D. Francisci corpus, nobis de cælo monstretur, ac num Sanctissimus Patriarcha delapsus e superis sedibus, ubi ævo fruitur sempiterno, ac beato, suum ipse sepulcrum prodat. Ille vero nobis vitiorum obrutis cœno suorum cinerum latebram aperire fortasse dedignaretur. Non eam tamen recusavit prodere D. Iosepho Cupertinati, quo nemo illi extitit candore morum similior. Pervolvenda autem sunt acta, quæ, D. Iosepho nondum ullo Beati, vel Sancti honore insignito, verumtamen de heroicis eius virtutibus inquisitione iam instituta, Romæ edita sunt. In illis hæc legas: *Venuto in Assisi nell'accostarsi all' altare del Padre San Francesco, per motivo di povertà fece al Santo quest' orazione: Padre Santo, voi in vita avete amato tanto la povertà, e adesso ve ne state in mezzo dell'argento, de'broccati, ed altri ornamenti ricchi; ed allora ebbe un illustrazione interiore, con la quale il Padre San Francesco gli fece conoscere, che quegli ornamenti non erano per lui, ma per il Santissimo Sagramento, che risiedeva nel suo Altare, che del rimanente lui se ne stava sotto terra all'oscuro, e senza alcun fasto.* (b) Hic habes *il Santissimo Sagramento, che risiedeva nell'Altare*, quod sacrum D. Francisco, quodque Ara Basilicæ maior dici solet. Habes insuper, *che del rimanente lui* (D. Franciscus scilicet) *se ne stava sottoterra all' oscuro.* In hoc sane orationis contextu *altare*, ac *sottōterra* se vicissim spectant; ac *subterraneus locus* est *subterraneus infra aram locus.* Nam si D. Francisci reliquiæ fuissent in loco ab Ara maiori remoto, id ipsum non erat reticendum, statimque violatæ paupertatis D. Francisci evanuisset obiectio. Quare, quum reliquiæ, pro quibus confligimus, repertæ fuerint in subterraneo infra Aram maximam Asisinatem loco; ibi sane repertæ sunt, ubi D. Francisci exuvias latere eius pientissimo filio Iosepho Cupertinati prædictum iam fuerat, ac prænunciatum.

71. Sed Acta D. Iosephi e manibus non sunt dimittenda. Ex iis enim aliquid expressius, illustriusque eruemus. Ibi miranda hæc legas: *Chiamava il detto Padre Giuseppe il Padre S. Francesco con questo nome, di LAMPADARO: ed io in*

(a) *Ferrandus Disq. Reliq. lib.* 1. *cap.* 8. *art.* 1. *sect.* 2.

(b) *Neritonen. Beatif. et Can. Dei Famuli P. Iosephi a Cupertino etc. Summar. super Dubio: An constet de Virtutibus etc. Romae* 1713. *Typis Rev. Camerae Apostolicae pag.* 95.

occasione di conferenze, come sopra, gli dimandai, perchè lo chiamava con questo nome. Mi disse, che stando una notte a far orazione avanti l' Altare del Padre San Francesco, sentì scatorciare le porte della Chiesa, ed entrare un uomo, che gli pareva portasse i zoccoli ferrati, e secondo che quello si avvicinava verso di lui, e l' Altar Maggiore, si venivano smorzando le lampade, che stanno attorno l' Altare del Padre San Francesco, e quando furono smorzate tutte, che quell' uomo era arrivato vicino al detto Padre Giuseppe, gli si buttò addosso con grand' empito, mettendogli le mani nella gola; e buttandosi sopra detto Padre, che per il gran peso, e la molestia, che gli dava, credeva morire, per lo che egli si raccomandava di cuore a Dio, e al Padre San Francesco, che l'aiutassero in tanto gran bisogno: e dopo qualche intervallo di tempo VIDDE, CHE IL PADRE SAN FRANCESCO USCIVA DALLA BOCCA DELLA TOMBA, CHE STA SOTTO LA PRADELLA DELL' ALTARE, DOVE SOGLIONO STAR ACCESE LE TRE LAMPADE, con una candeletta accesa in mano, con la quale andò riaccendendo tutte le lampade; dopo di che sparì il Padre San Francesco, e la tentazione (a).

72. Non hæc verba difficiles explicatus habent, nec Oedipo coniectore opus est, ut quid prodant, intelligamus. Produnt nimirum, D. Francisci reliquias latere in loco hypogaeo, ac respondente foramini, quod patet in gradu Altaris D. Francisci; foramini, inquam illi, ex quo lucernae pensiles demittuntur. Atqui foramen illud apprime respondet loco, in quo reliquiæ repertæ sunt, pro quibus confligimus. (b) Quid igitur expectamus? Nonne ipse Patriarcha Sanctissimus, quum illinc prodiit, opemque attulit D. Iosepho, a malo dæmone male habito, ad sepulcrum suum nos veluti manu duxit, controversiamque, modo quæ nos exercet, plane diremptam voluit?

73. Hoc Actorum D. Iosephi loco usus est *Rugilus*, ut probaret a corruptione exemptum fuisse D. Francisci corpus, quum ille se D. Iosepho videndum præbens veri corporis speciem prætulerit. Visa hæc sunt *Bollandianis* ad eam demonstrandam incorruptionem inepta. Et merito quidem. Num Fran-

(a) *Ibid. pag.* 100.
(b) Recole *Propositionem II. sect.* 3. *part.* 1.

ciscus ex ossibus, ac cinere larvam Iosepho obiiceret? An non, quotiescumque se Cælites Sancti mortalium oculis obtulerunt, statum, atque incessum vivorum corporum sunt imitati? Credo de singulis, qui in Beatorum, aut Sanctorum censum venerunt, ferri aliquid simile, et alicui visos esse mortalium. Omniumne igitur Christianorum heroum exuviæ corruptionis expertes? At quia alii putabant infra Altaris solum latere D. Francisci reliquias, alii vero illas in ipsa Altaris mensa collocabant putarunt *Bollandiani Scriptores* ex allato Actorum D. Iosephi Cupertinatis loco sine erroris metu colligi posse, non in ipsa Altaris mensa, sed infra solum Altaris venerandos D. Francisci cineres condi. *Nec alia de causa*, inquiunt, *videtur Franciscus ex illo potius, quam alio eiusdem ecclesiae loco prodiisse; quam quod corpus eius ibidem esset; nec mensa Altari dici potest esse sub maioris altaris suppedaneo* (spectant ad verba Actorum: *vide, che il Padre San Francesco usciva dalla bocca della tomba, che sta sotto la pradella dell'altare*) *aut locus subterraneus etc.* (a) Quamquam ut sententia de latente in Altaris mensa corpore D. Francisci radicitus extirparetur, placuit Ordinis Minorum Conv. Moderatoribus rem ad inspectionis experimentum vocare. Iis igitur adnitentibus, Amplissimus Asisinatium Antistes accessit ad mensam. Eam se coram aperiri mandavit. At illa quatuor æquatis, erectisque marmoreis tabulis constans (quibus superincumbens quinta sensu veriore mensa est ad rem divinam parata) nihil intrinsecus continebat. Quæ res probatur solemni diplomate, Antistitis sigillo, ac subscriptione munito (b).

74. Nec acta tantum D. Iosephi Cupertinatis testimonium cæleste pro nostra causa suppeditant. Deus, Deus, inquam, ipse vocem suam emittit, iubetque credamus, cineres, atque ossa, eo loci reperta, esse Francisci, cuius per prodigia cultum semper studuit augere. Lex a Pontifice dicta vetabat, ne repertas Assisii sub Ara maiori reliquias *differre*, *aut distrahere* liceret. At Deus tum tabulæ saxeæ, quæ onustam sacris

(a) *Bollandiani Analect. de S. Franc. part.* 4. §. 12. *num.* 211.

(b) *Summar. num.* 8. Ita nimirum aliquando altarium mensae aedificabantur, ut introrsum cavae essent; in easque, velut in armariola, res sacras inferre liceret, atque illatas, quum opus, educere. Quo de more erudita verba facit *Mabillonius in Act. SS. Ord. S. Ben. Praef. ad Saec. III. Benedictin. Observ. XIV.*

exuviis arcam tegebat, tum etiam linteolis, quæ attigissent illud sepulcrum, vim prodigia patrandi impertiit; eorumque contactu plures qui vario affecti morbo languebant, sanitatem receperunt, ac vires. Quibus ex prodigiis duo nobis maxime insignia sunt visa, eorumque probationes *Appendici Documentorum* intersertas damus (a). In nostra quidem causa, tot iam probationibus firmata, haud opus erat afferri miracula, quum nulla ad id lege adigamur. Damus igitur quasi muneris loco; facimusque, quod propolæ liberales faciunt, qui postquam rem pactam appenderunt, vel adnumerarunt, aliquid ad summam, ut emptori gratificentur, adiiciunt. (b)

Sectio III.

Solvuntur obiectiones non nullae.

75. Magnum ubique D. Francisci nomen ob eius ad summum fastigium eductas virtutes, mira multa, eo deprecante, tempore omni patrata, additum etiam illi decus ob copias innumeras, strenuasque, qui eius sub auspicio, ac ductu pro veritate, ac pietate praeliantur, in causa fuerunt, cur, detecto S. Patriarchæ sepulcro, creber de hoc argumento oriretur sermo apud omnis ordinis, sexusque mortales. Pia quidem plebes, cui, ex antiqua, ac nunquam intercisa traditione, insederat opinio, sub Ara maxima Basilicæ inferioris Asisinatis sacrum D. Francisci corpus latitare, ubi eo ipso in loco, ac cum magna honoris significatione humani corporis reliquias repertas accepit; illas haud dubitanter habuit pro diu quæsitis

(a) *Summar. num.* 9., *et ult.*

(b) *Bened. XIV. de Beatif. et Can. lib.* 4. *part.* 2. *cap.* 24. *num.* 10., haec habet: *Miracula quoque in hoc identitatis iudicio magnopere prosunt.* At *num.* 13. coeptum sermonem, et ob insertas res interruptum absolvens inquit: *Dictum est MIRACULA MAXIMOPERE PRODESSE, non tamen esse necessaria in iudicio identitatis: propria quippe huius iudicii requisita consistunt in coniecturis, et probabilibus argumentis, quae haberi possunt etiam extra miracula, ut infra demonstrabitur.* Hic mecum cursim animadverte, quod ad doctrinam *Sectionis* 1. *huius Partis* illustrandam confert, *moralem evidentiam*, in hoc iudicio a *Benedicto* quaesitam, *coniecturarum*, ac *probabilium argumentorum* fines non transilire. Sed cur validissimas ego pro causa mea probationes afferens haec moneo, ac disputo?

Francisci reliquiis. Sed fuerunt, qui negotium facerent eam foventibus sine anxietate sententiam, quietosque, ac pacatos in æstum dubitationis impellerent. Itaque nil mihi visum est tam prodigiosum, quam extitisse aliquos, quorum aures contra tot blateronum clamores obsurduissent, quique per res sepulcro illi admotas Deum editurum prodigia sperarent. Ex adversariis autem harum reliquiarum quum essent aliqui ob audaciam ad garriendum parati quidem, sed imparatissimi ab omni doctrina, hinc contra veritatem exuviarum, de quibus agimus, differebantur nonnulla et monstruosa, et ridenda, quæ refutare operæ pretium haud duco; *nec in opere* (utar enim *Cani* verbis) *quod ego et gravissimum, et utilissimum fore cupio, expectandum est, dum de remo inflexo, aut de collo columbae respondeam* (a).

76. Sed homines litteris haud carentes aliqua obiiciebant, quæ fuco saltem veritatis oblita essent, quæque possint non omni iure defecta videri. Ego autem, quæ rescivi non sine specie quadam rationis obiecta, conabor refellere; idem, Deo id dante, præstiturus, si quæ alia in nos tela conferentur. Stare integrum, vegetumque corpus D. Francisci, ideoque haud pertinere ad illum ossa, ac cineres in Basilica repertos, minime ambiguum esse dixerunt, quum sententia incorrupti corporis D. Francisci Benedieto XIV. tutore, ac patrono glorietur. Is enim hæc scripsit: *Sancti Francisci de Assisio corpus diu post obitum integrum inventum est, stans, illaesum, et vulneribus recenti sanguine manantibus, UTI HABETUR APUD VVADINGUM ad ann.* 1230. *num.* 4. *Sancti corpus plures Romani Pontifices aspexerunt, Gregorius videlicet IX., Innocentius IV. Alexander IV., Clemens IV., Nicolaus IV., et Nicolaus V. At evecto ad summum Pontificatum Sixto IV., cum ipse Assisium se contulisset auno* 1476., *hortante S. Iacobo de Marchia, iussit cuniculum per quem ad aediculam subterraneam, in qua Sancti corpus est, patebat accessus etc. et scalam etc. repleri etc. QUEMADMODUM FUSE HABETUR IN HISTORIA Conventus Assisiensis SCRIPTA A FR. FRANCISCO MARIA ANGELO A RIVOTORTO tit.* 42. (b)

77. Si quid video, Benedicti oratio tota dividi bifariam potest. Prima pars est de corpore D. Francisci immuni a corruptione, ac tabe, atque insuper in pedes erecto; iu eoque

(*a*) *Canus de Loc. Theol. lib.* 2. *cap.* 10.

(*b*) *Bened. XIV. de Beat. et Canoniz.* SS. *lib.* 4. *part.* 1. *cap.* 31. *num.* 1.

Benedictus profitetur stare se auctoritati *VVadingi*, quum statim addat, UTI HABETUR APUD VVADINGUM. Altera pars est de sacro eius corpore a pluribus Pontificibus inspecto, deque aditu ad sepulcrum eius, iussu Xysti IV. Pontificis, obstructo; et in his præfert Benedictus auctorem sequi se *Angelium a Rivotorto*, quum illico verba subiiciat: QUEMADMODUM FUSE HABETUR IN HISTORIA etc. SCRIPTA A FR. ANGELO A RIVOTORTO. Ecquod ex Benedicti allato loco consectarium igitur ducas? Benedictum ne expendisse quæ afferebantur pro incorruptione exuviarum Francisci; expendisse item, quæ pro veritate, aut falsitate inspectionum corporis sacri poterant colligi; an potius in re, de qua maxime non laborabat, *VVadingum*, *Angeliumque* duces arripuisse, quos sequeretur; ipsum autem Benedictum a labore eorum opiniones librandi plane supersedisse? Postremum hoc iure dicas, si ad Benedicti verba paullisper attenderis. Idem inferas, si quid ageret tunc Pontifex, ac quo scribendo tenderet, animadvertas. Posuerat Benedictus iam ante *Caput* 30. *partis* 2. *lib.* 4. *operis sui*, eique titulum fecerat *de Cadaverum incorruptione*. Gravissimum argumentum gravissimis et verbis, et sententiis ornarat, notasque tradiderat, per quas prodigiosa, ac vera incorruptio cadaverum discriminetur a falsa, aut ab ea incorruptione, quæ causis naturalibus, vel sectorum, pollinctorumque artificio debeatur. Pergit deinde ad *Caput* 31., cui argumentum facit *de nonnullis cadaverum qualitatibus etc.*; tum ipsum hoc *Caput* in Articulos dispertit, primumque agit (sic enim titulus Articulo præfixus monet) *de cadaveribus stantibus*, *aut genuflexis*. Articulum autem exorditur per verba, quæ nobis obiiciuntur, quæque retulimus: *Sancti Francisci de Assisio corpus diu post obitum integrum inventum est*, *stans etc.* Ordinem ergo Benedictini Operis præ oculis habentes tenemus, perfunctum Pontificem cura ostendendi, quæ nam vere, quæ nam falso, quæ nam divinum ob prodigium, quæ nam ob naturalium efficientiam causarum incorrupta sint, aut incorrupta dicantur cadavera, descivisse ad quæstionem levioris momenti, ac, si ita loqui licet, otiosam *de cadaveribus stantibus, aut geneflexis*. Non enim in positu corporis, sed in ipsa illius incorruptione, causis naturalibus haud debita, ad demonstrandam alicuius sanctitatem vis est. Quapropter in re, quæ ad summam operis non pertineret, eique ad ornamentum assueretur, licebat Benedicto *VVadingum* se-

qui, *Angeliumque*, quin se inquisitionis labore torqueret: idque alii librorum opifices faciunt, ut quum in res incidant, ad sui scopum præcipuum operis minime pertinentes, sese scriptoris alicuius auctoritati permittant, ac credant, nec rerum narratarum veritatem ipsi præstent, sed ab eis scriptores allati.

79. Ac si diligenter cavit Benedictus, dum opus *de Beatif. et Canoniz.* privatus ut homo exaravit, ne sententiam de statu, atque incorruptione corporis D. Francisci sua fide firmaret; multo diligentius id providit in Diplomate satis prolixo, cujus initium *Fidelis Dominus*, quoque amplissima decora Asisinati Basilicæ, personam Pontificis gerens, contulit. Non enim aliud eo in Diplomate de corpore D. Francisci sibi e calamo excidere passus est, quam *in eamdem* (Basilicam) *memorabili pompa illatum fuisse*. An vero illud tabis expers, carne solida, nativo succo, et colore, stans denique manserit, id minime expressum voluit. Quum insuper eo in Diplomate de Romanis Pontificibus mentionem inserat, qui ad Asisinatem Basilicam accessere, non eos, *VVadingi* commenta probans, inspexisse D. Francisci corpus affirmat; tantummodo *Beati Patriarchae tumulum veneraturos* Assisium memorat contendisse.

80. Vides profecto interesse aliquid inter Benedictum XIV. ex proprio sensu, ac cum Pontificiæ personæ adiunctis verba facientem, atque inter Benedictum, seu potius Lambertinium, privatum scriptorem, atque in sua lucubratione non propriis, sed alienis sensibus utentem. Utrobique, ac sub utraque persona nobis Benedictus non adversatur. Sed quum pro Pontifice sese gerit, non modo nos non oppugnat, sed sui favoris aura, ut ita dicam, secunda nos provehit. Qui enim inquit, Pontifices aliquot venisse Assisium *Beati Patriarchae tumulum veneraturos*, prodit, se narrationibus de inspecto ab illis Pontificibus vivido Francisci corpore fidem nullam habere. Nam *tumulum venerari* non idem profecto est, ac *stans pedibus supra tumulum* (sic enim fabulæ conditores narrant) *corpus invisere.* Insuper tam remota quotidiano ab exemplo res est, corpus hominis vita functi diu post mortem vigore vivi corporis præditum stare, ut a scriptore, narrationem de corpore illo quomodocumque ingresso, non id sit reticendum. Contra vero tumulos visere, sique horum sanctorum cineres excipiant, ad illos suppliciter procumbere, in more positum

est viris Catholicis. Quare, nisi Benedictum XIV. Pontificem sapientissimum, eo vitio laborasse credimus, quod in historico, ac scriptore quolibet turpissimum omnes iudicant, ac non ferendum, si nimirum res graves omittat, obtrudatque leviores; statuendum est, Benedictum, qui nonnullos e Decessoribus suis *veneratos esse* ait D. Francisci *tumulum*, nec tamen veneratos esse scribit incorruptum, stansque supra tumulum corpus illius, accensuisse narrationem de tanto prodigio figmentis meris, ac gerris.

80. Neminem autem ignorare decet, Diploma, cui initium *Fidelis Dominus*, emissum esse a Benedicto Anno MDCCLIV., Pontificatus sui XIV.; at opus *de Beatif. et Canoniz.* publici iuris ab eo fuisse factum, quum adhuc e coetu esset Patrum Cardinalium, degeretque Bononiæ urbi illi Archiepiscopus datus. (a) Sinam igitur fingas, Benedictum, quum de *Beatif. et Canoniz.* elucubrata volumina Bononiæ Archiepiscopus edidit, opinionem probasse de corpore D. Francisci erecto, ac putredine numquam vitiato. Profecto, quum ad Petri Cathedram evectus est, quod ab eo probatum fingimus, improbavit, et ea posuit, præ se tulitque memorato in Diplomate, per quæ præcipuum illius sententiæ firmamentum, inspectiones scilicet sacri corporis, disturbavit, atque convulsit. Dele igitur ex eorum, qui nobis obtrectant, numero Benedicti XIV. nomen amplissimum, ac patronis nostris (partes enim nostras contra fabulam de inspectionibus tutatus est) nunquam interituræ famæ Pontificem accense.

81. Venio nunc ad illud, quod qui nobis adversantur, gravissimum aiunt, quoque uno tantum causæ nostræ vulnus imponi arbitrantur, ut nullis opibus possit ei cicatrix obduci. Petunt enim, urgentque proferri a nobis titulum, sive inscriptionem penes cineres inventam, quos D. Francisci esse dicimus, quaque ipsum hoc doceatur, ac memoriæ mandetur, eos sanctissimi Patriarchæ cineres esse. Quid? Si proferre inscriptionem, de qua tam acerbus mihi flagitator es, nequeam; tunc foetis auro montibus pretiosiores exuvias sacrilege conculcabis, aut saltem alii, quam Francisco, Christianorum he-

(a) *Sandinius in Vita Benedict. XIV. Adnot. 20. Libros de Serv. Dei Beatificat. et Beator. Canoniz. de Jesu Christi, Matrisque eius festis: De Missae sacrificio: de sanctis qui Divino Officio Bononiae coluntur, edidit quum adhuc Ecclesiae Bononiensi praeesset etc.*

roum adiudicabis? At, per Deum immortalem! Quid hactenus egi? Num tantis, ac tam multis argumentis inquirendis, et expoliendis, quibus conficitur eos cineres esse Francisci, operam lusi? Abest, inquis, tuum quæ propositum firmet, inscriptio. Illa vero absit. Certe si adesset germanus titulus, ac minime sublestæ fidei, quo Sancti Patriarchæ corpus arca illa inclusum fuisse traderetur, non ita gravis labor in hac causa commentanda nobis incubuisset, neque per tot alia argumenta oportuisset auxiliares nos illi copias parare. Nec ego tam inhumanus, ut succenseam Heliæ, aliisque curatoribus extructi D. Francisco sepulcri, quod neglexerint ei carmen insculpere. Qui enim reliquias sub Ara principe templi locabant, quod ex Gregorii IX. trinis diplomatibus in ævum omne mansuris apparebat conditum D. Francisci excipiendis exuviis (a); non ii aliquem tam effrænis ingenii futurum putabant, qui perquisitas fortasse aliquando, ibique repertas reliquias non continuo, ac sine hæsitatione Francisco tribueret. Non enim D. Francisci, Gregorii IX., atq. Heliæ temporibus effuderat sese Critice ista, plus æquo plerumque acuta, veritati non minus, quam errori molesta, et aperta in planitie, latisque campis spinas serere gaudens, ac tribulos. Homines igitur non illitterati, sed antiqui, ac qui suo ex ingenio coniecturam de ingenio futurarum ætatum facerent, numquam dubitatum iri putabant de re Pontificum litteris, historiis, naturaque ipsius loci, in quo sacræ Francisci reliquiæ condebantur, testata.

82. Quid, si ille tumultus, qui quum sacrum corpus e templo D. Georgii in Basilicam transferretur, efferbuit, (b) in causa fuit, cur titulus, tunc fortasse vel saxo, vel e metallo laminæ consignandus, atque insculpendus, saxo, aut metallo consignari nequiverit, sed propere, ac raptim sine honore tituli sacrum obrui corpus necesse fuerit? Licet enim multa suadeant ab ipso Helia turbas illas fuisse concitas ea de causa, quam explicavit *Affous*; (c) difficile est tamen animos multitudinis, quam concitaveris, adeo in potestate tua habere, ut tibi ipsi seditionis auctori in illa tamquam tempestate populari non multa contra animi sententiam accidant. Credam equidem di-

(*a*) *Summar. Num. 2. ibique num. 1. 2., et 3.*
(*b*) Confer. *Propositionem VIII. sect. I. part. I.*
(c) Vide §. 24., ubi *Affoi* locus affertur.

serto scriptori *Affoo*, Heliam iniecisse metum Asisinatibus, ne qui ad translationem confluxerant advenæ insigne aliquod facinus versarent animo, et ad sacrarum reliquiarum rapinam inhiarent. Credam, optasse Heliam removeri per Asisinates ab omnium oculis Francisci reliquias, ideoque in paratum cavum cito demitti. Sed quod ille cito fieri cupiebat, relicta sibi tituli imponendi copia, illud ea formidine perculsus populus factum fortassis illico voluit; adeo ut nec inscribendi tituli potestas fuerit. Haeret etiam mihi scrupulus, ac cogit addubitare, alicui ex tabulis saxeis, vel cæmento illas inter tabulas interiecto, quæ corpus D. Francisci muniebant, quæque scalpris, malleisque confractæ sunt (a) appictum fuisse titulum, cuius absentiam dolemus, vel minio, vel alio quovis colore. Omni enim ætate creber fuit colorum usus in titulis, quoties marmorarii non aderant, qui litteras insculperent, ac celeritate opus erat. Hinc *Lupius* agens de Martyre quodam puello, cui *Innocentii* nomen impositum est, postquam omni carens titulo eius patefactus est loculus, inquit: *Il nome di questo beato Fanciulletto non si trovò scritto al sepolcro, o perchè in quel tumulto di persecuzione, nel quale egli fu ucciso con altri campioni della Fede, non si fosse il suo nome potuto sapere da' Cristiani, che il seppellirono: il che spesso accadde come notano i Martirologj, o perchè (come hanno in mille occasioni osservato ne' Cimiteri medesimi di Roma gli Antiquarj) fosse il nome di questo Martirino semplicemente scritto col colore sulla tavola di marmo, che chiudeva il suo sepolcro, e non già inciso: onde poi la terra che per rovina, o altro accidente si caricò sopra delle pareti, col corroderne la pittura ne consumò ogni memoria.* (b) Profecto tabulis saxeis, de quibus locuti sumus, creditus titulus non solum aboleri dura vi potuit, quum ab iis, qui deorsum tendebant, protritæ sunt, verum etiam ab humore interfluente, qui ipsa inclusa arcæ Francisci ossa vitiavit (c).

83. Denique, si ita vis, negligentiæ Heliam accusemus, maleque, ac perperam ab eo factum dicamus, quod nullam inscriptionem D. Francisci cineribus vel appingi, vel inscul-

(*a*) Recole *Propositionem V. sect.* 3. *part.* 1.
(*b*) *Lupi Dissertazioni*, *Lettere etc. tom.* 1. *Diss.* 9.
(*c*) Confer. §. 39.

pi, vel apponi curaverit. Num ideo nauci sunt exposita iam argumenta, ex quibus *moralis evidentia* coalescit, quæque sit apta suadendo cineres illos esse Francisci? Num, quæ circa reliquias versatur, probatio tota pendet a titulis, ut, si illi desint, cuius reliquiæ sint, resciri, ac statui non possit? Num causam inscriptionis inopia laborantem non alio subsidio recreare, ac tamquam focillare licebit? Magnum fuit *Iulio Caesari Cordarae* ingenium; nec semper ille circa res ludicras moratus est, sed in *Historia Collegii Germanici*, aliisque lucubrationibus non se disertum tantummodo, castæque scriptorem latinitatis, sed prudentem, egregieque pium prodidit. Is autem quum de inventis, recognitis, ac translatis reliquiis ageret SS. Martyrum Primi, ac Feliciani, postquam eorum exuvias narravit a Theodoro Pontifice anno CMXLV. collocatas in Templo D. Stephani, quod a circulari descriptione *D. Stephani Rotundi* vocant, hæc scribit: *In questo tempio riposavano già da dieci secoli i sagri corpi de' Santi Martiri Primo, e Feliciano, e niuno più vi pensava. In così lungo spazio di tempo se n'era quasi spenta la memoria, ciò che ha dato occasione a' Bollandisti, e ad altri scrittori di credere, che più non fossero in Roma. Ne rimaneva però una languida tradizione, ne restavano degli indizi, e fra gli altri ne parlavano assai chiaramente le antichissime immagini di detti Santi, che si vedevano effigiate a Mosaico nella tribuna d' una Cappella ch' era a' Santi medesimi dedicata. Su tal fondamento il Pontefice Urbano VIII. nel* 1625. *ordinò al P. Bernardino Castorio, ch' era allora Rettore del Collegio Germanico, a cui era stata concessa tal Chiesa, di doverne fare qualche ricerca. Il P. Castorio nella presenza di Notaro, e testimonj fece scavare davanti all' altare di detta Cappella. Nè molto andò, che incontrossi una come stanzetta di marmo paonazzetto, in cui era una piccola cassa di marmo bianco in forma di vasca col suo coperchio arabescato a fogliami. Tolto il coperchio, comparvero molte ossa di morti, altre intere, altre ridotte in frantumi. CIO' POTEVA BASTARE ALL' INTENTO. E DI CHI ALTRI MAI POTEVANO ESSERE QUELLE OSSA, SE NON DE' SANTI, DE' QUALI PARLAVA L'ALTARE, PARLAVANO LE IMMAGINI DI MOSAICO, E CHE SAPEASI PER ANTICHE SCRITTURE ESSERE STATI QUI'* (videlicet in hoc templo) *COLLOCATI DAL PONTEFICE TEODORO? Ma finì*

di togliere ogni dubbio una lamina di piombo, che nella vasca medesima si trovò etc. (a).

84. Ex huius igitur ingeniosi certe scriptoris sententia, constitisset de veritate reliquiarum SS. Martyrum, de quibus disseruit, etiamsi omnis inscriptio abfuisset. Priusquam enim de invento titulo proderet aliquid, *ciò*, inquit, *poteva bastare all' intento*. Quid autem *poteva bastare all'intento*? Reliquias Sanctorum Martyrum ante aram esse repertas; sacellum, ad cuius aram, egesta humo, in lucem eductæ fuerant, Sanctorum Martyrum imaginibus fuisse distinctum; denique de eorum exuviis ibi sepulcro traditis consignatam vetustis monumentis fuisse memoriam. Sane in nostra causa a loco, atque a traditione omnia sunt munita validius. Accedit nobis aliorum argumentorum, ac coniecturarum globus, quæ sua ipsa densitate, ac numero propositum nostrum tuentur mirifice. Quapropter, si tituli penuria causæ Sanctorum Martyrum Primi, et Feliciani non obfuisset, minus profecto nobis obesse debet, qui non ieiune, et anguste, sed large, ample, et copiose præsidiis aliis instruimur.

85. Sed parum fuerit scriptorem aliquem quamtumvis gravem putasse, in disceptatione de reliquiarum veritate penuriam tituli causæ non esse exitiosam quum fulcris aliis illa nitatur; nisi eamdem sententiam in iisdem rerum adiunctis Romana Sedes, aliarum magistra, prætulerit. At vero prætulit; idque non uno exemplo docebimus. Plurima movit in Basilica Vaticana Paulus V. Pontifex Max. vel nova opera aggressus, vel ab aliis inchoata perficiens. In quibus illud commemoratur, eum consilia exequutum decessoris sui Clementis VIII. cellam absolvisse, in quam D. Gregorii M. ossa traducerentur e vetustiori Piana cella, quam novæ molitiones haud passæ fuerant intactam manere. Cuius translationis negotium *Basilicae Vaticanae Archipresbytero Evangelistae Pallotto Cardinali* Pontifex dederat; *Pallottus* autem plerasque impositi sibi muneris partes mandavit *Marco Antonio de Magistris*, Vaticano, ut dici solet, *Canonico*. Huiusmodi mandatum Antonius curavit, ac quidquid facto opus foret, di-

(*a*) *Cordara Diss. circa il Martirio de' Santi Primo, e Feliciano, con una breve relazione della ricognizione de' loro sacri Corpi etc.* Extat *tom.* 8. *Dissertationum in Hist. Eccl.* collectarum a *Francisco Anton. Zaccaria.*

ligenter implevit. Nec minus accurate *Iacobus Grimaldius*, Notarius, Collegiique Vaticanorum Sacerdotum Scriniarius, totam rei gestæ seriem in acta retulit. Sed ipsa *Grimaldii* verba sunt exhibenda, ut ex inedito illa documento repræsentat *V. C. Franciscus Cancellerius*, omnis eruditionis pater, ac fons, et a quo nemo tantum sumat, ut non exuberet, ac plenissime fluat. Sic autem *Grimaldius*: *Anno Domini millesimo sexcentesimo quinto, die Iovis vigesima nona Decemb. indictione tertia, Pontificatus SSm̃i in Xpo Patris, et Domini nostri Domini Pauli divina providentia Papae Quinti, anno eius primo. In mei Notarii publici, testiumque infrasriptor. etc. praesentia praesens, et personaliter constitutus suprad. Illm̃us et R. D. Marcus Ant. de Magistris etc. hora iam noctis secunda, et Basilica undique clausa, nemine in ea existente, nisi dumtaxat caementariis, dissacravit altare S. Andreae Apostoli, et S. Gregorii M. Papae I.* (ab utroque enim Sancto Viro nomen obtinebat altare, et ipsa cella Piana, quam non corpore tantum D. Gregorii, sed et capite D. Andreæ Pius II. ditarat) *cuius sacrum corpus requiescit in eadem Ara intra sanam, et integram concham de grannito orientali nigro, et albo ovatam. Quod quidem altare undique munitum est firma crate ferrea. Elevata igitur, et summota tabula altaris innixa super crate ipsa, Fabri palo ferreo ungulato coeperunt summa vi elevare, ac tollere VIGINTI SEX CLATHRAS, SEU VIRGAS FERREAS PER TRANSVERSUM, IN MODUM CRATICULAE, SUPER IPSA CONCHA POSITAS, ET CUM DICTA CRATE, ARAM, ET CORPUS CIRCUMEUNTE, BENE FIRMATAS* (a). *Quibus sublatis, omnes genuflexi di-*

(*a*) Ecquis clathros illos corpori D. Gregorii circumdedit? Id ex alio Grimaldii testimonio Pium II. praestitisse in aperto est, idque tunc esse aggressum, quum Gregorii reliquias, alibi antea sitas, in altare multo operosius, atque illustrius transtulit. *Idem Pius Papa* (haec *Grimaldius* penes V. C. *Cancellerium de Secret. Vet. Bas. Vat. lib.* 1. *Cap.* 7. §. 1. *pag.* 707.) *transtulit corpus Sancti Doctoris Gregorii, et in Altare ab se magnificentius extructo etc. intra nobilem concham marmoream posuit, ac* FIRMA CRATE UNDIQUE MUNIVIT. Excipientem S. Gregorii cineres arcam marmoream CANCELLIS FERREIS CIRCUMSEPTAM scripsit *Alpharanus*; quos quidem cancellos (ponderosi enim sunt, ac minime tenues) non dubitavit *Ciampinius* FERRATOS TRABES dicere. *Alpharani*, ac *Ciampinii* testimonia lege, sis, apud *Cancellerium loc. cit.*

xerunt Hymnum. Iste Confessor etc. ℣. Amavit eum Dominus *cum oratione de Sancto Gregorio dicta ab ipso D. Marco Antonio Canonico. Quo facto apparuit capsa lignea, intra quam quiescebat ipse egregius Ecclesiae Doctor S. Gregorius Magnus, tecta panno serico damaschino coloris castanei, sive rosae siccae, coronis aureis, et pedibus aquilarum intexto. Eaque aperta a d. Domino Canonico; visum fuit ab omnibus inibi circumstantibus sacrum Corpus ipsius SS. Gregorii PP. primi. Quo inspecto, clausit idem Dominus Marcus Antonius capsam cum sancto Corpore, et cooperuit suo panno praedicto. Fabricatores deinde imposuerunt Conchae operculum marmoreum, et tabulam Altaris magni ponderis, dictumque est* Te Deum laudamus. ℣. Elegit eum etc. *cum Oratione de Sancto Gregorio. Capsa lignea, in qua requiescit idem Sanctus Doctor, longa est palmis quatuor, lata palmis duobus, et unciis duabus, alta palmo uno cum duobus tertiis; intra quam etiam sunt fragmenta vetustissimae primae capsae, in qua idem Sanctissimus Papa primitus humatus fuit, tantae antiquitatis, ut tactu fere reducatur in pulverem. His actis, audita hora noctis quinta, omnes ad proprias domos recesserunt* (a).

86. Nihil de *Grimaldii* narratione suppressi, eamque continenti ordine expositam numquam intercidi. Alia quidem apud eum sequuntur; sed quæ nostra nihil intersunt. Pertinent enim ad arcam cupressinam, in quam traductæ sunt Gregorii reliquiæ; itemque ad cellam, Paulo V. iubente, iam absolutam, quæ illas excepit. Nos vero id tantum novisse laborabamus, num reliquiis illis, quales in cella Piana iacebant, titulus ullus socius adesset, qui cineres ægyptio marmore, ferreisque repagulis clausos testaretur esse Gregorii. Atqui minime obscurum est, inscriptionem, seu titulum ibi

pagg. 692., *et* 697., *et seq.* Non ergo D. Francisci corpori tantum contigit ferreis clathris contra praedonum audaciam muniri. (Recole *Propositionem VI. sect.* 3. *part.* 1.) Eadem munimenta adhibuerat iam Pius II. corpori D. Gregorii : quod ne aliquis furto auferret, valde erat metuendum, quum desideraretur iam pars illius, Galliaeque urbs nobilis gloriaretur se furto potitam. Sed quoad clathros obiectos corpori D. Francisci, eos alia etiam de causa obiectos illi fuisse suspicati sumus *sect.* 4. *part.* 1. *§.* 35. *et seqq. huius Demonstrationis.*

(*a*) *Apud Cancellerium de Secret. Vet. Bas. Vat. lib.* 1. *cap.* 29. *pag.* 885., *et seq. in Adnot.*

extitisse nullum; quum *Grimaldius*, qui de inspectis tunc eius reliquiis diligentissimam narrationem contexuit, totque circumstantiis, ac rerum adiunctis expositis, omnem a se inertiæ, atque oscitantiæ suspicionem est amolitus, de inscriptione plane reticeat. Non id tamen obstitit, quominus Paulus Pontifex pro Gregorii exuviis eos colendos cineres duxerit. Immo tunc primum illis insculptus est titulus, non unus quidem, sed geminus; e quibus, qui plumbeæ laminæ consignatus est, hæc habet incisa verba, atque perscripta: *S. GREGORII MAGNI . PAPAE . PRIMI . CORPUS . EX . ALTARE S. ANDREAE . SITO . IN . RELIQUA . IAM . COLLABENTE . VETERIS . ECCLESIAE . PARTE . PAULI PAPAE . V. IUSSU . MOTUM . ET . IN . NOVUM TEMPLUM . SOLEMNI . PROCESSIONE . ILLATUM SUB . HAC . ARA . CAPSA . CYPRESSINA . INCLUSUM . PILO . MARMOREO . COLLOCAVIT . EVANGELISTA . PALLOTTUS . TITULI . S. LAURENTII . IN LUCINA . CARDINALIS . CONSENTINUS . etc.* (a).

87. Age: Quem possumus e Romanis Pontificibus dicere in iis, quæ ad Sanctorum heroum cultum pertinent, circumspectum magis, cordatum, fraudesque caventem Urbano huius nominis VIII.? Quem, inquam, e supremis Ecclesiæ Rectoribus his dotibus Urbano compares, qui per *decreta*, quæ *generalia* appellare solemus, eam in hæc iudicia severitatem invexit, qua modo exercentur, quaque errori, ac dolis occurritur? Accidit véro, ut, Urbano Romanam sedem obtinente, in templo D. Bibianæ, ac sub erecta illi Ara detectum fuerit Beatæ Martyris corpus, quod traditio, locus, ac lamina plumbea his verbis inscripta *BIBIAN. VIRG.* eius esse docebant. Sed, qui hæc narravit *Boldettus*, hæc etiam subdit. *In tanto proseguendosi a cavare di nuovo sotto il medesimo Altare, ov' era stato trovato il Sagro Corpo, affine di farvi un fondamento, si scoperse un muro profondo tre palmi fabbricato di mattoni, e sotto di esso fu veduto un altro muro rustico, il quale toccato col piccone rendette un rimbombo di loco voto, e volendo vedere il Fabro muratore ciò, che sotto vi potesse essere, lo ruppe, e vi scoperse un pilo, ossia urna antica; di che essendone avvisati i Signori Canonici* (Basilicæ Liberianæ, quibus in illud templum ius est) *vi si tra-*

(a) *Apud Cancellerium ibid. pag.* 887.

sferirono: e nel vederla congetturarono, che vi potessero esser racchiuse altre Reliquie; onde apertala, vi fu trovata nel fondo come dispersa polvere di calcina bianca alta egualmente quattro dita, sopra la quale eravi una testa grande collocata allato dell' Epistola dell' Altare con tutto il restante di un corpo in ossa etc. Sollevatosi il pilo si vidde una lastra grande di marmo, che ricuopriva un' altr' urna di alabastro etc. Nel fondo parimenti di questo pilo era un altro Corpo etc. Questi due Corpi furono creduti, il primo di S. Demetria Sorella di S. Bibiana, e l'altro di S. Dafrosa loro Madre: E LO STESSO URBANO VIII. PER TALI GLI HA' DICHIARATI, sul fondamento cavato dall' Istoria sagra (Baron. Tom. 4. Annal.) *che S. Giovanni Prete seppellisse in questo luogo S. Dafrosa, la quale fu la prima a morire per Cristo, e di poi S. Demetria, e finalmente collocasse vicino a queste il Corpo di S. Bibiana* (a). Satis enucleate narrantur hæc a *Boldetto*. Nullæ in eius verbis tenebræ. Sinuosi recessus nulli. Non se titulus aliquis cum reliquiis Divæ Daphrosæ, Divæque Demetriæ videndum præbuit. Quod tamen exuviæ illæ Martyris utriusque prope corpus D. Bibianæ repertæ fuerant, penes quas Daphrosæ, Demetriæque reliquias locatas innotuit, non dubitavit Urbanus VIII., qui quidem in huiusmodi causis nulla iuris lenimenta quærebat, sed ex norma veritatis rigidissima pronuntiabat, statuere eas pro reliquiis D. Daphrosæ, ac D. Demetriæ esse colendas. Non igitur in disceptatione de sacris reliquiis tantummodo titulis, atque inscriptionibus pondus inest; sique aliorum argumentorum phalanx valida, recteque composita pro causa militet, non illa adversariorum impetu, careat licet inscriptionibus, obruetur.

88. Quænam de sacris exuviis controversia et diutius agitata est, et clariores viros exercuit, quam quæ fuit de reliquiis in Templo *D. Petri in Caelo Aureo* Ticini repertis? At eas esse D. Augustini, Hipponensis Antistitis longe sanctissimi, doctissimique, iudicavit Ticinensis Episcopus; iudicavit, confirmata Ticinensi sententia, Benedictus XIII., ob doctrinæ laudem, morumque simplicitatem omnibus sæculis admirationi futurus (b). Si tamen ab homine acris iudicii ro-

(*a*) *Baldetti Osserv. sopra i Cimiterj lib.* 3. *cap.* 7.

(*b*) Utraque Sententia exhibetur *pag.* 193., *et seq. Partis II. Collectionis Actor. atque Allegation.* ad controversiam de Reliq. D. Au-

ges, num adesset inscriptio aliqua, quæ rem, cæteroqui testatam satis, et inconcussam, firmaret, ac quæ panderet eas reliquias esse Augustini; is profecto dubius, anceps hærebit, ac postquam in hanc, atque in illam partem se flexerit, dicet, de inscriptione D. Augustini sepulcro appicta, aut carbone, ut ferebatur, expressa, nihil sibi liquere. Certe, ut alios prætercam, tam multa contra veritatem inscriptionis illius attulit *Muratorius* (a), nos plane ut cogat vel titulum illum, tamquam commentitium, respuere, aut assensum saltem in re maximis implicata difficultatibus sustinere. Nec ego credam aut Ticinensem Antistitem, aut Romanum, toti orbi Christiano præsidentem, Pontificem, in controversia gravissima de Augustini reliquiis finienda dubium, ne quid audacius dicam, suspiciosumque argumentum esse sequutos. Quid igitur causam illam, si de inscriptione quæstio esset, male laborantem, atque invidiæ plenam, probavit? Rogas? Nonne constabat, Regem Longobardorum Luitprandum accepisse a Saracenis Augustini reliquias, ingenti sane pretio soluto, easque Ticinum convehendas, eoque in templo collocandas curasse? Nonne traditio nulla temporum diuturnitate deficiens; nonne Romanorum Pontificum, veterumque monumentorum testificatio mire consentiens non alibi, quam in sacra illa Aede, Augustini exuvias condi docebat? Nonne ad loculum, in quo fuerant repertæ, iamdudum lampades alebantur, preces effundebantur? Nonne sacrum corpus cernere erat ea parte mancum, ac mutilum, quam in comperto erat ex eo esse decerptam, et alio loci maxima cum religione asservari? Illa ipsa e solido argento theca, qua sacra ossa capiebantur, an non regiam Luitprandi munificentiam præ se ferebat? Hinc, inquisitione de germano titulo longe ablegata, Romanæ Sedi, ac cuivis ratione utenti perspectum fuit, in eo inventas templo, locoque reliquias cælestis Augustini animæ olim fuisse domicilium.

89. Non equidem dubito, quin alia præsto esse possint

gustini pertinentium, quaeque *Venetiis* edita est *Anno MDCCXXIX.* *typis Coleti.*

(a) *Muratori Motivi di credere tuttavia ascoso, e non iscoperto in Pavia l'anno* 1695. *il sacro Corpo di Santo Agostino etc. Cap.* 7. Scripsit Muratorius Opusculum hoc priusquam controversia fuisset per Pontificis sententiam dirempta.

Romanorum Pontificum pro veritate reliquiarum, haudquaquam inscriptionibus fulta, iudicia. Verumtamen ad alia colligenda paris exempli, et ad totam causam accuratius instruendam oportuisset laxiora mihi temporis spatia contingere. Sed quum properato opus esset (id enim petebat optime de me promeritus, ac clarissimus Ordo) tot vero præsidiis cumulata causa videatur, concipere ut spem liceat, optatum sine offensione portum eam esse arrepturam; non diutius hæc pressi, neque alia sum consectatus. Nam et mihi, debita in D. Franciscum pietatis sensa foventi, est sane acerbum, carere interim cultu Herois tanti, cuiusque virtutes numquam non orbis stupebit, exuvias. Quem ego veneror impense, quæsoque, uti mihi faveat hac ad eius augendum cultum qualicumque opella perfuncto, utque volens, propitius me, fortunas meas, meosque tueatur.

REVISA

Aloysius Gardellini S. Fidei Sub-Promotor.

APPENDIX DOCUMENTORUM,

SIVE

SUMMARIUM

= Foris =

Venerabilibus Fratribus Francisco Assisien. Francisco Aloysio Nucerin. Francisco Spoletan. Carolo Perusin. et Stanislao Fulginaten. Episcopis.

= Intus =

PIUS P. P. VII.

Num. I. Litterae SSmiD. N. Pii VII, per quas quinque Episcopis mandatur iurisdictio inquirendi de Corpore D. Francisci.

Venerabiles Fratres, salutem, et Apostolicam Benedictionem. Ex parte dilecti Filii Josephi Mariæ de Bonis Fratrum Ordinis Minorum Sancti Francisci Conventualium nuncupat. Generalis Ministri expositum Nobis nuper fuit, quod cum ipse *ex praevia Nostra Licentia Sancti Francisci Corpus inquirendum curaverit*, cumque sacrum hunc Thesaurum in sua patria Assisien. absconditum tandem aliquando improbo sane labore, et studio repertum esse putet; quin tamen detectus, aut cominus observatus fuerit (ad id enim minime extendebatur sibi concessa facultas) nunc ulterius progredi, ac rem omnem propius inquiri posse plurimum desiderat. Nos igitur, ut quidquid certi est desuper scire possimus, de Fraternitatum Vestrarum fide, et diligentia confisi, et singulares vestrum personas a quibuslibet excomunicationis, suspensionis, et interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, et pœnis, à jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existitis, ad effectum præsentium dumtaxat consequen. harum serie absolven. et absolutos fore censentes, *Vos singulos in unum simul delegatos Apostolicos ad conficiendum in loci facie super praemissis, ac praesertim super identitate Sacri Corporis juridicum, solemnemque Processum*, atque confectum, majore, qua fieri poterit diligentia, et celeritate ad Nos ma-

nibus Vestris subscriptum, et obsignatum transmittendum, *Auctoritate Apostolica tenore praesentium constituimus, et deputamus*, cum omnibus, et singulis facultatibus ad id necessariis, et opportunis. Volumus autem, ut Nos per litteras de vestris ad id adhibitis curis certiores diligenter faciatis, ac etiam super ejusdem Sacri Corporis identitate intimum animi vestri sensum Nostro, et Apostolicæ Sedis Judicio desuper ferendo subjectum exprimatis. Tandem vetamus, ne quis auferre, aut distrahere audeat quamlibet ipsius seu veri, seu opinati Sacri depositi particulam sub pœna excomunicationis latæ sententiæ, cujus absolutionem Nobis, et Successoribus Nostris reservamus. In contrarium facientibus, non obstan. quibuscumque.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die VIII. Januarii MDCCCXIX. Pontificatus Nostri Anno Decimonono.

H. Card. Consalvus

Ex Opusculo inscripto = Della Sepoltura del Serafico Patriarca de' Minori S. Francesco etc. del P. Baldassarre Lombardi Min. Conv. In Roma 1797. = *a pag.* 76. *ad* 109.

TESTIMONIANZE

Di tutti i tempi, dalla morte di S. Francesco sino al presente, comprovanti l'esistenza del di lui sacro Corpo nella Patriarcale Basilica del suo nome in Assisi.

Num. 2. Testimonia existentis in Basilica Assissinati Corporis S. Patriarchae.

1. Il Sommo Pontefice Gregorio IX. nella Bolla *Recolentes* data in Roma li 29. Aprile 1228. due anni dopo la morte di S. Francesco, eccita con Indulgenze la pietà de' Fedeli a contribuire limosine per la fabbrica della presente Chiesa di S. Francesco in Assisi, affine di riporsi, e conservarsi nella medesima il Corpo del Santo. *Dignum providimus et conveniens, ut pro ipsius Patris reverentia speciali aedificetur Ecclesia, in qua ejus Corpus debeat conservari* (a).

2. Il medesimo in altra *Recolentes* data in Rieti li 21. Ottobre 1228. riceve sotto la speciale protezione e dipendenza dalla Santa Sede la Chiesa stessa, *in qua recondendum est Corpus ejusdem* (*S. Francisci*) (b).

3. Il medesimo con Bolla Concistoriale *Is qui Ecclesiam*, data in Roma li 22. Aprile 1230. e sottoscritta da molti Car-

(*a*) *Bullar. Francis. T.* 1. *pag.* 40. (*b*) Lo stesso pag. 46.

dinali, conferma i detti privilegi conferiti alla Chiesa di S. Francesco d'Assisi, e la dichiara Capo e Madre di tutto l'Ordine Francescano. *Cum igitur apud Assisium in fundo Nobis, et Ecclesiae Romanae oblato, in loco, qui dicitur Collis Paradisi, in ejusdem Confessoris honore construatur Ecclesia, in qua recondi debet tam pretiosus thesaurus, sanctum videlicet Corpus ipsius etc.* (a).

4. Il medesimo colla Bolla *Mirificans* data in Roma li 16. Maggio 1230. concede Indulgenza ai Frati Minori, che intervenuti fossero alla solenne Traslazione del Corpo di S. Francesco alla nuova Chiesa del suo nome: *Cum gloriosum Corpus Sancti praedicti ad Ecclesiam ipsius nomini dedicandam cupiatis devote transferre . . . . omnibus qui ad translationis ejus solemnia devote convenerint etc.* E con Bolla della stessa data e principio concede uguale Indulgenza a tutte universalmente le persone concorrenti alla funzione medesima: Si tralascia in questa un paragrafo di esortazione ai Frati, e si mutano le allegate nelle seguenti parole: *Cum dilecti Minister, et Fratres Minores, quos idem Sanctus instituit, divinitus inspirati ad Ecclesiam ejus nomini dedicandam trasferre desiderent, Nos etc.* (b).

5. Il medesimo nel Breve *Speravimus hactenus*, riferito *per extensum* in corpo della Scrittura sotto l'Errore I. suppone effettuata la Traslazione del sacro Corpo di S. Francesco alla destinata Chiesa: imperocchè non d'altro si lagna dei Cittadini d'Assisi, che di essersi eglino violentemente nella funzione intrusi a maneggiare l'arca contenente il sacro Corpo, e di avere defraudato il pio desiderio che avevano i molti Frati accorsi di vederlo, e di venerarlo, *non passi a Fratribus praedicto Sancto venerationem debitam exhiberi*: e non già di averlo essi trafugato, e rese vane le grandi preaccennate sue premure per l'onorifica sepoltura del Santo.

6. Il medesimo con Breve *Cupientes Nobis* dato in Roma li 13. Decembre 1240. dieci anni dopo fatta la Traslazione, accenna duranti nel suo vigore i privilegj da esso conferiti alla Chiesa di S. Francesco d'Assisi a motivo del sacro Corpo, che in quella doveva riporsi, ed attesta vivo il primiero suo amore verso della medesima: *Cupientes Nobis Beati Francisci meritis acquiri Divinae gratiam pietatis, ad ipsius*

(*a*) Lo stesso pag. 60. (*b*) Lo stesso pag. 64.

Ecclesiam de Assisio Sedi Apostolicae immediate subiectam illum affectum gerimus, ut super iis, quae secundum Deum ad ipsius credimus redundare profectum, libenter tuis et Fratrum tuorum desideriis annuamus etc. (a).

7. Contemporaneamente a Papa Gregorio IX. i tre compagni di S. Francesco Leone, Rufino, ed Angelo unitamente scrissero la vita del Santo Patriarca, ed in essa la testimonianza seguente *Summus Pontifex* Gregorius IX. *dictum Sanctum Franciscum, quem viventem summe dilexerat, non solum canonizando tam mirifice honoravit, verum etiam Ecclesiam in honorem ejus constructam, in cujus fundamento ipse Dominus Papa primum lapidem posuit, sacris ditavit muneribus, et pretiosissimis ornamentis: ad quam post duos annos a sua canonizatione sacrosanctum Corpus ejus, de loco ubi prius fuerat sepultum, honorifice est translatum* (b).

8. Pure al tempo di Gregorio IX., anzi per ordine di esso Papa, scrisse la vita del Santo Patriarca Tommaso da Ceperano, e rese testimonio alla stessa verità: *Translatum est igitur Corpus sanctissimum ad eamdem constructam foris per muros prope Civitatis* (*lege foris prope muros Civitatis* avvertono i Bollandisti) *Ecclesiam Sabbato Kalendarum Junii die VIII. cum tanto apparatu solemni, qui brevi sermone describi non potest*. Ed in progresso, niuna menzione facendo d'altro trasporto, ma supponendo riposare il Sacro Corpo nella Chiesa stessa ove disselo trasferito, siegue, *Porro sicuti gloriosus hic Sanctus multis in vita claruerat miraculorum prodigiis, sic et a die transitus sui usque in praesens ad ipsius patrocinia, non solum in loco ubi praetiosus ossium suorum thesaurus reconditur, verum etiam quacumque parte terrarum etc.* (c).

9. Innocenzo IV. quello che da Cardinale aveva con altri molti sottoscritto la precitata Bolla *Is qui Ecclesiam* di Gregorio IX. un solo mese prima della solenne Traslazione del Corpo di S. Francesco, e che per conseguenza dovette essere al chiaro delle accadute cose, Papa essendo, rinnova Concistorialmente in Assisi li 6. Marzo 1245. detta

(*a*) Lo stesso pag. 285.

(*b*) Presso i Bollandisti *Die* 4. *Octob. Appendix inedita ad Vitam primam S. Francisci* Cap. 5.

(*c*) Presso i medesimi Bollandisti *Die* 4. *Octob.* num. 718. e 727.

Bolla di Gregorio in tutta l'estensione de' privilegi all' Assisiana Basilica di S. Francesco conceduti *ad exemplar felicis recordationis Gregorii Papae praedecessoris*; col solo divario, che Gregorio perchè scrisse prima della Traslazione, disse la Basilica, *In qua recondi debet*, ed Innocenzo, perchè scrisse dopo, dice la medesima Basilica *in qua reconditus est tam pretiosus thesaurus*, *sanctum videlicet Corpus ipsius* (a).

10. Lo stesso Papa nella Bolla *Licet is*, data in Perugia li 3. Febbraro 1252. nell' atto di concedere alla Assisiana Basilica di S. Francesco l'Indulgenza di un anno e giorni quaranta ai Fedeli, che visitata l'avessero nella Festa del Santo, o in alcuno de' quindici susseguenti giorni, rende nello stesso tempo testimonianza della deposizione del sacro Corpo in quella: *Ut Ecclesia*, *quae in Beati Francisci*, *cujus in ea gloriosum Corpus requiescit*, *honorificentiam est constructa*, *congruis honoribus frequentetur* (b).

11. Il medesimo sommo Pontefice nella Bolla *Si populus Israeliticus*, data in Assisi li 11. Giugno 1253. concede l'Indulgenza di due anni ed ottanta giorni a quelli, che visitata avessero detta Basilica nel giorno anniversario della Dedicazione di essa, e ne' quindici consecutivi giorni: e la ricorda essere stata da lui medesimo dedicata, e riposare in essa il prezioso Corpo del Patriarca S. Francesco: *Cupientes ut Ecclesia in honorem Beatissimi Confessoris Christi Francisci Assisiat*, *constructa*, *in qua praetiosum Corpus ipsius multis coruscans miraculis requiescit*, *et quam nos ipsi ad honorem Dei*, *et Confessoris ejusdem*; *duximus dedicandam* (c).

12. Il medesimo Papa nella Bolla *Dignum existimamus*, data pure in Assisi li 16. Luglio 1253. rammemora gli ampli Pontificj privilegi concessi alla Basilica d'Assisi, e la sepoltura in quella del sacro Corpo di S. Francesco *Cum Ecclesia B. Francisci de Assisio*, *specialis quidem Apostolicae Sedis*, *et ad eam nullo pertinens mediante*, *inter caeteras Regulares venerabilis habeatur*, *et ad eam pro ipsius pretiosi Confessoris honore*, *cujus Corpus requiescit ibidem*, *Christiani populi undique confluat multitudo etc.* (d).

13. Niccolò da Curbio scrittore della Vita d'Innocenzo IV.

(*a*) *Bullar. Francisc.* Tom. 1. pag. 355.
(*b*) Lo stesso pag. 594.
(*c*) Lo stesso pag. 662.
(*d*) Lo stesso pag. 666.

ed al medesimo Papa contemporaneo (a) asserisce la consacrazione da Innocenzo fatta dell' Assisiana Basilica di S. Francesco, e la sepoltura nella medesima della preziosa spoglia del Santo Patriarca: *Anno Domini* 1252. Innocentius IV. *Pontificatus sui anno X. venit Assisium . . . . et moratus est tota illa aestate cum omni sua familia in loco Beati Confessoris Sancti Francisci, in quo loco Corpus ejus sanctissimum requiescit; qui de consilio Fratrum suorum consecrationem faciendam praedixit in Dominica praecedente festum Ascensionis Domini* (b).

14. Circa il medesimo tempo S. Bonaventura nella Vita di S. Francesco ricorda trasferito il Corpo del Santo alla per lui eretta Basilica Assisiana: *Anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo convenientibus Fratribus ad Capitulum Generale Assisii celebratum, ad Basilicam in honorem ipsius constructam Corpus illud Domino dedicatum octavo Kalendas Junii translatum est* (c). *Cum Corpus Sancti Francisci transferretur ad locum ubi pretiosus sacrorum ossium ejus nunc thesaurus est conditus, affuit etc.* (d).

15. Forma un altro capo di testimonianza l'Offizio, o certamente le 9. Lezioni dell' Offizio della Traslazione di S. Francesco composte dal medesimo Santo Dottore pel dì 25. Maggio, e per tre secoli da tutto il Minoritico Ordine senza verun troncamento recitate; come in corpo della Scrittura sotto l'Errore II. si è veduto.

16. Altra testimonianza forse ugualmente antica è l' annunzio, che nel dì 25. Maggio trovasi ne' Martirologi fatto a tutta la Chiesa, della Traslazione stessa *Assisii in Umbria Translatio S. Francisci Confessoris tempore Gregorii Papae IX.* così nel Martirologio del Baronio. *Assissii Translatio Sancti Francisci, quae magna illius Civitatis celebritate religiose acta est*: così nel Martirologio del Galesini. *Apud Assisium Translatio S. Francisci*: così in quello d'Alessandro Pellegrini. *Apud Assisium Translatio Sancti Patris Francisci institutoris Fratrum Minorum, cuius venerabile Corpus Crucifixi stigmatibus, ve-*

(*a*) *Vita Innoc. IV. apud Muratorium Scriptor. Rer. Italic. Tom.* 3. §. 43.

(*b*) Ivi §. 52.

(*c*) *Legenda S. Franc.* Cap. 15.

(*d*) La stessa *De miraculis post mortem* §. 8.

lut pretiosissimis margaritis ornatum anno Domini MCCXXX. a Fratribus ad Generale Capitulum Assisii congregatis ab Ecclesia S. Georgii, in qua primum locum quietis acceperat, ad Basilicam in ipsius honorem constructam octavo Kalendas Junii translatum, condigno ibidem honore situatur: così nel Martirologio dell' Agostiniano *Belno* (come nell' Edizione Veneta del 1498. leggesi) o *Bellino*, come in altre posteriori Edizioni.

17. Fra Salimbene Minorita, contemporaneo a S.Bonaventura (a), tra le altre testimonianze, che nella sua Cronica MS. della Biblioteca Conti rende alla verità, di cui parliamo, riferisce di Clemente IV. che, dopo d'essere stato eletto Sommo Pontefice, *noluit ire ad accipiendum Papatum nisi prius visitaret Ecclesiam Beati Francisci de Assisio, ubi est gloriossissimum corpus ejus* (b).

18. Papa Clemente IV. nella Bolla *Clara merita* data in Perugia li 7. Ottobre 1265. proibisce di edificare Chiese, Monasteri, Ospitali con Oratorio, se non distanti più di trecento canne dall' Assisiana Basilica di S. Francesco, come quella *in qua Confessoris ejusedm Corpus venerabiliter quiescit* (c).

19. Il medesimo Papa nella Bolla *Cum ad promovenda*, data in Perugia li 11. Ottobre 1265. concede all'Assisiana Basilica di S. Francesco per la festa del Santo, e per tutta l'Ottava l'Indulgenza di un anno e di giorni 40. a motivo (dichiara) *ut Ecclesia S.Francisci de Assisio, in qua Sanctissimum Corpus ejus venerabiliter requiescit, congruis honoribus frequentetur* (d).

20. Il medesimo con Bolla Concistoriale. *Is, qui Ecclesiam*, data in Perugia li 15. Aprile 1266. e sottoscritta da molti Cardinali, riconferma i privilegi dati da Gregorio IX. e confermati da Innocenzo IV. all'Assisiana Basilica di S.Francesco: e ripetela quella *in qua reconditus tam pretiosus thesaurus, sanctum videlicet Corpus ipsius* (e).

21. Hanno quì luogo i due anonimi scrittori della Vita

(*a*) Scrive il Salimbene nella sua Cronica fogl. 339. cose da lui vedute nel novennale Generalato del Minoritico Ordine del B. Giovanni da Parma, a cui immediatamente succcsse S. Bonaventura.

(*b*) Fogl. 406.

(*c*) *Bullarium Francisc.* Tom. 3. pag. 40.

(*d*) Lo stesso pag. 43.

(*e*) Lo stesso pag. 77.

di S. Antonio da Padova verso il 1270. custoditi in Padova nella Biblioteca del Santo, e riferiti dall'anonimo Minor Conventuale nella quinta delle sue *Lettere Apologetiche* stampate in Padova nel 1777. Eccoli colle stesse di lui annotazioni „ Scrive il primo *Tempore namque Capituli Generalis*, *quo sacratissi-*
„ *mae Beati Patris Francisci reliquiae translatae sunt ad lo-*
„ *cum*, *ubi debita veneratione requiescunt etc.* Quì si ram-
„ mentano e la traslazione, e la permanente deposizione, *re-*
„ *quiescunt.* L'altro dice, *donec tempore Translationis S. Fran-*
„ *cisci in Capituli Generali*, *uno ante ejus* (*S. Antonii*) *obi-*
„ *tum anno etc.* S. Antonio muore il dì 13. Giugno 1231. e
„ un anno prima è il 1230. in cui seguì la Traslazione di
„ S. Francesco „.

22. Rainerio d'Arezzo Frate Minore, nella Leggenda di S. Francesco, scritta, com' egli medesimo attesta, nell'anno 1277. nella pagina 108. dell'antico esemplare MS. della Vaticana, segnato 4354. certifica la sepoltura di S. Francesco nella Basilica del di lui nome in Assisi ne'seguenti abbastanza chiari termini: *Sicut B. Franciscus fuit Christo assimilatus in vita*, *sic ei debuit assimilari in morte. Unde sicut Christus extra Civitatem passus est*, *et mortuus est sepultus in calvariae loco ubi rei decollabantur*, *qui locus postmodum est assumptus ad Civitatem*: *sic B. Franciscus debuit sepeliri in loco extra Civitatem*, *qui dicebatur Collis inferni*, *et modo est ad Civitatem assumptus.*

23. Entra in conferma della stessa verità la quantunque non adempiuta (a) testamentaria disposizione di Martino IV. che da Perugia, dove morì, trasportato fosse il suo Corpo a seppellirsi in Assisi, nella Basilica di S. Francesco. Imperocchè, come sotto dell' *Errore V.* si è avvertito, essendovi fin d'allora in Perugia i Frati Minori colla Chiesa dedicata a S. Francesco, convien credere che non per altro motivo sceglies-

(*a*) Il Vescovo e Capitolo di Perugia, ai quali Onorio IV., come esecutore testamentario, ordinava l'eseguimento di cotal ultima volontà del suo Predecessore, *non acquieverunt huiusmodi litteris ne pretioso privarentur pignore. Ad Corpus enim illius Summi Pontificis multi languentes*, *caeci*, *surdi*, *claudi*, *et muti sanitatem recuperaverunt. Interposuerunt itaque varias appellationes*, *in quibus audiendis*, *et rejiciendis aliquod tempus lapsum est. Obiit Honorius*, *neque fuit amplius qui negocium urgeret. Paucis inde annis*, *dum Templum resarciretur*, *inventum est Corpus integrum cum habitu Minoritico illeso.* Angeli *Coll. Par.* Lib. 2. pag. 38.

se Martino la Basilica d'Assisi, che per la comune credenza d'essere in quella Sepolto S.Francesco.

24. Niccolò IV. non contento di avere alla Basilica di S. Francesco in Assisi mandato regali sontuosi in danaro, ed in sacri preziosi arredi, come apparisce dalla Bolla *Suscepimus* data in Roma li 24. Febbraro 1288., (a) esce li 14. Maggio dello stesso anno con altra Bolla *Praeclara Gloriosissimi* data in Rieti, e riconosce la medesima Basilica *totius Ordinis Caput*, e le accresce l'esenzione dall' Interdetto conferitale da altri Sommi Pontefici, estendendola a potere amministrare a porte chiuse i Sacramenti, e cantare ad alta voce i Divini Uffizj. E tutto ciò per essere l'Assisiana Basilica di S.Francesco quella, *in qua Corpus ejus Sanctissimum requiescit* (b).

25. Lo stesso Papa nella Bolla *Reducentes* data in Rieti li 15. Maggio 1288. concede ai Frati Minori di Assisi di potere eleggere dei collettori di limosine per le due loro Chiese di quella Città, cioè per quella di S. Francesco, e per quella di S. Maria degli Angeli, subordinata in allora a quella di S. Francesco, della quale parlando ripetela quella, *in qua ipsius Sancti Corpus gloriosissimum requiescit* (c).

26. Lo stesso nella Bolla *Praecelsa* data in Roma li 4. Maggio 1289. concede Indulgenza quotidiana di un anno, e quaranta giorni alla Basilica di S.Francesco d'Assisi, *ut Ecclesiam, in qua ipsius Confessoris Corpus Sanctissimum requiescit, eximiis prosequamur favoribus, ac specialibus gratiis, et Indulgentiis honoremes* (d)

27. Il medesimo nella Bolla *Excitamur*, data in Rieti li 7. Agosto 1289. trasmette un sontuoso ricamo d'oro *tam materia quam opera pretiosum*, in regalo all'Assisiana Basilica di S. Francesco, ripetendo *in qua gloriosum requiescere noscitur Corpus ejus* (e).

28. Lo stesso nella Bolla *Eximiae* data in Orvieto il 1. di Giugno 1291., concede all'Assisiana Basilica di S. Francesco per parecchie delle annuali solennità, e per quella, tra l'altre, della Traslazione del Santo Patriarca, l'Indulgenza di un an-

(*a*) *Bullar. Francisc.* Tom. 4. pag. 4.
(*b*) Lo stesso pag. 21.
(*c*) Lo stesso pag. 23.
(*d*) Lo stesso pag. 73.
(*e*) Lo stesso pag. 92.

no e quaranta giorni, *ut Fideles libentius Ecclesiam ipsam adeant, in qua ipsius Confessoris Corpus Sanctissimum requiescit* (a).

29. Papa Bonifazio VIII. nella Bolla *Ante thronum* data in Roma li 21. Gennaro 1296. concede alla Assisiana Basilica di S. Francesco l'Indulgenza d'un anno e quaranta giorni per la Festa, ed Ottava del Santo Patriarca, *Cupientes* (ecco il motivo) *ut Ecclesiam, quae gloriosissimi Confessoris B. Francisci est vocabulo insignita, et in qua ejus Corpus Sanctissimum requiescit, frequentia honoretur Fidelium* (b).

30. Lo stesso con altra Bolla *Licet is*, della medesima data della sopradetta, concede quotidiana Indulgenza di cento giorni alla Basilica medesima *volentes ut Ecclesia, in qua Corpus S. Francisci Confessoris quiescit, congruis honoribus frequentetur* (c).

31. Benvenuto Rambaldi da Imola; celebre Comentatore di Dante Alighieri poco sopra la metà del decimo quarto secolo (d), negli squarci del Comento Latino inseriti dal Muratori nelle *Antiquitates Italicae medii aevi*, al Canto XI. del Paradiso v. 117. *Sciendum*, scrive, *quod Beatus Franciscus in extremis interrogatus a Fratribus suis ubi volebat sepeliri, respondit ad Carnarium. Erat autem Carnarium ubi sepeliebantur corpora damnatorum extra Assisium. Et ibi sepultum fuit Corpus B. Francisci. Ubi postea facta fuit magna et sumtuosa Ecclesia, quae hodie ab Italicis pro tanto Corpore visitatur, et celebberrime veneratur, et locus ille reductus est intra ambitum murorum Assisii* (e).

32. In una Cronica dei Generali dell' Ordine de Minori MS. in pergamena, veduta nell'Archivio del Sacro Convento d'Assisi dal P. Maestro Anton Maria Azzoguidi, e dal medesimo in parte riferita nella nota 26. alla vita di S. Antonio da Padova scritta da Siccone Polentone, premessa alle Opere del Santo (nella quale Cronica *Scriptor*, dice l'Azzoguidi, *perducit Historiam usque ad annum* 1319.) leggesi: *Anno Domi-*

(*a*) Lo stesso pag. 254.
(*b*) Lo stesso pag. 379.
(c) Lo stesso pag. 380.
(*d*) Veggasi la Prefazione del Muratori ai citati squarci, nel Tomo I. delle *Antiqu. Ital. medii aevi*.
(*e*) Nel detto Tomo 1. col. 1257.

ni 1230. convenientibus Fratribus ad Capitulum Generale, fuit translatum Corpus B. Francisci de Ecclesia S. Georgii ad Basilicam in ejus honore constructam.

33. Papa Bonifazio IX. nella Bolla *Magnae devotionis* data in Perugia li 27. Ottobre 1392. concede ai Frati del Convento di S. Francesco d'Assisi la facoltà di amministrare la Santissima Eucaristia ai Pellegrini intervenienti nell' occasione del Perdono, *ad Ecclesiam praedictae domus, in qua Corpus Sancti Francisci requiescit* (a).

34. Lo stesso Papa nella Bolla *Dum ad merita*, data in Assisi li 28. Agosto 1393. esenta i Frati del Convento d'Assisi da ogni imposizione o colletta, che far si potesse dai Superiori dell'Ordine, e ciò *ad eximiam devotionem, quam fidelis populus Christianus ad Ecclesiam ejusdem Sancti Francisci in nostra Civitate Assisiat, consistentem, et insigni structura percelebrem, in qua etiam Corpus dicti Sancti venerabiliter requiescit* (b).

35. Fra Bartolomeo da Pisa nel libro primo delle sue *Conformità*, prodotte al Capitolo Generale de' Minori tenuto in Assisi l'anno 1399. (c), racconta i Santi sepolti nella Chiesa di S. Francesco in Assisi, ed in quella di S. Maria degli Angeli vicino ad Assisi: e primieramente di quella di S. Francesco parlando *Primus*, dice, *est Pater sanctissimus noster, videlicet Beatus Franciscus, qui singularissimus fuit inter Sanctos, vita et similitudine ad Christum, hic requiescit: de cujus Corpore ad ostendendum populis nihil invenitur nec habetur: at in quo Ecclesiae loco jaceat, etsi quibusdam sit agnitum, quibus vero nulli est notum*. Parlando poi in seguito del Beato Fra Leone, *Hic*, dice, *sanctitate plenus ad Deum pergens, post mortem sepultus est Assisii cum Beato Francisco in ejus Ecclesia, et cum aliis sociis*. Termina *Isti ergo duodecim Fratres sunt Assisii in Ecclesia B. Francisci, qui sanctitate fulserunt, tumulati*. Passa quindi alla Chiesa di S. Maria degli Angeli, *In loco Sanctae Mariae de Angelis, sive Portiuncula, jacent infrascripti Fratres etc.* (d).

36. Lo stesso nel libro 3. *Translatum est Corpus S. Fran-*

(*a*) Vadding. *Regest. Pontif.* ad Ann. 1392.
(*b*) Angeli *Coll. Parad.* Lib. 2. pag. 50.
(*c*) Così attesta l'Autore in fine del Libro.
(*d*) *Conform.* 8.

cisci de Ecclesia S. Georgii ad locum ubi jacet nunc: quae Translatio facta est anno Domini 1230. (a).

37. Il medesimo susseguentemente: *Beatus Franciscus stetit quadraginta mensibus, et parum plus, in primo loco* (nella Chiesa di S. Giorgio), *et translatus est ad Ecclesiam in qua nunc jacet. Ejus lapidem primarium ipse Papa Gregorius IX. manu propria posuit, dictamque Ecclesiam ab omni jurisdictione inferiori eximens, auctoritate Apostolica ipsam Caput, et Matrem totius Ordinis Fratrum Minorum instituit.*

38. Lo stesso, più oltre, *Beatus Franciscus Assissi se in Colle Inferni, idest ubi malefactores puniebantur dimisit sepeliendum ex humilitate . . . . . Perducto autem corpore Assisium, quia in dicto loco, ubi se indicaverat sepeliendum, nulla erat habitatio, ejus sacrum Corpus in quadam capsa nova de lignis incluserunt, ac in deposito in Ecclesia S. Georgii deposuerunt . . . . In dicto loco stetit pene per quatuor annos, usquequò fuit translatum ejus Corpus ad locum ubi nunc jacet.*

39. Innocenzo VII. colla Bolla *Honestis supplicum votis* data in Viterbo li 27. Febbraro 1406. conferma al Convento e Chiesa di S. Francesco d' Assisi quanto si è detto da Bonifazio IX. donato; e ripete essere quella Chiesa *in qua Corpus dicti Sancti venerabiliter requiescit* (b).

40. Martino V. nella Bolla *Quanto frequentius* data in Firenze li 27. Marzo 1420. dice la Chiesa di S. Francesco d'Assisi essere quella *in qua Corpus Beati Francisci honorifice conservatur* (c).

41. Nello stesso secolo, fra il Pontificato di Martino V. e di Calisto III. che verrà in appresso citato, fiorì S. Giovanni da Capistrano (d). Tra i MSS. della Biblioteca Corsini avvi sotto il n. 776. una Cronica Latina scritta da questo Santo, nella cui pagina 36. fatta avendo menzione di S. Francesco, e della Leggenda scritta di lui da S. Bonaventura, *nos autem* siegue, *ex devotione S. Francirci brevem antiquam Legendam hic inseruimus*. Nel fine di essa ci si descrive la sepoltura del sacro Corpo di S. Francesco ne' seguenti termini: *Defertur in Civitatem Sanctum Corpus cum hymnis et laudibus, et sacrae*

(*a*) *Conform.* 34.
(*b*) Archivio del Sacro Conveuto d'Assisi.
(c) Lo stesso.
(*d*) Vedi Rodolfo *Hist. Seraph.* Lib. 1. pag. 111. e segg.

Virgini Clarae et suis sororibus osculandum in S. Damiano defertur, Ad Civitatem relatus in Ecclesia S. Georgii, ubi ipse puerulus litteras didicerat, in arca saxea (a) *reverenter reconditur, quousque Ecclesia mirifica in ejus honore, et nomine construxerunt, in quam postea translatum est Corpus sacrum a Fratribus Capituli Generalis. Quo die sepultus est signorum lumina spargit; nam puellam quandam curvam et contortam ad statum sanum reducit; et ubique invocatus Dominus per ipsum sua dona largitur; sed praecipue ad suam Ecclesiam venientibus gratiam sanitatis impendit.*

42. Calisto III. nella Bolla *Decet*, data in Roma li 13. Settembre 1457. ordinò, che tutto il danaro, e parte delle cere, che venissero in limosina alla Chiesa della Portiuncola, passassero per la fabbrica e riparazione della Chiesa di S. Francesco d'Assisi, *ut Ecclesiam S. Francisci Assisiat. Ordinis Fratrum Minorum, in qua gloriosum Corpus ejusdem Sancti requiescit, sumptuoso opere fabricata, una cum Conventu et aliis adjacentibus aedificiis in structuris et aedificiis ipsis nullo modo defectum patiatur, sed continua reparationis, manutentionis, et conservationis remedia ac incrementa suscipiat* (b).

43. Nel secolo medesimo, pure verso la metà, l' Arcivescovo di Firenze S. Antonino appalesa nelle sue Croniche la propria e la universale credenza della sepoltura di S. Francesco nella di lui Basilica d'Assisi, raccontando che Fra Elia *cernens quod quidam Frater B. Anglicus* (c) *in Religione Perfectus, et in Ecclesia B. Francisci tumulatus, miraculis corruscaret, Zelo B. Francisci motus, ne videretur rarior miraculis, accessit ad sepulchrum ejus et cum magna confidentia praecepit ei, ne cum suis miraculis* (d) *gloriam B. Francisci*

(*a*) Il Pisano, come di sopra riferimmo, scrive *in quadam capsa nova de lignis*. Ma ben poterono, anzi par che dovessero, essere due arche, una di legno dentro l'altra di marmo.

(*b*) Angeli *Coll. Parad.* Lib. 2. pag. 58.

(c) *F. Guilielmus de Anglia* lo appella il sopracitato Rainerio di Arezzo, che lo stesso avvenimento racconta. *Frater Guilielmus de Anglia post mortem multa miracula fecit. Sed ad praeceptum Fratris Heliae tunc Generalis destitit miracula facere propter S. Francisci praesentiam.* MS. Vaticano 1277. pag. 47.

(*d*) Part. 3. Tit. 24. Cap. 9.

obfuscaret. Qui ex tunc amplius miracula minime operatus est.

44. Verso pure la metà del medesimo decimoquinto secolo scrisse nella *Italia illustrata* Flavio Biondo. *Assisia arduo in colle sita Civitas vetustissima, passus tria millia a Cherio recedens, Seraphicoque Francisco, cujus servat Reliquias, cive, et ejus Templo omnium Italiae aedificiorum magnificentia celeberrimo ornatissima* (a).

45. In seguito al Biondo anche il Gobellino, o sia Pio II., ne' Commentarii suoi, della Città d'Assisi scrisse *Nobilitavit hanc Urbem Divus Franciscus Ordinis Minorum inventor, cui nihil paupertate ditius fuit. Huic nobile Templum erectum est, in quo ferunt sua ossa jacere* (b).

46. Pio II. medesimo con suo Breve *Vidimus litteras*, dato in Firenze il 1. Maggio del 1459. (c) accresce vigore al suddetto raro privilegio, che Calisto III. ed altri di lui predecessori all'Assisiana Basilica, riguardo alla sepoltura di S. Francesco, concessero e confermarono, di ritrarre al proprio mantenimento tutto il danaro e porzion delle cere che andassero in limosina alla Chiesa di S. Maria degli Angeli.

47. Sisto IV. con Bolla *Et si cunctis*, data in Roma li 17. Gennaro 1472. provede all'adempimento dei testamenti e legati a favore della Basilica e Convento di S. Francesco d'Assisi, allegando che *Domus ipsa caeteras ejusdem Ordinis domus vetustate antecellit; et in ea gloriosum Corpus dicti Sancti devotissime conservatur* (d).

48. Lo stesso Papa con Bolla *Quamvis Altissimus*, data in Assisi li 28. Agosto 1476. concede Indulgenza Plenaria alla Basilica d'Assisi pe 'l giorno della Traslazione di S. Francesco: *in festo Translationis ejusdem Sancti de Mense Maii*, ed autorizza il Custode, o sia il Superiore del Monistero a dare per essa festa e quattro giorni avanti a que' suoi Religiosi, che stimasse abili, la facoltà di confessare, ed anche di commutare alquanti voti (e).

49. Il medesimo con Bolla *Dignum reputamus* data in Roma li 5. Febbraro 1478. concede alla Basilica di S. France-

(a) *Regio* 4: (b) Lib. 2. §. *Haec Civitas*.
(c) Angeli *Coll. Parad.* Lib. 2. pag. 60.
(d) Lo stesso Lib. 2. pag. 65.
(e) Lo stesso Lib. 2. pag. 63.

sco d' Assisi il privilegio di celebrare l'anniversaria memoria della Traslazione di S. Francesco nella seconda Festa di Pentecoste; ed al medesimo giorno trasferisce anche la Plenaria Indulgenza: *Sicut Corpus Sancti Francisci Ordinis vestri fundatoris, in Monasterio S. Clarae* (cioè nella Chiesa di S. Giorgio (a) donata poi da Gregorio IX. a S. Chiara, e demolita, fuorchè nella cappella ov' erasi il Corpo di S. Francesco conservato, rimasta nel chiostro del Monistero per la Santa medesima fabbricato) *Assisiat . Ordinis ejusdem Sanctae , durante fabrica Ecclesiae in ejusdem S. honorem sumptuoso admodum opere constructae, quadriennio, vel circa , honorifice conservatum , de illa ad Ecclesiam hujusmodi vestrae Domus translatum extitit prima die* (b) *Festivit. Pentecostes, ut eo dignior et honorificentior Translatio ipsa etc.* (c).

50. Tra i MSS. della Casanatense Biblioteca il segnato E. VI. s. ha per titolo *Incomincia una breve ricolletta di tutti i Generali dell' Ordine de' Minori, e delle cose notabili, che furono fatte al tempo di ciascuno, dall' anno* 1206. *etc.* Nella vita del secondo Ministro Generale dell' Ordine leggesi :

(*a*) Vedi tra gli altri lo stesso Angeli Lib. 1. Tit. 52.

(*b*) *Vigesima quinta die mensis Maii* (ripetesi nella stessa Bolla) *in qua festum praedictum Pentecostes tunc celebratum , et Translatio Corporis ipsius Sancta facta fuit.*

Il dettato verisimilmente di questa Bolla seguendo anche l' Angeli (*Coll. Parad.* Lib. 1. Tit. 11.) scrisse *die* 25. *Maii* 1230. *in qua sanctum Pentecostes incidit festum , a Seraphici Patriarchae transitu anno tertio , mense septimo , dieque vigesima expletis, et ab ejusdem canonizatione anno uno , mensibus decem , diebus octo decursis, sacrum illius Corpus . . . . . de Sancti Georgii Templo ad novum in Colle Paradisi ejus nomine erectum translatum est.*

Oltre però che Tommaso da Ceprano , uno de' primi Scrittori della Vita di S. Francesco , dice fatta la Traslazione *Sabbato , kalendarum Junii die VIII.* (come riferimmo sotto il num. 8.), anche facendosi il calcolo secondo le certe regole insegnateci dagli Scrittori del Computo Eccleaiastico , trovasi che nell' anno 1230. cadde la Pasqua di Resurrezione nel dì 7. Aprile, e che per conseguenza nel dì 25. Maggio , non la festa , ma il Sabbato Vigilia di Pentecoste dovette cadere.

O adunque per la festa di Pentecoste si è voluto intendere la Vigilia , per cagione de' primi Vespri, che della Pentecoste si celebrano, o fu così scritto per isbaglio.

(c) Angeli *Coll. Parad.* Lib. 2. pag. 64.

Nell' anno mille doicento trenta fu di nuovo congregato il Capitolo Generale alla porzioncola, e fu translatato il Corpo del nostro Padre San Francesco dalla Chiesa di San Giorgio alla Chiesa, che in suo nome era stata edificata. L' Autore stesso nella Vita del vigesimonono Generale dice di avere conosciuti molti promotori dell' anzidetta riforma; e perciò, giusta il serbato ordine de' tempi, si riporta la di lui testimonianza a questo luogo.

51. Nel Libro *Speculum Minorum*, scritto su 'l principiare del secolo decimosesto, nel capitolo *Memoriale Ordinis etc.* leggesi *Anno Domini* 1230. *convenientibus Fratribus ad Capitulum Generale, fuit translatum Corpus Beatissimi Patris nostri Francisci de Ecclesia S. Georgii ad Basilicam in ejus honore constructam: in qua Dominus Papa Gregorius IX. primum lapidem fundamenti posuerat.*

52. Leone X. nel Breve *A Supremo*, dato in Roma li 15. Marzo 1513. a favore del Capitolo Generale tenutosi in quell' anno da' Frati Minori nel sacro Convento d'Assisi, ricordando in quella Città sepolto S. Francesco, intende, e suppone inteso nella Chiesa di esso sacro Convento; imperocchè poche righe sotto nominando la Chiesa stessa non più innanzi mentovata, dice *ad Ecclesiam praedictam* (a).

53. Il medesimo Sommo Pontefice in altro Breve *Cum ut nobis*, dato in Roma li 22. Agosto 1615. rinvigorisce i due singolari privilegi da' Predecessori suoi all' Assisiana Basilica di S. Francesco, per la sepoltura in essa del Santo Patriarca conceduti e confermati, della immediata dipendenza dalla Santa Romana Sede, e di ritrarre ed impiegare al proprio mantenimento le limosine raccolte nella Chiesa di S. Maria degli Angeli (b).

54. Clemente VII. con Breve *Accepimus*, dato in Roma li 13. Luglio 1526. riconosce la sepoltura del sacro Corpo di S. Francesco nella Basilica del di lui nome in Assisi, etc. (c).

55. Leandro Alberti nella *Descrizione d' Italia* da esso pubblicata nell' anno 1550, d'Assisi dice *Illustrò essa Città il glo-*

(*a*) Archivio del sacro Convento d'Assisi.

(*b*) *Coll. Parad.* Lib. 2. pag. 70.

(*c*) Vedi il Breve riportato per esteso nel corpo della Scrittura pag. 25.

rioso Serafico Francesco . . . . . . Passò tanto glorioso Padre a miglior vita alla Chiesa di S. Maria degli Angeli fabbricata nell' anzidetta pianura, e fu sepolto nella Città, ove gli fu edificato un singolarissimo tempio, siccome ora si vede (a).

56. Giorgio Vasari pure del 1550. pubblicò l' opera sua delle Vite de' Pittori e Scultori, ed in essa la fabbrica dell'Assisiana Basilica descrivendo dice: *Misero poi dinanzi alla Cappella maggiore della Chiesa di sotto l'Altare, e sotto quello, quando fu finito, collocarono con solennissima traslazione il Corpo di S. Francesco* (b).

57. Fra Marco da Lisbona nelle Croniche Francescane, date alla luce del 1559., scrive, *Che il glorioso Corpo del Serafico Padre San Francesco sia sepolto nel suo Monastero istesso nella Città d'Assisi, nessuno è che non lo sappia, o che ne dubiti* (c).

58. Gregorio XIII. con Breve *Licet alias*, dato in Roma 8. Novembre 1583 riconferma il soprammentovato privilegio, da' predecessori suoi all'Assisiana Basilica conceduto, e confermato, di ritrarre al suo mantenimento il danaro dato in limosina alla Chiesa di S. Maria degli Angeli, per essere nella medesima sepolto il Corpo di S. Francesco (d).

59 Sisto V. con Bolla *Ex supernae*, data in Roma li 19. Novembre 1585. instituisce l' Arciconfraternita de' Cordigeri nell' Assisiana Basilica di S. Francesco, *cujus Corpus sub Altari majori Ecclesiae Domus Fratrum Minorum Conventualium nuncupatorum Assisiat; quae inibi insignis, maximeque celebris, et diversis privilegiis decorata existit, requiescit* (e).

60. Il medesimo Sommo Pontefice con Bolla *Divinae Charitatis*, data in Roma li 7. Maggio 1586. estende a' Fratelli Cordigeri tutte le Indulgenze concesse dai Sommi Pontefici ai Frati Minori, *ad ampliorem decorem insignis et celebris Ecclesiae Domus ejusdem S. Francisci Assisiatis Ordinis Fratrum Minorum Conventualium nuncupatorum, in qua quidem Ec-*

(*a*) Nella descriz. del ducato di Spoleto.
(*b*) Parte 1. Vita prima di Arnolfo di Lapo.
(*c*) Part. 1. Lib. 2. Cap. 75.
(*d*) *Coll. Parad.* Lib. 2. pag. 72.
(*e*) Lo stesso pag. 75.

clesia sub illius Altari majori Corpus ejusdem S. Francisci requiescit (a).

61. Al tempo di Sisto V. scrisse, ed al medesimo Papa dedicò la sua Storia della Serafica Religione Pier Rodolfi da Tossignano. Descrivendo questi la Chiesa terragna dell' Assisiana Basilica di S. Francesco, *sub hac fornice*, scrive, *modo est Altare majus, ubi est Tabernaculum pro custodia Sanctissimae Eucharistiae eleganter elaboratum, atque opera Ven. F. Matthaei Assisiat. constructum. Altare vero circumquaque ferreis quibusdam insertis cratibus et ansulis intortis vallatum est. Sub ara, in abdito et secessu, conditum est Venerabile illud Corpus B. Patris, ubi alias Furinum, sive locus erat, in quo fures, et improbi homines publice suspendebantur, vulgo dictus Collis Inferni* (b).

62. Circa lo stesso tempo compose il suo Libro *Flos Sanctorum* il Ribadeneira: e nella Vita di San Francesco, a dì 4. Ottobre. *L' Anno*, scrisse, *mille dugento trenta, celebrando i suoi Frati Capitolo Generale in Assisi, trasferirono il suo santo Corpo nella Chiesa, che si era edificata sotto il suo nome, alli 25. di Maggio.*

63. Luca Vaddingo, diede alla luce i snoi Annali de' Frati Minori nel 1625. Non ha questo celebre Storico verun'altra cosa che tenga più certa dell' esistenza del sacro Corpo di S. Francesco nella Basilica per lui eretta in Assisi. Egli nell' Anno 1230. il dì 25. Maggio ve lo dice solennemente trasportato (c).

64. Andrea Scotto nell' *Itinerarium Italiae*, scritto, e dedicato a Papa Urbano Ottavo nel Mille seicento venticinque confessa anche egli la stessa verità. *Assisium urbem in colle invises, et Sancti Francisci Corpus adorabis, sumptuoso Templo perlustrato* (d).

65. Cornelio a Lapide ne' Commentari della Scrittura Sacra dati alla luce l'anno 1634. esponendo quelle parole *Corpora ipsorum in pace sepulta sunt* del Capo 44. dell' Ecclesiastico, *Vide* (dice) *et mirare quam gloriosum sit Assisii S.*

(*a*) Lo stesso pag. 77.
(*b*) Lib. 2. pag. 249.
(c) Sotto lo stesso Anno 1230. num. 3.
(*d*) §. *Fulgineum*.

Francisci humilis et pauperis (qui pro Christo Orbis se ludibrium , et prodigium effecit , adeoque moriens ex summa humilitate optavit , et quantum in se erat voluit sepeliri in Colle Inferni , puta in loco malefactorum supliciis destinato) monumentum .

66. Papa Alessandro VII. con Decreto dei 2. Decembre 1656. stabilisce nella Città d'Assisi festa di precetto il giorno di S. Francesco *die 4. Octobris , intuitu Corporis quod ibidem magna veneratione colitur* (a) .

67. Lodovico Jacobilli circa la metà del medesimo secolo decimosettimo tra le Vite dei Santi , e Beati dell' Umbria in quella di S. Francesco scrive : *Fu sepolto nella Chiesa di S. Giorgio dentro Assisi , sinchè dopo quattro anni fu eretta una Chiesa in suo onore , in luogo detto il Colle d' Inferno , nel quale si solevano giustiziare , e seppellire i malfattori . In essa Chiesa esso sacro Corpo fu trasportato , e sepolto* (b) .

68. Circa il medesimo tempo anche Rainaldi , il continuatore del Baronio scrisse ne' suoi Annali compendiati . *Hoc anno* (1230.) *VIII. Kal. Junii solemni ritu translatum est Assisi sacrum Beati Francisci Corpus ; et plures virtutes coelestes divinitus editae fuerunt .*

69. Nell' anno 1691. diede in Parigi alla luce la Storia sua Ecclesiastica l' Ab. Fleury : Ecco intorno al proposito nostro le di lui parole *Au mois de Mai de cette année* 1230. *le Freres Mineurs tinrent à Assise leur Chapitre général , ou fut faite la translation du Corps de saint François , que le Pape favorisa en accordant des Indulgences à ceux qui y assisteroient , et des privileges à la novelle Eglise ou il devoit être mis . La Translation se fit solemnellement le vintcinquième de Mai , veille de la Pentecôte . Le Corps saint fut tirè de l' Eglise de saint George , ou il avoit été mis d'abord , et porté dans la nouvelle du nom de saint François . L' Eglise de saint George fut donnée à sainte Claire , et à ses filles pour le mettre dans la ville et plus au large qu' à saint Damien . Le Magistrat et les citoyens d' Assise craignirent que cette Translation ne fut un pretexte pour leur enlever le Corps de saint François, ou du moins*

(*a*) Vedi Monsig. Ringhieri *Apologia* etc. Cap. 6.
(*b*) Tom. 2. dì 4. Ottobre .

quelque partie: c' est pourquoi ils s'en saisirent par force, et ne souffrirent point qu' il fut porté par d' autres que par eux. Ce qui troubla la joye de cette solemnité (a).

70. Innocenzo XII. con Breve *Commissae Nobis*, dato in Roma li 18. Agossto 1695., concede Indulgenza Plenaria quotidiana in perpetuo *omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus, qui devote visitaverint Ecclesiam S. Francisci Domus Fratrum Ordinis Minorum ejusdem S. Francisci Conventualium nuncupat. Civitatis Assisien. in qua sacrum ejus Corpus requiescit* (b).

71. Nell' Anno Mille settecento venti sotto il Pontificato di Clemente XI. etc. (*essendosi fatte delle istanze*) delle novità pregiudiziali ai diritti, e decoro della Basilica di S. Francesco d'Assisi, Monsignor Prospero Lambertini, che fu Papa Benedetto XIV. per varie dottamente esposte ragioni, e tra esse, per quella di essere in detta Basilica sepolto il Santo Patriarca, ottenne dalla Sacra Congregazione per ciò deputata un *Nihil innovetur* (c).

72. Benedetto XIII. con Bolla *Singularis Devotio* data in Roma li 5. Luglio 1726. si oppone alla pretensione etc. (*di voler togliere i Terziari dalla soggezione*) dei Conventuali, primieramente perchè dice esso Papa, *hanc autoritatem, et jurisdictionem iisdem Fratribus Conventualibus piae memoriae Romani Pontifices antecessores nostri pluribus ab hinc seculis Apostolica largitate indulserunt, videlicet Innocentius IV. litteris incipientibus* Vota devotorum, *datis Lugduni Id. Iun. Anno Domini MCCXLVI. Pontificatus IV. Nicolaus IV. etc.*, poi *Maxime cum Seraphici Patris et Confessoris Corpus requiescat in eorumdem Fratrum Conventualium Basilica Coenobii Assisiensis, quam propterea caput et matrem totius Ordinis Fratrum Minorum felicis recordationis Anteessores nostri Romani Pontifices suis Apostolicis litteris decreverunt* (d).

(*a*) Sotto l' indicato anno 1230.

(*b*) Angeli *Coll. Parad.* Lib. 2. pag. 80.

(c) Vedi il discorso di esso Monsignor stampato in Foligno nel 1721. ed in fine del discorso l'ottenuto Decreto.

(*d*) *Bullarium Romanum* negli anni indicati nell' una, e nell' altra Bolla.

73 Lo stesso Papa con Bolla *Qui pacem*, data in Roma li 21. Luglio 1728. stabilisce le prerogative di ciascuna delle due principali Minoritiche Chiese d' Assisi, e di quella di San Francesco parlando, *Basilicam*, la dice, e ripetela, *ubi sacrum ejus Corpus requiescit* (a).

74. Benedetto XIV. nella Bolla *Fidelis Dominus*, data in Roma li 25. Marzo 1754. enumerati per ordine gli ampli privilegi da' Papi suoi predecessori all' Assisiana Basilica di S. Francesco conceduti, e prima, mentre che per la sepoltura del Corpo del Santo Patriarca si andava ergendo, ed *ex quo ipsius Sancti Francisci Corpus in eamdem memorabili pompa illatum fuit*, passa a fregiare essa Basilica del sublime titolo di *Patriarcale*, e di *Cappella Pontificia* (b).

Di questo nuovo privilegio, e ragguardevolissimo titolo all' Assisiana Basilica conceduto ne fanno special menzione i chiarissimi Continuatori del Sandini nella Vita di Benedetto XIV. *Assisiensi Templo, in quo sancti Francisci servatur Corpus, Basilicae Patriarcalis, et Cappellae Papalis honorem tribuit* (c).

75. Il medesimo Sommo Pontefice nel Breve *Romani Pontificis* annesso al sacro Cerimoniale da lui ordinato per la Patriarcale Basilica di S. Francesco d' Assisi, e stampato in Roma del 1754. ripete che in essa Basilica *sacra ipsius S. Francisci pignora recondita recoluntur*, e nel corpo del Cerimoniale stesso, *Assisiensem Basilicam Ordinis Minorum Caput, et Matrem, toto terrarum orbe celeberrimam, in qua conditum gloriosum Sancti Francisci Corpus eximia religione colitur* (d).

76. Antonio Pagi, pronipote del famoso Antonio Pagi postillatore degli Annali del Baronio, nella Continuazione del *Breviarium Pontificum* di suo zio Francesco Pagi, nel tomo quinto, suppone la sepoltura del Serafico Patriarca nella Basilica del suo nome in Assisi talmente certa, che tra le gesta di Sisto IV. annovera la visita da esso fatta del sacro di lui Corpo nella medesima Basilica (e).

(*a*) Lo stesso, sotto l'anno pure nella Bolla indicato.
(*b*) *Bullar.* Bened. XIV.
(c) Pag. 528. dell'Ediz. Veneta 1768.
(*d*) Cap. I. (*e*) Vita Xisti IV. num. 36.

77. I celebri Bollandisti, meglio de' quali nissuno ha esaminato quanto in ogni tempo è stato scritto intorno alla sepoltura del sacro Corpo di S. Francesco, dicono essere certo, che stia sepolto *in sui nominis Ecclesia, ad quam ex S. Georgii Ecclesia anno 1230. translatum fuit, nec unquam inde amotum* (a).

78. Per ultimo Clemente XIV. col Breve *Assisiensem Fratrum Minorum* dato in Roma li 11. Settembre 1771. obbliga tutti i Religiosi, e Religiose del Francescano Ordine a recitare nella quinta Domenica dopo Pasqua l'Offizio della solenne Dedicazione in tal giorno fatta (b) da Innocenzo IV. della Patriarcale Assisiana Basilica del Santo Fondatore: ciò esigendo, dice, *non solum peculiaris noster obsequii et devotionis affectus in eundem Beatum Patriarcham Franciscum, cujus Corpus in Ecclesia praedicta requiescit, sed etiam ejusdem Ecclesiae qualitas ac dignitas pene singularis, ipsa enim Mater et Caput omnibus aliis Ecclesiis Ordinis Minorum praecellit, et Pontificia manu incepta simul atque absoluta fuit* (c).

Ex Documento inserto in Acta Episcopi Asisinatium pag. 3., et seqq.

Illm̃o, e Rm̃o Signore

Num. 3. Libellus Asisinatium Antistiti porrectus a Procuratore Generali Ordinis Min. Conv.

Il P. M. Giuseppe Miceli ex Provinciale della Provincia di Sicilia, qual Procuratore Generale di tutto l'Ordine de Minori Conventuali di S. Francesco, et quatenus vi sia di bisogno, specialmente deputato dal Rm̃o P. Generale per questa causa, con ogni dovuto ossequio fà presente a V. S. Illm̃a, e Rm̃a, di essersi il medesimo conferito pel sagro perdono dei 2. dello scorso Agosto in questo Sagro Convento; ed aven-

(*a*) Tom. 2. Octob. *Analect. ad Vitam S. Francisci* Part. 4. §. 17. num. 308.

(*b*) *In Dominica praecedente Festum Ascensionis Domini* dice Niccolò da Curbio nel sopraccitato testimonio num. 13., quale Domenica è appunto la quinta dopo Pasqua.

(c) Stampato in Roma nella Stamperia della R. Camera, nello stesso Anno 1771.

do in quel tempo, per soddisfare alla sua devozione, fatte le più premurose perquisizioni, perchè potesse sapere il Locale, da ove entrare, conducente alla sotterranea fin'allora supposta Chiesa, onde poter vedere il Sagro Corpo ivi mirabilmente esistente, come si asseriva, del Serafico Patriarca S. Francesco, gli fù da un Religioso, asserente esser egli testimonio oculare, e di fatto, assicurato, prima a voce, il locale dell' entrata, levando la pietra avanti l'Altare della SSma Concezzione, ed insieme individuato come la strada, come la Chiesa sotterranea, come l'esistenza sorprendente del Corpo del Santo Patriarca, con altre minute interessanti circostanze, ed indi dal medesimo soggetto glie ne venne consegnata un'informe dettagliata Relazione in scritto.

Ritornato l'Oratore a Roma nella fine dello stesso Agosto, stimò, per un'affare tanto interessante a tutto l'Ordine, suo indispensabile dovere, far presente la sudetta scritta Relazione al Rmo Padre Maestro Giuseppe Maria de Bonis Ministro Generale del medesimo Ordine. Sembrando di non potersi esitare della verità di quanto si assicurava nella sudetta Relazione, opinò saggiamente il Reverendissimo Padre Generale umiliarla a NOSTRO SIGNORE PAPA PIO VII., e dovendosi conferire in Assisi per la S. Visita di questo Sagro Convento pe' primi del passato Ottobre, sotto li 12. Settembre, per Rescritto firmato di proprio pugno, che rimane presso il medesimo P. Generale, di cui ancor si parla nel Breve di N. S. degli 8. Gennaro dell'anno corrente 1819., che s'inserirà in appresso nella fabricazione del Processo, gli venne graziosamente accordata la facoltà di poter trovare l'entrata, onde rinvenire il Sagro Deposito, e valersi a tale oggetto di Persone di sua fiducia, imponendo alle stesse a nome della Santità Sua un' inalterabile rigoroso precetto di segretezza.

Si conferì con effetto il Reverendissimo Padre Generale de Bonis in questo Sagro Convento di Assisi, unitamente alla sua Corte nel giorno 2. Ottobre, ed insieme l' Oratore Procuratore Generale, e nella sera del dì 5. del sudetto mese di Ottobre, dopo di aver dato a Nome di Sua Santità un precetto formale, di osservarsi un perfetto segreto, all'Oratore Procurator Generale, al P. Maestro Antonio Maria Latini Socio dell'Ordine, al P. M. Giuseppe Maria Loreti Segretario dell'Ordine, oggi defonto, al P. M. Clemente Rizzi Pro-Segretario, al P. M. Bonaventura Zabberoni Custode di questo Sagro Convento, ed

ai Laici Fra Luigi Mattei, F. Donato Galassi, e F. Giacomo Amelio, che dovevano servire da Lavoratori, nel bujo, e silenzio della notte, scese Egli in Chiesa cogli individuati soggetti, e levata la lapide indicata innanzi l'Altare della Concezzione, si cominciò ad evacuare da quel sotterraneo la terra, nella quale di mano in mano si trovavano framischiati ossi di Cadaveri. Avvicinandosi il far del giorno, bisognò trasportarsi in luogo segreto l'evacuata terra, e riporsi la Lapide in maniera, onde nessuno potesse avvedersi del fatto tentativo, riserbando il proseguimento alla notte consecutiva.

Riflettendosi frattanto non potersi proseguire l'incominciato tentativo da mani imperite, si pensò dal Reverendissimo P. Generale adoperare il Muratore di questo medesimo Sagro Convento Maestro Cesare Mariani, e F. Tommaso Rondoni, a quai fù imposto a nome di Sua Santità l'egual precetto di segreto, e dalli medesimi unitamente ad alcuni de sopranotati Religiosi fù proseguita la fatica nel sudetto Locale nella notte de 6. del medesimo Ottobre, quando essendo stata evacuata tutta la terra per ogni intorno. e nel fondo si scoprì masso di Montagna non mai toccato, e che quel Locale non era altro, che una Seppoltura.

B *Disgustato il Rm̃o P. Generale unitamente agli altri conscj Religiosi per non aver trovata veritiera l'anzidetta Relazione, cominciò a spiare segretamente, se vi fosse altro luogo anche dubbioso, ove tentare di poter trovare l'ingresso al desiderato rinvenimento del Sagro Corpo.*

Il sopradetto F. Giacomo Amelio Sagrestano antico di questa Sagra Chiesa suggerì di potersi fare un tentativo scavando sotto al Trono Papale, e dovendo il Rm̃o P. Generale partire all'ogetto di proseguire la visita degli altri Conventi dell'Umbria, incaricò il surriferito P. Custode, perchè coll'ajuto dei sunnominati Laici, e del sudetto Muratore Maestro Cesare Mariani, imponendo alli stessi il precetto del Segreto a nome di Sua Santità, tentasse lo scavo nell' indicato Luogo sotto il Trono Papale.

Coll'ajuto de sudetti Laici, e colla perizia del Muratore anzidetto fù cominciato lo scavo, per quanto si è fatto supporre all'Oratore nella notte dei 12. Ottobre, e proseguendo interpolatamente la fatica per il corso di numero 52. Notti, evacuando dalla sotterranea angusta strada, che fù trovata, tutto il materiale, quale perfettamente la chiudeva dall'ingres-

so a tutta la sua estensione, ed adoperando nel corso della sudetta fatica la perizia di altro Muratore Maestro Antonio Mariani, e l'ajuto di altri due Laici, cioè F. Vincenzo Jernico, e F. Pio Ganora, oggi defonto, ai quali fù imposto l'ugual precetto del segreto, alla fine coll'ajuto delli stessi, come si assicura, fù trovata una Cassa di Pietra ristretta da quattro grossi muri, e coperta da una grossa ferrata, e questa legata da forti lastre, o siano catene di ferro, che rendono impossibile l'apertura della sudetta soprapposta gabbia, e dai forami della stessa si vidde essere ivi riposto un Cadavere, e che la sudetta sia trovata perpendicolarmente sotto l'Altare Papale, ossia Tribuna, sebbene da molti palmi assai profonda, ove secondo l'antica non interrotta tradizione si è sempre creduto riposto il Sagro Corpo.

Dietro la fedele esposizione delle addotte circostanze di fatto interessando all'Oratore, qual Procuratore Generale di tutto l'Ordine, che venisse appurata la verità di tutto l'avvenuto, ed essendo stata Vostra Signoria Illm̃a, e Rm̃a, incaricata dalla SANTITA' DI NOSTRO SIGNORE PIO PAPA VII. di appurarlo in tutta l'estenzione, e con tutti gli amenicoli, umilmente la supplica, perchè in esecuzione della ricevuta delegazione, si compiacesse esaminare rigorosamente non meno i suddetti Muratori, che gl'individuati Religiosi, formando legale Processo sù tutto ciò, che si pratticò nel primo tentativo innanzi l'Altare della Concezione, e di tutto quello, che precedette nel secondo, sino al rinvenimento della sudetta Cassa di Pietra: onde servire di base a tutto ciò, che dovrà eseguirsi in progresso da Vostra Signoria Illustrissima, e Reverendissima unitamente agli altri quattro Illustrissimi, e Reverendissimi Vescovi ugualmente incaricati a seconda del Breve in data delli 8. del corrente Gennaro 1819. = Il che etc.

Fra Giuseppe Miceli Procurator Generale
dell'Ordine de Minori Conventuali.

Ex Documento inserto in Acta Quinque Episcopor.
pag. 3.

Illm̃i, e Rm̃i Signori.

Il P. Maestro Giuseppe Miceli Ex Provinciale della Provincia di Sicilia, qual Procuratore Generale di tutto l'Ordine de Minori Conventuali di S. Francesco, et quatenus vi fosse di

C
Libellus porrectus Quinque Episcopis ab eodem

Procuratore Generali Ordinis Minor. Conv.

bisogno, specialmente pure deputato per questa Causa dal Reverendissimo Padre Generale, umilmente fà presente alle VV. SS. Illme, e Rme di avere l'Oratore con sua precedente supplica rassegnato all'Illmo, e Rmo Monsignor Vescovo di Assisi, particolarmente delegato da NOSTRO SIGNORE PAPA PIO VII. la serie de' fatti, e circostanze tutte, che precessero, e s'incontrarono nello scavo eseguito nella Chiesa di questo Sagro Convento per rinvenire il Corpo del Serafico Patriarca S. Francesco, sino al Locale, ove si è trovata la Cassa di pietra, nella quale si crede fondatamente riposare il Sagro ricercato Deposito; acciò il medesimo uniformamente alla sua particolare Apostolica delegazione, ne facesse un'esatto rigoroso esame, e ne formasse il legale Processo, onde servire di base a tutto ciò, che dovrà eseguirsi in appresso.

Or essendo state le VV. SS. Illme, e Rme investite del carattere di Delegati Apostolici da Sua Santità PIO VII. in vigore di Breve in data delli 8. del corrente Gennaro 1819. a petizione, ed istanza del Rmo P. Maestro Giuseppe Maria de Bonis Ministro Generale dell'Ordine, perchè, ispezzionando collegialmente con esattezza il Locale formassero un Giuridico solenne Processo non solo per tutto ciò, che riguarda le circostanze peculiari del luogo, ove si è trovata, ed esiste la sudetta Cassa di pietra, ma principalmente pella ricognizione, ed identità del Sagro Corpo, ed indi nel trasmettere il sudetto Giuridico Processo cerziorarne con di loro lettera la Santità Sua di quanto avranno pratticato, ed insieme manifestarle il di loro privato intimo sentimento sull' identità del sudetto Sagro Corpo, ed interessando all'Oratore qual Procuratore Generale di tutto l'Ordine, che venisse appurata la verità in tutta la sua estensione, e prevenirne qualunque capricciosa critica, così crede, non poter preterire, di umilmente pregare le VV. SS. Illme, e Rme, acciò, dopo la di loro ispezzione Locale a parte di quanto saranno per disporre ex Officio, si degnassero anche ad istanza dell'Oratore far formare da uno, o due, come opineranno probi, esperti, ed imparziali Ingegneri un' esatta descrizione, e relazione del Vuoto, ove la ritrovata esistente Cassa col Sagro Corpo, cioè:

1. Se il sudetto vuoto sia perpendicolarmente sotto all' Altare Papale, o sia Tribuna, ed a quanti palmi di profondità dalla Pradella del sudetto Altare, e se corrisponda, muro mero mediante, alla Lampada, la quale fin dall'Antichità sem-

pre si è tenuta accesa sotto il Gradino del sudetto Altare per la tradizione non interrotta di riposarvi lì sotto il Sagro Corpo ?

2. Se il sudetto vuoto si trovi scavato nel cuore della Montagna, e sebbene si trovassero al di dentro muri grossi di Fabrica, questi però se si trovino per ogni dove racchiusi, e circonvallati dal masso della Montagna, o sia dallo Scoglio vergine ?

3. Quanta sia la lunghezza, larghezza, e l'altezza del sudetto vuoto, da computarsi dalla lapide sopraposta alla sudetta Cassa?

4. Quanta la lunghezza, e la larghezza della stessa gran Lapide ?

5. Ove trovasi fatta l'apertura per entrare nel sudetto vuoto, se nel muro, che guarda l'Oriente, e di quale grandezza ?

6. Come situata la sudetta Cassa, e Lapide sopsaposta, e se per lungo da mezzogiorno a Tramontana ?

7. Se sia possibile, lasciato il vuoto, come attualmente si trova, potersi estrarre in qualunque modo la sudetta Lapide, la Ferrata, o la Cassa dall'unica angusta apertura, per la quale si è fatta l'entrata nel sudetto vuoto ?

8. Essendo il sudetto vuoto cavato nelle viscere della Montagna, e circonvallato per ogni dove dal masso dello scoglio vergine, non mai aperto, da qual luogo poterono situare la Cassa di Pietra col Sagro Corpo, la Ferrata, la Lapide sopra la Ferrata, e tutt' altro, salvochè dall' alto solamente, o sia della parte ove si trova la volta, ed indi chiusa, vi fabricarono sopra la stessa volta, l'Altare, e la Tribuna ? E così relatare con uguali diligenze e misurazioni la costruzione, e situazione della Ferrata, della Cassa, e tutt' altro, che le medesime crederanno necessario, onde appurare la verità, perchè indi potessero fare l'ispezione sopra il Sagro Corpo pella ricognizione, ed identità dello stesso.

E siccome crede l'Oratore essere indispensabile necessità il doversi provare, senza lasciare sospetto di dubietà, che il Sagro Corpo del Serafico Patriarca sia stato con effetto nel giorno della sua Traslazione a 25. Maggio 1230. tumulato nella Basilica di questo Sagro Convento, ed individualmente sotto l'Altare Maggiore, così si fà un preciso dovere presentare alle VV. SS. Illme, e Rme nell' annesso foglio una raccolta di Testimonianze de Sommi Pontefici nelle loro respettive Bolle,

e di non pochi storici non sospetti, li quali tutti assicurano l'esistenza del Sagro Corpo in questa Sagra Basilica, e molti delli stessi l'assicurano determinatamente sotto all' Altare Maggiore, o sia Tribuna; acciò le medesime si degnassero d'inscrirle nel giuridico Processo, che saranno per formare, dopochè ne abbiano fatto, se vorranno, il riscontro ne Bollarj, e Volnmi, che si esibiranno a richiesta.

Ch' è quel tanto ha creduto necessario l'Oratore di rassegnare in adempimento de suoi doveri. Il che etc.

Frà Giuseppe Miceli Procurator Generale dell' Ordine de minori Conventuali.

Ex Processu Episcopi Assisinatium
Pag. 36. et seqq.

Num. 4. Testimouium P. Mag. Zabberonii, Custodis Assisinatis Conventualium Familiae.

D. Si compiacerà la Paternità Vostra dire, se in realtà si venne a questa remozione di Lapide avanti l'Altare della SSma Concezione, in che giorno, ora, e presenti chi?

R. E tanto è vero che il dì 5. di Ottobre prossimo passato alle trè ore in circa della Notte partimmo dalla stanza del Rmo Generale, cioè il Rmo P. Generale, il P. Rmo Procuratore Generale Miceli, il P. Rmo Latini, il P. Segretario Loreti ora defonto, il P. Maestro Clemente Rizzi, ed io unitamente a questi, come pure Frà Luigi Mattei Laico del P. Generale, e F. Donato Galassi, e passammo alla Chiesa inferiore, ove trovammo F. Giacomo Amelio sotto-sagrestano: ivi incominciammo subito la stabilita remozione della Lapide avanti l'Altare della SSma Concezzione, che per estrarla dal suo luogo per lo spazio di due grosse ore vi travagliammo.

D. Rimossa la Lapide indicata cosa fecero, e che trovarono?

R. Ci mettemmo a spurgare quel luogo per la profondità di sei palmi, ove trovammo varie Ossa, trè Teschi coperti di terra, e quando giunti fummo a tal profondità, stanchi tutti, e conoscendo, che quel luogo da noi ben veduto, e considerato era un sepolcro ignoto, riservandoci per la notte avvenire di proseguire lo scavo in detto luogo, lo richiudemmo colla stessa Pietra con gran fatica, facendo altresì trasportare la terra, ed altro in luogo dalla Chiesa appartato.

D. Si compiacerà dire, se tornarono di nuovo al detto scavo, quando, in che giorno, e se colla medesima Compagnia?

R. Alli sei di detto Mese circa la stessa ora di notte, ci portammo tutti, eccettuato il P. Rmo Generale, ed il P. Rmo Latini, ma però a noi si unirono il capo Muratore del Convento Cesare Mariani, e Frà Tommaso Rondoni Campanaro, al medesimo luogo: a questi due ultimi fù fatto parimenti prestare il giuramento per il Segreto. Entrati nel relazionato scavo il Muratore specialmente scavò sino al disotto del sepolcro ritrovato nella notte antecedente fino ai Fondamenti. Dissipati una parte di questi, trovossi il Masso della Montagna, e pure ciò non ostante si proseguì il lavoro coll' infrangere il Masso fino a tanto che il capo Mastro ci disse essere affatto inutile ogni tentativo. E così fù posto fine in detto luogo allo scavo rigettandovi le macerie estratte, e ricollocandovi sopra l'enorme Pietra.

D. Dica di grazia Vostra Paternità, se tornarono di nuovo a fare altro scavo nel medesimo luogo, o altrove?

R. Credemmo di lavorare in vano tornando al medesimo sito; bensì essendo il P. Rmo Generale molto afflitto per l'inutile tentativo, Frà Giacomo Amelio lo notiziò, che al tempo del P. Rmo Papini, quando era Generale dell' Ordine, essendo esso presente, e per mezzo del P. Maestro Gamberini allora Custode di questo Sagro Convento, colle facoltà Pontificie fù tentato altro scavo sotto i gradini del Trono Papale, sebbene dopo un laborioso scavo tralasciata fosse l'impresa: Aveva ancora io questa notizia avendomela significata in Ravenna il P. Maestro Gamberini sudetto. Da queste notizie prendendo coraggio il P. Rmo Generale, *e bene*, rivolto a me disse, *delego Vostra Paternità, affinchè tenti di nuovo per quella parte lo scavo, con tutta energia, ed efficacia*. Io ben volontieri ne presi con alacrità di animo l'assunto.

D. Tentò poi Vostra Paternità questo nuovo scavo?

R. Partito il Rmo Padre Generale insieme con la sua Corte per la visita del Convento di Perugia, qualche giorno dopo cominciai lo scavo sotto il Trono Pontificio per mezzo del sudetto Muratore Mariani, i trè laici già indicati, cioè Frà Giacomo Amelio, Frà Donato Galassi, e Frà Tommaso Rondoni presiedendo io al detto lavoro.

Ex eodem Processu Episcopi Asisinatium
Pag. 40. et seqq.

D. Si compiacerà Vostrà Paternità dire, cosa fù trovato nel primo incominciamento dell' indicato scavo sotto il Trono Pontificio?

R. Levate le pietre del pavimento, che si conobbero essere state altre volte rimosse, si conobbe eziandio essere stato in altro tempo tentato lo scavo in quel sito, mentre trovammo sul bel principio pietre irregolari, le quali furono da Noi tolte fuori, ed in questa guisa fù trovato per qualche tratto di tempo pietre di simil fatta, che ben si conoscevano essere state altra volta rimosse: in comprova di ciò trovammo quattro o cinque puntelli di legno messi per maggior sicurezza del Pavimento.

D. Questa strada, che Vostra Paternità dice essere stata tentata, e conosciuta aperta altra volta, era lunga, o stretta, e dove si ravvisava che giungesse?

R. Il Foro fatto era assai ristretto, e non profondo, che anzi era più prossimo al superiore Pavimento, di quello, che fosse profondo: Il Foro similmente era così stretto, ed incomodo, che appena persone curve, e quasi carpone potevano esservi entrate, come carpone eziandio ci entrammo noi. Questa strada stretta, ed incommoda si stendeva sino a sotto l'Altare Maggiore perpendicolarmente, e per trovare simile strada ci costò la fatica di più, e più notti. Finalmente, come dissi, giunti perpendicolarmente sotto l'Altare Maggiore, noi tentammo di più profondare lo scavo, cosa, che appariva di non essere stata giammai tentata.

D. Tentato questo nuovo scavo dica Vostra Paternità cosa trovarono?

R. Giunti fino all' espresso luogo intraprendemmo il laborioso lavoro a mano destra, ivi scorgendosi due pietre una dirimpetto all' altra, che indicavano essere muri maestri, *in mezzo alle quali trovammo del riempimento a guisa di an-*
A *tico calcestruzzo, come volgarmente si dice, che non appariva giammai toccato, e che noi coraggiosamente tentammo rimovere per mezzo di puntuti Ferri, pesanti Mazze, e Martelli, e Picconi, e tanto si trovò di difficoltà a rimovere questo Calcestruzzo reso pietrificato, che ci furono rotti moltissimi Ferri, onde convenne più volte mandarli ad accomodare,*

ora al Fabro degli Angeli, *ora a' Fabri di Fuligno*, *ora in questa stessa Città*, e ciò facemmo, perchè lo scavo restasse occulto più che si potesse.

D. Si levò affatto, o nò tutto quell' Ammasso?

R. Fù levato tutto quello, che tendeva al di sopra, e non al disotto.

D. Si compiacerà dire cosa trovarono, levato quest' Ammasso nella maniera sopra indicata?

R. Trovammo due Muri puliti laterali, ed uno di facciata.

D. Trovati questi tre muri, cosa operarono?

R. Levammo una gran Pietra dal muro di facciata, che chiaramente appariva non essere stata giammai tolta, e che noi infragemmo a grossi colpi di Mazze, e Martelli.

D. Cosa trovarono infranta che ebbero con tanta difficoltà questa Pietra?

R. Trovammo subito il Masso della Montagna.

D. A qual partito si appresero rinvenuto questo Masso della Montagna?

R. Tentati più, e più colpi sul Masso indicato, scorgemmo essere inutile in quella parte ogni tentativo. Abbandonammo quest' operazione, tentammo altro foro in altra parte, sempre però trà i sopra indicati trè Muri, de quali con il nuovo foro trovammo la continuazione.

D. Si compiacerà dire, cosa allora facessero.

R. Vedendo la difficoltà di proseguire il lavoro, chiamammo in ajuto altro Muratore, il Fratello cioè di Cesare Mariani chiamato Antonio.

D. Coll' ajuto di questo soprachiamato Muratore, quale operazione fecero?

R. *Cominciammo a levare al di sotto il masso residuale di calcestruzzo, sebbene gli Operaj sembrassero affatto avviliti di più proseguire il lavoro; io però l'incoragiva. Levatosi altro ammasso di calcestruzzo, finalmente si scoprì per il foro del calcestruzzo levato una parte di una pietra levigata.* Allora si cercò dilatare il foro già fatto, e sempre più compariva *la levigata Pietra. Tosto ordinai, che si cercasse traforare la detta Pietra, che traforata comparve della grossezza di un palmo circa. Da quel foro comparve altro Calcestruzzo circa per due, o tre dita di grossezza, ed infranto ancor quello, comparve altra Pietra levigata, la quale similmente ordinai, che si traforasse, traforata che fu, si sco-* B

prì un pezzo di ferro della grossezza di un dito circa. Allora io ordinai, che non più perpendicolarmente si lavorasse, tantopiù, che cadendo sopra al detto ferro, e luogo, ove era il ferro i frantumi, si sentiva un certo rimbombo quasi fosse un sito vacuo al disotto, ed ordinai, che si lavorasse a dilatare i fori d'ambedue le pietre con spezzarle. Fatta questa dilatazione *si scoprì altra pietra sotto del ferro similmente levigata, che io commandai, che si forasse con attenzione da una parte, come attualmente apparisce. Da questo foro allora comparve una piccola porzione di una grata di ferro, dentro i fori della quale posta con destrezza, e cautela legata ad un filo di ferro una piccola candeletta accesa, al lume della quale si conobbe stentatamente esservi dentro un Cadavere. All' istante ordinai, che si dilatasse un poco più il foro già fatto in quest'ultima pietra, e dilatato, allora con il lume della stessa candeletta meglio si vidde il Cadavere sotto esistente, vedendosi benissimo la testa, ed i piedi.* Fu lasciato allora di più infrangere quest' ultima pietra, e tutta la nostra premura fu di turare con esattezza il foro nella medesima fatto, e feci rompere affatto le altre due pietre superiori a quest'ultima, le quali trovammo incassate nei muri laterali, e levate le medesime pietre, e tagliate intorno dai muri apparve finalmente l'ultima pietra nella totale sua grandezza, essendo ancor questa incastrata da una parte nel muro, ed allacciata da tre ferri in distanza l' uno dall' altro. Si tagliarono per mio ordine i detti tre ferri per mezzo del tagliolo; ed allora si potè togliere più facilmente dalla parte del muro, ove era incastrata la suddetta pietra. Convenne quindi porvi un anello di ferro mediante il piombo per alzarla con qualche facilità per mezzo di una leva, colla quale fu poi alzata per due, o tre palmi incirca. Si vide allora nella sua estenzione la sopradetta grata di ferro di forami quadrati, e pochissimo larghi, fermata lateralmente, ed all'intorno, che noi non toccammo affatto; bensì di nuovo ponemmo altra candeletta accesa nel ferrofilato, e mediante il lume della quale vedemmo il Sagro Cadavere. E quì terminò la nostra laboriosissima operazione, di cui io deponente diedi fedele, ed esatta relazione al P. Rm̃o Generale in Roma.

D. Si compiaccia ora dire Vostra Paternità, quante notti appresso a poco sono state impiegate per i sopra laboriosi indicati lavori: se vi travagliarono ancora altri Individui oltre

li già indicati: e se si rammenta la notte, e l'ora, in cui fu veduto chiaramente il Sagro Cadavere?

R. Notti cinquantadue circa furono impiegate per i suddetti lavori. Furono soprachiamati altri due Fratelli Laici, uno Professo chiamato F. Vincenzo Jernico, e l'Oblato Frà Pio Ganora, in questa stessa notte dopo penosa malattia defonto. Ho in fine precisa memoria, che fu nella mattina dei dodici Decembre prossimo passato alle ore dieci Italiane, che vidi chiaramente il Sagro Cadavere; e posso precisare l'ora suddetta, avendo io in tale occasione veduto il mio Oriolo.

D. Alle cose già dette ha Vostra Paternità d'aggiungere altro?

R. Non mi pare al presente di dovere aggiungere altre cose.

Accettate per parte del Sig. Fiscale le deposizioni del P. Maestro Zabberoni Custode di questo Sagro Convento, come sopra esaminato senza pregiudizio etc. è stato il medesimo da Sua Signoria Illma, e Rma Monsignor Delegato Apostolico dimesso dall'esame etc.

In seguito si sono sottoscritti alla presenza di me Notaro Cancelliere deputato etc.

Ex eodem Processu Episcopi Assisinatium
Pag. 62., et seqq.

Num. 5. Testimonium Fr. Jacobi Amelio, Basilicae Sacrario addicti.

D. Siete voi informato di quanto è avvenuto in questa S. Basilica dal mese di Ottobre prossimo passato, e successivamente?

R. So, che li 5. Ottobre prossimo passato in compagnia del Padre Rmo Generale, e sua Curia Generalizia, del nostro P. Custode Zabberoni, e di F. Donato Galassi si tentò uno scavo vicino all'Altare della SSma Concezione di questa Chiesa inferiore, per ritrovare l'accesso al S. Deposito della Tomba di S. Francesco.

D. Come fu fatto questo scavo, e cosa si rinvenne nel medesimo?

R. Circa le ore tre di notte del giorno cinque Ottobre prossimo passato fu remossa a grande stento una Pietra, o Lapide vicino all' Altare della SSma Concezione, la quale tolta si cominciò lo scavo. Il risultato di un tale scavo fu di ritrovare Terra, Sassi, ed Ossa di Morti, e non altro, ed essendo

l'ora assai tarda si ricoprì lo scavo per proseguirsi nella notte consecutiva.

D. Foste voi nella seguente notte presente all' altro scavo nell'indicato luogo?

R. Non v'intervenni, perchè mi pareva superfluo di fare lo scavo in quel sito, mentre io avrei piuttosto provato di farlo sotto i gradini del Trono Papale, poichè *mi rammento,*
A *che in tempo del Generalato del Rm̃o P. Papini si tentò un'altro scavo sotto il Trono sudetto per andare direttamente sotto l'Altare Maggiore, e per dir meglio sotto le Lampade, che ho veduto da quaranta, e più anni, che quì mi ritrovo stanziato continuamente ardere in detto luogo.*

D. Avendo voi detto, che in tempo del Generalato del Rm̃o Papini fu fatto un tale scavo sotto il Trono per andare verso l' Altare Maggiore, vi ci trovaste voi presente in tale epoca?

R. Sicuramente, che mi ci trovai, e faticai ancora io in quello scavo.

D. *Nello scavo fatto in tempo del Rm̃o P. Papini al quale Voi asserite esservi trovato cosa allora si rinvenne?*

R. *Si trovarono i Sassi, Terra, e null'altro.*

D. *Sin dove si giunse allora con detto Scavo?*

R. *Perchè in vece di profondare lo Scavo immediatamente sotto le Lampade si andò troppo alto, motivo per cui nulla fù trovato.*

D. Eravate voi persuaso, che sotto quelle Lampade fosse sepolto il Corpo del S. Padre?

R. Io me lo imaginava, attesochè aveva sempre inteso dire, che ivi esisteva il Corpo del S. Patriarca, e questa fu la causa, nulla essendosi trovato dalla parte della SSm̃a Concezzione nello scavo recentemente fatto, suggerii, che si tentasse nuovamente sotto l'Altar Maggiore, e si appresero in fatti a questo mio suggerimento, e dopo avere evacuato tutta la materia dello scavo fatto in tempo del Rm̃o Papini, si tentò per ordine del presente P. Rm̃o Generale Giuseppe Maria de Bonis lo scavo in detto luogo, dove non si era giammai tentato.

D. Quando si tentò questo nuovo scavo vi foste voi presente? se vi foste dite, cosa si trovò.

R. Mi ci sono trovato sicuramente: *e sul principio del*
B *nuovo scavo fù trovato del calcestruzzo impietrito. Questo fù rotto a gran fatica*, e *finalmente sotto questo calcestruzzo fù in-*

cominciata a scuoprire una Lapide in piano. Si cercò slargare dal calcestruzzo il sito, e *fù forata la Lapide rinvenuta.* C
Sotto questo foro di Lapide si trovò della calcina: parimenti questa fù tolta, ed apparve altra Lapide, onde slargando il Foro della prima Lapide, si cominciò a rompere anche questa seconda Lapide: e rotta ancor questa dal forame apparve un ferro sottoposto a questa Lapide. Allora fu dilatato similmente il foro di questa seconda Lapide, fu penetrato più a sotto, e *si vidde la terza Lapide. Si tentò rompere anche questa terza Lapide con un piccolo foro laterale, dal qual foro si scoprì altro ferro piano, che sembrava girasse intorno sotto la detta Pietra. Dilatammo allora alquanto il detto foro fatto nella terza Lapide, e fù osservato, che vi era una grata di ferro. Succesivamente fù dilatato il detto foro della terza Lapide, e meglio apparve la grata, o sia Ferrata. In tal contingenza il P. Custode, e Noi tutti, che eravamo al lavoro unitamente ai Muratori del Convento Cesare, ed Antonio Mariani, ed altri F. Donato, e F. Tommaso, prendemmo un filo di ferro, e con quello fù introdotta nella grata una candeletta accesa, al lume della quale si vidde un Cadavere.* Il P. Custode presente facendo per allora coprire il foro delle tre lapidi, specialmente della terza, e chiuse il pavimento forato sotto il Trono, e del ritrovato ne diede subito parte al Rm̃o P. Generale in Roma, il quale ordinò per lettera al P. Custode, che tirasse pure avanti il lavoro. Allora fu che si aggiunsero altri due Laici cioè. F. Vincenzo Jernico, e F. Pio Ganora defonto sotto il giorno di jeri, per rompere affatto il masso di calcestruzzo esistente sopra la prima pietra, e quindi rompere, e triturare le altre due pietre, cioè la prima, e la seconda, che erano ancora incastrate nei muri laterali. La quale operazione fatta, che durò moltissime notti, allora comparve in tutta la sua estensione la terza Lapide ed i ferri, che stavano fra questa, e seconda Lapide, quali Ferri furono troncati, e rimase la detta terza Lapide che non era incastrata nei muri come le altre due. A questa terza lapide rimasta come di coperchio alla grata fu impiombato un'anello di ferro nel quale introducendo una grossa leva potè elevarsi alquanto, e per circa due palmi questa Lapide coperchiale, ed allora mediante un ferro ove fu posta una candeletta accesa, che introducendosi ora in un forame, ora in un'altro potè vedersi me-

glio l'accennato Cadavere, cioè Teschio, sebbene separato dal corpo, Mani, Piedi, e tutt'altro che compone lo Scheletro.

Ex eodem Processu Episcopi Assisinatium. Pag. 68., et seqq.

Num. 6.
Examini subiicitur Caesar Marianus, faber caementarius.

D. V'imaginate Voi il motivo di questa chiamata, e del presente vostro esame?

R. M' imagino d' essere stato chiamato per il lavoro fatto da me, onde ritrovare il Corpo di San Francesco.

D. Siete stato adunque Voi uno dei Muratori chiamati per questo lavoro?

R. Sì Signore, essendo io il Muratore inserviente questo S. Convento.

D. Quando incominciaste voi a lavorare?

R. Sembrami, se non m' inganno, che incominciassi a lavorare la sera del dì sei Ottobre prossimo passato.

D. Da che parte della Chiesa incominciaste a lavorare?

R. Io incominciai a lavorare nello scavo dalla parte dell'Altare della SSma Concezione nella Chiesa inferiore, e levai una grossa Lapide in faccia a detto Altare vicino alla predella, che già conobbi essere stata rimossa di fresco, e cominciato ivi lo scavo, fu lavorato altro poco in quella sera dei sei, e non fu trovato, che poca terra, e quindi si vide scoglio in tutte le parti, per cui giudicai essere quel luogo un Sepolcro, e di non potersi più andare avanti, cosa, che pareva non persuadesse il P. Rmo Procurator Generale, ed altri Roligiosi ivi presenti. Finalmente se ne persuasero, e fu abbandonato quello scavo, rimessa la grossa Pietra con turare le fissure con della calce.

D. Vi siete trovato voi ad altro lavoro?

R. Sì Signore, mi sono trovato ad altro lavoro, che la sera susseguente cominciassimo sotto i gradini del Trono Pontificio. Io levai le pietre del Pavimento sotto il detto Trono, e sotto furono trovati sassi e terra smossa. Furono estratti tanto i sassi, che la terra, il che fu fatto sino ad un certo sito dirigendosi verso l'Altare Maggiore, che indicava una strada già fatta, bensì incommoda, dovendoci andar curvi.

D. Terminata a sgombrare questa strada già fatta una volta, come voi dite, vi lavoraste ulteriormente?

R. Al certo, che vi ho lavorato, e prendessimo la dire-

zione verso l'Altare maggiore, ove trovammo una Buca, che era il luogo corrispondente alle Lampadi, che io ho veduto sempre ardere, e che essendo da giovanetto inserviente in questa Sagra Basilica, ho ancora più volte accese.

D. Veduta questa Buca, cosa poi faceste?

R. Vi passassimo dentro a stenti, e trovammo un' altra strada, che porta verso il Coro. Ci mettemmo a scavare sotto l'Altare Maggiore, e fu trovato un Muro perpendicolare con grosse Pietre di Travertino, e proseguendo lo scavo comparve altro muro di facciata, *e tra l'uno, e l'altro muro si vedeva* A
un' ammasso di calceastruzzo. Si cominciò a levare a stento questo calceastruzzo, che compariva non essere stato giammai levato, ed approfondandoci sempre più con grave fatica, e con rompervi le punte dei Ferri, onde conveniva farli spesso accomodare, usando anche delle mazze di diciotto libbre: e dopo molto lavoro, e scavo finalmente *si vide una lapide in pia-* B
no. Mi comandò il P. Custode di sbarazzare da una parte tutto l'ammasso della pietra trovata, e si trovò altro muro dirimpetto. A questo Muro fu fatto un Foro, dal quale si vide lo scoglio della Montagna, onde fu giudicato di non potersi più andare avanti. Fu allora allargato e disbarazzato il Calceastruzzo, che stava dall' altra parte, ed allora *ci accorgemmo, che la scoperta Lapide era presa sotto i Muri. Per ordine del P. Custode fu forata quella Lapide, e dal foro si vidde della Calcina inferiore con qualche sasso mescolato*. Si credeva allora finito di poter proseguire: ma il P. Custode, ordinò, che si levasse quella calce inferiormente trovata, la quale *tolta, apparve altra Lapide*, ed allora con coraggio seguiammo a lavorare, ed a forare quella seconda Lapide, e nel forarla una punta, che io adoprava per il lavoro m' indicò esservi sotto un vacuo. In tale contingenza allargammo i fori delle due Lapidi per meglio osservare cosa vi fosse sotto, adoperando anche un Lume, onde vedemmo il vacuo indicato dalla punta. Sempre più incoraggiti, allora fu, che *vedemmo dal Foro di quella seconda Lapide una terza Lapide. La sera susseguente fu rotta ancora* C
questa terza Lapide da un lato, e si vide una Ferrata di ferri assai stretti di circa un' oncia di palmo romano. Da uno di quei fori dell' indicata Ferrata si mise un sottil ferro con a piedi un cerino acceso, al lume del quale osservai io per il primo esservi nel fondo un Cadavere. Si soprassedè allora dal lavoro, si atturò con stracci, e cartone il foro della terza la-

pide, e risalendo al di sopra sino al luogo, d'onde n'eravamo venuti, questo si murò per ordine del P. Custode fino, che ne avesse esso di tutto l'operato, e trovato, dato parte al Rmo Padre Generale in Roma.

D. Sapete voi, che ordine venisse dal P. Rmo Generale?

R. Non lo sò, ma bensì il P. Custode mi chiamò alcuni giorni dopo al lavoro, e mi ordinò di allargare il sito, abbassare la strada, e di rompere le due prime Lapidi per far commodo il passaggio alla terza, come il tutto si fece. E giunti alla terza Lapide si troncarono alcuni ferri, che vi erano sopra; si fece un foro nella sopradetta terza lapide per impiombarvi, come fu eseguito un grosso anello di ferro, nel quale mettendo poi una forte corda con una Leva francese, si alzò per circa due palmi questa terza Lapide. Si vide allora nella sua totale estensione la Ferrata, dai fori della quale esalava un soavissimo odore sentito tanto da me, come dal P. Custode, e da altri ivi presenti. Nei forami poi stessi ora in uno, ed ora in un' altro introducendo il ferro filato con il cerino acceso si osservò meglio il Cadavere ivi esistente, che io fui il primo
D a vedere, e che poi videro ancora tutti gli altri, e si vide la Testa, le Coste, Braccia, e Piedi. *Ho veduto ancora da quei fori della Ferrata esservi dentro delle Medaglie, o monete da una parte del Cadavere, un' Anello fra i due Piedi, ed un Sasso vicino al Cranio, una Corona vicino ai Piedi, ed un Cordone conoscendosene la Cappia*. Ecco quanto io posso riferire di aver fatto, e veduto.

Ex Processu Quinque Episcoporum
pag. 4. et seqq.

SECONA SESSIONE

Num. 7.
Narrationes, et Peritorum Virorum iudicia ex Actis Quinque Episcoporum de prompta.

Nello stesso giorno di Martedì ventisei Gennaro 1819 alle ore ventidue.

Nel Sagro Convento di S. Francesco d'Assisi, e quivi nell' Appartamento così detto Papale si sono coadunati gl'Illmi, e Rmi Monsignori Delegati Apostolici
Francesco Maria Giampè Vescovo di Assisi
Francesco Luigi Piervisani Vescovo di Nocera
Francesco Canali Vescovo di Spoleto
Carlo Filesio Cittadini Vescovo di Perugia, e
Stanislao Lucchesi Vescovo di Fuligno

e quivi chiamato il Sig. Dottor Luigi Guallaccini Promotore Fiscale, e li due Periti Architetti Sigg. Bernardino Lorenzini, e Bernardino Barili determinarono le Signorie loro Illme, e Rme di recarsi immediatamente al sotterraneo, e quivi col Processo fabbricato da Monsignor Vescovo di Assisi, e colle deposizioni dei Testimonj alla mano rincontsare l'operato, e la strada aperta per giungere a scuoprire il Sacro Deposito.

Di fatti senza frapporre alcuna dimora le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime accompagnate dai sudetti Sigg. Promotori Fiscale, Periti Architetti, e Noi Notari Cancellieri deputati, sortite dall' Appartamento Papale per la scala rispondente al Claustro superiore discesero nella Chiesa inferiore della Sacra Basilica di S. Francesco, e quivi adorato il Santissimo Sagramento viddero nel pavimento solito ad essere coperto dai gradini del Trono Papale, che erano rimossi dal sito loro, una buca aperta a forma di Cataratta di figura lunga alquanto irregolare, alla bocca di cui appoggiava una Scala movibile di legno. Dal contesto dei Testimonj esaminati nel preallegato Processo preliminare rilevarono le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime esser quivi l'accesso allo Scavo di cui si tratta, e perciò discesero la stessa Scala, e col beneficio di una face portata in mano dall' Architetto Lorenzini penetrarono nello scavo, ove si posero a riconoscere all' estrinseco lo stato presente se corrisponda all' esame di quei Testimonj, che ebbero parte in tale scoprimento.

Quindi è che coll' opera dei due sunnominati Periti Architetti, e Capo-Mastro Muratore Bernardino Lorenzini, e Bernardino Barili a diligenza del Sig. Dottor Luigi Guallaccini Promotore Fiscale, le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime conobbero, e viddero ocularmente che

Dalla parte di Levante è stato formato l'accesso verso Ponente in linea curva mediante un taglio tutto nello scoglio a libretto, o sia falde per la lunghezza di Palmi Romani trentasette, misurati dal principio del taglio fino al principio del muro del vacuo in larghezza di Palmi quattro nel massimo, e di Palmi trè, e once tre nel minimo, essendo irregolare. *L'altezza di questo taglio è di sei Palmi, e once dieci nel minimo, e di otto Palmi, e mezzo nel massimo, essendo anche l' Area superiore di figura irregolare stante lo scoglio faldoso*. In tutta l' estensione di questo taglio si scorge nell' Area superiore, e nelle respettive fiancate un' antico taglio per l'altezza di circa A

palmi trè, conforme rimostra la patina dello Scoglio tutta diversa dall' altra del suo recente profondamento. Al termine dello scavo evvi un' antico muro di grossezza irregolare circa palmi sei, che si vede tagliato ad uso di passo, porzione del quale per l'altezza di circa palmi due nell' area superiore si conosce di taglio antico, inferiormente per l'altezza di palmi quattro si ravvisa dalla tagliatura esser taglio recente.

Da questo passo si entra in un vacuo circondato da quattro mura, e l' area superiore è formata di masso di muro a calcistruzzo tagliato, nella media della quale si scorge un' antico taglio. Le due mura laterali sono composte di pietra sortita, le due testate sono costruite di pietra concia. La lunghezza di questo vacuo è di Palmi dodici, once sette. La larghezza è di Palmi cinque, once due, e l'altezza nel massimo di palmi sette once nove dall' Area al lastrone. *Nella parte a Ponente evvi un' antico foro irregolare riempito di Pietre a secco, di cui l'altezza nel massimo è di Palmi quattro, ed un' oncia, la larghezza nel massimo è di Palmi cinque, once tre, e mezzo. Chiaramente si è rilevato che questo antico Foro communicava coll' altro di cui sopra si è fatta menzione.*

Nella parte a Tramontana evvi un foro, che si conosce fatto di recente senza che abbia communicazione, giacchè vi si vede nel suo fine lo scoglio, cessando in grossezza il muro di testa. L'altezza di questo foro è di un Palmo, e Once dieci, la larghezza è di un Palmo, e mezzo, la profondità similmente di un Palmo, e mezzo dalla superficie allo Scoglio. La parete a ostro è intatta, e dai vacui delle connessure delle pietre si ravvisa internamente lo scoglio. Le due parti di muro laterali all' accesso, sono egualmente intatte. Nell' Area superiore dirimpetto all' accesso si vede uno sfondo, che non ha comunicazione, e che si scorge originato da pietre poco connesse in calce nella sua edificazione.

B

Passato a considerare questo vacuo nella parte inferiore *si è ravvisata essere stata incastrata nel muro una lapide di travertino di grossezza circa once dieci e mezzo, che rigira quasi in tutta la circonferenza del vacuo, conforme si scorge dai rimasugli della stessa Lapide incastrati nelle pareti tanto laterali, che di testa, vedendosi le recenti tagliature di punta.*

Sotto i rimasugli di questa Lapide come sopra incastrati nelle Pareti si scorge egualmente incastrata in tutta la circonferenza del vacuo una grossezza irregolare di calcistruzzo ove di once due, ove di un' oncia.

Sotto i rimasugli di questa grossezza di calcestruzzo nella stessa circonferenza del vacuo, si vedono egualmente incastrati nelle Pareti laterali, e di testa i rimasugli di altra Lapide egualmente di travertino di grossezza a Ponente un Palmo, a Levante dieci Once, ad Ostro, e Tramontana di grossezza irregolare.

Sotto i rimasugli di questa Lapide si scorgono incassati nel muro cinque pezzi di Ferro stati troncati in tre punti a Ponente, in due a Levante. Queste strappature indicano tre ferri di quadro quivi collocati per impedire la gravitazione della seconda Lapide. Di fatti si sono trovati i tre ferri avulsi, e fattone il debito confronto si è visto, che il primo ferro a Ostro è stato rotto quasi nel mezzo, essendone rimasta l'altra metà fissa nel muro a Ponente rivoltata di recente all'insù. Nel ferro medio rimane la grappa, che incastrava nel muro tagliato a Levante, e confronta colla strappatura a Ponente. Il terzo ferro a Tramontana combina a Ponente colla strappatura, ma a Levante, benchè si conosca la strappatura nel muro, pure è mancante lo stesso ferro di un pezzo per l'estenzione di Once dieci.

Sotto gl'indicati ferri esiste *una Lapide di travertino bianco levigato di un solo pezzo non incastrato nel muro da alcuna parte di lunghezza Palmi dieci, e mezzo, di larghezza palmi quattro, e mezzo.* Quasi nella metà della Lapide dalla parte che combacia col muro a Ponente, evvi un piccolo foro irregolare, da cui si vede, che sotto la stessa Lapide esiste un' Urna coperta con graticcia di ferro piano, e da questo foro si scorge, che *l'altezza della Lapide medesima è di un Palmo, e mezzo circa.*

Sopra la stessa Lapide dalla parte di Levante si trova impiombato un'occhio di ferro, e dal taglio della pietra, dalla qualità del ferro, e dal colore del piombo chiaramente si scorge esservi stato posto di recente.

Nella media della grossezza del muro a Levante ove è stato fatto il taglio, tanto del muro, che dello scoglio per l'accesso, *apparisce nell'area superiore un piano di calcestruzzo, in cui esiste un pertugio formato recentemente con trapano, e da tale pertugio si vede esser quivi l'antico vuoto corrispondente sotto l'ultimo gradino, sotto la Predella dell'Altare Papale, ove suole perennemente tenersi accesa una Lampada, che si è veduta tralucere dallo stesso pertugio.*

Da tale oculare ispezzione le Signorie loro Illme, e Rme, sono venute nel parere, che il vacuo, di cui si tratta corrisponda perpendicolarmente sotto la Mensa Papale, e quindi fattane dai sudetti Periti la debita ispezzione, hanno essi riferito che in verità corrisponde perpendicolarmente sotto la Mensa anzidetta dell' Altare Papale in profondità dal pavimento palmi otto, dal primo gradino sotto la Predella palmi dodici, dal piano della Predella palmi dodici, e once undici, quali misure sono state prese fino al Lastrone, o sia Lapide esistente.

Gli stessi Periti alla presenza dei lodati Illmi, e Rmi Monsignori Vescovi Delegati Apostolici a richiesta del Signor Promotor Fiscale, hanno fatte le debite ispezioni, secondo la loro arte sul detto vacuo, ed hanno rilevato, che quantunque ne risulti un taglio formato di recente nel masso, pure è evidente, che la di lui costruzione sia antichissima, e di antichissimo lavoro per la forte ragione, che *se questo vacuo si fosse voluto costruire recentemente, non si sarebbe potuta sostenere l'area superiore, tanto più, che su questa gravita perpendicolarmente la Mensa dell'Altare Papale, ed osservata esattamente la stessa Mensa, che s'inalza dal pavimento dopo quattro gradini di pietra sostenuta a Levante da otto colonnette di pietra diversa con sue basi, e capitelli, a Ponente da altre otto colonnette simili* oltre la nona interna, che sta a contatto con un Urna di Pietra circuita dalle dette colonnette, insieme con altre quattro simili ripartite alle due testate; quali colonnette esterne aventi sopra dall' una all' altra i suoi archetti vanno a sostenere una intera pietra, che forma la Mensa dell'Altare dai due lati riguardanti il Levante, ed il Ponente, quale pietra è lunga sedici palmi, larga palmi otto, ed erta un palmo, e sopra questa pietra posa un gradino di pietra con suo ciborio, e laterali piedistalli, *quale Altare nella sua integrità è di fabrica antichissima, nè mai dopo la sua prima costruzione è stato rimosso, conforme si ravvisa dalle connettiture della calce nel pavimento, nei quattro gradini, negli archetti, che posano nelle colonnette*, nella pietra posta sopra gli archetti, e nel gradino, o Ciborio sopra la pietra, *giacchè la calce in tali connettiture ha preso un colore oscuro, e nericcio, segno evidente della sua antichissima costruzione. Per lo che i due sunnominati Periti sono venuti nel concorde sentimento, che la costruzione del vacuo, l'apposizione delle trè Lapidi nel vacuo medesimo, sia anteriore alla costruzione del soprapposto Altare Papale.*

Per rilevare poi la precisa ubicazione del vacuo sotterraneo *i detti Periti hanno fatto il loro saggio, ed hanno rilevato, che lo stesso vacuo è situato nel seno della Montagna da ogni lato investito da muri di pietra a contatto collo scoglio della stessa Montagna per la grossezza a Levante, e Ponente di palmi sei, a Tramontana di due palmi, e mezzo, a Ostro di due palmi circa.* E

Finalmente a diligenza del Sig. Promotore Fiscale *i sunnominati due Periti hanno fatte le debite ispezioni per rilevare se sia possibile, che la Lapide tutt' ora esistente in fondo al vacuo, senza raddurla in pezzi possa estraersi dal vacuo medesimo imboccandola pel taglio, che conduce alla Cataratta formata nel pavimento della Chiesa, sotto i gradini del Trono Papale, e considerando che la Lapide in lungo da Ostro a Tramontana nella ristrettezza del vacuo non può onninamente togliersi dal sito, ove è collocata, nè girarla per imboccarla nell' accesso al taglio dalla parte di Levante, sono concordemente venuti nel parere, che volendosi alzare, ed estrarre detta Lapide senza infrangerla, debba necessariamente dalla parte di Tramontana, val dire per testa, tagliare il muro, e lo scoglio per quel tratto bastante per la collocazione della Lapide stessa, che potrà estrarsi coll'opera del Varrocchio.* F

Allora ha fatto istanza alle Signorie loro Illme, e Rme il Signor Promotor Fiscale, che i due sunnominati Periti Signori Bernardino Lorenzini Architetto, e Bernardino Barili Capo-Mastro Muratore sieno ammessi al rispettivo loro giuramento di avere con esattezza ed integrità eseguite le misure loro prescritte, e previe le necessarie locali ispezzioni, ed osservazioni, esternati i loro concordi pareri; e quindi decretare, che nella testata del vacuo dalla parte di Tramontana debba eseguirsi coll' opera dei Muratori il taglio del muro, e dello scoglio per quel tratto, che a giudizio degli stessi Periti sarà bastante per la collocazione della ridetta Lapide da estrarsi coll' opera del Varrocchio.

I quali Illmi, e Rmi Monsignori Vescovi Delegati Apostolici hanno ricevuto dai Signori Lorenzini, e Barili Periti il richiesto giuramento, che prestarono toccati i sagrosanti Vangeli, ed intimamente convinti, che la Lapide di cui si tratta, debba alzarsi, ed estraersi, onde procedere all'ulteriore esecuzione del Breve Pontificio, e che tali operazioni effettuare non si possano senza fare l' enunciato taglio, hanno concordemente

decretato, che nella testatura del vacuo dalla parte di Tramontana debba eseguirsi coll'opera dei Muratori sotto la direzione dei due sunnominati Architetto, e Capo-Mastro Muratore il taglio del muro, e dello scoglio per quel tratto, che sarà bastante per la collocazione della ridetta Lapide da estraersi coll'opera del Varrocchio.

Intanto per assicurazione della stessa Lapide, che durante il lavoro non possa muoversi, nè estraersi, nè alzarsi, le Signorie loro Illme, e Rme comandarono a Noi Notari, e Cancellieri deputati, che in presenza loro, e di due Testimonj assicurassimo l'immobilità di essa Lapide, mediante l'apposizione dei loro respettivi Sigilli.

In pronta esecuzione di che Noi Notari, e Cancellieri deputati ci occupammo, perchè con una tavola si chiudesse il forame della Lapide, e quindi col mezzo di un vergolo conficcato da una parte del muro, e dall'altra passato per l'occhio di ferro, e sovrastante, si assicurasse la lapide, e quindi con nastro grosso di canape bianco vi ponemmo due separate biffe, ciascuna delle quali con cera di lacca segnammo in cinque luoghi coll'impronta dei cinque sigilli delle Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime, esse sempre presenti, ed insieme con esse i due Testimonj a quest'atto chiamati Signori D. Francesco Canonico Mancini Uditore di Monsignor Vescovo di Spoleto, e D. Giuseppe Canonico Prosperi Segretario di Monsignor Vescovo di Foligno.

Ex eodem Processu Quinque Episcoporum
Pag. 11. *tergo*, *et seqq.*

Il Signor Promotor Fiscale disse, che nella testatura del vacuo dalla parte di Tramontana è stato già eseguito coll'opera dei Muratori sotto la direzione dei due Periti Architetti il taglio del muro, e dello scoglio per un tratto, che può essere bastante per la collocazione della Lapide, giusta il decreto emanato nella seconda sessione, e che perciò era d'uopo, che le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime si fossero trasferite nel sotterraneo, onde procedere a termini del Breve Pontificio dell'otto Gennajo stante in rapporto all'identità del Corpo di S. Francesco, di cui si tratta.

Al che aderendo le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime bramose di eseguire colla prescritta diligenza, e celerità

il Breve Pontificio loro diretto in rapporto alla redazione del Processo giuridico, e solenne, anche sopra l'identità del Sagro Corpo, senza frapporre alcuna dimora, accompagnate dal Signor Promotore Fiscale, dai due Testimonj Signori D. Francesco Canonico Mancini Uditore di Monsignor Vescovo di Spoleto, e D. Giuseppe Canonico Prosperi Segretario di Monsignor Vescovo di Fuligno, e da Noi Notari Cancellieri deputati, si recarono alla Chiesa inferiore della Sagra Basilica di S. Francesco, e quindi discesero nel sotterraneo, ove furono riscontrate le biffe apposte nella seconda sessione per assicurazione della Lapide, e furono trovate intatte nei Sigilli appostivi, talchè dalle Signorie loro Illustrissime e Reverendissime ne fu decretata, e da Noi Notari Cancellieri ne fu eseguita la remozione.

Allora coll'opera dei due Periti Archeologici Signori Gio. Battista Vermiglioli, e Cavaliere Francesco Antonio Frondini chiamati nel vacuo, riscontrarono le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime, che quella Lapide di travertino bianco levigato di un solo pezzo non incastrato nel muro da alcuna parte di lunghezza, come già fu misurata dai Periti Architetti, palmi dieci, e mezzo, e di larghezza palmi quattro, e mezzo, non presenta alcuna iscrizione, o sigla.

Prima di passare ad altri atti fu da Noi Notari, e Cancelliere pubblicata la scomunica riservata a Nostro Signore contro chiunque ardisse di prendere alcuna cosa di questo vero, o supposto Sagro Deposito, o d'introdurre nella Cassa alcuna cosa a termini del precitato Pontificio Breve.

Allora le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime hanno decretato, che coll' opera de' Periti Architetti si alzi, e si rimova, e col Uarrocchio si estragga, e s'introduca nell' eseguito taglio la Lapide colla possibile maggior diligenza.

Di fatti i Periti Architetti coll' ajuto dei Muratori misero immediatamente mano all' opera, ed alzarono, rimossero, col Uarrocchio estrassero, e con somma diligenza felicemente introdussero nel preparato taglio la stessa Lapide, che dai Periti Archeologici rigirata, e bene osservata al disotto, e nelle grossezze laterali trovarono affatto priva di alcuna iscrizione, o sigla, *e che i Periti Architetti misurarono essere nella sua grossezza di nove once nel massimo, essendo irregolare.* G

Intanto furono organizzati nell' altezza del vacuo due seditori, ove non senza grave incommodo poterono collocarsi le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime.

H Levata l'anzidetta Lapide *si presentò una ferrata ruginosa, e antica*, conforme coll' opera del Perito ferraro Teodoro Zucchetti si conobbe dall' irregolarità del lavoro, dalla patina del ferro, e dalla calce inossata nei vergoni; la quale ferrata posa sull' orlo di un' Urna, e sporge in fuori di essa a Levante per mezzo palmo, a Ponente per sette once, a Ostro per mezzo palmo, rimanendo a liscio dell' Urna a Tramontana, in distanza delle pareti del vacuo a Levante per due Once, a Ponente per due Once, e mezza stando a contatto con le mura a Ostro, e Tramontana, se pure non siavi qualche muro di riporto, lo che nello stato presente non può conoscersi. La lunghezza di questa ferrata è di palmi dieci, once quattro, e la larghezza è di palmi quattro, once quattro. *Sopra il telaro di vergone sono inchiodati quarantadue ferri piani di distendino fino, e sopra questi sono pure inchiodati colli bolloni quattordici ferri simili agli anzidetti*, ma in lungo, e le incrociature sono legate parte con verghetto di ferro, e parte inchiodate; ed il telaro rimane fermato da dieci occhi di ferro conficcati in un vergone di ferro, che gira tutta la circonferenza nell' estremità dell' urna, senza che possa comprendersi, se tale vergone sia incastrato nelle mura laterali, o sia piombato in terra.

Stante ciò a diligenza del Sig. Promotore Fiscale il Perito ferraro assicurò, che tale ferrata non può essere stata lavorata in quel vacuo, e che solamente dall' alto poteva quivi essere stata calata colla previa preparazione dei vergoni per le ammagliature, o sia occhi in numero di dieci simetricamente situati nella metà del lungo, e nei finali del lungo, e del largo, talchè volendola ora aprire conviene segare le dieci ammagliature, o sia occhi, e quindi alzarla, estraerla per lungo, ed imboccarla per taglio a Tramontana, ove è stata imboccata la Lapide.

I Allora *il Signor Promotore Fiscale fece istanza alle Signorie loro Illme, e Rme, che vogliano decretare il taglio delle dieci ammagliature, e l'aperizione, ed estrazione della ferrata imboccandola pel taglio a Tramontana, ove è stata imboccata la Lapide*.

I quali Illustrissimi, e Reverendissimi Monsignori Vescovi Delegati Apostolici inerendo all' istanza del Sig. Promotore Fiscale decretarono, che il Perito ferraro debba con tutta diligenza segare le dieci ammagliature, o siano occhi, che fer-

mano la ferrata, e quindi aprirla, e coll' opera dei Muratori imboccarla nel taglio a Tramontana, ove è stata imboccata la Lapide; prima però che si proceda a tale operazione, furono di parere le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime che i Periti Medici, e Chirurghi osservino dai pertugi di quella ferrata, che sono irregolari, e quadrati nel vano di diverse larghezze, la massima delle quali di Once due, e la minima di Oncia una, ed un quarto, cosa rilevare si possa, che esista nell' Urna sottoposta.

Acceduti pertanto i due Periti Medici Signori Dottori Antonio Romagnoli, e Giosaffat Rossi, e li due Periti Chirurgi Signori Stanislao Battaglia, e Gio: Battista Paoli, fatte le più esatte osservazioni, ponendo l'occhio sui pertugi di quella ferrata coll' approssimazione di una face, assicurarono, che nell' Urna sottoposta esisteva un Scheltro umano, che loro sembrava essere di Persona adulta, nel Capo di cui hanno essi osservato una variazione di colore, che dal cenericcio solito ad osservarsi nelle ossa mostrava un rosso cupo con molte particelle lucide, e opinarono, che per l'introduzione di parti umide avessero le Ossa variata natura, e presa la sostanza di uno spato cristallizzato, ed aggiunsero esser loro sembrato, che le ossa siano sciolte dalle loro connessioni, ma però in figura di Scheltro, senza poterne però precisare nè la dimensione, nè il sesso; e su tale relazione ne hanno gli stessi Periti subito giuridico esame, che le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime comandarono doversi annettere al presente Processo, conforme fù annesso del seguente tenore.

Nel Nome di Dio Amen, etc.

Dopo di che il *Perito Ferraro mise immediatamente mano al* K
taglio delle dieci ammagliature, *o siano occhi*, *ai quali era fermata la ferrata*, segandone nove, e rompendo a colpi di scalpello il decimo posto nel finale del largo da Ostro a Ponente, perchè situato in guisa da non potervi manovrare la Sega, *e quindi coll' ajuto de Muratori l'aprì*, *l'alzò*, *e l'imboccò nel taglio a Tramontana* ponendola sopra la lapide quivi precedentemente imboccata.

Girata, e rigirata per ogni parte dai Periti Archeologici la stessa ferrata, assicurano le Signorie loro Illme, e Reverendissime, che non si trova in essa alcuna Iscrizione, o Sigla.

Tolta così l'anzidetta ferrata, si vidde *un' Urna di larghez-*

za esterna , da capo Palmi tre , e mezzo , da piedi Palmi tre
once quattro , di lunghezza esterna palmi dieci , e di profon-
dità esterna palmi due , once sette , e mezza nell' estremità ,
essendo irregolare , di larghezza interna da capo palmi due ,
e mezzo , e nel fondo palmi due once tre , di lunghezza in-
terna palmi otto , Once dieci , e mezza , di profondità interna
un palmo , e undici once al piano del finale di ertezza ir-
regolare di once sei , e mezza , distante dalle pareti del Locu-
lo , ove è situata a Levante once otto da capo , e once Otto ,
e tre quarti da piedi , a Ponente once dieci da capo , e On-
ce dieci , e mezza da piedi : il vacuo della Cassa al Muro a
L Ostro e Tramontana è murato a Calcistruzzo . *A giudizio dei*
due Periti Archeologici quest' Urna è antica , e può credersi pre-
cedentemente servita ad usi Pagani , circostanza , che non esclu-
de aver potuto contenere anche Reliquie , e Corpi de Santi ,
giacchè gli esempj sono frequentissimi nelle Catacombe di Ro-
ma , come può apprendersi dalle opere del Boldetti , del Ma-
rangoni , e degli Autori della Roma Sotterranea . La sua fi-
gura è quadrilunga avendo nell' orlo un battente da contenere
il suo coperchio d'incastro , senza però , che esista . La sua qua-
lità è di travertino di cave del Paese , e di un solo pezzo . En-
tro la stessa Cassa o sia Urna esiste uno Scheltro avente al la-
to destro prossimamente alla Testa una pietra informe di fi-
gura poligona , ed al sinistro fra il Fianco , e la Spalla *tre*
pezzi di metallo di figura rotonda della dimensione delle così
dette monete di terza forma . All' estremità della Cassa , e dopo
i piedi esiste un'anello , che sembra di metallo ; vicino a det-
to anello sembra esservi un frammento di metallo con pati-
na verde , e vicino ad esso come un spillo rilucente , final-
mente sotto le Ossa dei Piedi presso l'estremità dell' Urna si
contano ventotto acini di Corona posti disordinatamente . Fi-
nalmente fatte le debite ispezzioni nell' Urna medesima i detti
Periti Archeologici , hanno assicurato non esservi vestigia nè
d' iscrizioni , nè di scultura .

Ex eodem Processu Quinque Episcoporum pag. 16. tergo.

M Le Signorie loro Illustrissime , e Reverendissime ordinaro-
no , che accedessero i Periti Medici , e Chirurgi per l' ogetto
di riferire tutto quello , che essi potranno conoscere in quello
Scheltro , senza però toccarlo affatto : Essi acceduti , e sentiti

gli ordini degl' Illustrissimi, e Reverendissimi Monsignori Vescovi Delegati Apostolici, senza toccare affatto lo Scheletro, e colla semplice visualità indicarono visibili alle Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime le seguenti parti cioè:

Questo Scheletro è umano posto orizzontalmente supino della lunghezza di sei palmi, ed oncie tre, *e dal perfetto aumento delle ossa si decide essere di persona adulta etc.*

Ibidem = Osservata la Colonna vertebrale cadono sotto gli occhi per lo primo quattro vertebre lombali, e l'osso sacro con il suo coggige ripiegato in avanti; appresso *le Ossa della Pelvi, le quali rimangono quasi in stato naturale, e che dalla loro ristrettezza, e piccola dimensione si giudica, che lo Scheletro è di un Uomo etc.*

Ex eodem Processu quinque Episcoporum pag. 17. tergo.

Stante l'enunciata Relazione dei Periti Medici, e Chirurgi, da cui risulta, che si rende necessaria l'opera di un Perito Fisico Chimico per riferire sul motivo per cui l'Ossa del Cranio, e della Faccia sono rivestite di particelle rilucenti, il Sig. Promotor Fiscale, ha narrato, che per abbracciare il proprio Fratello Monsignor Vescovo di Spoleto, trovasi in questo Sagro Convento venuto da Perugia l'Eccellentissimo Sig. Dottor Luigi Canali Fisico Chimico, Professore dell' Università di Perugia; e perciò ha fatto istanza alle Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime, che vogliano degnarsi di destinare Perito Fisico-Chimico il lodato Sig. Dottor Luigi Canali, ed ammetterlo perciò alla prestazione del giuramento, onde mai dubitare si possa di quel tanto, che egli sarà per peritare sul proposito.

I quali Illustrissimi, e Reverendissimi Monsignori Vescovi Delegati Apostolici volenterosi di sempre più adempire a quella diligenza voluta da Nostro Signore, stante principalmente il favorevole incontro d'avere in questo stesso Sagro Convento il Professore Fisico-Chimico Sig. Dottor Luigi Canali, sono benignamente condiscesi a destinarlo all'uopo di Perito Fisico-Chimico, e prontamente acceduto, perchè chiamato con Biglietto nel Loculo avanti le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime lo hanno ammesso al giuramento, che prestò in loro mani, toccati i Sagrosanti Vangeli, di esercitare le sue Perizie bene, e fedelmente, e di dire la verità su quanto dovrà

verificare, chiamatosi egli bene informato dell' importanza di tale Giuramento.

Allora le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime ingiunsero a detto Sig. Perito Fisico-Chimico, che, senza toccare lo Scheletro contenuto in quest' Urna, osservi cosa siano quelle particelle rilucenti, che sembrano esistere nelle Ossa del Cranio di questo stesso Scheletro.

Il Sig. Perito Fisico-Chimico senza punto toccare lo Scheltro, fece sù di esso le più esatte visuali osservazioni, e quindi riferì, che sembravagli quelle particelle rilucenti possano essere cristallizzazioni calcaree prodotte dall' umido, che può essere penetrato dal Monte nell' Urna, ed aver cagionate le cristallizzazioni lucide sparse sulle Ossa del Cranio, su di una Mandibola, e sù di altre ossa eziandio, ma in minor quantità, ed in ciò si conferma per aver vedute le stesse cristallizzazioni lucide sparse nell' Urna medesima in ispecie dalla parte ove si trovano le Ossa del Cranio; e su tale relazione ne ha lo stesso Perito subito contestualmente giuridico esame, che le Signorie loro Illm̃e, e Rm̃e comandarono doversi annettere al presente Processo, conforme fù annesso del seguente tenore.

Al Nome di Dio etc.

D'ordine degl'Illm̃i, e Rm̃i Monsignori Vescovi Delegati Apostolici sono stati nuovamente chiamati ad accedere in questo Loculo i due Signori Periti Archeologici Gio. Battista Vermiglioli, e Cavaliere Francesco Antonio Frondini, ai quali le Signorie loro Illm̃e, e Rm̃e hanno ingiunto di relazionare secondo la loro Professione, Perizia, e Coscienza sul vero stato della Pietra, delle Medaglie, o siano monete, dell' Anello, degli acini di Corona, e dello Spillo, enunciando la loro qualità, ed antichità, e tutt'altro, che possa concernere su tali oggetti l'Archeologia.

I due Signori Periti Archeologici per secondare il desiderio delle Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime anche coll' uso della Lente, hanno usato le maggiori diligenze, ed osservazioni, ed hanno concluso essere indispensabile, che tutti gli indicati oggetti possano estraersi dall'Urna, e trasportarsi in luogo, ove a chiaro giorno esaminare si possano.

Allora il Signore Promotore Fiscale, ha fatto istanza, che la Pietra, le Monete, l'Anello, e gli acini di Corona insieme

col frammento di metallo, si estraggano dall'Urna, e con le debite cautele si trasportino nell'Appartamento, così detto Papale, per ivi farne sù d'essi in presenza delle Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime le debite Archeologiche ispezzioni.

I quali Illm̃i, e Rm̃i Monsignori Vescovi Delegati Apostolici considerando, che l'Istanza del Signor Promotor Fiscale non si oppone alle preallegate Istruzioni, hanno decretato, che si estraggano con tutta diligenza dall'Urna la Pietra, le Monete, l'anello, gli acini di Corona, ed il frammento di metallo; che tutti gl'indicati oggetti si pongano in una Cassetta di legno munita di serratura, e chiave; che tale cassetta si ammagli con un nastro ad uso di Biffa munita dei Sigilli delle Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime, e che questa Cassetta custodire si debba da Monsig. Vescovo di Fuligno per sino a che nella prossima Sessione dai due Periti Archeologici si faranno avanti le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime su quegli oggetti le opportune archeologiche osservazioni.

In esecuzione di tale Decreto furono con tutta diligenza estratti dall'Urna la Pietra, le Monete, l'Anello, il frammento di metallo, gli acini di Corona, e furono riposti in una Cassetta di legno, che fu chiusa a chiave, ed ammagliata con nastro di tela color gialla fermato coll'impronta dei cinque Sigilli, e fù consegnata la stessa Cassetta a Monsignor Vescovo di Foligno, perchè la custodisca.

Ex eodem Processu Quinque Episcoporum Pag. 21. et seqq.

Allora Monsignor Vescovo di Fuligno consegnò ai Monsignori Con-Delegati Apostolici la Cassetta, ch'essi riconobbero intatta nei cinque Sigilli, e quella smagliata, ed aperta con chiave furono introdotti i due Periti Archeologici, ai quali dalle Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime fù prescritto di fare su quegli oggetti le debite osservazioni, e riferirne di tutto la qualità, secondo la loro Professione, Perizia, e Coscienza. Al che aderendo li due Periti Archeologici, si posero ad esaminare, ed attentamente osservare gli oggetti etc. ed hanno riferito, che,

La Pietra è della stessa qualità dello Scoglio della Montagna in forma di un Poligono, la qual pietra osservata diligentemente, si è osservato non contenere nè Iscrizioni, nè Lette-

re, nè Sigle; anzi fa meraviglia di aver trovata questa Pietra nell'Urna, che jeri vedemmo, giacchè nè la forma, nè la situazione prestano motivo anche d'una semplice congettura sul di lei uso.

P *Le tre monete esaminate si sono riconosciute essere di Argento, e sono tre dei così detti Bolognini d'argento delle Zecche Urbiche Italiche, che ebbero corso anche in questi Paesi dal Secolo Undecimo, al Decimoquinto. La densa patina verde, che le ha ricoperte non permette distinguerne la Zecca, leggerne le iscrizioni, e conoscerne i Tipi; ma egli è certo, che sarebbe inutile ivi ricercare le Epoche in dettaglio, giacchè Monete di questa qualità, e di queste Fabriche non contengono nè epoche, nè nomi dei Principi, giacchè sono manete autonome, e di Epoche Republicane per le Città d'Italia.* Tenuissimo è il loro valore, giacchè quaranta di esse formano il così detto antico Fiorino d'oro. Su di questi ragguagli ciascuna di esse può valutarsi qualche cosa meno del nostro mezzo Paolo; attualmente però non essendo in corso il loro valore potrebbe ragguagliarsi al solo Argento. *Che poi l'indicate monete siansi trovate nell'Urna, che noi jeri abbiamo creduto aver servito anche ad uso Pagano, non possono ingenerare alcuna difficoltà onde esser certi, che le spoglie mortuali ivi rinvenute siano di un Cristiano, poichè le Monete stesse sono interamente di Epoche Cristiane*, nè vi si poterono porre giammai per quei motivi per cui nella Religione Pagana si riunivano alle spoglie dei Defonti le monete. Ciò posto potrebbe credersi, che ivi le monete si collocassero per una devota, e spontanea offerta di qualche Fedele.

Q *Un' Anello d'argento*, di forma, e dimensione comune ordinaria. Il Castello dello stesso metallo è di forma ovale, e *contiene una Sardonica, o Corniola, che porta incisa una Pallade armata, e così detta Nicefora, o sia portatrice di vittoria, di antico lavoro Romano. Avendo noi veduto jeri il detto Anello situato all'estremità dell'Urna, e dopo i Piedi, non può credersi, che l'anello fosse stato posto nelle dita del Cadavere tumulato, e non potendosi addurre altro motivo del collocamento di esso, potrà dirsi, che anche il medesimo vi fosse stato messo come per una sagra, e divota offerta.*

Preso in mani il pezzo di metallo, e spezzato in due parti fù riconosciuto essere solamente un pezzo di ferro ossidato di figura irregolare della grossezza quasi di un Paolo, e di

lunghezza un oncia, e mezza in circa, di larghezza un oncia circa, Della presistenza di questa lastra nell'Urna, ci è affatto ignota la ragione.

Rapporto agli Acini di Corona, avendoli noi esaminati li abbiamo trovati in numero di dodici di ambra, e di diciassette di legno nero, che sembrano essere di Ebano. Questi di legno hanno al di fuori, e per tutta la circonferenza alcuni piccoli pertugi, come se vi fossero stati piccoli ornamenti di Intarsio. Rapporto all'uso di questi Acini noi non sappiamo precisarlo, mancando altri indizj, ed altre circostanze, che potrebbero additarlo.

Quel che a noi senza toccarlo sembrò uno Spillo, ora nel toccarlo conosciamo aver preso un'equivoco, giacchè non è altrimenti uno Spillo, ma sibbene una Pagliuca esistente nell'urna, o perchè cadutavi causalmente, o perchè intessuta nella Veste del Defonto, di cui noi stessi *vedemmo nell' Urna le vestigia di un grosso intessuto di lana, rimostrante un Vestiario umile, e Religioso, conforme rimostra anche umiltà Religiosa il Filo di robba lanea già tessuta, che ora ci si presenta, e che noi vedemmo nell'Urna in sito molto distante dalle vestigia dei succennati intessuti di lana.*

Allora le Signorie loro Illme, e Rme ingiunsero agli stessi Periti, che facessero l'impronta di Cera Lacca della Sardonica legata nel sunnominato anello, conforme eseguirono nel preallegato Foglio in Atti, cui etc.

Ex eodem Processu Quinque Episcoporum.
Pag. 24.

Dopo ciò gl'Illmi, e Rmi Monsignori Vescovi Delegati Apostolici comandarono, che dovessero accedere al loculo i due Periti Medici, e i due Periti Chirurgi, ai quali acceduti prescrissero le Signorie loro Illme, e Rme, che dietro le più esatte informanti osservazioni facessero loro conoscere il vero stato di tutte le ossa, che formano quello Scheletro.

Al che aderendo i quattro enunciati Periti, trattando colla massima diligenza quello Scheletro, ne fecero conoscere alle Signorie loro Illme, e Rme il vero stato nella maniera, che siegue cioè,

Le ossa di questo Scheletro consistono etc.

Ex eodem Processu Quinque Episcoporum
Pag. 25. tergo .

Oltre le indicate Ossa si osservano nella Cassa , o sia Urna molte Polveri , le quali diligentemente osservate non solo si rimarcano sparse di minutissimi pezzetti di Ossa , *ma vi si trovano ancora otto medaglie* , *o monete antiche* (Quali medaglie le Signorie loro Illme , e Rme collocarono in una carta sigillata coll'impronta di Monsignor Vescovo di Fuligno per sottoporle al giudizio dei Periti Archeologici) .

Nelle tante diligenti usate indagini si potè ancora rimarcare qualche pezzetto di materia filamentosa , ed anche tessuta , che si opinò essere rimasuglio di Abito consumato dal tempo , senza che però nell' Urna apparisca alcun vestigio di forma di Abito .

La ragione principalissima , che ha contribuito all'alterazione di questo Scheletro sembra ai suddetti Periti Medici , e Chirurgi essere stata l'umidità del luogo , e dell'Urna stessa , come si rileva dalla concrezione stalatitica , e dai punti lucidi , o cristallizzati , che vi si osservano , e per tale motivo sono essi di parere , che quello Scheletro debba immediatamente levarsi ds quest'Urna , e porsi diligentemente in altra Cassa di Legno , la quale può per breve tempo riporsi entro la stessa Urna di Travertino .

Su tale relazione ne hanno gli stessi Periti contestualmente subito giuridico esame , che le Signorie loro Illme , e Rme comandarono doversi annettere al presente Processo , conforme fu annesso del seguente tenore .

La mattina di Venerdì etc.

Allora le Signorie loro Illme , e Rme dimisero i quattro relazionanti , ed esaminati Periti , ingiungendo loro di esser pronti a nuova chiamata ; ed intanto fecero , che accedesse a questo Locale il Perito Fisico-Chimico Sig. D. Luigi Canali , a cui le Signorie loro Illustrissime , e Reverendissime ingiunsero , che diligentemente esamini , e riferisca il suo preciso sentimento sù quelle particelle rilucenti , che a giudizio dei Periti Fisici , e Chirurgi si vedono nel Cranio , e che secondo quel che egli stesso disse jeri , si veggono anche nelle altre ossa non meno , che nel circondario dell' Urna .

Il Sig. Perito Fisico-Chimico fece più diligenti osservazioni, e pienamente *si confermò nell' osservazione fatta jeri, cioè, che le cristallizzazioni spatose non solo si estendono alle Ossa, ma alle varie parti ancora dell' Urna, ed anche alle parti della medesima sottoposte allo Scheletro. Di più si osserva, che le Ossa del Cranio sono ricoperte di una concrezione stalatitica, la quale penetrando l'interno delle Ossa medesime ne ha alterata la natura, le ha rese fragilissime, e sopra queste concrezioni stesse si veggono sparse delle cristallizzazioni luminali costituite da un vero carbonato calcareo, e quindi confermò, che l'umido, e l'acqua che può essere filtrata dal Monte è stata la causa della cristallizzazione, che si osserva sopra queste Ossa, e della loro alterazione*, e quindi crede necessario si tolga immediatamente da quest' Urna, perchè l'azione dell' aria può molto contribuire al suo maggiore disfacimento, crede perciò spediente che si dovessero fare trè cassette di legno, in una delle quali si pongano le Ossa più conservate, e meno alterate, nell' altra i frantumi, e nella terza le Polveri, affinchè quelle, le quali hanno ricevuto dall' umido una snaturazione non contribuiscano al disfacimento delle altre, le quali sono intere; e più si persuade della necessità di dovere immediatamente, ed istantaneamente traslocare le ossa di questo Scheletro, nell' avere osservato, che questo locale è umido, che corrispondendo cogli strati stessi del Monte senza un Muro, che lo difenda, l'umido, e l'acqua facilissimamente vi può penetrare, come si vede da alcuni scoli, che l'acqua stessa ha penetrato non solo in questo loculo, ma anche nell' Urna medesima, talchè il continuare a tenere queste Ossa dove sono state finora, altro non sarebbe che farle interamente ridurre in polvere.

Et eodem Processu quinque Episcoporum
Pag. 29.

Stante ciò il Sig. Promotor Fiscale ha fatto istanza alle Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime, che vogliano degnarsi decretare l'inalzamento, e remozione dell' Urna imboccandola pel taglio fatto a Tramontana, ferma rimanendo la sottoposta Ferrata, e che le trè Casse ove sono state collocate le Ossa, i Frammenti, e le Polveri siano provisoriamente collocate in luogo sicuro.

Li quali Illustrissimi, e Reverendissimi Monsignori Vescovi Delegati Apostolici sentita la relazione dei Periti aderirono all' istanza, e decretarono, che debba inalzarsi, e rimoversi l'Urna senza toccare però la sottoposta Ferrata, imboccandola nel taglio a Tramontana, ove attualmente esiste la ferrata già prima avulsa, o la Lapide, che dovranno collocarsi nella così detta Navata di S. Antonio, e decretarono, che le trè Casse ove sono collocate le Ossa siano provisoriamente trasportate nella stanza, così detta delle Reliquie, presso la Sagrestia, la porta di cui dovrà biffarsi, e le Chiavi dovranno consegnarsi a Monsig. Vescovo di Assisi.

In esecuzione di tale decreto la Ferrata fù collocata nella Navata di S. Antonio, di cui furono fermati i Cancelli con biffe, e le trè Casse furono trasportate nella prescritta Camera, di cui la Porta fù biffata, e le chiavi furono consegnate a Monsig. Vescovo di Assisi, sempre presenti le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime etc.

Ex eodem Processu quinque Episcoporum
Pag. 30. tergo.

Allora Monsig. Vescovo di Foligno in presenza dei Monsignori Con-Delegati Apostolici esibì le otto Medaglie, o monete antiche ai Signori Periti Archiologici suddetti, perchè fatte sù di esse le debite informazioni ne riferiscano il loro parere.

I Signori Periti avendo esaminate le otto Monete le riconobbero in tutto simili alle altre tre, che essi considerarono jeri nella quarta sessione, onde credettero portare sù di esse lo stesso Giudizio, che portarono nella ridetta quarta Sessione.

Ex eodem Processu quinque Episcoporum
Pag. 31. et seqq.

In seguito di che il Sig. Promotore Fiscale ha esposto alle Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime, che adesivamente al Decreto emanato jeri è stata già inalzata, e rimossa l'Urna, ed è rimasta ferma la sottoposta Ferrata, onde ha fatto istanza alle Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime che si compiacciano discendere nel sotteraneo ad esaminare lo stato di quella località, e prendere le opportune determina-

zioni, onde colla prescritta celerità possano adempirsi le benefiche disposizioni della Santità di Nostro Signore.

Senza punto esitare le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime discesero al sotteraneo accompagnate dal Sig. Promotore Fiscale D. Luigi Guallaccini, e dai due Testimonj Sig. D. Filippo Canonico Bellucci Segretario di Monsignor Vescovo di Perugia, e D. Giuseppe Canonico Prosperi Segretario di Monsig. Vescovo di Fuligno, e quivi giunte insieme con Noi Notari Cancellieri deputati viddero ocularmente amossa l'Urna, che poterono scernere imboccata nel taglio a Tramontana a termini del Decreto emanato jeri, e viddero ocularmente nel pristino stato *la sottoposta Ferrata* non per anco amossa. *A giudizio del Perito Ferraro Teodoro Zucchetti questa Ferrata* X *è composta di un telaro di Vergone, cui sono inerenti otto strisce di ferro piano per lunghezza* di Palmi dieci, e mezzo, *e dieciotto per larghezza* di palmi quattro e mezzo formanti per via di bollature tanti buchi quadrati di larghezza once quattro, di lunghezza once sei, sebbene taluni di questi buchi o fori siano irregolari. Nell' anzidetto Telaro di Vergone nel medio della lunghezza da parte, e parte, e nelle estremità delle lunghezze, e larghezze sono fermati simetricamente dieci bracci di Ferro con ammagliature, le quali fermavano l'altra Ferrata sovrastante all' Urna, della quale fù fatta relazione nella terza Sessione, e questi dieci bracci per via di dette ammagliature ristringevano l'Urna frà le due Ferrate, e siccome per via di occhi tenevano ferma la superiore, così pescando nel sottoposto Telajo riunivano in guisa le due ferrate da essere frà loro indissolubili. Questa Ferrata rimane isolata presso le quattro Mura, e poggia ai quattro lati sopra quattro posti di masso di Muro, talchè senza opera del Ferrajo può bene estraersi da questo loculo, imboccandola nel taglio a tramontana ove fù imboccata l'Urna. A vista di tuttociò l'anzidetto Perito Ferrajo a diligenza del Sig. Promotore Fiscale si confermò pienamente nel sentimento già da lui esternato nella terza sessione, vale a dire, che questa machina solamente dall'alto può essere stata calata in questo vacuo, ove è impossibile affatto, che sia stata lavorata, e che il lavoro è molto antico, ma però pur bene ideato alla conservazione, e difesa dell' Urna situata in origine fra due Ferrate concatenate fra loro con dieci braccia di ferro.

Allora il Sig. Promotor Fiscale fece istanza, che tale fer-

rata coll'opera dei Periti Architetti si alzi, e si estragga da questo loculo imboccandola per taglio a Tramontana, onde conoscere il sottoposto impianto.

z *I quali Illmi, e Rmi Monsignori Vescovi Delegati Apostolici, hanno comandato in adesione a tale istanza, che coll' opera de' Muratori sotto la direzione dei due Periti Architetti, e senza alcuna manovra del Perito Ferraro si alzi l'esistente Ferrata, e si estragga imboccandola pel foro, o sia taglio fatto a Tramontana ove fu imboccata l'Urna.*

Di fatti *coll' opera delli Muratori sotto la direzione dei due Periti Architetti, e senza alcuna manovra del Perito Ferraro fu immediatamente alzata la Ferrata, ed imboccata pel foro a Tramontana* fu estratta.

Si vidde allora il sottoposto Piancito a giudizio dei due Periti Architetti, ed a diligenza del Sig. Promotor Fiscale composto di dieci lastre quadrilunghe, porzione di Travertino, e porzione di Pietra viva; ed i lati che circondano detto Pavimento di fondo costruiti di Masso dello stesso Travertino lavorato dai Scarpellini in due Lastroni a Ponente, a Levante in quattro lastroni, ed un pezzo di murato composto di Pietre vive di nove pezzi. Le due testate poi hanno solo due Lastroni, meno che dalla parte di Tramontana ove esistono due Scaglioni in Foglio stante, giacchè il lastrone non giunge all'angolo.

Successivamente chiamati, ed acceduti i due Periti Archeologici, hanno essi girata, e rigirata la Ferrata, ed attentamente osservati i lastroni del Piancito, e le mura laterali, ed assicurano, che non vi si trova alcuna vestigia d'Iscrizioni, nè di Sigle.

Allora ad istanza del Sig. Promotore Fiscale le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime hanno decretato, che tanto nel Pavimento, quanto nelle mura laterali dai due Periti Architetti si faccino dei saggi per rilevare se sianvi a fare o nel Pavimento, o nelle mura laterali ulteriori scavi, e quindi chiusero la presente quinta Sessione.

Ex eodem Processu Quinque Fpiscoporum fol. 33.

Introdotto il Sig. Dottor Luigi Guallaccini Promotor Fiscale narrò, che coll'opera de' Muratori sotto la direzione de' due Periti Architetti sono stati eseguiti i Saggi decretati questa mattina dalle Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime, onde

ha fatto loro istanza, che voglino degnarsi accedere a quel loculo per esaminare ocularmente gli stessi Saggi. Al che aderendo le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime prontamente discesero nel Sotterraneo insieme col Sig. Promotor Fiscale, i due Testimonj Signori D. Filippo Canonico Bellucci Segretario di Monsignor Vescovo di Perugia, e D. Giuseppe Canonico Prosperi Segretario di Monsignor Vescovo di Fuligno, e Noi Notari Cancellieri deputati; e quivi giunti coll' opera dei due Periti Architetti videro, ed esaminarono li saggi fatti in quel loculo nella media e nelle due testate del pavimento per la profondità il medio, e a Tramontana di tre Palmi, a Ostro di un Palmo, e nelle mura laterali per la grossezza a Levante, e Ponente di palmi sei, a Tramontana di due Palmi, e mezzo, a Ostro di due Palmi, e un' Oncia, e tanto nel pavimento, quanto nelle mura laterali trovarono il pavimento, e le mura a contatto collo Scoglio della Montagna; dal che risulta non esservi alcun dubio, che questo loculo sia tanto nella profondità, che da ogni lato situato nel seno della montagna.

Dietro tale oculare ispezione, ed osservazioni, le Signorie loro Illustrissime, e Reverendissime a parere dei due Periti Architetti, a diligenza del Sig. Promotor Fiscale, vennero nel deciso sentimento, che in questo loculo non siavi a fare altre ricerche, e quindi prescrissero ai Periti Architetti, che primieramente chiudessero tutti i saggi fatti, onde evitare al loculo l'umidità derivante dallo Scoglio, e quindi rimettano tutto in pristino, val dire ripongano come prima trovavasi la sottoposta Ferrata, ponendovi sopra l'urna.

Num. 8.
Mensam Arae Maximae Assisinatis Basilicae adit Episcopus Civitatis, scrutaturque, num in ea Corpus D. Francisci condatur. Vacuam invenit.

Adì 20. Aprile 1819. giorno di Martedì nella sera, circa l'ora una.

Autorizzato Monsig. Illustrissimo, e Reverendissimo Giampè Vescovo di Assisi, in addietro dalla Santa Sede, ed ultimamente pregato con Lettera in data da Roma del dì 31. Marzo 1819. dal Reverendissimo Procurator Generale de' PP. Conventuali del tenor seguente cioe = Dentro = Monsignor Illustrissimo, e Reverendissimo = Non fu pensato nella compilazione del Processo formato per la ricognizione del Corpo del Santo Padre, di rilevare, e far costare nel medesimo, che dentro la mensa dell' Altare nulla vi si trova. Una tale circostanza viene stimata necessaria da Monsignor Cardellini, per ribattere l'opi-

nione di quei Scrittori che opinano essere ivi riposto il Sagro Corpo. Viene pertanto pregata V. S. Illustrissima, e Reverendissima a voler fare grazia di mandarmi un' autentico asserto su tale proposito, dopochè avrà fatte quelle osservazioni nel Locale, che crederà opportune, come ne sarà officiata ancora dal P. Custode, a cui fà scrivere il Reverendissimo P. Generale con questo stesso ordinario per tale oggetto, e nell' atto le rinovo ec. Roma 31. Marzo 1819. Devmo Fra Giuseppe Miceli Procurator Generale = Si conferì il sudetto Monsignor Vescovo in compagnia dell' Illmi Sigg. Priore D. Gaetano Giampè, e Canonico D. Gio: Domenico Guiducci Testimonj Deputati, e con me Notaro infrascritto nella Chiesa Patriarcale inferiore, detta di *sotto*, di S. Francesco, e visitato l'Altare Maggiore, detto *l'Altare del Santo*, e *Papale*, fu trovato formato come segue.

La sua mensa, o sia Lapide è tutta un pezzo sano, lunga Palmi quindici, larga palmi sette, e grossa palmo uno circa.

Parte di questa Lapide, o sia Pietra *Bartolomeo Pisano nel Libro delle conformità Lib. 3. part. 2. in fine*, ove dice = *Accadde presso il Castello di S. Severino della Marca Anconitana, che uno, che credevasi oppresso da una Pietra, che doveva porsi sull' Altare del Beato Francesco; rimossagli la Pietra, invocato esso Santo, si alzò su in piedi sano, e salvo.*

S. Bonaventura poi *nella leggenda della vita di S. Francesco al Capo de Miraculis ipsius post mortem ostensis*, nel §. *de his, quos e mortis periculo liberavit* scrive = *Accidit apud Sanctum Severinum in Marchia de Ancona dum lapis praegrandis de Costantinopoli apportatus ad Basilicam B. Francisci multorum viribus traheretur, rapido lapsu est super quemdam trahentium devolutus. Cumque ille non solum crederetur defunctus, sed etiam totaliter comminutus, assistente sibi B. Francisco, et lapidem sublevante, absque omni laesione sanus, et incolumis, lapidis projecto pondere, prosilivit* =

La sudetta Lapide nella sua lunghezza, e larghezza forma le due mense dell' Altare, cioe Papale, che riguarda l'Oriente, e di S. Francesco che guarda l'Occidente in faccia al Coro.

Questa Lapide formando la Mensa de' sudetti due Altari è basata nelle sue quattro estremità sopra numero venti colonnette, che sembrano di marmo, con arcate di disegno gotico, ed ornato di Mosaico nelle facciate de' quattro lati delli sudetti due Altari. Al di dentro in distanza di un palmo circa delle suddette Colonnette si vedono quattro distinte lastre di pietra

rossiccia, che sembrano della Cava della nostra Montagna situate a coltello, formando un quadrangolo, essendo le due lastre anzidette, che sono in facciata de' due sudetti Altari di lunghezza palmi nove, ed once trè per ognuna, e quelle nelle teste, cioè dalla parte del Vangelo, e da parte dell' Epistola di palmi quattro per cadauna, l'altezza di tutte quattro delle sudette lastre, è di palmi quattro e la grossezza di once dieci per cadauna, e queste lapidi in contatto nelle di loro estremità, formano al di dentro dopo le Colonnette un quadrangolo sopra del quale del pari si vede basata la suddetta gran lapide della Mensa de' due Altari.

Ordinò Monsignor Vescovo ai Muratori ivi presenti, che si levasse la lastra del suddetto quadrangolo dalla parte del Vangelo, la quale sembrava esser stata aperta altre volte; e questa in parte rimossa da potervi entrare la testa, e le mani di un Uomo, fu con lumi osservato, e diligenziato tanto da Monsignor Vescovo, quanto dagli anzidetti due Testimonj, che da me Notaro, e dai Muratori nel naturale vuoto, che formavano le quattro lastre componenti il quadrangolo, nulla affatto contenersi, salvi che alcuni pezzi piccoli di pietra, e di mattoni, e poco calcinaccio nel piano rustico di pietre, e calce del sudetto vuoto del quadrangolo.

Ordinò allora Monsignor Vescovo dopo fatta sudetta esatta osservazione ai Muratori, che rimettessero al suo luogo la predetta lastra, e così si restituì alla prima situazione, formando il quadrangolo la predetta lastra, alla presenza di noi sottoscritti.

Assisi questo dì, luogo, mese, ed anno come sopra.

Francesco Maria Vescovo di Assisi
Priore Gaetano Giampè Testimonio
Giandomenico Canonico Guiducci Testimonio.

Luogo ✠ del segno
Luigi Gualaccini Notaro Pubblico deputato in Assisi.

Ex Processu Curiae Episcopi Fulginatium
Pag. 4. terg. et seqq.

Oggi Venerdì due Aprile 1819.

Si è presentata avanti il Reverendissimo Sig. D. Giuseppe Croci Piacentino, Avvocato, e Canonico dell' insigne Basilica di S. Antonio della Città di Piacenza, dell' una, e l'altra Leg-

Num. 9.
Soror Maria Aloisia, cognomine Tullia, ex ordine Do-

miniciano, veteri tumore in genu laborans quum ei applicuisset linteolum admotum de tecto nuper sepulcro D. Francisci in istanti sanatur. Ipsa de hoc Aloisia testimonium dicit.

ge Dottore, e di Monsignor Illustrissimo, e Reverendissimo Vescovo di questa Città di Foligno, tanto nello spirituale, che nel temporale Vicario Generale etc. e me Notaro, e Cancelliere Vescovile infrascritto nel Parlatorio del Venerabile Monastero della Santissima Trinità in Annunziata di questa Città sudetta di Foligno etc.

Suor Maria Luisa Tulli Religiosa Conversa Domenicana nel soppresso Monastero di S. Maria del Popolo di questa medesima Città, ed ora Convittrice nel sudetto Monastero della Santissima Trinità in Annunziata, a me Notaro cognita, a cui fu per ordine di Sua Signoria Reverendissima da me Notaro etc. dato il giuramento dire la verità, conforme promise etc. toccate etc. a delazione di me etc., fu poscia dalla medesima Signoria Sua Reverendissima formalmente esaminata, ed

Interrogata del di lei Nome, Cognome, Padre, Patria, domicilio, e suo esercizio, ed età etc.

Rispose = Io mi chiamo, come gli ho detto, Suor Maria Luisa Tulli di Montefilotrano; sono Religiosa Conversa Domenicana di questo soppresso Monastero di S. Maria del Popolo, ed ora dal mese di Gennaro dell' anno 1815. mi trovo in qualità di Convittrice con altre mie Correligiose Domenicane in questo Ven. Monastero della Santissima Trinità in Annunziata; nel Secolo poi mi chiamavo Maria Figlia del fu Giuseppe Antonio Tulli, e mi trovo costituita nell' età di Anni 43. circa.

Interrogata, quanto tempo sia, che abbia vestito l' Abito Religioso Domenicano in detto soppresso Monastero del Popolo.

Rispose = Nel giorno 17. Luglio 1800. io vestii l'Abito Religioso Domenicano nel soppresso Monastero di Santa Maria del Popolo.

Interrogata a dire se nel tempo che Essa Esponente ritrovasi in questo Monastero della Santissima Trinità in Annunziata sia andata soggetta ad alcun' incomodo nella sua salute, e nel caso affermativo precisi la qualità, e località del sudetto incommodo, e se il medesimo l'abbia sofferto internamente o esternamente nel di lei Corpo, e da quanto tempo in quà.

Rispose = Da quattordici Mesi in circa a questa parte io ho sofferta una Natta nel Ginocchio sinistro, e precisamente nel luogo ove si egnuflette.

Interrogata a descrivere esattamente la mole, e diametro della Natta surriferita.

Rispose = La sudetta Natta era della grandezza di tre dita circa trasversi, e della lunghezza di un dito circa perpendicolare, ed era della qualità carnosa, per cui soffrivo gran dolore, massime nell' inginocchiarmi.

Interrogata a dire, se abbia mai comunicato, ed anche reso ostensibile il sudetto suo incomodo ad alcun Professore, o ad altra Persona di questo stesso Monastero.

Rispose = Io non ho mai comunicato ad alcun Professore di questa Città un tal' incomodo, ma soltanto ne ho parlato più volte, ed ho anche reso ostensibile la sudetta Natta alle mie Compagne Domenicane esistenti in questo stesso Monastero, cioè alla Reverenda Madre Suor Maria Feliciana Carlani, ed a Suor Maria Teresa Natali, non che alla Zitella Carmelitana Papigia degente con me nel sudetto soppresso Monastero di S. Maria del Popolo.

A
Tumorem, qui eius genu occupavit Aloisia medicis nunquam ostendit; attamen Sociabus suis nonnullis patefacere non dubitavit.

Interrogata, se mai, ed in alcun tempo E. E. abbia fatto uso di alcun rimedio per liberarsi dal predetto incomodo, e nel caso affirmativo, dica quale, o quanti rimedj abbia posti in opera.

Rispose = Per la sudetta Natta non ho mai posto in opera rimedio di sorte alcuna.

B
Ad tumorem abigendum nullis unquam pharmacis usa est.

Interrogata, se attualmente vada più soggetta al surriferito incommodo.

Rispose = Non Signore, perchè sono perfettamente guarita, mediante una grazia ricevuta per intercessione del Patriarca S. Francesco.

Iuterrogata a dire in qual giorno preciso seguisse la sudetta Guarigione, o per meglio dire liberaziooe del detto incomodo mediante la grazia suddetta, e se realmente la medesima fosse istantanea.

Rispose = Non posso con sicurezza precisare il giorno, in cui seguì la liberazione da detto mio incomodo, parmi però, che questa accadesse nella notte del giorno venticinque Gennajo ultimo scorso, verso le ore quattro, e mezza all' incirca.

Interrogata a narrare precisamente come, ed in qual modo E. E. sia stata liberata, ed abbia conseguita l' asserita grazia, narrando il tutto con le sue più minute circostanze.

Rispose = Su questo particolare posso assicurarla con tutta verità, che nel sudetto Giorno 25. Gennajo scorso ricevei due Fazzoletti, che mi furono rimessi con lettera dal Rev. Padre Frà Francesco Luigi Piccini Minore Conventuale nel Sagro

C
Sanatur per prodium editum a Deo ad ostendendum, corporeas exuvias,

de quibus disceptatio est, esse corporis D. Francisci requias veras, atque germanas.

Convento di S. Francesco di Assisi, mio Paesano, ed anche mio Confessore in tempo che io dimoravo a Monte Filottrano mia Patria dopo l'espulsione de Religiosi dai loro respettivi Monasteri, il quale mi fece sentire, che detti Fazzoletti avevano toccata l'Urna rinvenuta nello scavo fatto recentemente nella Chiesa di detto Sagro Convento di Assisi per rinvenire il Corpo di S. Francesco, e mi significò, che uno lo ritenessi per mia devozione, e rimandassi l'altro alla di lui Cognata Piera Piccini dimorante in Monte Filottrano, in oggi defonta. La notte dello stesso giorno verso le ore quattro, e mezza, essendo stata da molte ore prima tormentata più del solito dal dolore di detta Natta, risolvei di applicare sopra la medesima, ed allacciarmi strettamente il ginocchio sinistro con uno di detti fazzoletti, e mossa da una gran fede dissi fra me stessa = adesso vedo, se è vero, che sia il corpo di S. Francesco, e di più mi raccomandai tanto, che mi avesse dato qualche segno, perchè a voce piena dicesi, che non sia, e soggiunsi che non lo averei levato se non mi faceva la grazia = Piena di questa Fiducia io mi posi a Letto. Pochi momenti dopo, e nella circostanza, che non mi ero ancora addormentata, intesi improvisamente un gran colpo nella porta della mia Camera. Contestualmenta vidi un gran lampo di fuoco dentro la detta Camera, per cui dubitando, che fosse un qualche temporale, mi alzai immediatamente da Letto, mi portai alla Fenestra, aprendo soltanto i puri Sportelli, o siano scuri della medesima, e rilevai, che il tempo era buono, e rilevai pure posteriormente, che la Porta della sudetta mia Camera trovavasi fermata nella maniera, che l'avevo chiusa. Ritornai a Letto, e poco dopo viddi un' altro lampo più grande del primo entro la stessa mia Camera. Nell' atto, che stavo meditando cosa potesse essere ciò, tornai a rivedere pochi minuti dopo il terzo lampo, che sempre più m' illuminò la Camera. A questi segni replicati, cominciai sulle prime a raccapricciare, quindi riflettendo, che mi ero infasciato il Ginocchio col sudetto Fazzoletto, pensai, che S. Francesco fosse quello, che mi avesse dati quei segni per farmi la grazia richiestagli; motivo per cui avendo sempre più concepita fiducia nel medesimo, me gli raccomandai con efficacia per ottenerne la grazia. Fatto è, che pochi momenti dopo non intesi più alcun dolore nell' anzidetto ginocchio, e soltanto intesi col tocco delle mie mani, che la detta Natta esisteva

ancora nel medesimo luogo. Liberata così dal sudetto dolore presi sonno. Risvegliatami sul fare del giorno, e continuando a non avere più il detto dolore nel ginocchio, volli sentire, se vi esisteva più la detta Natta, e posta la mano sotto il detto Fazzoletto, con cui restava infasciato, con mia somma consolazione intesi, che la detta Natta era svanita affatto. Venuto il giorno chiaro, mi alzai da Letto, ed allora viddi ocularmente, che detta Natta non vi era più; che il ginocchio era ritornato nel suo primiero stato naturale, e che non avevo più alcun dolore nel medesimo; motivo per cui io dissi subito frà me stessa, che la detta mia guarigione era seguita per grazia ricevuta dal sudetto Serafico Padre S. Francesco, mediante l'applicazione fatta nell' anzidetto mio ginocchio del surriferito fazzoletto, che avea toccata la sudetta Urna. Ed eccole raccontato il fatto sudetto con tutte le sue minute circostanze.

Interrogata a dire se nello stesso giorno che essa si trovò libera affatto dalla sudetta Natta raccontasse il fatto accadutole, e la grazia ricevuta dal sudetto Serafico S. Francesco ad alcuna Monaca di questo Monastero, ed anche facesse osservare a quella, o quelle, che la medesima non avea più la detta Natta, e che era libera da tale suo incomodo.

Rispose = Ottenuta la sudetta guarigione nel modo, che ho di sopra narrato, io non l'ho palesato ad alcuna di queste Monache, e molto meno ho fatto vedere ad alcuna di esse di non avere più detta Natta. (*)

Interrogata se una tal guarigione l'abbia almeno manifestata ad alcuna altra Persona estranea di questo Monastero, e nel caso affermativo nomini la Persona, o Persone, alle quali l'ha palesata.

Rispose = Io a due sole Persone fuori di Confessione ho

(*) *Quum interrogatio, quam haec responsio subsequitur, sit*: Se nello stesso giorno, ch' essa Esponente si trovò libera affatto dalla suddetta Natta, raccontasse il fatto accadutole, e la grazia ricevuta etc. *hinc merito Aloysia negando respondet. Non enim* nello stesso giorno, *vel potius die postero noctis illius, qua, ope Francisci convaluit, habuit hac de re sermonem cum ulla sociarum. Deinde tamen multis elapsis diebus, non earum aliquas celavit sanitatem receptam; quod patet ex iis, quae mox sequuntur, quum* Theresia Natalia, Maria Carmelitana Papia, *ac* Maria Feliciana Carlania *subduntur examini, praesertim quum illae secunda vice interrogantur.*

palesato il sudetto fatto con tutte le sue circostanze sudette, cioè al sudetto Padre Francesco Luigi Piccini, ed al molto Reverendo Padre Maestro Barattani anch' esso Minore Conventuale dimorante nella Terra di Montefilottrano sua Patria, per mezzo di Lettere.

Interrogata a descrivere esattamente il sudetto Fazzoletto rimessole dal nominato Padre Piccini, tanto nella sua qualità, che nel colore, e sua grandezza.

Rispose = Il Fazzoletto, che mi fù rimesso spontaneamente, e senza alcuna mia richiesta dal sudetto Padre Piccini era di tela bianca ordinaria di Bottega di giusta grandezza; e di figura quasi quadrata, il quale tutt' ora esiste presso di me.

Ex eodem Processu Pag. 10. *in fin. et seqq.*

D
Examini subiicitur Sacra Virgo Maria Feliciana Carlania *cuius* testimonio probatur *primum*, ut dici solet, miraculi *Extremum*, nimirum Aloysiam laborasse tumore, qui assiduo illam dolore convelleret.

Interrogata, se sappia che la sudetta Suor Maria Luisa nel tempo, che essa si trova in questo Monastero sia andata soggetta ad alcun' incommodo nella sua salute.

Rispose = Io sò, che da più mesi in dietro la sudetta Suor Maria Luisa era travagliata da una Natta nel ginocchio sinistro, che la faceva addolorare continuamente, e che qualche volta gl' impediva anche di stare in ginocchio; e tutto ciò lo sò non solo, perche Essa più volte me lo ha manifestato, ma anche perchè più volte l'ha fatta vedere, ed io di volta in volta l'ho sempre consigliata di farsela osservare da un qualche Professore per procurarsi la guarigione.

Interrogata a descrivere esattamente la sudetta Natta.

Rispose = La sudetta Natta era della larghezza di due, o trè dita incirca, e della lunghezza di un dito incirca, e di qualità carnosa.

Interrogata se sappia, o resti essa in qualunque altro miglior modo informata, che la sudetta Suor Maria Luisa abbia approfittato de suoi consigli con farsi visitare e medicare la sudetta Natta da alcun Professore, e qualora etc.

Rispose = Io non sò precisamente se la detta Suor Maria Luisa abbia manifestato il sudetto suo incommodo ad alcun Professore; ma mi giova credere di nò sicuramente, giacchè avendo sempre la medesima in qualche modo dipenduto da me, me lo avrebbe manifestato.

Interrogata, se sappia che la ridetta Suor Maria Luisa abbia attualmente una tal Natta.

Rispose = Io non sò, perchè è qualche tempo, che non me ne ha parlato più sù tal particolare.

Ex eodem Processu Pag. 12. terg. et seqq.

Interrogata se sappia, che la predetta Suor Maria Luisa da che abita in questo Monastero abbia sofferto alcun' incommodo nella sua salute.

Rispose = Io sò che la sudetta Suor Maria Luisa da molti mesi addietro è stata tormentata da una Natta dal Ginocchio Sinistro, la quale di tanto in tanto gl' impediva ancora di stare genuflessa, e tutto questo io lo sò non solamente perchè la medesima me l' ha confidato, ma anche perchè più volte me l'ha fatta vedere.

E Examini subiicitur Sacra Virgo Maria Theresia Natalia, a qua eruitur *primum Extremum* miraculi, scilicet a tumore morbus, qui Aloysiam vexabat.

Interrogata a descrivere esattamente la Natta predetta.

Rispose = La sudetta Natta era assai grossa, ed elevata, ed a mio credere era della larghezza di trè dita incirca, ed un dito in circa perpendicolare di altezza, e di qualità carnosa.

Interrogata, se sappia, che la sudetta Suor Maria Luisa abbia manifestato il sudetto suo incomodo ad alcun Professore, e da quello siasi fatta visitare, e curare.

Rispose = Io sono ben certa, che la medesima non ha manifestato il sudetto suo incomodo ad alcun Professore, ed altresì non ha fatto uso di alcun rimedio per liberarsene.

F Nec Medicos consulit Aloysia, nec ullis medicamentis est usa.

Interrogata, se sappia che ora abbia più la sudetta Natta.

Rispose = Fin dal giorno di jeri, che la medesima Suor Maria Luisa mi manifestò, ed anche mi fece vedere, che non aveva più la sudetta Natta per grazia ricevuta (come mi disse da S. Francesco) per averla infasciata con un Fazzoletto, che avea toccato la sua Urna, io mi sono sempre creduto, ch' Ella continuasse ad avere la sudetta Natta.

G Probatur miraculi *extremum alterum*, nempe Aloysiam ope D. Francisci convaluisse.

Ex eodem Processu pag. 14. terg. et seqq.

Interrogata a dire se la sudetta Suor Maria Luisa Tulli in tempo, che trovasi in questo sudetto Monastero sappia ch' Essa sia andata soggetta ad alcun' incomodo di salute.

Rispose = Io sò che sono molti Mesi, che Ella era travagliata da una Natta, che portava nel ginocchio sinistro, e tutto ciò lo sò, non solamente perchè la medesima più vol-

H Interrogatur Maria Papia, degens in Sacrarum Virginum Aede, ac de gravi Aloysiae morbo, ut te-

stis osulata fidem facit.

te si è lagnata con me del sudetto male; ma anche perchè mel' ha fatta vedere più volte.

Interrogata a descrivere con precisione la Natta sudetta.

Rispose = La sudetta Natta era della grossezza di un Uovo di Gallina, e dell' altezza, e lunghezza di un Uovo di Polanga.

Interrogata, se sappia, che la predetta Suor Maria Luisa abbia mai, ed in qualunque tempo fatta osservare ad alcun Professore la sudetta Natta, oppure, che v'abbia applicato sopra la medesima alcun rimedio.

Rispose = Io sono più che certa, che essa non ha fatto mai vedere la sudetta Natta ad alcun Professore, perchè la medesima più volte mi ha detto, che non solo si vergognava, ma perchè ancora aveva paura che gliè l'avessero tagliata, e sò altresì, che alla medesima Natta non vi ha mai applicato alcun rimedio, perchè essa più volte me lo ha detto colla propria bocca.

I
Insuper de usu remediorum nullo

Interrogata, se sappia che detta Suor Maria Luisa attualmente vada ancor soggetta alla detta Natta.

K
Itemque de miraculi *altero extremo*: probaturque Aloysiam iu istanti sanatam, quum a postremis Januarii mensis diebus haud questa sit, ut solebat, se a tumore in genu assurgente torqueri.

Rispose = Su questo particolare devo dirle, che dall' ultimi giorni del passato Mese di Gennaro sino al presente la sudetta Maria Luisa non si è più lagnata con me come era solita della sudetta Natta. Jeri poi solamente seppi da Essa che non l'aveva più, per una grazia ricevuta da S. Francesco, mediante l'applicazione che aveva fatto di un Fazoletto sopra la detta Natta, che aveva toccato l'Urna di S. Francesco esistente in un sotteraneo della Chiesa del Sagro Convento di Assisi, e che gli era stato trasmesso dal Padre Piccini dell' Ordine de Minori Conventuali residente nel sudetto Sagro Convento nel sudetto Mese di Gennajo. Io poi non sò se realmente l'abbia, o non l'abbia più la sudetta Natta, perchè non me l'ha fatta vedere dopo il sudetto tempo della supposta Grazia.

Ex eodem Processu Pag. 15. *terg. et seqq.*

Oggi Mercoldì 9. Giugno 1819.

E' comparso personalmente avanti il Rmo Signor Arciprete D. Giovanni Martino Roncalli Pro-Vicario Generale di questa Città di Foligno, e me Notaro, e Cancelliere Vescovile infrascritto nella Cancellaria Vescovile.

Il Nobil Uomo Sig. Serafino Frenfanelli Procuratore Fiscale di questo Tribunale Vescovile, il quale per debito del suo officio espose, e fece istanza come segue cioè:

Stante la poca avvedutezza della Religiosa Conversa Domenicana Suor Maria Luisa Tulli, ora Convittrice in questo Venerabile Monastero dell'Ordine Francescano, e sotto il titolo della Santissima Trinità in Annunziata, di non avere immediatamente manifestata l'asserta Grazia istantanea ricevuta per mezzo del Serafico Padre S. Francesco, nè alla Superiora, nè alle altre Religiose tanto Corali, quanto Converse di detto Monastero, e molto meno di avere fatto osservare alle sue Compagne Domenicane Reverenda Suor Maria Feliciana Carlani, Suor Maria Teresa Natali, ed alla Signora Maria Carmelitana Papi esistenti nel predetto Monastero, colle quali prima della sudetta Grazia più volte si era lagnata di avere l'incommodo della sudetta Natta, e glie l'aveva anche fatta vedere, di non avere, dissi, fatto osservare alle medesime, che non aveva più la sudetta Natta, io credo necessario, per togliere ogni equivoco, e per venire in chiaro della verità, a maggior gloria di Dio, e del sudetto S. Padre, di sottoporre nuovamente all'esame la predetta Suor Maria Luisa Tulli, affinchè dichiari con maggior precisione, quali fossero l'espressioni usate secolei per Lettera dal Reverendo Padre Fra Francesco Luigi Piccini, quando le trasmise li due Fazzoletti, di cui nel presente Processo, e quali precisamente fossero li soliloquii da essa fatti, allorchè applicò uno delli sudetti due Fazoletti alla Natta sudetta; come pure le sunnominate Monache Reverenda suor Maria Feliciana Carlani, Suor Maria Teresa Natali, e la Signora Maria Carmelitana Papi, per sapere, e rilevare dalle medesime, se siano informate, che la surriferita Suor Maria Luisa Tulli vada, o nò più soggetta al predetto incommodo della Natta, e nel caso, che siano informate, che non l'abbia più, da quanto tempo in quà essa trovasi liberata dalla medesima, ed in quale modo; e se dopo la sudetta guarigione ottenuta, mediante la supposta grazia, abbiano osservato, come facesse, e faccia anche attualmente le sue Genuflessioni.

L. Modestissima Virgo Aloysia, ne proderet se D. Francisco dilectam, caelestique ope exemptam a morbo, id silentio diuturno texerat.

Tanta etc.

Pietro Cecconi Cancelliere Vescovile.

Ex eodem Processu Pag. 18. , *et seq.*

M
Rursum examini subiicitur Aloysia.

Interrogata a dire quali fossero precisamente l'espressioni seco lei usate per Lettera del Reverendo Padre Fra Francesco Luigi Piccini nella circostanza, che le trasmise li due Fazzoletti, di cui parlò nel suo primo Esame.

Rispose = Nel trasmettermi, che fece il sudetto Padre Piccini li sopra descritti due Fazzoletti, accompagnati da una sua Lettera, che ricevei nel giorno venticinque scaduto Gennajo, come già le dissi nell'altro mio Esame, mi fece sentire, che li detti due Fazzoletti avevano toccato l'Urna, dentro la quale si trovò nello scavo fatto il corpo, che si vuole essere di S. Francesco, e mi significò, che uno lo ritenessi per mia divozione, e l'altro lo inoltrassi alla di lui Cognata Piera Piccini dimorante in Monte Fiolttrano sua Patria, in oggi defonta; e se nell'altro mio Esame avessi equivocato con qualche parola, sarà stato, che non avrò saputo esprimermi bene, ma la verità è come ora le ho detto.

Interrogata a dire quali fossero precisamente li soliloquj, che essa facesse allorquando nell'indicata notte si applicò sopra la sudetta Natta, e si allacciò stretto al sudetto Ginocchio addolorato uno de sudetti Fazzoletti.

Rispose = Allorchè nell' indicata notte applicai sopra la sudetta Natta, e mi allacciai strettamente al Ginocchio sinistro uno de sudetti Fazzoletti, mossa come dichiarai l'altra volta da una gran fede, dissi fra me stessa = siccome molti dicono, che il Corpo ritrovato nella sudetta Urna non sia quello di S. Francesco, così sarò allora sicura essere realmente il di Lui Corpo, quando mi farà la Grazia, e raccomandandandomi fervorosamente al Santo Serafico, lo pregai, che mi dasse un qualche sensibile segno, per assicurarmene, e mi posi a letto = Questo è tutto quello, cha mi sono intesa di dire anche nell'altro sudetto mio primo Esame sù tale particolare, e questa è la pura verità sul proposito, confermando nel rimanente il predetto mio primo Esame.

Ex eod. Processu pag. 20. *et seqq.*

N
Iterum Sacra Virgo Maria Feliciana Carlania interrogatur.

Interrogata se sappia, che la sudetta Suor Maria Luisa vada, o nò più soggetta alla sudetta Natta.

Rispose = Io so, che la sudetta Maria Luisa non ha

più la sudetta Natta nel Ginocchio sinistro, ed è perfettamente guarita dalla medesima, perchè essa stessa mi ha fatto vedere dopo la sudetta guarigione più volte il sudetto Ginocchio sinistro, nel quale la portava.

Interrogata a dire se sappia precisamente quanto tempo sia, che la predetta Suor Maria Luisa sia perfettamente guarita dalla sudetta Natta, e come, ed in quale modo.

Rispose = A mio credere devono essere quattro, o cinque mesi, che la sudetta Suor Maria Luisa è perfettamente guarita dalla sudetta Natta, e secondo quello, che più volte mi ha detto per una Grazia istantanea ricevuta dal Serafico Padre S. Francesco, mediante l'applicazione fatta sopra la medesima di un Fazoletto, che avea toccata l'Urna, che fu rinvenuta nello scavo ultimamente fatto nella Chiesa del Sagro Convento di Assisi, dentro la quale si vuole, che vi fosse il Corpo di San Francesco. Se debbo dirle il mio sentimento, essendo da molti mesi addietro, che la sudetta Suor Maria Luisa andava travagliata dalla sudetta Natta, che continuamente la teneva addolorata, e di tanto in tanto le impediva ancora di stare in ginocchio; e d'altronde essendo, come le ho detto di sopra, quattro, o cinque mesi in circa, che essa non si è più lagnata della sudetta Natta, nè del dolore, che le arrecava, ed avendola veduta dall'epoca sudetta fino al presente giorno fare libere le genuflessioni, e senza veruno incomodo, ed avendomi altresì la medesima Suor Maria Luisa fatto osservare, che non aveva più nell'anzidetto Ginocchio sinistro l'anzidetta Natta, che antecedentemente avevo più volte veduta in esso, ho creduto, che se ne sia liberata per mezzo della sudetta Grazia, tanto più, che per quanto io sò la detta Suor Maria Luisa non ha mai manifestato ad alcun Professore il sudetto suo incomodo, e per conseguenza non si è potuta prevalere dell'opera de' medesimi, nè di alcun medicamento, o rimedio, che le fosse stato dalli sudetti Professori prescritto. Ed ecco quanto per verità le potevo dire sù tale particolare.

O
Congruit narrationi Aloysiae tempus, quo illam a morbo liberatam sensit, agnovitque Carlania, ideoque constat de *secundo extremo* miraculi., sanatione scilicet Aloysiae in instanti.

Ex eodem Processu pag. 22. terg. et seq.

Interrogata, se sappia che la sunnominata Suor Maria Luisa Tulli abbia più, o nò la sudetta Natta,

Rispose = Io sò che la sudetta Suor Maria Luisa non ha

P
Rursum multa quaerunt a Sacra Virgine Maria Theresia Natalia.

più la sudetta Natta nel Ginocchio Sinistro, ed è perfettamente guarita dalla medesima, e tutto ciò io lo sò, perchè ella stessa mi ha fatto osservare dopo la sudetta guarigione il Ginocchio sinistro, ed ho riscontrato, che non aveva più la predetta Natta.

Interrogata a dire se sappia precisamente quanto tempo sia, che la surriferita Suor Maria Luisa siasi perfettamente guarita dalla suddetta Natta, e come, ed in quale modo ne sia seguita la sudetta guarigione.

Q
Pulchre convenit narrationi Aloysiae narratio Nataliae, quo Aloysiam cognovit non amplius morbo laborare. Constat igitur de *altero extremo* prodigii.

Rispose = Per quanto mi ricordo la sudetta Suor Maria Luisa è perfettamente guarita della suddetta Natta fin dalli ultimi giorni dello scaduto Mese di Gennajo, e secondo quello, che ella mi disse qualche tempo dopo, e che replicatamente posteriormente mi ha rattificato per una grazia istantanea ricevuta dal Serafico Padre S. Francesco, mediante l'applicazione fatta sopra la detta Natta di un Fazzoletto, che avea toccata l'Urna, che fù rinvenuta nello scavo, mesi sono fatto nella Chiesa del Sagro Convento di Assisi, dentro la quale si vuole che vi fosse il Corpo di S. Francesco. Se debbo dirle la mia opinativa, siccome erano molti mesi addietro, che la sudetta Suor Maria Luisa era tormentata dalla sudetta Natta, che continuamente la teneva addolorata, e di tanto in tanto le impediva eziandio di stare in ginocchio, in maniera tale, che se una qualche volta la medesima si credeva obligata di doversi inginocchiare si faceva un Letto per terra sotto il sudetto Ginocchio sinistro addolorato con un Fazzoletto più volte raddoppiato, ed arrotolato per soffrire meno dolore; e d'altronde essendo, come le ho detto di sopra dalla fine di Gennaro a questa parte, che essa non si è più lagnata della sudetta Natta, ne del dolore, che le arrecava, ed avendola sempre veduta dall'epoca sudetta fino al presente giorno fare libere le sue Genuflessioni, ed avendomi altresì la medesima suor Maria Luisa dopo l'epoca sudetta fatto più volte osservare fino a pochi giorni addietro, che non aveva più nell' anzidetto Ginocchio sinistro la sndetta Natta, che antecedentemente al sudetto tempo della Guarigione avevo più volte osservata nel ridetto Ginocchio, così anche io ho creduto sempre, che la sunnominata Suor Maria Luisa se ne sia liberata per mezzo della sudetta grazia ricevuta dal detto Santo Padre Francesco, tanto più che io sono certa, che la medesima non ha mai manifestato ad alcun Professore il sudetto suo incomodo, e per con-

seguenza per liberarsi dal sudetto malore non si è potuto prevalere dell' opera delli medesimi, e di alcun medicamento che le fosse stato dalli sudetti Professori prescritto. Ed ecco quanto era a mia notizia, e potevo dirle con tutta ingenuità sopra un tale particolare.

Ex eodem Processu pag. 27., et seqq.

Interrogata se sappia, che la sudetta Suor Maria Luisa Tulli abbia più, o nò la sudetta Natta.

R
Maria Carmelitana Papia, cum Sacris Virginibus degens, examini subditur rursum.

Rispose = Io sò benissimo, che la sullodata Suor Maria Luisa fin dalli ultimi giorni dello scaduto mese di Gennajo non và più soggetta alla sudetta Natta nel Ginocchio sinistro dove la portrva, ed è perfettamente guarita della medesima, e lo sò perchè ella stessa più volte mi ha fatto vedere dopo la sudetta epoca, e fino anche a pochi giorni addietro, che non aveva più nell' anzidetto Ginocchio la sudetta Natta.

Interrogata a dire, se sappia precisamente quanto tempo sia, che la predetta Suor Maria Luisa sia perfettamente guarita della surriferita Natta, e come, ed in quale modo se ne sia precisamente liberata.

S
Noscit Papia convaluisse a tumore Aloysiam sub exitum mensis Januarii; quod consentaneum est narrationi ipsiu Aloysiae; ideoque de eius sanatione in istanti, quam tot testes probant, non licet ambigere.

Rispose = Come ho detto di sopra fin dalli ultimi giorni dello scaduto mese di Gennajo la sudetta Suor Maria Luisa trovasi perfettamente guarita, e liberata dalla sudetta Natta, e secondo quello, che ella mi disse alcuni Mesi dopo, e che in seguito mi ha molte volte ratificato, per una grazia istantanea ricevuta per mezzo del Serafico Padre S. Francesco, mediante l'applicazione fatta sopra la medesima Natta di un Fazoletto, il quale aveva toccata l' Urna che fù rinvenuta nello Scavo ultimamente fatto nella Chiesa del Sagro Convento di Assisi, dentro la quale si vuole, che vi fosse il Corpo del suddetto Padre S. Francesco. Se io debbo dirle il mio sentimento, e la mia opinione; essendo da molti Mesi addietro alla predetta epoca dell'ultimi di Gennaro sudetto, che la surriferita Suor Maria Luisa andava soggetta al sudetto incommodo della Natta, cha quasi di continuo la tormentava, e che di tanto in tanto le impediva altresì di fare le genuflessioni, tantochè, se la medesima una qualche volta si credeva in obbligo d'inginocchiarsi, si premuniva di un Letto per terra sotto al Ginocchio sinistro, in cui la portava, con un Fazzoletto più volte raddoppiato, ed arrotolato per soffrire meno dolore, ed essendo, come

le ho detto di sopra, fin dalli ultimi di Gennaro, che essa non si è più lagnata della suddetta Natta, nè del dolore, che le arrecava, ed avendola veduta dall'epoca suddetta fino al presente giorno fare sempre libere le sue geneflussioni, e senza verun incomodo, ed avendomi finalmente la medesima Suor Maria Luisa più volte fatto osservare, ed anche in questi ultimi giorni, che non avea più nell'anzidetto Ginocchio sinistro la predetta Natta, che precedentemente all'epoca predetta delli ultimi di Gennaro più volte avevo veduta nel medesimo Ginocchio, così ho sempre creduto, come credo anche presentemente, che essa se ne sia liberata per mezzo della sudetta grazia ricevuta da S. Frencesco, tanto più, che io sono certissima, che la nominata Suor Maria Luisa, non ha mai manifestato, nè fatto vedere la suddetta Natta ad alcun Professore, e per conseguenza non si può ripetere, che la sua guarigione sia derivata nè dall' opera delli medesimi, nè da alcun medicamento, che le sia stato da essi prescritto. Ed ecco quanto per verità era a mia notizia, e potevo dirle sopra tale particolare.

Ex peculiari Processu Episcopi Asisinatium pag. 1., *et seqq.*

In Nome di Dio Amen = A dì 5. Luglio 1819.

Num. 10. Ioseph Natalini, laborans inveterato articulorum dolore, ex causis valde noxiis exorto, quum iacuisset supra lapidem, qui arcae, D. Francisci Reliquias gerenti, erat pro operculo, protinus, perfecteque convalescit.

Costituito Giuseppe Natalini chiamato Bardelloni alla presenza di Monsignor Illustrissimo, e Reverendissimo Giampè Vescovo di Assisi, ed interrogato come si chiamasse, quanti anni contasse, di qual Città, o Paese sia, a qual Parrocchia appartenesse, e qual mestiere esercitasse.

Rispose = Mi chiamo Giuseppe Natalini, che volgarmente mi chiamano Bardellone; corro l'età di circa anni quarantotto; sono di questa Città di Assisi; sono Vedovo, e Parrocchiano della Cura di S. Pietro di Assisi, ed esercito il Mestiere di Mulattiere di Olio.

Interrogato da Monsignor Vescovo, se sempre abbia goduto perfetta salute, e se sia sato afflitto da qualche malattia, di qual sorte di Malattia, e per quanto tempo, e colle circostanze.

Rispose = Che per il corso di più d'anni quattro sono stato afflitto da dolori reumatici per un reuma universale per tutto il corpo, e che per tre o quattro volte in ogni anno si avan-

zavano con tale spasimo i dolori, che venivo obbligato di restare molti giorni in ogni volta a giacere nel letto spasimando; e con particolarità nell' anno passato a tutto lo scorso Gennaro, e primo Febraro furono talmente forti, ed acuti li sudetti dolori, che mi sequestrarono in letto per due Mesi, senza poter far moto, in quale corso di tempo, come nelle repliche de' dolori più afflittivi degl' anni passati veniva assistito per la Cura dal Sig. Dottore Giosafat Rossi Medico condotto, da lui mi furono apprestati tanti medicamenti, ma senza verun profitto, o vantaggio, giacchè il Reuma proseguiva a tormentarmi con eguali spasimi.

Interrogato nuovamente da Monsignor Vescovo, se siasi liberato da tali dolori, e se perfettàmente, con quali rimedj, o da quanto tempo.

Rispose = Che proseguendo i dolori a tormentarmi, come sopra dissi, e non vedendo alcun profitto dall'uso de'medicamenti, mi fu insinuato dalla pia Donna Maria Rossetti moglie di Benedetto Rossetti detto Caffone di portarmi alla Tomba del Serafico Patriarca S.Francesco, e raccomandarmi allo stesso per ottenerne la grazia. In effetto nel giorno primo Febrajo prossimo passato 1819. circa le ore 20. accompagnato dal suddetto Benedetto Caffoni, mi portai a gran stento alla Tomba di S. Francesco nell' atto, che gl' Illustrissimi, e Reverendissimi Monsignori Vescovi assistevano a sigillare la Gabbia di Ferro dentro la quale l'Urna di Pietra, nella quale si è trovato il Corpo, che si assicura di S.Francesco, e pieno di vera fede mi raccomandai al Santo per liberarmi dai dolori, e non contento di ciò, mi portai accompagnato dal suddetto Benedetto Rossetti innanzi all'Altare della Concezzione, ove si trovava estratta la Lapide, la quale era stata rinvenuta posta sopra la suddetta Urna, e coricatomi disteso sopra la stessa, con egual fiducia nel Santo Patriarca, svanirono immediatamente tutti i dolori, mi si sgonfiarono le gambe, e mi alzai subito perfettamente sano, e libero, e fin da quel momento sono stato di perfetta salute, lo che attesto con giuramento, onde ne riconosco la mia perfetta istantanea guarigione per miracolo del Patriarca S.Francesco.

Interrogato da Monsignor Vescovo il suddetto Natalini se vi erano altre persone, quando si distese sopra la Lapide.

Rispose = Vi era come ho detto Benedetto Rossetti, Cesare Mariani, Antonio Mariani, Angiolo Perotti, Francesco Barile, e altri etc. k 2

E così depose Giuseppe Natalini con suo giuramento toccati li Santi Vangeli, e si sottoscrisse. In fede etc.

Io Giuseppe Natalini ho deposto quanto sopra mano propria.

F. M. Vescovo di Assisi.

Luigi Gualaccini Notaro pubblico deputato, e presente al detto esame etc.

Successivamente nello stesso giorno costituito nel luogo come sopra avanti Monsignor Illustrissimo Vescovo di Assisi Benedetto Rossetti dell'Aquila, e da circa trent'anni domiciliato in questa Città di Assisi sotto la Cura di S. Pietro, di anni circa cinquantatre, il quale fu da sua Signoria Illustrissima, e Reverendissima

Interrogato se conosce Giuseppe Natalini detto Bardelloni, se abbia cognizione di essere stato ammalato, di qual sorte di malattia, se abbia accompagnato il sudetto Natalini alla Tomba di S. Francesco, se l'abbia veduto afflitto da dolori distendere sopra la Lapide, che era stata rinvenuta posta sopra l'Urna, nella quale si è trovato il Corpo, che si assicura di S. Francesco.

Rispose = Io conosco benissimo Giuseppe Natalini detto Bardellone, sò che è stato un pezzo ammalato di reumatismo, che aveva gonfie le gambe, e che stando a letto non si poteva muovere, e che mi chiamava ad ajutarlo, perchè lo portassi molte volte al commodo. Questo Natalini per insinuazione di mia Moglie si fece portar da me alla Tomba di S. Francesco molto addolorato, e che dopo averlo accompagnato alla Tomba del Santo lo accompagnai ancora vicino all' Altare della Concezzione, dove era la Lapide, che fu trovata sopra l'Urna, dove si è trovato il Corpo, che si assicura di S. Francesco, e lo viddi gettarsi sopra la detta Lapide, buttar via il Cappello, raccomandarsi al Santo, e poi si alzò subito, riprese il Cappello, e libero dal male tornò con me a casa sua tutto contento; e così depose il detto Benedetto Rossetti per essere la pura verità, e giurò toccato il S. Vangelo, e si sottoscrisse. In fede etc.

Benedetto Rossetti ho deposto quanto sopra mano propria.

F. M. Vescovo di Assisi.

Luigi Gualaccini Notaro pubblico deputato, e presente al detto esame.

Successivamente in detto giorno, luogo etc. avanti sua Si-

gnoria Illustrissima, e Reverendissima Monsignor Vescovo di Assisi costituito Antonio figlio di Pietro Mariani di professione Muratore di questa Città di Assisi della Parrocchia di S.Stefano di anni circa trentadue, il quale interrogato da Monsignor Vescovo se abbia cognizione di Giuseppe Natalini detto Bardellone, se sappia essere stato malato, di qual male, e se si sia trovato, quando il Bardelloni si distese sopra la Pietra, o Lapide, che fu trovata sopra l'Urna, dove si è trovato il Corpo, che si assicura di S. Francesco.

Rispose = Io conosco benissimo Giuseppe Natalini, sò che è stato malato di Reumatismo, e che così malato, e addolorato si portò alla Tomba di S.Francesco accompagnato da Benedetto Rossetti. Mi trovai ancora presente, quando il detto Bardelloni si gettò sopra la Lapide, che fu rinvenuta posta sopra l'Urna, nella quale si è trovato il Corpo, che si assicura di S.Francesco; lo vidi inoltre alzarsi libero dalla detta Lapide, prendere il suo Cappello, e dire: *S. Francesco mi ha fatto la grazia*, e così quasi correndo partire dalla detta Chiesa allegro, e contento.

Così depose il sopraddetto Antonio Mariani anche con suo giuramento per essere la pura verità, e così giurò toccato il Santo Vangelo, e si sottoscrisse. In fede etc.

Io Antonio Mariani ho deposto quanto sopra mano propria.

F. M. Vescovo di Assisi.

Luigi Gualaccini Notaro pubblico deputato, e presente al detto esame.

Al Nome del Signore. Amen.

Assisi 5. *Luglio* 1819.

Num. 11.
Testimonium Medici de *Natalini* morbo ex antiqua, gravique causa; tum insuper de inutili remediorum ad illum depellendum usu; ac denique de *Na-*

Nei due anni circa che mi trovo Medico condotto in questa Città, ho visitato più, e più volte Giuseppe Natalini volgarmente chiamato Bardellone per un Reuma universale cronico; malattia, che riconosceva antiche, ed inveterate cause. Mi ricordo, che più volte ha dovuto per tal malore guardare il Letto, ma in particolar modo nell'anno scorso, che per circa due mesi rimase impotente a muoversi. Non ho lasciato di prescriverle quei rimedj, che mi ha suggerito l'arte medica, e posso con sincerità asserire, che non ho veduto dai mede-

talinio nunc benevalente, idoneoque exercendis muneribus laboriosis.

simi prodursi un' effetto vantaggioso, o almeno costante. Ora per accidente, e senza essere stato dal medesimo fatto chiamare l'ho riveduto sano, vegeto, e pronto all'esercizio di faticosi impieghi, e lunghi viaggi. In seguito di tutto ciò essendomi un giorno incontrato con il medesimo lo interrogai come si fosse così guarito, ed egli mi rispose, che lo credeva per miracolo di S. Francesco. Ciò è quanto in fede etc.

Giosafat Rossi Medico.

REVISA

Aloysius Gardellini S. Fidei Sub-Promotor.

SENTENTIAE DICTAE

A PROCURATORIBUS GENERALIBUS

FAMILIARUM FRANCISCALIUM

IN CAUSA

INVENTI CORPORIS D. FRANCISCI

ORD. MINORUM PARENTIS

ADNOTATIONES SUBIECIT

FRANCISCUS GUADAGNIUS ADV.

ROMAE MDCCCXX.

TYPIS REV. CAM. APOST.

IN OPUSCULA, SEU SENTENTIAS
QUAE SEQUUNTUR
FRANCISCI GUADAGNI ADV.

MONITUM

Causæ, quam recepi, plurimum fidens, simulque haud ignarus, iura causarum obtrectatione exsplendescere, optabam equidem, acres adversarios, et ingeniosos contra me consistere, et in probationes meas impetum dare. Haud vero secus res cecidit; et abunde impressionum, ac præliorum fuit. Ac quamvis illi arma moverint, negarintque in ossa, ac cineres solutum, ac prolapsum corpus haberi posse pro exuvio mortali D. Francisci, quos pacatissimos esse oportebat, et de hoc saltem capite mecum voluntate, ac voce consentire; non ægre tamen id fero, quum cogito, eos studiose congerendo quæcumque pro incorruptione sacri corporis excogitari ab acutis hominibus possint, patefecisse aditum mihi ad hunc controversiæ locum novo rationum auctu, novaque documentorum accessione locupletandum.

Placuit autem PROVIDENTISSIMO PONTIFICI, ET DOMINO NOSTRO PIO VII in causa exuviarum Patriarchæ Minorum Francisci libere iudicium ferre quamlibet ex iis familiis, in quas totus minorum sectus est Ordo. Quare, postquam *Conventuales pientissimi Viri*, paternorum cinerum honori studentes, sua per me sensa prompserunt, licuit de eodem argumento e sua opinione disserere *Observantibus*, ac *Reformatis* Patribus, qui, quum uni, eidemque Moderatori Generali subsint, in unam familiam coalescunt; licuit Religiosis Viris, qui *Cucullati* audiunt, vel *Capuccini*; licuit denique *Patribus*, qui in *Ordinem Tertium* adlecti sunt. Harum enim familiarum *Generalibus Procuratoribus* exempla tradita sunt lucubrationis illius, qua sententiam meam de invento corpore D. Francisci, quamquam infanter, ac nude, tamen cum fide, atque industriæ nisu, defendi.

Num autem Amplissimi Viri, quibus de meo libro, to-

taque controversia sententiam ferre mandatum est, omnia diligenter excusserint, meaque non solum verba, sed et syllabas, et apices verborum demensi sint; num ad severissimum examen instituendum opibus omnibus abundaverint; qui mentis acumine ipsi pollent, doctrinaque multiplici, et in societatem laboris huius e commilitonibus suis doctissimum, ac lectissimum quemque adsciscere potuerunt; unusquisque intelligit, me tacente: immo prudens æstimator quisque dabit, nullam esse causam, quæ, si conferatur cum nostra, æque multis, aut æque formidandis censoribus expensa fuerit, atque vexata.

Sed irruentium in eam censorum iudicium maxime distractum fuit, et invicem pugnans. *Patribus* quidem *Tertii Ordinis* perbelle satisfeci, ac nihil, prout præferunt verbis non ambiguis, mea est *Demonstratione* enucleatius, atque nitidius. Nec minus benevolos *Cucullatos Patres* experior, eorumque oculos lux argumentorum a me expositorum percellit. Metuunt tantum, ne pii homines, qui incorrupti corporis D. Francisci opinionem et inculcari audiverant, et animo imbiberant, se nunc deceptos querantur; neve ii, quos a Catholicæ Ecclesiæ sinu hæresis abstrahit, magnifice in hoc triumphent, et huius iudicii exemplo probandum suscipiant, fabulosa apud nos venditari prodigia. Quos ego *Cucullatos Patres*, quoniam mihi de rei summa, nimirum de invento corpore D. Francisci, assentiuntur, haud meis adversariis accenseo; eosque, quibus anguntur, et aliis impertiunt, metus brevi oratione discutiam.

At gladium distringunt, et, eruptione veluti facta, pro apertis hostibus huic causæ sunt *Observantes*, *Reformatique Patres*, sive potius eorum *Generales Procuratores*; qui tamen, quoniam, ut prædixi, ab uno, eodemque moderatore Supremo gubernantur, non prætergrediuntur fines, ac numerum unius religiosæ familiæ: gloriari ut iure liceat, ex quatuor, quibus gens Franciscalis constat, familiis unam esse tantummodo, quæ detrectet adhuc in Asisinatibus inventis exuviis corporeas D. Francisci reliquias agnoscere. Quamquam plerosque ego ex *Observantibus*, ac *Reformatis* vacare cupiditate arbitror nos oppugnandi; quum præsidium oppugnationi præcipuum adsit ab incorruptionis opinione probata; ab ea autem illi certe dissideant. Eos igitur, qui suis libellis facessere nobis negotium conantur, non publico contra nos consilio arbitror, sed privato præliari.

Quum vero mecum agitarem, ac volverem, qua me semita incedere expediat in adversa vi repellenda, opportunum est visum, ipsis Adversariorum opusculis adnotationes supponere, quæ refellendi laborem poscentia refellerent. Scio enim legentibus indignationem, ac stomachum commoveri, si nimis crebro cogantur paginas volvere, et modo ad obiectiones, modo ad responsiones seorsum editas vel promovere gradum, vel referre.

Cæterum a Clarissimis Viris Adversariis peto, dent mihi sermonem ad veritatem propugnandam solutum, ac liberum. Dent plane, ac sine involucris exponam, quæ pro causæ tutamine patronus diligens evolvenda censeam. Quod profecto nisi agerem, iure ego non patronus, sed prævaricator nequissimus dicerer. Ipsi autem Adversarii eos sensus induant, quos *Tullius* induerat, qui *Num fingo?* (aiebat) *Num mentior? Cupio refelli. Quid enim laboro, nisi ut veritas in omni quæstione explicetur* (*)?

(*) *Cic. Tusc. quaest. lib.* 3. *c.* 20.

OPUSCULUM I.

BEATISSIME PATER

1. Ex quo, litteris Rmi Pat. Josephi Mariæ de Bonis, Ministri Generalis Ordinis Minorum Conventualium datis die 22. Decembris anni proximi præteriti 1818. notificatum fuit, Corpus Seraphici Pat. Sancti Francisci inventum fuisse, Sanctitatemque Vestram, rei compotem, voluisse, et ordinasse, ut in hoc negotio, omni, qua par erat, prudentia et consilio procederetur, secretam, juridicam, authenticamque recognitionem per distinctas sacratas Personas à S.V. designandas, fieri: conticuere omnes, intentique ora tenebant, spectantes summam tanti eventus à multis sæculis desiderati.

2. Controversum fuit semper RR. PP. Minores Conventuales inter, et Observantes, circa incorruptionem, vel corruptionem, et alias circumstantias Corporis S. P. Francisci. RR. PP. Conventuales semper, usque nunc, sustinuerunt, Corpus Sancti Patriarchæ integrum, incorruptum, molle, tractabile, tamquam si esset vivum, erectum, stans in pedes proprios sine ullo fulcro, oculis in cœlum elevatis, sacrisque stigmatibus manantibus sanguinem, permansisse, et permanere in tertia Ecclesia subterranea suæ Basilicæ Assisiensis. Contra vero *RR. PP. Observantes et Reformati*, *paucis exceptis*, *affirmarunt*: *Sacrum Corpus resolutum fuisse in Ossa et cineres* (*a*); et negarunt *tertiam illam Ecclesiam subterraneam* (*b*).

(*a*) ,, Partem *Opusculi* huius multo maximam vindicat si-
,, bi disputatio de incorrupto corpore D. Francisci; quod etiam

„ de insequenti *libello*, artificiosa exaggeratione remota, proloqui licet. At si *RR. PP. Observantes*, *et Reformati* (quod *Bollandiani* monent, nec dissimulatione tegit V. C. Adversarius) *paucis exceptis*, *affirmarunt sacrum corpus resolutum fuisse in ossa*, *et cineres*, mirari profecto subit, cur, qui hæc lucubravit, *Observantium Generalis Procurator*, cur etiam, qui munus idem apud *Reformatos* gerit, tam multa moliantur his in libellis, ut opinionem a suis improbatam, ac plane nugatoriam de Francisci exuvio corruptionis experte tueantur. Novimus, quam arcte, qui religiosis versantur in castris, suorum scriptorum sententiis adhæreant, ac facilius esse Herculi, ut aiunt, clavam, quam huiusmodi viris placita magistrorum extorquere. Itaque si in aleam dubitationis vocare velim aut *formalem distinctionem inter Dei essentiam*, *eiusque attributa*, aut *positam non in actu intellectus*, *sed in actu voluntatis Cœlitum beatitatem*, aut alia huiusmodi, quæ clamosis in scholis arripuerunt, credo undique in me concursus fiet, et a catervis garrulorum innumeris impetitus a fronte, lateribusque, male multabor. Cur vero in disputatione de incorruptis, vel corruptis spoliis mortalibus D. Francisci ab una opinione ad aliam facilis, ac repentinus hic transitus?

„ Dicent, corruptionis sententiam amplexatos esse *Observantes*, *Reformatosque*, verumtamen, *paucis exceptis*; se vero in *exceptis* esse. Sed quæso meminerint, qui contra me scribunt, se non uti privatos homines, ac munerum luce carentes, sed uti suorum cœtuum *Generales Procuratores* rogatos fuisse sententiam. Procuratoribus autem non aliam dicere licebat, nisi quæ receptissima apud suos esset, ac vulgaris propemodum; nec de opinione illorum e suis laborare debebant, quorum voculæ inconsultæ, ac debiles aliorum scriptorum *Observantium* ac *Reformatorum* multitudine, clamore, convicioque obruuntur.

„ Ac si *pauci* illi *excepti* scriptores recensitis cœtibus sacris addicti, et incorruptionem propugnantes, non essent obsoleti, ac vetusti, minus mirum videri posset, eorum cœtuum Procuratores auxiliatum ire incorruptionis male firmæ sententiæ. Sed qui in *Observantium*, *Reformatorumque* familia negarunt Francisci corpus, pro omnium conditione, in cinerem abiisse, floruerunt, ut græcum poetam interpretatus *Cunichius* scripsit,

,, *Tempore, quo bonus ille*
,, *Mergi vidit aquis omnia Deucalion.*

,, Contra vero quicumque intra illa claustra instituti, atque ,, enutriti hoc argumentum recentiori memoria attigerunt, pro ,, certo habent, corpus sui Patriarchæ communi corruptionis ,, legi fuisse obnoxium. Id ponunt, non sine clamore, ac ,, tumultu prælian tes, *Octavius Spader*, sive ut alii vocant, ,, a *Sancto Francisco*, qui scripsit anno MDCCXV; *Gabriel Ro-* ,, *tomagensis*, qui scripsit anno MDCCXXI, quique *Octavii* scri- ,, nia compilasse fertur; *Vilelmus Smits*, qui scripsit an- ,, no MDCCXLIV (memorant hos *Bollandiani Analector. de* ,, *S. Franc. part.* 4. *num.* 4. *et seqq.*) *Irenæus Affous*, cuius ,, in rem litterariam promeritis nulla potest par oratio inve- ,, niri, quique vitam *Heliæ* scripsit anno MDCCLXXXIII.; ac, ,, qui omnium instar esse potest, *Flaminius Lateranus*, au- ,, ctor libri inscripti *Manuale de' Frati Minori*, eoque consi- ,, lio editi anno MDCCLXXVI, ut *Observantis*, *Reformatæque* ,, militiæ tyrunculis *catechesis* esset, ac promptuarium doctri- ,, næ domesticæ, ut post Evangeliorum volumina, post legi- ,, slationis Franciscalis, et Bonaventuræ, Scotique libros non ,, alium apud ipsos putem ad tantam auctoritatem assurgere. ,, Denique, ne plus Franciscalium scriptorum scruter, nemo ,, mihi librum paullo recentiorem, ab homine *Observanti*, vel ,, *Reformato* elaboratum, et de hoc argumento vel cursim agen- ,, tem deferet, quo suffragium incorruptionis sententiæ adii- ,, ciatur.

,, Quæ quum ita se habeant (cunctanter dico, metuens ,, ne Amplissimi Viri iniuriam sibi a me irrogatam queran- ,, tur) illegitima omnino est impugnatio, qua Adversarii cau- ,, sam meam urgent; nec iurisprudentia civilis aut sacra pro- ,, curatores sinit adversus exploratam illorum, ut vocant prag- ,, matici, *intentionem* stare, quorum ipsi negotia procurant. ,, Adde in causa huiusmodi, quæ in litterariæ reipublicæ ver- ,, satur oculis, agi quodammodo æstimationem, famamque ,, certantium. At procuratoribus, *speciali* ad hoc *mandato* ,, non instructis, interdicitur lege, ne æstimationis causas at- ,, tingant. *Placet generali mandato quatuor causas excipi. Pri-* ,, *mo excipitur famæ causa, idest ne procurator suscipiat de-* ,, *fensionem domini in ea causa, quæ ad famam, et existima-* ,, *tionem domini pertinet, neve quis negligentius adversus exi-*

,, *stimationem domini faciat*, *l. non solum §. ult. D. de proc.*,
,, quæ habes apud *Donellum tom. 8. oper. col.* 578. *Edit. Lucen.*
,, Nullum vero *speciale mandatum*, ut sententiam familiæ suæ
,, revocent, aboleantque, exserent profecto Adversarii, quum
,, nulla apud eos post hoc institutum iudicium habita sint
,, *generalia comitia*, in quibus mandari eis potuerit opinionis
,, receptæ detestatio; neque nos fugit, disceptationes de doctri-
,, na amplexanda, vel repudianda esse in sacris familiis e cen-
,, su rerum graviorum. De rebus autem maioris momenti non
,, nisi in generalibus familiæ comitiis sciscere legem licet.

,, Quod si eam Adversarii excusationem prætendant incon-
,, stantiæ suæ, licere sibi hoc tempore a sententia corporis D.
,, Francisci corruptione vitiati resilire, quemadmodum *Patri-*
,, *bus Conventualibus* licet, haud in primo vestigio hærere,
,, et ab incorruptionis sententia, quam antea tuebantur, mi-
,, grare in adversam, et corporeis exuviis corruptis, ut exu-
,, viis Francisci, cultum, atque obsequium velle deferri; fi-
,, denter regeram, argumentum *a pari*, vel *a simili*, in dis-
,, similibus, atque imparibus non posse constitui. Nam do-
,, ctrina, quam *Conv. Viri* de hoc argumento ad hanc diem
,, foverunt, duplici enunciato continebatur; quorum primum
,, Francisci exuvias a putredine, annorumque iniuria illæsas
,, constituebat; alterum vero ponebat, illas subterraneo rece-
,, ptaculo contineri, quod *tertiam Ecclesiam*, atque *infimam*
,, nuncupabant, sed tamen quod aræ maximæ, in *Ecclesia*
,, *inferiori* constructæ, ad perpendiculum responderet. Hinc
,, in aræ illius gradu lucernas deorsum tendentes, et inferio-
,, ra loca illustrantes, alebant. (*Demonstrationis pag.* 40. *prop.*
,, 2.) Iam vero primum doctrinæ de incorruptione caput non
,, ita valide ad assensionem rapiebat animos, ut postremum
,, de loco sacris exuviis ditato; de quo, præter traditionem
,, a prima ordinis ætate manantem, omnem ambiguitatem
,, per sua diplomata depulit Xystus V, Pont. Max. ac *Mino-*
,, *rum Conv.* præses olim supremus. (*Demonstrat.* §. 59., *et*
,, *seq.*) Repertis igitur nuper in Asisinati Basilica corporeis
,, spoliis quibusdam, corruptis quidem, verumtamen eo loci,
,, ubi Francisci spolium condi *Viri Conv.* non ambigebant,
,, necesse illis fuit aut primum, aut postremum doctrinæ pla-
,, citum recantare. Hoc in rerum articulo, quod minus fir-
,, mum, nec Romanæ Sedis auctoritate commendatum, li-
,, bentissimis animis, et ad veritatem flexilibus, abiecerunt.

,, Quid simile in *Observantibus* Viris, ac *Reformatis*? Ecquas ,, in angustias coniecti sunt, ut eorum *Generales Procuratores* deficere cogantur ab ea sententia, quæ contra *Patres Conv.* tanto nuper cum æstu defensitari apud ipsos solebat? ,, Cur veluti transfugæ ad incorruptionis patronos secedunt? ,, Sane huius transitus causam quærenti mihi se tenebræ offundunt, nec causam cerno.

,, Sunt enimvero qui putent, nec aliorum inculcare auribus vereantur, diuturnas contentiones, quæ has inter familias de antiquitate, ac primatu intercedunt, aliis *Portiunculanum* templum *Observantium*, aliis Asisinatem *Conventualium* Basilicam ædi cuique sacræ Ordinis Franciscani ,, præponentibus, has turbas, rerumque conversiones afferre. ,, Nam licet Benedictus XIII Pontifex controversiam compressam voluerit, ac parti utrique gratificatus *mandaverit*, ,, *ut ambæ Basilicæ, diversis licet rationibus, Beatæ Mariæ quidem* (Portiunculanæ) *propter Ordinis primordia, Assisiensis vero propter sacrum Corpus Sanctissimi Institutoris tamquam Ordinis Matrices ab omnibus Fratribus Minoribus agnoscantur*; (apud *Ferraris in Biblioth. verb. Religiones Regulares art.* 5.) tamen prærogativa illa promiscua neutros ,, quietos, pacatosque dimisit. *Flaminius* quidem *Lateranus*, ,, ut Basilica *Portiunculana* sola fastigium dignitatis teneret, ,, in *Manuali declarat.* 8., et anonymis præterea in libellis, ,, *Manualis* stylo concoloribus multa molitus est, quamquam ,, superis, atque hominibus iratis, ne pro certo liceat assumere, Francisci corpus in Asisinati Basilica condi, ac ne ,, causa illi maneat promiscui primatus.

,, Hæc in memoriam revocant homines male feriati, atque hinc causam tenere se dicunt, quare nostri Adversarii ,, a sententia corrupti corporis D. Francisci ad sententiam incorruptionis, desultorum in modum, repente transierint. ,, Cura, inquiunt, removendi Asisinatem Basilicam a societate primatus illos sollicitat, ac cogit obniti, ne inventæ sub ,, eius ara reliquiæ Francisci esse dicantur; utque nodum nectant, quod, ut rentur, solvi difficulter possit, exuvias corruptione pessumdatas modo ad Franciscum pertinere posse ,, inficiantur, sententiamque incorruptionis, quam taciti secum damnant, specie tenus nunc diligunt. Nonne, addunt, ,, e tuis adversariis unus in ipso libello, quem Pontifici porrigit sententiam de hac causa rogatus, nihil agit intentius,

„ quam ut ambiguum faciat, in Basilicam illatum Francisci
„ spolium post tot perturbationes rerum in illa consistere?

„ Hisce ego sermonibus intersum sæpe, atque compellor.
„ Mihi tamen de meis Adversariis honorifica quæque sentien-
„ ti, semper erit obscurum, quare illi signa sua deseruе-
„ rint, et incorruptionis patrocinium modo susceperint. Te-
„ neri tantum volo, a *Procuratoribus Generalibus* eius fami-
„ liæ, cui incorruptio corporis D. Francisci est fabulosarum
„ rerum fabulosissima, dum vires ei tuendæ impendunt, ius
„ omne violari. Quare quod eorum obiectionibus pro hac sen-
„ tentia excogitatis occurro, nulla id necessitate compulsus
„ præsto, sed ne superbe contempsisse tantæ auctoritatis vi-
„ ros dicar, ac ne quæsivisse latebram videar, qua tectus in-
„ dicto certamini me subducam.

(*b*) „ Postquam sub aram inferioris Basilicæ maximam ir-
„ ruptum est, in rupe aræ subiecta patuit hiatus amplitudi-
„ nis haud mediocris, utpote qui Arcam cineribus Francisci
„ onustam, ac simul in solemni inspectione Episcopos quin-
„ que, Episcoporum Scribam, et Peritos viros illuc advoca-
„ tos ceperit. (*Demonstrat. Summ. num.*7.) Controversia igitur
„ de duplici, aut triplici Basilicæ ordine videtur nunc esse
„ dirempta; ita tamen, ut partis utriusque tutoribus plaudere
„ sibi liceat de adepta victoria. Nam si tertiæ, infimæque ædis
„ sacræ assertores patere ædem deorsum volebant, quæ laxi-
„ tate, ac splendore superiores æquaret, certe illos ratio fu-
„ giebat. At rem acu tetigerunt, si tertiæ ædis nomine locum
„ significabant, qui quidem superioribus ædificationibus ma-
„ gnificentia operis non responderet, sed tamen capiendo D.
„ Francisci sepulcro par esset. Quapropter hæc de ordini-
„ bus Basilicæ, numero pluribus, vel paucioribus, contro-
„ versia exercebit deinceps homines tantum, qui papyro, otio-
„ que superfluant. Accuratius tamen loquetur, qui cavum il-
„ lud, in rupe patens *ecclesiæ* nomine non notabit, et duplici
„ tantum ordine dicet, aut scribet constare Basilicam. Ita
„ enim loquuti sunt quicumque ante *Vasarium* de Basilicæ
„ ordinibus aliquid memoriæ mandarunt. *Auctor Chronici XV.*
„ *Generalium*, cujus aetas ad exordia sæculi XIV referenda
„ videtur (*Demonstrat. pag.* 31. *in Adnot.*) hæc habet apud *Af-*
„ *foum* in *Vita Heliæ pag.* 52. *Frater Helyas etc. postquam IL-*
„ *LAM DUPLICATAM ECCLESIAM ASSISII cum cam-*
„ *panis, et campanili perfecit, fuit a ministerio absolutus.* De

„ Helia pariter verba facit *D. Antoninus in Summ. Histor.*
„ *part.* 3. *tit.* 24. *c.* 9. §. 1., ac scribit: *Illam ECCLESIAM*
„ *MAGNAM, ET DUPLICATAM ASSISII cum campa-*
„ *nili, et campanis perfecit*. Idem argumentum attingens *Pius*
„ *II. Comment. lib.* 2. *DUPLEX EST*, inquit, *ECCLESIA,*
„ *altera super alteram*. Praetereo *Francischinæ* auctorem, quum
„ ex libro aliorum additionibus vitiato certum mihi sit, nihil
„ mutuari. Sed præteriri non debet Leonis X diploma, da-
„ tum anno MDXV., et ab *Angelio* insertum *lib.* 2. *Coll. Pa-*
„ *rad. pag.* 70. quo Pontifex aliqua iubet *quoad conservatio-*
„ *nem, et manutentionem TAM ILLIUS ECCLESIAE SU-*
„ *PERIORIS, QUAM INFERIORIS*, ac sollicitus est de *FA-*
„ *BRICA UTRIUSQUE ECCLESIAE*. „

„ Quum hic solemnis esset, ac receptus de Basilica Asi-
„ sinati loquendi modus, discessit ab antiquis *Vasarius*, qui
„ in *Vita Arnulphii, Lapi F. Vite dei Pittori etc. part.* 1. de
„ Iacobo, Germano homine, ac Basilicæ architecto *disegnò*,
„ inquit, *un corpo di Chiesa, e Convento bellissimo, facendo*
„ *nel modello tre ordini, uno da farsi sotto terra, e gli al-*
„ *tri per due Chiese etc.* Omnino in hoc *Vasarius* non so-
„ lum a veteri loquendi formula, quæ nonnisi duplicem or-
„ dinem Basilicæ tribuebat, sed ablusit insuper a veritate. Nam
„ si cavum, suppositum aræ maximæ inferioris Basilicæ, ac
„ Francisci spolium excipiens, in apparatu molis, atque in
„ designatione architecti locum sibi vindicasset, aliquid maie-
„ statis, ac decoris haberet adiunctum. At in receptaculo ci-
„ nerum Francisci omnia sunt ita inelegantia, ac rudia, ut
„ cernas, detrudendi illuc sacri corporis consilium in re tre-
„ pida, ac sine architecti, ac doctorum artificum copia fuisse
„ captum. „

„ Neque in hoc tantum a vero aberravit *Vasarius*, qui
„ *ibid.* hæc etiam inconsultissime apposuit: *Avendo Frate Elia*
„ *due anni innanzi la morte di S. Francesco edificato, mentre*
„ *esso Santo come Generale era fuori a predicare, ed egli*
„ *guardiano in Ascesi una Chiesa col titolo di nostra Donna,*
„ *morto che fu S. Francesco concorrendo tutta la cristianità a*
„ *visitare il corpo di S. Francesco etc. fu ordinato, che la detta*
„ *Chiesa cominciata da Frate Elia si facesse molto maggiore,*
„ *e più magnifica*. Non immoror in nomine, ac munere cu-
„ stodis Collegii Asisinatis, quod Heliæ *Vasarius* imponit ex-
„ tremo vitæ Francisci biennio, quum vicaria opera Franci-

„ scum eo tempore Helias juverit in totius Ordinis procura-
„ tione. Itaque Francisci Vicarius a nemine non appellatur is,
„ *quem loco matris* (Franciscus) *elegerat sibi*, *et aliorum fra-*
„ *trum fecerat patrem*; ut de Helia penes *Celanensem* scriptum
„ reperias *lib. 2. c. 2.* Animadvertere etiam in *Vasarium* præ-
„ termitto, quod, extremo biennio vitæ Francisci, eum ab He-
„ lia quasi perpetuo seiungit, *mentr'esso Santo*, *come Genera-*
„ *le*, *era fuori a predicare*, *ed egli* (Helias nempe) *guardia-*
„ *no in Ascesi*. Constat quidem, per ea tempora Franciscum,
„ ob totius corporis debilitatem, et in pedibus acerbissimum
„ doloris sensum, iumento utentem, has, illasque urbes, pa-
„ gosque adiisse, et circumtulisse, ut solebat, cælestis lumen
„ doctrinæ. Sed creber erat cum ipso Helias, qui valetudinem
„ eius, diuturnis cruciatibus fractam, impense curabat. Is
„ enim (quod *Celanensis* subdit *loc. cit.*) *compulit eum*, *ut*
„ *medicinam non abhorreret*, *sed eam reciperet in nomine Fi-*
„ *lii Dei etc. Sanctus vero Pater tunc benigne acquievit*, *et*
„ *humiliter obtemperavit sermonibus se monentis*. Insuper,
„ quod idem scripsit *cap. seq.* quum Franciscus *in mense etc.*
„ *sexto ante obitus sui diem etc. esset apud Senas pro infir-*
„ *mitate oculorum curanda*, et cœpisset *in reliquo corpore gra-*
„ *viter infirmari etc. ita quod visus est morti appropinquare etc.*
„ hoc *comperto*, *frater Helias citissime cucurrit ad eum etc.*
„ *Rogavit deinde* (Franciscus) *fratrem Heliam*, *ut eum Assi-*
„ *sium faceret deportari*. *Fecit bonus filius quod benignus*
„ *Pater petiit*, *et*, *præparatis omnibus*, *ipsum ad concupitum*
„ *locum perduxit*. Nec ab eo certe tempore Franciscus, at-
„ que Helias diversati seorsum sunt. Hæc adnoto, non ut *Va-*
„ *sarium* ob errata huiusmodi increpitem, quæ potuit sine
„ causæ meæ detrimento, meaque iracundia admittere; sed
„ ut omnes intelligant, quam ille parum accuratus huiusmo-
„ di de rebus sit auctor, quamque oscitans historicæ veritatis
„ inquisitor debeat haberi. Sed me graviter commovet, quod
„ Basilicam Asisinatem non illi novum opus est, ac Francisci
„ corpori excipiendo primum excitatum, sed laxatum, lon-
„ giusque porrectum ex ædicula quadam sacra, illic prius ab
„ Helia Matri Magnæ constructa. Ferrei profecto est oris, aut
„ saltem ingenii in vero vestigando ignavissimi rem tradere,
„ quam tota antiquitas ignorarit, immo cui tota antiquitas re-
„ fragetur, repugnet. Primo quidem non id alicuius incursu
„ quati potest, de quo veteres omnes consentiunt, collem,

„ olim extra Assisii ambitum assurgentem, et in quem Gre- „ gorius IX Francisci corpus inferendum mandavit, prius- „ quam Pontifex hujusmodi consilium conciperet, *inferni* „ *collem* esse appellatum. (Consule *Adnotationem ad pag.* „ 47. *Demonstrat*.) At si ædes ibi sacra magnæ Virgini „ surrexisset, antequam occuparetur collis Æde laxiore, „ quæ Francisci exuviis pro conditorio esse deberet, num- „ quid ei nomen infame, atque ominosum *Collis inferni* „ manere potuisset? Numquid non illud amisisset, prius- „ quam domicilio cinerum Francisci legeretur? Si dirum „ nomen obliteratum est statim, ac de Francisco ibi conden- „ do cogitari cœptum est; cum Virginis Sacratissimæ, ac Cœ- „ lorum Reginæ cultu, in eo colle constituto, potuit infau- „ sta, et execrata appellatio componi? Verumtamen id no- „ men colli manebat mense Martio anni MCCXXVIII, paulo „ ante nimirum quam Franciscus Cœlitum honoribus augere- „ tur, atque extruendæ Basilicæ manus admoverentur. Extat „ apud *Azzoguidium* in *not.* 26. *num.* 2. ad *Vitam D. Anto-* „ *nii*, *a Siccone Polentonio conscriptam*, vetustum documen- „ tum, e tabulario Asisinatis Basilicæ, ac Collegii eductum, „ ex quo aliqua placet hic interponere: *In Dei nomine Amen.* „ *M. CC. XXVIII. Indictione prima. iii Kalendas Aprilis.* „ *Gregorio Papa viiii. et Friderico Imperatore existentibus.* „ *Dedit, tradidit, cessit, delegavit, et donavit simpliciter,* „ *et irrevocabiliter inter vivos Simon Puzarelli fratri Helije* „ *recipienti pro Domino Gregorio Papa nono petiam unam ter-* „ *re positam IN VOCABULO COLLIS INFERNI in Comi-* „ *tatu Assisii cui scilicet a duobus lateribus via a tertio bona* „ *Ecclesie S. Agathe, a quarto filiorum Bonomi, vel si qui* „ *alii sunt confines etc. ad habendum tenendum possidendum* „ *faciendum omnes utilitates, et usus Fratrum in ea videlicet* „ *locum Oratorium vel Ecclesiam pro Beatissimo corpore San-* „ *cti Francisci* (tunc nimirum sæpe antevertebant populi Ec- „ clesiæ iudicium, *sanctosque* appellabant, quibus nondum is „ honor suffragio legitimo indultus) *vel quidquid ei de ipsa* „ *re placuerit imperpetuum etc.* Documentum huiusmodi si- „ stitur tibi *nov. Summ. num.* 3. Atque hinc aliud etiam ar- „ gumentum enascitur mihi ad evertendam *Vasarii* ædiculam, „ prius Basilica in isto colle, non ædificando, sed commi- „ niscendo, positam. Etenim *Puzzarellius* agrum suum dono „ largitur *ad etc. faciendum etc. locum Oratorium vel Ecclesiam.*

Huiusmodi disceptatio nulla aptiori ratione poterat terminari, quam exponendo oculis omnium illud pretiosissimum Corpus. Quid facilius hoc experimento? Quid opportunius ad sedandos animos disceptantium? Nihil optabilius esse poterat communis pietatis et devotionis fidelium hac expositione. *Audierant enim Emum Cardinalem Ægidium Carillo Albernotium dum Assisii commoraretur ante annum* 1364. *cupido incessisse animum Corpus Sancti Francisci visendi; quod cum Venerabundus conspexisset, et impressa Christi Vulnera notasset, exclamasse, vel solum Franciscum ad confirmandam Chri-*

„ Non igitur ad ampliandum templum prius ibi constitutum, „ sed ut tunc primum existeret. Accedit, quod quum fines „ agri, a *Puzarellio* dono dati, describuntur, ædes Mariæ, „ a *Vasario* excogitata, nulla ex parte dicitur ei finitima. At „ videtur non id fuisse prætereundum, præsertim quum tan- „ ta in eo documento eluceat in finibus describendis cura, „ licet ex translatitia formula addatur: *vel si qui alii sunt* „ *confines*. Ut de aliis scriba silendum duceret, de Æde Vir- „ gini Deum enixæ dicata, et in omnium oculos, cogitatio- „ nemque primum incurrente, certe non siluisset. Tot mon- „ stra, nemini diglutienda, quum effuderit in ea narratione „ *Vasarius*, mirabimur eum de Basilica iam extructa addidis- „ se: *Misero poi dinanzi alla Cappella Maggiore della Chie-* „ *sa di sotto l' Altare, e sotto quello, QUANDO FU FINI-* „ *TO, collocarono il Corpo di S. Francesco? At, ara absolu-* „ *ta*, certe non est datum illi corpus Francisci posse suppo- „ nere. Rupes enim, cui ara incumbit, *post absolutam aram*, „ quidlibet a se soliditate sua propulsavit, nec in illius sinum „ potuit quidquam immitti, nisi de superiore loco, ac prius- „ quam ara extrueretur. (Confer *Summ. Demonstrat. num.* 7. „ *litt. D.*) Equidem *Vasarium*, qui pennicillo suo Italiæ glo- „ riam peperit, quum verba facit vel de arte, quam exer- „ cuit, vel de artibus ei affinibus, audio libentissime, nec „ quemquam eius auctoritati præpono. Sed quam supine, ac „ negligenter in historia rerum, artificumque se gesserit, lo- „ cis *Tiraboschii*, ac *Lanzii* sexcentis docere possem, e *Lit-* „ *teraria* illius, huius vero *Picturæ historia* depromptis; nisi „ supervacaneum ducerem, in re notissima cum alieno de- „ decore me esse diligentem.

sti Religionem satis fuisse (*a*), et iis, aliisque similibus assertionibus imbuti clamabant dicentes: Cum semper fuerint, ac nunc sint, tot Judæi, Hæretici, Pseudo-philosophi, et inimici Religionis Catholicæ; cur non exhibetur, et palam fit oculis omnium hoc divinæ potentiæ prodigium, quod solum sufficeret ad conversionem Judæorum, ad convincendos Hæ-

---

(*a*) „ Ut incorruptioni corporis D. Francisci a se primum
„ confictæ, ac iactatæ fidem conciliaret, fabulæ pater, *Pelbar-*
„ *tus* hæc apposuit *Pomerio* suo *Serm.* 2. *de S. Franc. Cum*
„ *quidam Cardinalis vix obtinuerit a Civibus, ut introduceretur*
„ *tur ad cryptam.* Rursum *Serm.* 3. *de Stigmat. Cum quidam*
„ *Cardinalis vidisset sacra stigmata Francisci, dicebat quod si*
„ *nulla alia forent miracula, hoc sufficeret pro fide Christi ro-*
„ *boranda, et firmanda.* Cernis, callidum sycophantam *Pel-*
„ *bartum*, quum vereretur, ne si Viri Cardinalis in cryptam
„ admissi, et incorruptum Francisci exuvium intuiti, nomen
„ proderet, facile posset de mendacio revinci, dignitatem, ac
„ munus testis commemorasse, nomen silentio pressisse. *Pel-*
„ *barto*, qui *Pomerium* edidit Lugduni anno MDIX, iunior
„ fuit *Sepulveda*, qui historiam Ægidii Albernotii Cardinalis
„ descripsit. Putavit autem *Sepulveda*, narratiunculam Pel-
„ bartinam in suum heroa, qui Assisium aliquando vene-
„ rat, posse quadrare. Id ergo tradidit, quamquam non si-
„ ne verecundia, scripsitque *historiæ Albernotianæ lib.* 3. *Dum*
„ *Assisii Ægidius commoratur, cupido cepisse animum FER-*
„ *TUR corpus sanctissimi Francisci visendi. Quod cum vene-*
„ *rabundus conspexisset, et impressa Christi vulnera notasset,*
„ *exclamasse dicitur, vel solum Franciscum ad confirmandam*
„ *Christi religionem satisfecisse.* Habes homines in eodem lu-
„ do educatos, ac fere gemellos. Mendacium cudit *Pelbar-*
„ *tus*, homo ex ultima Transilvania, cuique, suppresso Car-
„ dinalis nomine, qui incorruptum Francisci corpus inspexe-
„ rit, satis tutum videbatur de re, quam in Italia accidisse
„ narrabat, apud populares suos Transilvanos, vel etiam apud
„ Lugdunenses, quidquid placitum comminisci. E re sua
„ putavit deinde *Sepulveda*, Pelbartino Cardinali, nomine ca-
„ renti, Ægidii Albernotii nomen imponere. Quid dubitaret?
„ Num deficeret animo? Imposuit. Tantum ut audaciæ suæ
„ velum præpanderet, adhibuit voculam *fertur*. Inquit enim:

reticos, ad refrænanda ora Pseudo-philosophorum, et ad confirmandum sanctum Jesu Christi Evangelium et Doctrinam? Sed reponebant PP. Conventuales: id vetitum esse à san. mem. Paulo V. Decreto, eo jubente, dato 28. Augusti 1607. ab Emo Cardinali Alfonso Vicecomite ipsorum Protectore.

3. At, cum iis diebus nostris, remota per R. A. P. Josephum Miceli, Procuratorem Generalem Ordinis Minorum Conventualium in Curia Romana, ex motivo ab ipso exposito in Summario fol. 23. et factis cum licentia et beneplacito S. V. longis, et laboriosis indagationibus, inventa sint sub Ara maxima Basilicæ Assisiensis in arca saxea Ossa et cineres unius Corporis humani, et alia, quæ ex dictis testium, ex Processu R. Episcopi Assisiensis, ex Recognitionibus quinque RR. Episcoporum, et ex Declarationibus Medicorum et aliorum Peritorum, contentis in Summario, constant, et de quibus singillatim postea loquendum erit: Cumque Reverendissimus P. Generalis Joseph Maria de Bonis, a communi Omnium Conventualium antiqua et usque nunc constanti opinione de incorruptione et aliis circumstantiis Corporis S. P. N. Francisci de-

---

„ *Cupido cepisse animum* (Ægidii) *FERTUR corpus sanctissimi Francisci visendi*. At enim opportunius esset ad „ Albernotianam inspectionem tuendam, e *Sepulvedæ* oratione „ vocem *fertur* extrudi. Quidni ergo exulet, atque evanescat? „ Hinc apud V. C. Adversarium, qui hoc loco verba *Sepulvedæ* exscribit, verbum *fertur* in malam crucem abire iussum „ est. Nonne igitur quoad Albernotianam inspectionem omnia „ iam explorata, ac plana?

„ Verumtamen si tecum volvas, eam ab ipso *Sepulveda* „ ad annum MCCCLIV referri, *Sepulvedam* vero post annos ab „ eo tempore ferme ducentos historiæ Albernotii scribendæ „ manum admovisse, quantum, vel potius quam nihil eius „ testimonio deferendum sit, colliges. Cæterum gesta Ægidii „ Cardinalis, qui Legati Romanæ Sedis munere cum eximiæ „ fortitudinis laude in Italia functus est, melius, ac certius „ Itali homines discimus a scriptore nostrati, quique Ægidii „ temporibus vitam vixit. Historiæ ab eo scriptæ fragmenta intulit *Muratorius in tom. 3. Antiq. Ital. Med. Æv.* implentque plurimas paginas. In locis autem eius historiæ „ superstitibus, ac de Ægidio agentibus, qui permulti sunt,

sistendo, suppliciter petat, et *confidat futurum esse, ut inventæ Assisii sub Ara Basilicæ maxima Exuviæ Supremo Judicio S. V. habendæ ac colendæ statuantur pro Reliquiis illius Corporis, quod pientissima, ac dudum recepta Coelo S. P. N. Francisci Anima incoluit*: placuit S. V. ordinare, ut scripturæ ad Procuratores Generales Observantium, Capuchinorum, ac Tertiariorum mitterentur, ut, si quid dignum expositione ipsis occurrisset erga solicitudinem RR. PP. Conventualium, libere exponerent, ut ex litteris R. P. D. Joseph Antonii Sala, cum remissione dictarum Scripturarum, datis, 6. Septembris Ultimi, anni currentis 1819. constat.

4 Huic muneri, quantum mei erat, ut satis facerem, legi, quæ sedula vigilantia, et omni qua potui attentione perlegi, quæ in Positione, et Summario continentur. Et non potui non demirari latini Sermonis puritatem, sagacissimum ingenium, solertem artem, subtilissimam argumentorum aciem, necnonque vastissimam Eruditionem, quibus identitatem Corporis inventi S. P. N. Francisci nititur probare. Nihil, enim, eorum, quæ ipsi ad monstrandum Ossa et alia, quæ sunt inventa sub Ara maxima Basilicæ esse Reliquias Corporis Sancti Patriarchæ, convenire poterant, intactum reliquisse, mihi vi-

---

„ distinctique plurima in capita, prodigium visi ab Ægidio vi„ vidi corporis D. Francisci silentio præteritur; quod Italus „ scriptor, ac certe honori studens Herois Sancti, quo nullum „ genuit Italia clariorem, haud tacitus prætermisisset, siqui„ dem eius rei fama ulla has regiones peragrasset. Neque eo „ confugias, ut dicas, non omnia in hac historia esse inte„ gra, sed multas intercidisse eius partes, et deperditis parti„ bus fortasse consignatam fuisse inspectionis Albernotianæ „ memoriam. Nam prodigii testis Ægidius fuisse dicitur an„ no, ut meminimus, MCCCLIV At historicus noster Ægidii, le„ gatione Pontificia fungentis facinora describere incipit capite „ *quinto* libri apud *Muratorium tertii*. Omnia vero minime mu„ tila sunt in eo libro, ac capite usque ad annum MCCCLIV, et inse„ quentes nonnullos. Nam capite XI, ad quod scriptio per„ venit minime manca, Ægidius Cæsena potitus fuisse narra„ tur, *Ordelaffiorum* in eam impotenti dominatu everso. Id „ autem contigit anno MCCCLVII, ut planum est ex *Chron.* „ *Cæsen. tom. XIV. Scriptor. Rer. Italic.*

sum fuit. At huiusmodi argumenta et fundamenta, quibus ea confirmat D. Advocatus, etsi speciosa valde; non tam solida firma, et efficacia esse, censerem, ut ex ipsis certe et indubitanter convinci queat, inventas exuvias pro Reliquiis Corporis S. P. N. Francisci habendas, et colendas esse. Quapropter, cum certum sit ex sententia sapientissimi Benedicti XIV. (lib. 4. de Beat. et Canon. SS. Dei part. 2. Cap. 24. n. mihi 2. et 7. et fol. 284. et 286.) *non posse, ad publicam exponi venerationem Sanctorum Corpora, sacrasque Reliquias, nisi de ipsarum constet identitate . . . Et hodie sive agatur de identitate Corporum et Reliquiarum coram Ordinario, sive coram Sacrorum Rituum congregatione constare debet de Corporum et Reliquiarum identitate per probationes firmas, et, si non metaphysica vel physica, saltem morali evidentia certas*: mihi indicare, propositum est, non contradicendi animo, nec adumbrandi veritatem, sed meæ conscientiæ et obligationi satisfaciendi desiderio, Argumenta Positionis non talia esse, ut ex ipsis deduci et concludi possit, opinionem de incorruptione et integritate Corporis, quam semper usque num defensarunt RR. PP. Conventuales, falsam esse, certe et evidenter moraliter: exuviasque inventas sub Ara Basilicæ maxima non esse eius naturæ, ut, etiam si supponatur, tamquam certa corruptio corporis Sancti Patriarchæ, constare possit nec evidentia morali, eas esse habendas pro Reliquiis ipsius sacri corporis. Hoc faciam, et, si non tanta verborum gratia et pondere, quanta necessaria foret in hoc arduissimo et gravissimo negocio, ad minus cum ea moderatione, modestia, et submissione, quibus sancta sanctorum negocia debent tractari maxime coram sacra sapientissimorum Eminentissimorumque Virorum Congregatione, cuius correctioni, et juditio quæcumque dicturus sum, et dixero, subiicio, et supremo S. V. cui semper me obediturum protestor.

5. Cl. D. auctor positionis, ut probet identitatem corporis inventi S. P. N. Francisci geminas in partes totam suam disputationem secat, quarum primam *historicam* dicit, alteram autem *contentiosam*. Faterturque, *in ipsa expositione historica contentionibus nonnullis, haud sane levibus se implicandum*, fol. 2. Mihi, ad indicandum, et ostendendum, ex iis, quæ sunt in positione non constare, neqne morali evidentia, opinionem de incorruptione et integritate, aliisque circumstantiis corporis S. P. N. Francisci, quam semper sustinuerunt RR. PP.

Conventuales, falsam esse, sufficere censerem, manifestare huiusmodi contentiones, certe non leves, quibus in sua expositione historica implicatur cl. auctor, (*a*) sæpissime agitatas, hinc inde, Conventuales inter auctores, et observantes, numquam fuisse terminatas, nec terminari posse, nisi alia exhibeantur testimonia, et argumenta firmiora, solidiora, gravioraque, quam quæ exposita fuerunt. Quæ enim in positione habentur pro corruptione corporis S. P. Francisci, si cum iis, quæ pro incorruptione et integritate ipsius corporis sunt, conferantur, nec firmiora et graviora videntur, nec intellectum ita valide et invicte agunt, ut illis potius, quam istis assentiatur. Quod, ut moralis adsit evidentia, necesse esse, cl. autor positionis testatur, fol. 64. n. 55.

Conveniens, immo necessarium esse, eas, in quibus

(*a*) „ In *Præfatione* verborum parca, quam meæ *Demonstrationi* præfixi, hæc reperias: *Ipsa nos expositio historica* (eorum quæ ad Francisci corpus pertinent) *contentionibus nonnullis, haud sane levibus, implicabit*. Hæc arripit V. C. „ Adversarius, et in me detorquere conatur, perinde quasi „ profitear meas probationes male nutare, qui dico, me in „ ipsa historica expositione *implicari difficultatibus haud sane* „ *levibus*. Sed aliud est difficultatibus premi aliquem, aut „ *implicari*, aliud non posse ab illis sese expedire. Sane qui reputet, latinam linguam, instructam verbo *implicare*, non respuere verbum *explicare*, non arbitrabitur, eum, qui implicatur, perpetuo implicitum manere debere. Quid otiosius verbo *explicandi*, siquidem in eum, cui implicari contingat, „ fortuna vices aliquando non mutet? An non variorum vocabulorum fictio, et sæpe iisdem vocabulis hæ, vel illæ „ præpositiones agglutinatæ, ac iunctæ, ut in *explicandi*, *implicandique* verbis accidit, indicio sunt, antiquis hominibus, linguarum conditoribus tot res, rerumque actiones, „ conditiones, ac status fuisse cognitos, quot vocabulorum „ sunt varietates? Optandum, ut V. C. Adversario per negotia „ liberum aliquando sit adire scriptores, qui grammatica in „ provincia philosophati sunt; quorum *Compagnonius*, vir et „ eruditione, et acumine in disserendo præstans, seriem prolixam explicat in iis, quæ præfatur ad *part.* 2. libri hoc titulo insigniti: *Elementi d'Ideologia del Conte Destutt di* „ *Tracy. Milano* 1817.

se implicat, contentiones historicas ob oculos ponere, et, an terminentur, et claræ fiant ex documentis et rationibus a cl. positionis autore adductis et allatis pro evidentia morali corruptionis sacri corporis, examinare, nullum, credo, negaturum esse.

PRIMA

De Arca, in qua conditum fuit Sacrum Corpus.

6. Cl. autor fol. 7. stabilit propositionem VI. hanc = *Ad templum D. Georgii, in Urbe Assisii consurgens, quum pervenisset sacra pompa, ibi D. Francisci exuviæ in* arca saxea *sunt conditæ* = idem reiterat fol. 78. n. 65.

At non solum *scriptores vitæ D. Francisci de arca saxea ad claudendum eius corpus verba faciunt nulla*; ut confitetur cl. auctor: sed nullam aliam arcam, nisi *ligneam*, agnoscunt, in qua conditum fuerit Sacrum Seraphici Patriarchæ Corpus ex quo portatum fuit, et translatum a conventu portiunculæ usque ad ultimam translationem inclusive ad Basilicam novam suo nomini dicatam. Thomas Celanensis, unus ex sociis Sancti Patris, et testis, cuius commentarium de S. Francisci Vita est apud Bollandianos die 4. Octobris, loquendo de translatione ad Templum D. Georgii, sic ait: *cumque portantibus filiis patrem . . . perventum esset ad locum, in quo Religionem et Ordinem Sacrarum Virginum et dominarum pauperum ipse primo plantavit, deponentibus eum in Ecclesia S. Damiani . . . aperta est arca in qua portabatur a paucis.* Cl. auctor positionis hoc Celani testimonio utitur in confirmationem suæ propositionis IV. sic: *Quum enim* (*Thomas Celanensis narrat oculis D. Claræ, eiusque sociarum fuisse exhibitum S. Francisci Corpus*) *aperta, inquit, est arca, in qua portabatur.* Qua de causa omisserit illud *a paucis*? nescio. Sed dicerem: quod ex hoc Celani testimonio clarissime infertur, *Arcam* illam fuisse non *saxeam*, sed ligneam. Quomodo, si Saxea, portari potuisset a paucis? vel; quando nam fabricata et disposita illa arca saxea, in qua D. Francisci exuviæ fuerunt conditæ, cum pervenit sacra pompa ad Templum D. Georgii? *Totam noctem illam, in qua obiit Pater, Divinis laudibus consumarunt*: sicut asserit cl. auctor cum Celano prop. II. fol. 4.

Statim ac dies illuxit, instructa fuit pompa, qua Sancti Viri Corpus in Templum D. Georgii deferretur: uti cum B.Bonaventura et aliis stabilit in prop. III. fol. 6. Nullum ergo fuit tempus sufficiens pro arca saxea fabricanda et disponenda. Proindeque probabilius videtur dicendum: Corpus Sancti Patris Francisci in *arca lignea*, in qua portatum fuit a paucis, conditum fuisse in Templo D. Georgii.

7. Hoc ipsum clarissimis verbis testatur Bartholomæus Pisanus, relatus in Summario fol. 22. n. 38. *Perducto, ait, Corpore Assisium, quia in dicto loco, ubi indicaverat sepeliendum nulla erat habitatio, eius Sacrum Corpus in quadam capsa nova de lignis incluserunt, ac in deposito in Ecclesia S. Georgii deposuerunt . . . In dicto loco stetit pene per quatuor annos usquequo fuit translatum eius corpus ad locum ubi nunc jacet.*

8. Sacrum Corpus, dum permansit in Templo S.Georgii, occlusum stitisse in arca lignea, in eaque fuisse translatum ad Basilicam novam suo nomini consecratam, testatur Wadingus apud Bollandianos die 4. Octobris fol. 682. pag. I. n. 719. *Multis, ait, præmissis præludiis, et magna præparata solemnitate tandem in profesto Pentecostes, die 25. Maii facta est translatio; elevata e terra, magno cum clangore tubarum, aliorumque instrumentorum capsa lignea, in qua Sanctum Corpus occludebatur.* Non ergo in arca saxea, sed lignea Corpus S.Patriarchæ fuit depositum, in Templo D. Georgii: in arca lignea permansit: in arca lignea fuit translatum ad novam Basilicam: et in arca lignea erat quando *Cives Assisiates et Rectores civitatis vesano spiritu comitati, ut ait Gregorius IX. in suo diplomate* Speravimus, *non attendentes, quod sacra mysteria non nisi a sacris sunt tractanda ministris, prædictum Corpus ausu sacrilego rapientes, in superbia et tumultu translationis mysterium damnabiliter prophanarunt, non passi, a fratribus prædicto Sancto Venerationem debitam exhiberi.*

9. Unicum documentum, quo utitur cl. auctor, pro statuenda arca saxea, desumptum est ex S. Ioanne a Capistrano scribente *ad civitatem relatus, in Ecclesia S. Georgii, ubi puerulus litteras dedicerat, in arca saxea reverenter reconditur etc.* Quantum defatigetur cl. vir pro hoc documento sustinendo, ex cronica latina quam attributam huic sancto dicit conservari in Biblioteca Corsini, sed cuius mentionem nullus Nomenclator Bibliographus facit, incredibile videtur. At

potuit videre ea quæ dicuntur in nota *A* super hanc S. Ioannis a Capistrano auctoritatem comparata cum documento Bartholomæi Pisani: *il Pisano, come di sopra riferimmo, scrive: in quadam capsa nova de lignis. Ma ben poterono; anzi par che dovessero, essere due arche, una di legno dentro l'altra di marmo.* (*a*) Sed cum de hoc postea loquendum sit, rogo,

---

(*a*) „ Defossæ sub ara Asisinati reliquiæ *arca saxea* clau-
„ duntur. Quum ex *Codice Corsiniano*, quem *Lombardius* con-
„ suluit (*Summ. Demonstrat. num. 2. ibique num. 41.*) perspi-
„ cuum sit, Francisci corpus *ad civitatem relatum in Eccle-*
„ *sia S. Georgii etc. IN ARCA SAXEA reverenter recondi-*
„ *tum*; non leve hinc argumentum existit, quo probetur, Asi-
„ sinates saxeo receptaculo clausas reliquias esse illius Franci-
„ sci, qui *in arca saxea* est *reverenter reconditus*. Non mihi
„ tamen hoc loco dissimulandum est, verba *Corsiniani Codicis*
„ mihi faventia non esse revera *D. Ioannis Capistranensis*, ut,
„ codice nondum inspecto, censui. Quum enim *Lombardius*
„ priusquam orationis textum afferat, de ætate *Capistranensis*
„ nonnulla præponat, scribens: *Nello stesso secolo fra il Pon-*
„ *tificato di Martino V, e di Calisto III che verrà in ap-*
„ *presso citato, fiorì S. Giovanni da Capistrano etc.* illinc se
„ mihi nubes, et error offudit; quique inspiciendi Codicis
„ nondum copiam habueram, putavi verba a *Lombardio* re-
„ præsentata *Capistranensis* esse, quod ad ætatem illius no-
„ scendam *Lombardius* facem quodammodo prætulerat. Atta-
„ men non ita sese res habet. Testimonium de arca saxea,
„ Francisci exuviis tegendis usurpata, auctoris est *legendæ* cu-
„ iusdam *antiquæ*, ac *brevis*, quam integram exhibet, et li-
„ bro suo inserit Auctor Chronici in *Bibliotheca Corsiniana*
„ asservati, et *D. Ioanni Capistranensi* perperam fortasse tri-
„ buti in Codicis inscriptione. Ac *Corsinianus* quidem Codex
„ exscriptus est, ut illius frons habet, ab exemplari vetustio-
„ re, quo *Iacobus Boncompagnius Soranorum Dux* potieba-
„ tur; quod tamen non est satis, ut D. Ioanni tribuatur
„ opus, quod nemo unus ab eo scriptum narravit, et cuius
„ argumentum licet Ioannis pietati consentiat (gesta enim de-
„ scribit sanctorum heroum, qui toto Occidente floruerunt)
„ tamen habet multa permixta de antiquis regionum incolis,
„ ac de urbium dignitate, et origine, quæ certe D. Ioannes

sapientissimos Iudices præsentem habere dignentur responsionem cl. auctoris circa opinionem Pelbarti fol. 36. n. 27.

„ minime consectabatur, nec ad sobriam, piamque eruditio-
„ nem, cui uni studuit, pertinere putabat „

„ Nihilo tamen minus inserta illi *brevis antiqua*, ut ibi
„ appellatur, *legenda D. Francisci* nullum habet suppositio-
„ nis indicium, quare eius apud nos auctoritas nutet. Nihil
„ enim illius auctor, Francisci vitam in pauca conferens, de
„ illo tradit, quod non in *Celanensi*, ac *D. Bonaventura* ex-
„ plicatius, fusiusque narretur, quodque cum illis non miro
„ consensu conspiret. Tantum apud illum expressa est (quod
„ in *Celanensi*, ac *Bonaventura* desideratur) materia arcæ,
„ quæ in templo D. Georgii exuvias Francisci excepit; cuius
„ rei causa, tempore hinc remoto, confictum fuisse opuscu-
„ lum, nemo suspiciosissimus suspicabitur.

„ Nunc, quid contra vetustissimi scriptoris de arca saxea
„ testimonium, præstantissimus Vir, Adversarius disputet,
„ animadvertere ne gravemur. Ait ex *Celanensis* testimonio
„ prodi, arcam illam non *saxeam* fuisse, sed *ligneam*. Ap-
„ ponendus est integer *Celanensis* locus de funebri pompa,
„ quæ acta est, vita functo Francisco, qualis apud *Celanen-*
„ *sem* describitur *lib. 2. c. 4. Mane autem facto* (post noctem,
„ in qua Franciscus sedes ad superas evolavit) *convenit mul-*
„ *titudo Civitatis Assisii cum omni Clero, et tollentes corpus*
„ *sacrum de loco, in quo obierat, cum hymnis, et laudibus,*
„ *clangentibus tubis, ipsum ad civitatem portaverunt. Acceperunt*
„ *singuli ramos olivarum, aliarumque arborum sacras obse-*
„ *quias solemniter exequentes, multiplicatis luminibus omnia*
„ *vocibus altissimis exsolvebant. Quumque, portantibus filiis*
„ *Patrem, et grege sequente Pastorem, ad Pastorem omnium*
„ *properantem, perventum esset ad locum, in quo Religionem,*
„ *et Ordinem sacrarum virginum, et dominarum pauperum ipse*
„ *primo plantavit, deponentibus eum in Ecclesia S. Damiani,*
„ *in qua decem filiæ suæ, quas Domino acquisierat, moraban-*
„ *tur, aperta est fenestra parvula, per quam ancillæ Christi*
„ *constituto tempore communicare solent Dominici Corporis Sa-*
„ *cramento; APERTA EST ARCA, IN QUA PORTABA-*
„ *TUR A PAUCIS, qui multos portare solebat; et ecce do-*
„ *mina Clara etc.* Exsequitur hic scriptor clamores, piasque

S E C U N D A

De iactato prodigio stantis, ac vividi Corporis S. P. N. Francisci.

10. Fol. 11. num. 3. Cl. Auctor dicit „ *Non Thomæ Celanensi, non Joanni a Ceperano, non tribus sociis non D. Bo-*

„ lamentationes mulierum ad Francisci feretrum. Tum pergit: *Pervenientibus denique omnibus ad civitatem cum jucunditate magna, et exultatione, in sacro loco* (in æde nimirum D. Georgii) *sed sacriori de cætero, posuerunt sanctissimum corpus; ubi ad gloriam summi omnipotentis Dei novorum multiplicitate miraculorum mundum illuminat, sicut hactenus eum in sanctæ prædicationis doctrina mirabiliter illustravit. Deo gratias.*

„ Conspicuum est, et illustre, arcam *Celanensis* oratione descriptam, quæ in æde D. Damiani *aperta est*, et *in qua portabatur a paucis* Francisci cadaver, non esse arcam illam *saxeam* de qua mentionem habet *scriptor legendæ* in *Corsiniano Codice* allatus, et in qua *ad civitatem relatus etc. reverenter reconditur*. Num enim saxeum conditorium una cum Francisci cadavere *paucorum* hominum sufferre humeri valuissent?

„ *Vix illud lecti bis sex cervice subirent,*
„ *Qualia nunc hominum producit corpora tellus.*

„ Nec sæculi XIII homines multum a nostra puto debilitate distasse. Gemina igitur in funere D. Francisci adhibita est arca. Prima, de qua loquitur *Celanensis*, gestata *paucorum* humeris, dum a Portiuncula iter faciunt Assisium, ideoque ligneis e tabulis iuncta. Altera, de qua meminit *brevis antiquæ legendæ scriptor*, ponderosa, immobilis, ac Francisci reliquiis in templo D. Georgii capiendis addicta. Ac quia, quum delatæ sunt in D. Georgii templum, consilia de Basilica ædificanda, transferendoque in illam exuvio Francisci nondum agitabantur, decuit sane, saxea, non lignea, illud arca concludi, ne, lignis brevi putrescentibus, sacræ exuviæ sine operimento relinquerentur. Nihil vero *Thomas*

naventuræ , *non ulli e scriptoribus illius sæculi*, *quo vixit Franciscus* , *non denique scriptori ulli sæculi XIV vel XV excidit verbum* , *quo Corpus Sancti Patriarchæ corruptioni haud obnoxium fuisse prodatur.* „

Qui defendit aliquam opinionem argui certo et evidenter , etiam evidentia morali , non posse de falsitate ; non di-

---

„ *Celanensis* arcæ saxeæ adversum tradit. Etenim scribit: *Per-* „ *venientibus denique omnibus ad civitatem cum iucunditate* „ *magna* , *et exultatione in sacro loco* , *sed sacriori de cæte-* „ *ro* , *posuerunt sanctissimum corpus*. Fortene *posuerunt* ea „ ipsa in arca, qua in templum fuerat delatum? Negatne „ *Thomas Celanensis* e priori in alteram arcam fuisse tradu- „ ctum? Nihil huiusmodi. Cur ergo quasi a *Celanensi* nega- „ tum assumis? Cur testimoniorum conflictus fingis,

„ *Et pila minantia pilis?*

„ Hic etiam ego in invidiam vocor , ac criminor , quasi qui „ attuli verba *Celanensis* illa : *Aperta est arca* , *in qua porta-* „ *batur* ; data opera prætermiserim binas voculas insequentes : „ *a paucis* ; perque fraudem hanc caverim , ne de arca saxea „ narratio , ex alio scriptore a me sumpta , gerulorum pauci- „ tate refelleretur . Sed usus , qui mihi verborum *Celanensis* „ incidit, tum ut ostenderem , Francisci cadaver haud vulgari „ sandapilæ fuisse impositum (*Demonstrat. pag.* 6 *prop. IV*) „ tum etiam ut inquirerem, num ad corruptionem arcen- „ dam ab eius exuviis contulisset arcæ munimen (*Ibid. pag.* 16 „ §. 9 , *et pag.* 18) haud poscebat exponerem, a paucisne , „ an a pluribus Franciscus elatus sit feretro . Nec quidquam „ mihi suspicionem movebat fore , ut *Celanensis* testimonium „ cum testimonio scriptoris *antiquæ legendæ* conferri aliquan- „ do deberet . Semper enim , pro mei intellectus modulo , exi- „ stimavi , eorum narrationes minime vicissim confligere , sed „ unum de arca , procedente funeris pompa, gestata, alium „ vero sermonem habere de loculo , cui in templo D. Gior- „ gii concreditum est Francisci spolium , non amplius illinc , „ ut videbatur tunc , amovendum . Quare, qui me neque Isia- „ cum coniectorem , neque interpretem somniorum profiteor , „ vacavi certe culpa , quum verba non attuli , quæ ad hanc

cit, nec affirmat illam esse certam et evidentem ullo modo. Sunt enim multæ opiniones falsæ, quarum falsitas probari nequit certitudine evidentiali. In opinionibus contradictoriis, unam earum ad minus falsam esse, nullus est qui ignoret; at ex parte cuius stet falsitas sæpissime probari et cognosci non potest certe et evidenter. Exemplum do. Ex D. Bonaventura probant Observantes Corpus S. P. N. Francisci in ossa et cineres resolutum fuisse, consequenterque non integrum permansisse: contra PP. Conventuales ex ipso Sancto Bonaventura probarunt usque nunc Corpus S. P. N. Francisci incorruptum, integrumque mansisse usque ad annum 1230, in quo translatum fuit, proindeque tunc non fuisse in ossa, et cineres resolutum. Quis non argueret tamquam temerarios, immo falsarios Conventualium auctores inter ipsos celeberrimos, qui probarunt incorruptionem Corporis S. P. N. Francisci testimo-

---

„ disputationem attractum iri, nonnisi Tiresias aliquis præ„ sentire potuit.

„ Scriptori nostro non dubitat Adversarius *Bartholomæum* „ *Pisanum* opponere, qui Francisci cadaveri tegendo non aliam „ unquam, nisi *de lignis*, arcam adhibet. *Pisani*, *conformi*„ *tatum* plerumque ineptarum excogitatoris, quique signum „ extulit ad desipiendum, et ad Franciscum Christo ferme „ exæquandum, acumen, ac sollertiam novimus. Legerat il„ le credo apud *Celanensem*, Francisci exuvias *a paucis* in „ arca fuisse delatas. Hinc apparebat, non alia ex materie, „ quam lignea, mobilem, et paucorum humeris impositam „ arcam fuisse compactam. Sed ut qui stomacho laborant, „ optimos cibos pessimum in succum vertunt, ita *Pisanus* „ ex ea *Celanensis* verissima narratione pessimum intulit con„ sequens, nimirum, ea ipsa in arca Francisci corpus terræ „ esse mandatum. Sed si mihi hominem alloqui potestas es„ set, nullo eum negotio mihi conciliarem, et, fabrefacta „ repentina *conformitate*, ut palinodiam caneret, mihique fa„ veret, adigerem. Quia enim Christi corpus *posuit* (Iose„ phus, ab Arimathæa nuncupatus) *in monumento suo no*„ *vo*, *quod exciderat in petra* (*Matth.* 27 60); hinc non li„ gneo, sed saxeo conditorio Francisci cadaver excipi oportuis„ se, ac reapse exceptum esse, contenderem. Quæ profecto „ *Pisanus* ille, manantibus præ gaudio lacrymis, acciperet,

niis D. Bonaventuræ, si D. Bonaventuræ non excidit verbum, quo Corpus Sancti Patriarchæ corruptioni haud obnoxium fuisse prodatur?

11. Crederem nullum, qui legerit caput XV. legendæ S. Bonaventuræ, in quo agit de canonizatione Sancti Patris Francisci, et de translatione corporis sacri, posse affirmare tam confidenter: *Bonaventuræ non excidisse verbum, quo Corpus Sancti Patriarchæ corruptioni haud obnoxium prodatur. Anno* vero *domini*, inquit Seraphicus doctor (in dicto cap. XV.) *millesimo ducentesimo trigesimo, convenientibus fratribus ad capitulum generale Assisii celebratum, ad Basilicam in honorem ipsius constructam corpus illud domino dedicatum octavo Kalendas Iunii translatum est. Dum autem ille sacer transportaretur thesaurus Bulla Regis Altissimi consignatus, miracula plurima ille, cuius effigiem præferebat, operari dignatus est, ut per odorem ipsius salvificum affectus traheretur fidelium ad currendum post Christum.* (*a*)

„ ac gratias ageret, quod tam ingeniose, tam valide, tam in „ tempore sibi subsidiarius miles aecesserim.

„ De *Wadingo*, quem insuper contra Scriptorem nostrum „ V. C. Adversarius loquentem inducit, (*huius Opusc.* §. 8) „ dicere supersedeo, quod in re antiqua, erutis ex antiquita- „ te testimoniis, non autem arreptis quocumque ex ævo, „ certandum sit. Satius erit adnotare, nihil solidi Adversarium „ afferre, dum (huius Opusc. §. 6) arcam saxeam eo aggre- „ ditur argumento evertere, quod Franciscus die postero noctis „ illius, in qua se corporeis e vinculis explicavit, illatus est „ in sepulcrum. Negat enim, tam brevi temporis spatio sa- „ xum legi, cædi, cavarique in arcam potuisse. Sed loculum „ illum saxeum haud primum fuisse conditum, quum Fran- „ cisci corpus texit, verumtamen alicunde arreptum sanctis- „ simo cadaveri claudendo tunc fuisse usurpatum, *Demonstra-* „ *tionis meæ pag.* 51 cumulate probatum dedi.

(*a*) „ Hac ratione si me gessissem, qua V. C. Adversarius „ sese gerit hoc loco, nullus esset mei arguendi, et increpan- „ di modus. Nam qui in afferendo *Celanensis* textu ad vo- „ culas *a paucis* non perveni, quas, nihil affine, ac iunctum „ habere cum argumento disputationis sentiebam, in suspicio- „ nem fraudis, immeritam quidem, sed tamen ingenuo ho-

12. Erit ne inter RR. PP. Conventuales unus, qui, hæc S.Bonaventuræ verba, ignoret, tam clara suis celeberrimis auctoribus, ut ex ipsis probarent incorruptionem S.Patris Francisci, quando fuit translatum ad Basilicam in honorem ipsius constructam? At vero, si aliquis de iis est inscius, audire, dignetur, R. P. Raymundum Missorium, Ordinis Minorum

---

„ mini acerbissimam, vocatus sum. At numquid in *D. Bo-*
„ *naventuræ* textu, quem Adversarius exponit, non hæc sta-
„ tim, ad controversiam certe pertinentia, sequuntur: *Erat*
„ *revera condignum, ut quem Deus in vita placentem, et di-*
„ *lectum effectum etc. ad cœlum in curru igneo per caritatis*
„ *zelum rapuerat etc. eius iam vernantis inter flores illos cœ-*
„ *licos plantationis æternæ OSSA ILLA FELICIA de loco*
„ *suo pullulatione mirifica* (prodigiorum) *redolerent?* Non-
„ ne *Bonaventura*, qui Francisci corpus, in Basilicam illatum,
„ *thesaurum* vocavit *bulla Regis Altissimi consignatum, præ-*
„ *ferentemque Christi effigiem*, illud statim, atque, orationis se-
„ rie non interrupta, OSSIUM FELICIUM appellatione desi-
„ gnavit, ac nos veluti iussit ab eorum commento declinare, qui
„ prioribus eius verbis abusi statuunt, translationis tempore,
„ Francisci membra fuisse corruptionis expertia? Ac quum ali-
„ bi etiam Bonaventura Francisci exuvio *Ossium* nomen im-
„ ponat, hinc *Bollandiani*, qui quidem antea suspicati fue-
„ rant, per *synecdochen* a *Bonaventura* ossium mentionem
„ fieri, *partemque*, ut docere rhetoras audio, *pro toto* usur-
„ pare, tamen, re melius pensitata, ac totum hunc, qui no-
„ bis obiicitur, locum accurate excutientes, *fatendum nihilo-*
„ *minus est*, aiunt, *istas eiusdem sancti scriptoris phrases:*
„ *PRETIOSUS SACRORUM OSSIUM THESAURUS*, et
„ *infra in Appendice*, *seu in Capitis* 6 §. 8 *APPROPIN-*
„ *QUANS TUMBÆ, IN QUA OSSA SACRA FUERANT*
„ *COLLOCATA, admodum ieiunas esse, nec satis congruas*
„ *dum de corpore tam mirabili integritate divinitus donato*
„ *sermo est, ac multo etiam minus apte adhibendas de corpo-*
„ *re, quod præterea inusitatiori prodigio, nullo sustentatum*
„ *fulcro in pedes erectum staret etc. Bonaventuræ plurimum*
„ *intererat neutrum silere, quippe qui, dum toto Capitis* 16
„ §. *primo*, De virtute sacrorum stigmatum *inscripto, sacra*
„ *Francisci stigmata adversus obtrectatores asserere contendit*,

Conventualium Chronistam. In dissertatione, quam scripsit contra R. Octavium a Sancto Francisco, Episcopum Assisiensem ex Ordine Minorum Observantium, qui ex Sancto Bonaventura probaverat corpus S.Patriarchæ Francisci in ossa et cineres resolutum fuisse, quamque anno 1743. communicavit Bollandianis, sic loquitur: *quoniam vera causa hæc omnis de cor-*

„ *nullum ad obturanda malevolorum ora argumentum validius proferre potuisset, quam provocando ad eiusdem corporis conspectum, eadem stigmata, et vivo quidem sanguine, ut volunt, manantia, cum novo incorruptionis, atque inauditi antea situs prodigio servantis etc.* Hæc *Bollandiani Analector. de S. Franc. part.* 4 §. 239. *et seq.*

„ Mihi si liceat post tam gravium scriptorum in hunc „ *Bonaventuræ* locum labores agonem ingredi, dicam ei licuisse de exanimi, ac corrupto D. Francisci corpore ea verba adhibere, quæ de eius vivi adhuc membris iure usurpasset; ideoque potuisse corpus illud dicere *bulla Regis Altissimi consignatum*, nempe insignitum vulneribus Christi; potuisse etiam addere: *cuius* (Christi) *effigiem præferebat*, etiamsi re ipsa, quum *Bonaventura* scriberet, ac tempore, de quo scribebat, stigmata fuissent in Francisci corruptis membris deleta. Exemplo res fiet illustrior. Fac me aliquis ad Tullii sepulcrum sistat. Nonne iure, ac commodissime dicam: *Hic ille Tullius, familiaritate Varronis, Sulpicii, Attici COMMENDATUS; cuius eloquium mire, quo vult, omnium animos IMPELLEBAT?* At nullum credo nunc Tullius cum Varrone, Sulpicio, Attico familiaritatis usum habet, nec eloquium adest Tullii cineribus. Sed tamen solemus, quæ fuerunt, abieruntque iamdudum, tam vividis ipsi nobis coloribus aliquando pingere, ut iisdem, quibus præsentia exponimus, ea vocabulis exornemus.

„ Ne autem *Bonaventuræ* verba illa aptata Francisci corpori in Basilicam invecto: *bulla Regis Altissimi consignatum*, nostræ sententiæ periculum creent, ipsa nobis Grammatice, ars quidem nonnullorum iudicio tenuis et obscura, aliorum autem præstantissima, suffragatur. Quid est enim illud *consignatum?* Noscis eam orationis partem, quæ *participium* dicitur, quæque cum re tempus, ut *Aristoteles* ait, *Vossiusque* interpretatur, *adsignificat?* At *participia*,

ruptione, quam agimus, in una S. Bonaventuræ legenda sita est, non immerito in Seraphici Doctoris dictis expendendis primo immorabimur, talia quædam post addituri, quæ eodem colliment, expensamque S. Bonaventuræ sententiam non obscure confirment. Integram porro quæstionem duobus dumtaxat articulis complectemur. Art. I. §. 1. S. P. Francisci Corpus ex S. Bonaventura incorruptum ostenditur. (*a*)

,, quæ ita desinunt, ut *consignatus*, sane semper præteritum ad tempus trahuntur, sed, non accedentibus aliis adiunctis, ut flecti possunt ad rem, actam quidem, sed tempore, quo scribitur, existentem, ita etiam ad rem actam, sed non amplius ita se habentem. Quapropter, si meis oculis equus sternax, indomitusque obversetur, qui sese arrigendo sessorem nitatur excutere, non ego quadrupedem illum verebor *arrectum* dicere. Nec secus *Virgilius Æneid*. 10. *v*. 892. *Tollit se arrectum quadrupes etc.* Deinde tamen, quum equus mansueverit, nonne dicam latine satis, atque ex grammaticæ regulis, *metuisse me sessori, ob ARRECTUM equum in vitæ discrimen vocato?* At equus deinde pacate incesserat. Pari, ni fallor, ratione dici potuit a *Bonaventura consignatum* corpus, quod *signis* olim fuerat distinctum, licet, quo scribebat tempore, aut tempore illo, de quo narrabat, iam *signa*, notæque abscessissent.

(*a*) ,, *Omnes homines* (quod *Cæsar* ait apud *Sallustium de bell. Catil.*) *qui de rebus dubiis consultant, ab odio, amicitia, ira, atque misericordia vacuos esse oportet*. Hæc eos perpendere opus est, qui contra *Patres Conv.* a partibus corruptionis nunc stantes, libenter, ac crebro loca, e scriptorum *Conventualium* libris excerpta, et incorruptioni corporis Francisci faventia, iaciunt. Hoc unum nobis propositum nunc esse debet, ut in disceptatione de reliquiis Asisinatibus verum pervideamus. Numquam autem pervidebimus, nisi motus animi, qui nos avertunt a veritate, compescamus. Quid ergo *Missorius*, quid reliqui scriptores vel e *Conventualium*, vel ex *Observantium*, *Reformatorumque* familia de hoc argumento, alteri alteris infesti, scripserint ævo nobis propiore, missum faciamus. Nec Romanæ Sedi vacat expendere quid viri, docti quidem, sed studio partium abrepti, de hac causa, æstu quodam agente, atque

13. Sed et audiri meretur R. P. Iosephus Rugilus Secretarius et Assistens generalis Ordinis Minorum Conventualium, et Provincialis Angliæ, qui in dissertatione, quam nomine RR. PP. Minorum Conventualium transmisit anno 1766 ad Bollandianos, et quam ipsi exscripserunt, sic ait: Cum res, de qua agitur, gravissima sit, quamvis aliquam molestiam causem, dare debeo omnia illius verba a doctissimis Bollandianis exscripta in Analectis de Sancto Francisco, fol. 964. a num. 245. atque 246. inclusive. Sic enim ait: *Ex capite XV Legendæ maioris* (*S. Bonaventuræ*) *advocamus hæc verba: B. Viro migrante a sæculo, spiritus ille sacer domum æternitatis ingrediens, fontisque vitæ haustu plenario gloriosus effectus expressa quædam in corpore futuræ gloriæ signa reliquit, ut caro illa sanctissima, quæ crucifixa cum vitiis in novam iam creaturam transierat, et passionis Christi effigiem privilegii singularitate præferret, et novitate miraculi resurrectionis speciem præmonstraret. Cernebatur . . . . Caro ipsius reliqua, quæ ex infirmitate et natura ad nigredinem declinabat, candore nimio renitescens, illius secundæ stolæ pulchritudinem prætendebat.*

14. *Deinde late prosequitur* (*Bonaventura*) *appellans membra mollia, conversa in teneritudinem puerilis ætatis, formosa, iucunda, miraculosa, mirabilia, spectaculum insigne et insoli-*

„ inflammante animos, fuderint. Finge omnes, quotquot recentiore memoria scripserunt, Franciscales patrocinium incorruptionis suscepisse, veritatem deseruisse. Num eorum erronea opinio tantum nobis importaret incommodi, ut idcirco debeant proditæ veritatis argumenta despici? Adeone Franciscales familiæ sibi suum conditorem Franciscum vindicant, ut aliis ereptum velint, negentque eius reliquias integræ Catholicorum societati curæ esse debere? Sane exuviarum, quas Sancti Heroes terris reliquerunt, immo *arcæ* (quæ illas claudit) *intuitus animam inundans ipsam* (ad pietatem) *percellit, ac ciet*; ut docuit *Chrysostomus de S. Babyla Tom. 1. Oper. edit. Montfaucon.* Interest ergo Ecclesiæ, ne tanta eius alumni utilitate fraudentur, ubinam cuiusque Herois Sancti mortales reliquiæ condantur, posse doceri; nec quum integræ Catholicorum societatis causa agitur, peculiarium collegiorum discordia moram afferet iudicio, veritatemque patefactam obnubet. „

tum, miraculum novum rapiensque in stuporem, et firmamentum fidei, et incitamentum amoris. Hæc enim omnia sunt ipsius (*Bonaventuræ*) *ipsissima verba. Loquitur equidem Sanctus Doctor de miraculo inspecto in nocte et crastino mortis: at evidentissimum est, de miraculo loqui. Manifeste nescio quid aliud asserit in illo corpore præter incorruptionem illam, proximitate mortis præteritæ naturalem, et corporibus omnibus communem: illam, inquam, incorruptionem asserit in illo corpore, quæ carnis atque membrorum erat conversio et immutatio: quæ spectaculum erat insigne et insolitum: quæ miraculum novum, rapiensque in stuporem, quæ secundæ stolæ pulchritudinem prætendebat: quæ expressa in corpore futuræ gloriæ signa relinquebat: quæ novitate miraculi resurrectionis speciem præmonstrabat.*

15. *Igitur luculentissime S. Bonaventura testatur, Francisci Corpus in mortis crastino, sive immediate post mortem, incorruptionem, et immortalitatem, miraculi intercessione, induisse.* (*a*) *Quid enim est, habere expressa futuræ gloriæ et resurrectionis signa miraculi novitate, nisi corruptibile corpus induere incorruptionem, et mortale immortalitatem? Hæc est enim resurrectionis natura ex Apostolo. Modo quis dixerit, certissimum ac præclarissimum hoc incorruptionis prodigium momento temporis evanuisse? Dum etiam nulla præter hæc mo-*

(*a*) „ Per verba hæc postrema satis expresse pandit *Rugilus*, cuius insititio frutrice suam V. C. Adversarius arborem „ locupletavit, allata a se hactenus *Bonaventuræ* loca pertine- „ re ad eam mollitiem, pulchritudinem, stigmatumque per- „ spicuitatem, quæ Francisci corpus ornavit, quum primum „ excessit e vita. Atque ego quidem, qui *Demonstrationem* „ meam nulla utens artificiosa simulatione exaravi, adeo non „ negavi in recenti Francisci cadavere ea fuisse animadversa, „ ut, præter *Bonaventuram*, alios eius rei testes excitaverim, „ et omnium oculis exposuerim, *pag.* 7 *prop.* 5, *et pag.* 17 „ *in Adnot.* At quia Francisci cadaver, nondum integro die „ elapso post eius obitum, mandatum est tumulo; nec prodi- „ gium, siquidem in hoc ullum intervenit, a brevi naturali „ incorruptione secerni potuit; debilia hæc esse ad prodigi- „ sam incorruptionem ostendendam, discussum, ac diiudica- „ tum invenies *eiusdem Demonstr. pag.* 14 §. 6. „

numenta superessent, quis non inde potissimum diuturnam ac permanentem Sancti Corporis incorruptionem jure optimo inferret, tum multorum exemplo, tum maxime novitate et singularitate præmissa Franciscani prodigii? Sed quorsum ista? Ipse S. Bonaventura, a quo miraculi initium accepimus, iterum in eodem capite, et paucis interjectis, prodigii perseverantiam confirmat.

16. *Caput enim XV Legendæ maioris quatuor potissimum complectitur ex ordine. Primo, sacra Francisci Stigmata, evidentius explorata post mortem, subtilius describit. Secundo carnis manifeste immutatæ et incorruptionis indutæ* (*a*) *miraculum celebrat. Tertio, vero, exequias et primam translationem in S. Georgii Templum persequitur. Quarto tandem translationem secundam a templo S. Georgii ad S. Francisci. Præmissis igitur geminis atque fusis descriptionibus stigmatum et incorruptionis, opus illi non fuit, immo satietati cavendæ nec decuit, eadem iterum ac tertio in eodem capite, præterea brevi, verbis eisdem depromere. Tutius ergo potuit, et prudens debuit uti compendio, quo descripta commemorare, non autem denuo atque denuo explicata describere videretur. Qua de re cum in translatione prima iterum sacri Corporis Stigmata et incorruptio denotanda recurrerent, cautus nimietatem atque identitatem verborum declinare, rem raptim innuit his verbis: TRANSEUNTES PER ECCLESIAM S. DAMIANI . . . . SACRUM CORPUS MARGARITIS CAELESTIBUS INSIGNITUM etc. quæ merito satis esse, arbitratus est, tum integritatis, tum Stigmatum, miraculo denotando.* (*b*)

(*a*) „ Multa hic *Rugilus*, sed vena sua fluens, non autem apponens verba *Bonaventuræ*, quem ad faciendam fidem aptissimum omnes agnoscimus. *Indutum fuisse incorruptione* Francisci cadaver nullibi apud *Bonaventuram* legi. Tamen quasi eius epitomator *Rugilus* id a sanctissimo scriptore traditum inculcat. Mirer? Quot quotidie in scriptores incidimus, apud quos probationis partes explet audacia!

(*b*) „ Si *Bonaventuræ* locus habet: *transeuntes per Ecclesiam S. Damiani etc.*, sicque eo ipso die, quo cadaver Francisci delatum est ad templum D. Georgii, patuit ad breve tempus sacris virginibus in æde D. Damiani conclusis; (*Demonstr. pag. 6. prop. IV.*) dabit quisque, fuisse tunc in eo

17. *Quoniam vero tertio in secundæ translationis celebritate exponenda prodigiorum eorumdem memoria statim occurreret, id ipsum sibi cavendum necessario cognovit, ne nimius fieret; itemque securius id agere, intellexit, præferentibus facem ante occupatis. Ergo inquit. Anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo . . . dum sacer transportaretur thesaurus, Bulla Regis Altissimi consignatus, miracula plurima ille, cuius effigiem præferebat, operari dignatus est. Quis hic non videat, idem penitus sibi proposuisse S. Scriptorem in hac secunda, ac in prima translatione, de prodigioso Francisci Corpore asserendum? Ita in translatione secunda dixit Corpus illud Thesaurum Bulla Regis Altissimi consignatum et Christi Effigiem præferentem, quemadmodum in translatione prima Corpus idem dixerat Margaritis coelestibus insignitum. Num Margaritas coelestes, seu sacra stigmata, manifeste pro eo, quod erat actu ipso, non pro eo, quod fuerat, expressit in translatione prima? Ergo iterum apertissime Bulla Regis Altissimi et Christi effigies accipienda sunt pro eo, quod extabat, non pro eo quod ante extiterat, in translatione secunda.* (*a*)

18. *Quam ob rem, teste D. Bonaventura, Sacrum Francisci Corpus Stigmata retinebat iam quadriennio post mortem, tunc ergo ex D. Bonaventura incorruptum. Quis enim ossa nuda stigmatizata dixerit, vel in cineribus Altissimi Bullam et Christi effigiem quærat? Omnino res ita se habet, ut nihil evidentius. Iam igitur S. Bonaventura incorruptionis perseverantiam quartum in annum deduxit: ergo ex hoc ipso permanen-*

„ perspicuas sacrorum stigmatum notas, sive, ut *Bonaventu-*
„ *rae* loqui placet, fuisse tunc *sacrum corpus margaritis cæ-*
„ *lestibus insignitum*. In cadavere enim a paucis horis exa-
„ nimi, verisque vulneribus, ac carnem alte subeuntibus af-
„ fecto, non poterant inflicta vulnera non apparere; et pro-
„ digio opus erat potius, ut statim evanescerent, quam ut
„ adspicientibus occurrerent. „

(*a*) „ *Bonaventuræ* textum: *Anno Domini etc.*, in quo
„ corpus Francisci *bulla* dicit *Regis altissimi consignatum*, ex-
„ pendimus iam *ad §. 11. huius Opusc.* nec de illo rursus
„ agendum. Occurrere enim nos oportet satietati legentium,
„ qui idem sibi denuo ferculum apponi, atque obtrudi, haud
„ æquis animis pati solent. „

tem atque perpetuam testatus est; *quoniam neque posterius dissolutum unquam illud asseruit* , *et hic sacri Corporis præconia novissima conclusit* : *neque præterea* , *occasione cessante* , *aliquid huiusmodi memorandum suscepit. Quare præsumptum D. Bonaventuræ silentium* (*de incorruptionis prodigio dum agitur*) *expresse negamus.*

19. Quis, si hæc legat, non mirabitur, videns Patrem Secretarium Assistentem Generalem Rugilum RR. PP. Conventualium nomine dicentem anno 1766 D. Bonaventuram, non uno, sed pluribus verbis et locis expressisse incorruptionem Corporis Seraphici Patriarchæ; et præsumptum ipsius Sancti Doctoris silentium de incorruptionis privilegio expresse negantem; audiensque nunc, quinquaginta duobus annis quasi nondum elapsis, cl. auctorem Positionis SSmo Domino Nostro Pio VII. a Rmo Patre Ministro Generali exhibitæ affirmantem: *Non D. Bonaventuræ excidisse verbum* , *quo Corpus S. Patriarchæ corruptioni haud obnoxium fuisse prodatur*? Adempta sunt ex legenda S. Bonaventuræ illa verba, ex quibus tam evidenter argumentabantur RR. PP. Conventuales, Sanctum Doctorem extitisse pro incorruptione Corporis D. Francisci? Neutiquam. Adhuc inveniuntur. Necesse est ergo, quod si tunc tam evidenter monstrabant S. Bonaventuram tradidisse, Corpus S. P. N. dum actu transferebatur ad Basilicam suo nomini dicatam, incorruptum fuisse, idem et nunc probare. (*a*)

20. Neque ex eo quod S. Bonaventura vocet Sancti Fran-

(*a*) „ Hæc declamitat V. C. Adversarius, ut omnes noscant, quam numerosa illi sit eloquentia, quam non coacta, „ quam in omnes se partes æquabiliter fundens. Attamen *Viris Conv.* apud æquos rerum æstimatores commendationi „ erit, ac laudi, inspectis iis, quæ locus aræ Asisinati subditus includebat, a *Rugilo*, cæterisque incorruptionis patronis, in sua claris familia, discessisse. Docuerunt enim, se „ non ex eorum esse censu, quos *Facciolatus* (*Orat.* 5.) ita „ perstringit: *Ergo pro tuo illo libello pugnas* , *in cuius verba iurasti*; *pugnas pro pallio illo* , *non autem pro veritate*. „ *Tunc igitur me tibi adiungere conaberis etc. quem scio contraria prorsus fuisse dicturum* , *si te vel casus* , *vel consilium* , *vel domesticæ rationes alibi vivere coegissent* , *alioque colore uti?* „.

cisci Corpus Ossa felicia, pretiosum sacrorum Ossium thesaurum, atque Ossa sacra, oppugnare voluisse expresso sermone sententiam de incorrupto D. Francisci Corpore, sequitur, sicut visum fuit cl. auctori ibidem in nota *A*. Merentur audiri sapientissimi Bollandiani, quos citat. Impartiales sunt, instructissimi in regulis hermeneutices. *Ex eo autem quod S. Doctor* (*sic loquuntur*) *ibidem utatur etiam voce Ossa*, *non evincitur*, *e Francisci Corpore sola tunc Ossa reliqua fuisse. Allegoriis enim*, *ut sæpe alias*, *hic usus*, *modo voces proprias*, *modo tropos adhibuit*, *quodque primo Corpus Domino dedicatum dixerat*, *deinde sacrum thesaurum Bulla Regis Altissimi consignatum appellavit. Moxque ad alterum tropum transiens ex illo Canticorum I. v. 3. Trahe me: post te curremus in odorem unguentorum tuorum; miracula in translatione facta odorem salvificum nuncupavit. Pari modo potuit per Synedochen partem pro toto*, *seu Ossa pro Corpore*, *quale ante dixerat*, *posuisse*, *ut pullulationem mirificam eis attribuerit secundum illud Ecclesiastici cap. 46. v. 14. Ut sit memoria eorum in benedictione*, *et Ossa eorum pullulent de loco suo. Simili Synedoche de Christo in caelos ascendente ante Bonaventuram usus fuit auctor sermonis tertii de Ascensione*, *qui in Breviario Romano legitur in octava ejusdem solemnitatis lectione V. ubi dicitur*: Super excelsa ergo cœli terrenum Corpus imponitur: Ossa intra sepulchri angustias paulo ante conclusa Angelorum cœtibus inferuntur. *Totus itaque S. Bonaventuræ textus minime obest*, *immo favet sententiæ affirmanti*, *S. Francisci Corpus tempore translationis suæ*, *id est*, *quarto post illius obitum anno*, *incorruptionis expers*, *sacrisque Stigmatibus condecoratum perstitisse*. Ita eruditissimi ac sapientissimi Bollandiani. (*a*)

21. Præterquamquod, si aliquis partium studii expers ea cl. auctoris in ipsa nota *A* verba: *Verumtamen satis perspectum est*, *nisi cogat necessitas*, *tribuendum esse verbis sensum obvium ac proprium*, *quin ad calamistros ac pigmenta rheto-*

(*a*) „ At iidem illi *eruditissimi*, *ac sapientissimi Bollandiani* non permansere in sententia, quæ ad synecdochen, rhetorumque myrothecia confugiebat, ne mentio *ossium* Francisci a *Bonaventura* iniecta incorruptioni sacri corporis obesset. Confer, quæ adnotavi *ad* §. 11. *huius Opusc.* „

rum confugiamus. Certa hæc est, *ac vulgatissima hermeneutices regula*, perpendat; censerem, necesse fore, ut cognoscat, cl. auctorem plus implicasse, quam explicasse verba Seraphici Doctoris, et illorum sensum et intelligentiam; plusque laborasse pro incorruptione, quam pro corruptione et resolutione Corporis Sancti P. N. Francisci. Nam, si iuxta certam illam ac vulgatissimam regulam, quia D. Bonaventura dixit *Ossa* : *Ossa* in obvio et proprio sensu dicenda sunt: quando in eodem §. et numero dixit: *ad Basilicam in honorem ipsius constructam* Corpus *illud Domino dedicatum octavo Kalendas Iunii*, *translatum est*: Corpus in suo obvio et proprio sensu dicendum erit. Nullam rationem cl. auctorem adhibiturum esse, credo, qua probari possit, *Corpus* hic sumendum esse pro *Ossibus*, et non *Ossa* pro *Corpore*. At vero, sive dicatur S. Doctorem sumpsisse, usumque fuisse verbo *Corpus* pro *Ossibus*, hoc est, totum pro parte: sive affirmetur verbo *Ossa* significare voluisse *Corpus*, sumendo partem pro toto: quis negare potest S. Bonaventuram in uno vel in alio istorum rhetorum more loqutum fuisse? (*a*)

(*a*) „ *Satis perspectum est* (scripsi in *Adnot. ad pag.* 11.
„ *Demonstrat.*) *nisi cogat necessitas*, *tribuendum esse verbis*
„ *sensum obvium ac proprium*, *quin ad calamistros*, *ac pig-*
„ *menta rhetorum confugiamus*. *Certa hæc est*, *ac vulgatis-*
„ *sima* hermeneutices *regula*. Quidni? Eam sic extulit *Ge-*
„ *nuensis Artis Logico Crit. lib.* 4. *c.* 8. §. 10. *Verba cum na-*
„ *turali sensu accipito*, *nisi certa subsit ratio a sensu litterali*
„ *recedendi*. *Heineccius* vero *Elem. Log. c.* 4. *sect.* 2. §. 199.
„ his verbis expressit: *Verba tamdiu in genuina*, *et propria*
„ *notione accipienda esse*, *quamdiu inde discedendi nulla ne-*
„ *cessitas sit*. Cæteros persequar? Infinitam sylvam ingrede-
„ rer. Nihil hac lege firmius, nihil tam sæpe iteratum apud
„ eos præsertim, qui docuerunt, quomodo sine levitate, ac
„ temeritate *sacri codices* interpretandi sint. Multis tamen lo-
„ cis Adversarius hanc mihi legem, quasi a me positam im-
„ prudenter, risuque elevandam, exprobrat. Nescias, utrum
„ legem, an me sibi ludum faciat. Si me, facile patior Am-
„ plissimum Virum aut facetum esse, aut facetum velle vi-
„ deri. Si legem, altissimis defixam radicibus, et tot propu-
„ gnatorum sepe munitam, frustra eradicandam, subverten-

22. Si vero cl. auctor toto animo incumbit, *tribuendum esse verbis sensum obvium et proprium, quin ad calamistros ac pigmenta confugiamus*; certo confiteri debebit, in Basilica nomini Sancti Francisci dicata non ossa et cineres ipsius requiescere, sed Corpus. Nam, si omnia, quæ in *Appendice*, sive *Summario*, exhibentur documenta, a numero primo usque ad septuagesimum octavum, inspicit: nullum inveniet, quod de ossibus loquatur: omnia communiter affirmant, Corpus

---

„ damque suscepit. Tantum laboro, ne æquissima lege ini-
„ quissime hoc loco, aliisque (sæpe enim conabitur) abuta-
„ tur. Hic quidem manifestum est, eam ad erroris patroci-
„ nium flecti, quasi quotiescumque *Bonaventura* Francisci
„ exuvias *corpus* appellat, corpus a corruptione exemptum
„ dixerit. Sane corporibus *vegetantibus*, aut *anima aliquando*
„ *præditis* id proprium est, nunc, integro textu, *incorrupta*
„ *esse*, nunc, textu soluto, *corrupta*. *Incorruptum* autem,
„ aut *corruptum* species in illis est. Corpus, genus. Nec quia
„ alterutrius speciei corpus sit, genus amittit, desinitque in
„ corporibus sedem habere. *Etenim attributa communia* (Wol-
„ *fium* audias, ita loquitur *Ontol. part.* I. *sect.* 3. *cap.* 2. §. 271.)
„ *nec non possibilitates modorum, quæ instar attributorum com-*
„ *munium sunt, per quædam essentialia determinantur. Ergo*
„ *A, et B, attributa communia, vel quæ instar attributorum*
„ *communium sunt, eadem habentia, essentialia quoque non-*
„ *nulla eadem habere debent. Quoniam igitur genus constitui-*
„ *tur per quædam essentialia, quæ speciebus communia sunt;*
„ *fieri omnino haudquaquam potest, ut ne A, et B ad idem*
„ *aliquod genus referantur*. Quare quum corpus anima olim
„ præditum, cuiusmodi corpus Francisci fuit, sive incorruptum
„ sit, sive corruptum, genus non prætergrediatur, semperque corpus
„ maneat; *Ontologiam* pervertit, atque in ea turbas edit quicum-
„ que contendit, nomen *generis*, nimirum *corporis* nomen,
„ a *Bonaventura* tributum mortali Francisci spolio, esse no-
„ men *speciei*, atque adeo *speciei corporis incorrupti*. Qui
„ tantam *ontologicis* notionibus, accuratissime tenendis, vasti-
„ tatem importet, omnia ratione ista permiscebit, ac sub-
„ ruet; ac necesse est Adversariorum causam incommodo in
„ loco versari, cui more tam turbulento, ac cum philoso-
„ phiæ tam insigni contumelia auxiliari conantur. „

Seraphici Patriarchæ in dicta Basilica reconditum esse. Sicque, vel omnes rhetorissasse, sumendo totum pro parte, necesse est, ut asserat; vel si verbum Corpus in omnibus dictis documentis accipiendum est iuxta suum obvium et proprium sensum, ut certa ac vulgatissima hermeneutices regula præscribit; probare haud poterit Corpus D. Francisci resolutum esse in ossa et cineres, et ea, quæ inventa sunt pro reliquiis ipsius habenda esse. (*a*)

23. De silentio Gregorii IX in diplomate, quo S. Franciscum intulit in Sanctorum catalogo, nullum sumi potest argumentum efficax contra incorruptionem Corporis ipsius S. Patriarchæ. Maxime cum constet ipsum Summum Pontificem certum fuisse antequam D. Franciscum canonizasset, et post canonizationem ipsam de incorruptione corporis post mortem illius. *Felicis namque recordationis (inquit S. Bonaventura cap.* 16. §. 1.) *Dominus Gregorius Papa IX (de quo Vir Sanctus prophetando prædixerat, quod ad dignitatem foret Apostolicam sublimandus) antequam Crucis signiferum catalogo sanctorum ascriberet, scrupulum quemdam dubitationis in corde gerebat de vulnere laterali. Nocte vero quadam (sicut ipse felix antistes referebat cum lacrymis) Beatus ei Franciscus quadam faciei prætensa duritia, in somnis apparuit, et hæsitationem cordis ipsius redarguens, elevavit brachium dextrum, detexit vulnus, phialamque poposcit ab ipso, ut scaturientem reciperet sanguinem, qui ex latere defluebat. Obtulit in visione Summus Pontifex phialam postulatam, quæ usque ad summum Sanguine profluente de latere videbatur impleri. Ex tunc ad illud sacrum miraculum tanta coepit devotione affici et æmulatione fervere, ut nullo modo pati posset, quod aliquis præfulgentia illa sacra signa superba præsumeret impugnatione fuscare, quin eum severa increpatione feriret.* (*b*)

(*a*) „ Hæc solvit responsio adhibita §. *superiori*.

(*b*) „ Ex hac quidem historia colligo, visum, de quo nos „ docet *Bonaventura*, exemisse Gregorio IX dubitationem de „ impresso Francisci lateri stigmate sacro. Sed nemo vel oculatissimus hic quidquam dispiciet, quod incorruptionis cau„ sam attingat. Franciscus, quidem se per visum Gregorio „ spectandum præbens, terriculum ei corrupti corporis ne„ quivit obiicere, siquidem ab eo voluit agnosci. Omnino

24. Ipse Gregorius IX in litteris suis ad universos Christi fideles datis Viterbii Non. Aprilis Pontific. sui anno II. sic ait: *Verumtamen grande ac singulare miraculum quo ipsum (Franciscum) sanctorum splendor et gloria Dominus Iesus Christus mirabiliter decoravit, universitati vestræ tenore præsentium non indigne duximus exprimendum: videlicet, quod idem Sanctus, cum adhuc spatium præsentis vitæ percurreret, et postquam illud feliciter consummavit, manibus, latere, ac pedibus specie stigmatum divinitus extitit insignitus.* (*a*) *Quo ad nostram et fratrum nostrorum deducto notitiam, et cum cæteris eiusdem miraculis per testes fide dignissimos probato solemniter, ex ipso specialem causam habuimus, quod confessorem eundem de dictorum Fratrum et omnium Prælatorum consilio, qui tunc apud Sedem Apostolicam existebant, sanctorum catalogo duximus adscribendum.*

25. Habemus ergo, Gregorio IX constasse Corpus Sancti P. N. Francisci post mortem ante canonizationem, *et postquam spatium præsentis vitæ feliciter consummavit*, manibus, latere ac pedibus specie stigmatum divinitus fuisse insignitum. Ha-

---

,, necesse fuit, ea se carne, ac colore indutum præberet,
,, quem vivus prætulerat. Nec de ullo Sanctorum Heroum
,, memoriæ traditur, eum, alicui mortalium sese post obi-
,, tum exhibentem, sceleti turpis, ac nudi speciem horribi-
,, lem obtulisse. Quod si vividi corporis imago, quam su-
,, munt sancti viri, quoties alicui post mortem adstant, eo-
,, rum corpora incorrupta esse probaret, incorruptorum cor-
,, porum numerus iniri non posset.,,

(*a*) ,, Video V. C. Adversarium ad eumdem sæpe scopulum
,, impingere, et ad causam incorruptionis immerito trahere stig-
,, matum speciem illustrem, atque perspicuam, quæ statim
,, post obitum D. Francisci adstantium oculos perculit. Quod
,, etiam hic testatur Gregorius inquiens: *Postquam illud* (vi-
,, tæ spatium) *feliciter consummavit, manibus, latere, ac pe-*
,, *dibus specie stigmatum divinitus extitit insignitus*. At num
,, ea *specie stigmatum* ad multos post obitum annos, aut men-
,, ses, aut saltem dies *divinitus extiterit insignitus*, id neque in
,, hoc diplomate Gregorius, neque mortalium ullus ullibi
,, scripsit, nisi postquam sæculo XVI *Pelbartus* ornandæ in-
,, corruptionis fabulæ malo publico curas impendit.,,

bemus, quod ex hoc ipso miraculo per testes fide dignissimos probato solemniter, ipsum Gregorium specialem causam habuisse, ad eumdem Franciscum adscribendum catalogo sanctorum. (*a*) At, si post quam vitam consummavit, corpus non erat incorruptum; quomodo manibus, latere ac pedibus stigmatibus divinitus insignitum esse poterat? Sed *cur in diplomate canonizationis nullam fecit mentionem incorruptionis Corporis?* Liceat et mihi inquirere; cur *in diplomate canonizationis nullam mentionem fecit de impressione sacrorum stigmatum, nec de miraculis aliis, quæ per testes fide dignissimos solemniter probatis ipsi constabant?* Igitur, sicut nullus prudens, ex eo quod Gregorium in diplomate canonizationis S.Francisci *nihil dixit*, de sacris stigmatibus, nec *de aliis miraculis in speciali*, non negabit sacra stigmata Domini Iesu Christi in corpore suo portasse, et miracula fecisse, ita ex eo quod in dicto diplomate nihil dicat de corporis incorruptione, denegânda videtur. (*b*)

(*a*) „ Causæ, quæ Gregorii IX Pontificis animum perpulerunt, ut Franciscum Cælitum cultu honestaret, in ipso „ diplomate, ut dici solet, *Canonizationis* enucleatius, pleniusque panduntur. Duo autem ibi recensentur causæ delati Francisco huius honoris. Primo quidem Francisci virtutes ipsi Pontifici, qui familiariter eo fuerat iam usus, plane perspectæ. Deinde vero *de miraculorum coruscatione multiplici per testes idoneos etc. facta etc. plena fides*. (*Demonstrat. pag.* 29. *in Adnot.*) Dabimus etiam, acriori studio incensum fuisse Gregorium ad deferendum Francisco cultum, quod in eius cadavere, donec sepulcro caruit, sese stigmata sacra videnda præbuerint. Hanc enim quoque causam pondus habuisse penes Pontificem, et currentem, ut dicitur, incitasse, confici potest ex verbis alterius Gregoriani diplomatis, quæ modo subiiciuntur ab Adversario. Sed ea verba §. *superiori* iam nobis discussa; collegimusque non habere vim ad probandam perspicuitatem sacrorum stigmatum valde diuturnam, sed statim post obitum Francisci manentem; in quo nihil prodigii est, nihil, in quo ab Adversariorum persuasione, ac placitis recedamus „.

(*b*) „ Nullam mentionem incorrupti corporis D. Francisci „ eo in diplomate Gregorius habet, per quod illum sanctis

„ accensuit. At de incorruptis Sanctorum membris et solere, „ et debere meminisse Pontifices, quotiescumque diplomata „ huiusmodi emittunt, noscimus ex iis, quæ apud *Benedictum XIV de Beat. et Can. lib.* 4. *part.* 1. *c.* 30. *num.* 14. „ præcepta sunt, ac testata. Quare quum sententiam incorruptionis mea in *Demonstratione* convellendam suscepissem, „ hoc etiam ariete illam quatere non prætermisi. Sed nugas „ egi. Quemadmodum enim (inquit Adversarius) stigmatum „ veritati non obstat Gregorii de illis silentium in eo diplomate, ita nec de incorruptione silentium eam subvertit, „ ac delet. Sed si in more, ac consuetudine Pontificum esset meminisse iis in diplomatibus non solum de incorruptis „ sanctorum Heroum membris, quotiescumque manserint sine „ intertrimento, ac tabe, verum etiam de vulneribus Christi, „ aut aliis cælestis favoris indiciis, quæ Sancti Viri, dum vixere, in corpore prætulerint, et fortasse post obitum in oculos „ incurrerint; diceret aliquid Adversarius. Sed contra evenit. „ Lex enim faciendæ mentionis de corporis incorruptione ita „ propria est huic prodigio, ut minime manet ad notas alias „ divinæ benignitatis, quæ Sanctorum artubus inflictæ sint. „ Quid ita? Quia nimirum incorruptio exanimati corporis minime dubium sanctitatis indicium de illo præbet, qui huiusmodi prodigio honestatur. Quum enim ab humanis ille „ iam excesserit, in bono ad extremum usque perseverasse „ probatur eo ipso incorruptionis prodigio, quo eius exanimati corpus enitet. At vulnera Christi, et alia benevolentiæ „ cælestis argumenta adiuncta narrantur nonnullorum corporibus, quo tempore Sancti Viri, aut Feminæ huius vitæ „ spiritum hauriebant, poterantque adhuc a pio proposito excidere, ac Deo displicere. Saltem nullo mihi Ecclesiæ iudicio liquet, eum qui vivens vulneribus Christi, aut sacris „ aliis notis fuerit affectus, per eas a Deo accepisse perpetuam „ in bono constantiam, quam *confirmationem in gratia*, *impeccabilitatem*, *anamartesian* latini, aut græci theologi dicunt. Non eadem igitur vis est, ac ratio stigmatum, atque „ incorrupti corporis ad alicuius sanctimoniam constantem, „ firmamque arguendam; atque hæc fortasse est causa discriminis, cur stigmata alicui inusta silentio Pontifices præterire „ possint in deferendis sacris honoribus; incorruptionem vero „ numquam soleant, aut debeant non solemni sua testificatione vulgare.

„ Gregorii IX silentium de incorrupto corpore D. Fran-
„ cisci adeo angori est V. C. Adversario, ac tam misere illum
„ cruciat, ut, ne mirum sit Gregorium de incorruptione re-
„ ticuisse, neget *in diplomate Canonizationis etc. mentionem*
„ *fecisse etc. de miraculis aliis* (Francisco deprecante patratis)
„ *quæ per testes fide dignissimos solemniter probatis* (lege *pro-*
„ *bata*) *ipsi constabant*. At enim verba Gregoriani diploma-
„ tis, *in superiori Adnot.* a nobis allata, non sinunt dubite-
„ mus, Gregorium omnibus late populis innotescere voluisse
„ *miraculorum coruscationem multiplicem*, quæ divina vis edi-
„ dit ad eius sanctimoniam, cælestemque beatitatem pro-
„ dendam.

„ Attamen subinde Adversarius, Gregoriano diplomate pa-
„ cate magis, attenteque perlecto, haud inficiatur Pontificem
„ *de miraculis aliis* utcumque meminisse; negat tantummodo
„ sermonem habuisse *de aliis miraculis in speciali*. Doleo,
„ memoriam Adversario evanuisse eorum rituum, quibus re-
„ moto hinc tempore Viris Sanctis cultus a Romanis Pontifi-
„ cibus indulgeri solitus. Ipso enim solemni honoris die sug-
„ gestum aliquis coram Pontifice ascendebat, intentaque
„ voce, ut exaudiri ab omnibus posset, gesta, ac prodi-
„ gia exponebat quibus Heros Sanctus, vel Sancta Heroina cla-
„ ruerat. Qui mos retentus est etiam in Francisco, quum in
„ album Sanctorum illatus. *Unus ex subdiaconibus Domini Pa-*
„ *pæ* (ita *Celanensis lib. 3. cap.* I.) *nomine Octavianus, mi-*
„ *racula sancti coram omnibus voce altissima legit*. In aper-
„ to est igitur, quare *de aliis miraculis in speciali* non egerit
„ Gregorius in suo diplomate. Actum ageret? Viva legentis
„ vox illa iam recensuerat; ac donec mos ille obtinuit, men-
„ tio peculiarium prodigiorum, quibus Heros quisque exs-
„ plenduerat, a Pontificiis diplomatibus abfuit. Non ideo
„ tamen licuisset umquam in illis incorruptionis prodigium
„ silentio tegere. Non enim potest invideri, atque eripi
„ posteritati testimonium perenne, quod, si incorruptio ma-
„ neat, prodesse queat ad reliquias sancti corporis interno-
„ scendas, ab aliisque segregandas, quæ, obliteratione alio-
„ rum monumentorum, subiici pro illis aliquando possint.
„ Quæstioni igitur illi, quæ proponitur ab Adversario:
„ *Cur* (Gregorius IX) *in diplomate Canonizationis nullam*
„ *fecit mentionem incorruptionis corporis?* quin tantilla im-
„ pediar dubitatione, respondebo: *Quia Gregorio minime*

„ *constitit, Francisci corpus fuisse incorruptum; aut quia non*
„ *solum ob communem Francisco cum sobole hominum condi-*
„ *tionem, sed ob rem fortasse inspectam, pro certo habuit es-*
„ *se corruptum.*

„ Hic mihi deprecanda est invidia, petendumque, ut quoad gesta erga Francisci corpus, quo die Sancti honoribus auctus est, liceat mihi a recentiorum scriptorum, ipsorumque *Bollandianorum* auctoritate discedere. Hi enim Francisci corpus statuunt eo die mansisse in eo templi D. Gregorii latibulo, in quo antea iacebat. At mihi contraria omnino sententia sedet. Quid? Non mos? Non ritus sacer deposcit, eius, qui Sanctis adscribitur, corporeas exuvias e tenebris quam citissime vindicari, et ex inferiori loco eductas in editiori, atque illustriori constitui? Quod si quis ignorat, næ ille mihi ignavus homo est, ac desidiosus, quique sacra nihil ex antiquitate degustarit. At Gregorium quidem e solo eruisse tunc D. Francisci reliquias non seriores tantum scriptores narrant *Krantzius lib. 4. hist. Saxon.* ac *Navarrus in Vita D. Franc. lib. 4. c. 7.* sed, quod rem inconcussam facit, *Albertus Stadensis in Chronico ad annum MCCXXVIII.* Quem mihi per sane mirum est in hoc negotio a *Bollandianis* parvi habitum, quum alio loco *Albertus* auctor illis certissimus sit, ac locupletissimus. Scribunt enim in *Commentar. Præv. de S. Franc.* §. 54. *Gravis est hic Alberti Stadensis auctoritas, quippe qui utcumque synchronus fuit S. Francisco, relictaque Abbatia sua, illius Ordini minorum anno* 1240. *se adjunxit; ut facile intelligamus, ipsum in annum natalem Sancti diligenter, ac feliciter inquirere potuisse*. At nonne facilius, qui Ordini Minorum nomen dedit anno MCCXL, potuit de cæremoniis vera rescire, quæ Cælitum honores Francisco delatos comitatæ sunt? Is autem postquam tradidit Gregorium Pontificem pronunciasse de Francisco verba solemnia, ac stata, per quæ Divorum concilio adscribi Sancti Heroes solent, *statim* (subdit) *Cardinales* Te Deum laudamus *incipiunt, et populi in laudes voces depromunt. Papa de solio descendit, et cum Cardinalibus SANCTUM CORPUS LEVAVIT DE TUMBA.*

„ *Alberti*, qui sacrum corpus in excelso loco tunc statutum docuit, minime apud me vilescit auctoritas, quod *Tres Socii in Vita Francisci*, de translatione eius exuvia-

,, rum in mox ædificatam Basilicam agentes, e loco translatas dicant, *ubi* (Francisci corpus) *prius fuerat sepultum*. ,, Etenim in templo D. Georgii certe *prius sepultum* dici potuit; licet sacra illa in æde aliquandiu tenebris obsitæ infra ,, solum constiterint Francisci reliquiæ, aliquandiu vero licuerit ad eas supra solum locatas appropinquare.

,, Contra *Albertum Stadensem Bollandiani* pugnam instaurant (*Comm. præv.* §. 681.) freti *Thomæ Celanensis* testimonio, qui cæremoniam eamdem his verbis describit *lib.* 3. ,, *cap.* 1. sui commentarii: *Descendit denique de solio exelso felix Papa Gregorius, et per inferiores gradus ad offerenda vota, et sacrificia sanctuarium intrat, tumbamque continentem sacrum, et Deo dicatum corpus felicibus labiis osculatur*. Quod autem *Celanensis* tradat, Gregorium *osculatum esse tumbam*, non autem Francisci corpus *levasse de tumba*, id crucem figit *Bollandianis*: quumque illis exploratissimum sit, *Stadensem*, ac *Celanensem* hoc loco vicissim confligere, ac *Celanensem Stadensi* auctoritate præstare; ideo ,, huius narrationem abiiciunt, et inviti audiunt, e solo tunc ,, Francisci reliquias, earumque loculum emersisse. Cur *Celanensis* Francisco coævus *Albertum* Francisco coævum auctoritate apud *Bollandianos* vincat, nihil pensi duco quærere. Tantum rogo, cur, ex *Celanensis* ipsius narratione, ac fide, *sanctuarium intret Gregorius* priusquam exuvias ,, Francisci *felicibus labiis osculetur*? Dices, *ad offerenda vota, et sacrificia*. At enim, quin *Celanensis* Gregorium e *sanctuario* egressum narret, alioque divertisse, illico subdit: *tumbamque etc. felicibus labiis osculatur*. Qua ratione dum in narrando se gerit, resque varias ita nectit, ac iungit; eodem in *sanctuario* et rem divinam fecisse Gregorium, et *tumbam* Francisci osculo appetiisse significat. Si autem in *sanctuario* erat reliquias Francisci claudens loculus, certe ,, illum iam ante eduxerat e solo Pontifex, seu, ut *Stadensis* habet, *cum Cardinalibus sanctum corpus levarat de tumba*.

,, Mihi quidem *Celanensis* ab *Alberto Stadensi* in hoc ,, tantum discrepat, quod rem a primordio auspicatur *Albertus*, nimirum ab erutis e terræ sinu Francisci reliquiis; *Celanensis* vero rem istam pro descripta habet, quum narrat ,, Gregorium inflixisse osculum loculo sacris exuviis onusto. ,, Id enim evenire non potuit, nisi e terra educto iam locu-

„ lo. Insuper id mihi discriminis est *Stadensem* inter, ac „ *Celanensem*, quod *tumba*, e qua *Stadensis* Gregorium scri- „ bit Francisci exuvias *levasse*, subterranea est, et in terræ „ imo retrusa cavitas, in qua, priusquam in apricum profer- „ rentur, iacebant sacræ reliquiæ, *arca* tamen *saxea* illa con- „ ditæ, qua novimus inclusum fuisse Francisci cadaver, vix „ ædem tetigit D. Georgii. (Confer *Adnot. ad §.* 9. *huius Opu-* „ *sc.*) Ast *tumba* de qua *Celanensis* meminit, quamque nar- „ rat osculatum esse Gregorium, est mihi illa ipsa *arca sa-* „ *xea* e terræ latebris tunc protracta. Quid enim aliud sibi „ vult degeneris latinitatis vox *tumba*, quam *tymbos* Græciæ „ usurpatus, et latinam in linguam intromissus, auctoribus „ minime tamen idoneis? Cuius vocis, quum apud Græcos „ sit e primigeniorum, seu *thematum* numero, late fusa vis „ est, ac potestas; nec infra terram immobile conditorium „ positum significat tantum, sed mobili, et ubicumque con- „ stituto loculo potest aptari. Eadem significatio promiscua vo- „ cis *tumbæ* obtinuit apud latinos ævi sequioris, ut planum „ faciet *du Cange in Glossar. V. Tumba*. Certe pro loculo „ in omnium oculis collocato usurpatur in vetustissimo epi- „ taphio reliquiis magni Leonis decorandis scripto, quod, a „ *Gruterio*, aliisque iam ante editum, quam emendatissimum „ edendum curavit egregie de doctrinis, ac doctis viris meri- „ tus *Franciscus Cancellerius V. C. de Secretar. lib.* 1. *pag.* 637. „ Ibi autem Sergio I laudi tribuitur, quod ab *extremo mar-* „ *more*, seu sacrario vaticani templi, ipsum in templum Leo- „ nis reliquias invexerit,

„ *Exornans rutilam pretioso marmore* TUMBAM
„ *In quo poscentes mira superna vident.*

„ Quia igitur *tumbæ* appellantur etiam loculi, atque ar- „ cæ funereæ loco edito constitutæ, narratio *Celanensis* de Gre- „ gorio *tumbam* Francisci osculante accipi de arca potest, non „ amplius tenebris damnata, sed in lucem revocata; ideoque „ illius narrationi nihil dissidii est cum *Stadensi*, qui Fran- „ cisci corpus tunc *levatum* prodidit.

„ Probe, ac certe sine errore *Stadensis* suo in *Chro-* „ *nico* cælestes honores Francisco delatos consignavit anno „ MCCXXVIII. Quia tamen in Romanorum Pontificum serie, „ *Chronico* præmissa, diem honoris delati falsam adscripsit,

,, usus his de Gregorio IX verbis : *Hic beatum Franciscum* ,, *canonizavit*, *et in die B. Urbani Papæ de tumulo levavit* , ,, non id *Stadensi* est per *Bollandianos* impune . Animadver- ,, tunt enim , die Urbano sacra non in fastos sanctorum Fran- ,, ciscum fuisse illatum, sed ab æde D. Georgii (idque acci- ,, dit post biennium) eius exuvium in Basilicam fuisse tra- ,, ductum . Huius erroris macula effecit, ut *Stadensis* de au- ,, ctoritatis fastigio penes *Bollandianos* concidat . Sed si tam ,, levis error , quique in nota temporis duarum rerum de ,, Francisco memorabilium, nec ætate valde distantium , fa- ,, cillime potuit obrepere , *Stadensis* auctoritatem prosternit , ,, affligit , nescio cuius scriptoris fides possit integra , atque in- ,, violata servari . Ut enim *Canus* ait *de loc. theol. lib. 7. c. 3.* ,, *nemo* , *quantumvis eruditus*, *et sanctus*, *non interdum hal-* ,, *lucinatur*, *non alicubi cæcutit*, *non quandoque labitur* . Qua- ,, re si nos plane a scriptoribus nævi eorum tenues avertunt, ,, excipe libros divinos ; reliquos vero flammis addicito . Non ,, est igitur, quare *Stadensi* fidem non adiungamus, narranti ,, Gregorium functum fuisse officio , quo debuit, extrahendi ,, nimirum e tenebris , Christianæque plebis obsequio exhiben- ,, di eius corpus , quem Divos inter referebat . Adde quod ,, *Celanensis*, qui quum scriberet , nondum amotæ fuerant ex ,, Aede D. Georgii sacræ reliquiæ, de iuvene quodam ægro- ,, tante, et ad Sepulcrum D. Francisci opem sibi quærente , ,, ita loquitur *lib. 3. c. 3. Cumque pervenisset ad locum* , *in quo* ,, *requiescit sacratissimum corpus* , *et per gradum ad sepulcrum* ,, *eius vellet attingere* , *sanguinem multum evomuit*, *et prom-* ,, *ptissime liberatus etc.* Quod si per gradum dabatur *attinge-* ,, *re*, seu *ascendere* ad sepulcrum Francisci , vides ; hoc mi- ,, raculum patratum fuisse postquam Pontifex , ut *Stadensis* ,, habet , *sanctum corpus levavit de tumba*, nec minimum fir- ,, mamenti accedere *Stadensi* ab iis , quæ loco isto *Celanen-* ,, *sis* exponit , immo huius narrationem connexione cum tra- ,, ditis a *Stadensi* consistere .

,, Nec satis crediderim Gregorio fuisse Francisci loculum ,, solo eripere , quo die illum in Divis habendum sanxit , sed ,, insuper nimium vero simile arbitror , clam , ac paucis ad- ,, hibitis , arcam reserasse Gregorium, atque oculos hilarare ,, suos voluisse exuviarum sanctarum adspectu . Si enim Gre- ,, gorius adhuc vivo Francisco *sæpe manus osculabatur ore sa-* ,, *crato* (Consule *Adnot. ad Demonstrat. pag. 29.*) nonne im-

26. Prætcrea *ex diplomate*, quo ipse Gregorius IX subiecit Basilicam illam in honorem S. Francisci consacratam, et quam eximerat ab Episcopi iurisdictione, Episcopi et Capituli Assisiatis ditioni, prohibens, ut ibi de cetero nullatenus generale Capitulum celebraretur, nec aliqui de fratribus commorarentur, supponendo locum Ecclesiastico interdicto, *censerem, inferri Sacrum Corpus D. Francisci incorruptum adhuc permansisse in ultima translatione.* (*a*) *Sciunt siquidem, ait,*

„ pensissime cuperet, amici, ac iam Divis adcripti viri adamata membra revisere, rursumque osculis appetere? Præterea, quia, ut narrat Bonaventura apud Adversarium *huius Opusc.* § 23. Pontifex *antequam Crucis signiferum* (Franciscum) *catalogo sanctorum ascriberet, scrupulum quemdam dubitationis in corde gerebat de vulnere* (ipsius) *laterali*, quamquam visum Gregorio oblatum falsitatis suspicionem ab eius corde iam exemerat, facile tamen quisque arbitrabitur, curasse Gregorium cum Francisci corpore rem conferre, siquidem in eo vulnerum vestigia manerent. Age; non ut sibi scrupulum de laterali vulnere demeret, sed ut os obstrueret nonnullis protervis, ac garrulis, qui vel ab initio, quum res portentosa vulgari cæpit, ausi sunt denegare, ulla omnino vulnera sacro Francisci corpori fuisse impressa (Confer *Bollandian. in Comm. Præv. num.* 512, *et seq.*) nonne oportebat libentissime Gregorium eam occasionem arripere adspiciendi prodigium, ac, siquidem adhuc in vividis membris perstaret, possetque visu teneri, omnes undique mortales admittendi spectatum, atque adeo advocandi, arcessendi? Quapropter sano homini, ac tantisper acuto nemo hanc opinionem eripiet, quam rectus inserit sensus, multas tunc causas extimulasse Gregorium, ut Francisci corpus inspiceret, ac re vera diligenter, lenteque inspexisse.

„ Quum vero prodigium incorruptionis sileat Gregorius, quem oportebat illud habere cognitum, cognitumque profari, ac suo diplomate in omnes gentes propagare, ac differre; profligata, ac perdita vel hoc uno obice est illorum causa, qui tricas ad illud tuendum serunt. „

(*a*) „ Ex diplomate Gregoriano, cui initium faciunt verba *Speravimus hactenus*, et in quo Gregorius corpus Fran-

(*Potestas, Consilium et Populus Assisiensis*) *quod nos Sanctissimum Corpus Confessoris prædicti pio amore venerabiliter amplexantes translationem eius dilectis filiis, generali ministro et quibusdam aliis Fratribus Ordinis Minorum, Viris Religiosis et timoratis, tamquam Vicariis nostris, commisimus confidenter .... Sed ipsi vesano spiritu concitati, non attendentes, quod sacra mysteria non nisi a sacris sunt tractanda ministris, prædictum Corpus ausu sacrilego rapientes in superbia et tumultu translationis mysterium damnabiliter prophanarunt, non passi a Fratribus prædicto Sancto venerationem debitam exhiberi.* Apud Bollandos fol. 682 p. 2.

27. Pervenerat in omnem terram hujus novi et singularissimi miraculi fama. Toto mundo publicum erat Corpus Sancti Francisci insignitum esse Sacris Stigmatibus Domini Nostri Jesu Christi: ut constat ex litteris ipsius Gregorii IX ad Episcopum Olomucensem apud Bollandos fol. 655. n. 575. Concurrerant ad Capitulum generale tunc temporis celebrandum ultra duo millia fratrum Minorum. Concesserat idem Summus Pontifex plurimas indulgentias omnibus, qui ad translationis ejus solemnia devote convenissent. Desiderabant Fratres et Fideles qui concurrerant videre, et suis oculis experiri illud tam prodigiosum Divinæ potentiæ miraculum. Volebat et Summus Pontifex, ut omnium desiderio et devotioni satisfieret, quod Sacrum Corpus exponeretur, et, ut sic, etiam *fides Ecclesiæ roboraretur, convalesceret spes, et charitas recalesceret: Sic confutaretur hæretica pravitas, lapsus delinquentium cohiberetur, et induceretur conversio peccatorum.* Verba sunt ejusdem Gregorii IX in diplomate, in quo concessit licentiam, ut *gloriosum Corpus Sancti Francisci ad Ecclesiam ipsius nomini dedicandam transferretur.* (a) *Civitatis Rectores, ut*

„ cisci appellat *sanctissimum corpus*, vel *prædictum corpus*,
„ V. C. Adversarius *censeret inferri, sacrum corpus D. Francisci incorruptum adhuc permansisse in ultima translatione*.
„ Attamen nemo mortalium idem cum ipso censebit. Opinionem ergo ipse suam foveat, dummodo non eo curam convertat, ut huiusmodi sententiam aliis inditam, ac probatam velit. Recole *Adnotata ad* §. 21. *huius Opusc.* „

(a) „ Duo præstitit Gregorius in diplomate inchoato per
„ verbum *Mirificans*, *in quo* (ut ait Adversarius) *concessit li-*

ventum erat ad Ecclesiam, restiterunt communi omnium desiderio, corpus videre volentium, inquit Wadingus. Prædictum Corpus ausu sacrilego rapientes in superbia et tumultu mysterium translationis damnabiliter prophanarunt, non passi, a Fratribus prædicto sancto venerationem debitam exhiberi.

Ex iis, et ex illis D. Bonaventuræ, quæ exhibui documentis, nullum esse, crederem, qui non inferat Corpus S. P. N. Francisci incorruptum adhuc fuisse quando translatum fuit ad Ecclesiam ipsius nomini dedicatam; quique non agnoscat, non a Pelbarto, sed ab iis documentis ortum habuisse opinionem incorruptionis dicti Sacratissimi Corporis.

„ *centiam, ut gloriosum corpus Sancti Francisci ad Ecclesiam* „ *ipsius nomini dedicandam transferretur*, et ex quo diploma- „ te idem ipse Adversarius decerpit verba *ut fides Ecclesiæ* „ *roboraretur ec.*

„ Primo quidem egit Gregorius de transferendo corpore „ D. Francisci in Basilicam, quamquam intimis in partibus „ non exornatam, atque absolutam, tamen iam inde ab eo „ tempore ad fastigium perductam. Insuper vero, quum il- „ lud diploma daret *ad Magistrum*, sive, ut mavult *Vadin-* „ *gus* ad Annum 1230 *ad Ministrum, et Fratres Ordinis* „ *Minorum, in Capitulo Generali constitutos*, rescissetque Gre- „ gorius, hominem vita functum *in Teutonia, ipsius Sancti* „ *celebri nomine* super ipsum *invocato*, revixisse, suam de „ tanto prodigio admirationem, ac gaudium Francisci filiis im- „ pertiit. Ac priusquam verba de sacri corporis translatione „ faceret, suscitati a morte hominis exaravit historiam; cui „ prologum præfixit de multiplici miraculorum utilitate. *Sic* „ *enim* (inquit Gregorius, *apud Vading. loc. cit.*) *fides Eccle-* „ *siæ roboratur, convalescit spes, et charitas recalescit; sic* „ *confutatur hæretica pravitas etc.* Sed quæ de miraculis per „ sanctos viros a Deo editis præfatus est Pontifex, ea voluit „ Adversarius aptare corpori D. Francisci, quasi incorruptio „ in eo perstans celebretur a Gregorio, et ad eam pertineant „ eius verba: *Sic enim fides Ecclesiæ roboratur etc.* Deus im- „ mortalis! Quam non decebat virum ingenuum, ac doctum „ ad hæc artificia confugere, quibus in foro infimi patroni, „ omnibusque defensitandæ causæ facultatibus lapsi, non si- „ ne probro togatæ gentis, utuntur! „

28. Antequam ad alia procedam, non prætermittenda mihi videntur ea, quæ de hujus opinionis excudendæ causa aut occasione dicit cl. auctor. *Arreptam fuisse occasionem*, *affirmat*, *ex mira illa specie ac flexibili mollitie artuum cunctorum Cadaveris D. Francisci*, *quæ in illo animadversa est*, *donec sepulchro caruit . . . Scilicet speciem inusitatam Cadaveris D. Francisci*, *membrorumque mollitiem tunc animadversam certo divino prodigio nonnulli adscripserunt idque prodigium censuerunt perenne esse debere. At ego postremum hoc fidenter nego. De primo illo capite*, *nimirum*, *utrum candor*, *pulchritudo*, *mollities in Sacro Cadavere deprehensa*, *priusquam tumulo mandaretur*, *divino prodigio sit tribuenda*, *incertus animi sum*, *nec habeo*, *quid pro explorato constituam.*

29. Afferat cl. auctor documentum unius saltem eorum, qui speciem illam inusitatam Cadaveris S.Francisci, membrorumque mollitiem, tunc animadversam certo Divino prodigio nonnulli adscripserunt, in quo constet, nonnullos censuisse prodigium id perenne esse debere. Non faciet. (*a*) Tam hebe-

(*a*) „ Ut me a petitione, atque impetu V. C. Adversarii „ tegam, probandum est mihi, extitisse scriptores, qui e perbrevi insepulti cadaveris D. Francisci incorruptione eam ad „ hanc diem manere collegerint. Non ego patronorum incor- „ ruptionis libros, qui neglecti, ut plurimum, in loculis „ bibliothecarum iacent, ut id patescat, excutiam. Erit mihi „ pro instructissima bibliotheca hic ipse, quem manibus te- „ ro, Adversarii eruditissimus commentarius. *Huius* enim *lu-* „ *cubrationis* §. 15. sic loquitur *Rugilus*: *Igitur luculentissi-* „ *me S. Bonaventura testatur*, *Francisci Corpus in mortis cra-* „ *stino*, *sive immediate post mortem*, *incorruptionem*, *et im-* „ *mortalitatem*, *miraculi intercessione*, *induisse etc. Quis di-* „ *xerit*, *certissimum*, *ac præclarissimum hoc incorruptionis pro-* „ *digium momento temporis evanuisse? Dum etiam nulla præ-* „ *ter hæc monumenta superessent*, *qui non inde potissimum* „ *diuturnam*, *ac permanentem sancti corporis incorruptionem* „ *iure optimo inferret?* Hæc quum scripserit *Rugilus*, et re- „ ctissime excogitata, ac scripta putans Adversarius *Opusculo* „ *huic*, quasi gemmam, incluserit; cur mihi nunc ferme „ conviciatur, urgetque *afferam documentum unius saltem*, „ qui animadversam in recenti cadavere D. Francisci pulchri-

tes eos considerat, ut non omnem mollitiem, flexibilitatem, candorem, aliaque inusitata, quæ statim post mortem cernuntur in cadaveribus deffunctorum esse semper miraculosa, ignorarent? Tam in rebus physicis tardos et idiotas, ut non sciverint incorruptionem cadaverum multoties esse a causis naturalibus? Sed peritissimi erant. Et si eorum aliquis scientia rerum harum carebat, sufficiebat ei Sancti Doctoris Bonaventuræ testimonium, qui omnia illa inusitata et nova, quæ in Corpore S.Patriarchæ post mortem cernebantur, tamquam miracula divinitus operata agnovit et declaravit.

30. Sed nec D. Bonaventura, nec quisquam eorum, qui Divino prodigio adscripserunt speciem illam inusitatam, mollitiem, candorem, pulchritudinemque Corporis D. Francisci, censuerunt, nec affirmarunt, id prodigium perenne esse debere. (a) Dicant, dicant RR. PP. Conventuales, si magni illi Viri, qui tam eruditis et accuratis dissertationibus defenderunt constantem et perpetuam ipsorum traditionem de incorruptione et integritate Corporis S. P. N. Francisci, tam ignorantes erant, ut censuerint, privilegium incorruptionis perenne esse debere? Non dicent, nisi velint iniuriam gravissimam sibimetipsis, et universo Ordini inferre. Sapientissimi Theologi erant. Et nullus est inter Theologos, nec incipiens tiro, qui censeat, privilegium incorruptionis alicui Corpori concessum perenne esse debere; vel non posse Deum adimere privilegium incorruptionis, quod alicui corpori concessit. Agnorunt illam primam incorruptionem ut prodigiosam: *Ex testimoniis Summi Pontificis Gregorii IX, Sancti Bonaventuræ et aliorum probabant Corpus Divi Francisci Patris Nostri incorruptum permansisse usque ad ipsam translationem in Basilicam*

„ tudinem, mollitiem, atque, uno ut dicam verbo, incorru-
„ ptionem censuerit perennare debuisse? Egone afferam? At
„ *frustra petis*, ut proverbii loco circumfertur, *quod intus*
„ habes. „

(a) „ Non eo in errore versatus est, vir ingenii acerri-
„ mi, *Bonaventura*. At versati sunt recentiores aliqui, in iis-
„ que ipse Adversarius, qui inculcatum a *Rugilo* errorem a
„ se paullo ante non repulit, iamque receptum, nunc pri-
„ mum agnoscit, ac damnat. „

ipsius nomini dedicatam. (*a*) Post illam translationem nullus usque nunc est, qui dixerit, se vidisse dictum Sacratissimum Corpus in ossa et cineres resolutum: immo sunt multa testimonia omnem fidem humanam exigentia (si, testimoniis sub iuramenti religione a gravissimis et fide dignis Viris datis, credendum est) aliquorum, *qui ipsum corpus viderunt incorruptum et integrum*. (*b*) Hinc censuerunt, non quod incorruptio-

---

(*a*) ,, Primus, qui per Gregorii IX testimonia conciliare ,, fidem agressus sit sententiæ de incorrupto corpore D. Fran- ,, cisci, ni fallor, est Adversarius. Qui quidem ut in novâ ,, provincia rem bene gereret, transtulit ad incorruptionis cau- ,, sam, quæ Pontifex de sacris stigmatibus ei divinitus inustis, ,, vel quæ de miraculorum utilitate verissime, ac luculenter ,, disseruit. (Recole *Adnotata ad* §. 24, *et* 27 *huius Opusc.*) ,, Quoad *Bonaventuram* vero, quoniam nihil monstri est, quod ,, studium partium non pariat, fateor equidem incorruptionis ,, patronos ad sententiam suam constituendam alias usos esse ,, *Bonaventuræ* pluribus locis, necnon idem egisse V. C. Ad- ,, versarium, priorum vestigiis naviter insistentem, nec quid- ,, quam difficile, atque operosum pro suscepta causa aggredi ,, recusantem. Sed eius patronos per Gregorii, ac Bonaven- ,, turæ testimonia *probasse* (quod fidenter Adversarius enun- ,, ciat), manentem exuviis Francisci incorruptionem saltem ,, *usque ad ipsam translationem in Basilicam ipsius nomini de-* ,, *dicatam*; nemo dabit, quamvis insigniter benignus, ac li- ,, beralis.

(*b*) ,, *Balthasar Lombardius*, propugnator incorruptionis, ,, si quis alius, acutus, ac sollers, narrationes, inerudito ple- ,, rumque artificio compositas, semper tamen manifeste com- ,, mentitias, de iis, *qui ipsum Francisci corpus viderunt in-* ,, *corruptum et integrum*, negavit se posse tueri. (*Demonstr.* ,, *pag.* 21.) Omnino *Lombardius* de narratiunculis illis visus ,, est canere poetæ carmen

,, *Si Pergama dextra*
,, *Defendi possent, etiam hac defensa fuissent*.

,, Quæ postquam cecinit canorus senex, ac pugna sese ,, subduxit, bellum Adversariis meis, maiore præstantibus ala- ,, critate, debellandum reliquit.

nis continuatio debita erat Corpori, nec quod semper manere debebat incorruptum Corpus D. Francisci; sed quod Deus sua gratia, misericordia, et potentia conservabat illud incorruptum ad fines suæ altissimæ providentiæ.

31. Ubi, ergo, sunt illi *Patroni incorruptionis Corporis Seraphici Patriarchæ, qui pudendæ rerum de quibus agebant inscitiæ opinionem suam superstruxerunt?* Ubi illi qui *falsi patrocinium, non ignari quid agerent, susceperunt, ac pro mendacio mendaciis decertavere?* Qui sunt illi, in quos tanta iracundia et animositate Auctor Positionis invehitur fol. 20. 21. et 23. tamquam impostores, de *dolo*, de *versutia*, de *mendacio*, de *calliditate*, et *audacia* accusat et arguit? Etiam pacatissimi hominis inquietari animum, necesse erit, si tot, tamque improbas calumnias et convitia legerit. (*a*)

(*a*) „ Ut odia propugnatorum incorruptionis (si qui modo sunt, qui sententiam illam propugnent ex animo) acuat in me Adversarius, præterit verba, quibus acerbitatem meorum dictorum lenivi, curavique, ne probis viris in contumeliam verterent. Scripsi enim in *Adnotat. ad pag.* 20. *Demonstrationis*: *Ego autem profiteor, me sectatores sententiæ illius, adversentur mihi licet, in maximo honore habere, quum illam bona, ut inter bonos agi oportet, fide tuentur*. At fuerunt qui sua inventa pro traditionibus venditarint, quique, ut Francisci corpus, postquam in Basilicam inductum est, ab aliquibus inspectum probarent, incorruptumque repertum, adulterinas, et a se exaratas chartas supposuerint pro vetustis; de quo flagitiosissimo ausu sermo erit, quum aliquid *ad opusculum alterum* commentabimur. Hasce ego artes non exsecrer? Non insecter? *Annios* ergo *Viterbienses* amplexemur, *Inghiramios* exosculemur, *Ceccarellios* vero, ac *Ligorios* in sinu, oculisque feramus, quod sexcenta marmora, atque diplomata, ut imperitos ludo haberent, vetustatis fuco obliniverint. Restat, ut me purgem de iis, qui *pudendæ rerum, de quibus agebant, inscitiæ opinionem suam superstruxerunt*. Iis ego verbis, ut patet ex *cit. pag.* 20. *Demonstrat.* scriptores notavi, qui *ex incorruptione illa, si ita volunt, prodigiosa, quam corpus D. Francisci, Minorum Parentis, perbrevi temporis spatio præsetulit, semper incorruptum mansisse contorta argumentatione de-*

32. Liceat mihi per Sacram Congregationem, et per S. V. omni, qua possim, tranquillitate ab auctore, vel potius a Rmo P. Generali, qui positionem præsentavit S. V. rogare, dicere dignentur: An Summus Pontifex Gregorius IX S. Bonaventura, Sancta Inquisitio Romana, universus Ordo Minorum Conventualium, Cuncti Summi Pontifices et alii gravissimi Viri *quorum documenta sunt in Summario*, et insuper Benedictus XIV *qui omnes opinioni incorruptionis Corporis S. P. N. Francisci adhæserunt, et susceperunt*, eam eorum multi acriter defendere, necnonque visitationes Summorum Pontificum et aliorum admiserunt: arguendi sint de *pudenda rerum de quibus agebant inscitia*, *de dolo*, *de mendacio*, *de versutia*: vel de tanta ignorantia et idiotismo culpandi, ut tamquam *minus cauti, ac periti teneri quidem potuerint fabulis*, *sycophantiis*, *præstigiis*, *captionibusque*? Dedecet hæc proferre: Sed decentius fuisset, quod in una positione Summo Pontifici Domino Nostro Pio VII exhibita, patroni sententiæ de incorrupto D. Francisci Corpore, inter quos multi sanæ et sanctæ memoriæ Prædecessores sui numerantur, injuriosius, quam credibile est, agerentur. (*a*)

„ *duxerunt*. Hic vero negat Adversarius fuisse, aut esse ali-„ quos, qui tam inconsulte, ac tam extra rectam normam ar-„ gumententur; rogatque *Ubi sunt*? Qui non sit obliviosus „ nimium, fuisse recordabitur. „

(*a*) „ Constitui sane apud me numquam in hac respon-„ sione ab urbanitate, ac lenitate discedere. Quod nisi fixum, „ ac statum haberem, certe, quin maledicus videar, hoc lo-„ co possem dolori meo obtemperare, quem de imposita nunc „ mihi calumnia acerbissimum capio. Quæ enim de scripto-„ rum quorumdam, sæpe ineptas per argumentationes, sæpe „ fraudes per execrandas incorruptioni patrocinantium, ve-„ cordia, audaciaque profudi, ea Adversarius iacta a me cri-„ minatur, ne de aliis querar, in D. Bonaventuram, in Ro-„ manos Pontifices, et in amplissimos Viros exercentes quæ-„ stionem de hæreticis, quos omnes *incorruptionis sententiæ* „ *adhæsisse*, eamque *suscepisse*, erectus, alacerque gloriatur. „ His violatæ religionis, et in augustos viros obsequii criminibus „ non ille me privata in lucubratione onerat, sed in libello, „ quo PONTIFICEM MAXIMUM, AC DOMINUM NOSTRUM

33. Sed ad sectionem III in qua de historia Corporis D. Francisci non ita pridem inventi sermo est. Fol. 35. n. 26. Postquam refert decretum Pauli V Pontificis Maximi, in quo *SUB POENA EXCOMMUNICATIONIS LATÆ SENTENTIÆ IPSO FACTO INCURRENDÆ VETUIT*, *ne quis auderet SUB QUOVIS PRÆTEXTU, AUT QUÆSITO COLORE IN ECCLESIIS, ET MONASTERIO B. FRANCISCI CIVITATIS ASSISII ORDINIS MINORUM CONVENTUALIUM PERQUIRERE, SEU ALIQUAM DILIGENTIAM QUOVIS MODO FACERE PRO INVENIENDO CORPORE, VEL LOCO, UBI REQUIESCIT CORPUS GLORIOSISSIMI PATRIS SANCTI FRANCISCI*: dicit cl. auctor: *Equi-*

„ affatur. Quare, quantum in se est, ille me designat ad „ cædem; iubet expediri secures.

„ Sed quid habet Bonaventura, quod ad tuendam incor- „ ruptionem non immerito, ac per non iniuriosas recto sen- „ sui cavillationes trahatur? Profecto nihil. (*Adnot. ad §. 11.* „ *et seqq. huius Opusc.*) Quid habent Romani Pontifices, quo- „ rum *documenta* e meo narrat *Summario* esse petenda? Ha- „ bent, Francisci exuvias in spiritalem non abiisse naturam, „ et esse *corpus*; ideoque habent pro Adversariorum causa pro- „ fecto nihil. (*Adnotat. ad §. 22. huius Opusc.*) Quid Gre- „ gorius IX habet, quem intento Adversarius clamore sibi „ advocat? Profecto nihil. (*Adnotat. ad §. 24., et 27 huius* „ *Opusc.*) Quid habet Benedictus XIV, a quo sibi peculiare „ patrocinium arcessit? Profecto nihil. (*Demonstrat. pag. 96,* „ *et seqq.*) Superest ergo faveant Adversario hæreticæ pravita- „ tis Quæsitores, iique maxima sint severitatis exempla edi- „ turi, si quis Francisci corpus vigere, ac stare non fateatur. „ Verumtamen adversantium Quæsitorum anxietatem, ac me- „ tum detrahunt nobis *Bollandiani Analect. de S. Franc. part.* „ *4. num. 6.* qui non e rivulis, sed ipso ex fonte sensa Quæ- „ sitorum hauserunt, eosque percontati responsum tulere, „ *nullam eiusdem* (universalis inquisitionis), *extare prohibi-* „ *tionem, præter illam etc. peculiarem Octavio Assisiensi Epi-* „ *scopo factam*. At vero necesse est; Octavium Episcopum li- „ bro, quem propediem editurus ferebatur, præter corrupti „ corporis sententiam, alia, minime probanda, consignasse, „ quum nemo unus Quæsitorum aliis molestus fuerit, qui

dem facile credam tam severam legem sanxisse Paulum, non solum quod ageretur de reliquiis Viri inter Sanctos relati; sed præcipue, quod ageretur de exuviis D. Francisci, atque expedire iudicaret, eas ab omnium oculis submoveri. Intelligebat enim omni excultus doctrina Pontifex, ingenioque acutissimus Pelbarti opinionem de incorruptione Corporis S. Patriarchæ male nutare, quippe quam scriptor protulerat ab ætate D. Francisci immani annorum intercapedine disterminatus. Simul tamen noverat Paulus eam sententiam cum plausu exceptam altissimas in animis plerorumque egisse radices, nec eas ita facile posse succidi. Quid si Ossa detegerentur, quæ vel sexcen-

---

„ Francisci cadaver, editis libris, scripserint, more cadaverum „ cæterorum, extabuisse. Atque adeo nemo fuit molestus *Gabrieli* illi *Rotomagensi*, qui Antuerpiæ, virorum eruditorum „ conferta in corona, publicaque, ut dici solet, in disputatione „ assertores incorruptionis ad contradicendum provocavit, haud „ dubitans, repente, unoque in vestigio vim adversam se pos- „ se frangere.

„ Sed ut ad Romanos Pontifices redeam, quibus certum „ esse adversarius statuit, Francisci exuvias corruptionis vitio „ carere, inextricabili ambage ille impeditur, et erroris argui- „ tur ob hoc ipsum, quod modo calet, indicium. Non enim „ SANCTISSIMUM PONTIFICEM, AC CLEMENTISSIMUM „ DOMINUM NOSTRUM latuit, Asisinates reliquias, quibus, „ ut mortali spolio D. Francisci cultum quærimus, esse vitio „ corruptionis affectas. Cur igitur, ut vera dispiceret, tene- „ retque, num Asisinates exuviæ Francisco sint tribuendæ, „ amplissimos Antistites quinque huic rei inquisitores delega- „ vit, et Assisium contendere iussit, ut quoniam non conte- „ mnenda pars, aut subsidium iudicii in ipsa reliquiarum, lo- „ ci, et adiunctorum inspectione sita est, per acutos Viros, „ et perspicaces de his omnibus certior fieret? Cuius insipien- „ tiæ fuisset non statim causæ curriculum sistere, et tot, ac „ tanta movere, si aliorum iam Pontificum decretoria sen- „ tentia elisam controversiam excitaremus! Quibus perpensis, „ egone, an Adversarius obsequio Romanis Pontificibus impen- „ dendo deroget, minime perplexum erit statuere; ac statua- „ tur velim, ut obloquendi, ac calumniandi tollatur impu- „ nitas. „

tis argumentis ad Francisci Corpus spectare probarentur, sed tamen Ossa essent, atque reliquiæ nullo incorruptionis privilegio insignes, et injuria temporis, quod solet, affectæ? Numquid non erat verendum, ne ætas illa, in sua pietate aliquanto rudior, quæque, cum de Francisco agebatur, mira semper, insueta, divina, quasi ex singrapha cum Deo agens, poscebat, obfirmato animo recusaret pro Francisci Corpore Corpus agnoscere a corruptrice omnium rerum vetustate pessumdatum. Sapienter igitur Paulus Pontifex fecit, qui de eo tunc temporis vetuit inquiri.

34. Sapienter fecisse Paulum Pontificem, prohibendo, per decretum ab Alfonso tituli S. Sixti S. R. E. Præsbytero Cardinali Vicecomite, Ordinis Minorum Conventualium Protectore datum, inquiri, nullus non dicet. At nec Paulus V nec Alfonsus Cardinalis Vicecomes memoriam faciunt Pelbarti, nec opinionis eorum, qui incorruptionem sustinebant. Quin potius si ex decreto ipso argumentandum est, ex ipso, et in ipso non obscure constat Paulum Pontificem adhæsisse sententiæ de incorruptione Corporis Seraphici Patriarchæ; Siquidem dicit: quod non silet ulla diligentia *pro inveniendo Corpore, vel loco, ubi requiescit Corpus gloriosissimi Patris Sancti Francisci*: qui loquendi modus obvie, et proprie significat Corpus integrum; et incorruptum, juxta regulam exhibitam a cl. auctore fol. 11. nota *A*. (*a*) Sapientissimi Bollandiani postquam expenderunt fol. 956. n. 198. Visitationem Corporis S. P. N. Francisci factam a Rmo Piscullio Generali Minorum Conventualium anno 1602. de qua postea loquar, dicunt: *Hæc relatio reliquis apparet firmior, si tempus, occasio, et personæ in ea memoratæ, locumque ex quo eadem deprompta fuit, spectentur. Nam quod ad tempus attinet, visitatio contigisse debuit mense Junio, aut Julio anni* 1607. *id est, uno alterove mense ante decretum Pauli V datum die* 28. *Augusti ejusdem anni, quo ille sub poena excommunicationis severissime prohibuit,*

(*a*) „ Pergit, pergetque V. C. Adversarius, quod sæpe mi-„ rati sumus, a nomine *corporis* Francisci exuviis tributo agni-„ tam illorum incorruptionem inferre. In quo si argumento „ persistit, vereor, nisi mei me nominis obscuritas tegit, ipse „ etiam, qui eo vocabulo sæpiuscule utor, incorruptionis pa-„ tronus dici. „

ne quis in S. Francisci Corpus inquirat. Hæc autem temporis propinquitas suspicionem movere potest, visitationem de qua loquimur eidem decreto condendo occasionem dedisse, nullam enim aliam novimus.

35. Hanc, quam suspicantur observantissimi Bollandiani, fuisse causam Decreti Pauli V non obscure infertur. Divulgatum erat: *Quod Sixtus IV Anno 1476 jusserat, hortante S. Jacobo de Marchia, cuniculum, per quem ad Aediculum subterraneam, in qua S. Corpus est, patebat accessus, et scalam, per quam erat descensus, denso aggere ex lapidibus, ac coementis compacto, repleri; atque ita Unicuique interdictam fuisse praedictum Sanctum Corpus videre*. Pervenit ad Aures Pauli V inter Pontifices zelantissimi authoritatis suae, et observantiæ mandatorum suorum Praedecessorum, rumor Visitationis R̃mi Patris Generalis Pisculii mense anteriori factae absque sua licentia, et beneplacito. Quid mirum, quod iussisset Cardinali Protectori, quem valde queribundum de facto Patris Generalis, ipso etiam inscio, considerare licet, tam severum Decretum formare et intimare ad reprimendos quoscumque ausus contra mandata Sixti IV.? Melius est hanc dicere fuisse causam illius Decreti, quam recurrere ad eas, quas assignat Cl. Auctor, quae si bene expenduntur, minus secundas, et zelo integerrimo Pauli V. et pietati ac catholicismo fidelium illius aetatis esse cognoscetur (*a*).

(*a*) „ Non pertinax mea propugnandi studium, sed veri- „ tatis tuendæ cupiditas iniicit mihi quodammodo manum, nec „ sinit assentiar V. C. Adversario, dum causam Paulini decre- „ ti, vestigationem nostrarum reliquiarum vetantis, ab inspe- „ ctione Pisculliana repetit. Nam qui possum decreti causam „ in fabula putidissima collocare? Huiusmodi autem mihi est, „ et aliis ante me fuit tota illa narratio de stante, ac vivido „ Francisci Corpore Piscullii oculis obiecto in tertia, infimaque „ Basilica. Quæ quidem narratio (quod mireris, ac fraudem „ olet) quum rem pandat anno gestam MDCVII, omnes „ tamen latuit ad id usque tempus, quo describenda a *Bol-* „ *landianis* erat vita Francisci, ac tunc primum ab *Antonio* „ *Pagnio*, homine *Conv.* illis est impertita, ad aliosque ma- „ navit. (*Bollandian. Analect. de S. Franc. part. 4. num.* 185.

„ Sed suppositionis indicia, quibus inspectionis Pisculliа-

56. *Noverat*, certe, *Paulus sententiam*, de incorruptione Corporis S. Francisci, *cum plausu exceptam altissimas in animis plerorumque egisse radices, nec eas ita facile posse succidi*. Sed unde noverat? A constantissima Traditione, quae ab ipso transitu Seraphici Patriarchae incepit, quae semper viguit, quae semper floruit, quae semper perseveravit, et quae post Paulum V profundiores in toto Christiano Orbe radices egit. Sentirem Sacrae Congregationi, et S. V. fastidium, molestiamque tam diffusis narrationibus causare. At *cum maxima argumentorum vis, quae in Positione sunt ad negandam incorruptionem Corporis S. P. N. Francisci, in eo consistat si-*

„ næ narratio scatet, non omnia nunc colligo. Opportunius „ deinde prodentur. Liceat tantummodo quærere: Cur, si Piscullio contigit Patriarchæ Sancti corpus, præstantissimo incorruptionis prodigio honestatum contemplari, sique, ut „ Adversario videtur, prodigii admirandi rumor Pauli V Pontificis aures implevit, cur, inquam, quominus mortalium „ ullus deinde illuc accederet, Paulus inhibuit? At seræ, „ pessuli, clathri, si qui intrantibus obstabant, amovendi, „ erant, immo comminuendi. descensusque in imam Basilicam omni ope, et quavis impensa molliendus, ut populares, convenæ, Catholici, haud Catholici, pii homines, ac minus pii eo exemplo discerent, quam grata Deo „ O. M. pietas fuisset viri e Catholica societate sanctissimi, „ qui non solum Christi vulneribus notari meruisset, sed „ insuper multis post obitum sæculis corpore succi pleno, erectoque manere. Non autem, Paulo V Pontificatum obtinente, verendum erat, de quo primis post obitum Francisci temporibus haud ex vano gliscebat metus, „ ne aperta vi sibi eius corpus aliqui assererent. Nulli enim „ tunc per Italiam factiosorum globi. Nulla ditionem Pontificis arma miscebant; sed omnes, qui in ea versabantur, „ eius dicto audientes. Quare, quum Paulino decreto condendo Pisculii inspectio tamquam causa subesse non potuerit; „ immo quum Pisculliana inventio incorrupti corporis D. Francisci nequeat cum Pauli decreto componi; superest, ut conatus vestigatorum sacri corporis ea de causa represserit Pontifex, quam facili coniectura elicui, ne scilicet detecta corruptio animos ea ætate rudes, et in adversa opinione defixos, offenderet „.

lentio observato, *ut dicitur*, *ab omnibus Scriptoribus saeculi XIV et XV* necessarium esse, videtur mihi, ex Documentis, quae habentur, et constant in Summario ipsius Positionis, et ex Regula certa et vulgatissima hermeneutices, quam tradunt et admitunt Cl. Auctor Positionis, et Rm̃us Pater Generalis, convincere, eos male dixisse *fol.* 11. n.° 3. *Non denique Scriptori ulli sæculi XIV vel XV excidit verbum, quo Corpus Sancti Patriarchæ corruptioni haud obnoxium fuisse prodatur*.

37. Nam, si juxta Regulam certam et vulgatissimam: *Debemus tribuere verbis sensum obvium*, *ac proprium*, *quin ad Calamistros ac pigmenta Rhetorum confugiamus*; necesse erit, confiteri, non solum Summis Pontificibus Gregorio IX. Alexandro IV. Innocentio IV. Clementi IV. Nicolao IV. Bonifacio VIII. Bonifacio IX. Innocentio VII. Martino V. Calixto III. et Sixto IV sed et gravissimis Scriptoribus D. Bonaventurae. Nicolao de Curbio. Salimbeno. Rainerio de Arezo. Benvenuto Ramboldi. *Antonio Maria Azzoguidi*, Bartolomeo Pisano, *excidisse verba*, *ex quibus constat*, *traditionem incorruptionis Corporis S.P.N. Francisci viguisse apud Saeculorum XIII. XIV. et XV. Pontifices*, *ac Scriptores*; siquidem ii scripsere ab anno 1230. usque ad 1390., et quando sermonem faciunt de exuviis S. Patriarchae, utuntur verbo aut vocabulo *Corpus*, ut videre quis poterit in ipso Summario praesentato; quod verbum *Corpus*, non rhetorice, sed, juxta praedictam regulam, in obvia et propria significatione Corporis integri et incorrupti sumendum esse convincitur (*a*).

(*a*) „ Tute vides, Vir Clarissime, *maximam argumentorum vim* (sic enim loqueris §. *super.*) *ad negandam incorruptionem etc. in eo consistere silentio observato*, *ut dicimus*, *ab omnibus scriptoribus sæculi* (XIII) *XIV*, *et XV*, „ nempe usque ad Pelbartum, sæculo XVI scribentem, ac repentinum in Transilvania incorruptionis doctorem. Sed quomodo tam diuturni temporis lacunam exples? Scilicet ad „ tuas te nugas; quo enim alio nomine appellem? revolvis, „ Pontificesque, ac scriptores, *in mea documentorum Appendice* allatos, in tua castra compellis, cogisque pro tua incorruptione præliari, idque levem illam, ac toties reie„ ctam ob causam, quod corrupto Francisci corpori corporis

38. Nec praetereundum est testimonium sapientissimi et inter doctos laudatissimi Joannis Gerresii Sepulveda in Histo-

---

„ nomen haud dempserint. Quod quid aliud est, quam fate-
„ ri, te lacunam illam, hiatumque trium sæculorum vora-
„ ginosum explere non posse?

„ Hic mihi monendus es, errore te lapsum, quum ag-
„ gressus ostendere *traditionem incorruptionis etc. viguisse apud*
„ *sæculorum XIII, XIV, et XV Pontifices, ac scriptores*, scri-
„ ptoribus illis *Antonium Mariam Azzoguidium* accenses. Ve-
„ rumtamen *Azzoguidius*, *Vir Conventualis*, mox elapso sæcu-
„ lo vixit, ac Benedicto XIV Pontifici inscripsit *Sancti An-*
„ *tonii Ulyssiponensis*, *cognomento Patavini Sermones in Psal-*
„ *mos*, *Commentariumque Sicconis Polentonii de eius vita*.
„ *Bononiæ anno* MDCCXLII. Sed hoc erratum longa in scri-
„ ptione facile condonandum.

„ Ut vero magis, magisque innotescat, usque ad *Pelbar-*
„ *tum*, sæculi XVI scriptorem, nemini in mentem venisse,
„ D. Francisci corpus vividum, incorruptumque servari, do-
„ cumentum dabo (*Additament. ad Append. Docum. seu nov.*
„ *Summ. num. 2.*), quod nemo, nisi pertinacia cæcus, amens-
„ que, reiiciat. Non sine grati animi sensu fatemur, deberi
„ illud eruditioni, atque in hanc causam studio *Amplissimi*
„ *Viri I. B. Vermigliolii*, *in Perusino Athenæo Archeologiæ*
„ *Doctoris*. Est autem diploma Anno MCCCCXLII. *die 21.*
„ *mensis Decembr.* ab Eugenio IV. Pontifice Florentiæ datum
„ *Dilectis Filiis*, *Nobilibus Viris Prioribus Civitatis*, ut Pon-
„ tifex ait *nostræ Perusiæ*. Ex eo licet intelligere, Perusinos,
„ ut ad se Francisci corpus traherent, prætendisse metum,
„ ne Assisii parum tuto consisteret, utpote in urbe, quæ bel-
„ licis munimentis haud instructissima duceretur, aut con-
„ ferri saltem his opibus cum Perusio non posset. Revera
„ enim eo ipso anno, eiectis Sfortianis, potitus Assisio Nico-
„ laus Picininius urbem populatione vastavit, exhausit; nec
„ Basilica ab ipsa, ut ex *Annalibus Foroliviensisbus Murato-*
„ *rius* tradit, prædabundus miles manum abstinuit. Id rati
„ occasionem suam Perusini, petebant Francisci corpus ad se
„ transduci. Quorum petitioni haud secundas aures præbuit
„ Eugenius. Sed tamen Perusinis rescribens semel, iterum,
„ tertio Francisci exuviis *reliquiarum* nomen aptat. At reliquia-

ria de Bello administrato in Italia per Annos XV et confecto ab Illmo ac Rmo Cardinale Aegidio Albernotio, Pontificis Max. Innoc. VI. Legato, pro vindicandis in libertatem omnibus Urbibus, quae antea in ditione erant et imperio S. R. E. quam scripsit vel ad ultimum saeculi XV vel ad initium XVI et quae typis mandata fuit Romae an. 1521. Cap. igitur ult. lib, 3. sic ait: *Sed dum Assisii Ægidius commoratur*, *cupido incessisse animum* = fertur Corporis Sanctissimi Francisci Visendi = *Quod cum Venerabundus conspexisset*, *et* = impressa Christi Vulnera = *notasset*, *exclamasse dicitur*, *vel solum Franciscum ad firmandam Christi Religionem satis fuisse* = In hoc testimonio ex verbo *fertur* consequetur hanc notitiam habuisse Sepulvedam a relationibus MS. quibus usus fuit ad illam Historiam scribendam, vel eam accepisse ab aliis ante sæculum XVI. aut in ipsius saeculi principio, et ex ipso testimonio deducitur tunc viguisse traditionem incorruptionis Corporis S. Patriarchae, nam dicit: *cupido incessisse animum Corporis SSmi Francisci visendi etc.* (*a*)

39. Ab anno 1521 usque ad 1605 in quo Paulus V ascendit ad Summum Pontificatum, *Pelbartus Osualdus de Temesuar*, Marianus Florentinus, Jacobus Odi, Nicolaus de Nise,

---

,, rum nomen nulli rei licet imponere, nisi *e toto pars reliqua* sit; nec quod integrum est, reliquia est. Putabat ergo ,, Eugenius obnoxium fuisse Francisci corpus communi humanorum corporum fato, ut, egressa anima, subtiliores ,, inde partes recedant, et integra esse desinant. Insuper ex ,, hoc licet colligere, ab officinis audacium hominum, et ,, *Lege Cornelia de falsariis* profecto plectendorum, prodiisse ,, tot illa documenta inspectionum incorrupti corporis D. ,, Francisci, quæ ad tempora, Pontificatu Eugenii IV priora, referuntur. Si enim aliquis Francisci corpus fuisset intuitus, integrumque reperisset, idne Eugenium Pontificem ,, latuisset? Aut qui sciebat Francisci corpus nulla corruptione esse labefactum, ita de eo loquutus fuisset Eugenius, ,, ut cum gravi invidia, iustaque piorum hominum offensione, indultum ei divinitus privilegium videretur adimere,,?

(*a*) ,, Refer oculos, ac mentem ad ea, quæ de Ægidio ,, Cardinali *Adnotata ad* §. 2. *huius Opusc. num.* 3. Addo tantum, *Sepulvedam* consignasse Albernotianam inspectionem

Utoratius Diola, Marcus Ulysiponensis, Joannes Santoro, Baretius Baretii, Petrus Rodulphus, Henricus Sedulius, Thoma Bozius; Alfonsus Ciacconius, aliique multi celeberrimi, incorruptionem Corporis Seraphici Patris nostri asseruerunt (*a*).

40. Visitationes et Recognitiones Summorum Pontificum omni animi ardore a toto Minorum Conventualium Ordine usque ad haec nostra tempora propugnatas reiiciuntur in Positione tamquam falsae et commentiae. At deprecor Cl. Auctorem Positionis, Rm̃um Patrem Generalem, et RR. PP. Conventuales, dicere, dignentur, an idem iudicium, de visitatione et recognitione corporis S. P. N. Francisci facta per Rm̃um Patrem Pisculliium a Melphi, Generalem Minorum Conventualium, adiuncto R. P. Augustino Tinaccio, Sacrae Theologiae Doctore, et Secretario ipsius Patris Generalis, cujus Visitationis instrumentum vi juramenti scriptum manu propria, et ex obedientia datum ab ipso R. P. Secretario Tinaccio, ac

---

„ anno MCCCLIV, non anno MCCCLXIV, ut perperam scri-
„ ptum ab Adversario §. 2. Consule *Bollandian. Analector. de*
„ *S. Franc. part.* 4. *num.* 41.

(*a*) „ Scriptorum, quos V. C. Adversarius in aciem ve-
„ luti contra nos his educit, signifer est *Pelbartus*, Temis-
„ variensis homo, fabulæque incorruptionis pater, ut mihi
„ appellare mos est. Ille tamen narrationem suam, a vete-
„ rum testimonio desertam, inseruit eorum animis, qui su-
„ binde penes Adversarium sequuntur, aliorumque præterea,
„ quos commemorare supersedet. Nimirum facile est rerum
„ mirabilium studiosos, prodigiorumque exscriptores nanci-
„ sci. In quibus fortasse aliquis fuit, qui *Pelbarti* inventum
„ secum tacitus inscitiæ, impudentiæque accusaret, sed tamen
„ sparsum ab eo prodigiosæ incorruptionis rumorem transmit-
„ tendum ad posteros duceret ea de causa, quam acutissime
„ *Canus* vidit, quum de scriptoribus, aut exscriptoribus hu-
„ iusmodi, *Vulgus*, inquit, *sentiebant non tantum ea facile*
„ *miracula credere, sed impense etiam flagitare. Itaque signa*
„ *nonnulla, et prodigia etc. prodiderant, non quo ea libenter*
„ *credidissent, sed ne deesse fidelium votis viderentur. Id ve-*
„ *ro eo magis sibi licere existimarunt, quod intellexerunt, au-*
„ *ctoribus nobilissimis placuisse, veram historiæ legem esse,*
„ *ea scribere, quæ vulgo vera haberentur.* (*Canus de loc. theol.*
„ *lib.* 11. *cap.* 6.) Sed utcumque ista se habeant, quum ho-

in scrinio, seu Archivio, scripturarum ad ipsum Ordinem pertinentium, conservabatur in Conventu SS. Apostolorum Romae, quodque recognitum anno 1749. a centum viginti et amplius annis exaratum et scriptum fuisse constabat ex illius subscriptione et ex papiri et atramenti vetustate, cujus unum exemplar extractum a Notario publico, Dominico Fabiano Prassi, coram testibus fide dignis, die 10. Septembris dicti anni 1749. et testimonio Conservatorum Populi Romani cum eorumdem sigillis ordinariis ad plenam fidem faciendam, obsignatum, missum fuit ad Bollandianos, ferendum sit? In hoc Instrumento, sub juramenti religione dato, constat, dictos RR. PP. Piscullium Generalem, et Augustinum Tinacci, visitasse, vidisse, et recognovisse in mense Junii, aut Julii an. 1606. Corpus Sancti Patris Nostri Francisci incorruptum integrum, stans, etc. quae legi possunt apud ipsos Bollandianos, die 4. Octob. fol. 355. Dicent ne RR. PP. Conventuales, hanc Visitationem, hoc instrumentum, hoc ipsius exemplar ad Bollandianos missum, nihil aliud esse, nisi *errorum*, *fraudumque cubilia*? Crederem, non hoc dicturos; nisi velint occasionem, ansamque praebere, ut, de certitudine, veritate, et fidelitate scripturarum, Instrumentorum, et Documentorum suorum etiam sua juramenti religione exaratorum, ac in suis scriniis et Archiviis consesvatorum, dubitetur. (*a*) Fateantur, ergo,

---

„ rum omnium aetas haud ultra sæculum XVI assurgat, minime de illorum testimonio sollicitor „.

(*a*) „ *Antonium Pagnium* communicasse cum *Bollandianis* acta illa supposititia Piscullianæ inspectionis, paullo ante docui. Licet suspicari aut *Pagnium*, aut alium, qui eius ætate vixerit, excudisse documentum illud, quo deinceps in Dissertatione sua, sæpe a *Bollandianis* expensa, usus est *Rugilus*. Quicumque tamen suppositionis sit auctor (non enim *Pagnium*, hominem fortasse minime malum, certo indicio destitutus culpo) probavi iam, Paulo V Pontifice, ac Piscullio Ordinem Conv. gubernante, haud patuisse sacri corporis incorruptionem. Quum enim documenti artifex inspectionem Piscullianam consignet tempori, quod Pauli V decretum præcesserit (*Bollandian. Analect. de S. Franc. part. 4. num.* 198.) eius prodigii manifestationem sequi non potuit interdictum Pontificis ne quis auderet *perquirere*, *seu ali-*

necesse est, tunc temporis Corpus Sancti Patriarchae Nostri incorruptum permansisse: nec verendum fuisse aut timendum

---

„ *quam diligentiam facere pro inveniendo* (D. Francisci) *Cor-*
„ *pore*; quæ sunt verba interdicti. Ne enim, rursus incul-
„ cem, quod superius posui, nullam fuisse, Paulo V Ponti-
„ fice, causam tantum prodigium obruendi, ac non potius
„ contemplandum omnibus exhibendi; mentientemne mihi
„ Paulum Pontificem inducas, qui inventum iam a Fiscullio,
„ et attrectatum Franciscisci corpus, non inventum diceret,
„ ac *pro inveniendo* vetaret aliquem allaborare? Apagesis. Aliis
„ præterea rationibus monumentum inspectionis illius *Bollan-*
„ *diani* concutiunt. Illis enim monstri simile est, *Wadingum*,
„ historiæ Ordinis Min. scriptorem, asserendæ incorruptioni,
„ ut nemo magis, intentum, omniaque ad illius defensionem
„ undecumque argumenta coacervantem de Pisculliana inspe-
„ ctione non meminisse, etsi primum Annalium suorum vo-
„ lumen, ubi pro incorruptione decertat, ediderit multos post
„ annos, ex quo Piscullius Francisci vividum corpus intuitus
„ esse narratur. Quid quod *Wadingus* non solum ei inspectio-
„ ni locum nullum in historia sua tribuit, sed postquam alias,
„ quamquam fabulosas, inspectiones recensuit, compsit, or-
„ navit, dolore ictus, ac misere ingemiscens scribit: *nec ex*
„ *nostris ullus est, qui memoriæ tradiderit, se illud* (incor-
„ ruptum Francisci corpus) *vidisse*? Cur illæ lacrymæ, si-
„ quidem inspexisset *Piscullius*, *Ord. Min. Conv. supremus*
„ *Præses*, comite *Tinaccio*, qui ei ab epistolis erat, quique
„ inspectionis historiam scripsisse confingitur?

„ Veruntamen, quia licet inspectio *Piscullii* contigisse nar-
„ retur multis annis ante primum editum Vadingianæ lucu-
„ brationis volumen, tamen inspectionis adulterina historia
„ notam temporis præfert edito volumine aliquanto seriorem,
„ hinc *Bollandiani* aliam se in partem flectunt, atque ita pro-
„ sequuntur *loc. cit. num.* 199. *et seq. Quis etc. non miretur*, *Wa-*
„ *dingum*, *totius Ordinis Minorum Annalistam*, *non fuisse a*
„ *Tinaccio in tempore monitum de tam singulari communis Pa-*
„ *tris gloria*, *recenti oculorum fide comprobata*? *Verum si id*
„ *casu tunc ignoraverit Wadingus*, *ignorasse non potuisset an-*
„ *nis sequentibus*, *quibus ipse Romæ pariter scribens*, *addita-*
„ *menta ad eosdem Annales fecit*, *quæ deinceps ad calcem ali-*
„ *quot sequentium tomorum reposuit*, *et reverendissimus pater*

Paulo V quod detegerentur Ossa ; nam in suo Decreto *Corpus*

,, *Iosephus Maria Fonseca ab Ebora in iterata eorumdem An-*
,, *nalium editione Romana anni* 1731 , *et sequentium suis in-*
,, *seruit etc. Par omnino est silentium reverendi Patris Anto-*
,, *nii Melissani de Marco in Supplemento ad prædictos An-*
,, *nales etc.*

,, Sed mihi pluris , quam sexcenti *Wadingi* , ac *Melissa-*
,, *ni* tacentes , in huiusmodi negotio *Lombardius* est , non il-
,, le quidem elinguis , ac tacitus , sed liberam vocem attol-
,, lens , omnesque inspectiones Corporis D. Francisci , et in his
,, Piscullianam , falsitatis nota contaminatas dicens . Ille qui-
,, dem quum esset e *Conv.* Familia , Romæque scriberet , ubi
,, Curionem agebat ad *S. Salvatoris* , *ab Unda vocati* , acta do-
,, mesticæ inspectionis , ut ferebatur , legerat tum in ipso
,, *SS. XII Apostolorum* tabulario , tum apud *Bollandianos* ,
,, quos de inspectionibus consuluerat . (*Demonstrat. pag.* 21.)
,, Quare si Pisculliana inspectio reiicitur a *Lombardio* , homi-
,, ne certe non hebeti , nec ita improvido , ut argumentum
,, pro sua sententia præstantissimum sine accurata meditatio-
,, ne , ac gravissimis causis repudiaret , nosne pariter non re-
,, pudiemus ?

,, Fides autem nulla a *Lombardio* Piscullianæ inspectio-
,, ni adhibita , ut in libro professus est *della Sepultura del Se-*
,, *rafico Patriarca de' Minori S. Francesco etc.* et præfixa illi
,, approbatio *Bonaventuræ Bartoli* , *Artium* , *et sacræ Theolo-*
,, *giæ Doctoris* , *totius Ordinis Min. Conv. post eumdem Sera-*
,, *phicum Patriarcam Ministri Generalis LXXXXIII* , certissi-
,, mo indicio sunt , auctorem , quisquis ille fuit , documenti ,
,, ad ispectionem Piscullianam venditandam conficti , lusum
,, illum lusisse privato consilio . Nam si in societatem frau-
,, dis Ordo coivisset ; si Piscullianam inspectionem voluisset
,, defensam ac firmam ; atque adeo nisi illam improbatam ,
,, damnatam , explosam optasset ; minime passus esset *Barto-*
,, *lus* , tunc universi Ordinis *Conv.* Rector , eam a Lombar-
,, dio reiici ; nec Ordinis sententiæ , ac proposito adversum li-
,, brum approbatione sua munivisset .

,, Illud inconsiderate scriptum ab Adversario , labefactari
,, fidem documentorum , quæ in tabulariis Patrum *Conv.* con-
,, duntur , siquidem Pisculliana inspectio , monumento ibi con-
,, dito consignata , migret ad fabulas . Sed , quam exigua nu-

dixit, non Ossa; *Corpus* dixit? Ergo juxta regulam hermeneutices, *Corpus* verum et incorruptum (*a*).

41. Quantum hujusmodi fama de incorruptione Corporis S. P. N. Francisci a die 18. Augusti an. 1607. in quo datum fuit

---

„ mero sunt tabularia, in quæ non aliquid fictum, atque
„ adulterinum irrepserit! Deferet quidquam Adversarius *Ma-*
„ *billonio*, qui iudicium in statuendo diplomatum pretio lon-
„ go labore, ac diuturna exercitatione corroborarat? At is
„ *lib.* 3. *c.* 6. *de re diplom.* pronunciare non veretur: *Col-*
„ *legia prope nulla*, *paucissimas Ecclesias*, *aut Familias im-*
„ *munes esse ab hac spuriorum Instrumentum labore*. Certe ego
„ semper credam, apud *Boccapadulios*, quorum Romæ spe-
„ ctata est, atque annosa nobilitas, multam iacere veterum,
„ ac genuinorum diplomatum supellectilem, licet inter ger-
„ mana apud eos servata documenta adsit quoque *Cronica*,
„ ut inscribitur, *sive historia rerum notabilium Romæ scripta*,
„ *et recollecta per Joannem Petrum Scriniarium Civem Roma-*
„ *num*, *et notarium publicum hoc anno Domini* 1350. *incoata*.
„ Quod quidem male consutarum fabularum volumen fætum
„ esse adulterinum *Alphonsi* illius *Ciccarellii*, qui, Grego-
„ rio XIII sacrum, ac civilem principatum obtinente, libi-
„ dinem suam falsa excudendi capite luit, pro explorato ha-
„ bet *Riccius Notizia della famiglia Boccapaduli part.* 1. *cap.* 1.
„ *num.* 5. ac prius *Riccio* docuit *Allatius*: *Antiquitatum Ætru-*
„ *scarum fragmenta etc.* Nimirum quum vetustissima, ac pro-
„ batissima tabularia aliquando vafri homines pravis mercibus
„ infecerint, hinc a *Mabillonio*, *Papebrochio*, *Ickesio*, *Ger-*
„ *monio*, *Ruinartio*, *Maffeio*, *Fontaninio*, aliisque viris do-
„ ctrina excultissimis allaboratum est diu, ac nonnihil etiam
„ inter se præliatum, ut *artem* nobis *diplomaticam* traderent;
„ quo veluti filo per avia ducti, certum iter in his tenere-
„ mus. Nemo autem ex artis illius magistris canonem nobis
„ fixit, quem V. C. Adversarius conatur imponere, nulli do-
„ cumento esse fidendum, quod e tabulario, suppositione ali-
„ qua fœdato, emerserit. Quæ argumentandi ratio si pondus
„ mereretur, pluribus essent tabulariis subiiciendæ flammæ,
„ ac forte ipsi *Observantes Patres* non possent ab aliquibus ta-
„ bulariis suis infestos ignes arcere „.

(*a*) „ Recole quæ *Adnotata ad* §. 21. *hujus Opusculi* „.

Decretum Pauli V. per omnes mundi partes usque ad nostros dies aucta fuerit, constat ex testimonio Sancti Josephi a Cupertino. In Processus Beatificationis et Canonicationis suae actis fol. 563. invenitur declaratio, sub juramenti religione facta, Domini Bonaventurae Buono, Sacerdotis saecularis, sacrae Theologiae Doctoris, ac Primicerii Ecclesiae Cupertinensis, cujus ipsissima verba sic se habent. *Anno* 1639. . . . *profectus sum Assisium, S. Fr. Josephum salutaturus . . . . Rogavit me, an illo biduo, quo fueram Assisii, omnia ejusdem Civitatis loca sacra visissem, ac speciatim an Ecclesiam S. Mariae Angelorum. Respondi ad singula, addidique; Pater, cum sermo huc reciderit, verum ne est, quod ajunt, cor Sancti Patris Francisci esse in Ecclesia Sanctae Mariae Angelorum? TUM VERO TURBATUS PATER DEVOTE REPOSUIT. FORTE NE CORPUS PATRIS S. FRANCISCI EXENTERATUM SIT? ET NESCIS ILLUD ESSE INTEGRUM ET IN PEDES ERECTUM SUB HAC ECCLESIA? QUOD COR S. FRANCISCI IN ISTA ECCLESIA ESSE DICITUR, INTELLIGENDUM EST DE EJUSDEM AD EUM LOCUM AFFECTU. AC MOX EXCLAMANS, SUBITO MOTU VOLAVIT PER AEREM, ET MENSULAE INNIXUS PICTURAM S. FRANCISCI UTRAQUE MANU STRINXIT, OCULIS LACHRYMANTIBUS, ET IN EAMDEM IMAGINEM DEFIXIS.*

42. Hic ego non omni vocis contentione, ut aliquando Cl. Auctor (fol. 23. n. 17.); sed ea, qua decet statui meae professionis humilitate et mansuetudine, ipsum precari cogor, ut hoc D. Josephi a Cupertino testimonium conferat cum testimoniis ejusdem Sancti a se exhibitis fol. 82. et 83. et dicere dignetur, si ex dictis duabus imaginariis Visionibus probari potest sepulchri locus potius, quam ex isto traditio et veritas incorruptionis Corporis S. P. N. Francisci? Vixit S. Josephus a Cupertino ab anno 1603. usque ad 1664. Consequenter tempore quo exiit Decretum Pauli V qui, non solum *omni excultus Doctrina Pontifex, ingenioque acutissimus*, sed et zelo religionis ac vaerae pietatis acerrimus, sicuti poena tam severa prohibuit *perquirere, seu aliquam diligentiam facere pro inveniendo Corpore, vel loco, ubi requiescit Corpus gloriosissimi Patrii Sancti Francisci*; abs dubio prohibuisset dicere et affirmare integrum esse, et in pedes erectum, si *intellexisset Pelbarti opinionem*, hoc est, traditionem, *de iucorruptione Cor-*

poris S. Patriarchae male mutare. Non nocuit, ergo, Decretum Pauli V opinioni incorruptionis; quinimo magis, magisque, in dies propagata fuit et radicata. (*a*)

(*a*) De Pauli V, decreto inquisitionem sacri corporis ve-
,, tante, semel, iterumque iam doctum est, non aliunde pro-
,, ficisci illud potuisse, nisi a Pontificis sententia incorruptio-
,, ni adversa, vel saltem a metu, ne dilata a *Pelbarto*, eius-
,, que adstipulatoribus prodigii fama, vestigato, atque inven-
,, to denique Francisci corpore, casura esset in nihilum. Quia
,, vero Pauli decretum incorruptionis sententiam, seu potius
,, fabulam, differri non vetuit, hinc illam docere apud Fran-
,, ciscales non est desitum, facileque insedit D. Iosepho Cu-
,, pertinati, qui in Franciscalem *Conventualium* familiam coo-
,, ptatus, eorum est institutis imbutus. Quid igitur commodi
,, V. C. Adversarius pro causa incorruptionis percipiet ex illis
,, Iosephi verbis, quæ familiari in collocutione aliquando pro-
,, tulit de Patriarchæ sui corpore: *Nescis illud esse integrum*,
,, *et in pedes erectum sub hac Ecclesia?* Nihil aliud profecto
,, inde eliciet, nisi D. Iosephum, Virum *Conventualem*, eam
,, opinionem de hoc argumento fovisse, quam omnes, aut
,, plerique saltem *Conventualis* familiæ Viri tempestate illa in
,, deliciis habebant, ac Paulum V Pontificem, ab incorru-
,, ptionis sententia, ut videtur, alienum, eam tamen passum
,, esse iactari. Sunt enim quidam errores innocui, animisque
,, altius infixi, quos, dum innocui manent, nec cum ullius
,, detrimentis iuncti, supervacanei, atque ingrati laboris esset
,, eradicandos suscipere. Eiusmodi autem erat Pauli V tem-
,, pore incorruptionis opinio. Quum autem ex illius nunc
,, iactatione, ac pertinaci tuitione illud sequatur cladis, ut Asi-
,, sinates reliquiæ firmissimis probationibus Francisco assertæ,
,, careant obsequio, despicianturque cineres illi, qui satis am-
,, plis honoribus affici nequeunt; non est ferendum sane, eam
,, hoc tempore propugnari, nec committendum, ut illius ope
,, Francisci dignitas, ac iura violentur.

,, Quod vero Iosephus, postquam ea verba protulit, *ex-*
,, *clamans subito motu volavit per aerem; et mensulæ innixus*
,, *picturam S. Francisci utraque manu strinxit oculis lacryman-*
,, *tibus etc.* non inde inferas, per divinum prodigium fidem

43. *Constat* ex Sancta Inquisitione Romana. Nam cum D. Octavius a S. Francisco, Episcopus Assisiensis, ex Ordine Minorum Observantium, sub saeculi XVIII initium Librum scripsisset, in quo incolumitatem, et incorruptionem Corporis S. P. Francisci insectabatur, numquam typis excusus fuit vetante Sacra Inquisitione Romana, litteris ad ipsum Episcopum datis die 28. Novembris anno 1705. (*a*)

44. *Constat* ex jam antea citato R. P. Raymundo Missorio, Ordinis Minorum Conventualium Chronista, qui in Dissertatione, quam anno 1743. communicavit Sanctissimis Bollandianis, probat contra dictum R. Octavium incorruptionem et alia privilegia sacri Corporis S. P. Francisci. §. 1. *Art.* 1. *sic*: *S. P. Francisci Corpus ex S. Bonaventura incorruptum ostenditur*. §. 2. *Nonnulla adhuc afferuntur momenta ad hoc ipsum confirmandum*. *Art.* 2. §. 1. *Corpus S. Francisci assurgere perhibetur*: *traditio haec proponitur et explicatur*: §. 2. *S. Bonaventura Seraphici Corporis stationem non obscure indigitat*. §. 3.

„ additam esse Iosephi sententiæ de corpore Francisci corruptionis experte; *quum sola* (recito *Bollandianorum* verba *Analect. de S. Franc. part.* 4. *num.* 214.) *de Sancto Patre suo*, *quem tenerrime diligebat*, *iniecta mentio sufficere potuerit*, *ut ille eiusmodi raptum pateretur*. Hoc vero aliis de Iosepho exemplis *Bollandiani* confirmant. Illud etiam egregie ostensum est, ac perpolitum ab iisdem Scriptoribus, non omnia, quæ Deus edit, prodigia ad veritatem alicuius doctrinæ, sed sæpe ad sanctitatem alicuius testandam edi. Nullis autem ex adiunctis *Bollandiani* liquere aiunt, additam corpori D. Iosephi levitatem, quæ solo illum abstraxit, ei fuisse impertitam, quo doctrinæ nullo nexu Catholica cum religione copulatæ auctoritas adiungeretur. Ille ipse, pro incorruptione magnus athletes, *Rugilus*, vidit, locum hunc Actorum Iosephi prodesse sibi profecto nihil. Quare, eo allato, addidit apud *Bollandianos*: *Hæc sincere*, *et pro modulo commentamur*; *nihil tamen nimium urgentes* „.

(*a*) „ Fuisse impune semper Francisci corpus tabefactum dicere, neque id tuentibus ullum periculum ingruisse a Quæsitoribus Fidei, ostendi superius *ad* §. 32. *huius Opusculi* „.

Pannus ex serico contextus, quo S. Francisci Corpus oblegebatur, stationis formam confirmat. §. 1. Nonnulli Romani Pontifices Seraphici Patris Corpus invisunt: quid in hisce Visitationibus compertum, quid fabulosum, ostenditur.

45. *Constat* ex accuratissima Dissertatione, quam R. A. P. Josephus Rugilo Secretarius, et Assistens Generalis, ac Provincialis Angliae transmisit ad Bollandianos nomine RR. PP. Minorum Conventualium anno 1766. in qua multis argumentis probat corpus S. P. N. Francisci singulari perpetuoque miraculo ad haec usque tempora integrum, incorruptum, quinque sacris stigmatibus recenti sanguine conspicuis insignitum tenerum ac palpabile, stare sine fulcro in pedes erectum, oculis elevatis in coelum: 1. *Argumentum desumunt ex traditione constantissima, tum Ordinis nostri universi, tum maxime incolarum Sacri Conventus Assisiensis. 2. Ex relationibus, in facti substantia consentientibus, multorum testium oculatorum, natione, conditione, aetate, distantium, iisque haustis, aut in lucem proditis vel ab Auctoribus Synchronis, vel e fontibus minime gentium suspectis. 3. Ex consensu scriptorum quam plurimorum gravissimorum, passim etiam externorum, nonnumquam tandem Romanorum Pontificum. 4. Ex Sententiis, revelationibus, miraculis Sanctorum Virorum. 5. Ex collectione adminiculorum atque conjecturarum. 6. demum ex facillima solutione objectorum.* Apud Bolland. fol. 321. (*a*)

(*a*) „ Ut sententiam incorruptionis, cui ego adversor, ac „ cui nudiustertius *Observantes*, *Reformatique Patres* multo me „ acrius adversabantur, fulcirent *Missorius*, ac *Rugilus*, omne „ suum studium, viresque intenderunt. Quam pomposos illi „ titulos suarum lucubrationum capitibus, aut epitomi affi- „ xerint, non quæro. De testimoniis, ac rationibus, queis „ ingeniosi viri propositum suum muniverint, me sollicitari „ oportebat. Quum vero *Missorii*, *Rugilique* argumenta omnia „ fuse exposita sint a *Bollandianis*; quumque V. C. Adversa- „ rius nullum telum pro causa incorruptionis apud *Bollan-* „ *dianos* positum rubigine patiatur hebescere, sed omnia „ expediat, ac iaciat; *Missorium* ego, *Rugilumque* magni- „ fice vici, si contra Adversarii aggressiones me, locumque „ tuebor „ .

46. *Constat* denique, ut plurima alia omitantur, ex maximo Summo Pontifice Benedicto XIV. qui lib. 4. de Servor. Dei Beatif. et Canoniz. part 1. Cap. 31. fol. mihi 209. n.° 1. sic ait: *Sancti Francisci de Assisio Corpus diu post obitum integrum inventum est, stans illaesum, oculis apertis, et vulneribus recenti sanguine manantibus, uti habetur apud Wadingum ad ann. 1230. n.° 4. Sancti Corpus plures Romani Pontifices aspexerunt, Gregorius videlicet IX. Innocentius IV. Alexander IV. Clemens IV. Nicolaus IV. et Nicolaus V. At evecto ad Summum Pontificatum Sixto IV. cum ipse Assisium se contulisset anno* 1476. *hortante S. Jacobo de Marchia, jussit, cuniculum per quem ad aediculam subterraneam, in qua S. Corpus est, patebat accessus, et scalam per quam erat descensus, denso aggere ex lapidibus ac coementis compacto repleri, atque ita unicuique interdictum fuit praedictum Sanctum Corpus videre, quemadmodum fuse habetur in historia Conventus Assisiensis scripta a Fr. Francisco Maria Angelo a Rivotorto tit.* 42.

47. Quantas, ut hoc excelentissimum tanti Pontificis testimonium, quod sibi obiicit fol. 86 n.° 76. dissolvat, responsiones congerat cl. auctor, et quam instabiles sint, exponere, necessarium esse, intelligo. Dicit, enim, 1. *Benedictum sequutum fuisse Wadingum Angeliumque, et plane supersedisse a labore eorum opiniones librandi*. 2. *Benedictum perfunctum cura ostendendi, quaenam vere, quaenam false, quaenam ob Divinum prodigium, quaenam ob naturalium efficientiam causarum incorrupta sint, aut incorrupta dicantur cadavera, de quo agit Cap. 30. descendisse in quaestionem minoris momenti, ac, si ita loqui licet, otiosam, de Cadaveribus stantibus, aut genuflexis. Non enim (inquit) in positu Corporis, sed in ipsa incorruptione illius, causis naturalibus haud debita, ad demonstrandam alicujus sanctitatem vis est*. 3. *Benedictum opus de Beatif. et Canon. ut privatus homo, exaravisse; aliterque se gessisse in Diplomate FIDELIS DOMINUS personam Pontificis gerens*.

48. Haec respondet, sed an debilitet, vel non, testimonii Benedectini vim, non est mei judicare. Exponam, insufficientes et instabiles videri, sed juditium erit apud sapientissimos Judices, et altissimam considerationem S. V. qui ea, quam possident, cognitione, de tanti hominis merito, etiam in iis, quae ut privatus Doctor exaravit de Beatif. et Canon. Servorum Dei

Operibus, intelligere poterunt, esse, vel non, injuriosissimos dignitati Benedicti XIV. quocumque modo considerati. (*a*)

49. Ad 1. Benedictum XIV. non solum sequutum fuisse, in libris de Beatif. et Canon. Servor. Dei, Wadingum et Angelium, sed et eorum opinioni de incorruptione, integritate, et stantia Corporis Seraphici Patriarchae adhæsisse, testantur oculatissimi Bollandiani fol. mihi 96. pag. 1. n.° 232. *Inficiari nolo*, (*inquit Auctor Bollandianus*) *Eumdem* (*Benedictum*) *in Opere suo de Servor. Dei beatif.*, *quod ante Pontificatum edidit*, *et in Pontificatu novis curis recognitum denuo vulgavit*, *AFIRMANTI SENTENTIAE ADHAESISSE*: *fatendum quoque est eum in eadem quam expendimus Bulla* (*Fidelis Dominus*) *AFFIRMANTIBUS eo quoque FAVERE*, *quod in ASSISIENSI BASILICA TRES ECCLESIAS in quarum infima S. Francisci Corpus sit*, *agnoscit* (*b*). Benedictum aliquando sequutum

---

(*a*) „ Periculum rursus mihi conflare conatur Adversarius, quasi adversus Benedictum Pontificem iniuriosus fuerim, eius doctrina explicata, atque a placitis aliorum secreta. Sed licet omnem humanitatem exuat Adversarius, meumque nomen, ac caput oppugnet, tamen Romæ, et apud Pontificem Maximum causam agenti salvæ res erunt „.

(*b*) „ *Wadingi*, atque *Angelii* narrationes de Corpore D. Francisci stante, ac corruptionis experte, itemque a nonnullis Pontificibus inspecto, intulit Benedictus in libros suos *de Beat. et Can.* nihil tamen de suo addens ut animadverti *meæ Demonstr. pag.* 87. Qua quidem ratione quum se scriptor aliquis gerit, tanta est illius ad eam narrationem firmandam auctoritas, quanta vetustiorum scriptorum, quos recentior vades habuit rerum expositarum. Alte hæsit semper mihi illud *Genuensis Artis Logico Crit. lib.* 4. *c.* 2. §. 10. *Plutarchus vitas illustrium virorum*, *Laertius philosophorum vitas ex priscis monumentis hauserunt*, *quæ passim citant. Plinius quoque pleraque Historiæ naturalis observata*, *aut experimenta a vetustioribus accepit*. *Ergo eorum habenda ratio*: *posteriores enim scriptores vetustis rebus nihil auctoritatis*, *aut ponderis addere potuerunt*. Omnia ergo subvertit, aberratque de via, qui de Benedicti auctoritate hic quærendum statuit; quum nos recta *Criticé* iubeat ad *Angelium*, ac *Wadingum*, quos veluti fontes petiit Benedictus, adscen-

fuisse, inconsultis fundamentis, aliquorum opinionem, aut sententiam, ejus, qui non salutaverit Epistolas ad Clementem XI. ad Clementem XII. ad Benedictum XIII. ad Emos Cardinales Sacr. Rit. Congr. Praefectos, et Litteras Apostolicas

---

„ dere, simulque perpendere, num tanti *Angelius*, ac *Wa-*
„ *dingus* sint, ut siquidem illi parte ab aliqua stent, in diver-
„ sas nos partes sine flagitio discedere nequeamus. De *Ange-*
„ *lii* quidem angusto iudicio, et in fabulis confingendis licen-
„ tia iudicare quemlibet ex iis volo, quæ scripsit *lib.* 1. *tit.* 15.
„ *Coll. Parad.* et in quæ aliquid animadverti *Demonstrat. meæ*
„ *pag.* 23., *et seqq.* Nimis varium, nimis operosum esset,
„ omnia, quæ in *Angelii* lucubratione improbem, pandere.
„ De *Wadingo* autem non mea est, sed Franciscalium, eorum-
„ demque *Observantium* querela, non eum sibi a commentis
„ cavisse, et eorum quasi cœno Annalium suorum candorem
„ infuscasse. Recentiori quidem ætate nemo ex *Observantibus*
„ ob multas, ac reconditas litteras *Irenæo Affoo*, et *Ambro-*
„ *sio Erbæ* (ex cuius commentariis dolendum est nihil publi-
„ ci iuris factum) antistavit. At summi illi viri, quum al-
„ ter alterum, familiarem sermonem serentes, alloquerentur,
„ plura in Annales Ordinis sui irrepsisse commenta dolebant.
„ Itaque arbitrabantur audendum in loco, malamque errorum
„ segetem, quæ pullulavit ex Annalibus, succidendam. *So-*
„ *vente mi ricorrono al pensiero*, *Reverendissimo Padre* (ita
„ *Affous*, nitidissimus scriptor, in Epist. *Ambrosio Erbæ* da-
„ ta, quaque ei *de Helia Commentarium* nuncupat) *que' fa-*
„ *miliari ragionamenti*, *che mentre mi fu conceduto il tratte-*
„ *nermi in Roma*, *ebbi spessissime volte con Voi*, *e quelli par-*
„ *ticolarmente*, *che avevano per oggetto gli antichi avvenimen-*
„ *ti*, *e le prime origini del nostro Ordine* Francescano. *Ram-*
„ *menterete*, *come più volte ci fu mestieri conchiudere meritar*
„ *in più luoghi GLI ANNALI NOSTRI mano castigatrice*,
„ *che la cronologia raddrizzasse*, *e molti fatti espugnasse*, *i*
„ *quali hanno tutta l'apparenza di favole*. In *Præfatione* autem
„ eiusdem libri, quum plures Franciscanarum rerum histo-
„ ricos recensuisset, in iisque *lo stesso Annalista Francescano*
„ *Luca Wadingo*, hæc habet *Affous*: *Il seguir tali autori*, *e*
„ *pretendere di non errare sarebbe lo stesso che volersi toglie-*
„ *re dal labirinto dietro la scorta d'un cieco*.

in forma Brevis ad V. C. Jacobum Facciolati, solus dicet. Crederem, non sic loquuturum fuisse Cl. Auctorem, si opinionem incorruptionis Corporis S. P. N. Francisci tuendam suscepisset. Quanta tunc de Operibus Beatific. et Canon. Servor. Dei, deque eorum praeclarissimo Auctore proferret elogia! Infinita. Injuriam maximam fieri dicerem, Benedicto XIV., affirmando, eum a labore librandi opinionem, Wadingi et Angelii supersedisse.

„ Si igitur *Angelius*, atque *Wadingus* eiusmodi scripto-
„ res sunt, ut iisdem possim sine temeritate refragari; ac si
„ ea, quæ de Corpore D. Francisci adnotata voluit Benedi-
„ ctus XIV, seu potius privatus scriptor *Lambertinius* in li-
„ bris *de Beat. et Canoniz.* non *Benedicti*, sed *Angelii* ac *Wa-*
„ *dingi* auctoritate, ex *Critices* præscripto, metienda sunt,
„ estne ferendum hoc loco me tamquam violatæ religionis
„ reum, pietatisque desertorem in capitis discrimen vocari,
„ et appellato PONTIFICE, AC SANCTISSIMO DOMINO
„ NOSTRO PIO VII, velle de me severissima iudicia consti-
„ tui? Ac si Adversarius tam impotenti in me iracundia in-
„ flammatur, meique est sanguinis absorbendi tam cupidus,
„ dum cineribus, quos Sanctissimi eius Parentis esse minime
„ ambigo, hac in cura dies, noctesque defixus, honores quæ-
„ ro; quid illi sacrilego faceret, qui Francisci bustum fran-
„ geret, cineres dissiparet, pedibusque nequissime concul-
„ caret „?

„ *Bollandiani* viderint, at ego, fortasse lusciosus, non
„ video, Benedictum *in opere suo de Sanctor. Dei beatif. etc.*
„ *affirmanti* (incorruptionem) *sententiæ adhæsisse*. Qui enim
„ aliena verba refert, nec approbantis, vel improbantis in-
„ dicium edit, is *Genuensi*, aliisque *Critices* præceptoribus ac-
„ curatis omnem erroris declinat invidiam, vultque rem nar-
„ ratam ab aliis, quam a se, fidem nancisci. *Bollandiani*
„ viderint, at ego male lippus non video, Benedictum in di-
„ plomate, quod auspicatus est verbis *Fidelis Dominus*, in-
„ corruptioni *favere*, *quod in Assisiensi Basilica tres Eccle-*
„ *sias, in quarum infima S. Francisci corpus sit, agnoscit*.
„ Nam licet fabulæ incorrupti corporis tutores illud *in infima*
„ *Ecclesia* constituerint, et in hoc eluxerit eorum sollertia,
„ ut imaginarium in locum detruserint imaginaria incorruptio-

50. Ad 2. si Cl. Positionis Auctor legisset judìtium Hispanum R. P. Michaelis a Sancto Joseph in Bibliographia critica, sacra et prophana appositum fol. LIX. tom. 1. edit. 2. sub auspiciis SSmi Pii VI. vidisset: *quod Caput.* 31. *est Appendix praecedentis, in quo Benedictus explicat nonnullas Cadaverum qualitates, quae comitari non raro solent miraculosas Sanctorum Corporum incorruptiones*. Inquirit enim, an si cadavera mortuorum stent, aut sedeant, nullo fulcro nixa, id statim sit mi-

---

,, ne donatum exuvium: potuit tamen aliquis existimare, dif-
,, fluxisse tabo, more cadaverum aliorum, Francisci corpus;
,, quumque a tot esset irrepertum sæculis post vestigationes
,, sane quam multas, arbitrari idem potuit latere in æde illa
,, infima, in quam patuerat numquam introitus. Adde, quod
,, si *infimæ Ecclesiæ* nomen loco, quamvis angusto, tribuere
,, placeat, qui depressior sit *Ecclesia inferiori*, seu *media*;
,, est, ut in *Ecclesia infima* Francisci exuvias repertas esse di-
,, camus, quas cavum in rupe excipiebat suppositum *mediæ*
,, *Ecclesiæ*, nec arctum adeo, ut eo non possit accedi. Qua-
,, propter non ego Benedictum, aut scriptorem alium infesta
,, mihi signa intulisse putabo, quod is sanctum spolium opi-
,, nione sua usque ad *tertiam Ecclesiam* depresserit. Immo
,, Benedictus, eius opinionis assecla, in Diplomate, cui Ad-
,, versarius fidit, mire nobis favit, et mortiferum vulnus in-
,, corruptionis causæ inflixit, dum inspectiones incorrupti cor-
,, poris a se longe repulit, fucumque detraxit turpi com-
,, mento. Id disces, iis relectis, quæ *pag.* 88, *et seqq.* habet
,, *Demonstratio*.

,, Sed enim sine iniuria, ut Adversarius putat, dici non
,, potest, Benedictum *a labore librandi opiniones Wadingi*,
,, *et Angelii* (ad privatum opus *de Beat. et Can.* revolvimur)
,, *supersedisse*. Amabo: si alii scriptores in re sua graves, a
,, *Genuensi* memorati, plerumque fecerunt, nec ideo temnun-
,, tur; cur non id aliquando sibi permiserit Benedictus, in
,, controversia præsertim obscurissima, deque re sub terram
,, abdita, in qua, nisi Francisci corpus quandoque protrahe-
,, retur in lucem, nesciret fortasse vir prudens definire ali-
,, quid, ac, remoto metu erroris, statuere? *Quibus eius ser-*
,, *monibus* (exscribam apta huic rei *Augustini* verba *lib.* 6.
,, *de Bapt. contra Donat. cap.* 7.) *satis apparet, illo tempore*

raculo adscribendum? occasione sumpta a positione Corporum S. Francisci et Sanctae Catharinae; post variasque et excellentes observationes, ac Medicorum judicia, resolvit, quandonam miraculo illa Cadaverum stantia et situs adscribenda erunt. Si positio cadaveris miraculosa esse potest; quis, qui in gravissima Beatificationis, et Canonizationis Servorum Dei materia instructus sit, affirmare poterit, rem esse parvi momenti et otiosam, de nonnullis cadaverum qualitatibus tractare, et an miraculo sint adscribendae? At quis inter Arcologos, Phylosophos, Physicos, Historicos, Criticosque, quis inter Sacr. Congr. Rituum praestantissimos Consultores dixit: aliquod inutile, parvi momenti, aut otiosum, quod non prosit ad negotia Beatif. et Canon. Sanctorum pertractanda, in Libris Benedicti XIV. de iis rebus, se invenisse? Quantum distet hoc crudum Cl. Auctoris juditium ab omnium eruditorum sententia, ex ipso Benedicto XIV. in Litteris ad Jacobum Facciolati datis, intelligere possumus: *Conscii tenuitatis nostrae* (*ait*), *verecunde intelleximus, ab omni eruditi Orbis parte ac plurimorum litteris, lucubrationem nostram* (*de Canonizatione Sanctorum*) *NON INUTILEM, NON INJUCUNDAM, NON LEVIS MOMENTI fuisse reputatam, ac sustinuisse benevolam expectationem, quae de ipsa fortasse immerito, commota fuerat*. Hoc sufficere, mihi videtur, ad 2. responsionem Cl. Auctoris, apud sapientissimos, et Emos, Consultores, et Cardinales Sacr. Rit. Congreg. quos in magna aestimatione et pretio habere Opera Benedicti XIV. a multis audivi: *In Hispania certus sum, non bene audiendum a cordatis Viris fore, qui, in Libris de Beatif. et Canoniz. Serv. Dei Benedicti XIV. aliquid parvi momenti, otiosum, aut leve inveniri*, etiam obiter assereret. (*a*)

„ *ab eis ista esse tractata, quo nondum declarata sine ambage hauriebantur, sed adhuc clausa magno molimine quærebantur* „.

(*a*) „ Quæstionem *de cadaveribus stantibus, ac genuflexis*, quam attigit Benedictus in Opere *de Beat. et Can.* et in qua habet tanta cum pompa ab Adversariis nobis obiecta verba, vocavi *Demonstrat.* §. 77. *levioris momenti; ac, SI ITA LOQUI LICET, otiosam*. Vide autem quam suffusum malevolentia animum in me gerat, qui contra scri-

51. Ad 3. jam dixerunt Bollandiani, Benedictum XIV. et in Opere suo de Beatif. et Canoniz. Sanctorum, ac etiam

---

„ bit. Quam ego quæstionem timide, ac cunctanter scripsi „ esse, *SI ITA LOQUI LICET*, *otiosam*, eam, dempta, ac „ præcisa parte illa sermonis *SI ITA LOQUI LICET*, sine „ ullo additamento *otiosam* a me dictam criminatur. Conclu-„ dit enim orationem suam his verbis: *In Hispania certus* „ *sum non bene audiendum a cordatis viris fore, qui in libris* „ *de Beatif. et Canoniz. Serv. Dei Benedicti XIV aliquid par-* „ *vi momenti, otiosum, ac leve inveniri, etiam obiter as-* „ *sereret*.

„ Atqui non Hispani tantum, ut pietatis, ita etiam veri-„ tatis flagrantissima natio, sed omnes ubicumque siti mor-„ tales, ad quos forte hæc scripta deferantur, non parum mi-„ rabuntur, te, ut mihi cladem struas, eam etiam artem in „ præsidium vocare, qua dolosi obtrectatores utuntur ut e „ meo sermone illa amputes, quæ lenire illum queant, et ar-„ rogantiæ crimen ex eo submovere.

„ Nec Hispanorum (quos maximo semper in pretio ha-„ bui, laudibusque in cælum extuli) in me odia fervebunt, „ quod *Caput illud* 31. *part.* 2. *lib.* 4. *Operis Benedictini*, cui „ quidem *Capiti Articulus DE CORPORIBUS STANTIBUS*, „ *AC GENUFLEXIS* inseritur, *Michaeli a S. Iosepho*, Hi-„ spano scriptori, est, ac dicitur *Appendix præcedentis* (Ca-„ pitis) *in quo Benedictus explicat nonnullas cadaverum qua-* „ *litates, quæ comitari non raro solent miraculosas sanctorum* „ *corporum incorruptiones*. Enimvero Caput 31, quod a „ *Michaele* dicitur *Appendix præcedentis*, a Benedicto in *se-* „ *ptem Articulos* scinditur, in quibus potuit esse aliquid, „ quod *ad summam operis non pertineret*, *eique ad ornamen-* „ *tum assueretur*; quæ verba adhibui etiam mea in *Demon-* „ *strat.* §. *cit.* 77. explicans, quid sit mihi in Opere Benedi-„ cti, *si ita loqui licet*, *otiosum*. Nimirum *non pertinentia ad* „ *operis summam*, *eique ad ornamentum assuta*, sunt mihi, „ *si ita loqui licet*, *otiosa*. In quo num aliqua nota a me „ Benedicto Pontifici imponitur? Numquid non licet vel gra-„ vissimo scriptori a maioribus curis feriari aliquando, et ad „ ornandam lucubrationem suam alicunde aliquid assumere,

in Diplomate, seu Bulla *Fidelis Dominus* Wadingii et Angelii Sententiae de incorruptione, ac stantia Corporis S. P. Francisci favisse. (*a*) Hoc ipsum Cl. Positionis Auctorem fuisse dicturum, si in memoria habuisset, et advertisset, Controversiam et disceptationem de corruptione vel incorruptione Corporis Seraphici Patriarchae, si semper agitatam RR. PP. Conventuales inter et Observantes Reformatosque, numquam acrius, et tanto cum ardore commotam, quam temporibus vicinis ac in ipsius Benedicti diebus. Nam anno 1743. R. P. Raymundus Missorius scripsit suam Dissertationem defendens incorruptionem contra R. Octavium a S. Francisco, Episcopum Assisiensem. Anno 1744. R. P. Wilhelmus Smits Reformatus sustinuit in publicis thesibus resolutionem Corporis S. P. Francisci in Ossa et Cineres. Anno 1721. R. P. Gabriel a Rotomago suam scripsit Dissertationem pro dissolutione et corruptione Corporis S. Francisci: Anno 1705. Sancta Inquisitio Romana prohibuit typis mandari Librum, quem de resolutione in Ossa et Cineres scripserat R. Octavius a Sancto Francisco. In illis temporibus scripserunt, paulo ante, pro incorruptione Wadingus Franciscus Maria Angelus et alii, sed contra ipsam paucissimi se declararunt. *Credibile, ergo, est, Sapientissimum Benedictum hanc controversiam examinasse, fundamenta utrarumque partium expendisse*, et omnibus circumspectis, et bene consideratis, adhaesisse sententiae Wadingi et Angelii, observando nempe regulas ab ipso stabilitas, *ad recta judicia*

„ *ut in honestis etiam conviviis* (quod de suis *Theologicor.*
„ *dogm. libris* fatetur *Petavius in Prolog.*) *præter solidos*,
„ *ac necessarios cibos, scitamenta, et bellaria in mensam in-*
„ *feruntur, ad lenocinia moderatæ, et concessæ voluptatis?*
„ Immo nisi hac ratione se Benedictus gereret, ac nisi plu-
„ ra afferret, quam pressa, et ad vivum, ut ita dicam, re-
„ cisa argumenti tractatio requireret; næ ille ieiunus esset scri-
„ ptor, ac nudus, non autem, quod omnes in eo suspicimus,
„ prope infinita rerum ubertate commendatissimus „.

(*a*) „ Recolenda adnotatio *ad §. 49. huius Opusc.* ubi de
„ *Bollandianis*; quibus licet tantum me debere profitear, quan-
„ tum complecti verbis nequeo, tamen aliquando cogor pro
„ veritatis studio contraire „.

formanda in rebus ad Beatificationem et Canonizationem Servorum Dei concernentibus? (*a*)

52. Audiendus est cl. auctor adhuc: *Nihil autem, ait, aliud eo in diplomate (Fidelis Dominus) de Corpore D. Francisci sibi e calamo excidere passus est, quam in eamdem Basilicam memorabili pompa illatum fuisse.* Crederem, cl. Auctorem hæc scripsisse, quia non ea, qua par erat cunctatione, sed perfunctorie, legerat diploma, *Fidelis Dominus*, Benedictinum; alioquin de candore et ingenuitate, ejus, contra eam bonam quam habeo de ipso opinionem, cogerer, dubitare. In §. 1. *Fidelis* dicit Summus Pontifex Benedictus;

(*a*) „ Non negaverim, novisse Benedictum, *ad recta*, ut „ V. C. Adversarius loquitur, *iudicia formanda* perveniri non „ posse, nisi *controversia examinetur*, ac *fundamenta utrarumque partium expendantur*. Nego tamen, in controversia „ de corrupto, vel incorrupto corpore D. Francisci, eum suscepisse sibi iudicis partes. Non igitur illi, *ad iudicia formanda* minime pergenti, opus erat *controversiam examinare*, et *fundamenta utrarumque partium expendere*. At incaluerat iamdiu, quum scriberet Benedictus, opinionum „ hac de re conflictus. Illi vero pro utraque parte magnos „ animos gerentes, iramque spirantes, milites se usque ad internecionem cæderent. Attamen Benedicto pugnam inire non „ licebat, sed tantum, ut apud *Homerum* Priamus, ac Troianorum senum lectissimi quique (*Iliad.* 3.) e murorum „ propugnaculis pugnæ poterat spectator adesse. Rebatur enim „ *Benedictus*, idque docuit *de Beat. et Can. lib.* 4. *part.* 1. „ *cap.* 30. *num.* 20. incorruptionis munus, indultum a Deo „ alicuius cadaveri, non idcirco perenne esse debere, sed, „ subtracta ope divina, posse deficere. Quid ergo curaret Benedictus expendere, quæ per æternas ambages, ac tricas ex „ veterum testimoniis patroni incorruptionis exuviarum Francisci conglobaverant? Ut illa testimonia nihil haberent implexum; ut fides inspectionum minime nutaret, quarum „ ultima *Piscullio* tribuebatur, quem aiebant, Paulo V Pontifice, obvium habuisse incorruptum corpus Francisci; „ extabuisse deinde poterat, neque licebat Benedicto, quin a „ se ipso dissentiret, ex veterum testimoniis, et inspectionibus ante actis adhuc constantem incorruptionem colligere.

illius (B. Francisci) autem Corpus , in quo mortificationem Christi ad mortem usque circumferre non destitit (*a*) *singularibus signis atque prodigiis de coelo illustratum , atque certantibus omnium ordinum studiis , ita populorum et principum devotione clarificatum fuit , ut ejusdem sepulchrum gloriosum super ambitiosa potentium sæculi monumenta merito celebrari mereatur* (*b*) in 2. §. et sane : *Sanæ mem. prædecessor noster*

„ Pronunciandi igitur partes a se vir prudens ablegavit , atque „ historicum tantummodo agens , *Wadingi* , *Angeliique* nar- „ rationes exposuit , ac verbum præterea nullum adiecit , quod „ indicio esset , Francisci corpori manentem incorruptionem „ sese tribuere . Illi , illi contumeliosi in Benedictum sunt , „ qui pro incorruptione pronunciasse tradunt. Non potuit enim „ de hoc affirmate , ac tuto aliquid statuere , quin secum fæ- „ dissima ratione pugnaret , et a se positam doctrinam ever- „ teret quasi inconstans scriptor , priora oblitus , sui ipsius ne- „ gligens , ac levis omnino „ .

(*a*) „ Postquam in Benedicti privato opere nos Adversa- „ rius V. C. nullo suo cum emolumento diu , multumque de- „ tinuit , ad Benedictum Pontificem , auctoremque diplomatis , „ cui initium *Fidelis Dominus* , gradum facit , quod sibi , tam- „ quam argenti , aurive fodinam , futurum sperat vel maxi- „ me quæstuosum . Hactenus quidem nihil ex illo eduxit , un- „ de sit ditior . Immo id eruit , quod incorruptionis causæ in- „ festissimum . Certe enim illam oppugnat Benedictus de Fran- „ cisci corpore scribens : *mortificationem Christi ad mortem us- „ que circumferre non destitit* . Quum nomine *mortificationis „ Christi* cruciatus veniant , quos sibi Franciscus intulit spon- „ te , ac vulnera , Christi vulneribus similia , quibus de cœlo „ est affectus , necesse est fateamur , Francisci corpus , ex Be- „ nedicti sententia , putredine esse collapsum , si stigmata sa- „ gra , seu *mortificationem Christi ad mortem usque circum- „ tulit* ; non autem modo circumfert . Quod tam perspicuum „ est , ut putidæ sit diligentiæ longiorem in hoc orationem in- „ sumere „ .

(*b*) „ Edita esse ad Francisci sepulcrum prodigia plurima , „ eique sepulcro ab indigenis , ab exteris , a principibus , at- „ que ab infimis hominibus maximum semper honorem ha- „ bitum esse , facile damus ; idque Benedictum hoc loco tra-

Gregorius Papa IX. dignum existimans et conveniens, illius memoriam, per quem tantus Ecclesiæ Dei fructus provenerat, in eo etiam honorificari, ut Ecclesia, in qua ejus Corpus recondendum erat, nemini, præter quam Romano Pontifici, subesset: in §. 3. Deinde: *Quas alii prædecessores nostri, Romani Pontifices, ex quo ipsius Sancti Francisci Corpus in eamdem memorabili pompa illatum fuit*: §. 14. Quod autem: *Quod autem ad debitam erga gloriosum B. Francisci Corpus fidelium venerationem fovendam, et magis, magisque asserendam.* (*a*) in §. 4. Porro: *Quum in unius structuræ altitudine trium revera Ecclesiarum, quarum altera alteri imminet, mira ædificatio consurgat . . . in ea vero, quæ media est, atque subjectum Venerandi Corporis conditorium propius attingit.* (*b*) Ergo, nisi perfunctorie, et sine qua par erat, cunctatione, legisset cl. auctor diploma Benedictinum, *Fidelis Dominus*, non potuit scribere: *Nihil aliud eo in diplomate de Corpore D. Francisci sibi* (Benedicto XIV. personam Pontificis gerenti) *e calamo excidere passus est, quam in eamdem* (*Basilicam*) *memorabili pompa illatum fuisse*: Præter hoc dixit: Corpus S. Francisci singularibus signis et prodigiis de cœlo illustratum ita clarificatum fuisse populorum et principum devotione, ut ejusdem sepulchrum gloriosum merito celebrari mereatur. At si resolutum est in Ossa et Cineres; quænam sunt singularia (hoc est, unice Corpori S. Francisci concessa) signa et prodigia quibus de cœlo illustratum, reddiderunt ejusdem sepulchrum gloriosum, et merito celebrandum? Eruntne miracula, quæ Deus facit meritis et intercessione S. Francisci? Gloria hæc est omnibus Sanctis ejus: Deus misericors

---

„ dere, nisi lapides sumus, perspicimus. Sed nihil minus con-
„ ducibile incorruptionis sententiæ „.

(*a*) „ Quæ sumuntur ex Diplomatis §§. 2. 3. et 14., nil „ aliud exhibent, nisi Francisci exuviis nomen *corporis* im- „ positum. Quo argumento mirifice delectatur Adversarius. Id „ ille gaudium, dummodo sine nostro detrimento, percipiat. „ Nonne ille apud Horatium Argivus in vacuo theatro sessi- „ tabat, et tragædos, qui nulli erant, audiebat? Nonne ille „ suo errore beatissimus? „.

(*b*) „ Refer te ad ea, quæ *Adnotata te ad* §. 49. *huius* „ *Opusc.* „

concedit communiter Servis suis, ut eorum intercessione miracula fiant apud illorum sepulchra: sed Pontifex Benedictus non loquitur de iis signis et prodigiis communibus omnibus Sanctis: Asserit et affirmat, Corpus S. Francisci de cœlo illustratum esse singularibus signis et prodigiis. Hæc alia non possunt, nisi incorruptio, mollities, et stantia, esse. (*a*) Ex diplomate ergo non obscure constat Benenedictum XIV etiam agentem personam Pontificis asseruisse incorruptionem Corporis Seraphici Patriarchæ.

53. Dixit: *In unius structuræ altitudine trium revera Ecclesiarum, quarum altera alteri imminet, mira ædificatio consurgat . . . et in ea, quæ media est, atque subjectum venerandi Corporis conditorium proprius attingit . . .* Quid clarius dicere potuit, ut se addictum esse monstrarent sententiæ antiquæ et constantissimæ omnium RR. PP. Conventualium, qui semper usque nunc, communi voto, incorruptionem Corporis Seraphici Patris Nostri, et tres Ecclesias esse in illa Basilica tam acerrime propugnarunt. *Tres revera Ecclesias.* Conditorium, non ossium et cinerum, sed *Venerandi Corporis*,

---

(*a*) „ *Singularia* sunt quæcumque haud vulgo contingunt, „ atque in sui nos admirationem rapiunt. *Prodigia* ergo, quo„ niam, ne invertantur omnino, prorsumque aboleantur na„ turæ leges, nonnisi raro eduntur a Deo, *singularia omnia* „ sunt. *In ipsis* autem *prodigiis peculiari ratione* quædam sunt „ *singularia*, quod rarius, quam aliqua, extiterint. Cuius„ modi illa sunt, quæ *primi* dicuntur *generis*. Quumque Fran„ cisci sepulcrum nobilitatum a Deo feratur non prodigiis so„ lum, sed etiam inusitatioribus, ac generis cujusque prodi„ giis; hinc corpus Francisci, in Asisinati sepulcro condi„ tum, iure, quin de incorruptione cogitaret, aut eam pro„ baret, Benedictus *singularibus signis*, *atque prodigiis de cæ*„ *lo illustratum*, putavit. Quod si mentionem de sepulcro vis „ removeri, nec quidquam extrinsecum, in aliisque patratum „ cogitari, quum Francisci corpus dicitur *singularibus signis*, „ *atque prodigiis de cælo illustratum*, licebit per me id refe„ ras ad sacra stigmata, quæ artus Francisci, dum in vivis de„ geret, honestavere. Veruntamen, si de Francisci exuvio Be„ nedictus prædicat, illud prodigio stigmatum fuisse *illustra*„ *tum*; non id conficies ex gramaticæ regulis, Francisci spo-

dicit. Non loquitur rhetorice. Ergo et *Corpus*, *et Ecclesiæ* verba revera in sen su obvio et proprio scripsit. (*b*)

54. Insuper: Benedictus XIV. per illud diploma *Fidelis Dominus* non curabat, ut ipsum legenti patebit, nisi confirmare privilegia, gratias, et exemptiones, illi Basilicæ a suis Prædecessoribus concessas, novas concedere, et, eamdem in Patriarcalem et Papalem erigere, *ad debitam erga gloriosum Beati Francisci Corpus fidelium venerationem fovendam, et magis magisque asserendam.* Posibilene est, quod tot gratiæ, tot privilegia, tantæ exemptiones, libertatesque tam novæ, tam singulares illi Ecclesiæ a tantis, tam piis, sanctis, zelosissimisque Pontificibus, *ex quibus nonnulli etiam in ea sepulturam sui corporis elegerunt*, §. 4. ea sola ratione, quod ibi sit depositum Corpus Sancti Francisci, non probent ipsos fuisse persuasos de incorruptione, integritate, et stantia dicti Sacri Corporis? Privilegia particularia et singularia, supponere particularia et singularia motiva indubitabile est: asseratur Corpus Sancti Francisci in ossa et cineres resolutum esse: negetur ejus incorruptio; quod motivum particulare et singulare, quo affici possent Pontifices, et ipse Benedictus, ad tales singularissimas gratias et abundantissimas illi Ecclesiæ concedendas, inveniemus? nullum. Motivum, ergo, quod habuerunt, fuit prodigium et miraculum incorruptionis Corporis S. P. N. Francisci stantis, et erecti supra sepulcrum, Sacris Stigmatibus insigniti Miraculum tam singulare et particulare, quod de nullo alterius Sancti Corpore legitur in historiis Ecclesiasticis. (*b*) Proindeque negari, nequit, Benedictum

---

,, lium integrum nunc manere iuxta Benedicti sententiam, et ,, eo prodigio *nunc quoque illustrari*. Recole quæ attulimus in ,, *Adnot. ad* §. 11. *huius Opusc.* quum verba Bonaventuræ ,, illa expenderemus: *Dum autem ille sacer transporteretur thesaurus bulla Regis altissimi consignatus*; quæ ut sensum eumdem, ita explicatum eumdem habent, ac verba Benedicti ,,.

(*a*) ,, In *hermeneuticen* (artem trioboli, puerisque relinquendam!) iocatur iure V. C. Adversarius; cui interpretamenta sæpe nova, atque absurdissima proferenti, nullam recte interpretandi artem esse expediret ,,.

(*b*) ,, Flagrans in Franciscum pietate, eique multa debens ,, Adversarius, studio propositi sui defendendi abreptus, nec

XIV et in libris de Beatificat. et Canoniz. Servorum Dei, et in diplomate *Fidelis Dominus* adhæsisse sententiæ de incorruptione Corporis S. P. N. Francisci.

55. Denique traditio incorruptionis Corporis Seraphici Patriarchæ non solum stabilita est documentis summorum Pon-

---

„ tamen id videns, nonnihil hoc loco de Francisci dignitate „ detraxit. Nisi enim illius corpus corruptioni fuerit ereptum, „ negat causam extare, ac dignosci, cur alii ante eum Pon- „ tifices peculiaria privilegia Basilicæ, eius reliquiis honesta- „ tæ, contulerint. Sed inusitatum fuit in Francisco pauperrimæ „ genus vitæ, quod sibi suisque præscripsit. Inusitatum fuit, „ quodque ante Franciscum nemini evenisse narratur, Chri- „ sti fuisse vulnera eius membris infixa. Age; quinam san- „ ctorum heroum, qui non primis Christianorum sæculis vi- „ xerit, suorum facinorum præconem virum tantæ auctorita- „ tis invenit, qualem contigit Francisco invenire? At Bona- „ ventura, in Ecclesiæ deinceps Doctoribus habitus, ideoque „ gravissimus ad faciendam fidem auctor, ejus gesta descripsit, „ et virtutibus ornatum dedit, quas, quantasque cadere in ho- „ minem posse vix putes. Quum autem agit *de mortuis su-* „ *scitatis*, deque aliis prodigiis, quæ, Francisco apud Deum „ auxiliante, sunt edita, exitum Bonaventuræ oratio prope non „ habet. Hæc si reputes, simulque perpendas, ævo nobis pro- „ piore, in privilegiis indulgendis maiorem liberalitatem ab „ Ecclesia esse exercitam, quam sæculis primis soleret; haud „ miraberis, peculiares honores, et inusitatos ei fano fuisse in- „ dultos, in quod Francisci exuviæ quondam illatæ.

„ Insuper tibi ob oculos pone, quo loco Romanorum „ Pontificum res essent, per ea tempora quum Basilica ædi- „ ficari cœpta, quumque sanctissimum exuvium excepit. Pon- „ tificatum tenebat Gregorius IX, qui quidem egregios spiri- „ ritus numquam adversæ fortunæ submisit; sed tamen sine „ maximis periculis, ac metu versari Romæ non poterat. „ Etenim Fridericus II Imperator, quocum Gregorius ab „ ipso pontificatus exordio dissensit, quemque a societate Ca- „ tholicorum arcuit, in magno negotio habuit, Populi Roma- „ ni primores beneficiis sibi, ac spe maiorum compendiorum „ devincere, ut per illos Pontifici molestiam crearet. Nec cal- „ lida Friderici consilia caruerunt eventu. Tantus enim anno

tificum sed et scriptis S. Bonaventuræ, corroborata testimoniis et argumentis sapientissimorum auctorum, in universo Minorum Ordine Conventualium, Observantium (exceptis paucis) Reformatorum et Tertiariorum semper conservata, a San-

---

„ MCCXXVIII, per Frangipanios præcipue, qui inescandæ, „ alliciendæque sibi multitudinis, et in Gregorium inflam- „ mandæ omni ope studebant, Romæ in Pontificem tumul- „ tus efferbuit, ut illi fuerit Urbe excedendum. Ac licet an- „ no ipso MCCXXX, quo Francisci corpus in Basilicam Asi- „ sinatem invectum est, urbem repetierit Gregorius, a S. P. „ Q. R. honorifice exceptus, videbat tamen, ac cogitatione „ prospiciebat vir providus, in urbe Fridericianis artibus ten- „ tata haud sibi perpetuo res tutas fore. Hinc etiam post an- „ num MCCXXX non modicum ad tempus Roma caruit. „ (Consule *Scriptorem Vitæ Gregorii IX. part.* 1. *tom.* 3. *Scri-* „ *ptor. Rer. Ital.*) Quare non est mirandum, si Gregorius, „ cui ab urbe pontificatus principe exulandum erat, nec pe- „ nes DD. Petri, et Pauli sacratos cineres Romæ certam se- „ dem obtinere licebat, ædes sibi, ac Pontificibus sibi succes- „ suris penes Basilicam excitari mandavit, (*Salimbenes* in *Chro-* „ *nico* apud *Affoum in Vita Heliæ pag.* 52.) Basilicamque „ Asisinatem iis honoribus auxit, qui ad Lateranenses, ac Va- „ ticanos accederent. Ac licet post annum MCCXXVIII, quo „ et Franciscum intulit Divis, et lapidem Basilicæ primum „ posuit, numquam Gregorius Assisium accesserit; nec pu- „ tandum sit, eo in vivis agente, exædificari potuisse ædium „ pontificalium opus, quum ipsius Basilicæ partes intimæ diu- „ turnas post Gregorium curas quæsierint, pluresque artifices „ exercuerint; constat tamen, aliquos e Gregorii successori- „ bus in ædibus illis habuisse perfugium, visiturque nunc „ quoque paratum illis excipiendis penes Basilicam ædificium, „ *pontificii palatii* nomen, ipsa vetustate corroboratum, re- „ tinens.

„ Hæc quum ita sint, singularium decorum Basilicæ col- „ latorum causæ satis multæ, gravesque deprehenduntur, quin „ de incorruptione corporis D. Francisci, numquam Romanis „ Pontificibus agnita, cogitemus, ac quin Francisco, veritatis „ cultori, fictarumque laudum minime egenti, per mendacia, „ fabulasque blandiamur „.

cta Romana Inquisitione in suis decretis protecta, in universo Orbe Catholico a fidelibus pie recepta, in tabulis pictis per parietes templorum expressa, in litterisque testimonialibus, quæ ab immemorabili tempore a RR. PP. Conventualibus dantur Peregrinis omnium Nationum Basilicam S. P. Francisci Assisiensem, imaginibus gravata. Ab obitu Seraphici Patris usque ad nostros dies numquam interrupta fuit: semper magis ac magis in animis omnium pie credentium firmata fuit. Nullus, ergo, qui hæc, sine partium studio, attente meditetur, arguere de falsitate hanc Sacri Corporis incorruptionem, nec convincere potest: et consequenter argumenta, quibus nititur cl. auctor positionis non sunt talia, ut ex ipsi probari possit et concludi certo et evidenter sententiam de incorruptione et integritate Corporis S.P.N. Francisci esse falsam. (*a*)

56. At supponamus Sancti Patriarchæ Corpus obnoxium fuisse corruptioni, et in ossa et cineres resolutum. Infertur hinc, arcam, ossium compagem, et alia quæ in arca saxea inventa dicuntur, et constant ex processu, recognitionibus, et declarationibus in summario sub Ara Basilicæ Assisiensis maxima reliquias esse Corporis S. P. N. Francisci? Cl. auctor id nititur probare ad minus evidentia morali, et Rmus Pater Generalis RR. PP. Conventualium petit a S. V. declarare di-

---

(*a*) „ Traditionem, quæ a *Pelbarti* ætate ducit exordium, „ quæque excessu D. Francisci annis ferme trecentis iunior „ est, nemo sanus pensi ducet. Nec alio argumento *Fleu-* „ *ryus in Præf. ad Hist. Eccl.* erroris coarguit opinionem de „ Mariæ Virginis, ac Matris Magnæ, ætate longæva, licet „ *Nicephorus, Epiphanius Presbyter Constantinop. et Andreas* „ *Cretensis* de ea testimonium dicant, nisi ob vetustiorum „ scriptorum, qui id firment, penuriam. Insuper nemo tra- „ ditionem teruntii faciet, quæ non longe a suis exordiis na- „ cta est in scholis *Observantium*, ac *Reformatorum* accerri- „ mos impugnatores, ut certe non diuturnum ad tempus quieta „ constiterit. Denique, quum ex Benedicto XIV probaveri- „ mus, indultum alicuius corpori incorruptionis privilegium „ posse deficere, corpusque iam incorrumptum solvi; nihil „ emolumenti capere contra nos Adversarius potest ex tradi- „ tione, quam non inspectiones, cæque recentiores, comiten- „ tur. At earum novissima Pisculliana dicitur, quæ tempo-

gnetur dictas exuvias sub Ara Basilicæ maxima inventas pro Reliquiis Corporis Sancti Patriarchæ habendas et colendas esse. Sed perspectis argumentis in quibus suum judicium, et solicitudinem firmant, dicerem, ex ipsis non constare identitatem; ipsasque res inventas talis esse naturæ, ut nequeant haberi, certo, et evidenter moraliter pro Reliquiis S. P. Francisci. Exponam id quod circa ipsas res in particulari opinor, et infirmitatem probationum pro ipsarum identitate in positione exhibitarum manifestare intendam, subiiciendo meum juditium juditio Sacr. Congr. et supremo S. V.

LOCUS

57. Ex traditione, ex Sumorum Pontificum diplomatibus, et multorum auctorum testimoniis constat Corpus S. P. N. Francisci conditum esse in Basilica Assisiensi. Sed ex hoc non sequitur, conditum fuisse sub Ara Altaris maxima. Non fuisse positum sub Ara maxima crederem persuaderi posse ex iis, quæ in confesso sunt apud omnes, et ex argumento ipso cl. auctoris fol. 76. num. 64. *Basilica constructa fuit, ut ibi Beati Francisci Corpus sepultura conderetur satis decora: ac quum Sanctorum Heroum Corpora sub Altaribus condere jam inde a pluribus sæculis Ecclesiæ receptum sit; sub majori ac splendidiori Basilicæ Ara ejus Corpus tegendum fuit, cujus ut reliquiis haberetur honor, Basilica ipsa surrexit.* Ultro concedam sub ara maxima fuisse designatum locum, ibique fuisse deponendum Corpus Sancti Patriarchæ. Sed hoc omnibus notum erat: omnibus, enim, constabat illum locum sub Altare, ut in eo Corpori Sancti Francisci haberetur honor, fabricatum fuisse. *At Assisiensis Civitatis Rectores prædictum Corpus ausu sacrilego rapientes in superbia et tumultu translationis mysterium damnabiliter profanarunt* (sic Gregorius IX): Et tollentes posuerunt illud in loco omnibus ignoto. Non ergo

---

„ ribus Pauli V Pontificis assignatur. Nihil igitur egit hactenus, tot laboribus exsudatis, V. C. Adversarius, nihilque „ persequutus est, nisi, ut habet *Lucretii* hemistichion,

plumas avium, papposque volantes.

depositum fuit in loco sub ara maxima præparato, et omnibus noto. Et si voluerunt, quod nullus sciret, præter paucos, locum ubi jacebat, quis credet semper fuisse appositas pensiles lucernas ex foramine in Altaris gradu patente dimissas ad obsequium significandum erga Corpus Divi Francisci? Quis conciliare poterit, ex una parte occultare Corpus, ita ut locus ignotus esset; et ex alia, apponere lucernas et demittere eas per foramen altaris ad obsequium significandum erga Corpus? Hoc fuisset occultare et non occultare, quod de eodem, et secundum idem, simul esse non possunt. (*a*) Nec conci-

---

(*a*) „ Hoc Heliæ feliciter evenit, ut posset Sanctissimi Patriarchæ corpus sub ara Basilicæ maiori, quod Francisci dignitas postulabat, condere, et simul conditi corporis locus ignotus maneret, non omnibus quidem (Recole *Demonstrat. pag.* 75.) sed iis, qui non in partem rei arcanæ vocati. Quum *Demonstrationem* exaravi, non ipse me collegi, ut *hypothesim* proponerem illius rationis, qua rem gestam arbitrari oporteat, ne quid cum historia pugnans, ne quid alienum ab iis, quæ cernimus, in condendo Francisci corpore contigisse statuamus. Nunc autem quamvir invitissimus huc descendo, ut de rebus gestis non semper veterum documentorum copiam habens, sed probabilia sequutus, disseram, tamen difficultatibus excitatis satisfacturus edam, quomodo rem actam, transactamque concipiam.

PROPOSITIO I.

„ Nisi intervenisset metus furti exuviarum Francisci, non erant illæ demittendæ infra solum Aræ, sed in ipsa eius mensa, aut supra illam locandæ; nec priora consilia, quæ agitata fuerant, atque innotuerant, de loco tribuendo sanctis reliquiis, subterraneum illis domicilium præstituebant.

„ Sane mortales exuviæ D. Antonii Ulyssiponensis, ac D. Dominici, qui, quemadmodum Franciscus, a Gregorio IX Cælitum honoribus aucti sunt, vix in illos pietas Christianorum efferbuit, non in imo terræ sinu latuerunt, sed arcæ eorum spoliis onustæ in loco exposito, illustrique omnium oculis patuere. Quod de illis sacratissimis spoliis accidit etiam antequam Antonius, ac Dominicus per Pontificia diplomata

„ inter Sanctos recenserentur ; pro more illorum temporum, „ quibus populorum in Sanctos studia iudicium Ecclesiæ sæ- „ pænumero prævertebant. Mortem obiit D. Antonius anno „ MCCXXXI in domo *Cellæ veteris* religiosa, quæ Patavinis „ mœnibus proxima. Quintùm post diem eius cadaver defer- „ tur in urbem, et in templo D. Mariæ (quod ab Antonio „ deinde nomen habuit) *in arca pulcherrima*, ut *Sicco* in eius „ vita testatur, *repositum*, *ac sepultum est*. Non tamen in lo- „ co hypogæo, sed edito, atque omnibus pervio. Huc fa- „ ciunt, quæ de miris quibusdam ad arcam D. Antonii pa- „ tratis collegit in *Nota* 54 *ad Sicconis commentarium Azzo-* „ *guidius*; cuius hæc verba. *In miraculis ad illius Canoni-* „ *zationem anno MCCXXXII productis, et a P. Papebrochio* „ *editis legitur, quod AURIEMA, CUM VELUM, QUO TE-* „ *GEBATUR ARCA, CÆCIS OCULIS APPLICUISSET,* „ *LUMEN ACCEPIT; et MICHELOTA, epilepsiam, et cæ-* „ *citatem patiens, SUPER ARCAM ELEVATA; item PROS-* „ *DOCIMA*, utroque pede contracta, *SUPER ARCAM; et* „ *similiter TRIDENTINUS, strumosus, et enormiter cur-* „ *vus, SUPER ARCAM continuo incolumitatem receperunt.* „ Enimvero, quum arcam D. Antonii spoliis onustam adire, „ in illamque insilire liberum esset, antequam ille Sanctis „ adscriberetur, quod factum anno MCCXXXII; necesse est „ illico post obitum, qui contigit anno superiore, inclusus „ fuerit Antonius arca supra solum constituta. Nón enim, ex „ quo illatæ in ædem Marianam sunt, loco motæ fuisse nar- „ rantur Antonii reliquiæ, nisi quum, æde illa novis acces- „ sionibus ampliata, e prima in aliam templi partem, nimi- „ rum in aram templi maiorem, transferendæ fuerunt. Quod „ præstitit D. Bonaventura, tunc Ordinis *Minorum* Rector, „ anno MCCLXIII; ut est apud *Azzoguidium loc. cit.* In il- „ lius aræ maioris mensa ad hanc diem manent Antonii exu- „ viæ, interiori tamen argentea theca contectæ, quam addidit „ sancto cineri anno MCCCL *Guido Cardinalis*; ceu firmant „ testimonio suo *Cortusii Fratres de Novitatibus Paduæ, et* „ *Lombardiæ apud Murator. tom.* 12 *Scriptor. Rer. Ital.*

„ De Dominico, Conditore Sanctissimo *Ordinis Prædica-* „ *rum*, pietate, ac litteris super cuiuslibet præconium clari, „ *Teodoricus de Appollodia*, vetustus *scriptor*, penes Bollan- „ dianos *ad diem* 4. *Augusti* hæc tradit in *Actis eiusd. San-* „ *cti Viri c.* 25. *Crescentibus itaque per totam Italiam per me-*

„ *vita sancti Confessoris Dominici tam evidentibus miraculis*,
„ *fidelium dignum duxit devotio corpus eius, humili prius so-*
„ *lo repositum, ad altiorem locum debito cum honore reveren-*
„ *ter tranferre: indignum quippe erat, ut eius ossa humanis*
„ *subiecta pedibus humus obtegeret, cuius anima ætherciis iam*
„ *sublimata sedibus in cælis regnabat etc. Facta est autem hæc*
„ *translatio anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo ter-*
„ *tio etc.* Nemini igitur potest esse implexum, ac dubium, ab
„ eo anno Dominici exuvium edito in loco constitisse. At an-
„ no insequenti in fastos Cælitum illatum fuisse Dominici no-
„ men, iure contendit *Malvenda* in *Annal. Præd. ad annum*
„ *MCCXIV*, ratione a tempore ipsius translationis deprom-
„ pta. Scribit enim: *Fatentur omnes post translationem San-*
„ *cti Dominici cæptum agi de eius canonizatione. Scilicet ma-*
„ *gna signa, et prodigia, quæ in translatione sacri corporis*
„ *contigere, permovere Pontificem, ut in diversis orbis pro-*
„ *vinciis auctoritate Apostolica iuberet fide publica inquiri de*
„ *sanctitate, et miraculis Viri Dei*. Nihil igitur firmius est,
„ nihil ab omni difficultate magis remotum, quam D. Domi-
„ nici corpus, priusquam ille inscriberetur Sanctorum albo,
„ e terra emersisse, eoque onustum loculum omnium oculis
„ fuisse expositum. Ac siquidem tum ille, tum D. Antonius
„ tumuli eminentis, conspicuique honorem consequuti sunt,
„ priusquam illis a Pontifice Gregorio IX decerneretur cultus;
„ nemo, nisi parum cordatus, dixerit, Francisco, qui eius-
„ dem Pontificis decreto in Sanctorum censum iam venerat,
„ tenebris septum sub ara domicilium in prima delineatione
„ Basilicæ, et in primis consiliis fuisse præcompositum, ac
„ designatum. Immo licet pro certo assumere, nisi interve-
„ nisset metus furti eius reliquiarum, futurum fuisse, ut san-
„ ctæ exuviæ Francisci vel in ipsa mensa Aræ maioris (quod
„ accidit de exuviis D. Antonii) vel supra mensam aræ (su-
„ pra quam assurgunt D. Dominici reliquiæ) statuerentur.
„ Probe ista tenenda sunt. Pertinent enim ad morem ætatis
„ eiusdem, ac prope eiusdem anni, eiusdemque regionis. Nec
„ quamvis ingeniosus sis, quidquam afferes, quare de reliquiis
„ horum sanctorum eiusdem ætatis, atq. regionis tam diversa
„ habita sit ratio, ac tam varia consilia sint capta: curque
„ alii in decorandis sanctis exuviis, tantidem certe faciendis,
„ laxiores, ac benigniores fuerint, alii contra angustiores, ac
„ parci; nisi metus furti reliquiarum Francisci maximus in-

„ gruerit; de reliquiis autem DD. Dominici, atque Antonii fu-
„ randis non ita gravis metus extiterit.

PROPOSITIO II.

„ Tumultus Asisinatium, et exorta formido, ne innu-
„ mera advenarum, multitudo, quæ anno MCCXXX Assi-
„ sium convenerat translationi adfutura, aliquid in sactas re-
„ liquias auderet, priora consilia disiecit, effecitque, ne exu-
„ viæ Francisci supra solum collocarentur. Tunc Helias eo
„ animum convertit, ut infra solum aræ, cui altare Basilicæ
„ maius deinde imponendum erat, clam, ac per homines
„ probatæ fidei, mergerentur.

„ Hæc non possunt cum *hypothesi* illa consistere, quam
„ *Demonstrat. pag.* 31. legentibus ex *Affoo* subiecimus; quum
„ ille putarit, Heliam incentorem adfuisse Asisinatium tumul-
„ tui, et eius artificio trepidantium, et in arma ruentium
„ Civium præcipites motus deberi. Id si ita esset, non repen-
„ te, atque in arena, ut dicitur, utque probabilius puto,
„ Helias consilium cœpisset in humum defodiendi Francisci
„ cineres. Ego autem neque *Affoi*, neque scriptoris ullius ita
„ me sententiæ mancipo, ut, quum meliora videam, dete-
„ riora consecter, et a prima opinione divelli nequeam.
„ Nunc, ut dicam de capto ab Helia repentino consilio
„ detrudendi sacrum corpus infra solum areæ, ab Altari ma-
„ iori occupandæ, primo quidem illud constituo, quo tem-
„ pore translatæ sunt Francisci exuviæ in Basilicam, non il-
„ lam adhuc eo fuisse perductam, ut absoluta, præsertim quod
„ intimas partes, dici posset. Itaque censeo, ex prius conce-
„ pto consilio, temporaria, ligneaque in arca Francisci cor-
„ pus debuisse collocari, donec lapidea consurgeret. Idque pu-
„ tasse, aut memoriæ traditum invenisse videtur *Angelius*,
„ quum de translatione agens scribit *Coll. Parad. lib.* I. *tit.*
„ II. *in Basilicæ medio eminentem, solidam ex ligno molem*
„ *paratam, unde sacrum depositum circumspici quidem posset,*
„ *non autem tangi.*

„ Roges, cur translationis solemnia agerentur, antequam lapi-
„ deum altare, quo exciperetur sacrum exuvium, cœptum esset,
„ atque adeo exornatum, cælaturisque distinctum? In promptu est
„ causa. Eo anno MCCXXX habenda erant Assisii Ordinis Genera-
„ lia Comitia. Quare Ioanni Parentio, tunc Supremo Francisca-

„ lium Rectori, et Heliæ, qui ædificii Basilicæ præcipuam curam „ gesserat, maturandum est visum; et anno illo peragendam tran- „ slationem censuere, quod ex tot Franciscalium affluxu plus „ esset speciei sacra pompa habitura, ipsique, ut arbitror, „ Franciscales ad Comitium acciti, tunc, ac coram se cupe- „ rent rem agi, magnæ sibi voluptati futuram. Errore con- „ stringeretur profecto, qui putaret ideo indictum fuisse Ge- „ nerale Comitium, quod translatio esset explenda. Perpendas „ verba *Bonaventuræ in Vita D.Franc.* c. 15. *Anno Domini mil-* „ *lesimo ducentesimo trigesimo, convenientibus Fratribus ad* „ *Capitulum Generale Assisii celebratum, ad Basilicam in ho-* „ *norem ipsius constructam corpus illud etc. translatum est.* „ Nonne, his perlectis, putes ex Comitio potius translationis, „ quam ex translatione Comitii causam extitisse? Rursum, „ quas litteras dat Gregorius, ut veniam suam ad translatio- „ nem explendam impertiat, quasque habes apud *Bollandia-* „ *nos in Comm. præv.n.* 713, *et seqq.* datas reperies: *Ministro,* „ *et Fratribus Ordinis Minorum in generali capitulo constitu-* „ *tis*, paucisque ante translationem diebus. Verumtamen an- „ te veniam ad peragendam translationem sibi indultam non „ convenissent in Comitium Franciscales, si conveniendi in „ Comitium causa fuisse translatio.

„ Rebus igitur, ut ita dicam, crudis, ac nondum la- „ pideo altari in Basilica constructo, peracta est translatio; „ nec mirabitur quisquam, nondum aræ lapideæ excitandæ „ fuisse eo tempore manum admotam, si reputet, ab incho- „ ato Basilicæ opere ad annum MCCXXX duos annos inter- „ fluxisse tantum; ut portenti simile sit, tam brevi temporis „ spatio amplissimi ædificii muros assurgere potuisse, ac, te- „ cto imposito, aquam ab eo pluviam arceri, nedum postu- „ landum, ut ædes sacra iam aris esset instructa.

PROPOSITIO III

„ Non defuit Heliæ opportunitas ea omnia clam agendi „ quoad Francisci sepulcrum, quæ perfecta dedit, quæque, „ eo detecto, oculis occurrere.

„ Armati, ut sæpe monuimus, sacrum exuvium circum- „ sepserant Asisinates, verentes, ne multitudo advenarum, „ quæ frequentissima ad translationem convenerat, illius po- „ tiretur. Ergo, ubi Cives suo satellitio vallatas in Basilicam

„ intulerunt, Helias, Asisinatibus dimissis, Basilicæ fores iubet „ occludi. Neque id civibus invitis, aut indignantibus; quum „ ab externis hominibus metus ingrueret; et Basilicam clau- „ di ipsorum Asisinatium proposito, metuique expediret. He- „ lias vero negotium in se suscipit, ac civibus pollicetur, per- „ fecturum se, ne ullo tempore proclive esset ex Francisci „ exuviis aliquid vi, aut furto decerpere. Manent Basilicæ val- „ væ obseratæ diutius. Causa enim suberat unumquemque „ ab eius aditu prohibendi, primis quidem diebus honesta, „ et probata Asisinatibus, deinde vero etiam necessaria, quum „ Gregorii *interdictum* repente supervenisset. Illa enim ipsa „ Asisinatium sedulitas, arreptis armis, sacrum corpus in tran- „ slatione tegendi, in multorum voculas, ac querelas incidit. „ Quibus adeo permotus est Gregorius Pontifex, ut Assisium „ interdictione sacrorum mulctaverit. De quo iam egi *Demon-* „ *strat. pag.* 8. *prop. VIII.* At interdicti tempore ædes sacræ „ patere vetantur.

„ Dum vero Asisinates Pontificem adeunt, dum se de tu- „ multu purgant, dum Assisium redeunt, dumque ob inter- „ dictum non adhuc sublatum occlusa manet Basilica, Helias „ per homines silentii tenaces, omnesque fortasse ex Ordine „ Franciscali, aggreditur rupem, Basilicæ subiectam, ea in „ parte, ubi statuendum erat maius altare, eaque omnia per- „ ficit, quæ ad occultandas, muniendasque Francisci reliquias „ perfecta intuemur. De translatione agentes *Bollandiani in* „ *Comm. præv.* num. 719. scribunt: *Wadingus, ex Chronico Ma-* „ *riani Florentini refert ultra duo millia Fratrum Minorum ibi* „ *tunc adfuisse, quod etiam minus mirabimur, si memineri-* „ *mus, vivente Francisco, aliquando ultra quinque millia Fra-* „ *trum ad generalia comitia Assisium convenisse, uti expres-* „ *se testatur S. Bonaventura in Vita num.* 52. Non ergo fidi „ homines, ac minime garruli ad exequendum consilium dees- „ se poterant Heliæ; et ex ipso Franciscalium tam copioso cœ- „ tu eos tunc legere facultas erat. Adde, in multitudine ope- „ rariorum, quos exstructio Basilicæ ad eam diem exercuerat, „ reperiri potuisse, quos Helias summæ fidei, et ad occul- „ tum opus adhibendos censeret.

„ Sane in iis, quæ perfecta sunt, ut Francisci Corpus „ probe occultaretur, ac muniretur, nihil occurrit, quod ne- „ quiverit per Franciscales homines, rudesque operarios exi- „ gi. Non enim exquisiti est operis rupem cædere, muros,

„ qui quasi pro interiori lorica cæsæ rupi essent, attollere, ac „ tabulas saxeas, quæ arcam tegerent, atque imperviam facerent, circumductis muris inserere. Copia autem erat Heliæ „ quadratorum lapidum, quales habent illi muri, rupem interius ambientes, qui in *Delineatione æri incisa*, ac *Demonstrationis meæ fronti præfixa*, dicuntur *muri di grossi* „ *travertini*. Eos eductos fuisse ex ædificio quodam veteri *Sanguonei*, *et Thome*, *filiorum olim Domini Hufreducis Sanguonis*, Civium Asisinatium, probatum damus ex membraneo documento anni MCCXXXIX, quod ex Asisinati tabulario depromptum est olim ab *Azzoguidio*, a nobisque lectori sistitur in *Additamento ad Append. Docum. sive in nov.* „ *Summ. num.* 4. In eo documento quadrati illi lapides vocantur *tribertini magni*, eosque *Helias*, *Dominus*, *et Custos* „ *Ecclesie S. Francisci Asisinat.* (*Dominum* scriba vocavit, formulam, quod scribarum est, sequutus) et Frater *Iacobus* „ *de Mevania Sindicus et Procurator dicte Ecclesie et Conv.* „ fatentur se iam accepisse *pro opere*, *et muris dicte Ecclesie*. „ Quare et Helias, et Iacobus *Sindicus* solemniter pollicentur, eversum eductione illorum lapidum antiquum murum „ rursum vulgari cæmento exstruere; quod credo tota iam *filiorum Hufreducci* domus, parte murorum diruta, fœdam „ ruinam minitaretur.

„ Iis absolutis in ima rupe, quæ ad tegendum, muniendumque exuvium Francisci pertinerent, Helias solum æquari iubet; ac, siquidem cæteris Basilicæ partibus inductum „ iam fuerat pavimentum, pavimentum instaurat, ac reficit „ in ea quoque parte, ubi attollendum deinceps erat maius „ altare, et infra quam condiderat cineres sacros. Ita ingredientibus deinde Basilicam, quid actum, ac quo loco Francisci corpus abditum esset, non apparebat. Quum vero maius altare fuit excitandum, id quidem curavit Helias, ut ara „ cavatæ rupi responderet, et illius hiatum obstrueret; necesse tamen non habuit artifices monere de suo consilio, deque exuviis D. Francisci latentibus infra locum, ubi aram „ maximam excitari iubebat: nisi forte id eos rescire voluit, „ qui primas aræ supra solum partes, gradus nimirum, attollerent, quosque legere ex hominibus probis, arcanique „ servantibus potuit, quin cogeretur nobiliores sculptores, qui „ aram exquisitis, pro ætate, operibus ornarunt, in partem „ rei silentio tegendæ vocare.

„ Lucernæ pensiles, quæ in foramine patente in gradu „ quodam Aræ maximæ Asisinatis deorsum tendunt, et obse- „ quium erga corpus D. Francisci significant, ali cœperunt eo „ loci Sæculo XV.

„ Qui primis post translationem temporibus, et ingru- „ ente adhuc furti metu, putet lychnos inde cœpisse demitti, „ ac locum prodi, ubi exuviæ sanctæ laterent, profecto desipiat. „ Cœpit sane is honor, qui Cælitibus cunctis habetur, Francisco „ tribui, et ad eius tumulum claritas luminum, splendorque „ diffundi, quum primum licuit Franciscalibus, Civibusque Asi- „ sinatibus metu rapinæ sacri corporis solvi. Non tamen facile „ statui potest, quo tempore ab eorum animis abscesserit illa „ formido. Nam certe id contigit, quum eis vicinorum opes „ cœperunt satis attritæ videri. Sed quia civitatum per Italiam „ potentia sæculis illis maxime turbulentis nunc assurgebat, „ nunc infirmabatur, nunc ad tyrannidem obrepebat, nunc „ autem ex ea decidebat; difficile dictu est, et implexum, „ quando Asisinates cœperint non amplius finitimarum opum „ metu consternari. Neque enim hoc possumus ab rerum even- „ tu metiri, sed a iudicio id pendet, nobis ignoto, quod tunc, „ probabilia sequentes, tum Franciscales, tum Asisinates de „ futuris rebus fecerint. Quum *Bartholomæus Pisanus Con-* „ *formitates* suas excogitabat, quumque de corpore D. Fran- „ cisci scribebat: *quo Ecclesiæ loco iaceat, etsi quibusdam sit* „ *agnitum, quibus vero nulli est notum; Summ. Demonstrat.* „ *num. 2. ibiq. num.* 35. certe ad Francisci sepulcrum non ale- „ bantur lychni. Nemini enim, lychnis demonstrantibus, fuis- „ set incognitum. At Pisanus ille circa exitum sæculi XIV, „ librum suum concinnabat.

„ Quum vero Perusini exuvias Francisci ad se deferri pe- „ tebant, et in id Eugenium IV Pontificem fatigabant preci- „ bus (*Consule Adnotata ad* §. 37. *huius Opusc.*) constabat „ profecto, et omnibus innotuerat, qui Basilicæ locus sacros „ cineres complecteretur. Quod si id eo tempore non igno- „ tum; nonne Francisci corpori honestando, ac significatio- „ ne honoris afficiendo, ampla iam vis luminarium ad eius „ sepulcrum lucebat? Quare licet statuere, sæculo XV, ac „ certe prius anno MCCCCXLII, quo preces Perusinorum ab „ Eugenio acceptæ, ac repudiatæ, omnibus fuisse exploratum

liari queunt testimonia Sixti V et Rodulphii cum alio ejusdem Rodulphii testimonio. Lib. 2. historiæ Seraphicæ narrat: *Quod cum ex præcepto S. Pii V Pontificis scrutari ac penetrare locum Franciscani Sepulchri omni conatu tentasset Joannes Picus Minister Generalis Minorum Conventualium, licet die, noctuque incessanter, bonus ille vir non potuit invenire.* Si Rodulpho, qui Secretarius tunc temporis erat Ministri Generalis Joannis Pici *notum erat Corpus subiacere Altari Majori, et insuper ad quam sub Altari profunditatem illius exuviæ demersæ erant*; cur non indicavit Rmō Ministro Generali, ut mandato et præcepto tanti Pontificis obtemperaret et satisfaceret, et in fodiendo alibi operam perderet? Hinc constare, mihi videtur, nec Moderatoribus Ordinis notum fuisse locum sepulturæ Seraphici Patris. Nam tunc ignorabat Generalis Picus: et nostris diebus Rmus Pater Generalis De Bonis etiam ignorabat. Sixtus V fuit posterior Pio V quasi per viginti annos: cum istius tempore ignotus esset locus, et traditio, quæ semper viguit, erat, quod Corpus S.Patriarchæ depositum fuerat in Basilica ejus nomini dedicata, sed in loco ignoto, *non est facile scire undenam sumpserit Sixtus illam noticiam.* Proindeque ex loco subterraneo in quo inventæ sunt exuviæ non potest colligi et probari identitas. (*a*)

„ ubi clauderentur exuviæ Francisci, et ad eas colluxisse ly-
„ chnos.

„ Hæc pluribus persequutus sum ut Adversario satisfa-
„ ciam, qui nihil aliud laborat, nisi ut in rebus planissimis
„ salebras excitet. Apparebit iam, prioribus post translationem
„ temporibus Francisci sepulcrum paucis innotuisse, et ali-
„ quam rationem iniri potuisse ab Helia, ut exigui numero
„ eius notitia imbuerentur. Ea autem ad omnes propagata est,
„ ac fusa sæculo XV; nec fuit tempus ullum, quo per lu-
„ centes lychnos, ac faculas *occultaretur*, *et non occultaretur*
„ Francisci sepulcrum, ut ponit Adversarius V. C. frustra quæ-
„ rens acumine nos suo compungere, atque sauciare. „

(*a*) „ Cælum, et terras misceat, qui contra scribit. Num-
„ quam vim infringet illius argumenti, quod petitum a me
„ est ex mensura profunditatis ad quam *Rodulphius Tossinia-*
„ *nensis* Sæculo XVI tradidit condi sub ara maxima Franci-
„ sci spolium, et ex convenientia mensuræ illius cum ea, ad

58. Præterea RR. PP. Conventuales, et qui eorum secuntur sententiam de incorruptione Corporis S. P. Francisci dicunt et sustinent in Basilica Assisiensis tres esse Ecclesias, in earumque infima esse Corpus S. Patriarchæ incorruptum, stans, erectum . . . Locus subterraneus, in quo sub ara inventæ sunt exuviæ, de quibus agitur, non est Ecclesia. Ni ergo probetur illos in hoc mentitos fuisse, vel quod locus subterraneus tro-

---

„ quam, iuxta Architectorum dimensiones nuperas, sub ara „ latent repertæ reliquiæ (Refer te ad *Demonstrat. pag.* 72, „ *et seqq.*) At enim (ita enim se ab hoc laqueo expedire ni- „ titur V. C. Adversarius) fuit *Tossinianensis* ille *Ioanni Pi-* „ *co*, *Min. Conv. Generali Ministro*, ab epistolis. At Picus, „ D. Pii V Pontificis iussu, vestigavit Francisci corpus, nec „ tamen reperit. Ergo, quo loci cubarent exuviæ sacræ, igno- „ rabat *Tossinianensis*. Sed ex præiactis propositionibus, quo- „ niam prima extrudenda est ab argumento, ut ei forma con- „ stet, illud tantum ducere ius fuit: *Ergo ignorabat Picus*; non „ autem recta structura, et compositio argumenti patiebatur „ inferri: *Ergo ignorabat Tossinianensis*. Verumtamen spinas „ istas dialecticis relinquamus, apponamusque verba, quæ de „ *Pico* habet ipse *Tossinianensis Hist. Seraph. lib.* 1. *pag.* 198. „ *Generalis Præfectus*, inquit, *delectus est an.* 1571., *rexit-* „ *que annis quinque*, *et mensibus sex cum laude etc. Eius* „ *egregiam dexteritatem in rebus agendis exequendisque ego* „ *ipse*, *cum a secretis Ordinis essem*, *biennio sum familiariter* „ *expertus*. Per annos igitur tres, et insuper annum dimi- „ dium aliorum opera ad scribendas epistolas usus est *Picus*. „ Facile igitur credas, vestigationem corporis D. Francisci, a „ Pio V mandatam, non incidisse in annos, quibus *Tossi-* „ *nianensis* industria sua *Picum* iuvit; eoque prorsus ignaro, „ exuvias Francisci esse quæsitas. Super hæc animadverti de- „ bet, inter pontificatum Pii V, quo regente Ecclesiam, hæc „ gesta sunt, et annum MDLXXXVI quo *Tossinianensis* hi- „ storiam suam prelo tradidit, annos bene multos interces- „ sisse; et in illo non exiguo temporis lapsu cogitantem de „ historia scribenda *Tossinianensem*, et ad illam monumenta „ sibi e tabulariis quibuslibet comparantem, didicisse profe- „ cto plura, quorum prius scientia caruerat. Id certe incon- „ cussum est, nequivisse illum demensiones tam accuratas,

pice potest vocari Ecclesia, quæ difficulter probabimus, nisi velint contradicere Summo Pontifici Benedicto XIV qui Pontificis personam agens, asserit in suo diplomate *Fidelis Dominus*: in Basilica Assiensi, tres revera Ecclesias esse, quarum altera alteri imminet, et in earum infima esse domicilium Corporis B.Francisci: Apponens illud *revera* ut intelligant om-

---

,, ac veritati congruentes tradere, nisi ei affulsisset alicunde ,, fax, qua præeunte, vera dispiceret.

,, Illuc etiam divertit Adversarius, ut contendat et *Ioanni Pico*, Ordinis Min. Conv. olim Rectori Supremo, et ,, *Reverendissimo Viro Josepho Mariæ de Bonis*, eadem nunc ,, in Ordinem potestate pollenti, omnino ignotum fuisse lo- ,, cum, qui Francisci cineres abderet. Ego vero ignotam illis ,, fuisse viam aio, qua perveniri sub aram posset, ubi iam- ,, diu testabantur lucernæ pensiles exuvium Patriarchæ Sancti ,, quiescere. Attamen iis exploratum erat, hypogæam sub ,, ara maxima *cryptam*, seu *Ecclesiam* cineres venerandos ,, complecti. Ac tam alte hæc sententia apud *Conv. Patres* in- ,, sederat, ut ille ipse præstigiator, qui, via facta sub sacel- ,, lum *Conceptæ Virginis*, se obvium habuisse narravit stans, ,, ac vividum corpus Francisci, ea tamen semita se sub aram ,, maximam deductum diceret. Tam alte insederat hæc apud ,, *Conv.* Patres sententia, ut *Papinius*, *Vir Reverendissimus*, ,, quam Ordinem moderaretur olim, et incenderetur studio per- ,, veniendi ad Francisci sepulcrum, circa aram cuniculum ,, foderit. Denique tam alte insederat hæc apud *Conv. Patres* ,, sententia, ut, postquam illi sensere, novam viam, ab ho- ,, mine mendaci monstratam, ad aram maximam non pos- ,, se deducere, immo ibi nullam viam patere, illico ad Pa- ,, pinianum cuniculum aræ proximum sese converterint. Et ,, quamvis per plurimas noctes e diuturna contentione, atque ,, effossione compendium nullum extaret, spes tamen perti- ,, nax ibi quæsitum Francisci spolium inveniendi, ne labori ,, succumberent, ac ne opus interruptum relinquerent, effecit. ,, (Consule *Demonstrat. pag.* 36. §. 29. *et seqq.*).

,, De Xysto V nescio quid habeat oratio Adversarii, ,, quidque is argutetur. Xystum video digitum velut inten- ,, dere, ac per bina diplomata iubere quodammodo, ad aram ,, Asisinatem maiorem pergamus, et infra illam latentes exu-

nes, se loqui sensu obvio et proprio non potest sumi argumentum ex loco ad probandam identitatem. (*a*)

Non possum non advertere hunc ipsum Rodulphium Tossianensem, cuius testimonium ad probandum identitatem loci, tanti meriti est apud cl. auctorem, in ipso libro 2. histor. Seraphic. fol. 249. retulisse tamquam certam visitationem Corporis Sancti Patris Francisci a Cardinali Ægidio Albernotio, ex qua Pelbartus probavit Corpus Sancti Patriarchæ esse incorruptum et sacris Stigmatibus insignitum: dicit enim Rodulphus Assisiensem Basilicam describens. *Primo est Cappella S. Catharinæ Cardinalis Ægidii Albernotii Hispani . . . VIDIT AUTEM ISTE CORPUS B. FRANCISCI.* Hanc visitationem et visionem Albernotiam, unam esse, de quibus cl. auctor dicit: *illas inspectionum Sacri Corporis historias nihil aliud esse, nisi errorum, fraudumque cubilia* constat fol. 21. positionis. Veraciorne est Rodulphus in una, quam in altera relatione? (*b*)

„ vias Francisci colamus. Quid mihi hoc oggeris: *Non est* „ *facile scire, undenam sumpserit Systus illam notitiam?* Pendetne ratiocinatio nostra ab explorata cognitione præsidiorum, per quæ Xystus rei scientiam sibi pepererit? Potuit certe illam assequi vir laboriosus, quique Ordinem *Conv.* olim rexerat, ex iis, quæ pervia habuerat penes illos, documentis. Sed ignota mihi sint instrumenta adeptæ a Xysto huius scientiæ. Quid inde? Nescit rusticus unde acceptam lucem ad nos Luna remittat. Num aut lucere negat, aut non eius ope, inoffenso pede, per noctem graditur?

(*a*) „ Consule *Adnotata ad* §. 2. *huius Opusc. litt. b.* „ itemque *ad* §. 49. *litt. b.*

(*b*) „ Quod *Tossinianensis* testimonio de profunditate sepulcri D. Francisci sim usus, eas me in angustias adactum vult V. C. Adversarius, ut probatam eidem scriptori inspectionem Ægidii Cardinalis nequeam a me repellere. Caudex profecto sim, si obtrudi mihi tabulam patiar, quam timide primum *Pelbartus* de *Cardinali quodam*; deinde magis confidenter, sed non tamen sine clausula *ut fertur* de Ægidio Cardinali *Sepulveda* disseminavit; denique alii audacissime, omnique obiecta dubitatione, ac pudore, longe, lateque fusere. (Recole *Adnotat. ad* §. 2. *huius Opusc.*

ARCA SAXEA.

59. Thomæ Celanensis, Wadingi, Bartholomeique Pisani testimoniis probavi, Corpus S. P. N. Francisci ad Ecclesiam S. Georgii in arca lignea portatum fuisse, in arca lignea ibi depositum fuisse, in arca lignea translatum fuisse ad Basilicam ipsius nomini consecratam, et quod in arca lignea erat, quando Cives Assisienses illud rapuerunt, et absderunt. Nunc et aliud testimonium exhibere, congruit. Ludovicus Lipsin in suo compendio Vitæ S. P. Francisci: Assisii 1756. pag. 123. loquendo de translatione Sacri Corporis ad novam Basilicam sic ait: *in medio Ecclesiæ tabulatum quoddam erectum erat, super quod Sacrum Corpus reponi debebat, ut a fidelibus videri posset, non vero tangi . . . cum vero Fratres Capsam elevarent a curru, Corpus inde extractum super tabulatum collocaturi, Assisienses Rectorum Civitatis iussu armata manu irrumpentes ablatam capsam ad Sacristiam detulerunt, et ad infimam Ecclesiam deportantes in antrum in petram excissum sub duplici capsa, externa marmorea, interna plumbea,*

„ *pag.* 3.) Sane non video, cur, qui unum *Tossinianensis* „ testimonium in meam rem verti, certissimumque deprehendi ob eius cum nuperis Architectorum demensionibus „ convenientiam, cogar integram *Tossinianensis Seraphicam* „ *historiam* amplecti. Scio quidem *Natali Alexandro* vitio „ fuisse tributum, quod narrationem quamdam *Josephi*, quæ„ que ab eo consignata est *lib.* 11. c. 4. *Antiq.* a se reiece„ rit, ut e supposititio *Esdræ libro* 3. haustam; deinde ta„ men receperit, eo ipso *Josephi* loco adversus *Scaligerum* „ utens. Scio, alia eiusmodi aliis scriptoribus crimini dari; „ nec idem eiusdem scriptoris testimonium modo probare, „ modo improbare licere. At nemo sanus eam legem dicet, „ ut in quibus aliqua probavimus, omnia probemus, perin„ de ac si vel maxima diligentia exaratis voluminibus nullæ „ errorum maculæ potuerint affundi. Etenim si *Canus de loc.* „ *theol. lib.* 7. c. 3. eos, qui ad Ecclesiæ Patrum lectionem „ appellunt animum, ita monet: *Legentur itaque a nobis Pa*„ *tres veteres cum reverentia quidem, sed ut homines cum de*„ *lectu, ac iudicio*; quanto magis in aliis scriptoribus non ita „ gravibus eodem delectu uti licebit!

IPSAM LIGNEAM CIPRESSINAM CONCLUSSERUNT.

60. Omnes Scriptores, tam antiqui, quam neoterici de arca lignea loquuntur, usque ad ipsam Sacri Corporis depositionem, et conclusionem in loco in quo jacet, aut stat. Post translationem de hac arca nec verbum est apud ipsos. In loco subterraneo sub ara Basilicæ maxima, non constat ex recognitionibus et declarationibus positis in Summario, eam esse. In *Arca Saxea* inventæ sunt saxum rude, annulus, nummi, frustum panni lanosi, et alia, at arcæ illius ligneæ, et forte cipressinæ, nec frustulum minutissimum inventum est. Censerem ergo arcam saxeam inventam illam non esse, in qua Corpus Seraphici Patris depositum fuit, Corpusque Sacrum, si jacet, adhuc esse in arca illa lignea; aut, si stat erectum, arcam ligneam esse sub pedibus ejus, aut circa ipsum Corpus. Nam quid factum est de illa? Alia quæ S. Patriarca Franciscus vel vivens, vel moriens, suo usu, tactuque sacravit, magno cum studio quæsita fuerunt a Regibus, a Potentatibus, et Imperatoribus piis, et petita, inter reliquias posita, et magna æstimatione conservata. Servantur Romæ, Assisii, et in aliis multis locis, et piissima devotione habentur Reliquiæ de Sanguine qui profluebat de Stigmatibus, de Habitu, de Tunica, de Capucio, de Chorda, de Cilicio, de Sandaliis S. P. N. Francisci. Ubi nam habetur illa arca lignea veneranda, aut tabula, aut fructum minimum ipsius? Nullibi. Dicendum, ergo, censerem eam adhuc esse in loco in quo sit Corpus ipsius S. Patriarchæ, et quod arca saxea, quæ inventa est, indicium, ex quo argumentum firmum pro identitate sumatur, esse non potest. (*a*)

(*a*) „ *Thomam Celanensem*, suam in disciplinam a D. Fran-
„ cisco acceptum, permagni faciens, ut debeo, non invitus
„ dedi *ad* §. 6. *huius Opusc.* Sancti Patriarchæ corpus inclu-
„ sum fuisse *arca lignea*, quum ab æde Portiunculana ad
„ templum D. Georgii *a paucis*, ut *Celanensis* habet, dela-
„ tum est. At in D. Georgii fano exceptum esse *arca saxea*,
„ quod *Scriptor antiquæ, ac brevis Legendæ*, in *Codice*
„ *Corsiniano* allatus, memoriæ prodidit; id ego contendam,
„ nulla iniuria *Thomæ Celanensi* irrigata. A *Pisani* autem,
„ ac *Wadingii* testimoniis, *Scriptori antiquæ Legendæ* adver-
„ sis, *loc. cit.* me explicavi. Et ecce hic mihi opponitur *Li-*

61. In arca inventa fuit compages ossium absque carne, hominis adulti, juxta peritorum juditium, ætatis mediæ, mediocrisque staturæ. Quæ, si conferantur cum ætate ac statura Sancti Patris Nostri Francisci, videntur convenire. At cum nullum signum, aut indicium, illorum, quæ confirmant iden-

---

„ *psinius* quidam, mox elapsi sæculi scriptor, qui Francisci
„ exuviis triplicem arcam circumdat, marmoream nempe,
„ plumbeam, cupressinam. Perbelle. Id scilicet curo, quid
„ de hoc argumento asserere, post annos ab excessu D. Fran-
„ cisci ferme sexcentos, in mentem venerit sæculi XVIII ce-
„ rebroso scriptori. Qui non arcam tantummodo plumbeam,
„ sed nos quoque sibi plumbeos finxit, quum novo figmento
„ addere se posse pondus apud nos duxit.

„ Sed molesta inquisitionis seges mihi succrescit. Vult
„ enim, ac quasi pro iure postulat Adversarius, exponam,
„ quid de *lignea arca* factum, quæ exanime Francisci cor-
„ pus usque ad fanum D. Georgii gestavit, quamque, nisi
„ *Thomam Celanensem* parvipendo, in funebri pompa texisse
„ Francisci cadaver, fateri cogor. Moleste urgenti, ac sibi
„ satisfieri petenti respondeo apud *Iacopinios*, quorum vetu-
„ sta, atque honesta in primis fuit Assisii familia, fuisse ta-
„ bulam, imagine D. Francisci signatam, quam ferebant unam
„ ex iis esse tabulis, ex qua onerata olim eius exuviis arca
„ constaret. Id sane habet *Binius* in libro inscripto: *La ve-
„ rità scoperta ne' tre Santuarj tit*. 3. §. 1. Fertur pariter ex
„ arca illa avulsam fuissem tabulam, in qua vetus pictor
„ effigiem Francisci coloribus expressit, quam præfert sacra
„ Ædes *Deiparæ a Carceribus* dictæ, ab urbe Assisio bis mil-
„ le passibus distans. Ea de tabula verba facit *Michael de
„ Puntia part. 3. tract. 3. c.* 8. Quum vero vetustarum ima-
„ ginum D. Francisci, quæ appictæ tabulis, magna sit copia,
„ pronum est coniicere, tabulas omnes, quarum compactio-
„ ne arca coaluerat, eum in usum migrasse; ut nimirum,
„ qui Franciscum colebant, simul expressam oris eius spe-
„ ciem intuerentur, simul apud se rem læti servarent, quæ
„ olim sacrum corpus attingens religione quadam fuisset im-
„ buta „.

titatem Corporum Sanctorum et reliquiarum ; et ex alia parte multi sunt homines adulti, mediocris staturæ, qui in ætate media moriuntur, quorum ossa sunt in sepulchris etiam saxeis, dubitarem; utrum dicta ossium compages sit Corporis Sancti Francisci, an alterius. (*a*) Cl. auctor prop. IX. fol. 47. ait: *Liceat ex mox afferendis præsumere eas exuvias non ethnici esse hominis, sed Christiani*: At ipsemet scit, quod licet sint hominis Christiani, non infertur, esse Sancti Francisci; nisi alia adminicula adsint, ex quibus morali evidentia comprobetur, eas Sancti Francisci esse, non alterius Christiani. (*b*) Non

---

(*a*) „ Non is ego sum, qui ætatem, ossiumque magnitu-
„ dinem in Asisinatibus reliquiis sese prodentem, congruen-
„ temque ætati, ac modo corporis D. Francisci, satis esse pu-
„ tem, ut accipiantur pro corporeis eius spoliis, nisi aliæ in
„ id probationes sint præsto. Sed argumentorum, quæ vel so-
„ la possint causam nostram tueri, haud inops est iam edita
„ *Demonstratio*. Insuper ab ætate, ossiumque magnitudine, et
„ ab aliis fontibus non leves coniecturæ ducuntur. Eas autem iun-
„ ctas vim habere argumentis maioribus exæquandam do-
„ cuit, egregie de sacro iure meritus, *Carthaginiensis Episco-*
„ *scopus Io. Devotus Inst. Can.* tom. 3. *tit.* 9. §. 31. et alii
„ insuper graves scriptores *Demonstrat. pag.* 69.

(*b*) „ Ecquid esset me ineptius, ac pinguius, siquidem hoc
„ uno fretus, quod Asisinates exuviæ, ope Christianorum num-
„ morum una iacentium, Christiani hominis esse prodantur,
„ constare contenderem, eas exuvias esse Francisci? Mea sunt
„ verba *Demonstrat. part.* 1. *sect.* 3. *prop. IX Afferam inse-*
„ *quenti in sectione notas satis expressas, quæ fidem faciant etc.*
„ *eas reliquias non alius esse, quam D. Francisci. Interim il-*
„ *lud liceat ex mox afferendis præsumere, eas exuvias non*
„ *ethnici esse hominis, sed Christiani. Id enim haud carenti*
„ *sensu oculorum produnt nummi penes eas exuvias reperti etc.*
„ Ibi ergo mihi viam munio ad meum propositum, non ta-
„ men ad eas exuvias Francisco tribuendas accedo; totaque il-
„ la mea propositio, eiusque declaratio eo spectat, eoque eva-
„ dit, ut constet, sceleton sub ara maxima Asisinati reper-
„ tum non pagani esse hominis, sed Christiani, eiusdemque
„ sanctimonia spectati, ac cultum meriti. Opto se referat le-
„ ctor ad ea, quæ ibi scripsi, ne, quasi ex nummis Christia-

est meum judicare, et decidere, si adminicula quæ exhibentur, sint, aut non, hujus conditionis. Expono eas, quæ mihi occurrunt, difficultates, easque subiicio examini sapientissimorum Consultorum, et Sacræ Congregationis, juditioque S. V. cui, ut jam dixi et iterum dico, præstabo omnimodam venerationem, summissionem, et obedientiam.

62. Dicam: quamvis *a sæculo undecimo ad quintum decimum, omnis ab Italia sacrilegus cultus aberat, omnes Itali Christiano lavacro abluebantur, ac religioso in loco, ubi vita excessissent, sepulchrum nanciscerentur* communiter loquendo; ignorare non posse cl. auctorem credo (audivi enim multa de vastissima ipsius in omni scientiarum, et historiarum eruditione) tanta ea, quæ contra omnia divina et humana occurrerunt mala in Italia post mortem S. Francisci, occasione schismatici Imperatoris: nec eas, quæ ad dimidium sæculi quartidecimi Perusii et Assisii ortæ fuere rebelliones, de quibus accuratissimus Joannes de Sepulveda capite ultimo lib. 3. historiæ Cardinalis Albernotii ait: *His ita debellatis nihil superesse videbatur, quod posset otium pacemque sociorum et clientum Ecclesiæ sollicitare, præter Perusinos, qui quorundam EX PRIMORIBUS IMPULSU, rebus novis studebant: jamque Assisium ditionis suæ fecerant. Horum igitur ut motus inhiberet Ægidius . . . in Umbriam proficiscitur. Et ubi Assisium pervenit, Perusinorum ejecto præsidio, Civitatem suæ reddidit libertati. IN QUA ÆDE FRANCISCI RESTAURATA sacellum intus jussit ædificari, et in eo monumentum, quo mortuus conderetur, extrui*: Nec nonque illas severissimas terribilesque pænas publicatas a Bonifacio IX Summo Pontifice in sua Bulla ad futuram rei memoriam: quæ incipit: *ATTENDENTES DUDUM: contra Civitates Perusinam, Assisiensem, contra universitates, ac singulares personas earum, declarando eos conspiratores et rebelles contra ipsum et Ecclesiam Romanam, ac reos criminis læsæ majestatis, ac excommunicatos, et anathematizatos; quia contra ipsum Pontificem, et Ecclesiam Romanam eorum matrem, dominam et magistram se rebellaverant, occupando, et indebite detinendo Civitates, terras, castra, et loca Romano Pontifici et Ecclesiæ Romanæ im-*

„ nis, cum Asisinati sceleto iunctis, illud Francisco tribue-
„ rim, ignavissimi me stuporis insimulet „.

mediate subjecta, *necnon arma et insignia Romani Pontificis de frontispiciis*, *et palatiis ipsius Pontificiis et præfatæ Ecclesiæ in vilipendium et contemptum ignominiose deleri fecerant*: ut videre est apud Raynaldum ad annum 1403. Hæc omnia occurrerunt in ipsa Civitate Assisiensi a sæculo undecimo usque ad decimum quintum. Quando Perusini et Assisienses se rebellarunt contra Summum Pontificem et Sanctam Ecclesiam Romanam, et delerunt arma et insignia de frontispiciis et palaciis Sedis Apostolicæ, Basilica et ædes S. Francisci subjecta erat immediate Romanis Pontificibus: quando Cardinalis Ægidius Albernotius, Perusinorum eiecto præsidio, Civitatem Assisiensem suæ reddidit libertati, *ædem S. Francisci reparavit*: quis non dicet; ergo disrupta fuerat et vastata? Et a quibus dirruptio et strages illius ædis, nisi a rebellibus et seditiotis inimicis Romanorum Pontificum et Sedis Apostolicæ, qui arma *et insignia Pontificis et Ecclesiæ Romanæ de frontispiciis et palatiis ausi fuerunt aufferre ignominiose in vilipendium et contemptum*, causata dici potest? At non solum contra Romanum Pontificem et Ecclesiam motæ fuerunt rebeliones illæ. Omnes qui adhærebant Pontifici et Sedi Apostolicæ magna detrimenta, opprobria, et persecutiones passi fuerunt a rebellibus et seditiosis, ut constat ex ipsa Bulla, et historiis illius temporis. Et quis dubitare non poterit, an illa *nefanda perversorum suggestio* (verba sunt Bullæ) intentaverit contra Cadaver illius Sancti tam addicti Summis Pontificibus et Sedi Apostolicæ, qui ad initium Regulæ, quam dedit Fratribus suis, dicit: *Frater Franciscus promittit obedientiam et reverentiam Domino Papæ Honorio ac Successoribus ejus Canonice intrantibus et Ecclesiæ Romanæ*: et sublato illius corpore aliud alicujus, ex illis primoribus, quorum impulsu se rebellaverant? (*a*)

(*a*) ,, In maximis angoribus, quibus ob oppugnationem ,, meæ causæ iniquissimam hactenus affectus sum, illud erat ,, solatii, nullo indicio se prodidisse Adversarium Flaminiana ,, contagione vitiatum, atque sordentem, ac dedisse sæpenumero, in Basilicam earum honori excitatam Francisci exuvias fuisse traductas. Sed solatiolum mei doloris eripitur. ,, Nam si in Basilicam illatas dedit, non ideo dat in illa mansisse: atque ex illis turbis, partiumque studiis, quæ Italiam ,, ad sæculum usque XV quassavere, quorumque haud expers

63. Nec hoc admirationem inferre debet scienti, quid fecerint, cum Corporibus Sanctorum et Reliquiis Fidei Catholicae, Sanctae Romanae Ecclesiae, Summorumque Pontificum inimici. Quid fecerit Constantinus Copronimus cum Reliquiis Sanctae Euphemiae habetur apud Baronium, tom. 13. ad an. 766. fol. 26. *Ille execrandus et perniciosus Imperator temeraria usus audacia, noctu ingressus cum quibusdam, qui erant suae sectae, impetum fuit in reliquias omni ex parte benedictae Martyris Euphemiæ, et cum Arcam aperuisset; abstulit Reliquias benedictae Martyris cum loculo, qui eas continebat. Cum pa-*

„ Assisium fuit, pontificio dominatu ibi aliquando abrogato, „ suspiciones conatur ingerere, vereturque, ne aliquæ eorum „ temporum furiæ (numquid enim homines appellaremus ?) „ Francisci sacratissimos cineres loco moverint, ac dissiparint, „ odio in Franciscum turgidi, quod ille semper Romanis Pontificibus addictissimus fuerit, in eorumque obsequium pronus.

„ Hæc quum scribit Adversarius, id videtur statuere, eos, „ qui tempestate illa principatum Romani Pontificis detrectabant, religionem pariter Christianam eiurare solitos, omnemque abiicere in Deum, divosque pietatem. Non ii certe, nec tam protervi, ac profligati umquam Italorum mores fuerunt; sed quum mutuis Guelphorum, Ghibellinorumque distraherentur dissidiis, et modo in Cæsarum, modo in Pontificum iura concederent, sæpe etiam liberi dici vellent, Christianam religionem obfirmate retinebant, divosque, et eorum reliquias impensissime venerabantur. Quare de eorum vita ad libidines proiecta, aliquatenus tamen pia, „ *Diss.* 58. *Antiq. Ital. med. Aev.* hæc tradidit *Muratorius*, „ quo nemo plenius, pluribusque ex documentis res, ac mores Italorum deprehendit: *Colligimus apud rudium sæculorum homines sanctam quidem Religionem Christi viguisse, multos tamen ex iis (de sæcularibus loquor) parum excolendis animi virtutibus, et solidæ pietatis officiis operam dedisse. Satis quippe eis fuisse videtur, si Sanctorum patrocinium apud Deum sibi procurarent. Quod etiam crasso quodam modo, ac ut ita dicam sensuali devotione peragebant, eorum tantummodo imagines, et sacra lipsana venati, ac venerati*. Atque adeo non ignoraverit Adversarius, *Gherar-*

rata autem haberet alia Ossa mortui exsiccata, ea jecit intra Arcam, et cum eam rursus texisset, recessit . . . Et die sequenti coepit adversus benedictam Euphemiam movere suam scelestam et execrandam linguam, eam insectans et dicens: Abite, et videte quantum errabant, qui dicebant, esse salvas et integras benedictae Euphemiae Reliquias, et eas asserebant effundere unguenta. Illi autem cum abiissent, et vidissent, non esse in Carne pretiosas Euphemiae Reliquias, sed arida, quae ab ipso projecta fuerant Ossa: ea conspuerunt et maledictis sunt insectati. Quid fecerit cum Reliquiis Sanctorum Joannes Hus narrat Raynaldus ad Annum Christi 1411. fol. 335. Conculcabat Veras Reliquias Martyrum, et corpora suorum sectatorum qui capitali supplicio impietatis suae poenas ferebant, per plateas publicas portabat, concinentibus impiis nefandae sectae Sacerdotibus: *isti sunt Sancti qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt*; et deinde in Sacrario collocabat.

„ *dum Boccabadatium*, Franciscalem hominem, ab Imperato-
„ ris partibus stetisse, ac tamen vixisse probe. De eo *Salimbenes* scribit in *Chronico*: *Erat enim Frater Gherardus imperialis multum, et nihilominus in pace, et in æquitate ambulavit coram Deo*. Quis Dante Aligherio Pontificum dominatui infensior? Quis Imperatorum partibus addictior? Tamen Francisci laudes nullius in ore libentius audiuntur, nullius præconio confidere magis licet perennes fore, quam Dantis, Ghibillini hominis, suavissimo carmine, atque imaginibus mirificis expolito.

„ Quapropter avertendus est animus ab illo metu, quo nos Adversarius conatur perfundere, ne perduelles in Pontifices populi Francisci exuvias a Basilica, ac vetusto conditorio eduxerint, et sacrilege aliquando disperserint. Certe non dissipatos, dispersosque cineres Francisci suspicabantur Perusini, quum anno MCCCCXLII eos ab Eugenio Pontifice in magni muneris loco petebant; *Nov. Summ. num. 2.* Quumque nobilissima civitas, et Assisio proxima, nihil de crimine atrocissimo, cuius Adversarius nos specie terret, inaudiverit, nec patratum putarit; admissum nos ducemus, qui tam longe absumus ab iis temporibus, quibus peragravit Italiam factionum rabies, quique de perpetrato scelere testibus nullis docemur? „

Non constat hujusmodi nefanda fecisse Perusinos et Assisienses. (*a*) Sed quid timendum non est, de Civitatibus, Universitatibus, ac singularibus earum personis animo persistentibus in rebellione damnabiliter indurato contra Romanam Ecclesiam, contra Summum Pontificem, contra eos qui addicti erant Apostolicae Sedi, et contra omnia quae propria Ecclesiae et Romani Pontificis? Censerem, igitur, quod, quamvis constet illam Ossium compagem esse hominis Christiani; non potest hinc sumi argumentum ad probandum firmiter et certo esse Reliquias Corporis S. Francisci, imo nec alterius sancti; nam in multis sepulchris inveniuntur signa ex quibus infertur, illum, cujus Ossa illic habentur, fuisse Christianum; et ex his signis non sequitur fuisse sanctum.

64. *Aliter loquendum mihi esset*; si aliquis titulus, aut inscriptio in ipsa Arca saxea interius aut exterius, qua, Ossa et Cineres, aut Cadaver ibi reconditum esse S. P. N. Francisci, diceretur. (*b*) Titulum, aut inscriptionem esse primum

---

(*a*) „ Si non constat ea dira perpetrasse Asisinates, aut „ Perusinos, qui aliquando Assisi dominatum invasere; si Asisinates, patriæ historiæ periti, et suarum rerum conscii, semper ad aram Basilicæ maiorem in genua procubuerunt, et „ procumbunt adhuc, rati se illic spolium Francisci sacratissimum venerari; si Perusini non audacia, ac telis armati, „ sed gratia, ac precibus usi illud conati sunt ad se trahere, „ constatque ab Eugenio Pontifice haud voti compotes factos; „ cur Adversarius eorum furores, et horribilem impietatem „ nobis ob oculos ponit, qui detestandis in sacras reliquias criminibus se polluerunt? An tantum est otii, ut historiam „ criminum, in aliis regionibus patratorum, quum illas *Iconomachorum*, aut *Hugonotorum* furiæ peragrarunt, audiamus? „

(*b*) „ Qui, partium studio nebulam affundente, cæcutiunt, aut quibus cordi est, illis, qui hanc causam tuentur, inofficiose adversari, negarent infra Basilicam Asisinatem condi exuvium Francisci, quamvis id inscriptio testaretur, non minutis, atque evanidis litteris, sed alte adactis, ac cubitalibus exarata. Profecto detectus titulus non „ ille esset, quem a Gregorio IX prope incorruptas Francisci exuvias positum inspexisse, atque exscripsisse dicitur ne-

signum ad cognoscendam et probandam identitatem corporum et Reliquiarum Sanctorum, dicunt Joannes Ferrandus (lib. 2. cap. 1. de distinct. Verar. Reliq. a falsis) et sapientissimus Benedictus XIV. (lib. 4. part. 2. cap. 27. n. 14.) *tam necessarius*

„ scio quis terræ filius e comitatu Francisci Sfortiæ Mediola-
„ nensium Ducis. Franciscum Ducem accessisse ad vividum
„ Sancti Patriarchæ spolium primum docuit W*adingus ad An-*
„ *num* 1230, *num.* 6, *et ad Annum* 1457, *num.* 57. Prio-
„ ri autem loco sic scribit: *Addo hic item sepulcri, vel sup-*
„ *pedanei lapidis epitaphium, excriptum a quodam Ducis Me-*
„ *diolanensis Francisci Sfortiæ comite delubrum hoc subingres-*
„ *so, a cujus posteris illud accepi.*

V. S. C. A. FRANCISCI . ROMANI . CELSA
HVMILITATE . CONSPICVI . CHRISTIANI . ORBIS
FVLCIMENTI . ECCLESIÆ . REPARATORIS
CORPORI . NEC . VIVENTI . NEC . MORTVO
CHRISTI . CRVCIFIXI . PLAGARVM
CLAVORVMQVE . INSIGNIBVS . ADMIRANDO
PAPA . NOVÆ . FÆTVRÆ . COLLACRYMANS
LÆTIFICANS . ET . EXVLTANS
IVSSV . MANV . MVNIFICENTIA . POSVIT
ANNO . DOMINI . MCCXXVIII.
XVI. KALENDAS . AUGUSTI
ANTE . OBITVM . MORTVVS . POST . OBITVM
VIVVS.

„ Quo litterario munusculo postquam nos donavit W*adingus*,
„ non dedignatur nobis pandere, quem illæ siglæ, seu litte-
„ ræ singulariæ V. S. C. A. intellectum habeant. Eas, quin
„ hæreat, interpretatur: VIRO. SERAPHICO. CATHOLICO.
„ APOSTOLICO.

„ Iterum dico. Si qui cum Francisci cineribus vel ap-
„ pictus, vel insculptus titulus occurrisset, non is profecto
„ esse potuit, quem W*adingo* elegantiarum cupidi acceptum
„ debemus. Illi enim in eo micantes antithesum, ac vicissim re-
„ spondentium membrorum flosculi: *corpori nec viventi, nec*
„ *mortuo; ante obitum mortuus, post obitum vivens; novæ fæ-*
„ *turæ collacrymans, lætificans, et exultans* vitia dictionis sunt,

est titulus (*a*) aut inscriptio ad probandam sanctitatem alicujus Cadaveris, aut Reliquiae, quod cum tempore Pauli V. inter ruinas antiquae Civitatis Otriculanae inventa fuissent septem et quinquaginta còrpora, quae Sanctorum Martyrum esse dicebantur, eo quod in parvo lapide in dicto sepulchro recondito posita erat haec inscriptio: *Hic requiescit Medicus Martyr Christi cum pluribus*; re visa et considerata in Sacra Rituum Congregatione, jussu Summi Pontificis, licet Episcopus Narniensis judicaverat praedicta omnia Corpora inventa verisimiliter esse Sanctorum Martyrum Corpora, Sacra Congregatio judicavit, non satis constare, omnia supradicta quinquaginta Corpora esse vere Corpora Sanctorum Martyrum, et pro talibus veneranda, excepto tantum corpore supradicti Sancti Medici, cetera vero esse in loco decenti et honesto collocanda et servanda, sed adhuc non esse colenda tamquam SS. Mar-

---

„ quæ ætate *Wadingi*, sæculo scilicet XVII, pro virtutibus „ erant, atque excipiebantur avidissimis auribus; ita ut nemi- „ ni, qui in his rebus sensu polleat, dubium esse possit, ti- „ tulum illum totamque inspectionem Sfortianam sycophantæ „ alicuius in fraude straenda indoctissimi, atque audacissimi pa- „ riter, esse fætum. Eadem in sententia *Bollandiani* sunt, quos „ consules, *Analector. de S. Franc. part.* 4. *num.* 157, *et seqq.*

„ At vero Adversarii, qui quæcumque pro incorruptione „ *Wadingus* aggessit, suspiciunt, parati pro illis internecino „ bello certare, non alium titulum ad D. Francisci reliquias „ repertum pro legitimo haberent, nisi qui totidem verbis, „ syllabisque constaret, quot constat inscriptio a Franciscalium „ Annalium auctore vulgata. Numquam ergo quiesceret pu- „ gna, numquam Adversariis nobiscum conveniret, etiamsi „ penuria tituli abesset a causa; immo prolatum ob titulum „ fraudis postularemur, essetque latior ad convicia, ac nobis „ detrahendum via „.

(*a*) „ Recognosce a me scripta *Demonstrat.* §. 93, *et seqq.* „ sentiesque doctrinam *de tituli quoad reliquias necessitate* hic „ a V. C. Adversario insinuatam, ab eoque primum exortam, „ Romanæ Sedis iudicio esse adversam. Ex *Ferrando*, ac *Benedicto XIV*, tituli *utilitatem* prædicantibus in controversiis „ huiusmodi, quomodo ad *necessitatem* transcursus? Nihil in- „ ter *utile*, ac *necessarium* discriminis interpositum „?

tyrum; quod, facta relatione SSmo Paulo V. approbatum fuit à Sua Sanctitate. (*a*) Cum ergo nullus titulus et inscriptio sit

---

(*a*) „ Et merito quidem in eam Paulus, perspicacissimus „ Pontifex, sententiam ivit, non esse quinquaginta illa cadevera „ Otriculana pro reliquiis Sanctorum heroum habenda, licet „ illis proximum cadaver, quod inscriptio docebat, martyris, „ et athletæ pro Christiana religione fortissimi esset exuvium. „ Numquam enim ad probandam effossorum corporum sanctitatem nudum a proximitate circumiacentium Martyrum, „ aliorumque Sanctorum argumentum apud nos pretium obtinuit. Iacet in subteraneis *coemeteriis*, quos *Prudentius* „ *Peristeph. hymm.* 11. appellat *recessus ancipites*, quæque „ Romam prope non infrequentia sunt, cadaverum ferme innumerorum congeries; nec ibi desunt identidem certis testata notis Heroum sanctorum exuviæ. Num ideo colimus „ omnia illis sinuosis antris excepta cadavera? Num, ut sancta habeamus, satis est nobis in eodem quasi contubernio „ cum sanctis corporibus omnia coniungi? At scimus, e Christianis plures, licet non ea sanctimonia enituerint, ut cultu mereantur affici, penes Martyres sibi legisse sepulcrum, „ quod eorum deprecatione ut habes ex *D. Paulino in Paneg.* „ *Celsi pueri*, sibi Deum conciliatum iri confiderent. Novimus item, penes Martyrum cineres nonnullos nactos esse „ sepulcrum (*Boldetti* hæc sunt *Osserv. sopra i Cim. lib.* 1. „ c. 14.) *per ragione di dominio, e padronanza de' cimiteri* „ *stessi o perchè fatti cavare ne' loro terreni ad uso delle proprie famiglie, o perchè li ampliarono già fatti per uso publico de' Cristiani; e questi, ragion voleva, che per se medesimi, e suoi domestici riserbassero qualche parte, e* „ *qualche vano di tomba presso quelli de' Santi Martiri*. Nemo igitur, qui non de his rebus turpissime imperitus, religione prosequendum corpus putabit, quod forte sancto corpori adiaceat, ea una impulsus ratione, quod „ illi adiaceat. Sed si historiæ, si traditio, si ponderosa argumenta alia inventorum corporum sanctitatem statuant, „ profecto, quin tituli adsint, secundis auspiciis eorum cultus causa feretur. Nec causam corporum Otriculanorum, „ in qua Paulus V iudex sedit, inopia tituli profligavit, sed „ inopiæ tituli aliarum probationum adiecta penuria „.

inventa in Arca Saxea, quomodo certe constare poterit Ossa in ea contenta et Cineres esse S. Francisci? Illi qui rapuerunt Sanctum Corpus, posuerunt illud in loco omnibus ignoto, et tam ignoto, ut semper dubitatum sit inter Auctores de vero loco Sepulchri Sancti Patriarchae: uni dixere quod erat in tertia Ecclesia infima: alii in secunda: alii in arca quae est super Altare: alii sub Altare: et alii alibi. *Hoc ipso, quod volebant illud occultare, debuerunt apponere titulum*, aut aliquam inscriptionem, ut si aliquando, vel aliqua occasione, illa arca reperiebatur, Reliquias esse S. Francisci Exuvias in ea contentas, omnibus constaret. (*a*)

(*a*) „ Scribis, *semper dubitatum inter auctores de vero lo-*
„ *co Sepulchri sancti Patriarchæ*. Scribis, *unos dixisse, quod*
„ *erat in tertia Ecclesia infima, alios in secunda, alios in*
„ *arca, quæ est super altare, alios sub altare, et alios alibi.*
„ Sane illud *alibi* non hic sine causa adiectum. Nam opi-
„ niones omnes eorum, qui, quamvis variis locis, tamen in
„ Basilica corpus Francisci constituerent, neque ausi in hoc
„ sunt tot Pontificum, ac consentientium scriptorum aucto-
„ ritati refragari, recensueras omnes, ac nostris oculis obie-
„ ceras. Illi ergo, qui sacrum exuvium *alibi* constituunt,
„ *Flaminiani* sunt, eo impudentia progressi, ut negent, aut
„ dubium faciant, Basilicam Asisinatem sacrosancto spo-
„ lio potiri. Quorum audacia tibi adeo non est invisa, et
„ adeo non doles, eos perniciosis commentis contra om-
„ nem vetustatem pugnare, ut leviculas suspiciones seren-
„ do, et exempla colligendo criminum externorum, ful-
„ cire eorum partes, ac sustentare nitaris. (Refer animum
„ ad ea, que adnotavi *ad §. 62, et 63 huius Opusc.*) Non is
„ tamen sensus *Irenæo Affoo*, vestræ disciplinæ Viro, qui ve-
„ ritatis indicia persequens semper, damnansque vitioso e fomi-
„ mite concertationes, *Ella è in errore*, scribebat, *se crede*
„ *mai che avvilir tanto mi possa da mescolarmi con certi bla-*
„ *teroni, i quali renduti si sono abbastanza ridicoli nell' impu-*
„ *gnare istrioniche inezie, e nel pigliarsela fin contro il*
„ *corpo venerabilissimo del nostro Santo Patriarca per far onta*
„ *a' suoi figliuoli, che ne sono adoratori, e custodi.* Quæ ver-
„ ba explanatore non indigent, extantque in libello cui titu-

65. Nolo accusare Heliam, nec accusandum esse censeo, negligentiae; crederem probabilius, inscriptionem positam Arcae, in qua depositum fuerat Corpus, ante translationem, fecisse. Quis persuaderi sibi poterit, signatam non fuisse Arcam ali-

---

„ lus præfigitur: *Risposta dell' Autore della Vita di Elia etc.*
„ *alla lettera dell' Anonimo Pisano etc. pag.* 66.

„ Putem vero e mente V. C. Adversarii excidisse memo-
„ riam rerum angustiæ, ac turbidi temporis, quo Francisci
„ cadaver in Basilica est conditum. Qui oblitus non fuerit,
„ clam, ac nonnissi per homines exploratæ fidei sanctum spo-
„ lium ab Helia potuisse sepulcro mandari, miretur ab eo in-
„ scriptionem abesse, scribatque: *Hoc ipso, quod volebant il-*
„ *lud occultare, debuerunt apponere titulum?*

„ Ego autem sic statuo: Tumulo Francisci titulum non
„ esse insculptum in Æde D. Georgii, postquam a Gregorio
„ IX relatus est inter Divos, quo tempore mihi est explora-
„ to, sacras exuvias fuisse ex infimo solo eductas, et illustri
„ in loco positas (Recole *Adnot. ad* §. 25. *hujus Opusc. pag.* 43,
„ *et seqq.* quod iam tum consilia volvebantur ædificandæ Basilicæ.
„ Postquam vero surrexisset Basilica, Francisci exuvium, ex
„ præconcepta cogitatione, et ex more illius ætatis, collocan-
„ dum erat in mensa altaris, vel mensæ erat superponendum.
„ Ita enim actum ætate illa de sacris spoliis DD. Dominici,
„ atque Antonii. (Repete *Adnotata ad* §. 57. *huius Opusc.*
„ *Prop. I.*) At enim sive supra mensam, seu in mensa aræ
„ Francisci reliquiæ statuerentur, non illæ in rudi, ac saxea
„ manere debebant arca, sed in loculum transferendæ erant
„ affabre sculptum; quo honore affectos esse Dominici sacros
„ cineres, disces ex *Demonstrat.* §. 34. ac pariter honestatas
„ esse corporeas reliquias Antonii, noluit nos latere eius Vitæ
„ antiquus descriptor *Sicco*. (*Cit. Adnot. ad* §. 57. *huius Opusc.*
„ *ibiq. Prop. cit.*) Quum ergo D. Francisci spolia aliam in
„ arcam traduci deberent postquam in mox condendam Ba-
„ silicam pervenissent, nemo arcæ saxeæ titulum insculpendum
„ putavit, donec in fano D. Georgii constiterunt. At quum
„ eductæ ex hoc fano sunt Francisci reliquiæ in Basilicam
„ convehendæ, illico clamores, minæ, armorumque fulgor,
„ et crepitus; nec moras nectere licuit, sed necesse fuit, non
„ expectatis marmorariis, qui titulum insculperent, per ho-

quo titulo vel inscriptione, in toto illo tempore quatuor annorum, quod a depositione Corporis in Ecclesia S. Georgii usque ad translationem ad Basilicam S. Patriarchae nomini consecratam, intervenit? Credere non possum, Heliam, virum acutissimi ingenii sibi reliquisse copiam imponendi tituli in tempore ipso translationis, si optabat, removeri per Assisinates ab omnium oculis Francisci Reliquias, ideoque in paratum cavum cito demitti, ut credit Cl. Autor. Habuit Helias quatuor annos à prima translatione, usque ad secundam: habuit tempus ad iniiciendum metum Assisinatibus et tractandum cum ipsis de occultando corpore sacro: a concesione licentiæ ad translationem faciendam die 16. Maii a Gregorio IX. concessæ usque ad diem 25. ipsius mensis habuit octo dies, et non potuit per se, vel per alium, inscribere titulum, qui *solis tribus litteris confici poterat?* Non alienum a veritate judicarem, Arcam, in qua translatum fuit Sacrum Corpus, insignitam esse aliquo titulo, aut inscriptione, distinctam esse ab Arca saxea, quae inventa est, et manere cum Corpore in loco occulto, et ignoto, ubi ipsum collocarunt Assisinates. (*a*) In noticiis MS. RR. PP. Conventualium, quas citant

---

,, mines fidos, qui omnes, aut plerique e Franciscalium cœtu
,, lecti, rupem cædere, in eamque sacras exuvias demittere.
,, Nec præsto erat, translationis tempore, novus loculus inci-
,, so titulo insignis. Illa enim ob vota Franciscalium ante operis
,, absolutionem præmatura translatio, cujus peragendæ veniam
,, in ipso comitio collecti Franciscales a Gregorio Pontifice pe-
,, tierunt, effecit, ut indicta sit pompa, licet nec titulus,
,, nec arca, nec ara excipiendo sacro corpori in promptu es-
,, sent. (Repete *Adnotata ad* §. 57. *huius Opusc. Prop. II.*)

(*a*) ,, Postquam Franciscos Divorum albo inscriptus est a
,, Gregorio, quod præstitit Pontifex Iulio mense anni MCCXXVIII,
,, ac postquam *levatum*, ut *Stadensis* loquitur, *de tumba* eius
,, corpus cultu afficiendum Gregorius sanxit, non inopportu-
,, næ diligentiæ fuisset, arcæ onustæ pretiosis exuviis titulum
,, insculpere. Sed enim licet post indultos eis honores illæ
,, annis ferme duobus in fano D. Georgii iacuerint, tamen
,, conceptum consilium ædificandæ Basilicæ, et translatio pre-
,, tiosi spolii ex arca rudi in nobiliorem explenda, ubi illud
,, in Basilicam illatum esset, obstitit, ne tunc titulus inscul-

Bollandiani, fol. 665. n. 634. dicitur: *Jacobam de Septem soliis sepultam fuisse in S. Francisci Basilica prope Assisium*, sub

---

„ peretur. Defuisse autem Heliæ facultatem incidendi tituli,
„ postquam in Basilicam exuviæ venerunt, temporis illius
„ turbulenti clamat historia. Ac si contendas vel in templo
„ D. Georgii, vel in Basilica minio, aut alio colore quovis
„ arcæ illi saxeæ titulum fuisse appictum, quum fuerit sem-
„ per colorum usus creber in titulis, non audebo obstrepe-
„ re, et opinioni isti reclamitare. (Vide *Demonstrat. pag.* 91.)
„ Sed non potuit colore expressus titulus non evanescere in
„ udo illo specu, qui arcam excipit, ac quo influens humor
„ assiduus ossa ipsa sacratissima loculo contecta vitiavit, ac
„ multis locis crusta crystallina implicuit, de quo actum *De-*
„ *monstrat. pag.* 54. Difficultatem insculpendæ inscriptionis ele-
„ vat V. C. Adversarius, nec longæ id operæ futurum fuisse
„ autumat. *Solis*, inquit, *tribus litteris confici poterat*. Qui-
„ bus? Hisne litteris S. F. A. interpretandis, sententia nostra,
„ *Sancti Francisci Asisinatis*? At cerebrosus aliquis, ac no-
„ bis molestus esse laborans interpretaretur fortasse: *Semonis*
„ *Fidii Amiternini*; et inventos cineres hominis illius blatera-
„ ret, ex quo superstitione cæci olim Sabini deum sibi con-
„ flaverant. Sed compendiarium, et ope scalpri quam citis-
„ sime incidendum titulum, quo Francisci sepulcrum nullo
„ negotio ab Helia potuisset ornari, suppeditat ipse Adversa-
„ rius *huius Opusc.* §. 76. Habet autem litteras C. S. F. quas
„ credo vult explicari: *Corpus Sancti Francisci*. Verumtamen
„ ex eruditorum natione aliquis, consultis indicibus *Gruteria-*
„ *nis*, aut *Reinesianis*, has quoque notas aliter interpretare-
„ tur fortasse, et mallet potius *Caii Satrii Fortunati* nomen,
„ de quo mentio est in lapide apud *Reinesium Class.* 12. *num.*
„ 108, quam aliquid de *Corpore Sancti Francisci* primis illis
„ verborum elementis doceri. Nimirum ideo scribuntur ti-
„ tuli, ut de rebus, quas interest non ignorari, notitiam le-
„ gentes hauriant; quas æque incommodum, aut non signi-
„ ficari prorsus, aut ea litterarum parsimonia, tradi, ut, iis
„ lectis, haud doctior, quam antea fias, sed valde plus mi-
„ ser; et postquam ingenium tuum vexaris, ac torseris, nul-
„ li certo sensui arbitrarias notas possis accommodare. Quem
„ artis *epigraphicæ* præceptorem nactus sit Adversarius, me

suggestu, *cum picta illius imagine et hac epigraphe*: *HIC REQUIESCIT JACOBA SANCTA NOBILISQUE ROMANA*. Jacoba excessit e vita et sepulta fuit paulo post translationem S. P. N. Francisci, et posuerunt inscriptionem supra sepulturam ejus. Hoc honore dignus non fuit Seraphicus Patriarcha? (*a*)

66. Maximam esse disparitatem inter ea, quæ Cl. Auctor exhibet exemplaria identitatis corporum SS. Primi, Filiciani, Gregorii, Dafrosæ et Demetriæ, ab identitate corporis S. Francisci, de qua agitur, cum, qui unam cum alia conferat, agniturum esse, censerem. De identitate reliquiarum SS. Primi ac Feliciani constabat ex eorum imaginibus Musivis antiquissimis, in Odeo Cappellæ ipsis SS. dicatae, existentibus; ex Altare; ex antiquis Scripturis quae dicebant fuisse ibi colloca-

---

„ quidem fugit. Nobis, huius disciplinæ magistro *Morcellio*, „ nitidissimo, clarissimique nominis scriptore, utentibus, pro „ certo est, non licere pro arbitrio litteras verbis titulorum „ subducere, nec veteres umquam immodica, quæque tenebras pareret, licentia in hoc usos. (Confer *Morcell. de Stil.* „ *inscript. Latinar. lib.* 2. *part.* 3. *c.* 4.) Profecto Helias, „ quamquam, ut ferebant tempora, in arte exarandarum in„ scriptionum rudis, tamen ingenii acumine præstans, sen„ sit pluribus sane, quam *tribus litteris*, constare inscriptio„ nem debere, quæ D. Francisci sepulcro insculperetur, „ nec obscuritate sua arbitrium alia, atque alia ratione in„ terpretandi faceret „.

(*a*) „ Neque verba, quæ e *Bollandianis* V. C. Advresarius „ excerpsit, neque integer, quem adii, *Bollandianorum* locus „ de Iacoba id habent, eam vita excessisse, et sepulcri, ti„ tulique honoribus in Basilica affectam fuisse, *paulo post* „ *translationem* (id enim est e penu Adversarii qui scri„ ptoribus, prout sibi opportunum, addit, ac demit) *S. P.* „ *Nostri Francisci*. Si autem reliquiarum sanctarum transla„ tio, obitusque Iacobæ non eadem in tempora inciderunt; „ mirerne tituli decus addi potuisse Iacobæ sepulcro, abfuis„ se vero a tumulo D. Francisci, quem tempore formidolo„ so, nec accitis artificibus, quos tituli incidendi labor po„ scebat, in Basilicam illatum, et in imo reconditum sci„ mus „.

ta a Pontifice Theodoro; et ex lamina plumbea, quae in ipsa concha marmorea, in qua erant Reliquiae seu Ossa, reperta fuit, (*a*) Corpus S. Gregorii M. requiescere in Altare, ipsi, et S. Andreæ dicato, in eadem Ara intra sanam et integram Concham de grannito Orientali nigro, et albo ovatam, et firma crate ferrea munito, nullus erat, qui ignoraret; nam ex fama publica, constante, et firma, omnibus notum erat *Pium II. transtulisse Corpus S. Doctoris Gregorii, et in Altare ab se magnificentius extructo . . . intra nobilem Concham marmoream posuisse, ac firma crate undique munivisse*. (*b*) Consta-

---

(*a*) „ Non historias comparo inventorum corporum Primi, ac Feliciani Martyrum cum historia reperti exuvii D. Francisci. Illorum causa inscriptione muniebatur; nostra destituitur. Sed Adversariis, qui causam meam titulo destitutam habent pro conclamata, iudicium oppono *Iulii Cæsaris Cordaræ*, cuius propter facultatem ingenii, ac propter doctrinæ abundantiam non minima esse debet auctoritas. Is enim, quum ageret de Primi, ac Feliciani reliquiis, docuit causam reliquiarum, quæ ab inscriptionis præsidio sit nuda, haud fastidiose esse respuendam, et potuisse causam exuviarum Primi, ac Feliciani, quamvis inscriptio abesset, tuto consistere, quod aliis ad fidem faciendam aptis argumentis instrueretur. Quis autem nos aliarum probationum gravitate vincat, ac numero, quæ undique accurrunt, seseque inferunt, nec accedere videntur, sed ad omnem perplexitatem tollendam, vimque adversam frangendam irrumpere „ ?

(*b*) „ Ab exuviis D. Gregorii Magni iussu Pauli V detectis, ac loco motis abfuisse titulum, qui Gregorii M. eas esse doceret; id ex *actis Grimaldianis*, in expositione rei accuratissimis, atque uberrimis, nec tamen de titulo mentionem iniicientibus, claro in lumine collocavi *Demonstrat. pag.* 94., *et seq.* At aliæ probationes ex traditione, ex arcæ, quæ Gregorii spolium caperet, materie, ac, si vis, ex aliis etiam locis depromptæ, vocem quodammodo veritatis indicem intendebant, idque spolium Gregorio sanctissimo Doctori asserebant. Numquid repugno? At enim et traditio, et arcæ materia, et alia argumenta plurima tum *moralia*, tum *physica*, quæ, acie veluti instructa, omnium

bat ex traditione, loco, et lamina plumbea his verbis inscripta *Bibian. Virg.* Corpus ipsius in illo sepulchro continere; constabat ex notitiis Ecclesiæ apud Baronium Tom. 5. ad an. 362. n. 253. fol. mihi Corpus S. Bibianæ apud Matrem Dafrosam atque Sororem Demetriam a Joanne Præsbitero tumulatum fuisse juxta Palatium Licinianum. Si eodem tumulo, aut sepulchro erant Corpora Daphrosæ, Demetriæ, et Bibianæ, ex ipsa traditione, loco, et lamina, et inscriptione, qua constabat corpus S. Bibianæ, constare debebat alia duo esse Matris et Sororis corpora (*a*) Ticinensis Episcopus talia adminicula

---

,, oculis intuenda proposui *Demonstrat. pag.* 70. *et seqq.* clamant, reliquias Asisinates non alius esse, quam Francisci. Cur exsiliunt, cur litem intentant Adversarii, et de similibus, ac mire convenientibus causis volunt discrepans esse iudicium ,, ?

(*a*) ,, Bibianæ cineribus, Urbano VIII ad Ecclesiæ clavum sedente, repertis, addita fuerat lamina Bibianæ nomen præferens. Demetriæ autem, Daphrosæque sacris exuviis, non longe a Bibiana distantibus, titulus nullus vel immissus fuerat, vel impositus. In disceptatione quidem de reliquiis, quum quæritur, vulgaresne sint habendæ, an cultu dignandæ, ineptum esse argumentum a proximitate ductum aliarum reliquiarum, quæ inscriptione iuventur, sanctæque prodantur, non cogor e libris cum molestia, ac curis diuturnis eruere. Nuper enim V. C. Adversarius (§. 64. *huius Opusc.*) nos monitos voluit, *Medico Martyri Christi* adiacuisse parvum lapidem, qui de eius nomine, ac morte pro Christo obita testimonium ferret; nihil tamen id contulisse ad demonstrandam sanctitatem aliorum corporum, quæ exuvias Medici Martyris quasi sepiebant. Ergo ad conciliandum cultum Daphrosæ, Demetriæque cineribus haud profuit titulus cum Bibiana defossus, sed adiumento fuit, patere ex historiis, Daphrosæ, ac Demetriæ cineres a Bibiana non valde distare. Quod ut magis sit in aperto, finge historiam fuisse mutam de contumulatis Bibianam prope fortissimis mulieribus Daphrosa, et Demetria. Sane, licet cum exuviis Bibianæ obtulisset se titulus, qui eas Bibianæ esse doceret, numquam prope repertis aliarum mulierum reliquiis honorem impendere licuisset, sed eas iacere opor-

exposuit, pro identitate Reliquiarum S. Augustini, ut ex ipsis, et *ex inscriptione sepulchro D. Augustini appicta*. Ipsius sententia a Benedicto XIII fuit confirmata. (*a*) Habuerunt, ergo traditionem, inscriptiones aliquas, Altaria, Imagines, Laminas, aliaque, adminicula, ex quibus certe, firmiter, evidenter evidentia saltem morali probabatur, identitas illarum Reliquiarum in Positione relatarum. At ea, quae inventa sunt sub Ara Basilicae Assisensis maxima, existimari nequeunt, ut adminicula, aut indicia, ex quibus certe, firmiter, multo minus evidenter probari possit identitas Corporis, seu Reliquiarium Seraphici Patris Nostri Francisci. De loco, de Arca

---

„ fuisset inglorias. Quoniam vero, historicis monumentis silentibus, a Demetriæ, ac Daphrosæ cineribus cultum abfore oportuit, at, historia loquente, eos cultu prosequi licuit; in historia ego, non in titulo prope Bibianam reperto, cardinem causæ, quæ acta est de reliquiis Demetriæ, Daphrosæque, constituam „.

(*a*) „ Quum Ticinensem sententiam confirmat Benedictus „ Pontifex (at ego non de Antistitum quorumlibet, sed de „ Romanorum Antistitum iudiciis quoad reliquias mea in *De-* „ *monstratione* sermonem intuli) peculiares rationes recenset „ nullas, quibus fiebat, ne dissentiret a priori sententia. Ac „ licet de inscriptione ad Augustini tumulum, ut narrabant, „ exarata, aliquid decreto suo Episcopus Ticinensis adscripse- „ rit, potuit id ex more illorum facere, qui pro opinione, „ quam probant, nihil allatum, atque excogitatum prætereunt, „ hac ratione se causæ rati optime deservire. Pauci tamen „ acquiescent narrantibus, carbone expressum titulum ab æta- „ te Luitprandi Longobardorum regis usque ad extremum sæ- „ culum XVII affixum mansisse parieti. Nam carbonis partes „ conflagratione interarescunt, et, licet parietibus diu, mul- „ tumque affricentur, brevi avolent necesse est. Adde alia a „ *Muratorio*, inquirente in testium dicta, ac peritiam, libro „ vulgata. Quæ vidit, expeditque profecto haud solitus ulli „ diligentiæ parcere, et acie acutissima in huiusmodi rebus „ utens, Benedictus XIII. Aliis ergo argumentis causa reli- „ quiarum Augustini apud Benedictum Pontificem stetit; iis- „ que argumentis (quibus exquisitiora postulari non possunt) „ æquis iniquis iudicibus erit semper probata, ac firma „.

saxea, ac de Corpore, etsi alia multa dicere possim, satis jam dixisse, crederem. Quid aliud inventum est?

SAXUM RUDE AC MULTANGULUM

67. Ex hoc rudi saxo, quod inventum est in Arca non parvum pondus probationibus suis ducit Cl. Autore, eo quod Franciscus Pater Noster *pro cervicali ligno, vel lapide utebatur* juxta Thomam Celanensem et Joannem à Ceperano. Utebatur quidem. Moremque fuisse inter Antiquos apponendi in deffunctorum Sepulchris aliqua simbola, aut hieroglyfica, quæ indicarent professionem, virtutes, aut particularia facinora illius, cujus corpus ibi conditum erat, ignorabit nullus, qui Librum 1. cap. 27. Pauli Aringhi, Romae subterraneae, vel lib. de notis et signis Sanctitatis Beatificandorum et Canonizandorum, Fr. Fortunati Scacchi. Proindeque non mihi inusitatum videretur, quod illi qui astiterunt functionibus funereis S. P. N. Francisci, si volebant indicare saeculis futuris mortificationem ipsius, apposuissent in Arca lapidem illum quo communiter et in ultima sua infirmitate usus fuerat pro cervicali. At cum lapis ille, quo S. Franciscus usus fuit in infirmitate, sit in Francia dono acceptus a Rege, censerem, lapidem, seu rude saxum inventum in Arca Saxea, non pertinere ad S. Patriarcam Franciscum. *Quanta nempe* (*ait ipse Thomas Celanensis lib. 3. Vitae D. Franc. Cap.* 1.) *in sola Francia Franciscus miracula patrat, ubi ad deosculandum et adorandum Capitale* (*hoc est, pulvinar, seu Cervical*) *quo S. Franciscus in infirmitate fuerat usus, Francorum Rex, et Regina, et Universi Magnates occurrunt, . . . et Franciscum Virum idiotam, et verae simplicitatis, totiusque sinceritatis amicum, humiliter et devotissime venerantur, admirantur, et colunt.* Hoc ergo rude saxum nullum, nec parvum pondus addit probationibus Cl. Auctoris. (*a*)

(*a*) „ Qui, quemadmodum Franciscus, saxo utatur pro „ cervicali, huic cervicalium ampla est certe suppellex; nec „ mirum, si de pluribus saxis feratur, ea capiti illius fuisse „ supposita. Sed dicas per me licet uni tantum saxo contigisse cervice Francisci premi, donec morbo extremo ægro-

OSSA

68. *Ossa ipsa (inquit Cl. Auctor) sub Altari Assisinatis Basilicae reperta respondere magnitudini Corporis D. Francisci, et aetati, quam ille agebat, quum e vivis ereptus est.* At quid ex hoc ad probandam identitatem? Thomas Celanensis non solum dicit, loco citato, quod S. Franciscus fuit *Statura mediocris, parvitati vicinior*: sed inter alia multa addit etiam quod habebat: *subtile collum, humeros rectos, brevia brachia, tenues manus, digitos longos, crura subtilia, parvulos pedes* ex quo consequitur Ossa Sancti Francisci tenuia ac debilia esse debere, et brevia. At cum Ossa mulierum sint, communiter loquendo, tenuia, debilia, ac brevia, comparata cum Ossibus Virorum, ut dicunt Anatomes Periti: et ex parvitate, tenuitate, et mediocritate judicarunt Periti ad cognoscenda et separanda Ossa Sanctæ Scolasticæ ab Ossibus S. Benedicti, quæ erant in eodem Sepulchro, ut dicit Joannes Ferrandus lib. 2. cap. 2. censerem, ex brevitate ac tenuitate Ossium in loco et Arca saxea inventorum sub Altari Assisinatis Basilicae, non posse certo, et firmiter, sintne hominis adulti, mediæ ætatis et mediocris staturæ; an vero Mulieris, decidi. Consequenterque nec deservit hoc additamentum ad probandam identitatem Corporis S. Francisci. Certum est, Peritos qui Ossa inventa examinarunt, ex pelvi declararunt esse sexus virilis, et ex mensura et tenuitate esse hominis adulti, ætatis mediæ, et mediocris staturæ. Sed fateantur, necesse est, nec a pelvi sumi posse semper certum et firmum Argumentum ad probandum sexum Ossium omni carne carentium, magnisque deceptionibus expositos esse multocies Anatomicos, qui

---

„ tavit, aut etiam donec eo more usus est. Pergam tamen „ adiumentum meæ causæ ex eo corrivare, quod in Asisinati cadavere morem servatum cernimus, qui proprius osori „ deliciarum Francisco fuit, et alicunde obvius lapis arreptus est ad eius demortui cervicem fulciendam. Nam si „ studium servandæ consuetudinis Francisco usurpatæ non id „ fieri præcepit; cur cadaveri honestissima ratione condito, „ ac cum quo argentei nummi, annulus, et electri grana consepulta sunt, tam rude cervical suppositum „?

de hac re cognoscunt, ob variam dilationem, aut angustiam, quæ in distinctis Viris, et foeminis, invenitur. (*a*)

FRUSTUM PANNI LANAE

69. *In acie argumentorum nostrorum consistet quoque Vestis, quae sacrum Corpus nuper repertum tegebat, humilitas*, dicit Cl. Auctor. At dicerem: hanc Vestis humilitatem, quae tegebat corpus nuper inventum, convincere, Ossa inventa non esse exuvias, nec Reliquias Corporis Seraphici Patriarchæ Francisci. Nam S. P. Franciscus *in illa infirmitate*, (*inquit S. Bonaventura*, *in Comment. Vitae Sanct. Franc.*) *tam gravi*, *quae omnem languorem conclusit*; *super nudam humum se totum nudatum deposuit*; *qualenus hora illa extrema*, *in qua poterat adhuc hostis irasci*, *nudus luctaretur cum nudo*. *Decubans*

(*a*) „ Nemo V. C. Adversario crimini tribuet, quod scientia careat eius rei, de qua nunc agitur; immo erit idcirco eius probitas magis spectata, et illustris. Sed quarum rerum imperiti nos, ac rudes sumus, in iis debemus eorum iudicio deferre plurimum, qui per partes, ac munia, quæ in republica sustinent, earum callidi sunt habendi. Quare quum VV. CC. *Anatomen* profitentes, *Romagniolius*, *Rossius*, *Zaccaglia*, ac *Paulius*, quos Episcopi quinque consuluerunt, inspecta cadaveris Asisinatis *pelvi*, de eius virili sexu sententiam tulerint, consurgendum non est adversus eorum iudicium, quos cadaverum cuiusque sexus, atque ætatis sectio de his erudivit. Sive enim cadaveris ossa magna sint, ac robusta, sive parva, ac debilia, tamen ossium eiusdem cadaveris intrinseca comparatio sexum prodit, et exercitatis in labore *Anatomes* viris illustrem facit. Eas comparationes intrinsecas accurate, ac, suppeditatis mensuris, veluti ob oculos constituitur in §. 445. *tomi* 1. *Operis* a *Sommeringio* sapientissime elucubrati, et ex Germanico in italum idioma traducti, hoc titulo: *Della fabrica del Corpo Umano Trattato tradotto dalla seconda edizione Tedesca dal Dottor Pietro Betti*. *Firenze*. *Nella Stamperia Piatti* 1818. Ibi autem in *Adnotatione* hæc habes: *Ripping*. Dissert. Animadversiones de Pelvi L. B. 1776. *distingue già la differenza*, *che passa fra il bacino virile*, *ed il muliebre* „.

sic in terra, et pulvere nudatus Athleta . . . tandem, completis in eo cunctis mysteriis orans et psallens Vir Beatus obdormivit in Domino. Ex Auctoribus tam Observantium, quam Conventualium constat, Vestem, qua indutum, seu involutum, Corpus S. P. N. Francisci defuncti, et sepultum, non fuisse panni lanæ, sed sericam et pretiosam. Quod ex Chronicis Ordinis refert sapientissimus Benedictus XIV. lib. 2. de Beatif. et Canon. Servor. Dei cap. 12. n. 10. dicens: *Nechon in Chronicis Ordinis S. Francisci Tom. 1. lib. 2. cap. 73. narratur, nobilem Romanam Matronam Jacobam de Septemsolis Divinitus admonitam de proximo obitu S. Francisci Assisium petiisse, et inter cetera secum portasse (tulisse) pro ejus funere VESTEM PRETIOSIOREM: EOQUE DEFUNCTO, CORPUS UNGUENTO inunxisse, et EA VESTE CONTEXISSE, QUAE USQUE ADHUC INTER CETERAS RELIQUIAS IN SACRARIO CONVENTUS ASSISIENSIS EJUSDEM SANCTI FRANCISCI ASSERVATUR*: Corpus S. Patriarchae cum Veste hac preciosa involutum, sepultum, et translatum ad S. Georgium probant Bollandiani ex ipsis RR. PP. Conventualibus: *R. P. Raymundus Missorius* (*ajunt fol.* 395. *pag.* 1. *n.* 405.) *Ordinis Minorum Conventualium Chronista, in sua Dissertatione MS. de incorruptione miraque Corporis S. Francisci positione scribit: PANNUM SEU VELUM ISTUD SACRI CADAVERIS, EX SERICO CONTEXTUM, AUREISQUE STELLULIS ACU PICTUM AB ILLUSTRI MATRONA JACOBA DE SEPTEMSOLIIS E ROMANA URBE allatum ad curandum Sancti funus; eoque Corpus involutum, ac primo sepultum fuisse*. Fol. 993. pag. 1. n. 394. Ex Rugilo: *Pari religione ibidem (in Basilica S. Francisci Assisiensi) servatur ejusdem (Sanc. Franc.) . . . . . . et SYNDON SERICA, QUA CORPUS EJUS INVOLUTUM ET TRANSLATUM EST AD S. GEORGIUM*. Hac Veste casu spoliatum et exutum fuisse, dicendum erit, quando transferendum erat ex S. Georgio ad Basilicam, cum ex iis Auctoribus et Chronicis citatis per Benedictum XIV Vestem hanc sericam et pretiosam servari in Sacrario ipsius Basilicæ et ibi magna Religione coli, constet. At mihi incredibile videtur, Corpus Sancti Francisci nondum Canonizati et statim post obitum Veste serica et pretiosa indutum fuisse; et post canonizationem, quando tam memorabili, et maxima pompa transferendum erat, Veste de lana humili et hispida fuisse vela-

tum . Et censeo , cum Cl. Auctore, *esse portenti simile Viro eximio ac Sancto qui Assisii sub Ara Basilicae maxima condi et aliis honoribus affici*, et Veste preciosa indui statim post mortem *meruit*, in die magnificæ exaltationis suæ, *vilem lacernam fuisse circumdatam*. Dicerem ergo, ex Frusto panni invento humili et vili non posse sumi argumentum ad probandam identitatem: sed potius ad eam dissuadendam; cum ex historiis notum sit Corpora Sanctorum in suis translationibus cooperta et induta fuisse Velis et Vestibus preciosioribus iis, quibus ante deposita fuerant. (*a*)

(*a*) „ Hoc agit V. C. Adversarius, ut demonstret, Iacobam „ Septemsoliam vestem parasse non minimi pretii, qua cada„ ver Francisci involveretur, eoque in amictu non solum „ delatum fuisse ad fanum D. Georgii, sed nullo non tem„ pore tectum mansisse. Sed Benedictus XIV ab ipso Adver„ sario hic allatus de veste illa esquisiti operis a Iacoba pa„ rata, quaquæ *contexisse* dicitur Francisci *corpus*, tradit: „ *Usque adhuc inter cæteras Reliquias in SACRARIO CON„ VENTUS Assisiensis eiusdem Sancti Francisci ASSERVA„ TUR*. Insuper in Assisinati illam sacrario servari, scri„ bunt *Bollandiani*, nixi *notitiis MSS.* quas Conv.ⁱ Patres „ cum illis amice communicaverant. Aiunt enim in *Comm.* „ *Præv. num.* 634. *In notitiis M. SS. Patrum Conventualium* „ *sæpe allegatis, at allegandis, dicitur Iacoba illa credi nupta* „ *fuisse nobili viro Sancio Frangipani etc. ac denique pretio„ sus pannus sacro Francisci cadaveri involvendo ab ea alla„ tus, ex perpetua traditione ibidem INTER SACRARII* „ *RELIQUIAS hactenus SERVARI*. Cur ergo mihi odiosus „ est, ac molestus de veste a Septimsolia parata, quasi ea „ nunc oporteat D. Francisci amictum esse cadaver? An utru„ bique esse poterat, in sacrario Basilicæ scilicet, et in lo„ culo, sanctissimis Patriarchæ Minorum artubus circum„ plicata?

„ Perperam ergo *Missorius* a Septimsolia allatum amictum „ impositum fuisse scribit sancto cadaveri, *eoque corpus in„ volutum etc. primo sepultum fuisse*. Credam, a Franciscali„ bus impetrasse Iacobam, ut in eo, quem ipsa paraverat, „ amictu ex æde Portiunculana deferretur sacrum cadaver „ ad Georgii fanum. Erat sane inconcinnæ rusticitatis, mu-

NUMMI

70. Quamvis nihil inventum esset ad improbandam identitatem, præter denarios, pecunias, seu Nummos; sufficiebant ii, Nummi, qui inventi sunt in Arca Saxea ad suaden-

---

„ nus nobilis matronæ, profectum a pietate in Franciscum,
„ omnino respuere, nec saltem ad breve tempus illo uti ad
„ eius membra velanda. Quod si Francisci cadaveri nullo
„ tempore ea vestis fuisset circumdata, haud sane illa mere-
„ batur *inter sacrarii reliquias*, ut aiunt *Bollandiani*, *serva-*
„ *ri*. Verumtamen, expleto hoc in Iacobam urbanitatis offi-
„ cio, ac priusquam in templo D. Georgii terræ mandaretur
„ Francisci cadaver, pomposa veste fuit exuendum, et, ut
„ decebat paupertatis amicum, crasso amictu, spretoque in-
„ duendum. Is enim non suæ solum vitæ, sed etiam funeri
„ suo sociam, ac comitem paupertatem præoptavit,

„ *Ed al suo corpo non volle altra bara*;

„ ut à *Dante Aligherio* verissime scriptum. Iam si Francisci as-
„ seclæ Francisci votis obsecundarunt, et paupertatem ei adama-
„ tam in eo sepeliendo violare non ausi arcam rudem e vulgari
„ saxo eius corpori tegmen dederunt, atque item eius capiti
„ saxum rude, asperumque subiecerunt quasi pulvinar; po-
„ tuerunt non ei rudem vestem, qua vivus delectabatur, im-
„ ponere? Velim legentes repetant *meam Demonstrationem*
„ *pag.* 80 §. 68, *et* 69 ut intelligant, quam præpostere Ad-
„ versarius agat, dum quædam recitat ex §. 68, non tamen
„ apponit, quæ §. 69 sequuntur, meumque sensum decla-
„ rant. Qua ratione dum sese gerit, dumque meam oratio-
„ nem decurtat, ac mediam secat, id elicit, me cum ipso
„ mirari, Francisco vilem lacernam fuisse circumdatam;
„ quum totius meæ orationis sensus sit, in cuiuslibet viri
„ eximii cadavere id monstri simile videri posse, non autem
„ in Francisco, qui, postquam se totum Christo, ac Chri-
„ stianæ severitati, addixit, sibi abiectissimas vestes optavit.
„ Doleo sane legentes falsa meorum sensuum expositione cir-
„ cumveniri, meque per ora hominum quasi stolidum, trun-
„ cumque traduci, perinde ac si meum propositum lædentia,
„ mihique adversantia constituam „.

dam, Ossa et Cineres in ipsa contentos non esse Reliquias S. P. N. Francisci. Quae conjunctio Francisci cum denariis? Quid Francisco horribilius, quam pecuniæ? (*a*) Quid Francisco

---

,, Quoniam hæc Adnotatio nos in sermonem de *Iacoba* ,, *Septemsolia*, benemerita de Francisco matrona, attraxit, ,, non ab re erit monere, non eam *Sancio*, ut *notitiæ Con*- ,, *ventualium MSS. a Bollandianis* allatæ, docebant, sed *Gra*- ,, *tiano Frangipanio*, seu *Frajapanio* olim connubii iure fuis- ,, se coniunctam. Id habeo ex documento, signato nota an- ,, ni MCCXVII, et quod *Muratorius* attexuit *Dissertationi* 10. ,, *Antiq. Ital. Med. Æv.* in quo *Iacoba* sic loquitur. *Ego qui*- ,, *dem Iacoba uxor quondam Domini GRATIANI Frangipa*- ,, *ni, mater, et tutrix Iohannis, et Gratiani filiorum meorum* ,, *etc. renuntio et refuto tibi Domino Sinibaldo, DOMINI HO*- ,, *NORII PAPÆ Camerario etc. omnem litem, et petitionem,* ,, *quam Domino Papæ feci, vel facere potui, ac possem, vi*- ,, *delicet, de toto debito, quod Dominus Gratianus vir meus* ,, *in Castro Nymphæ habuit*. Tempus, nomen Iacobæ, Pon- ,, tificatus Honorii III, quo vivo Franciscus decessit, non si- ,, nunt nos ambigere, Iacobam, nuptam uni ex Frangipaniis, ,, quæ vestem ad tegendum Francisci Cadaver attulit, fuisse ,, hanc Iacobam, quæ nuptui tradita *Gratiano*, quæque anno ,, MCCXVII hoc documento orba viro narratur, resque fi- ,, liorum gerit.

(*a*) ,, Immo nihil est oratione ista horribilius, quæ cum ,, Francisco, aut cum alio quovis Sanctorum heroum pecu- ,, nias condi, rem esse dicit horribilem. Usus ego *Passerii*, ,, ac *Lupii* ratiocinatione, aut exemplis pro axiomate statui, ,, *res conditas in sepulcris, quæque humanorum reliquias cor*- ,, *porum decorant, haud semper fuisse ex iis, quæ defuncti in* ,, *deliciis haberent, sed quæ potius ii ducerent expetenda, qui* ,, *munusculis vita functos afficerent*. Hæc *Demonstrat. pag.* ,, 56, *et seq.* At *pag.* 61. monui *non muneris semper causa* ,, *cum Christianorum exuviis contumulatas pecunias, verum id* ,, *aliquando factum, ut iis inspectis, deprehendere aliquid li*- ,, *ceret de tempore, quo ille cum pecuniis conditus mortalis* ,, *obierat*. Ibi nonnulla addidi de *inscriptionum exarandarum* ,, *adempta facultate ob trepida tempora, atque tumultus*; et ,, *dolendum tituli desiderium aliquando ex parte sarcire appo*-

amabilius, quam arctissima et summa paupertas? Quid expressius in sua Regula sectatoribus suis, quam, quod non reciperent denarios, nec pecuniam? Scio, olim *morem extitisse, ut in Imperatorum, ac Regum, Virorumque nobilitatis aut dignitatis merito præcellentium monumentis ingens auri, argentique copia, aut pretiosum quid simile una cum corporibus includeretur*, ut ait Paulus Aringus lib. 1. cap. 27. Romæ subterr. fol. 274. Ex ipso lib. 3. cap. 22. constat: *Innotuere inter perscrutandum Coemeteriales tumulos, antiqua ipsorum Imperatorum Numismata, quae in exteriori interdum sepulchrorum eorumdem ambitu, interjecto calcis glutino, affigi consueverant. Verum* (*ipse Auctor ubi prius*) *Christiani ipsius Christi exemplo, humilitatis, ac paupertatis studio addicti ab ipso Ecclesiæ nascentis exordio sepulchrales ritus apprime edocti, haud unquam in defunctorum sepulchris aurum, ac gemmas reponebant*. Ex quibus omnibus *dicerem Nummos inventos in Arca sub Ara Basilicæ maxima potius alicujus Imperatoris, Regis, aut Viri divitis et potentis exuvias illas esse*, quam humillimi et pauperrimi Francisci. Nullius virtutis Seraphici Patriarchæ simbola esse possunt hujusmodi monetæ, sive nummi. Nec alio meliori signo, uti possunt homines ad significandum alicujus avaritiam, aut inordinatum divitiarum amorem, quam denarios, nummos, et pecunias in ejus sepulchro cum cadavere sepeliendo. *(a)*

„ *sitos cadaveribus nummos*, constitui. Hæc a me constituta non „ evertere, et tamen contendere, nummos, et Francisci cada- „ ver componi, atque uno in loco morari non posse, (pace „ Viri Amplissimi dicam) hominis est verba verbis utcum- „ que cumulantis, sed controversiæ agendæ legitimam ratio- „ nem obliti.

(a) „ Loculis tamen Christianorum, eorumque non vul- „ garium hominum, sed aut Pontificum, aut Heroum, qui „ pro Christo vitam proiecerint, immissos nummos fuisse, „ vel ex uno *Boldetto* haustis exemplis, conficitur. Primum „ exemplum præbet Caii Pontificis detectum Romæ cadaver, „ Gregorio XV Ecclesiam regente. Illud prope tria numisma- „ ta Diocletiani imagine signata iacebant; *e due delle monete* „ *di Diocleziano* (ita *Boldettus* in Opere sæpius *cit. lib.* 1. *c.* „ 22.) *si conservano con alcune poche reliquie del santo nella*

71. Cl. Auctor hanc sociandi Corpus Sancti Francisci cum Nummis difficultatem absdubio cognovit; eamque ut salvaret *ipsos, aut ex devota oblatione, vel ad indicandum tempus, quo obierat, in ejus sepulchro nummos depositos fuisse*, *suspi-*

„ *Chiesa di S. Maria in Vallicella*. Alterum exemplum est „ Martyrum, in Æde Agrippæ, quæ nunc *S. Mariæ ad Martyres* dicitur, conditorum, quique sub altari illius templi „ præcipuo non exiguæ molis ara clauduntur. Quum Anno „ MDCLXXV novam elegantioris operis aram excitari placuisset, eruderato veteris altaris fundamento, *fu ritrovata una* „ *cassa di piombo con i Corpi de' SS. Rassio, ed Anastasio*, „ *ed altre Reliquie etc. Vi furono trovate sette ampolle di sangue, e tre monete di metallo antiche etc.* Quæ *Boldettus* habet *ibid. c.* 31. Denique *lib.* 2. *c.* 20 narrat de Ursula, eiusque sociis in agro, qui olim extra Coloniam porrigebatur, „ sepulturæ datis, subditque: *a luogo a luogo infra i corpi* „ *stessi si trovano vasi di vetro, e di terra cotta col sangue* „ *etc. anche gli strumenti, che servirono al glorioso loro martirio, e qualche moneta cogl' impronti di Domiziano Augusto, e di Marco Aurelio Antonino.*

„ Operæ pretium est, sed tamen iniucundum, et cum „ animi dolore coniunctum videre, ut æstuet, sudet, et modo huc, modo illuc Adversarius excurrat, ut ne fateatur, „ Asisinates exuvias iure a nobis Francisco adscribi; simulque animadvertenda est inconstantia illius iudicii, quum, „ remoto Francisco, quærit, quis homo ille fuerit, cuius cadaver in Asisinati hypogæo conditum. *Dicerem etc.* hic ait, „ *alicuius Imperatoris, Regis, aut viri divitis, et potentis exuvias illas esse*. At §. 62. *huius Opusc. in fin.* de regibus nihil, nihil de imperatoribus suspicabatur, sed de aliquo perduellium in Pontifices populorum duce movebat aliquid. „ Scribebat enim: *Et quis dubitare non poterit, an illa nefanda perversorum suggestio etc. intentaverit contra cadaver* „ *illius Sancti etc. et, sublato illius corpore, aliud* (supple: „ *subiecerit*) *alicuius ex illis Primoribus, quorum impulsu rebellaverant?* Nuper vero nonne expendimus eam Adversarii „ sententiam, expressam §. 68. *huius Opusc.* de qua conqueri „ satis, ac vociferari non possumus: *Censerem ex brevitate,* „ *ac tenuitate ossium in loco, et urna saxea inventorum sub*

cari posse, *dicit. fol.* 61. (*a*) Sed, quæ in translatione S. P. Francisci occurrerunt circumstantiae, et recognitio Nummorum inventorum facta a viris eruditis non permittunt suspicari ex ulla illarum causa depositos fuisse in sepulchro S. Francisci. Nam nec Arca, in qua custodiebatur Sacrum Corpus, aperta fuit, quando pervenit ad Basilicam, nec tumultus et terribilis confusio, quae accidit in translatione permiserunt devotas oblationes fieri. (*b*) Et de Nummis, licet negari non possit,

---

„ *altari Assisinatis Basilicæ*, *non posse certe*, *ac firmiter sintne* „ *hominis adulti*, *mediæ ætatis*, *et mediocris staturæ*, *an vero mulieris decidi?* Quid facias homini, tam exulçerati in „ nos, ac causam nostram animi, ut reliquias humani cor„ poris, inventas sub ara maxima templi Christiani, ad exci„ piendas Francisci exuvias a fundamentis extructi, atque in„ super in loco post aræ edificationem nunquam certe atten„ tato, et in quo Francisci corpus quiescere traditio, Ponti„ fices, ac luminarium honor ostendunt; quid, inquam, ei „ facias, qui ibi inventas reliquias alicui factioso potius, aut „ profligati pudoris mulierculæ, quam Patriarchæ Francisca„ lium sanctissimo tributas velit?

(*a*) „ *Devotam oblationem* pro *pia oblatione* nullibi dixi, „ nec facile dicam; et eo in sensu utentes loquutione *obla*„ *tionis devotæ* devoveo „.

(*b*) „ Nummi (idem de annulo, ac monilibus cum sacro „ cadavere repertis putandum est) congeri ad illud potuerunt „ vel quum iacuit in Æde Portiunculana, ad quam nocte illa „ ipsa, qua Franciscus decessit, maximos hominum concur„ sus factos esse probavimus *Demonstrat. pag.* 4. *et seqq.*; vel „ postero die noctis illius, quum pervenit cadaver ad fanum „ D. Georgii, quumque iusta, et solemnia sanctissimo exuvio „ soluta sunt, *ibid. pag.* 7. Quæ quidem munera, si eidem „ accessere, quum adhuc in arca lignea iaceret, deinde cum „ cadavere in arcam saxeam traduci oportuit. Præterea donis „ honestari potuerunt Francisci reliquiæ, posquam ille Divis „ additus est a Gregorio, qui, ut crebro ex *Stadensi* inculca„ vimus, tunc *sanctum corpus levavit de tumbu*. Arcam, com„ plectentem Francisci exuvias, a Gregorio constitutam fuisse „ excelso in loco, et omnibus pervio, docent, quæ fuse di„ sputavi ad §. 25. *huius Opusculi*. Eo quidem tempo-

antiquitus interdum imperatorum Numismata sepulchris recondita fuisse; eorum videlicet sub quibus eorumdem (Martyrum) aut mors, aut certe martyrium obvenerat, ut ait Aringus in primo loco citato: tamen *ex iis Monetis*, *aut Nummis*, *qui inventi sunt nec dies*, *nec tempus mortis illius*, *cujus Ossa ibi sunt cognosci haud possunt*. (*a*) Sed exscribere convenit,

---

„ re, ne aliquid demeretur furto e Francisci reliquiis, solo „ eductis, et ad quas licebat accedere, additum arcæ puto ferreorum clathrorum, ac laminarum munimen. (Confer „ *Demonstrat. pag.* 78.) Sed tamen nihil eorum donariorum, „ quæ Francisci corpori iniecta sunt, ea mole constat, ut ne„ quiverit clathrorum foramina permeare. Quumque post in„ dultos Francisco Cælitum honores, eius reliquiæ in templi „ D. Georgii loco pervio iacuerint integro ferme biennio; quan„ ta, ac quam diuturna donorum inferendorum opportunitas! „ Denique quum reliquiæ Francisci abstractæ sunt e D. Geor„ gii fano, ut in Basilicam traducerentur, potuerunt mune„ ribus decorari. Quænam illæ loricatæ cohortes, ac telis in„ structæ, quæ arcam onustam sanctis exuviis eo tempore „ circumsteterunt? Homines tibi fingis ex inculta aliqua bar„ baria, et pietatis in Franciscum nescia? Sed illi ad unum „ omnes Asisinates cives splendidissimi, non ab ulla re ma„ gis, quam ab obsequio, ac studio in Franciscum nobilita„ ti, quique non alio consilio in armis tunc sese ostentabant, „ nisi ut Francisci corpus tuerentur, et externorum manus ab „ eo repellerent. Rem incredibilem dicas, ab aliquo ex iis, „ qui feretrum suo stipatu concluserant, civibus Asisinatibus „ longe pientissimis, affectas donis fuisse sacras exuvias; aut „ porrecta ab aliis munuscula accepisse illos, in arcamque „ coniecisse? Quum vero tot opportunitates fuerint nummos, „ monilia, annulum ad Francisci corpus iaciendi; quis non „ miretur, V. C. Adversario, ingenii acumine præpollenti, „ nullum aditum eorum inferendorum ostendi? „

(*a*) „ Nimium præsidii atque emolumenti a nummis cum „ cadaveribus repertis optat sibi Adversarius, quum optat *diem*, „ quo obierit cum pecuniis contumulatus homo vel mulier, „ ex inspectione nummorum deprehendi. Quia enim horum „ usus non unius diei est, sed annorum plurium; numquam „ licebit obitum eius viri, aut mulieris intra tam angustos

quod Viri eruditi de iis Nummis tulere judicium, ut ad fol. 61. n. 48. Positionis continetur. *Le tre Monete (dixerunt sapientissimi Vermigliolius ac Frondinius) esaminate (quibus deinde octo alii nummi accesserunt, de quibus idem tulere judicium) si sono riconosciute essere d'argento, e sono tre dei così detti Bolognini d'argento delle Zecche urbiche italiche, ch'ebbero corso anche in questi paesi dal Secolo Undecimo al Decimoquinto. La densa patina verde, che le ha ricoperte, non permette distinguerne la Zecca, leggerne le iscrizioni, e riconoscerne i tipi; ma egli è certo, che sarebbe inutile ivi ricercarne l'epoche in dettaglio, giacchè monete di questa qualità e di queste fabriche non contengono nè epoche, nè nomi di principi (aliena Verba refero) giacchè sono monete autonome (id est ab Urbibus cusae, quae Autonomiam adeptae) e di epoche repubblicane per le Città di Italia etc. Che poi le indicate monete siansi trovate nell'Urna, che noi jeri abbiamo creduto aver servito anche ad uso pagano (quam sententiam superius expendimus) non possono generare alcuna difficoltà onde esser certi (forte legendum: Onde non esser certi) che le spoglie mortali ivi rinvenute siano d'un Cristiano, poichè le monete stesse sono interamente d'epoche cristiane etc.*

72. Ex hoc Peritorum judicio constare, mihi videtur, Nummos inventos esse de illorum classe qui percussi in Zeccis Urbium Italiæ, utebantur a saeculo Undecimo usque ad Decimum quintum. *At non constat, cunctos Nummos inventos percussos fuisse ante obitum D. Francisci*, (*a*) nec constat quod

---

„ temporis fines concludere, ut dies obitus ex nummis discatur.
„ Non hoc tamen deterruit veteres, quominus cum spoliis vita functorum pecunias obruerent, præsertim quum exarandi tituli facultas abesset; putaruntque satis utilitatis a nummis duci, si, non arcte, sed tamen aliqua ratione subducto calculo, liceret ex iis deprehendere aliquid de ætate viri, aut mulieris consepultæ.

(*a*) „ Viri Amplissimi in nummaria supellectile ætatum omnium versanda a pluribus annis intenti, *Carolus Fea, et Alexander Viscontius* eximent adversario scrupulum, qui illum sollicitum habet; et ea, qua eminent in cœtu litteratorum, eruditione docebunt, nummos Asisinati cadaveri adiacentes „ *Lucæ* fuisse percussos *post annum a Christo MCLXXI*, *nec*

iis Nummis uterentur Assisiates tempore obitus Sancti Viri? Hi Nummi, seu Monetæ sunt Oligarchici seu republicani. A sæculo Undecimo ad Decimum Quintum, fuerunt in Italia multi status republicani: multae Civitates rebellarunt se contra legitimas Potestates et Principes et stabilierunt Oligarchiam. Ante dimidium sæculi quarti decimi Perusini et Assisiates rebellarunt se contra Summum Pontificem; sed victi fuerunt a Cardinali Ægidio Albernotio: ad ultimum ipsius sæculi, et initium Decimiquinti, *Universitates Civitatum Perusinae, Assisinatis, Bastita, terrae ac Castra Spelli, et aliae, insurrexere iterum contra Papam et Ecclesiam Romanam: in vilipendium et contemptum Pontificis et S. R. E. delerunt ignominiose arma et insignia Pontificum et ipsius S. R. E. de frontespiciis et Palaciis suis. Et invalescente praefatorum sceleratorum*

„ *certe serius anno MCCVIII.* Quibus e documentis demonstrationem suam tam accuratam extuderint, patebit commentationem percurrenti, cui Critici certissimi suum de his nummis iudicium consignavere. Extat in *Additam. ad Append. Documentor. sive Novo Summ. Num. 6. Lit. B.* Desinat ergo Adversarius illud nobis exprobare: *Non constat cunctos nummos inventos percussos fuisse ante obitum D. Francisci.* Quum enim omnes eiusdem ætatis, officinæ, structuræ, atque artificii sint, ut viderunt etiam VV. CC. *Vermigliolius ac Frondinius*, qui quod ærugine operfos intuiti sunt, cætera nequiverunt satis presse definire; quumque non serius anno MCCVIII conditi dignoscantur; et de Francisco constet, evolasse illum e corpore anno MCCXXVI; nemo iam negaverit, omnes sacro cadaveri appositos nummos ante obitum D. Francisci fuisse percussos.

„ Quamquam in hoc ipsa demonstratione exigenda Adversarius nimio nos onere prægravavit. Iure quidem, et non inhumane poposcisset demonstrari sibi, conditos fuisse haud serius anno MCCXXX, quum sacrum exuvium in Basilica quievit. Sed dum poposcit ostendi, haud ætatis serioris esse anno MCCXXVI, ius suum prætegressus fuit, et severitatem plus æquo protraxit. Verumtamen insperatum se bonum nobis ex erudita, ac nupera inspectione eorum numorum effudit; ut nimirum possemus, plus æquo petenti plus ipsa petione persolvere „.

suggestione nefaria tam Perusinae et Assisinatis Civitatum, quam terrarum Bastiae, Castrorum et locorum hujusmodi, Universitates, ac singulares eorumdem Personae animo perstiterunt in rebellione damnabiliter indurato, fuerunt declarati conspiratores, rebelles, rei laesae majestatis, excommunicati, et anathematizati, ut constat ex Bulla Bonifacii IX jam citata. Stabilierunt gubernium republicanum, et sicut ignominiose eripuerunt ex Palaciis insignia Pontificuum et S. R. E. ita et Nummos et monetas insignibus, imaginibus, et inscriptionibus Papalibus, et Ecclesiasticis eos abjecisse et conculcasse absdubio credibile fit, utentes tunc temporis solum Nummis et Monetis Oligarghicis ab ipsis Perusii aut Assisii cusis, vel Bononiae, quae etiam rebellaverat se eodem sæculo fraudibus et impulsu Barnabonis, qua de causa forte vocabantur Bolognini.

73. Nescio, an temeritatis nota culpandus essem, si dicerem; ex iis inferri posse, Civitatem Assisiensem, ejusque singulares personas republicanas fuisse, quando Cadaver, quod inventum est in arca saxea sub ara maxima Basilicæ, in Ossa et Cineres, resolutum, in ipsa cum nummis republicanis conditum fuit. Nam si tunc temporis Assisienses et Civitas erant subjectæ Summo Pontifici et Ecclesiæ Romanæ, nummi contumulati cum cadavere invento, ut, illis inspectis, deprehendere liceret aliquid de tempore, quo ille cum dictis nummis conditus obierat, non republicani, sed pontificii et Ecclesiastici fuissent, et insignis, et immagine Pontificis, tunc regnantis, constarent omnes, necnonque et inscriptione; cum ad hoc demonstrandum deserviant monetæ et nummi: et ideo Christus Dominus, quando Pharisæi ostenderunt *Numisma census, et obtulerunt denarium: dixit illis? Cujus est Imago hæc, et superscriptio?* At inutile esse, in nummis et monetis inventis, de quibus agitur, quærere epocham, inscriptionem, aut nomen Principis. Viri eruditi Vermigliolius, ac Frondinius declararunt, *quia sunt monetæ autonomæ epochæ republicanæ Civitatum Italiæ.* Universitas ergo Civitatis Assisiensis et singulares ipsius personæ republicanæ erant, quando cadaver, cujus Ossa inventa sunt cum monetis republicanis, conditum fuit in arca saxea, si non fallor: quando S. P. N. Franciscus excessit e vita, et quando Corpus ejus ad Basilicam translatum fuit, Civitas Assisiensis non republicana, sed Summis Pontificibus et S. R. E. subjecta, quorum nummi et monetæ sunt semper imagine, et superscriptione ipsorum, ac epocha signa-

tæ: censerem ergo, monetas et nummos, de quibus sermo est, fuisse potius conditos in illa arca saxea cum cadavere ad significandum illum, cujus cadaver erat, fuisse adjectum factioni, et parti republicanæ, quam ad indicandum tempus obitus S. P. N. Francisci. (*a*)

(*a*) ,, Iudicium, quod de nostris nummis tulerant, inspecta ,, tantum eorum mole, *Vermigliolius*, atque *Frondinius*, id ,, habebat: *Sono monete autonome, e di epoche republicane* ,, *per le città d' Italia*. Detracta autem innata nummis crusta, ,, deprehenderunt nuper *Viscontius*, ac *Fea*, cusos esse Lu- ,, cæ, nomenque, immo fortassis et *monogramma* præferre ,, *Einrici Imperatoris*. Iam ergo confidere licet, Adversarium ,, remissurum aliquanto de iracundia, qua fertur in Asisina- ,, tes eius ætatis, qua sepulcro mandatum est cadaver, de ,, quo disceptamus. Nequissimos mortalium, et in Romano- ,, rum Pontificem rebelles putabat ea tempestate, qua cadaver ,, obtexerant tumulo, ea impulsus causa, quod liberarum ci- ,, vitatum uterentur nummis. Pronunciarant enim *Frondinius*, ,, ac *Vermigliolius* illa tantum: *sono monete autonome, e di* ,, *epoche republicane per le città d' Italia*. At eos, qui cada- ,, ver illud sepulcro mandarunt, non abhoruisse ab unius re- ,, gimine, fidem facit, oris nostrorum nummorum *Imperatoris* ,, *Henrici* nomen adscriptum.

,, Sed tamen abiicendus est Adversario, et a se arcen- ,, dus error, quo imbutus putat, ex pecuniis quæ aliqua ,, ætate in urbibus Italiæ tererentur usu, dignosci posse, ,, quod regimen illæ probarent, ac cui subessent. Tam ,, alte insedit Viro cæteroquin docto inconsulta huiusmodi opi- ,, nio, ut arbitretur, non aliis nummis Asisinates uti potuisse, ,, quo tempore cadaver sanctum sepultura affecerunt, nisi ,, Pontificum Romanorum prelo percussis, siquidem eo tem- ,, pore in Romanorum Pontificum fide, ac potestate mane- ,, rent. At vero qui Italicas antiquitates calleat pro certo ha- ,, bebit, nullum fuisse pecuniæ genus aut in ipsa Italia, aut ,, in Anglia, Germania, Gallia cusum, quod apud Italos per ,, ea tempora non circumferretur, quoque Itali non in emen- ,, do, vendundoque uteretur. Certe promiscua, omniumque ,, gentium pecunia usos constat ipsos Romanos Pontifices Gre- ,, gorium IX, atque Innocentium IV, qui paulo post deces-

74. *In puellarum sepulchris, earum quandoque discriminalia et iocularia quædam his similia, quæ illis dum viverent, in*

„ sum Francisci gubernaculis Ecclesiæ admoti sunt. Id licet „ ex legitimis monumentis intelligere, quæ sparsim edita a „ *Muratorio* in *Dissertationibus* 12., *et* 28. *Antiq. Ital. Med.* „ *Æv.* in hanc rem colligemus. Deprompta autem sunt omnia „ ex *Cenci Camerarii* satis noto *Regesto*. Anno MCCXXXII, „ *Iohannes de Columna Cardinalis* fatetur sibi solutas *a te* „ (verba documenti sunt) *Caponigro Provenzano Mercatore* „ *Senensi, socio Bobonis Ioannis Bobonis Camsoris Domini* „ *Papæ, solvente vice, et NOMINE DOMNI GREGORII* „ *PAPÆ IX, septuaginta marcas bonorum, novorum, et le-* „ *galium STERLINGIORUM*; qui numi Gallis, Britannis- „ que usui erant. Item *et viginti uncias boni, et legalis auri* „ *TARENORUM REGNI SICILIÆ ad pondus Romanum*. „ Item *et ducentas et viginti libras bonorum PROVENIEN-* „ *SIUM* Senatus. Nummos autem ita appellatos liquet ab ur- „ be Galliæ *Provino*, quæ ob nundinas olim ibi frequentissi- „ mas magni nominis erat, quæque prima illud pecuniæ „ genus feriit.

„ Eodem anno MCCXXXII idem *Columna Cardinalis* „ alio penes Cencium diplomate fatetur *nobis plane, et inte-* „ *gre satisfactum a te Caponigro de Senis NOMINE DOMI-* „ *NI PAPÆ* (Gregorii IX) *et Romanæ Ecclesiæ persolven-* „ *te centum, et octo UNCIAS AURI REGIS, et dimidiam* „ *ad pondus Romanum*. Infra autem mentio est *Proveniensium*, „ de quibus actum in diplomate superiori.

„ Rursum eodem anno MCCXXXII *Gregorius IX*, ab „ *Oddone de Columna* emit *totam, et integram* eius *par-* „ *tem Roccæ, et Castri Paliani, et Roccæ, et Castri Serro-* „ *nis etc. Pro qua venditione etc.* fatetur *Oddo* se *habuisse*, „ *et recepisse etc. quadraginta LIBRAS bonorum denariorum* „ *SENATUS*.

„ Anno MCCXXXIV *Gregorius IX* emit *Castrum mi-* „ *randæ*. Qui eo potiebantur, *confitemur*, inquiunt, *nos no-* „ *mine pretii recepisse a vobis Domino Alatrino, solvente pro* „ *ipsa Ecclesia Romana, sex millia LIBRARUM LUCEN-* „ *SIUM*.

delitiis fuerant, *servanda inferebantur*; *et hæc quidem superadditis etiam numismatibus semel*, *atque iterum intra coemeteriorum sepulchra inventa sunt*: ait Arrighus lib. 2. cap. 22. Rom.

„ Gregorio IX. successor est datus Cælestinus IV, cuius „ pontificatus quum intra dies paucos exactus sit, nihil in „ promptu est addere de illius contractibus, pecuniaque in „ illis adhibita.

„ At, Innocentio IV ad supremam deinde sedem evecto, annoque decurrente MCCXLVII, actum video de quodam censu, quem Romanæ Ecclesiæ debebat *Raymundus* „ *Petri*, *Dominus Castri de Agantico Magalonensis Diæcesis.* „ Agebat autem Pontificis in hoc negotio partes *Frater Blancus de Ordine Fratrum Minorum*, *Nuntius Domini Papæ* „ *pro Ecclesia Romana*, petebatque a Raymundo *annuum censum trium MARABUTINORUM ANFUSINOAUM*; quam „ pecuniam apud Hispanos iis temporibus fuisse usurpatam, „ novit profecto Adversarius, ad patrias regiones pertinentium „ rerum scientia instructissimus. Nec abnuit Raymundus tandem „ de petito censu; ut habet documentum a *Cincio* servatum.

„ Idem Innocentius, tradidit anno MCCLIII *Episcopo* „ *Castrensi etc. Castrum de Arsa cum Rocca etc. Feudi no-* „ *mine perpetuo possidendum*; ea tamen lege, ut Episcopus „ quotannis penderet censum Romanæ Ecclesiæ *duorum AUGUSTARIORUM AURI*, *vel viginti SOLIDORUM SENATUS*. Quid autem Augustarii; vel Augustales nummi? Non „ aliud nisi nummi percussi a Friderico II, ut ex *Ioanne Villanio Muratorius* hausit.

„ Circa XII sæculi exitum, ac XIII initia compactus est „ *Liber censuum Romanæ Ecclesiæ*, non uni certe eius *Camerario* debitus, sed variis additamentis locupletatus. Ibi „ primum de censibus agitur, quos ab ipsa urbe Roma Pontifex percipiebat, atque ita expressum:

„ *In Civitate Romana*: *Ecclesia Sancti Aegidii juxta portam auream*, *unam unciam MALEQUINORUM* (quod numi genus italicumne, an arabicum sit, difficile est nosse) „ *singulis annis etc.*

„ *Ecclesia Sancti Michaelis iuxta Palatiolum duos solidos* „ *LUCENSIS MONETÆ etc.*

„ *Quicumque tenebant Turrim*, *quæ est in capite Pontis*

subt. Nec mihi difficultas est quod aliqua ad mundum muliebrem pertinentia inferantur in sepulchris Virorum Sanctorum, vel ex devotione, et pietate, vel alia de justa causa: sed *cum*

„ *Iudæorum, secundum antiquitatem UNUM MARABOTINUM solvebant Ecclesiæ Romanæ.*

„ *Ecclesia Sancti Abba Ciri UNUM MARABOTINUM.*

„ Ex his quæ attulimus duo sunt, quæ non invita, ac coacta, sed sponte fluunt. Primum quidem multa pecuniarum genera per Italiam sæculo XIII fuisse circumlata, et in contractibus adhibita. Deinde, ipsos Romanos Pontifices non habuisse pecuniæ genus, quod aliis pensitare solerent, aut sibi pendi vellent, sed usos esse in dando, atque accipiendo pecuniis urbium, ac regnorum quorumlibet; ne exceptis quidem nummis Romani Senatus, quocum plerumque dissidebant, ac Friderici II, de Ecclesia tam male promeriti. Ea quoad pecunias ratione si gerebant se Pontifices, sique omnes nullo discrimine habebant, numquid alia via incederent eis vel addictissimi populi? Quidquid ergo nummorum cum Asisinati cadavere conditum sit, non illinc colligere licet, quo sensu in Romanos Pontifices ille fuerit, cuius in Asisinati Basilica reliquiæ conduntur, nec qua essent in eosdem Pontifices fide, qui cadaver sepulcro mandarunt. Attamen Adversario, Viro felici, beatoque, suffecerant nummuli, ut funerati hominis, ac funerantium consilia, mores, cogitationesque, in cordis intimo recessu latentes, ad liquidum cerneret.

„ Miretur fortasse aliquis (Adversarius certe miratur) post ævi illius documenta percursa numquam nobis mentionem occurrisse nummorum, qui a Pontificibus Romanis editi. At enim constat multis ante obitum Francisci sæculis ius exercuisse Pontifices nomine suo signandæ, ac feriendæ pecuniæ. *Garampius* quidem *Cardinalis*, harum rerum optimus disceptator, *de num. Argent. Bened. III cap.* 5. *num.* 2. *Quinquaginta circiter, inquit, eorum* (Pontificum) *denarii ab octavo ad undecimum sæculum percussi hactenus lucem viderunt; duodecim alios hactenus ignotos præsenti Dissertatione nos primum evulgamus.* Sed licet duo, et sexaginta Romanorum Pontificum nummi partim in *Garampii* manus inciderint, partim eius notitiam non subterfugerint, alii etiam

arca saxea semper clausa supponatur, quandonam, et quomodo fieri potuerit, dubium est. (*a*)

ANNULUS.

75. Annulus summæ, aut maximæ, authoritatis insigne fuit apud gentes quam plurimas ex historiis prophanis et divinis. Alexandrum Magnum credidisse annulum suum Perdiccae refert Quintus Curtius, et ex hoc, inquit, censuerunt, successorem suum eum designasse. Populus ita loquitur apud Aristophanem: redde mihi annulum: neque amplius quæsturam mihi geres: Pharao suum annulum dedit Josepho, ut in Ægypto imperaret, et omnes obedirent imperio ejus. Idem fecit Assuerus prius cum Aman, et postea cum Mardochæo. Episcopis in sua consacratione traditur annulus in signum desponsationis suæ cum sua Ecclesia, et insigne potestatis spiritualis quæ eis confertur. In sepulchris christianorum, et Episcoporum Sanctorum inventos esse annulos, affirmat Aringhus (lib. 5. cap. 27. citatis). *Christiani, ipsius Christi exemplo, humilitatis, ac paupertatis studio adducti, ab ipso Ecclesiæ nascentis exordio sepulchrales ritus apprime edocta, haud inquam in defunctorum sepulchris aurum, aut gemmas reponebant:*

„ adiungendi fortasse sint, ut eorum usque ad sæculum XI „ series expleatur; fatendum est tamen de iis in contractibus „ haud mentionem inferri, et eorum miram esse penuriam. „ Quod accidit fortasse ea de causa, quod quum Romæ per „ ea tempora non destiterit Senatus nummos edere, supervaca- „ neum Romani Pontifices ducerent suorum magnam copiam „ condere; ideoque neque in contractus deduci, neque per- „ venire ad multos quiverint. Suspicari etiam possis, quum „ multi Romæ, atque in circumsitis provinciis essent erga Ro- „ manos Pontifices ævo illo male animati, eisque parere de- „ trectarent, fuisse, qui nummos a Pontificibus percussos, do- „ cumenta eorum imperii, in vasa conflari, aliasve pecunias „ curarent. Certe Romanorum Pontificum pecuniis nunquam „ videntur ullæ satis instructæ fuisse regiones.

(*a*) Quot opportunitates adfuerint quæcumque munera „ statuendi, aut iaciendi ad corpus Francisci, aperui paulo „ ante *ad §. 71 huius Opusc.*

nisi forte aliquando contingeret, ut vestes quibus corpora obtegebantur ex auro contextæ forent, vel CERTE AUREUS ANNULUS, QUEM QUIS, DIGITO PRÆFERENS, IN SEPULCHRO APPONEBATUR. Et cap.25. refert, Sancti Birini Episcopi Corpus inventum fuisse in sepulchro apposita pectori cruce cum calice, annulo quoque Episcopali exornatum. Idem affirmat de B. Arnulpho Suessionensi Episcopo.

76. Verum quidem. At ex annulo solo in uno sepulchro invento, an ossa in ipso sepulchro existentia sint propria alicuius Imperatoris, Regis, Ducis, Episcopi, aut alicujus Sancti Viri, certo et firmiter discerni nequit, nisi in ipso sepulchro interius, sive exterius, sit aliquod signum, per quod de hominis ibi depositi conditione consistet, et de personæ identitate. Cl. auctor absdubio cognovit, rem difficilem esse nummos, monilia muliebria, annulumque divinitatis prophanæ ornatum imagine cum Ossibus S. P. N. Francisci in eadam arca concordare, et ingeniosissime confugit ad pietatem et devotionem: *in Sanctum heroem* (*ait fol.* 59.) *pietas profecto suasit alicui, ut annulum sibi detraheret, eoque munere testimonium suæ in illum observantiæ promeret . . . Potuit igitur christianus homo, vel mulier, gestare annulum Palladis Nicephoræ signatum imagine. Potuit illum ad Sancti Viri Corpus deponere, ac cogitare tantum de precio gemmæ, quam dono dabat.* (*a*) Sed et alia multa, et majoris momenti et conside-

---

(*a*) Non infeliciter hoc loco Adversarius Nicomachum il-
„ lum æmulatur, *qui multas gemmas habuisse traditur, sed*
„ *nulla peritia electas*, ut scripsit *Plinius lib.* 32. *c.* 1. Disserit
„ enim fuse de annulis, eosque apud ethnicos, ac Christianos
„ auctoritatis fuisse docet insigne. Sed tum ista placent, quum
„ ponuntur in loco. Nam sexcenta scriptorum testimonia, qui
„ de annulis egerint, uno spiritu recitare, docere etiam aliquam
„ aliquando illis potestatem significari, perfacile est homini,
„ qui bibliotheca non careat, et apud imperitos eruditionis
„ famam captet. Verumtamen, ut non inutili sermone nos
„ moraretur Adversarius, oportebat illum ostendere, non po-
„ tuisse ad Asisinates reliquias annulum statui nisi ut aucto-
„ ritatis insigne. Quum enim Francisco ius annuli deferendi
„ non fuerit; nec umquam potestatem suam in ordinem a se
„ conditum fecerit annuli ornamento augustiorem; nequirent

rationis potuerunt facere; quare non fecerunt? Si tempus et opportunitas adfuerunt pietati et devotioni; quomodo non fuit, nec tempus, nec opportunitas ad ponendum aliquod symbolum, aut hieroglyphicum, ex quo posset inferri, ossa ibi condita esse exuvias Corporis S. P. Francisci? Potuerunt astutia, eo cautio communire arcam illam saxeam clathris ferreis, et

---

,, profecto Francisco tribui Asisinates exuviæ, si, tantum ut
,, dignitatis nota, annulus illis potuisset adiungi.

,, At vero, si adiunctus esset ut dignitatis indicium, in-
,, serendus erat annulus cadaveris digito. In illo enim gestant
,, quicumque dignitatem annulo testatam volunt. Contra au-
,, tem in cadavere Asisinati apparuit annulus *fra i due pie-*
,, *di*; ut testatur faber cæmentarius *Cæsar Marianus*, qui de-
,, tegendo cadaveri allaboravit, *Demonstrationis Summ. num.* 6.
,, *Litt. D.* Viri pariter Antiquitatum Periti *Avendo* (inquiunt
,, *eod. Summ. num* 7. *Litt. Q.*) *noi veduto jeri il detto anello*
,, *all' estremità dell' urna, e dopo i piedi etc.* Ad cuius vero pe-
,, des ut dignitatis insigne, annulus iacitur? Nonne, quoties
,, per illum curæ est dignitatem prodere, manus digito apta-
,, tur?

,, Et quoniam humani corporis reliquiæ, cui altare fuerit
,, impositum, ut de Asisinatibus contingit, herois Sancti re-
,, liquiæ censendæ sunt; quonam alio studio ad eius pedes
,, annulum statutum dicas, nisi studio, atque impulsu pieta-
,, tis; quod et ego sensi, et ante me senserunt (*Summ. loc.*
,, *cit.*) Viri præstantissimo ingenio, et doctrina clari, *Vermi-*
,, *gliolius*, atque *Frondinius*? Pios enim homines ad cineres
,, Divorum

Ire pudet vacuos devoti muneris . . . . .

,, ut verbis utar *D. Paulini Nolani Natal.* 12. Et ea quidem
,, in Divos liberalitas exercebatur in primis, quo tempore Fran-
,, ciscus obiit. Nisi enim pietas multum auri, argentique eo
,, tempore a Christianis elicuisset; nisi pretiosæ rei cuiuslibet
,, pro Divorum cultu iacturam libenter tulissent; quomodo
,, Franciscalium Ordo pauperrimus intra paucos annos Basili-
,, licam, vere ita appellandam, quia vere regium opus, extu-
,, lisset? ,,

non potuerunt in ipsis ferreis clatrhis imprimere tres litteras, nempe C. S. F. quæ ad minimum illam arcam esse Corporis Sancti Francisci, indicarent? (*a*) Laudo quidem cl. auctoris ingeniosam subtilitatem, sed venia ipsius dicerem, *Nummos, grana electri et ebeni, annulumque res ambiguas esse et indifferentes*, quæ in sepulchris ab aliis rebus adjunctis determinantur ad significandum vel res prophanas, vel sacras. Si enim in sepulchro inveniatur cum annulo, vel crux, vel aliquod aliud signum ex illis, quæ a Sacra Ritum Congregatione cognoscuntur ut certa indicia Sanctitatis, et nummi, et annulus, et grana electri et ebeni atribui poterunt devotioni et pietati. At in arca saxea nec est subscriptio, nec titulus, nec Crux Christi, nec signum aliquod vel pietatem, vel devotionem, nec virtutem, nec sanctitatem sapiat; dicerem, ergo,

---

(*a*) ,, Clathros circumdatos arcæ putamus in templo D. ,, Georgii, quum Gregorius IX Franciscum in Divis habendum ,, sanxit; quumque, *sancto corpore*, ut *Stadensis* habet, *le*- ,, *vato de tumba*, illud opus fuit communire, ne suppilaret ,, aliquis ex arca reliquias. Enimvero non parvo tempore per- ,, fici potuit illa munitio. Sed ad eam perficiendam tunc sa- ,, tis otii. De inscriptione vero lentum sane negotium, nec ,, *tribus litteris*, ut *ad* §. *huius Opusc.* 65. ostendimus, con- ,, ficiendum. Insuper, quod pariter docuimus, in fano D. Geor- ,, gii haud insculpi titulum oportuit, quum essent deinde Fran- ,, cisci exuviæ in Basilicam transferendæ, et in arcam operis ,, elegantioris tunc pariter traducendæ, ne deesset mortali spo- ,, lio Francisci honor ille ab arcæ artificio, quo iisdem tem- ,, poribus DD. Dominicus, atque Antonius affecti sunt. Quo ,, autem iure V. C. Adversarius hæc cum oblatione munerum ,, conferenda suscepit, quasi tantumdem temporis quæsierit ,, oblatio, seu potius iniectio munusculorum, et tituli inscul- ,, pendi labor; ac quasi in fano D. Georgii oportuerit titulum ,, arcæ insculpi, ut in illo fano oportuit arcam clathris con- ,, cludi? Hæc discrimina Adversarii argumentum evertunt. ,, Nempe *ab analogia* voluit argumentum struere. At vero *Ge*- ,, *nuensis* monet *Art. Log. Crit. lib.* 5. *c.* 5. *argumentum ab* ,, *analogia esse firmum, si species, ex qua analogia sumitur, sit* ,, *plane similis ei, ad quam transfertur, et si necessario sit id*, ,, *quod illa est*. Hic autem omnia loco, ac tempore disiunctissima.,,

immissionem annuli imagine Palladis insigniti in arca saxea non fuisse factam ex devotione et pietate. (*a*)

(*a*) „ *Nummos*, *grana electri*, *et ebeni*, *annulumque* (quan-
„ doque , ac, non omnibus inspectis) *res ambiguas esse et*
„ *indifferentes*, ut Adversarius loquitur, in iudicio de sacris
„ reliquiis ; non invitus dederim . At si superstructum altare
„ sit corpori iis ornamentis affecto ; si cæteroquin corporis se-
„ xus quædam ex iis ornamentis repudiet ; confirmabunt sal-
„ tem, iam ab altari superposito testatam satis, eius corporis
„ sanctitatem . Inferri enim iure poterit, ad sacrum corpus ea
„ esse deposita, ut cultum, et obsequium dantis proderent.
„ Hæc generatim de ornamentis huiusmodi. At, iis speciatim
„ inspectis , plus aliquando compendii percipietur ; ut de
„ annulo in causa nostra contingit . Ac de nummis quidem,
„ cum Asisinati exuvio repertis, bene multa iam disputa-
„ vimus: ac mirum dictu est, quam eorum nummorum tem-
„ pora cum Francisco conveniant; ita ut quum iam tra-
„ ditio vetustissima, Xystique Pontificis diplomata eius reli-
„ quias sub Asisinati ara constituant, validius impellamur
„ ad tribuendas Francisco ibi repertas reliquias , quod nummos
„ adiunctos habeant circumferri solitos eius ætate . Nunc ad-
„ notandum, idem adiumenti, ac commodi ex annulo illis
„ exuviis iniecto percipi , illumque pariter ævo Francisci con-
„ gruere. *Annulus* (ita *Pitiscus in Lex.*) *qui gemmam ha-*
„ *bet, constat tribus partibus*: *orbiculo qui est ipsa annuli PE-*
„ *RIFERIA*: *pala*, *quæ et funda dicitur*, *est annuli pars*, *cui*
„ *gemma inseritur*: *gemma annulo inclusa*, *quæ Græcis dici-*
„ *tur PSEFOS*. Iamvero, cum honore appellandi, et harum
„ rerum callentes Viri, *Viscontius* , ac *Fea* ea in Asisinatis an-
„ nuli orbiculo , fundaque deprehenderunt, per quæ tuto con-
„ stitui possit, gemmæ, quam is annulus habet metallo cin-
„ gendæ circa exitum sæculi XII esse allaboratum. Non enim
„ attollit se circa gemmam funda, nec parvas veluti ansas or-
„ biculus habet , per quas fundæ cohæreat. Quæ docti Viri
„ his expresserunt verbis: *L'anello d'argento poi , che chiude-*
„ *va questa corniola* , *con ragionevoli fondamenti asserimmo*
„ *essere stato fatto al cadere del secolo dodicesimo pel ca-*
„ *stone non ben garbato* , *ed in particolare modo convesso* , *man-*
„ *cante di quell' elegante cornicetta* , *che abbella la cuperficie*

Quapropter, ea quæ de nummis observavi, observanda etiam de annulo invento cum ipsis, censerem. Annulum nempe Palladis Nicephoræ, quam Gentiles, ut Armipotentem Deam, seu bellorum, certaminum, pugnarum et actionum militarium Gubernatricem adorabant, insignitum imagine, et in arca saxea cum nummis et monetis epochæ republicanæ inventum, non devotionem, non pietatem; sed *arma*, *bella*, *seditiones*, rebelliones, deprædationes, vastationes, et alios turbulentorum temporum casus *significare*, suspicarer: et potius indicare, *Ossa illa et Cineres* in eadem arca *existentes esse exuvias alicujus ex Primoribus illis*, *quorum impulsu Civitates Perusina et Assisiensis se rebellarunt contra Summos Pontifices et contra Sanctam Ecclesiam Romanam*, *insignia Pontificalia et Sanctæ Ecclesiæ delendo ignominiose ex Palaciis Summorum Pontificum*, *et locis ipsis subjectis*; quam Seraphici Patris Nostri Francisci humillimi, pauperrimi, pacatissimi, addictissimique semper Romanis Pontificibus et Sanctæ Ecclesiæ Romanæ. (*a*)

„ *delle pietre*, *per l'indotta semplicità del cerchio senza trombe*, *o biforcamento presso la saldatura del castone*, *e finalmente per averne veduti consimili di quel tempo*, *siccome ogni secolo va cangiando forme etc.* Ex donariis ergo ad reliquias Asisinates constitutis hoc capimus commodi, quod ætatem Francisci designant; neque *ambiguæ* omnino, atque *indifferentes* res sunt, ut non satis considerate Adversarius statuit „.

(*a*) „ Quoad gemmam nostro annulo inclusam, ac Palladis imagine insignem, quaque nihil aliud V. C. Adversarius portendi vult, nisi bella pugnata, ac cædes ab eo factas, ad cuius cadaver ille annulus gemmatus iniectus est; repeti volo, quæ iam ex *Marangonio* excerpsi, attulique *Demonstrat. meæ pag.* 60. de Crucibus Bobiensi, atque Olomutiana, quæ ornatæ gemmis, imagine Isidis, Serapidis, Veneris, Ioci, Cupidinisque distinctis. Illas quidem Cruces Bobiensis, atque Olomutiani *Monasterii* præsides vel e collo suo suspendebant, vel altaribus imponebant. Non enim tradit *Marangonius*, cui apud illos peculiari usui essent addictæ. Sed, utcumque se hoc habeat, si quis in eorum *Monasteriorum* præsides incidisset, dum huiusmodi Cruces ge-

77. *Ex symbolo et hieroglyphico* nominis Christi in sepulchris invento infertur christianitas illius, cuius Ossa, aut Cadaver, ibi est conditum: ex palma et vasculo Sanguinis Martyrium: ex columba et olivæ ramusculo, quod vitam finivit in pace absque martyrio: ex ancora spes ipsius: ac sic de aliis. Quis autem purissimam *castitatem*, *et charitatem Seraphicam* S. P. N. Francisci inferet ex muliebribus monilibus in arca saxea inventis? Quis ex annulo argenteo insignito Palladis Imagine *despectum honorum et terrenorum omnium, et profundam humilitatem* S. P. N. Francisci? Quis ex nummis et monetis inventis in arca saxea *altissimam paupertatem et omnium rerum abdicationem arctissimam*, quas Sanctus Patriarca Seraphicus perfectissime observavit, et suis sectatoribus mandavit, cognoscet? Nullus. (*a*)

„ rerent, vel ad eas sacra facerent, eosne Venerios esse sacerdotes, aut Cupidinis, Isidis, Serapidis sacrificulos esse statuisset? Nemo profecto tam absurde iudicasset. Solemus enim, si res aliqua explicari multimodis possit, non uni tantum indicio insistere, sed tempus, locum, atque adiuncta rei omnia perpendere. Quare gerentem huiusmodi Cruces, aut ad eas cæremoniis castissimis sacrificantem Antistitem nemo nostrum non pro Antistite Christiano habuisset. Ita plane si perpendimus, quo loco Asisinates exuviæ consistant, quæque de illis traditio vigeat, nihil ex gemma, Palladem præferente, et cum iis reperta, ducemus, quod reliquias illas Francisco abiudicet. Sancto enim Viro deferri annulus potuit ut munus, ac pignus obsequii. Eius autem gemma eo sæculo dignoscitur annulo inclusa, quo ob paganam superstitionem iamdiu exterminatam nemo apud Italos sibi religioni ducebat veterem gemmam, commentitii numinis imagine signatam, digitis suis aptare.

(*a*) „ Tamquam *ex symbolis*, *et hieroglyphicis* postulat V. C. Adversarius sibi per nummos, annulum, monilia, ad exuvias Asisinates deposita, demonstrari Francisci *castitatem*, *et charitatem seraphicam*, *despectum honorum*, *et terrenorum omnium*, *et profundam humilitatem*, nec non *altissimam paupertatem*, *et omnium rerum abdicationem*. Numquid Ægyptii alicuius obelisci notas declarandas suscepimus, ut de *symbolis* et *hieroglyphicis*, non sine tenebris hinc inde offusis, parvoque cum proventu, disceptare debeamus, et ad

78. Censerem, ergo, Sanctissime Pater, ex inventis sub ara Basilicæ Assisensis maxima, nullum posse sumi argumentum certum ac firmum ad probandam identitatem Corporis S. P. N. Francisci: et consequenter non constare evidenter, saltem evidentia morali, Ossa et Cineres inventos esse Reliquias dicti Sacri Corporis. Omnia, quæ inventa sunt, ad minimum, ambigua esse, mihi videtur: nullam superscriptionem, nullum titulum, nullum signum ex illis, quæ desiderantur in sepulchris ad probandam certo firmiter, et evidenter moraliter identitatem, nec aliquod Sanctæ Crucis Signum inventum esse constat: argumenta, quibus nititur cl. auctor positionis probare identitatem, dicerem, non esse graviora, quam quæ agunt contra ipsam, nec ita valide et invicte movere intellectum, ut illis necessario assentiatur: ideoque assererem, non constare per probationes firmas, et saltem morali evidentia certas falsam esse illam sententiam perpetuam, constantem, communem omnium RR. PP. Conventualium de incorruptione Corporis S. P. N. Francisci, quam Paulus V. Pontifex Maximus (ut firmat cl. auctor positionis fol. 36.) noverat cum plausu exceptam, altissimas in animis plerorumque egisse radices, nec eas ita facile posse succidi: quam S. Josephus a Cupertino interrogatus confessus fuit absque ulla tergiversatione: quam Sancta Inquisitio Romana promovit, vetando ne typis mandaretur liber R. Octavii a Sancto Francisco, qui eam oppugnabat: illam sententiam, cui Sapientissimus

---

„ aliquem *Kircherum*, vel *Zoegam* confugere? Demonstratio-
„ nem virtutum Francisci, non a nummis, vel a monilibus,
„ vel ab annulo, sed ab historicis, ac Pontificibus petas.
„ E donariis vero ad Asisinates exuvias repertis, id tantum eli-
„ cias, ea cum ævo Francisci mire congruere, atque inde cor-
„ roborari probationes, quas, ut Francisco tribuantur, ma-
„ nibus iam plenis effudimus.

„ Quæ sequuntur apud V. C. Adversarium, non ea stu-
„ dium refellendi requirunt. Sunt enim eorum, quæ iam an-
„ tea disseruit, compendiaria comprehensio, et ex prælocatis
„ deductio. Quoniam vero, quæ prius posuerat, singula a
„ nobis deiecta sunt, necesse est pariter ex iis existentia de-
„ ficere, protrito scilicet semine, in quo tamquam venenosæ
„ plantæ delitescebant, et unde vitam sibi, viriditatemque
„ pollicebantur.

Benedictus XIV adhæsit: et quam omnes pii Fideles, tam piissimo applausu exceperunt et tenent, ut quasi piaculum sit ipsis de ea dubitare: Neque constare, (etsi supponatur falsa sententia de incorruptione), certo et firmiter evidentia saltem morali exuvias inventas sub ara Basilicæ Assisiensis maxima Reliquias esse Corporis Seraphici Patris Nostri Francisci.

79. Sic censerem, Sanctissime Pater; sed nec una, nec altera sententia corruptionis aut incorruptionis Corporis Sancti Patris Francisci me incommodat. Laudandum esse Deum in Sancto Servo suo Francisco: ipsumque Seraphicum Parentem, Amicum Dei, nimis honoratum et honorandum esse, sive Corpus suum resolutum sit in Ossa et Cineres; sive incorruptum permaneat, scio. Expono, quæ mihi occurrerunt difficultates, contra identitatem Ossium et Cinerum inventorum sub ara Basilicæ Assisiensis maxima, ut si dignæ sunt consideratione Sapientissimorum Consultorum, Eminentissimorumque Reverendissimorum DD. Cardinalium Sacræ Congregationis, examinentur, et sic, depulsis omnibus tenebris, veritas clara fiat, et accedens supremum infalibile judicium S. V. nihil sit, quod, nec malignantes Sanctarum Reliquiarum inimici opponere queant, et omnes catholici submissi et reverentes, obedientesque captivent intellectum suum in obsequium Christi loquentis per os Sanctitatis Vestræ, Vicarii sui, et Petri Successoris.

80. Ita futurum spero. De universo Ordine Minorum Observantium, Reformatorum, Discalceatorum, ac Recolectorum S. P. Francisci, qui sub unius Rmi Ministri Generali obedientia, sunt; nihil est timendum. Tamquam Veri Filii ipsius Seraphici Patriarchæ, qui suam sumisam venerationem erga Summos Pontifices, et Sanctam Ecclesiam Romanam expressit dicens: *Fr. Franciscus promittit obedientiam et reverentiam Domino Papæ Honorio, ac Successoribus ejus canonice intranbus et Ecclesiæ Romanæ*, obedient firmiter judicio vestro. Et ego, qui sum, et ero, sicut semper fui obsequiosissimus et obedientissimus Summorum Pontificum et Sanctæ Sedis Decretis et Judiciis, protestor humillime meam.

Datum in hoc Aracœlisano Conv. die 3. Novembris 1819.

Ad P.S.V. provolutus submissam Obedientiam et Reverentiam

SANCTISSIME PATER

F. Augustinus Garcia Porrero
Procurator Gen. Minor. Observantium Sanct. Francisci.

OPUSCULUM II.

Quæ potiora argumenta objici posse videntur contra judicialem demonstrationem nuper editam, qua inventas Assisii sub ara Basilicæ maxima humani corporis reliquias esse Reliquias Corporis Divi Francisci Ordinis Minorum parentis, ejus auctor ostendere conatur, breviori sermone præsens exponit.

DISSERTATIO

1. Universis Franciscanis Alumnis pluribus ab hinc seculis illud erat in voto, ut Seraphici Patriarchæ Exuviæ, quas vivam Crucifixi Jesu imaginem referre toto terrarum orbe in animum sibi pene omnes induxerant, spectantium oculis offerrentur. Dum vero aliquando fore sperabant, ut tantæ molis miraculum in Francisci Corpore intueri quisque valeret, en unico veluti ictu ut omnium sententia concidit, ita spes præciditur omnium. Etenim loco prodigii illius tanta celebritate pervulgati per orbem, ossa, et cineres, in quæ Corpus illud dicitur resolutum, ut germanæ Francisci exuviæ digito monstrantur. Dum nos hac novitate perculsi, judicia Dei abyssus multæ tenebris obsita veneraremur; atque lugentes potius, quam lætantes (neque enim pudet mœrorem ingenue fateri) singularem gloriam Parenti Sanctissimo aut ademptam, aut saltem nunquam ei concessam taciti conquereremur, (*a*) Sacræ Congregationis jussu ad id rei a SSm̃o D. N.

(*a*) „ Quicumque *Franciscanis Alumnis* singulis, univer-
„ sisque optime cupiunt (in quibus me quoque esse profi-
„ teor; nec facile cuiquam de studio eorum incolumitatis
„ tuendæ, ac dignitatis augendæ concedam) ita illis volunt
„ omnia ex animi sententia evenire, ut præcipuo in honore
„ D. Franciscum habeant, illumque crebro respectent: immo,
„ dum eius sectatoribus favent, sua in illos pietate demere-
„ ri sibi Franciscum nituntur, benevolumque, et propitium
„ efficere. Quare quum agitur de augendis cultu corporeis re-
„ liquiis, quas idoneæ argumentationes Francisco tribuunt,

Pio PP. VII. particulariter electæ nostrum cuique facta est facultas id liberrime dicendi, quod quisque pro rei veritate sen-

---

,, nemo vir esset in illum insigniter pius, qui, si forte sanctorum ,, cinerum honos Fransciscalibus futurus esset moerori, non ,, illos mallet in luctu haud iure concepto versari, quam ob- ,, sequium, ac cultum a sacratissimis Francisci exuviis abes- ,, se. Hæc ego præfari coactus sum, quod V. C. Adversarius, ,, non minus eloquentiæ, quam ingenii opibus contra nos ,, certans, in ipso suæ lucubrationis exordio affectibus permi- ,, scendis, et commiserationi excitandæ dat operam: quasi ,, Asisinatibus reliquiis, pro humana conditione, corruptis de- ,, cerni cultus nequeat, nequeantque illæ Francisco adscribi, ,, quin *Franciscani alumni universi* incredibilem sint dolorem, ,, atque ægritudinem percepturi. Quod si ita esset, oporteret ,, nos sane de Francisci honoribus præcipue esse sollicitos, ,, et avertendi essent oculi ab eorum squallore, ac lacrymis, ,, quos communi in lætitia dolor invadat.

,, Verumtamen sinemusne lugubrem istam, et fictis la- ,, crymis madentem larvam discurrere? Sinemusne pro terri- ,, culo obiici? Facessere iubeamus. Res erit nullius negotii. ,, Nonne in *Monito*, quod libello isti præfiximus, demonstra- ,, tum abunde est, ex omnibus Franciscalibus familiis nihil ,, prodiisse causæ nostræ adversum, omnesque nobiscum sen- ,, tire, si *Observantes*, ac *Reformatos* excipias, qui uni, ei- ,, demque subditi supremo Rectori in unam familiam coale- ,, scunt? At aliæ tres familiæ, in quas Minorum Ordo scin- ,, ditur, nempe *Conventualium*, *Cucullatorum*, ac *Tertiario-* ,, *rum* non tergiversantur, non abnuunt in Asisinatibus reli- ,, quiis Patriarchæ sui venerandas exuvias agnoscere. Magni- ,, fice ergo magis, quam vere prædicatur ab Adversario V. C. ,, *universos Franciscanos Alumnos* ea, quæ ille vult, cupe- ,, re, locumque hic habere Terentianum illud: *Unum cogno-* ,, *ris, omnes noris*. Immo quum in ipsis *Observantium*, ac ,, *Reformatorum* claustris omnes fuerint *Flaminii Laterani* in- ,, stitutis imbuti; quumque *Flaminius*, et *Observantes*, *Re-* ,, *formatique* scriptores universi, quorum libri non tineis, ac ,, nocti iamdiu sint traditi, sententiam de corrupto corpore ,, D. Francisci intentissimo labore docuerint; minime futurum ,, credo, ut eius familiæ homines exanimentur luctu, si co-

tiret: quo fieret, ut hinc inde momentis æqua lance libratis, Summi Pontificis Oraculo cineribus iis aut publicus sanciatur cultus, aut denegetur. Quoniam igitur quidquid præsidii nupera hæc ossium inventió expetere poterat, nervose, ac eleganter demonstrationis auctor cumulate congessit; hinc muneris nostri partes esse putamus adversantia argumenta, quæ nobis validiora videntur, proferre. Quod nostrum qualecumque conamen minime ad id contendit (quod stultissime quospiam ad nobis conflandam invidiam vociferare cognovimus), ut nescio qua altercandi prurigine allecti contentionis funem ducere velimus: bene vero ut aut firmius quæ hucusque viguit de S. Francisci Corpore incorrupto, in pedes erecto, ac visibilibus stigmatibus insignito, sententia consistat; aut objectionibus omnibus dilutis, tutissime, omnique dubitandi caussa sublata, ossa illa ut Sanctissimi Parentis Reliquias religioso cultu prosequi valeamus. Majori quoad fieri poterit brevitati studentes, disputationem hanc totam propositionibus absolvemus. Sit itaque.

PROPOSITIO I.

Francisci gloriæ æque ac Apostolicæ Sedis Dignitati maximopere interest, in hujusmodi caussa sententiam non dicere, nisi veritas maxima, quæ in id generis controversiis haberi poterit, evidentia patescat.

2. Id nobis ante omnia statuendum esse censemus ad ea refellenda, quæ acute quidem, atque diserte, minus tamen recte habet demonstratio a num. 49. ad 57. In ea siquidem postquam num. 51. scripserat clar. auctor: *Illa autem est moralis evidentia, quæ nostrum in intellectum VALIDE agit, et INVICTE, ut propositioni, quæ enunciatur, adhæreamus*: pau-

---

„ lendæ illis proponantur pro Francisci reliquiis corruptæ, „ quod putabant, iniuria temporis exuviæ. Immo, quum tanta sit *Observantium*, ac *Reformatorum* in Sanctissimum Parentem pietas, id eos arbitror in lætis, fortunatis, faustisque eventibus habituros. (Confer *Adnotata ad §. 2. prioris Opusc.*) „.

cisque interjectis: *Omnino ut moralis adsit evidentia, necesse est, MULTO GRAVIORA ea videantur, quæ pro una sententia, quam quæ pro alia se produnt, videanturque plane digna, ut illis animus assentiatur*: numero sequenti subnectit, se nimis sibimetipsi severam indixisse legem, dum sine *morali evidentia* in exposita controversia de Sanctorum Reliquiis quidquam certi constitui posse negavit. Tum Papebrochii placitis innixus, statuere se posse credit, satis de veritate constare, dummodo ea argumenta non desint, quæ ad evidentiam moralem *attingant, aut proxime ad illam accedant*. Quod tum Benedicti XIV, tum Gabrielis a S. Vincentio, tum Ferrandi verbis nititur confirmare: etsi identidem se talia adducturum promittat, quæ accurate moralem illam, quam superius dixerat, pariant evidentiam. Nos e contra quia existimamus, non eamdem esse huic caussam, quæ ceteris ejusdem generis objecta spectantibus, tanti ob ejus præstantiam, et singularitatem præsentem facimus controversiam, *nihil ut in ea sine MAXIMA morali evidentia statuendum esse putamus*.

3. Et sane in ceterorum Sanctorum Reliquiis dijudicandis si quis error obrepat, error ipse, utpote innoxius, nedum eorum gloriam, cultumque non imminuit, quin potius ob venerationem eisdem a populo tributam honorem auget. Huc spectant Papebrochii verba in *Demonstratione num.* 52. relata, ajentis: *Æquum est enim, ut ibi subsistat humanæ inquisitionis diligentia, ubi ulterior labor esset frustraneus, et a superstitionis periculo tuta sit Reliquias venerantium religio; QUATENUS EA TENDIT IN PRIMARIUM SUUM OBJECTUM, IDEST SANCTORUM HONOREM, etsi fortasse eorum ipsæ non essent, quæ ut tales proponuntur*. Non ita tamen de Sanctissimo Minorum Patriarcha sentias, cujus accidentalis gloria nunc periclitatur. Cum enim hactenus Corpus ipsius integrum, incorruptum, erectum, stigmatibus ornatum ab omni ferme, qua late patet Ecclesia, credatur; quisque videt, apud Christifideles existimationis, gloriæque jacturam non modicam esse passurum, si per Romanæ Sedis judicium in ossa, et cineres resolutum esse statuatur. Quod non ideo quis dictum a nobis putet, quasi licere credamus, ex mendacibus historiis Sanctorum gloriam aucupari; aut veritatem prodi non posse, ne alicujus Herois gloria accidentalis

imminuatur : sed ne ab gloriæ hujusmodi possessione cœlites deturbentur, nisi *evidenter* falsitas constet, et error. (*a*)

(*a*) ,, Nisi tibi caves assidue, atque in speculis es sollerter advigilans, clam subit, obrepitque Adversarius hic meus, sophismatibus egregie instructus, iisque demonstratæ veritatis speciem imponens. Erimus ergo in quadam quasi vigilia, ac ne fallaciis capiamur, etiam, atque etiam videbimus.

,, Certe fallaciam habet, quod hoc loco statuitur, probationes in causa nostra longe maiores quæri, quam quæ in aliis controversiis de sacris reliquiis promendæ sunt. Quam affers, o bone, causam legis indictæ mihi longe severioris, quam constituta aliis fuerit, in eodem iudiciorum genere ante me versatis? Quia Asisinates reliquiæ pro Francisci spolio a nobis ostensæ intertrimentum a corruptione acceperunt; Francisci autem exuviæ ab ea ferebantur immunes. Tendiculam paras, quam, distinctione adhibita, removebo. Aliud est nimirum causam nostram nexam esse, et illigatam controversiæ de corruptis, vel incorruptis D. Francisci post obitum membris, ita ut nisi incorruptionis sententia nulli solido fundamento nixa ostendatur, frustraneæ sit operæ argumenta densare, et evolvere, quæ Francisco reliquias Asisinates asserunt quas corruptio vitiarit: aliud autem, ac longe discrepans est, post sententiam incorruptionis eversam, detectosque dolos, quibus fidem ei conciliare scriptores aliqui conati sunt, causam nostram probationes requirere expressas magis, quam proferri in aliis huiusmodi causis soleant. Primum (numquid enim stipites sumus?) vel uno oculi coniectu vidimus. Hinc, licet quo tempore *Demonstrationem* exaravimus, nondum aliquis contra nos scripto aliquid obiecisset, tamen obiectionem prævertimus; neque prius historiam nuperæ sanctarum reliquiarum inventionis pandere sumus exorsi, quam fabulosæ incorruptioni abolendæ machinas admovissemus. (Recole *Demonstrat. pag.* 11.) Alterum vero, nempe post sententiam incorruptionis obtritam exigi a nobis posse aliquid probationum exquisitum magis, quam poscatur in aliis eiusdem generis disceptationibus, inhumanum est, et iniquum, adversumque axiomati in sacro, ac civili foro iactato, ac

4. Quam maximam evidentiam Romanæ quoque Sedis Dignitas jure nunc sibi efflagitare in caussa ista videtur. Hanc quoque rationem argute potius, quam solide disertissimus Caussæ Patronus elevare conatur, dum *num.* 53. *et seq.* ut lectorum animos ad id, quod magis sua interest, sedulo pararet, nititur præmonstrare, se coram Romano Pontifice, non ut universalis Ecclesiæ Judice, sed ut peculiaris Assisiensis Basilicæ Episcopo caussam dicere. Etenim (ait ipse) vel a Gregorii IX ætate Ecclesia illa ab Antistitis Asisinatum juribus

---

„ trito: *Ubi diversa ratio reddi non potest, diversum ius in-* „ *duci non debet.*

„ Quapropter *si Papebrochius*, *si Gabriel a S. Vincentio*, „ ac *Ferrandus* docent, in disceptatione de reliquiis huic, „ vel illi adiudicandis sufficere probationes, quæ evidentiam „ moralem attingant, aut proxime ad illam accedant; (*De-* „ *monstrat. pag.* 63. *et* 68.) sique *Benedictus XIV* non ma- „ gis in hoc negotio severum se, ac morosum præbet; (*ibid.* „ *pag.* 85. *in Adnot.*) cur non per easdem probationes causa „ reliquiarum Francisci satis instructa putabitur? Idne, quod „ in causa reliquiarum D. Marci, aut D. Nicolai, aut herois „ cuiuslibet sancti robur haberet, ac tuto consisteret, in cau- „ sa exuviarum Francisci mancum erit, aut etiam nullum?

„ Atque ego quidem, quum gravissimorum scriptorum „ auctoritatem sequutus constituissem, in his iudiciis argu- „ menta satis virium habere, quæ *proxime ad evidentiam mo-* „ *ralem accedant*, putabam valde liberaliter egisse me, qui „ fueram pro mea causa probationes pollicitus, quæ se ad „ apicem ipsum evidentiæ moralis attollerent. (Repete *De-* „ *monstr. pag.* 69. *et* 85. *in Adnot.*) Quid V. C. Adversa- „ rius? Liberalitate mea abusus, quasi non in ipsum munifi- „ cus, sed plus æquo adstrictus, ac parcus fuerim, nihil in „ hac causa *sine MAXIMA MORALI EVIDENTIA sta-* „ *tuendum* clamat. (*§. 2. huius Opusc.*) Adest, adest pro cau- „ sa nostra *MORALIS EVIDENTIA MAXIMA*, eique *phy-* „ *sicæ* atiam *probationes* mutuam dant operam, seseque adiu- „ trices præbent. Attamen, rogo, si nudam, meramque evi- „ dentiam moralem pro causa nostra afferri exuberans pro- „ batio est, atque superfluens; onus etiam moralis evidentiæ „ MAXIMÆ afferendæ, quasi iure agens, impones „?

subducta fuit: in eaque Romanus Pontifex, non secus ac in Urbe Roma, propria Antistitis munia, atque auctoritatem exercet. Quod ideo in lectorum animis satagit stabilire, ut ab eo se subtrahat ictu, quo a Benedicto XIV impetitur, ajente: *Majores procul dubio probationes sunt necessariæ quando agitur de probanda identitate Sacrorum Corporum, seu Reliquiarum in Sacrorum Rituum Congregatione, quam quum agitur de eadem probanda coram Ordinario. Cum enim apostolica approbatio majoris sit momenti, quam approbatio Episcopalis; hinc fit, ut validior quoad illam, quam quoad hanc, probationum series requiratur.* At vero quod primum ex præstatuto illo demonstrationis principio sequeretur, esset istud, approbationem nempe Reliquiarum quarumlibet Romæ delitescentium ab Romani Pontificis judicio exortam, tantidem faciendam esse quantum Episcopi cujuslibet: eo quia in Urbe Roma Summus Pontifex Episcopalia munia, et auctoritatem exerceat. Sequeretur item alterum absurdissimum, privilegium nempe alicui donatum, privilegia donantis auctoritatem, dignitatemque dejicere. Cum itaque nemo usquam gentium adeo ineptiverit, ut diceret, judicii, sententiæque pondus non quidem a jus dicentis gradu, atque præstantia; bene vero a conditionibus in jus vocati esse dimetiendum; sequitur, sive Assisiensis Basilicæ, sive alterius cujuscumque Ecclesiæ causæ coram Summo Pontifice dicantur, eamque exquiri majorem probationum seriem, quam Benedictus præscripsit.

5. Ast *ea privilegii natura, et vis est* (ait ipse), *ut illud assequenti incommodare profecto non debeat, immo in illius commodum vertat.* Novimus. Sed *incommodum* ne tu vocabis, si caussæ illius, qui privilegium fuit assequutus, loco Episcopi, Pontificis Summi judicio definiantur? Nonne Basilicæ Asisinensis commodo, honorique vertitur, tanti controversias eam spectantes fieri, ut Supremi Judicis sententiam sibi vindicet? Verum, ne plura, Pontifex vere Summus Pius VII ut præmonstraret, velle se ut Supremum Ecclesiæ Judicem rem definire, peculiarem Congregationem instituit, in qua et Theologi Viri doctrina insignes, et Sacræ Romanæ Rotæ Decanus, et Rituum Congregationis Secretarius, et Fidei Promotor, et Assessor: tum Emi PP. quatuor, inter quos Congregationis ejusdem Præfectus, nec non Præfectus alter Congregationis Reliquiarum, collatis inter se mutuo consiliis, quod sentiunt, depromant. Sententiam autem, quam proferet, tan-

illam ne dicas, qualem ab Asisiensum Episcopo expectares? Ut proinde terrarum orbis minime fallatur, si hac super re solemnissimam Romanæ Sedis decisionem opperiatur. (*a*)

(*a*) „ Quum olim iuri civili operam darem, quærerem„ que, non ex infinitis libris, aut ex immensa rerum iudi„ catarum congerie, sed per aliquot rationi congruentia axio„ mata, ad peculiares controversias in tempore flectenda, „ quod satis esset, proficere, id hausi, ac memoriæ infixum „ gero: *Credibile est, quemlibet potius communi iure uti vel„ le, quam peculiari*. Hoc ducitur ex *l. quamquam Cod. de* „ *testam. mil.* Quum ergo *immediata*, ut aiunt, Romani „ Pontificis in Asisinati Basilica potestas cum ipsa Basilica „ ortum duxerit, et ita haud intermisso usu inveteraverit, ut „ numquam Asisinati Episcopo aliquid potestatis in eam exer„ cere licuerit; ex *iuris* autem *communis* præscripto, Episco„ pi sit de reliquiis in loco sibi subdito existentibus ferre iu„ dicium: (*Demonstrat. pag.* 65.) profecto, si *credibile est*, „ *quemlibet potius communi iure uti velle, quam peculiari*, „ censendus est Pontifex de causa nostra cognoscere, non ut „ totius orbis Catholici, sed ut Basilicæ Asisinatis Antistes.

„ Hic etiam verba nobis facit V. C. Adversarius de illu„ stri Cardinalium, Præsulum, Virorumque Religiosorum „ conventu, quem indixit Pontifex, atque in consilium ad„ hibet, de nostris reliquiis pronunciaturus. E splendidissimo „ autem illo cœtu coacto inferri posse arbitratur, Pontificem, „ ut Rectorem Ecclesiæ totius, iudicem huius controversiæ „ sedere. Verumtamen et prudentiæ monitum, et sacra lex „ iubet, de reliquiis iudicantem non esse uno se censente con„ tentum, sed negotium totum, *adhibitis in consilium Theo„ logis, et aliis piis viris*, excutere. (*Demonstrat. pag. cit.*). „ Quum autem in Purpuratorum Patrum, Præsulum, Viro„ rumque Religiosorum ordinibus inclytis adsit profecto et „ *theologorum*, et *piorum* copia; quidni lectos e cætibus illis „ viros adesse sibi Pontifex vellet ad hanc causam finiendam, „ licet illam ut Asisinatis Basilicæ Antistes cognoscat? Nonne, „ in Urbana Ecclesia administranda et Vicarium sibi inter „ Cardinales Patres legit, et Præsulum opera, Virorumque „ Religiosorum utitur? Quare, quid præsidii ex indicto con„ ventu pro sententia hac sua percipere Adversarius queat,

6. His adde quod in id generis controversiis aliis non ita facile timebis, ejusdem nempe Romanæ Sedis Dignitatis periculum apud profanos. Etenim *quamdiu nitide non demonstraveris, IMPOSSIBILE esse, ut Francisci Corpus incorruptum*, et in pedes ad instar viventis erectum (ut illud hucusque creditum est) *alibi consistat, tamdiu putandum est fieri posse, ut aliquando demum inveniatur.* Finge vero, id aliquando eventurum. Queram: si judicio suo nunc Apostolica Sedes Reliquias humani corporis in Assisiensi Ecclesia repertas, Reliquias esse Francisci definierit; quantam, id si contingeret, dignitatis jacturam non pateretur, præsertim *quum tempestate hac nostra* (ut in *Demonstrationis num.* 53. habetur) *infinitus sit eorum numerus, qui Ecclesiæ judiciis conflare nituntur invidiam, quasi non legum, justique in pronunciando sit retinens, et ignare prorsus, ac somniculose res hujusmodi gerat?* (*a*) Quibus omnibus inde quoque rebus accedit, quod

---

„ non equidem video. Satis sit, ipsum id Adversarium videre, nobis interim caligine mersis, nec oculo utentibus „ tam erudito. Sed tota hæc controversia de persona, quam „ in hoc iudicio Pontifex gerat, non est ingenti contentione „ agenda, quum versetur circa causæ præludia, eoque spectet, ut liqueat, quam expressis probationibus sit ornanda. „ At vero edixi, ac professus sum *Demonstrat. pag.* 69. §. 56. „ me expositurum *in rem meam argumenta, quæ ad MORALEM EVIDENTIAM pertingant, ut pro suprema in universam Ecclesiam potestate decernens Pontifex urgentiora argumenta postulare non possit*. Fide autem summa, „ quod pollicitus eram tunc præstiti. Insuper post *Demostrationem* vulgatam meas probationes gravissimorum documentorum accessione locupletavi, extantque in *Additamento ad ad Append. Document. sive novo Summ.* Neque destiti in „ tota *Responsione ad prius Opusculum* maiorem rebus lucem argumentando, ac scriptorum loca proferendo, affundere. Tam omni instrumento munita causa nullius oculos, iudiciumque declinat „.

(*a*) „ Quis pietatem V. C. Adversarii, de Romanæ Sedis „ dignitate cogitantis, non hic agnoscat, ac laudet? Veretur „ ille, ne si aliquando D. Francisci corpus alibi, quam mostrato a nobis loco, incorruptum reperiatur, et interim Ro-

hactenus nedum silentio, sed verbis etiam eorum sententiæ, qui Corpus Patriarchæ Sanctissimi ad instar viventis erectum

---

„ mana Sedes corpori corruptione vitiato, ut exuvio mortali „ D. Francisci, honorem habendum sanxerit, pateat illa re„ prehensionibus, atque etiam malevolorum irrisui. Sed in„ beo animum pia sollecitudine hac solvat. Etenim, ne ve„ reatur Romana Sedes incorruptum D. Francisci corpus ex „ alio aliquando loco emersurum in lucem, efficit ille pro„ bationum cumulus, quibus repertæ sub Asisinati ara hu„ mani corporis corruptæ reliquiæ Francisco asseruntur. Quia „ enim *non potest idem simul esse, et non esse*; et hoc ve„ rissime prædicatur, sive examini subiicitur *ens absolute con„ sideratum, sive sub data conditione spectatum*; *e. gr. Fieri „ non potest, ut cælum nunc sit serenum, et simul non sere„ num*; ut *Wolfius* habet *Ontol. part.* 1. §. 28. ideo fieri ne„ quit, ut Francisci corpus corruptioni obnoxium fuerit, et „ non obnoxium; quæque probationes impellunt animos in „ sententiam, ut Asisinates corruptas exuvias tribuamus Fran„ cisco, eæ spem elidunt incorrupti eius corporis alibi repe„ riendi. Tum etiam quia naturales, ac divinæ leges huma„ na corpora disgregari mandant, ac solvi; et incorruptio exu„ vii D. Francisci mira res esset, ac prodigiosa; et prodigium „ huiusmodi a *Pelbarto* confictum, et veteratoriis artibus pro„ pugnatum, totius antiquitatis testimonio deficitur; ipsa sen„ tentiæ incorruptionis infirmitas, ac manifestissima vanitas „ arcet a iudicio Romanæ Sedis, si pro Asisinatibus reliquiis „ pronunciet, metum erroris.

„ Iuris autem Adversarius præscripta conculcat, quum „ scribit: *Quamdiu nitide non demonstraveris, impossibile es„ se, ut Francisci corpus incorruptum etc. alibi consistat, tam„ diu putandum est fieri posse, ut aliquando demum invenia„ tur*. At ego posui ante oculos, et modis omnibus confir„ mavi, corruptum humani corporis spolium sub ara Basili„ cæ inventum ad Franciscum pertinere. Tu *excipis*, ut Icti „ loquuntur, et causam meam oppugnas, ea ex parte illam „ aggressus, quod ego corruptum spolium pro exuvio Fran„ cisci præferam, tu autem contendas, corruptionem ab eius „ cadavere Dei prodigio fuisse prohibitam. Ad hunc causa „ quum venit articulum, non mihi sane probatione firman-

crediderunt, favorem præbuerit Romana Sedes in tantum, ut illorum audaciam fregerit, nec publice grassari permiserit, qui illud in cineres, et ossa dixerint resolutum. Id quod præcipue præstitit seculo XVIII ineunte, quum Octavius a S. Francisco Episcopus Asisiensis sub ementito Petri Ursinii nomine scriptis ausus est evulgare, Francisci Corpus fuisse corruptioni obnoxium. Cujus rei luculentissimum nobis Bollandiani (*Ana-*

„ dum est, *impossibile esse*, *ut Francisci corpus incorruptum etc. alibi consistat*; sed tibi *excipienti* probandum, non „ solum *possibile esse*, sed *REAPSE FACTUM ESSE*, *ut* „ *Francisci corpus incorruptum etc. alibi consistat*. Hæcne tam „ vulgaria, et in foro tyrunculis nota exponere nos, atque „ huc inferre debere? Quæ pro munere suo, *Institutiones* „ *Canonicas* scribens, V. C. et Amplissimus Antistes *Ioannes* „ *Devotus lib. 4. tit. 9. §. 2.* his verbis expressit: *Generatim* „ *onus probandi ad actorem pertinet etc. Sed interdum probandi onere tenetur reus*, *quum nimirum præsto est actori iuris* „ *præsumptio* (at hic nobis præsto est sane, quia pro corruptione, hominum corporibus a Deo ipso indicta, pugnamus) *aut cum reus excipiendo aliquid affirmat*, *quo contraria actio perimi*, *ac repelli possit*, *quia tunc ipse exceptione sua actor afficitur*. Licet autem iudicia hæc nostra „ ex æquo potius, bonoque peragantur, quam, rebus ad apices regularum forensium exactis; id tamen semper obtinuit „ apud nos quoque, ut, qui *excipit*, suæ robur *exceptioni* „ per idonea argumenta cogatur addere; idque in suis *Animadversionibus*, præsidiis omnibus doctrinæ adhibitis, *Fidei* „ *Promotores* moliuntur. Quorum munus non, ut est, laboriosissimum, atque ærumnosissimum esset, si, *exceptione* „ aliqua iacta contra eos, qui viro sancto alicui, aut eius reliquiis honores quærunt, omni cura de reliquo eximerentur, et in primum actorem transferrent onus probandi *esse* „ *impossibile rem ita se habere*, *prout in exceptione constituitur*. Nihil tamen, si harum rerum imperitus videtur V. C. „ Adversarius, eius doctrinæ, et æstimationi detrahitur. Nimirum fabri et opifices, non in omnibus fabri, et opifices, sed in suo quique artificio; et excudet aliquis æra „ molliter, qui dure nimis, ac rustice tabulis colores appingat „.

lect. de S. Franc. p. 4. n. 6. , *et* 8.) dedere testimonium: asserentes, opus Octavii, quin typis excuderetur a Sacra Romana Inquisitione vetitum fuisse. Ex quibus omnibus illud plane conficitur, quod proposueram, Francisci nempe gloriam æque ac Apostolicæ Sedis Dignitatem exigere, ne in hujusmodi caussa sententia dicatur, nisi veritas maxima, quæ in id generis controversiis haberi poterit, evidentia patescat. *(a)*

PROPOSITIO II.

Longe validiora nobis momenta suppetunt, ut judicemus, S. Francisci Corpus integrum adhuc incorruptum, et in pedes erectum consistere; quam quæ ipsum in ossa, et cineres resolutum fuisse ostendunt.

7. Vel ipso Demonstrationis Auctore clarissimo fatente, maximi in re, qua de agimus, momenti, hæc est inquisitio. *Si enim* (ait ipse ad calcem Sect. 1. prioris partis) *patronos prodigii tanti ratio, probationesque non defecerunt, sane jam nostra caussa acta dici potest, et conclamata: quum pro Corpore D. Francisci non vivida membra, ac corruptionis expertia, sed ossa, cineresque præferamus.* Quod igitur Consultoribus sapientissimis judicandi normam statuat, erit argumentorum pondus expendere, seduloque examinare, quibus utraque sententia fulciatur: adeout si rationes, quibus utraque innititur, tanta probabilitate polleant, ut aut hinc inde se mutuo destruant, aut in ancipiti ipsorum animum constituant; nihil definiendum esse credant; cum vel hoc ipso *evidentiam* illam longe abesse putandum sit, sine qua quidquam decerni posse ipse Demonstrationis Auctor et concedit, et postulat (n.2.). E contra vero conclamatam caussam ipsius dicent, si validiora ad rem nostram comperient argumenta. Nos interim fontes geminos, ex quibus argumenta legitime ad controversiam

---

(*a*) „ De Octavii, Episcopi Asisinatis, libro a Quisitoribus „ Fidei prodire in lucem vetito, iam mihi contentio fuit cum „ V. C. *Observantium Procuratore Generali Augustino Garcia* „ *Porrero*, quem vita cessisse paucis hinc diebus, non sine „ animi ægritudine accipio. Tu autem quoad Octavii librum „ consule, quæ adnotavi ad §. 32. *prior. Opusc.* Senties, „ Quæsitorum Fidei iudicium nobis exprobrari non posse „.

hanc finiendam derivantur, non alios putamus esse, quam tres isti: videlicet *scriptorum numerus*, (*a*) *testium oculatorum fides*, *traditio*. Neque enim aliunde petita quidquam valent ad id generis controversias finiendas. Propositio, quæ hanc subsequetur, momenta diluet, quæ contra rationes heic afferendas contorquentur. De scriptorum igitur numero sic habeas.

8. Qui pro corruptione Corporis Francisci steterunt hactenus, tres sunt, iique soli a Bollandianis enumerati (*Analect. p.* 4 §. 1.): quorum antiquior Rm̃us nempe Octavius a S. Francisco, vix seculi unius spatio nostram præcessit ætatem: cujus lucubratio quominus lucem aspiceret Sacram Romanam Inquisitionem inhibuisse, nuper enarravimus (n. 6.). Hunc excepit Gabriel a Rotomago ex Minorum Observantium Familia: qui anno 1721. Assisii in Conventu de Portiuncula degens, disertationem elaboravit, qua coctam ab Octavio crambem recoquere tentavit. Nec tamen eamdem publici juris fecit, eadem fortasse Supremæ Inquisitionis jacula pertimescens. Eam propterea manu exaratam ad Bollandianos transmisit. Postremus omnium P. Vilhelmus Smits e Recollectorum cœtu, anno 1744. testibus Bollandianis iisdem, Antuerpiæ eamdem sententiam publice tutavit: quam tamen Patres omnes inibi ad Provincialia comitia adunati, unanimiter improbarunt. Si qui sint alii, per quos fuerit eadem opinio evulgata, nos penitus ignoramus.

9. E contra vero præter Raymundum Missorium, qui Octavii a S. Francisco opusculum confutavit, alios *sex*, *et triginta* enumerat Rugilius apud Bollandianos (*Analect. p.* 4. *n.* 11.) gloriosam Francisci causam tutantes: (*b*) quos inter ob specta-

---

(*a*) „ Pecudes adnumero; scriptores vero, pro peritia re„ rum, de quibus scribunt, pro ætate, pro fide, ac probita„ te plus facio, minusve; quandoque etiam contemno „.

(*b*) „ Non id sane quærendum est, qui, quotque scri„ ptores Francisci corpus dixerint tabo diffluisse, in cinerem„ que abiisse (quamquam plures sunt, quam quos Adversa„ rius recenset, eorumque seriem aliis nominibus auxi *ad* §. „ 2. *prior. Opusc.*) sed num, qui contra sentiunt, il„ ludque a corruptione ereptum statuunt, id fide oculato„ rum, ac fide dignorum testium confirment. Quum prodi„ gium tueris, carere non potes testibus, qui oculorum sen-

tam apud omnes eruditionem nominatim recenseri merentur Alphonsus Ciaconius, Franciscus Soto, Cornelius a Lapide, Wadingus, ac denique Pontifex doctrina, et munere maximus Benedictus XIV. Non est autem cur ad tanti Pontificis nomen in eos Demonstrationis Auctor num. 76., et seqq. subirascatur, qui illum Francisci Corporis integritatem, incorruptionem, statumque perspectum habuisse affirment. Profecto utut solertiæ suæ vires omnes intendat, et acuat, efficiet nunquam, non sensisse Benedictum quod ceteri, quum opus celeberrimum de Canonizatione lucubravit. Numquid quia, ut ipse solet, Wadingum, Angeliumque sententiæ suæ vades offert in re, quæ factum spectant; ideo ne rationes, ac testi-

---

„ su rem usurparint. Si cares, iam tua causa funere elata est. „ Habe *Laureæ Cardinalis* egregia verba *in 3. Sent. tom. 4 „ disp.20. art. 25. §. 4. Causae Ecclesiasticae per Canones iu- „ dicandæ sunt ex Iulio I in Epistola ad Orientales. Canones „ autem statuunt, omnia esse probanda per testes de visu, „ excepta causa affinitatis, et consanguinitatis, ut late patuit „ in §. 2. Secundo, Doctores pro testibus de auditu alieno in „ antiquis docent, quod, si agitur de alterius præiudicio non „ sufficiunt: sed in probatione miraculi agitur de alterius „ præiudicio, quia de deceptione Ecclesiæ in re gravissima, „ et ex maioribus. Tertio, nullus credit in causa criminali „ admittendos esse testes de auditu: ergo neque in causa pro- „ bandi miraculi; est enim gravior, quam criminalis, quia „ hic fieret præiudicium uni personæ, vel familiæ; in causa „ miraculi fieret præiudicium Ecclesiæ, et Religioni.* Itaque de „ scriptoribus, sive potius *Pelbarti* exscriptoribus *sex et trigin- „ ta*, quos pro sententia incorruptionis magnifice iactavit *Ru- „ gilus*, non angor, non moveor: nec mihi eorum libros a- „ deundos putavi, ut dispicerem, num revera omnes incorru- „ ptionis fabulam, ut cum Apuleio loquar, *dulciter sorbilla- „ verint*, an eorum aliqui eam hausisse, ac docuisse ferantur immerito. Mihi satis est nosse, *Rugilum* seriem suam „ a *Pelbarto*, non oculato certe prodigii teste, auspicari. In „ huiusmodi autem negotio scriptores obtendere, quorum nemo „ supra sæculum XVI assurgat, nihil aliud profecto est, nisi

. . . , . *Nebulam, et ventos obtendere inanes.*

monia ab iis allata ad examen non revocasse jure affirmaveris? Nonne constantissime consuevit Benedictus sententiam suam aliorum scriptorum nomine, et auctoritate fulcire? Aut ne tu in eam sententiam ipsum ivisse negares, opus ei fuisset conceptissimis verbis edicere: *assentior iis*, *qui talia enarrant*? Quantum ad cavillandum argutiæ! Quod vero ad Romanæ Sedis fastigium evectus, in diplomate *Fidelis Dominus* Francisci *tumulum* dumtaxat nominaverit, quin incorruptionis, prodigiosique status Exuviarum illius mentionem injecerit; quod prudens ipse, cautusque, dum Summi Ecclesiæ Judicis personam gereret, ab iis enarrandis in diplomate abstinuerit, quibus Apostolica sanctione non roboratis, pondus indebitum addidisset; jure ne monstrare affirmabis, Benedictum sententiam Lambertini, hoc est sui ipsius, improbasse? Ast cetera ut sileam, *dic mihi sodes: quum egregium opus illud DE CANONIZATIONE SANCTORUM, cedro dignissimum, se Pontifice, minime nescio, immo et consentiente, Romæ recuderetur, sivisset ne illud integre, nec ulla saltem annotatiuncula apposita, iterum in lucem emitti, si animum suum immutasset?* Immo potius ex quo nihil passus sit immutari, deducendum, sententiam eamdem confirmasse. Hinc igitur invidia facessat: atque inter eos, qui prodigiosum Francisci statum hucusque crediderunt, liceat nobis et Benedictum accensere. (*a*)

(*a*) Quoniam tota fides prodigii incorruptionis, immo cu-
„ iuscumque prodigii, in oculatorum testium dicto consistit;
„ et ab iis, qui mendacium pro incorruptione corporis D. Fran-
„ cisci sibi in præsidium vocare fas esse duxerunt, plures Ro-
„ mani Pontifices rei huius miræ oculati testes fuisse fere-
„ bantur; insigniter, et præclare meritus de sententia nostra
„ Benedictus XIV debet haberi, qui Pontificias sacri, atque
„ incorrupti corporis inspectiones reiecit, damnavit. Is enim
„ in diplomate, cui initium *Fidelis Dominus*, Pontifices, qui-
„ cumque ad Assisinatem Basilicam accessere, non inspectu-
„ ros Francisci corpus, sed tantummodo *Beati Patriarchæ tu-*
„ *mulum veneraturos* illuc accessisse tradidit, atque ita mor-
„ tiferum Adversariorum causæ vulnus inflixit. (Confer *De-*
„ *monstrat pag.* 88., *et seqq.* .) In suo autem opere, *de Be-*
„ *at. et Can.* si nobis Benedictus haud favit, certe, dum hi-

10. Ad argumenta itaque ex testium occulatorum fide petita accedamus. Nunc primum auditum' est, spectantium ocu-

---

,, storicum agit tantummodo, ac dum ab aliis cusas narra-
,, tiones de incorrupto corpore D. Francisci, deque Pontificiis
,, inspectionibus vult suis lectoribus notas, remoto semper as-
,, sensu suo, nullum nobis incommodum creat. (Repete
,, *eamd. Demonstr. pag.* 86. §. 77.) Hæc ego perpendens, si-
,, mulque mecum versans, diploma Benedicti multo serius pro-
,, diisse in lucem, quam libri *de Beat. et Can.* prodierint,
,, hæc etiam apposui *Demonstrat. meæ pag.* 89. *Fingas, Bene-*
,, *dictum, quum de Beat. et Canoniz. elucubrata volumina*
,, *Bononiæ Archiepiscopus edidit, opinionem probasse de cor-*
,, *pore D. Francisci erecto, et putredine numquam vitiato.*
,, *Profecto, quum ad Petri Cathedram evectus est, quod ab*
,, *eo probatum fingimus, improbavit, et ea posuit, præsetu-*
,, *litque memorato in Diplomate, per quæ præcipuum illius sen-*
,, *tentiæ* (incoruptionis) *fundamentum, inspectiones scili-*
,, *cet sacri corporis, disturbavit, atque convulsit.* Hic me in-
,, terpellat Adversarius, atque exagitat sic: *Dic mihi, sodes:*
,, *Quum egregium opus illud de Canonizatione Sanctorum, cedro*
,, *dignissimum, se Pontifice, minime inscio, immo, et con-*
,, *sentiente, Romæ recuderetur, sivisset ne illud integre, nec*
,, *ulla saltem annotatiuncula apposita, integrum in lucem emit-*
,, *ti, si animum suum* (quoad negotium incorruptionis) *im-*
,, *mutasset?* Mussitare, aut hiscere tanto argumento confos-
,, sus queam? Conabor tamen argumentum solvere, non ipso
,, Benedicti iteratæ edictionis opere consulto, sed coniecto tan-
,, tum oculo in eius operis frontem. Sane alteram illam Be-
,, nedictinæ lucubrationis *de Beatif. et Canoniz.* editionem ex-
,, orsi sunt *Palearini Fratres* Romæ Anno MDCCXLVII; ab-
,, solutam autem dederunt anno MDCCLI, quo tomum octa-
,, vum, ubi *Indices locupletissimi*, impressioni subiecerunt.
,, At diploma, cui initium *Fidelis Dominus*, vulgavit Benedi-
,, ctus anno MDCCLIV; annis nempe tribus post novam impres-
,, sionem sui operis expletam. Quomodo ergo eo in opere,
,, eaque in editione, *saltem una annotatiuncula apposita*, mo-
,, neret, se *animum suum*, quoad controversiam de incorru-
,, pto corpore D. Francisci, *immutasse?* Nam qui fingimus,
,, eum aliquando pro incorruptione stetisse, deinde vero

lis D. Francisci Corpus apparuisse in cineres, et ossa resolutum. Ceterum etsi idipsum paucissimi ii commenti fuerint, quos nuper commemoravimus (n. 8.); nemo tamen unus dixit hactenus, se, aut alium quempiam in Francisci sepulcro ossa, et cineres inspexisse, cum neque peculiarem sepulcri locum perspectum haberent: id unum contra nos ad ravim usque repetentes, nihil tale a primis Francisci Vitæ biographis fuisse ad posteros amandatum: vel ex nonnullis ipsorum ambiguis verbis præsidium expiscantes. (*a*)

11. Qui vero perenne prodigium illud tutantur, tantam offerunt oculatorum testium nubem, ut ei refragari summæ impudentiæ, atque temeritatis sit. Eos enumerat præ ceteris Franciscus Maria Angeli a Rivotorto e præclaro Conventualium Ordine, titulo 42. operis, cui nomen fecit *Collis Paradisi amoenitas.* Sunt autem ii Gregorius IX, Innocentius IV, Alexander IV, Clemens IV, Nicolaus IV Romani Pontifices. Item Æcubæa Regina Cypri, Nicolaus V anno 1449., Xystus IV 1476., Ægidius Carillus Cardinalis Albernotius 1354. Quibus addendi ex Rugilio Franciscus Sfortia Dux Mediolanensis anno 1457., Galeottus de Bistocchis anno 1509., ac omnium

---

„ *quum ad Petri Cathedram evectus est*, in aliam abiisse sen„ tentiam, Benedicti transitum ab una in aliam opinionem „ deprehendi monemus ex diplomate, quod anno MDCCLIV „ luci permisit; proindeque immutationem sententiæ non eo „ anno vetustiorem dicimus. Non enim licet per indicia ul„ la altius adscendere. Quod si constitui nequit, Benedictum „ maturius anno MDCCLIV de priori sententia decessisse, iam „ habes, quare non ille in opere suo iam recuso ulla im„ presserit immutatae opinionis vestigia.

(*a*) At illi, qui incorruptionis fabulæ viriliter restitere, „ *ad ravim usque repetentes* (fortassis clarisona voce docen„ tes) *nihil tale a primis Vitæ Francisci biografis fuisse ad* „ *posteros amandatum*; illi etiam, qui *ex nonnullis ipsorum am*„ *biguis verbis*, (immo quæ cum incorruptione conciliari non „ queant, ut habes *Demonstrat. pag.* 11. *in Adnot.*) *præsidi*„ *dium expiscati sunt*, optatum præsidium *expiscando* invene„ re, et incorruptionis patronos argumento non diluendo pres„ serunt. (Confer *Adnotationes ad pag.* 11., 12., *et* 13. De„ monstrat.) „

postremus Rmus P. Pisculli Minorum Conventualium Minister Generalis, anno 1607: cujus inspectionis historiam die 6. Februarii 1626. descripsit P. Tinaccius, qui tunc temporis ejusdem Pisculli erat a Secretis. Porro hujusce relationis authenticum apographum a P. Antonio Pagni, qui Archivistæ munere in Cœnobio Sanctorum duodecim Apostolorum Romæ fungebatur, Bollandiani accepere (*Vide Analect. p. 4. §. XI. n.* 186, *et seqq.*). Nicolai, Xysti, Albernotii, aliorumque, quos postremo loco memoravimus, historias singillatim exponit Rugilius apud Bollandianos eosdem. Quorum tamen criticas observationes sequenti in Propositione ad incudem summatim revocabimus: in immensum enim exuberaret oratio, singula si pro rei merito enucleare vellemus. (*a*)

(*a*) Onus Æthna gravius imponerem mihi, si quæ, quantaque congeri possunt contra sacri corporis inspectiones, „ quas V. C. Adversarius ex *Angelio*, *Rugiloque* recenset, „ omnia colligenda, atque expolienda susciperem. Sed quo„ niam ipse Adversarius nomina eorum, qui ab *Angelio* Fran„ cisci exuvias stantes, ac vividas inspexisse dicuntur, enu„ merare sat habens, alio statim se transfert; mora nostra in „ eo refellendo, brevis licet, erit plus æquo diuturna. Non „ enim ille statarium militem agit; sed, vix iacto telo, epi„ nicia sibi quasi victor canit, et alia bella auspicatur.

„ Franciscum revixisse quodammodo nocte tertia, post„ quam in Basilicam eius corpus invectum est, comminisci„ tur *Angelius*, et ea assuit commento suo, quæ, ut docui „ *Demonstrat. pag.* 23., *et seqq.* animis, et ipsis auribus ho„ minum sunt absurdissima. In quibus illud est quoque, quod „ *Coll. Parad. lib.* 1, *tit.* 16. falso prodidit, nempe *Gregorium* „ *IX* anno MCCXXXIV rursus contendisse Assisium, ea ni„ mirum de causa, *quia tot mirabilia*, *quæ in sacrosancto Fran*„ *cisci corpore operatus fuerat Omnipotens*, *ad aures etc.* (eius) „ *pervenere. Hinc Christi Vicarius pio desiderio angebatur*, „ *iterum sacrum pignus videndi ea in Ecclesia*, *eo loco*, *quo*, „ *ipso iubente*, *locatum fuit*. Hic vividis coloribus *Angelius* „ exprimit admirationis, pietatis, amoris sensa, quæ in Pon„ tificis animo edidere tumultum, quum veteris amici spo„ lium ob oculos habuit, et *admirabile corpus in proprios ere*„ *ctum pedes adspexit*, *adhuc madidis sauciatum vulneribus*.

12. Ex hisce omnibus argumentum, quod tertio loco proposueram, constans nempe, antiquissima, ac nunquam intercisa tradito, vel nobis tacentibus, sua veluti sponte consequitur; qua Sancti Francisci Corpus integrum, vividum,

---

„ Quid quæris? *Alta suspiria, dulcesque fletus maxima devo-
„ tionis teneritudine emissi*; necnon *manui, pectori, faciei*
„ *amantissima oscula inflicta*: ut *Angelium*, qui ex nihilo fa-
„ bulam tam pulchram ornavit, in rhetoribus habeam non
„ imi subsellii. Tunc autem Gregorium scribit addidisse epi-
„ taphio Francisci, ante *Angelium* per *Wadingum* edito, po-
„ strema illa verba: *Ante obitum mortuus, post obitum vivus*;
„ quæ cum integro titulo lectoribus apposui in *Adnot. ad* §. 64.
„ *prior. Opusc.* animadvertique non ævum Gregorii, sed *Wa-*
„ *dingi*, atque *Angelii* ætatem, styli tumore inflatam, et an-
„ tithesum cupidissimam, sapere. Sed, quod indigneris, hæc
„ omnia *Angelius* inculcata vult nobis, quin auctoritate scri-
„ ptoris alicuius tanti momenti narrationem muniat. Ac cer-
„ te hunc Gregorii accessum ad urbem Assisium, quem ille
„ consignat anno MCCXXXIV, tota ignoravit antiquitas, ac
„ singillatim vitæ Gregorii scriptores; in quibus *Cardinalis*
„ *Aragonius* accuratæ diligentiæ laude se se commendat, et
„ tamen in suo commentario, quem *Muratorius* edidit *Script.*
„ *Rer. Ital. tom.* 3. de hac Pontificis ad Asisinates profectio-
„ ne nullum verbum emisit. Immo si *Muratorii Annales* adeas
„ ad eum annum MCCXXXIV, Pontificem alibi degentem,
„ magnaque negotiorum mole occupatum offendes.

„ Sequuntur apud *Angelium ibid. tit.* 42, ac pariter apud
„ V. C. Adversarium pro incorruptionis prodigio testes excita-
„ ti, *Innocentius IV, Alexander IV, Clemens IV, Nicolaus*
„ *IV, itemque Æcubæa Cypri Regina*. Sed de *Innocentii IV*
„ ad sacrum corpus accessu nullos, pro more suo, testes ad-
„ hibet *Angelius*, suoque dicto, confirmatione carenti, fidem
„ adhiberi vult rhetor ille calamistratus. De *Alexandro IV*
„ ridendus potius, quam audiendus est, quum, ad extor-
„ quendum a nobis inspectioni isti assensum, utitur Ale-
„ xandri diplomatibus binis, per quæ Pontifex veritatem stig-
„ matum Francisco impressorum sancit, quin unquam post
„ Francisci excessum sibi eius corpus inspectum meminerit.
„ De *Clemente IV*, ut sæpe accidit *Angelio*, inermis ab omni

erectum comprobatur. Præsidio ex ea petito destituuntur omnino contrariæ sententiæ patroni. *Audacter quidem affirmat demonstrationis auctor num.* 4, per annos ferme trecentos viguisse, atque inveteravisse opinionem, Corpus illud commu-

---

„ narrationis confirmatione reperitur. De *Nicolao IV* (fuit „ enim e Minorum Ordine, et de eius inspectione potuit ali„ quid maiore cum confidentia crutum sibi e domesticis ta„ bulariis iactare) sic habet: *Vidit* (Francisci) *corpus*, *ut* „ *in veteri MS. lego*. Sed domesticum documentum non po„ tuit ita *Angelio* patere, ut impervium deinde esset *Rugilo*, „ atque *Lombardio*, qui pariter nomen dederunt clarissimæ „ *Conventualium* familiæ. E quibus tamen *Lombardius* inspe„ ctiones omnes, ut monstra, a se arcuit; quod docuimus „ *Demonstrat. pag.* 21; ast *Rugilus* Nicolai IV inspectionem, „ æque ac *Lombardius*, contempsit, ut infra patebit: non uti„ que contempturi, si ex domestico documento putassent ab „ *Angelio* legitime promulgatam. Denique de *Æcubæa Cy*„ *pri Regina* non minus destituta res est omni ope testifica„ tionis, quam quæ superius *Angelius* de Innocentio IV, at„ que Alexandro IV sua tantum audacia fultus attulerat. Hà„ sce inspectiones omnes memoriæ ab illo mandatas perpen„ dit *Rugilus*; quo nemo ad defensionem incorruptionis plu„ ra attulit eruditionis, ingeniique præsidia. De iis tamen ita „ scribit apud *Bollandianos Analector. de S. Franc. part.* 4. „ *num.* 39. *Hæc asserta*, *sive etiam probata* (liberalem Adver„ sarium *Rugilum*!) *negligimus etc.*

„ Inspectio *Nicolai V* ipsis Adversariis implexum nego„ tium est, ac spinis horrens. Historiam eius inspectionis, „ ut ex litteris *Francisci de Bautio*, *Andriensium Ducis*, tra„ dita est a Rodulphio Tossinianensi, ac Wadingo reiicit *Ange*„ *lius Coll. Parad. lib.* 1. *tit.* 43. Ei enim videbatur non ad „ eam speciem composita, quæ satis ad fallendum apta. Fi„ dit tamen, illam se posse tueri, ut picta, ac polita est ar„ tis coloribus, *in Chronicis a P. Marco Ulyssipon. conscri*„ *ptis an.* 1559, *ab Horatio Diola ad Italicum idioma tran*„ *slatis anno* 1582, *et Venetiis impressis anno* 1606. Sed ne„ que via ab *Angelio* inita insistendi *Marci Chronicis* salebris „ caret; quæ adeo non exsuperandæ visæ sunt doctis viris, ut „ *Missorius*, validissime, ac pertinaciter pro incorrupto Fran-

ni corruptionis legi fuisse obnoxium: ast assertionis istius testem nullum assignat. *Nos vero tot exhibemus hujus traditionis testes*, *quot ii fuere*, *qui aut suum scriptis protulere hac de re judicium*, *aut visitationes*, *et inspectiones illas enarra-*

„ cisci corpore militans, et omnia in id argumenta studiose „ colligens, tamen apud *Bolland. loc. cit. num.* 85. fateatur „ ingenue: *Equidem ipse paulum admodum duabus hisce Romanorum Pontificum* (Gregorii IX, ac Nicolai V) *visitationibus confiderem*. Quot autem ipsi *Bollandiani* machinis „ *ibid. num.* 91. *et seqq.* eam historiam aggrediuntur, ac labefactant! Indicia suppositionis, ac mendacia tot ex ea narratione prosiliunt, et oculos incursant, etiamsi ex *Odonis Francischina* illam tuendam suscipias, ut excitent, „ atque irasci cogant vel supine dormientem. Sed quantum „ in hac re *Francischinæ* sit tribuendum, fusius disputabitur „ deinceps *ad* §. 34. Portenta somniantibus adnumerandi sunt qui „ *Xystum IV* Roma abscessisse narrant anno MCCCCLXXVI, „ Assisiumque profectum ibi ad incorruptum Francisci spolium supplicem procubuisse. Aptissime *Gabriel Rotomagensis*, e Franciscalium *Observantium* egregia familia, monet „ apud *Bollandian. ibid. num.* 176. biennio post Xystum dedisse diploma, cui verba *Dignum reputamus* initium faciunt, „ quodque pertinet ad festum diem corporis D. Francisci translati in Basilicam. De re tam mira, sibi non ita pridem oculis „ perspecta, nullamne mentionem habuisse Pontificem in diplomate, cui a corpore Francisci argumentum? Sed his conniveas. „ Connivere ne possis adhibitis ibi a Pontifice verbis huiusmodi: „ *In qua* (Basilica) *præfati Sancti corpus honorifice REQUIESCIT*? De corpore, quod nuper *stans* viderat, ac miratus fuerat, usurpabat Pontifex *requiescendi* vocabulum, quod non stantibus, sed iacentibus corporibus solet aptari? Ergo sibi visum prodigium non silentio tantum Xystus premebat, sed „ verbis contraria significantibus obvolvebat, et opinionem veritati adversam insertam animis, ac propagatam optabat?

„ De *Ægidio Albernotio Cardinali* (non enim alium in „ disputando ordinem sequor, nisi quo inspectiones has digerit Adversarius) satis multa adnotavi *ad* §. 2. *prior. Opusc.* „ attulique ad commentum refellendum non angustam, sed „ opimam, ac conducibilem suppellectilem.

runt, quos nuper commemoravimus. Quibus si perpetuam addas sententiam, quæ apud PP. Conventuales, Sacram præsertim Asisiensem Basilicam incolentes, ad hanc usque viguit ætatem (cujus rei testes damus lucupletissimos Angelium,

---

„ In *Francisci Sfortiæ, Mediolanensium Ducis*, inspectionem satis est animadvertere, de illa omnium primum mentionem fecisse *Wadingum*; qui quidem, ut *Bollandiani* scribunt *loc. cit. num.* 145. tamquam auctorem rei huius *neminem laudat nec hoc in loco* (ad annum nempe 1457. num. 57.) *nec ad annum* 1230. *num.* 4., *quo lectorem remittit in margine*; *ut videatur hic primus esse qui Sfortianam visitationem vulgaverit*. Documentum quidem manu exaratum pervenisse ad *Wadingum* videtur, in quo de Sfortiana inspectione significaretur aliquid, seu potius impudentissime confingeretur. Ait enim *ad annum* 1230. *num.* 4. *cit. Addo hic item sepulcri* (D. Francisci) *vel suppedanei lapidis epitaphium, exscriptum a quodam Ducis Mediolanensis Francisci Sfortiæ comite, delubrum hoc subingresso, a cuius posteris illud accepi*. Atqui stylus ipse illius tituli, ut sæpe monui, nos ambigere non sinit, satum, ac procreatum fuisse eo, quo *Wadingus* vivebat sæculo; cuius nimirum ambitiosum, et insulsum acumen tituli auctor usurpat.

„ Etiamne ea credulitas in alicuius mentem irrepet, ut *Galeotti de Bistochiis* inspectioni fidem adiungat? At enim et *Angelius*, et *Missorius*, homines in defendenda incorruptione pugnaces, eam ut circumferebatur ex *Portiunculano MS. codice*, a se repulerunt. (Confer *Missorii* verba apud *Bollandian. loc. cit. num.* 181) Ut ruenti inspectioni Bistochianæ succurreretur, eam alio paratu instructam, ac cultam edidit nescio quis ex *Codice Barberino num.* 1228. Sed in novo etiam amictu *Bollandianis* iure displicuit; quod produnt *ibid. num.* 182., *et seqq.* Mihi vero ipum discrimen, quod inter *Portiunculanam*, ac *Barberinam* historiam sane maximum intercedit, argumento est, posteriorem a patronis incorruptionis fuisse suppositam postquam prioris indoctos artifices ludibrio habitos, et in flagitio deprehensos noverunt.

„ Ad extremam, *Piscullianam* scilicet, inspectionem ve-

Rugilium, atque Lombardium) enascetur inde argumentum tanto robore firmatum, perfringi ut nulla ratione queat. Argumentum istud quanta vi fuerit in rem nostram expositum a citato præsertim Rugilio, apud Bollandianos (*Analector p.* 4. *n.* 16. *et seqq.*) latius quisque, quam nobis statuta brevitas sinat, non absque animi voluptate contemplabitur. Nobis hæc summis, ut dici solet, labiis attigisse sufficiat. Ampliorem dicendi copiam sequens suppeditabit. (*a*)

„ nimus. Multa probant, eam esse portentum, *Patribus Conv.*
„ multo prius, quam hæc causa ageretur, odio habitum, pu-
„ blicaque nota improbationis inustum. Id ut noscatur, satis
„ erit referre animum ad ea, quæ de hoc argumento litteris
„ consignavi in *Adnot. ad* §. 35., *et* 40. *prior. Opusc. pag.* 67.,
„ *et seqq.* „.

(*a*) „ Pollicitus fueras, Vir Clarissime, fidemque dederas
„ §. 7. *huius tuæ Dissertationis*, te *scriptorum* tibi faventium
„ *numero*, testium *oculatorum fide*, ac *traditione Propositio-*
„ *nem* tuam *Secundam* aperto in lumine collocaturum. De
„ numero scriptorum, iam expensum a nobis est, quam mi-
„ nime deceat illi fidere, illumque persequi. Enimvero

„ *Enumerat miles vulnera, pastor oves.*

„ Nos autem neque apud imperatores stipendia meremus, ne-
„ que greges alimus. Haud melius tua probatio processit quoad
„ *testium oculatorum fidem*. Etenim præclaras illas tuorum
„ oculatorum testium inspectiones in *Adnotat. superiori*,
„ quamquam non sine tædio legentium, nostroque, ad in-
„ cudem vocavimus; et, ut ut non multum operæ, ac tem-
„ poris placuerit illis impendere, intellectum est, totas ex
„ levitate, futilitate, mendacio constare. Restat iam tibi
„ tua firmanda *traditio*; et ad hanc modo propositi partem
„ accedis. Ut, quod in te recepisti, naviter præstes. *Nos*
„ *vero*, inquis, *tot exhibemus huius traditionis testes, quot*
„ *ii fuere, qui aut suum scriptis protulere hac de re iu-*
„ *dicium, aut visitationes, et inspectiones illas enarrarunt,*
„ *quas nuper commemoravimus*. Teneo. Traditionem tuam
„ vis esse firmam, ac ratam iisdem probationibus, qui-
„ bus sacri corporis incorruptionem huc usque infeliciter

PROPOSITIO III.

Quæ contra hucusque dicta afferri solent argumenta, talia non sunt, quæ majorem illam probabilitatem, pro qua statuenda hactenus allaboravimus, valeant infirmare.

„ propugnasti, nempe *scriptorum*, qui *Pelbartum* ducem se- „ quuti sunt, *numero*, et inverecundorum deceptorum aucto- „ ritate, qui falsas *inspectiones* apud credulum vulgus sunt „ ementiti. Hoc quum ita sit, a nobis verbum non est ad- „ dendum, ut eam traditionem profligemus, cuius fundamen- „ ta iam labefecimus, atque diruimus.

„ At etiam provocas ad peculiarem traditionem, quæ de „ incorruptione viguerit *apud PP. Conventuales, Sacram præ-* „ *sertim Assisiensem Basilicam incolentes etc. Cuius rei* (sic „ enim subdis) *testes demus locupletissimos Angelium Rugi-* „ *lum, atque Lombardium*. Nonne oportet nos iam manus „ dare, iamque obmutescere, quibus obiicitur *peculiaris* apud „ nonnullos *traditio*, eaque tantæ antiquitatis, ut innitatur te- „ stimonio *Angelii*, qui scripsit, sæculo XVII ad exitum „ properante (*Demonstrat. pag.* 23.) nec non *Rugili*, atque „ *Lombardii*, qui paucis hinc annis vita excesserunt, ac cum „ quibus nostrum multi amicitiam habuere, ac necessitudi- „ nem constitutam?

„ Dixi *Demonstrat. pag.* 12. omnium primum *Pelbartum* „ ausum esse contraire opinioni, quæ inveteraverat de Fran- „ cisci membris, pro caduca hominum conditione, corru- „ ptis, postquam per annos ferme trecentos (tot enim flu- „ xere a D. Francisco ad Pelbartum) nemo quidquam contra „ opinionem illam moverat. Non ego hic Adversarii censu- „ ram evado; *et audacter quidem*, Adversario iudice, *affir-* „ *mavi* putatum esse ante *Pelbartum* de Francisci corpore, „ illud corruptione tabuisse. Sed cur ego in hoc audax? „ Credo quia *assertionis istius* (id enim in me iacit Adver- „ sarius), *testem nullum assigno*. At ego homo inconsultus, „ rudisque putabam, quum naturæ leges hominum corpora „ solvi post mortem iubeant, et repente *Pelbartus* erumpat, „ qui neget de Francisci corpore, illud corruptione esse so- „ lutum, id plane sufficere, ut *Pelbartus* dicatur in hoc re- „ ceptæ, atque inveteratæ opinioni adversatus; ac ne id plu-

13. Vel ex ipsa enunciatione mens nostra cuique innotescit. *Neque enim ita singulas objectiones a nobis solutum iri confidimus, ut ubique et tenebræ a temporis diuturnitate invectæ omnino dissipentur, et evidentia undique eluceat.* Cete-

---

„ ribus verbis enunciem, putabam in huiusmodi negotio sufficere *probationem negativam*, ut aiunt, et a vetustiorum silentio petitam. Quod si quis ante *Pelbartum* opinionem de prodigio percrebuisse contendat, hunc ego censebam, quia prodigium conatur inducere, ac quia, ut *Devotus* docuit, contra *iuris præsumptionem* assurgit, testes proferre debere opinionis de Francisci corpore incorrupto ante *Pelbartum* dilatæ, ac fusæ. Sed ea est Adversarii inclementia, ut, quasi omni cura soluti vivamus, reiciat in nos earum probationum onus, ad quas congerendas ipsum incumbere, et elaboratam suis vigiliis demonstrationem afferre oportebat. (Recole *Adnotata ad* §. 6. *huius Opusc.*) Attamen habeas hic, lector, quamdam, si minus absolutam, saltem deformatam speciem illius probationis, quam Adversarius, liberalitatis meæ fontes sibi semper patere volens, requirit. Cogam enim unum in locum testimonia plura scriptorum, qui ante *Pelbartum* vixere, quique Francisci exuviis *ossium*, aut *reliquiarum* nomen imponentes, eisdem certe incorruptionis privilegium abnuerunt.

„ *Ioannes a Ceperano* qui *biographus* Francisci *secundus* appellatur a *Bollandianis*, *apud eosd. in comm. Præv. n.* 727. Basilicam Asisinatem ita describit: *Ubi preciosus OSSIUM SUORUM THESAURUS reconditur*.

„ D. Bonaventura Vitæ D. Franc. c. 15. *Erat revera condignum, ut quem Deus etc. in paradisum etc. transtulerat etc. eius iam vernantis inter flores illos cælicos plantationis æternæ OSSA ILLA FELICIA de loco suo pullulatione mirifica* (prodigiorum; de illis enim loquitur) *redolerent*.

„ Idem ibid. c. 16. §. 8. *Cum corpus Sancti Francisci deferretur ad locum ubi pretiosus OSSIUM EIUS nunc THESAURUS est conditus*.

„ *Idem ibidem*, paucis interiectis: *Appropinquans tumbæ, in qua OSSA SACRA fuerant collocata*.

„ *Alter e scriptoribus Vitæ D. Antonii Lusitani*, qui scribebat circa annum MCCLXX, cuiusque verba referuntur

rum neque caussa, qua de agimus, tantum sibi a nobis exposcit: quandoquidem dummodo rerum summa argumentis in superiori Propositione a nobis expositis directe suffragetur, eaque a cavillis liberet ita, ut in comparatione probabiliora videantur; adversariorum caussa, quæ moralem evidentiam jactat, et sine qua nihil profecisse putanda sit, omnino concidat oportet. Nunc ut ordine quodam procedamus, in triplicem veluti aciem totam objectionum congerem dispertimus. Etenim scriptorum numero, ac nomini, quos supra comme-

---

„ in *Summ. Demonstrat. num.* 2. *ibique num.* 21. *Tempore* „ *namque Capituli Generalis, quo SACRATISSIMÆ FRAN-* „ *CISCI RELIQUIÆ translatæ sunt ad locum, ubi debita* „ *veneratione requiescunt.*

„ *Ibid. num.* 44. habes *Flavii Biondi* in *Ital. illustr.* te- „ stimonium *Assisia arduo in colle sita civitas vetustissima etc.* „ *Seraphicoque Francisco, cuius servat RELIQUIAS, cive,* „ *et eius templo etc. ornatissima.*

„ *Ibid. num.* 45. se tibi sistunt verba *Pii II in lib.* 1. „ *Commentar. Huic* (Francisco) *nobile templum erectum est,* „ *in quo ferunt SUA OSSA IACERE.*

„ *Eugenius IV* in *Litteris* a nobis exhibitis *nov. Summ.* „ *num.* 2. ter exuviis Francisci nomen *reliquiarum* imponit. „ Inquit enim. *Accepimus Litteras vestras quoad provisionem* „ *faciendam circa RELIQUIAS B. Francisci.* Deinde: *Si di-* „ *ctæ RELIQUIÆ ad alia loca asportarentur, esset dare cau-* „ *sam desperationis illis de Assisio.* Ac denique: *Ut dictis* „ *RELIQUIIS nullum damnum inferri possit.*

„ Sane postremi isti scriptores, a prioribus non dissiden- „ tes, vixerunt sæculo XV, quo vixit *Pelbartus*, licet hic in- „ sequentis sæculi anno IX *Pomerii* sui prodigiosum partum „ effuderit. Qui autem ante illum scribebant, immo qui æta- „ te eius vivebant, non aliter de Francisci corpore, ut nosci- „ mus, loquebantur, quam de exuvio, quod corruptio, exa- „ nimis omnibus corporibus infesta, depravarit. Si ergo de „ *Pelbarto* scripsi, eum omnium primum esse ausum opi- „ nioni iam inveteratæ refragari, quæ Francisci corpus fato „ incorruptionis communi subiiciebat, non id *audacter* con- „ stitui, sed vere: et iacta in me ieiuna, ac frigida petulan- „ tiæ calumnia evanescit „.

moravimus, priorum Franciscanæ historiæ Biographorum silentium opponunt: testium occulatorum fidei, contradictiones: traditioni, seram nimis originem. A priori itaque initium. (*a*)

Objectiones a priorum Franciscanæ Historiæ Biographorum silentio petitæ.

14. In limine sectionis secundæ primæ partis num. 3. en quibus verbis primam argumentorum aciem contra nos instruat doctissimus Demonstrationis Auctor: *non Thomæ Celanensi, non Joanni a Ceperano, non Tribus Sociis* (S.Francisci), *non D. Bonaventuræ, non ulli a scriptoribus illius seculi, quo vixit Franciscus; non denique scriptori ulli sæculi XIV, vel XV excidit verbum, quo Corpus S. Patriarchæ corruptioni haud obnoxium fuisse prodatur.* Quibus in *nota* de Bonaventura præsertim adnectit illud, nempe ne dum silentio, sed expresso

---

(*a*) ,, Proponit, quid sibi deliberatum sit agere. Tamen ,, non ita mea argumenta a se *solutum iri confidit, ut ubi-* ,, *que et tenebræ* a temporis diuturnitate invectæ *omnino dis-* ,, *sipentur, et evidentia undique eluceat*. Modeste. Non enim ,, præfationis loco nobis illud *Iuvenalis* ingerit

,, *Credite me vobis folium recitare Sybillæ;*

,, sed, quamvis in *tenebras, a temporis diuturnitate invectas*, ,, culpam conferat, lectoris animum parat, ut verba a se vanissima expectet, solidi nihil. Quid multa? Quæ præfatur, ,, probo. Non nihil tamen illa me compungunt, quæ paulo ,, post interponit de *cavillis*, a quibus suà se argumenta *li-* ,, *beraturum* pollicetur. Si *cavillorum* verbum, hic adhibi- ,, tum, ad significationem apud Latinos communem magis, ,, magisque vetustam exigas, erit plane a re extraneum. Sed ,, Adversarii sententiam assequere, si *cavilla* hic pro subdolis ,, artibus accipias, quibus veteratores utuntur vel ut aliis, ,, perspectam veritatem tuentibus, negotium creent, vel ut, ,, dum ipsi tenentur, Protei fiant, et ex adversariorum ma- ,, nibus elabantur. Id in me verbum adhibens Adversarius, ,, nonne perspicuum facit, urbanitatis comitatis, modestiæ se ,, culmen attingere? —

quoque sermone sententiam de incorrupto Francisci Corpore reprobasse; quum Corpus illius jam *ossa felicia*, jam *pretiosum sacrorum ossium thesaurum*, jam *ossa sacra* nuncupaverit. Ibique Bollandianis subirascitur, quod suspicentur, loqui Bonaventuram rhetorum more, ac pro toto partem accipere. De scriptoribus seculi XIV, ac XV inferius, ubi de traditione, redibit sermo: nunc vero ad trutinam revocemus quo tandem Thomæ Celanensis, Joannis a Ceperano, trium sociorum, Bonaventuræ silentium evadat.

15. Quamquam historicorum silentium erroris, aut falsitatis suspicionem narrationibus iis injiciat, in quibus nacta occasione de eventu aliquo verba facere debuissent; nullum tamen criticos studioso præsidium offert, si abtrinsecus conjectare liceat, aut scriptores illos facta, et eventus, de quibus tacuerint, ignorasse; aut caussam non defuisse, cur agnitas veritates silentio presserint. Huic principio profecto minime refragabitur Demonstrationis Auctor, utpote qui in nota *B.* pag. 12. Lascaris verba referens, optime novit quid ille ad rem præscripserit, dum ait: *onde qualunque COSA POSSIBILE basta per indebolire l'argomento negativo a fronte dell' autorità affermante*. Adeout minime necesse sit, ut caussam silentio assignatam extitisse probemus, sed satis est si *possibilem* fuisse monstremus. (*a*) Si constet igitur, non repugnare, priores illos Franciscanæ historiæ scriptores aut rem igno-

---

(*a*) ,, De argumento negante, cui nihil *positivi*, ut dici-
,, tur, admixtum sit, censui cum *Lascario*, subrui illud
,, posse impressione quamvis levi. At in eadem mea *Adno-*
,, *tatione*, quam frustra in rem suam vertere Adversarius co-
,, natur, monui, aliud omnino statuendum, siquidem cum
,, argumento negante *positiva* probatio coalescat; edixique,
,, probationem, a me contra patronos incorruptionis allatam,
,, ex negante simul, ac *positivo* argumento constare. Id si
,, mihi gloriari sine mendacio licuit, quum *Demonstrationem*
,, scripsi, licebit magis perspicuo iure id præferre, postquam
,, in *Adnot. ad* §. 12. *huius Opusc.* seriem scriptorum expli-
,, cavi, qui de Francisci exuviis ante Pelbartum verba facien-
,, tes, eis *ossium*, aut *reliquiarum* nomen fecere, et hac ra-
,, tione significarunt, quam nihil de sacri corporis incorru-
,, ptione suspicarentur ,,.

rasse, aut caussam non defuisse cur agnitam tacuerint; negativum argumentum ex ipsorum silentio petitum juremerito aspernabimur. Atqui relate ad primum, antiquioremque biographum, Thomam nempe Celanensem, non tantum *possibile*, non *probabile* dumtaxat, sed *certissimum* est, prodigium Franciscani Corporis in pedes erecti ipsum latuisse. Scripsit enim ille, ut optime Bollandiniani ostendunt (*commentar. præv. n.* 4., *et seq.*), antequam Sancti Patris Exuviæ a D. Georgii Ecclesia ad Basilicam transferrentur. Silentium ergo ab eo petitum adversariorum caussam minime suffulcit. (*a*) Quoad reliquos vero, ne Bonaventura quidem excepto, quamquam res adeo explorata non sit, ut fidenti animo prodigium ignorasse dicamus, *probabilissimum* nihilominus est, reapse ignorasse. Quod ne gratis a nobis confictum quis suspicetur ut argumenti vim declinemus, sic habeas. Quamquam Angelius a Rivotorto prodigium erectionis Corporis S. Francisci (de quo

---

(*a*) ,, Verumtamen si, quum scripsit *Celanensis*, nondum ,, in Basilicam invectum fuerat Francisci corpus, tamen He- ,, roem Sanctum inter Cælites iam Gregorius retulerat. Ritus ,, enim, caeremoniasque sanctissimas, quibus ille adscriptus ,, et Cælitum albo, si minus puro sermone, tamen aptissi- ,, me, *Celanensis* expressit. At in solemniis illius diei debuit, ,, ex more, Francisci corpus e terræ sinu educi, et loco in ,, edito collocari. Id quum posceret ritus; quum nihil esset ,, in mora, ne fieret; quum etiam *Stadensis* id factum tra- ,, dat, et ipse *Celanensis* confirmet, dum prodigium quod- ,, dam ad Francisci sepulcrum patratum describit; nonne fa- ,, ctum dicas? Si autem Francisci corpus tunc in lucem pro- ,, tractum est; cur non ispectum a Gregorio, quem pecu- ,, liares impellebant causæ, ut Francisci exuvias subiectas ocu- ,, lis vellet? (Adeas *Adnotata ad* §. 25. *prior. Opusc.*) Si ,, incorruptas Gregorius deprehendit, cur latere id omnes vo- ,, luit? Aut quomodo, si rescivit aliquis, eas incorruptas esse ,, repertas, non id rescivit *Celanensis*, qui Gregorii Pontificis ,, iussu, Francisci gesta describenda suscepit, (Consule *Affoum* in *Præf. ad Vitam Heliæ*) ac cui decuit nihil eorum ,, esse abditum, quæ Pontifex, ac lectissimi quique viri de ,, rebus Francisci didicissent?

inferius) contigisse scribat anno 1230, putat nihilominus Rugilius, Angelium in hoc errore labasci; utpote qui facili quidem lapsu notam 2. adhibens, aut legens in tabulariis loco alterius 3., scripserit 1230. pro 1330. (*vide Bolland. Analector. p. 4. n. 262.*, *et seq.*). Neque immerito id Rugilius suspicatur. Etenim in opere, cui titulus *Speculum Vitæ S. Francisci*, *et Sociorum* habetur, F. Ubertinum a Casali, qui seculi XIII. vivebat, accepisse a B. Conrado ab Offida, Fratrem Leonem, aliosque Francisci socios enarrare, futurum aliquando, ut Franciscus præmature resurgeret (quod eidem Leoni Sanctissimus Patriarca post mortem revelaverat), quum nempe ordinem suum nimis vexatum iri contingeret. Id vero contigisse præsertim anno 1321. in quodam MS. Vaticano sub num. 4010. habetur, in quo ista leguntur: *incipit tribulatio*, *et tentatio*, *quam prædixit B. P. N. Franciscus . . . Et tribulatio incæpit anno Domini* 1321.

16. Quibus omnibus constitutis, quisque novit quantillum negotii facessat nobis primorum biographorum silentium. Si enim *qualunque cosa possibile basta per indebolire l'argomento negativo a fronte dell'autorità affermante*, cum nedum possibilitate, sed insuper probabilitate maxima eorum sententia fulciatur, qui putant, priores illos Franciscanæ Vitæ Scriptores, ne Bonaventura quidem excepto, ante prodigiosam illam Exuviarum Francisci erectionem narrationes suas scriptis consignasse; patet, minime de prodigio illo potuisse quidquam commemorare. Eamdem ob rationem tacuisse quoque dices Gregorium IX, cujus silentio tantopere fidit num. 11., et 12. Demonstrationis Auctor. Ille enim cum inter Cœlites Franciscum adnumeraverit secundo post ejus obitum anno nondum expleto, nonnisi prophetice de futuro prodigio in canonizationis diplomate potuisset mentionem injicere. Adeoque mirabitur nemo, dum scriptores eosdem audiat de Francisco loquentes, ipsius Corpus, aut *ossa felicia*, aut *ossa sacra* vocare: similive dicendi formula uti, quæ ceterorum defunctorum corruptionis statum significet.

17. Ut vero omnis altercandi præcidatur ambitio, dubia sint, quæ de Ubertino narrantur (falsa enim ea dicere ex iis dumtaxat dubitationibus, quas ingerunt Bollandiani, æquitas ipsa non patitur). Detur propterea, neque Joannem a Ceperano, neque tres socios, neque Bonaventuram ignorare potuisse prodigium, si præsertim anno 1230., ut scribit Ange-

lius, contigisset (*a*) debuisse vero illud omnino memorare, nec ullam fuisse caussam cur tacuerint, negamus. Cujus rei ne videat e longinquo nobis exempla comparare, Bonaventuram statuamus contra seipsum. Quandoquidem vel ipsi Bollandiani animadvertunt, Sanctum Doctorem nonnulla, quæ

(*a*) ,, Iam proprius ad veritatem accedit V. C. Adversa- ,, rius, ac plane sapit, dum *Rugili* technam deserit. Fuit ,, sane *Rugilus*, si legitima utor in ingeniis æstimandi truti- ,, na, omnium patronorum incorruptionis longe ingeniosissi- ,, mus, sed qui per iusta, ac per iniusta, per verosimilia, ,, ac per absurda, eo, quo pervenire studebat, contenderet. ,, Itaque quum *Angelius* scripsisset, corpus Francisci tertia, ,, postquam in Basilicam illatum est, nocte surrexisse, ac pe- ,, dibus cæpisse consistere; prodigium autem ab *Angelio* iacta- ,, tum, et in annum incidens MCCXXX, Bonaventuræ, alio- ,, rumque veterum, de rebus Francisci scribentium, silentio ,, quateretur, ac rueret; in hoc rerum articulo *Rugilus*, cui ,, ad audendum animi haud deerant, tempori editi in re- ,, viviscente corpore prodigii, per *Angelium* statuto, aliud ,, tempus immo sæculum aliud suffecit. Pro nota enim an- ,, ni MCCXXX, annum MCCCXXX adscribendum censuit. ,, Ita quum prodigium serius fecisset integro sæculo, non ,, erat mirandum, Bonaventuram, aliosque ætati Francisci ,, proximo scriptores de re mira non meminisse, quæ, dum ,, ipsi viverent, ac scriberent, nondum patrata.

,, Ut vero audaciam suam extenuaret *Rugilus*, causamque ,, afferret emendatæ a se notæ temporis apud *Angelium*, et an- ,, ni MCCCXXX, anno MCCXXX subrogati, utebatur libro ,, inscripto *Speculum Vitæ S. Francisci*, *et sociorum eius*, in ,, quo Ubertinus quidam Franciscalis narrat, D. Franciscum ,, tradidisse Leoni, socio suo, rem Franciscalium publicam ,, turbulentissimis aliquando procellis iactatum iri, et *quod ad* ,, *confortationem*, *et illuminationem* (Minorum) *ipsum resu-* ,, *scitaret piissimus Iesus in corpore glorioso*, *et ipsum faceret* ,, *prædilectum parvulis suis visibiliter apparere*. At procellæ ,, quædam (ita *Rugilus* ratiocinari) Ordinem Minorum exer- ,, cuerunt circa annum MCCCXXI; quod probat ob conten- ,, tiones, quæ *de Christi*, *et Apostolorum paupertate* apud ,, Minores eo tempore iactatæ sunt. Ergo apud *Angelium* pro

de Patriarcha Sanctissimo certissima sunt, nec ipsi ignota, aut tacuisse penitus, aut alibi, quam in Vita Francisci, cursim indicasse. Profecto, Angelum sub Peregrini forma Francisci matri apparuisse, eique mirabilia de filio prænuntiasse, res compertissima est, uti narrat Wadingus, Bollandianis minime

---

„ anno MCCXXX ponendus est annus MCCCXXX, eoque „ tempore Franciscus revixisse credendus.

„ At vero illud *Speculum Vitæ etc.* cui tota moles Rugi-„ lianæ emendationis incumbit, mendaciorum, ac figmento-„ rum est *Speculum*; ut ipse *Wadingus*, qui non semper acrem „ se iudicem in his rebus præbet parum huic libro, ac præ-„ sertim quibusdam eius exemplaribus, deferat; quod disces „ ex *Bollandianis in Comm. præv. de S. Franc. num. 26.*, „ *et 29.* Insuper narratio Ubertini desideratur prorsus in MS. „ illius libri exemplari Lovaniensi, quod *Patribus Bollandia-„ nis* præsto fuit, et in eius editione, quam anno MDCXX „ curavit *Guilelmus Spoelberchius*, Franciscalis ex inclita *Ob-„ servantium* sobole, prelis Antuerpiensibus. (Confer *Bollan-„ dian. Analector. part. 4. num. 267.*) Ea propter iure colli-„ gas, fabellam Ubertinianam abfuisse a plerisque saltem „ MSS. exemplaribus, quæ *Spoelberchius* consuluit, et a sub-„ dolo aliquo incorruptionis fautore in aliquos *Speculi* codices „ impudenter intrusam.

„ Præterea ratio, quam iniit *Rugilus*, ut se a difficultate „ obiecti veterum silentii expediret, videtur statuere, pri-„ mum exuvias D. Francisci computruisse, deinde vero anno „ MCCCXXX integritati a Deo fuisse redditas, et quadam „ quasi vita donatas. Hoc si ponit V. C. Adversarius, neces-„ se est fateatur, neque Gregorium IX, neque Innocentium „ IV, neque Alexandrum IV, neque Clementem IV, neque „ Nicolaum IV, neque Æcubæam Cypri Reginam, de quibus „ pompam egit *superius* §. 11, quum oculatos testes incor-„ ruptionis recensuit; prodigii spectaculo interfuisse. Omnes „ enim maturius anno MCCCXXX e vivis erepti sunt. Quid „ igitur statuas, nisi incorruptionem tueri esse apertissime va-„ nitatis, quum illam nequeas ab obiecto scriptorum veterum „ silentio vindicare, quin vineta tua, quod in proverbio est, „ cædas, teque præcipuo plerarumque inspectionum argu-„ mento nudes, ac quum insuper illa quasi nova vita corpo-

refragantibus. Nihilominus id omne silentio premitur a S.Doctore, ceterisque ipso antiquioribus scriptoribus Dicas idem de *Joannis* nomine a matre primum eidem imposito, quod deinceps in illud *Francisci* immutatum fuit a patre. Hac tamen de re Bonaventura in Vita a se descripta ne verbum quidem: quamquam hoc *in expositione regulæ* enarret (*vide Bolland. commentar. præt. n. 66. et seqq.*). Rursus edicant nobis Adversarii, an Bonaventura peculiarem Franciscani sepulcri locum indicaverit, etsi id indicare *inter præcipua historici munia comprehendatur.* Quæ pauca satis ostendunt, pluries S.Doctoris silentium indicio non esse, ipsum rem silentio præteritam ignorasse. Sed (inquies) singulare privilegium illud de Corpore stante, et incorrupto, gravioris erat momenti, quam ut ab historico, a Bonaventura præsertim, non adiceretur, siquidem ipsi innotuisset: inde enim gloria maxima, immo ob rei novitatem singularis in Sanctissimum Parentem redundabat. Ita sane. Ast non vulgaris, neque mediocris profecto gloria est si quis Angelici Spiritus præconio celebretur. Bonaventura tamen hoc siluit. (*a*)

„ ris D. Francisci, in annum MCCCXXX. a *Rugilo* dilata,
„ innitatur libro deploratæ auctoritatis, nec de ea testimonium
„ adsit in omnibus eius libri exemplaribus, sed in iis tantum,
„ in quæ cadit corruptionis suspicio?

„ Sed alio etiam ex capite neque *Rugilo*, neque Adver-
„ sario V. C. licet prodigium exsurgentis sacri corporis ab *An-*
„ *gelio* narratum, prout ex traditione manasse aiebat (Con-
„ sule *Demonstrat. pag. 22.*) ab anno MCCXXX ad annum
„ MCCCXXX protrahere. Reviviscentem enim Franciscum,
„ si *Angelio* auscultas, viderunt *quidam Francisci socii alter-*
„ *natim nocturnas excubias in Ecclesia intermedia maiorem*
„ *ante aram facientes* (*Demonstrat. loc. cit.*) At enim, ut
„ Francisci socii vitam producerent ad annum MCCCXXX,
„ nempe centesimum quartum post obitum D. Francisci, opor-
„ tuisset eos viventium fuisse vivacissimos, ac Tithoni pro-
„ pemodum attigisse senectam; quod de eorum nemine litte-
„ rarum monumentis inscriptum legitur. „

(*a*) „ Nullam mihi notam veritatis habet narratio, quæ
„ est apud *Pisanum lib. 1. Conform. 4. part.* v. de cælesti Ge-
„ nio, qui paulo post quam Franciscus, tunc recens ortus,

18. Ne tamen huic dumtaxat rationi, quasi potioribus aliis destituti, adhærescere videamur, caussam quoque habeas, eamque probabilissimam saltem, si certissimam dicere renuas,

---

„ lustralibus aquis ablutus est, *ad hostium domus etc. adve-*
„ *nit etc. in specie peregrini*, *petens instanter a famula*, *ut*
„ *puer Franciscus eidem ad videndum*, *et tangendum exhibe-*
„ *retur*, quique enim *in suis ulnis accipiens*, *stringens*, *et*
„ *osculans* prædictione futuræ sanctitatis commendavit. Atque
„ etiam monuit, *infantulum Franciscum in magna custodia*
„ *gubernandum propter insidias demonum*, *qui de eius ortu tur-*
„ *bati ad necandum eum multas insidias præpararent eidem*.
„ Enim vero *Pisanus* totos hic fabularum modios, ut sæpe
„ aliis *Conformitatum* locis apportat. Voluit enim inter Chri-
„ stum, ac Franciscum hoc etiam similitudinis intercedere,
„ ut quemadmodum Christus puer Simeonis, pii senis, ma-
„ nibus exceptus est, utque Simeon multa de Christo futura
„ cecinit Divini Spiritus instinctu; ita Franciscus præconem
„ illustrem (legit autem e Cælitum concilio) futuræ sancti-
„ tatis haberet. In hanc viam ingressus anceps ille, capta-
„ torque *confirmitatum*, nihil absurdi respuit, nec a portento
„ ullo mostrorum cavit, dummodo in hoc etiam Franciscum
„ posset cum Christo componere. Et vero quam absurdum
„ est, de eo, puero qui ad apicem magnæ sanctimoniæ eva-
„ surus esset, obstetrices, nutricesque moneri, ut ab incursu
„ malorum dæmonum, eius vitæ insidiantium, omne ope,
„ ac diligentia tegeretur! Fieri ne poterat, ut Franciscus san-
„ ctimonia excelleret, quod nonnisi adulto potuit continge-
„ ret, et idem a malis dæmonibus, dum puer in cunis va-
„ git, enecaretur? De futura autem sanctitate Francisci ec-
„ quid malis geniis præcognitum esse potuit, quum ex theo-
„ logicis disciplinis palam sit, ne bonos quidem genios *futu-*
„ *ra contingentia*, *et libera*, nisi adsit peculiaris a Deo reve-
„ latio, prænosse? Ac si noluit Deus malos dæmones igno-
„ rare, qui, quantusque futurus Franciscus esset, quomodo
„ ii sperarent, puerum contra suas insidias vitalem haud fo-
„ re? Rursum, etsi ponas, nihilominus improbos genios ab
„ insidiis puero struendis voluisse non abstinere, at certe bo-
„ ni genii, quos de eo sollicitos *Pisanus* inducit, advigilabant
„ eius saluti, nec ad eam tuendam ope femellarum egebant.

cur omnino de re maxima tacuisse credamus. *Compertissima res est, quamdam arcani legem, secreti nempe vinculum inter Franciscanos Alumnos ea tempestate viguisse, quo et Fran-*

„ Quare licet *Pisanus* ad fidem commento conciliandam men-
„ tionem habeat cuiusdam *antiquæ legendæ*, et auxilium im-
„ ploret a *domina quadam Margarita vicina*, *et nota matri*
„ *beati Francisci*, *matre referente*, *et pedissequa*, *seu famula*
„ *beati Francisci*; numquam efficiet ut per copias istas, quas
„ sibi e gynæceis parat, consistat fabula, quam *theologia*, ac
„ rectus sensus evertit. Ex quibus patet, quam non fuerit ex-
„ spectandum, ut D. Bonaventura ea fabula historiam suam
„ fœdaret, quam neque *Thomas Celenanensis*, neque *Ioan-*
„ *nes a Ceperano*, neque *Tres Socii*, qui ante Bonaventuram
„ describendis Francisci rebus operam perquam diligentem
„ navarant, cognitam habuere, quamque dudum post Bo-
„ naventuram scribens *Pisanus* invenit, ornavit, ita tamen ut
„ vellet a mulieribus pensa carpentibus esse profectam.

„ Quid *Ioannis* nomen in lustrali expiatione Francisco im-
„ positum? Quum ei omnis fama accesserit postquam Fran-
„ cisci nomine appellari cœptus est; quum Franciscus Mino-
„ rum Collegium instituerit, Franciscus asperitate, atque in-
„ nocentia viræ claruerit, Franciscus miracula patraverit,
„ Franciscus stigmatum divinorum insignibus coruscaverit,
„ Franciscus Pontificibus, Principibus, ac summis quibusli-
„ bet, infimisque in ore, in oculis, in corde fuerit; eratne
„ tanti illa *Ioannis* appellatio, iamdiu oblivione consepulta, ut
„ eius vitam scribens Bonaventura de eo nomine memoriam pa-
„ ti non posset intermori? Etenim, si pudor non est vera fa-
„ teri, quid emolumenti ex eo percipimus, quod *Tres Socii*,
„ quodque ipse Bonaventura post scriptum de Francisci vita
„ commentarium, aggressus *Regulæ expositionem* nos docent
„ de *Ioannis* nomine, quod Franciscus ad paucos dies, vel
„ menses gessit? Vix enim Assisium reversus est pater, quo
„ absente, lucem cæpit haurire, *Ioannis* nomen infanti im-
„ positum abolevit; et a Francia, cuius fortasse grata erat
„ Bernardo memoria, quod inde lucro auctus discessisset, no-
„ vum nomen imposuit.

„ Quod tacuit denique Bonaventura de peculiari Basilicæ
„ loco, qui Francisci cineres condat (illatos enim fuisse in

cisci sepulcrum, *et prodigium corporis erecti*, *atque incorrupti paucissimis dumtaxat innotesceret*; *reliquis vero omnibus celaretur*: ut ita nimirum spes omnis præcideretur, atque aviditas retunderetur iis, qui Thesaurum illud pretiosissimum rapere molirentur. Id quod vel ipse Demonstrationis auctor ingenue fatetur, etsi silentium illud ad solius sepulcri notitiam circumscribat. Ipsius verba audias num. 62. *Visum est igitur pertinere ad Ordinis utilitatem*, *ac decus*, *ut quo peculiari Basilicæ loco latitarent cineres sacri*, *ipsi quidem scirent Ordinis Rectores*, *paucique cum illis delecti*, *arcanique servantes viri*; *at reliquos id omnino lateret*. Noverit itaque Bonaventura ut supremus Ordinis Rector, noverint quoque Scriptores ceteri et peculiarem sepulcri locum, atque stantis Francisci Corporis prodigium. Quisnam hercule audeat ipsos objurga-

---

„ Basilicam satis diserte prodidit *cap.* 15.) modo obiicitur ab
„ ipso Adversario; sed §. *insequenti* obiectio diluitur.. Do, ac lar-
„ gior satis liberaliter, locum peculiarem sepulcri significa-
„ re, *inter præcipua historici munia comprehendi*; in quo si-
„ ne iniuria Adversario possim obsistere vel uno fretus *Ana-*
„ *stasio Bibliothecario*, qui sanctorum Pontificum cadavera in
„ *cæmeteria*, aut templa docens invecta, peculiarem *cæmete-*
„ *riorum*, fanorumque locum eorum exuviis decoratum non
„ solet adscribere.. Sed tamen nonne Adversarius §. insequen-
„ ti scribit: *Compertissima res est*, *quamdam arcani legem*,
„ *secreti nempe vinculum inter Franciscanos Alumnos ea tem-*
„ *pestate viguisse*, *quo etc. Francisci sepulcrum paucissimis*
„ *dumtaxat innotesceret*, *reliquis vero omnibus celaretur*? Ni-
„ si memoria labor, ac nisi mentem mihi caligo intertur-
„ bat, *Franciscanus Alumnus* Bonaventura fuit, immo ali-
„ quando Ordinem rexit; ut mirum non sit, tacuisse, quod
„ *arcani lege*, universo Ordini indicta, ac recepta, silere co-
„ gebatur.

„ Quæcumque igitur V. C. Adversarius Bonaventuram si-
„ luisse narrat de Francisco, aut falsa sunt, aut leviora, quam
„ ut legentibus inculcanda forent, aut necessario silentio pre-
„ menda. Quæ duo posteriora quum de prodigio incorruptio-
„ nis pronunciari non possint, reliquum non est, ut de incorru-
„ ptione non meminerit Bonaventura, quod prodigium hoc com-
„ mentium sit, et de eo S. Doctoris ætate rumor nullus serperet „.

re, quod arcani legem illam accurata servaverint? Bollandianis quidem minime probatur quoad prodigium allata silendi ratio; eo quia evulgari potius, quam celari pro rei magnitudine mereretur. Ast necesse foret novisse rerum, temporum, ac personarum adjuncta, ut de ejus legis gravitate, atque necessitate recte judicium ferre possemus. Profecto si sola sanctitatis fama urgebat plurimos, ut Francisci Corpus furarentur; quanto magis sacrilegum latrocinium timendum erat, si tanti miraculi magnitudo in vulgus proferretur? (*a*)

19. Ceterum abs re non fuerit huic adnectere Bonaventuræ verba, quibus Francisci Corpus quale post mortem apparuerit, describit. En illa: *Beato namque Viro migrante a seculo, spiritus ille sacer domum æternitatis ingrediens, fontisque vitæ haustu plenario gloriosus effectus, expressa quædam in corpore futuræ gloriæ signa reliquit, ut Caro illa sanctissima, quæ crucifixa cum vitiis in novam jam creaturam transierat, et Passionis Christi effigiem privilegii singularitate præferret, et novitate miraculi resurrectionis speciem præmonstraret . . . . Caro vero ipsius reliqua, quæ prius tam ex infirmitate, quam ex natura ad nigredinem declinabat, cando-*

(*a*) „ Ut fures arcerentur a Francisci cadavere, aut saltem ut, qui surripere conarentur, operam perderent, reque infecta, discederent, curandum erat, ut Basilicæ locus, in quo sacri iacerent cineres, esset aditu difficillimus, atque insuper vulgo esset ignotus. Primum perfecerat Helias, retruso corpore sacro in sinu rupis, cuius hiatum ara imposita obstruebat. Alterum arcani lex efficiebat, per quam rei consciis vetitum erat eam sermonibus divulgare. Nihil autem ad furtum prohibendum ab exuviis Francisci conferebat famam reprimere privilegii incorruptionis, quo finguntur præditæ. Immo fidenter dicam, privilegium incorruptionis, eiusque dilatam ad aures omnium famam valere potuisse ad prædonum retardandam audaciam, eosque metu perfundendos, ne facinus aggrederentur. Nam si ibi Deus Francisci exuvium tam mira suæ opis significatione honestasset, passurusne videbatur, inde illud a sacrilego aliquo amoveri, nec præsentes flagitii pœnas, easdemque severissimas, repetiturus „?

re nimio renitescens, illius secundæ stolæ pulchritudinem prætendebat. Membra illius adeo mollia, et tractabilia se præbebant palpantibus, ut conversa viderentur in teneritudinem puerilis ætatis, et quibusdam cernerentur evidentibus signis innocentiæ decorata. Rugilius, ac præsertim Missorius apud Bollandianos (*Analect. p. 4. §. XIII, et XIV.*) pluribus ostendere nititur, Bonaventuram verbis iis satis superque indicasse, et Francisci Corporis prodigium perspectum habere; seque dum arcani leges accurate servaret, portentum illud satis innuere velle. Nec immerito, si S. Doctoris verba accuratius expendantur. Lege sis loco citato Missorii argumenta, Bollandianorum argutiis non omnino enervata.

20. Etsi vero nos ex iis minime simus, qui ex descripta per Bonaventuram Franciscani Corporis admiranda pulchritudine, mollitie, atque candore, prodigii illius perennitatem sequi debuisse putent; (*a*) nihilominus æquo animo ferre non possumus, nec silentio præterire, Demonstrationis Auctorem tantum sibi sumpsisse laboris ad prodigii rationem ab iis elevandam, quæ S. Doctor enarrat, ut divinare minime sciam quorsum tot conatibus tendere velit: nisi dicere velimus, timere se plurimum, ne statuto semel in Francisci Corpore miraculo, validior habeatur ratio ad ejus statuendam perpetuitatem. Præmiserat enim ipse num. 5., ex mira illa specie, artuumque mollitia enatam fuisse illam, quam sibi appellitare placuit *novitiam opinionem* de Franciscani Corporis incorruptione. Cujus assertionis patronos dat Bollandianos, etsi ubinam id ii affirment, minime nobis edicat. (*b*) Tum etsi *candorem*, *pulchritudinem*, *mollitiem* sacrorum Francisci Cor-

---

(*a*) Si tibi fixum est, atque receptum, Vir optime, speciem, flexilemque mollitiem in recenti Francisci cadavere deprehensam per diem certe non integrum, qui fluxit ab eius obitu usque dum est sepulcro mandatum, nihil prodesse ad perpetuam incorruptionem firmandam; plane convenit inter nos, nec de Bonaventuræ loco, a te §. *superiori* prolato, opus est me disserere „.

(*b*) „ Id mihi *Bollandiani* videntur minime dubio indicio testari iis ipsis verbis, quæ ex eis decerpsi, attulique *Demonstrationis pag.* 10. Loquuntur non Punice. Velim invisas, quæ *adnotavi ad §. 29. prior. Opusc. pag.* 53. „.

poris membrorum commemoret, deinceps tamen congerit plura, quibus demonstrandum assumit, artuum mollitiem, atque unius diei incorruptionem naturæ viribus haberi posse, quin ad miraculum confugiamus: *silet autem omnino de pulchritudine, atque candore*. Atqui vero si Bonaventuram, si Thomam Celanensem audiamus, Francisci Corpus nedum molle perstitit, et incorruptum; sed insuper Caro ipsius *candore nimio renitebat* adeo, *ut secundæ stolæ pulchritudinem prætenderet*. Jam vero carnem illam, *quæ prius tam ex infirmitate, quam ex natura ad nigredinem declinabat*, evadere per mortem *candore nimio renitentem*: membra insuper, quæ (ut ait Thomas Celanensis) dum adhuc Franciscus in vivis ageret, *rigida* evaserant ex contractione nervorum, *sicuti solent esse hominis mortui*, per mortem pessumdata pulchritudinem, et adspectum induere *miro candore rutilantem, et lætificantem videntes*: id, inquam, posse naturæ viribus obtineri, quin miraculum intercedat; nemo, cui cor sapiat, somniaverit unquam. Quæ omnia ideo ab Adversariorum cavillis placuit vindicare, ut constet, non perperam affirmari, *Bonaventuram*, dum indicti arcani legibus sese accommodavit, *satis per verba illa Franciscani Corporis et integritatem, et incorruptionem perennem, siquidem prodigium noverit, indicasse*. (*a*)

(*a*) „ Inter me, ac V. C. Adversarium paullo ante con„ veniebat, ex pulchritudine, ac mollitie per diem non integrum in sacro cadavere deprehensa incorruptionem perpetuam non posse sanciri. Ecce dissilit non satis tenaciter inter nos agglutinata concordia. Hic enim Adversarius contendit, Bonaventuram verbis illis, quæ ex eo superius attulit §. 19, quæque pertinent ad Francisci cadaver paullo ante anima destitutum, *Franciscani corporis integritatem, et incorruptionem perennem, siquidem prodigium noverit, indicasse*. Qui legat hæc, nonne miretur

> . . *Scena ut versis discedat frontibus, utque*
> *Purpurea intexti tollant aulæa Britanni?*

„ At cavit sibi Adversarius, ne manifestam pugnam sibi videretur indicere, dum integritatem, et incorruptionem perennem corporis D. Francisci eo loco traditam docet a Bo-

,, naventura, sed clausulam addit: *siquidem prodigium noverit*. Meminit enim se superius, nempe §. 15. ut veterum ,, scriptorum, et in his Bonaventuræ, de incorruptionis prodigio silentium sibi esset innoxium, consilium cepisse cum ,, *Angelio* commutandæ prodigiosæ incorruptionis in prodigium reviviscendi; discessisse tamen in temporum ratione ,, ab *Angelio*, qui rem miram affigit anno MCCXXX, ac ,, cum *Rugilo* distulisse prodigium usque ad annum MCCCXXX. ,, Ita gnarum, et ignarum prodigii vult esse Bonaventuram, ,, et illius gnaros pariter, ignarosque vetustos scriptores, qui ,, commentaria de Francisco exararunt. Idemque agnoscit, ex ,, descripta ab illis in recens exanimato cadavere Francisci ,, pulchritudine, candore, flexilitate argui non posse incorruptionem eius diuturnam, atque manentem, §. *huius initio*; ,, at deinde contendit, Bonaventuram (idem iudicium ferendum esset de reliquis scriptoribus, in recenti eius cadavere describendo occupatis) per verba eius speciem candorem, mollitiem *exprimentia satis etc. integritatem, et incorruptionem perennem etc. indicasse*; quæ scribit *hoc eod.* ,, §. *in fin.* Nonne pro conclamatæ causæ indiciis habeas, Adversarium, consilii, ingeniique non indigum virum, aliam, ,, atque aliam, quamvis adversam, propositi sui tuendi rationem amplecti, et ex illa in hanc, ex hac in illam eundo, ac redeundo transfugere?

,, At queritur prætermissam a me disputationem de *candore, ac pulchritudine*, quæ in Francisci cadavere occurrerunt, donec sepulcro caruit. Quæso, si ipsa flexilitas, quæ ,, certe perraro cadaveribus ad horas manet, satis firmum argumentum pro incorruptione prodigiosa suppeditare nequivit, quia nimis breve experimentum de illa est captum; cur ,, in cadaveris sacri pulchritudine, ac candore immorarer, quæ ,, ad breve pariter tempus licuit in eo contemplari, et prodigii suspicionem leviorem excitant? Fuit enim Franciscus, ,, quum in humanis ageret, non inhonora specie, quantum ,, ex antiquis tabulis discimus; ac licet toto corpore exilis, ac ,, macie enectus pingatur, supra quam pingi vultus ab illius ,, ævi artificibus soleant; non habes tamen, quoad oris lineamenta, quod culpes. Quare quum in eius ore, ac membris semper dignitas fuerit; potuerit autem sine prodigio ,, eius demortui corpus, antea subfuscum, albescere, sanguine prope exitum vitæ ad cor affluente, aliisque humoribus

21. Sed orationis vela contrahamus. (*a*) Ad argumenti vim elevandam, quod ex Scriptorum numero pro demonstrando perenni Franciscani Corporis prodigio, a nobis desumitur, priorum historicorum silentium obiicit Demonstrationis Auctor egregius. Jam vero quia vel ipso fatente, *Qualunque cosa possibile basta per indebolire l'argomento negativo a fronte dell' autorità affermante*, cum nos huc usque talia, ac tanta produxerimus, quibus clarissime conficitur, aut priores illos biographos prodigium istud latuisse; aut eos agnovisse quidem, sed debuisse illud silentio premere; jure concludimus, ex objectionibus hujusmodi secundam nostram Propositionem nullimode nutare. Ad alia nunc properemus. (*b*)

Quæ contra Testium oculatorum fidem opponunt.

22. Dicendi initium facimus ex eo, quod num. 16., et seqq. irridendo potius, quam ratiocinando convellere nititur Demonstrationis Auctor: scilicet anno 1230., uti affirmat Angelius, aut anno 1330., quod Rugilio placuit, Francisci Corpus e sepulcro emersisse (recole quæ ea de re diximus n. 15.) Res vero ita evenisse narratur. Religiosis viris noctu in Asisiensi Basilica excubantibus inopinato terræ motu visa sunt concuti universa, elevari Altare, coruscare lucem. *Qui præ ceteris summo deditis vigil aderat*, ad socios pergit excitandos, iisque rem ex ordine narrat: qui et a se terræ motum auditum fuisse dicunt. Putantes, aliquid ex ædificio corruisse, ad infimam se conferunt Ecclesiam. *Marmoream laminam* (verba sunt Angelii) *qua capsa claudebatur, aliquantisper amotam cernunt, superque eam Sancti Corpus erectum vident, e cujus vultu miri procedebant fulgores, etc. Observant opertorium marmoreum non adeo amotum, ut potuerit corpus ex ejus remo-*

„ a cute longibus sese subducentibus; non ego in eius pul-
„ chritudine, ac candore mihi sine compendio, ac fruge im-
„ morandum putavi „.

(*a*) „ Vela contrahit Adversarius, navigatione hactenus „ usus improspera.

(*b*) „ Epilogum refellere, postquam superiora, latius ab „ Adversario explicata, et nunc in angustum contracta, refutaverim, esset actum agere, et operam frustra conterere „.

tione prodire: immo per modicum illud spatium introspicientes, interiorem capsam omnino clausam mirantur. Jam noctis tenebræ rarescebant. Cum ergo socii propinquum diem recolerent, sæpius pedem, pectus, manum, tunicam Sancti Patris exosculati, abierunt. (*a*)

23. Hæc ad trutinam revocaturus Demonstrationis Auctor, præ primis cum Honorato a S.Maria animadvertit, pias opiniones nihil complecti debere *fabulosum ridiculum*, *quod fieri non potuerit*, et *superstitiosum*. Quibus statutis ad rem propius accedens num. 17., quanti Angelii narrationem faciat, per ea verba demonstrat: *Hic ego omni vocis contentione clamare cogor, fabulas has esse, sycophantias, præstigias, captiones, quibus minus cauti, ac periti teneri quidem possunt; viri experientes rerum, prudentesque illaqueari non possunt.* Nos igitur ne minus cauti judicemur, minusque periti, videamus quidnam *superstitiosi*, *ridiculi*, *impossibilis*, aut *fabulosi* in istis ipse deprehenderit; ut inde saltem constet, se non reclamantibus ex adverso æquitatis juribus, immo et jure merito narrationes hujusmodi et *fabulas*, et *sycophantias*, et *captiones*, et *præstigias* appellitare. Displicet in primis (ait ipse) ille terræ motus, quo omnia concuti, convellique visa sunt. Petam, cur tibi displiceat? Quia nempe *nimis hæc congruunt cum illis, quæ de Christo resurgente Evangelistarum testimonio freti tenemus.* Ast poteras æque et Francisci stigmata irridere, quia nimis hæc congruunt cum illis, quæ de Chri-

---

(*a*) „ Truculento rursum pelago Adversarius sese com„ mittit. Nec sibi laborem statuit in re proclivi. Non enim „ parvæ est operæ, Angelianam fabulam, sexcentis ulceribus „ insignem, ac fœdam (quod hoc loco aggreditur) sanare, „ et ex Hecuba quadam rugosa, ac turpi, infusis ungentis, „ nobis Helenam sistere. Interim, aliquis fortasse dicax im„ probabit, ac carpet illa Adversarii verba de quodam e Fran„ cisci sociis, *qui præ cæteris somno deditis vigil aderat*. Quo„ niam enim ille *socius* comparatur cum *somno deditis*, so„ mno captus videtur; idemque, *quia vigil aderat*, vigilare. „ Ergo et somno, deditus erit, et vigilabit. Quod non mirum. „ Eo enim contendit Adversarii sollertia, ut res maxime ad„ versas, ac vicissim pugnantes copulet. (Confer *Adnotata* „ *paulo ante ad §. 20.*) „.

sto jam resurrecto, et Apostolis apparente Evangelistarum testimonio tenemus. Esto fuerit in hoc ab aliquibus peccatum, ut omnia similia, ac pene gemina Christum inter, atque Franciscum statuere conati sint: numquid propterea jure affirmaveris, et in hoc fuisse peccatum, nisi prius ostenderis, aliquid *superstitiosi*, aut *ridiculi*, aut *impossibilis*, aut *fabulosi* referre? Ad reliqua igitur expendenda pergamus. (*a*)

(*a*) „ Franciscum gessisse vulnerum Christi vestigia, seu
„ *stigmata*, non inficiabitur, qui Ecclesiæ auctoritatem, re-
„ ctamque *Criticen* impudenter, atque indocte non spernat.
„ Ecclesia enim, quæ impressorum Francisco stigmatum diem
„ festum agit, in assensum nos rapit, vultque impressa fuis-
„ se credamus. Eumdem a nobis assensum exprimit recta *Cri-*
„ *tice*, quum sciamus, huic rei non defuisse oculatos testes,
„ qui se dicerent inspexisse stigmata in adhuc vivo Francisco.
„ Et quia persona non qualiscumque testimonii pondus ha-
„ bet, non illud ab hominibus probitate, ac dignitate exper-
„ tibus sumptum est, sed ab iis, qui utraque præcellerent.
„ (Refer te ad *Demonstrat. pag.* 28. *in Not.*) Nec vero sine
„ stultitia quis diceret, nullam apparere causam patrati illius
„ in Francisco prodigii. Oportebat enim affectum dolore vul-
„ nerum Christi de Christi cruciatibus haud intermisse cogi-
„ tare, fixumque, ac collocatum quodammodo in eo animum
„ habere. Surgebat etiam promeritorum seges ampla Franci-
„ sco, dum ille excitatum ab inflictis vulneribus doloris sen-
„ sum, atque ægritudinem non solum libenter, sed maiores
„ cruciatus perpeti cupiens, ferebat.

„ Edissere nunc mihi, quid e prodigio corporis D. Fran-
„ cisci, nova, ut narratur, vita donati, postquam illud in
„ Basilicam invectum est, potuerit utilitatis exsculpi? Dices,
„ per illud a Deo additum esse illius sanctitati luculentissimum
„ testimonium. Audio. Sed cui bono prodigium, ac in imis terræ
„ visceribus abditum? Illi ipsi cum Angelio eas sacri corporis in-
„ spectiones tuentur, quas recensuit V.C. Adversarius §. 11. *huius*
„ *Opusc.* inspicientium numerum exiguum constituunt; nec quem-
„ quam ex iis, qui incorruptum exuvium inspexerint, aiunt minus
„ honorifice de Francisco antea sensisse; ita ut opus fuerit Deum
„ tantæ molis prodigium exerere, quo Franciscum sibi in primis
„ gratum, et acceptum ostenderet. Quod si, ut incorruptio-

24. Queritur num. 20, nec se ferre posse affirmat, adeo contemni, atque excordem haberi ab Angelio, ut male cohærentia, immo invicem pugnantia non vereatur ingerere. Sed quænam tandem ista sunt male cohærentia, et invicem pugnantia? Scilicet quod *excubare*, et *vigilare*, et *orare* dicat, quos somno affirmat occupatos: quodque *dormientes* illos, ac *minime dormientes* asserat, qui terræ motum sensisse affirmabant. Quibus omnibus concutitur adeo, ut exclamare cogatur. *Miserum me! Quibus cum monstris, ac larvis cogor ego confligere!* Sed bona verba quæso. Adeo tu delicatulus, ut *monstrum* credas hominem enarrantem, nonnullos ex iis, qui oraturi ad Ecclesiam perrexerant, inter orandum somno

---

„ nem sacri cadaveris contra Gregorii IX, Bonaventuræ, alio„ rumque veterum scriptorum taciturnitatem tuearis, revixis„ se illud statuis non anno MCCXXX; sed sæculo serius, vi„ delicet anno MCCCXXX; primus seriem inspicientium bre„ vissimam auspicabitur Nicolaus V, qui accessisse ad Franci„ sci sepulcrum dicitur anno MCCCCXLIX. Alii enim, qui prius „ in serie inspicientium collocantur, ante annum MCCCXXX „ diem obierunt. At ab anno MCCCXXX, quo surrexisse „ Franciscus dicitur, ad annum MCCCCXLIX, quo visus „ Pontifici Nicolao, cui emolumento fuit patratum prodigium? „ Immane temporis spatium vides, sæculum excedens, quo „ nulli fuit usui, nulli cognitum, et infra terram latitans „ nullo Franciscum decore affecit. O conditionem ergo eorum „ miseram, quos commenti huius non pudet, eiusque tutelam „ gerunt! Nam, ut in præsentia prætercam, quot, quantisque „ unaquæque inspectio difficultatibus obruatur, aut illas cum „ *Angelio* a Gregorio IX auspicaris; teque tunc ipsius Grego„ rii IX, Bonaventuræ, ac veterum plurium silentium ever„ tit: aut illas a Nicolao V cum *Rugilo* ordiris; damnasque „ tunc tenebris per annos amplius centum tantæ molis pro„ digium, et Deum inducis otiosa patrantem miracula, quæ„ que intimus terræ sinus intercepta, contineat.

„ Interest igitur discrimen latum, ac magnum inter sa„ cra stigmata Francisco inusta, atque incorruptionis, quod „ obtrudere conamini, ostentum. Illorum veritas, utilitasque „ nemini non obvia est. Hoc et idoneis testibus caret, et uti„ litate destituitur „.

correptos obdormiscere: non ita tamen lethargo oppressos, minime ut validum sentiant terræmotum, etsi tamen omnino ac perfectissime non excutiantur e somno? Nonne pro varia corporis humani temperatione somno diversimode premimur; ac rumor idem hunc omnino, illum vero excutit parumper? Quorsum igitur *monstra* narrare dicas, qui refert, illum, qui plenissime vigilabat, rem integram ex ordine iis retulisse, qui vix terræmotum perceperunt? Profecto timidissimus sit ille oportet, qui vel meridiana luce fulgurante, undique sibi monstra occurrere timet. (*a*)

25. Sed ecce portentum alterum, quod in Angeliana narratione mireris. Fuisse Francisci Corpus emersum de sepulcro *clausa penitus arca interiori*, *operculo vero exteriori non adeo*

(*a*) ,, Me neque *timidissimum*, neque *delicatulum* (quod ,, non sine maledicto in virum iacitur) hoc ipso tempore ,, prodo, dum utcumque fero, aliquos ob istam defensionem ,, a me abalienari, et unus contra multos, multorumque odia ,, consisto. Sed iniurias persequi, quibus ab Adversario crebris ,, afficior, non est huius arenæ. Facerem, si gravitatem, ac sanctitatem iudicii essem oblitus. Quod intimum est causæ, quam ,, non minore fortitudine tueor, quam diligentia, nunc quæro.

,, Quum terra leviter movet, fortassis qui arctissimo somno tenetur, non expergiscitur. At quum omnia concutiebantur, ac quassabantur motu illo terræ, quem describit ,, *Angelius*! *MAGNUM* (inquit *lib.* 1. *tit.* 15 *Coll. Parad.*) ,, *extemplo TERRÆ MOTUM percepit*, *quo TOTA videbatur MACHINA EVERTI*; *præcipue ALTARE MAIUS* ,, *ELEVATUM conspexit*, ab eoque veluti *lucem emitti*: *PAVIMENTI quoque LAPIDES SEIUNGI ab invicem*, *et* ,, *exinde varii luminis radii oriri etc.* Qui dormiat dum tanta ,, ruina circum undique omnia convelluntur, is non dormit, ,, sed lethargicus est; non lethargicus, sed letho extinctus. ,, Iam hoc satis *ridiculum*, et *fabulosum*, quoque narratio mereatur explodi. Quibus si alia addis non minus cum recto sensu pugnantia, quibus *Angelii* narratio adspergitur ,, (*Demonstrat. pag.* 24, *et seqq.*) fabulam habes, qua audita, Parmeniscus ille, qui apud *Athenæum lib.* 14. *c.* 1. risum amisisse fertur, non modo illum, quin Delum pergeret, recuperasset, sed risisset effuse ,,.

amoto, *ut potuerit corpus ex illius remotione prodire*, fabulam disputatori sapit: ac sciscitari pergit num. 21., cur non exterior quoque arca perfecte clausa perstiterit? *Aut cur* (arcæ operculum) *aliquantisper*, *factaque rimula amotum est*; *non vero adeo revolutum*, *ut inde humanum corpus sine novo prodigio exilire foras posset?* At vero tu quantulus es, ut Deum in Francisci gloria amplificanda pro modulo tuo operari debuisse præsumas? Num divina virtute id fieri potuisse negabis? Quod si fieri potuisse concedas, meminisse oportebat, minime licere narrationi detrectare fidem, nisi saltem in ea *fabulosum* aliquid, aut *ridiculum*, aut *superstitiosum* deprehendas. Quo vitio cum minime Angelii descriptio laboret, exigunt æquitatis leges, ut eidem adhæreamus quousque aliunde non constet, ipsum sycophantam, impostoremque fuisse. Sed ea de re inferius recurret oratio. (*a*)

(*a*) „ Si *Angelio* fides, Francisci corpus foras prosiliens „ gemina emersit ex arca: quarum interiorem evasit, quin „ illa reseraretur; exterioris vero operculum, eo prodeunte, „ tantisper amotum est. (*Demonstrat. pag.* 26.) Id ego absurdum putavi, *Angeliumque* huiusmodi argumento pressi „ *ibid. pag.* 27. *Aut D. Francisci corpus spiritalem naturam* „ *momento illo temporis induerat*, *aut concretum crassis ex* „ *partibus more cadaverum reliquorum manserat*. *Si primum*, „ *ut prodire foras potuit*, *quin arca interior recluderetur*, *ita* „ *nec arcæ exterioris operculum tantillum amovendum fuit*. „ *Si postremum*; *et interior*, *et exterior arca patere debuerunt*, *tantumque patere*, *ut vero corpori egressus inde daretur*. Ex iniecto laqueo ut *Angelium* suum V. C. Adversarius solvat, monet hic me meæ tenuitatis; quam ut fatear, ipso monitore non egeo. Tum indignabundus interrogat: *Num divina virtute id fieri potuisse negabis?* Ita „ plane. Nego, id Deum potuisse patrare. Non enim potuit „ Deus eodem tempore Francisci corpus induere, et non induere spiritali natura, ut posset, et non posset e clausis „ arcis erumpere. Id quum statuimus, divinæ potentiæ contumeliam non irrogamus. Quædam enim *non potest* Deus „ vel quod illa invicem, vel quod divinis attributis repugnent. „ Tunc vero illud *non posse* non imbecillitatis in Deo est, vel

26. Nunc vero ut inspectiones illas ab Adversariorum dicteriis vindicemus oportet, quas num. 11. a nobis relatæ fuere. Verbis paucissimis caussæ defensor a tot historicorum narrationibus se expedire conatur Demonstrationis num. 15. Vix enim paucissimis enumeratis, ita breviter de iis sententiam dicit. *Quibus in commentis refellendis multum operæ Bollandiani insumpserunt*, *perfeceruntque ut omnes cernant*, *illas inspectionum sacri corporis historias nihil aliud esse*, *nisi errorum fraudumque cubilia.* Utinam vero moderationem illam fuisset ipse imitatus, qua usi sunt Bollandiani: qui quamquam pro munere dubitationes expenderint, certaque ab incertis accurate distinxerint; numquam tamen sunt *fraudem* suspicati. (*a*)

„ coactionis, sed perfectæ naturæ. Ita me *Petavius*, et al-
„ lati ab eo gravissimi scriptores docent *de Deo lib.* 5. *c.* 7.
„ Hic finem facit Adversarius suæ pro traditione Ange-
„ liana accuratissimæ defensionis. Quid profecerit, vides.
„ Meà sententià, *camino oleum addidit*, *ut Horatius* lo-
„ quitur „.

(*a*) „ At ego sic didici, suis res nominibus, quum causa
„ postulet, esse appellandas, nec simultatum, aut invidiæ
„ metu ullam suscepti muneris partem esse prætermittendam.
„ Quid mihi *Bollandianos* memoras in secessu litterario, at-
„ que umbratili de corrupto, atque incorrupto Francisci cor-
„ pore disputantes? Illi tamen, licet procul a clamore, atque
„ alea iudicii rem agerent, nullam inspectionum incorrupti
„ corporis D. Francisci sine censura abire sunt passi (*Ana-*
„ *lector. de Sanct. Franc. part.* 4. §. 3. *et seqq.*), et modo
„ de *interpolatis* documentis (*ibid. num.* 88.) modo de *fa-*
„ *bulatoribus* (num. 119.) modo, *Rugili* verbis utentes, de
„ *Wadingo in recipiendis*, *æstimandisque* inspectionum *monu-*
„ *mentis æquo faciliore* (*num.* 159.) modo de *fide* narratio-
„ num *nonnihil dubia* (*num.* 200.) modo etiam alia con-
„ questi sunt. Mihi vero qui in pulvere, et in ipso iudiciali
„ discrimine versor; qui causam ago, postquam sub ara ma-
„ xima Asisinati, ubi traditio, et lampadum fulgor conditum
„ esse Franciscum docebant, sacras reliquias inspicere datum
„ est; quique ex confictis, ac temere vulgatis antiquis inspe-
„ ctionibus id cladis importari, video, ut absit honor a san-

Ut itaque pro muneris nostri ratione quanta inspectionum hujusmodi sit virtus ad sententiam Franciscani Corporis stantis adhuc, et viridi contutandam ostendamus, unum, aut alterum ex indubiis, atque cuilibet perspectis criticæ canonibus præmittamus oportet.

27. Atque in primis si inter plures historicos, conditione, ætate, natione diversos, *qui non eodem studio, neque inita inter se mutuo conspiratione, aliqua scripserunt*, de facti substantia convenit; non ideo eos mentitos fuisse putabis, quod in adjunctis enumerandis, ac describendis a se mutuo dissentiant. Etenim si verisimile putandum non est, plures, etiam coævos, absque utilitate ulla ad fallendum coire velle; multo minus verisimile, immo nec possibile dixeris, eos, qui diversa ætate scripsere, in mendacium conspirasse. Quia vero ita sunt homines natura comparati, ut rei summam præcipuæ spectantes, desides in reliquis, minus accurate, quæ factum comitantur expendant; æquitas minime patitur, ut errore in circumstantiis deprehenso, mendacii quoque, aut erroris in omnibus eos insimulemus. (*a*)

„ ctissimo cinere, suoque iure, fraudetur; non est ea invi-
„ denda in loquendo libertas, quæ magnitudini causæ, et
„ periculo violandæ pietatis respondeat.

(*a*) „ Ab isto canone mihi tamquam a venenifero angue
„ cavebo. Dum enim in rebus historicis non inquiris in æta-
„ tem, et consilia eorum, qui primi rem aliquam scripto
„ mandarint (addis enim illud *etiam coævos* quasi ornamenti
„ loco, et explanationem canonis *coævi* pro exemplo, non autem
„ ipsum canonem ingrediuntur) ac dum ponis, multos, multa-
„ rumque gentium scriptores ad rem aliquam firmam, ac ratam
„ faciendam, ablegata inquisitione omni de eorum gravitate, suf-
„ ficere; viam amplissimam, ac liberrimam deceptioni paras, nos-
„ que doctis impostoribus, eorumque credulis asseclis ludum,
„ ac iocum tradis. Vereor, ne ope istius canonis, ad quem nar-
„ rationes exigis, constitui possit, femellam quamdam post
„ Leonem IV ad Romanas infulas, soliumque adrepsisse.
„ Etenim, ut *Garampius Cardinalis de num. Argent. Bene-*
„ *dicti III cap.* I. vera haud dissimulans, scripsit. *Si rei*
„ *tam incredibilis qui sint testes etc. quæramus*, *maximam*
„ *quidem scriptorum* (eamque plurium gentium) *copiam re-*

28. Secundo: Si scriptor quipiam alicujus rei veritatem probaturus certa incertis, vera falsis admisceat, incuriæ qui-

---

„ *periemus, qui ei fabulæ temere fidem adhibuerunt*. Sed pergit: *At si eorum antiquitatem perscrutemur, nullum XIII sæculo, eoque labente inveniemus vetustiorem*. Ita vir sapiens; eoque argumento tum *Garampius*, tum ante illum utentes alii exturbarunt pontificia sede femineam larvam. Verumtamen Romanam cathedram eo monstro, ac portento inficiemus, si negligentes notationem temporum, et ætatem, fidemque scriptorum, qui primi narrationem aliquam cuderint, statuemus, nihil nobis fabularum esse reiiciendum, dummodo late fusum, a multisque inculcatum inveniamus.

„ Et quoniam ideo lex ista Critices figitur (quod §. 30. deinde patebit) ut inconsiderate fecisse putetur *Lombardius*, qui quamvis incorruptioni patrocinaretur, tamen inspectiones omnes sacri corporis, ut technas ad fallendum inventas, et ingenuo homine indignas, abiecit; animadvertendum est, ipsam legem, ut ut iniquam, et abrogandam, reiiciendarum inspectionum necestitatem nobis imponere. Scriptoribus quidem, nullo delectu sumptis, dummodo multi sint, variique gente, et ætate, conciliare fidem studet V. C. Adversarius, sed hac exceptione, si neque *eodem studio, neque inita inter se mutuo conspiratione aliqua scripserint*. Etenim si coniuratio coaluit, si partium studia mentes inflammant, sane veritas odio est, ac

„ *Tunc immensa cavi spirant mendacia folles*.

„ Sed qui dixeris sine conspiratione, ac partium studio inspectiones, corporis D. Francisci in vulgum satas? Equidem doleo adeo me in angustum cogi, ut, quod inviti aliqui audiant, mihi sit exponendum. Meæ tamen causæ deesse non possum. Cardinalem quemdam usurpasse oculis incorrupti corporis prodigium, comminiscitur Pelbartus Franciscalis, sæculi XVI non longe ab initiis. Tunc, veluti signo dato, Franciscales alii similia excogitant, rati fortasse pium se officium Francisco tribuere, quum illum privilegio incorruptionis augerent. Integris duobus sæculis, nempe a XVI ad XVIII, Franciscalium familiis idem ardor, ac studium,

dem, immo interdum pro narratæ rei qualitate mendacii quoque jure illum coarguas: *minime vero omnia, quæ ad rem suam adducit falsa esse putabimus, si præsertim eorum nonnulla satis validis monumentis fulciantur.* Culpa enim, et oscitantia scriptoris id a nobis expostulat, ut vera secernamus a falsis, certa ab incertis: tantumque fidei narrationibus iis tri-

---

„ excogitatis, et inventis aliis, aliisque inspectionibus, incor-
„ ruptionis commentum fulcire. De inspectionibus nonnullis
„ dilata est fama, quin ullis monumentis confirmarentur.
„ Aliæ documentorum fide corroboratæ in vulgus emanave-
„ re. (Recole *Adnotata ad* §. 11. *huius Opusc.*) Omnes ta-
„ men Franciscalium in claustris exortæ sunt, sique præsidio
„ documentorum non caruere, Franciscalibus hominibus or-
„ natum illum, ac cultum debent, quo scriptores extraneos
„ aliquando fefellerunt, meruerunt que ab iis pariter memo-
„ rari. Hæc ego quidem earum auctoribus non exprobro; non
„ crimini verto. Velificati enim sunt studio hominum ætatis
„ suæ, quibus nemo poterat sine alte exaggerato cumulo pro-
„ digiorum placere. Qua excusatione, ut alias memini, *Ca-
„ nus de Loc. theol. lib.* 11. c. 6. scriptores huiusmodi ele-
„ ganter tegit, nobisque purgat. Etenim *vulgus sentiebant non
„ tantum ea facile miracula credere, sed impense etiam flagi-
„ tare. Itaque signa nonnulla, et prodigia etc. memoriæ pro-
„ diderant, non quo ea libenter credidissent, sed ne deesse
„ fidelium votis viderentur. Id vero eo magis sibi licere exi-
„ stimarunt quod intellexerunt, auctoribus nobilissimis placuis-
„ se, veram historiæ legem esse, ea scribere, quæ vulgo ve-
„ ra habeantur*. Sed quamvis aptissime hæc ad eorum patro-
„ cinium, ac purgationem afferri queant, qui ispectionum
„ ornandis fabulis insudarunt, non ideo tamen minus est ex-
„ ploratum, deberi universas hominum Franciscalis Ordinis
„ industriæ, et in eamdem rem conspiranti consilio. At si, ex
„ Adversarii canone, scriptorum rem aliquam tradentium nu-
„ merus nihili faciendus est, quum illi *eodem studio*, atque
„ *inita inter se conspiratione aliqua scripserunt*; haud gravate
„ feret legis huius lator doctissimus, narratiunculas inspecti
„ corporis D. Francisci nobis insigniter contemni, ac nauci
„ non esse „.

buamus, quantum fontes sibi vindicant, ex quibus ea derivantur. (*a*)

(*a*) „ *Si scriptor quipiam alicuius rei veritatem probaturus certa incertis, vera falsis admisceat*, in eum ego ita „ me geram, ut ea tantum in illo recipiam, quæ *satis validis*, ut ipse habes, *fundamentis fulciantur*. Nam si scriptorum nemini, qui res antiquas, ac sua tempora excedentes tradat, habenda est fides, nisi probatis ex fontibus illas hausisse comperiatur; cautius agam, ac, nonnisi adducto testimonio veterum documentorum, ille me sibi assentientem habebit, qui meum a se iam animum averterit, quemque *certa incertis*, *vera falsis admiscentem* deprehenderim. Et quoniam scriptorum huiusmodi duplex est genus, unum scilicet eorum, in quibus inter errores plurimos aliquis ingenii candor elucet, ut videantur, non dedita opera, sed iudicii penuria, veris falsa sociare; alterum autem ex nequissima veteratorum cohorte constans, qui scientes, volentesque veritati bellum indicunt, et non infirmitate mentis, sed malitia lectores suos fallunt; pro diversa eorum indole, plus, minusque severitatis assumam. Primis, quum dicant sibi in promptu fuisse aliqua documenta, e quibus rem, quam tradunt, eruerint, fidem habebo, si fontes, unde sumperint, liquidos ducam, nulloque cœno turbatos. Alteris vero illis, fallaciarum architectis egregiis, quique venire, nos captatum solent, nihil credam, licet iuratis, nisi meis oculis documenta exponant, unde, quæ narrant, acceperint. Fortassis scriptoribus huiusmodi fidem aliquam adiungam, quum sermo est de rebus, quas agunt non magno conatu, quæque non sint ex præcipuis partibus, quas sibi in opere elucubrando sumpserunt. Atque hac ratione video se prudentissimum quemque ex *Criticis* gerere in scriptorum, atque historicorum præcipue, auctoritate pensanda. Severitas nimirum, atque iudicium varium debet esse, ac multiplex pro indole scriptorum, quos expendimus, ac pro rebus, de quibus agunt.

„ Canon autem, qualis hic proponitur ab Adversario magis est, ad veritatem involvendam, quam ad eam enodandam accommodatus. Sermo habetur de scriptore, qui *certa incertis*, *vera falsis admisceat*. De eo statuis, *minime omnia*,

29. Quibus constitutis, eo, unde digressa fuerat, regrediatur oratio. Contra canonem secundo loco positum ii mihi peccare videntur, qui unico Angelii opere inspecto, glomeratim omnia, quæ ipse ad suam caussam affert, aut rejiciunt, penitus, aut omnino probant. *In hoc siquidem, me judice, ille deliquit, quod totus in eo positus, ut tum Francisci sepulcrum in Asisiensi Basilica, tum Corporis illius prodigiosam stationem in ea pariter comprobaret, quotquot ex Conventus tabulariis rescivit, Asisium perrexisse venerandi caussa D. Francisci Exuvias, si dignitate præsertim, ac honore ii præstarent, omnes illud propriis oculis conspexisse putaverit.* Hinc fortassis factum est, ut erectionis Franciscani Corporis prodigium non quidem anno 1230., quod suspicatur Rugilius, sed potius anno 1330. evenisse judicaverit (n. 15.) ut ita nempe visitationes Gregorii IX anno 1235., Innocenti IV anno 1253. Clementis IV anno 1265., tum Æcubææ Reginæ Cypri anno 1240., aptis temporibus consignaret, ne impossibile quis diceret, eosdem propriis oculis Francisci Corpus in pedes erecti adspexisse antequam fuisset e sepulcro emersum. Id quod Lombardio item (cujus judicio tantopere fidere videtur Demonstrationis Auctor num. 15., quamquam et ille prodigiosum Francisci statum supponat) occasionem dedisse crediderim, ut diceret:

„ *quæ ad rem suam adducit, falsa esse putanda, si PRÆSERTIM eorum NONNULLA satis validis argumentis fulciantur*. Primo quidem quid attinuit huc inserere illud *præsertim*, quum scriptori falsa cumulanti nullam aliam ob caussam possim in aliqua re fidem adiungere, nisi quod in illa saltem, ob allata suæ narrationis fulcimenta, a vero non abscessisse noscatur? Deinde, quam artificiose additur *EORUM NONNULLA*, quamtamque obscuritatem, de industria quæsitam, illorum verborum accessio parit! Credam *NONNULLIS*, *quia satis validis argumentis fulciantur?* Non derogabo fidem *NONNULLIS*, si *EADEM NONNULLA validis argumentis fulciuntur*. Si autem petis aliquid magni momenti credam scriptori, qui *certa incertis*, *vera falsis admiscet*, quod *NONNULLA ALIA* in eius libro *satis validis argumentis fulciantur*; frustra me obtundis: nec ego tam bardus, ut pulchre compositis dolis capiar „.

Non posso non entrare nel savio giudizio de'Bollandisti, e non approvare que'giusti motivi, pe'quali tengon essi relazioni cotali per sospette.

30. Ceterum si Lombardius omnes omnino inspectiones illas ut dubias rejicit, peccavit et ipse in canonem primo loco (n. 27.) statutum: ac in eumdem peccat quisquis eodem titulo inspectionibus reliquis ab Angelio relatis mendacii, aut erroris notam inurat. Neque enim ipse proprio e cerebro narrationes illas eduxit: sed testes exhibet innumeros ætate, studio, nationeque diversos. (*a*) Et sane visum fuisse sacrum

---

(*a*) ,, Ita pro *Angelio* dicit Adversarius, et ita illi advo- ,, catus venit, ut eum stultis omnibus stultiorem faciat. Ad- ,, versarii enim iudicio, *Angelius* eo stuporis pervenit, ut ,, *quotquot ex Conventus tabulariis rescivit Assisium perrexisse* ,, *venerandi causa D. Francisci exuvias, si dignitate præser-* ,, *tim, ac honore ii præstarent, omnes illud propriis oculis* ,, *conspexisse putaverit*. Incredibilis est sane in *Angelio* mi- ,, nime litterarum experte, adeo pinguis error, ac rusti- ,, canus; ac plane præciditur eius a crimine fraudis defenden- ,, di facultas. Sed quisquis fuerit *Angelius*, ac quamvis pro- ,, posito sanctissimum illum fingas, iure, ex iis quæ paullo ,, ante adnotavi ad §. 27., petam ab eo, qui inspectiones mihi ,, vendidat a sua ætate tam remotas, mecum documenta com- ,, municet, per quæ de illis rescivit. At vero in expositas ab ,, *Angelio* inspectiones, revocatasque in lucem ab Adversario ,, §. 11. *huius Opusc.* aliquid, cursim licet, animadvertimus, ,, ac palam fecimus, earum plerasque tantum *Angelii* dicto ,, defendi, et omni documentorum præsidio esse nudas; ali- ,, quas vero propugnari ab eo documentis, quæ nihil ponderis ,, apud eos, qui sapiunt, obtineant.

,, Quum tantis difficultatibus obnoxiæ sint tum Angelianæ ,, inspectiones, tum quas *Rugilus* Angelianis adiecit; imme- ,, rito culpatur *Lombardius*, quasi facile territus, et animo ,, consternatus ob nugas nonnullas, quas *Bollandiani*, inspe- ,, ctionibus adversi, garriebant, eas indefensas, contemptasque ,, reliquerit. Ita profecto est, si placet superis. Adeo infimo ,, in subsellio Criticorum sedebat *Lombardius*, ac tam remisse ,, oderat *Flaminium Laterem*, qui (mitto sermonem facere ,, de corruptione) contendebat non constare, ubi nam gen-

Francisci Corpus ad instar viventis, atque stigmatibus ornatum anno 1354. a Carillo Cardinali Albernotio, narrat Joannes Spalveda natione Hispanus, Pelbartus Minorita genere Pannonius, Petrus Rodulphius Conventualis Episcopus Senogalliensis, Petrus de Alva et Astorga ex Observantibus, denique Wadingus. Idipsum conspexisse Nicolaum V Romanum Pontificem anno 1449. narrat Jacobus Oddo ex Observantibus, Nicolao synchronus, Marianus Florentinus, Marcus Ulissiponensis Episcopus Portugalliensis, ac Baucius. Illud quoque contemplatum fuisse anno 1457. Franciscum Sfortia Mediolansium Ducem, affirmat Wadingus: qui ex MS. Mariani et Marci similiter collegisse dicit visum fuisse a Xysto IV anno 1476. Vidit æque Galeottus de Bistochis anno 1509., quod ex MS. sibi ab Observantibus e Cœnobio S. Mariæ Angelorum transmisso collegisse affirmat idem Wadingus, atque Rugilius ex *fide* (ut ait) quæ in bibliotheca Barberiniana extabat. Omnium denique postrema, eaque celeberrima est inspectio peracta a Rmo P. Pisculli Ordinis Conventualium Ministro Generali anno 1607., cujus narrationem anno 1626. sub die 6. Februarii descripsit P. Tinaccius ejusdem Pisculli tunc a Secretis. (*a*)

„ tium Francisci exuviæ conderentur, ut sine considerato, ac „ diuturno examine, iacturam faceret argumenti gravissimi, „ quo Adversarium premeret, et lateritiam impudentiam fran„ geret. Si enim datum esset aliquibus, Francisci corpus in „ Basilica oculis suis pervium habere, traditioni, et Pontifi„ ciis diplomatibus, quæ illud in Basilica statuunt, non ne„ cessarius quidem, sed tamen aliquis, nec parvæ molis cu„ mulus accessisset.

„ Illud monendum inspectiones quascumque incorrupti „ corporis D. Francisci non solum suspicione falsitatis laboras„ se penes *Lombardium*, quod eius verba produnt ab Adver„ sario repræsentata, sed deinceps sine ambage, atque invo„ lucris ab eo falsas dici. Scribit enim earum historias *non* „ esse *da attendersi QUANTO AL FATTO delle visite*. Num„ quam ergo factæ, ac mera figmenta „.

(*a*) „ Non *Ioannes Sepulveda*, sed Ioanne senior *Pelbar*„ *tus* pater est, ut fabulæ incorruptionis, ita et inspecti in„ corrupti corporis D. Francisci ab *Ægidio Albernotio Cardi*„ *nali*. (Recole *Adnotata ad §. 2. prior. Opusc. pag.* 17., *et*

31. Quid vero ad hæc omnia Adversarii? Scilicet non verentur historias illas *errorum*, *fraudumque cubilia* (*num.* 26.) appellare, Bollandianorum præsertim freti auctoritate. Ast in primis Bollandianorum, quæso, nomini parcas. Ii enim cum officii sui partes eas esse ducant, ut dubia a certis sejungant; non ideo omnia reprobare dicendi sunt, quod *dubitandi* caus-

---

„ *seq.*) Ipse autem *Pelbartus*, et eum sequuti in fabella iteranda *Rodulfius*, *Alva*, et *Astorga*, nec non *Wadingus* in Franciscalium castris versati sunt.

„ Pone sequitur apud V. C. Adversarium inspectio *Nicolai V Pontificis*, quæ ortum debet litteris *Francisci de Bautio Ducis Andriensium*, primum a *Tossinianensi*, homine *Conventuali*, vulgatis necnon interpolato operi *Oddonis*, Viri *Observantis*, cui titulus factus la *Franceschina*, quodque vitiatum e collegio quodam Franciscali olim emersit. (Consule *Bollandian. Analect. part.* 4. *num.* 83., *et seqq.* quæque infra a nobis disseruntur ad §. 34. *huius Opusc.*).

„ Ipse Adversarius inspectionem *Francisci Sfortiæ* a *Wadingo* repetit; Xysti IV e *MSS. Mariani*, ac *Marci*, qui *Observantini*, seu *Observantes* dicuntur a *Rugilo* apud *eosdem Bollandian. num.* 161.; *Galeotti de Bistochiis* ex MS. Codice Barberino, sed cui condendo, ut supra ostendi, *Codex Portiunculanus* viam muniit; denique *Piscullii* ex fide, eam inspectionem describentis, *Tinaccii*, Viri *Conventualis*.

„ Has inspectiones quinque sibi Adversarius pro genuinis habendas, exosculandasque seposuit. In quas ut prætermittam ob alia me vitia censorem acrem præbere, satis habeo adnotare, ortum accepisse omnes a scriptoribus Franciscalibus, eque monumentis, quæ Viri Franciscales fatentur e suis se tabulariis eduxisse, postquam neglecta, et ignota dudum in illis senuerint. Atqui dedit nobis Adversarius §. 27 *huius Opusc.* integras scriptorum, rem aliquam tradentium legiones nullam vim obtinere, ac difflari facile posse, si illi *eodem studio*, atque *inita inter se mutuo conspiratione*, *aliqua scripserint*. Cur ergo Adversarius inspectionibus illis suppetias laturus venit, siquidem omnes inde fluxerunt, ubi addendi Francisco decoris per incorrupta membra cupiditas æstuabat, ac siquidem illas canon, paullo ante ab eo constitutus, perpetua vult oblivione consepultas „?

sas in medium efferant. Evidentiam siquidem moralem ubique inquirentes, monimenta, circumstantias, narrationum apices (ut ita dicam) accurate versant, expendunt, ac inter se mutuo comparant: atque ut plurimum evidentiam illam adhuc desiderari concludunt, cui maximopere inhiant. Ceterum ipsos quoque hac in re nimia severitate peccare, cuique sedulo animadvertenti patebit. Etenim de relatione Piscullianæ inspectionis (*Analect. p. 4. n.* 198.) hæc habent: *Reliquis multo apparet firmior, si tempus, occasio, et personæ in ea memoratæ, locusque, ex quo eadem deprompta fuit, spectentur*. Nihilominus quasi liceat narrationi tot veritatis indiciis suffultæ detrectare fidem, de ea quoque scrupulum injiciunt ea præsertim de caussa, quod de eadem Wadingus siluerit. *Nonnunquam satis ad dubitandum habent si inspectiones illæ a Scriptoribus coævis non enarrentur: aut si eorumdem Scriptorum operibus careant*. Quæ judicandi ratio num caussæ nostræ, quæ majori dumtaxat probabilitati acquiescit, quidquam officere valeat, aliorum esto judicium. (*a*)

32. Nos vero ita sciscitando pergimus. Fieri ne potuisse credas, tot Scriptores, quorum Itali nonnulli, alii Hispani, alii Pannonii, alii Lusitani, temporibus longe diversis, non quidem historiam eamdem (quod sedulo animadvertas velim), sed narrationes ratione temporum, personarum, adjunctorum dissimillimas, quarum tamen caput unum, unaque summa, Francisci nempe Corpus incorruptum, vividumque consistere, ad fallendum tantummodo consarcinasse? Quibus Aedepol mediis præteritas veritates perspectas habebimus, si semel hæc suspicandi libido invaluerit? Fatemur ingenue, unam,

---

(*a*) „ Quod *Bollandianis* ratæ non sunt inspectiones incor„ rupti corporis D. Francisci, *si illæ a scriptoribus*, ut ais, „ *coevis non enarrentur*, ac si per sera nimium, et adulteri„ na documenta (his enim quoque artibus certatum est) il„ lis aliqui studeant robur adiungere; faciunt sapienter, ac „ graviter: neque ea de causa clarissimo eorum nomini cali„ go inducetur. Repugnabit tantum eorum iudicio, qui sine „ emendatione arripuerit præclarum *Criticæ* canonem, per „ quem confici possit, totam aliquando Ecclesiam paruisse fe„ mellæ. (Confer *Adnotata ad §. 27.*)

aut alteram illarum paradoxa nonnulla referre: qualem eam dicimus, quæ S. Dominici Corpus prope Corpus D. Francisci statuit. Fatemur quoque quoad cuniculorum situm, januarum structuram, pessulorum numerum minime inter se convenire. Ast Critices, æquitatisque regulæ satis superque docent quid seligendum ut verum, quid ut falsum rejiciendum: errores veritati assutos aut amanuensium oscitantiæ, aut etiam alicujus malitiæ tribuimus, id ut verum tenentes, in quo conveniunt omnes. (*a*) Huic de inspectionibus disputationi iis Lombardii verbis finem imponimus, quæ Demonstrationis Auctorem num. 15 ideo dumtaxat retulisse opinamur, ut paucula illa decerperet, quæ de inspectionum dubitatione habet; quin tamen illius ratiocinii vim ad rem nostram vel minimum perpenderit. Lombardius itaque quam-

---

(*b*) ,, Non obliviscitur V. C. Adversarius geminas *criticæ* ,, regulas, quas veluti nostro capiti minitantia propugnacula ,, non ita pridem constituit. Ex iis vero, mirum quas vires ,, capiat, ut in tuto sint inspectiones, utque nos fusos, exar- ,, matos, ac trepidos fugam moliri turpem cogat! Ille quidem ,, non immerito plauderet sibi ob iam partam victoriam, si ,, rectas regulas posuisset, si ex inspectionibus ab eo, osten- ,, tatis, atque iactatis aliæ non omnibus plane testibus desti- ,, tuerentur, aliæ non sera nimis auctoritate sustentarentur, ,, aliæ non præsidium a documentis acciperent vel adulterinis, ,, vel interpolatis; ac denique si non omnes originem ab eo- ,, rum scriptorum fide, ab iisque tabulariis sumpsissent, unde ,, satius fuerat ad suspiciones amputandas, non emersisse. In- ,, commodorum hoc et postremum, et minimum est, quam- ,, quam et ipsum levari facile haud possit. Sed nulla ispectio- ,, num recensetur, quæ non alicui ex cladibus illis prioribus, ,, atque exitialibus subsit. At enim Adversarius, lenissimæ sen- ,, tentiæ auctor, nos optat delectum adhibere, nec ispectiones ,, totas, verumtamen partes earum aliquas suspiciosas reiicere; ,, quasi non sint prorsus putrida corpora, et emaculari, aut ,, sanari industria alicuius queant. Quid accipiam, quid re- ,, tineam in narrationibus, quas idonei testes haud muniunt; ,, vel quibus per documenta præsidium impenditur, quæ sup- ,, posititia esse manifesto tenemus? Ipsum rei caput hæc pe- ,, tunt, et narrationem totam tenebris damnant ,,.

quam inspectionum historias, Bollandianorum argutiis perterritus, suspectas habeat (n. 29.); ita tamen ad rem nostram pergit opportune: *Merita però di osservarsi, che in nissuna di queste relazioni ponesi come discoperto nuovamente, e fuor d'espettazione lo stato del Corpo di S. Francesco . . . . Dal che ne viene, che quantunque non sieno cotali relazioni da attendersi quanto al fatto delle visite, debbano però computarsi, quante, e quali sono, come tanti monumenti della fin d'allora costante tradizione, di cui parliamo. Imperciocchè può bensì, per cagion d'esempio, spacciare un impostore di aver veduta una delle Città al Mondo note, che mai non abbia egli veduta; e poi descrivendola fare a' conoscitori palese la sua impostura: ma nissuno mai, che pazzo non sia, imprenderà a descrivere una Città non mai al Mondo intesa, senza motivare d'averla esso il primo discoperta.* Quæ omnia etsi ad objectiones retundendas, quæ contra oculatorum Testium fidem diriguntur, satis superque valeant; quæ tamen mox dicturi sumus ad traditionem fulciendam, novum iis, quæ diximus, erunt præsidium allatura. (*a*)

(*a*) „ Duplex erat *Lombardio* cum *Flaminio Laterano* con„ troversia. Una de incorruptis D. Francisci exuviis. Altera „ de iis in Asisinati Basilica manentibus. Etenim ne in hoc qui„ dem *Lateranus* prætermittebat *Conventualibus* Viris dolo„ rem inurere, et inimicitiis exercendis intentum non sup„ pudebat, ut exuviarum Francisci decus Basilicæ adimeret, „ omnium scriptorum consensioni, et Pontificum diplomati„ bus adversari, quæ Basilicam, ut spolio Francisci ditatam, „ miris modis, effusisque privilegiis exornant. Iamvero ex in„ spectionibus incorrupti corporis D. Francisci, falso quidem „ excogitatis, ipsius *Lombardii* sententia, sed tamen excogita„ tis, atque vulgatis, utrique capiti controversiæ, quæ illi cum „ *Flaminio* intercedebat, parare *Lombardius* præsidium pote„ rat. Incorruptioni quidem, quia si aliqui commenti fue„ rant, Francisci corpus inspectum esse stans, vividumque, „ videri poterat id esse confictum, quod de Francisci incor„ rupto corpore aliqua vigeret traditio, ob quam ad inspectio„ nes cudendas aliqui animo alacriore accessissent. Quam„ quam, quum inspectionum confingendarum libido a *Pel*„ *barto*, sæculi XVI scriptore, se effuderit, vetustiora autem

Quæ ad Traditionem infirmandam adduci solent dissolvuntur.

33. Ad manum nunc sæpe laudata Demonstratio redeat, ut quid de traditione Franciscani Corporis statui favente sentiat, audiamus: *Omnium primus* (ita ejus Auctor num. 4.) *D. Francisci Corpus incorruptum dixit Pelbartus ex Ordine Minorum, ac seculi XVI Scriptor. . . . Per annos nimirum ferme trecentos, qui ab excessu S. Francisci ad Pelbartum interfluxerunt, apud omnes viguit, atque inveteravit opinio, ejus corpus communi corruptionis legi fuisse obnoxium. Ecce intercedit Pelbartus, ac contrariæ sententiæ, quæ jam alte radices egerat, quamque nunquam interrupta trium sæculorum* quasi possessio *tuebatur, ore audet durissimo refragari.* Quisquis es veritatis amator, audias caussæ istius Patronum: atque noveris, ipso judice, *per annos ferme trecentos* sententiam de corrupto D. Francisci Corpore toto terrarum orbe invaluisse, ac pacifica *quasi possessione* fuisse potitam. Rebus sic

---

„ monumenta traditionem incorruptionis impugnent; (Recole
„ *adnotata* §. 12) haud sane liceret per inspectionum fabu-
„ lam traditionem ædificare, quæ incorruptioni opituletur, quæ-
„ quæ ad sæculum XV, XIV, ac XIII ascendendo gradiatur,
„ Ages tamen aliquid, si inspectionum commentum conferes
„ ad firmandam traditionem de corpore Francisci in Basilica
„ Asisinati quiescente. Cur enim ibi visum commenti sunt,
„ nisi quia ex traditione numquam senescente, ac præcisa il-
„ lud in Basilica condi constabat. Ac licet per jactatas inspe-
„ ctiones hoc Basilicæ decus non asseratur testimonio, quod
„ ætatem excedat *Pelbarti*, qui primæ inspectionis artifex fuit;
„ pro corpore tamen D. Francisci ibi consepulto in promptu
„ sunt vetustiora documenta, quæ usque ad sæculum XIII ex-
„ currunt, et legitimam, certisque e fontibus repetitam tra-
„ ditionem sistunt. Si quid igitur emolumenti ex confictis in-
„ spectionibus contingit exsculpere, totum, ad dignitatem, de-
„ cusque Basilicæ vertitur, nempe ut inconcussum sit, eam
„ sacrosancto spolio Francisci potiri. Nam si per eas conaris
„ satis antiquam traditionem constituere de corpore Francisci
„ a corruptione prohibito, labores tui ad nihilum recidunt,
„ curaque inani te maceras „.

stantibus, e medio Pelbartus irrumpit: atque *ore durissimo* ipso inclamante, en illico totus orbis insaniit. Ex tunc etenim bardi omnes, ac stupidi Pelbarto loquenti aurem, animumque præbuere. Ex tunc ad Pelbarti vocem furor nescio qualis mentiendi omnium animos invasit, ut etsi tempore, natione, studio, *instituto inter se mutuo diversi*, *certatim contenderent*, *ut in fabulis confingendis quisque ceteros superaret*. Inde enim factum est, ut tot historici, quos nuper memoravimus (n. 30.), totidem diversas relationes descripserint, quibus ea enarrarent, quæ de inspectionibus aut vidisse se, aut ab iis, qui viderant, accepisse dicerent. Propterea Pelbarto in Hungaria scribente, ac sycophantiæ signum extollente, seculo XVI impostorum turba prosiliit: atque ita omnium assensum rapuit, ut exinde ubique terrarum Franciscanum prodigium vulgaretur, crederetur ab omnibus. (*a*)

34. Parcat, quæso, vir acutus in omnibus, præterquam in consecutionibus istis dispiciendis, quæ ex assertionibus a se prolatis legitime defluunt: ac æquo animo ferat nos sciscitari, undenam ipse noverit, quod tanta ingerit libertate, per annos nempe ferme *trecentos* opinionem inveterasse: Francisci Corpus corruptioni fuisse obnoxium? Vel unum afferat monumentum, testem unum inducat, ex quo colligatur, talem de Francisco invaluisse sententiam. (*b*) Appellat ipse quidem

---

(*a*) „ Ego vero hic Adversario me plane trado, ac deditionem facio. Imaginem, quam exprimit, se addentium *Pelbarto* scriptorum, et alias, aliasque post illum inspectiones incorrupti corporis Francisci excogitantium, veritatisque specie circumvolventium, non elegantius pinxisset Apelles, aut Polygnotus, quam expresserit Adversarius V. C. ac facundiæ copiis instructus. Aliquid tamen habet hæc tabula, in quo manus deerrarit ad falsa. Non enim homines *instituto* (si illud pro societate religiosa accipias) *inter se mutuo diversi* fabulis inspectionum confingendis operam impenderunt, sed ex eodem collegio viri. Adeas quæ de hoc argumento apposui *ad* §. 26., ubi tamen, meo in eum ordinem studio obsequutus, id citra crimen factum esse probavi „.

(*b*) „ De corpore D. Francisci, *Ioannes a Ceperano*, *D. Bonaventura*, *Vetustus Scriptor Vitæ D. Antonii Lusitani*,

in *nota* ad pag. 13. ad legem a Deo latam *Pulvis es, et in pulverem reverteris. Ast quam temere, et intempestive* in re nostra, vel me tacente *quisque facillime novit.* (*a*) Ceterum se audacius, quam virum deceat fide bona agentem, contra Pelbartum irasci, vel ex eo fateatur oportet, quod ignorare minime potuerit, Jacobum Odonem Perusinum, qui teste Wadingo, *Franceschinam* suam anno 1474, adeoque longe ante Pelbartum, absolvit, inspectionem Nicolai V enarrasse; ab eoque Francisci Corpus stigmatibus insignitum visum fuisse, scriptis consignasse. Quod ideo retulimus, ut appareat, longe ante Pelbartum non defuisse, qui eadem de Francisco senserint. (*b*)

„ *Flavius Blondus*, *Pius II*, *Eugenius IV* ita ante *Pelbartum* „ loquuti sunt, ut de corpore corruptione vitiato. Repete *Ad-* „ *notata ad* §. 12. „

(*a*) „ Obsecro Adversarium, qui me agentem de Francisci „ demortui corpore ait *temere*, et *intempestive* mentionem „ iniecisse legis divinæ, quæ Adamum, eiusque posteros *in* „ *pulverem reverti* mandavit, edicat, num Cælestem quem- „ dam genium, sarcina corporis carentem, arbitretur fuisse „ Franciscum? Et tamen necesse est, aut Geniis Cælestibus „ accensere Franciscum, aut stirpem hominum, cum *Pereyra* „ in geminas scindere, et ex antiquissima, nec ab Adamo „ propagata, Francisci genus petere, ut divina illa lex, Ada- „ mi posteris indicta, a Francisco dicatur esse alienissima. „ Qua ego lege non utor, ut probem Francisci corpus non „ potuisse per Dei prodigium eximi a corruptione, sed ut pla- „ num faciam ex illa lege incorruptionem impugnantibus *po-* „ *sitivum* argumentum accedere, patronos autem incorruptio- „ nis egere *validissimis fulcris*, exquisitis nempe probationi- „ bus, ut secus se res in Francisco habuisse credamus, quam „ postulet lex divina omnibus late hominibus imposita. (Confer „ *Adnotationem ad pag.* 13. *Demonstrat.*) Rimam ad hanc „ legem declinandam reperiret, qui Franciscum natura cæle- „ stium geniorum induerit, aut saltem qui illius genus de „ alia, quam de Adami prosapia, ducendum esse demon- „ straverit „.

(*b*) „ Quid ex *Odonis Franceschina* conficias, aliorum ma- „ nibus, qui addendi, ac pervertendi potestatem in eam si-

33. At vero fuerit Pelbartus omnium primus, qui typis hæc omnia vulgaverit. Ideone ingenuo viro licebit aliquem

---

„ bi arrogarunt, depravata? Pete *Bollandian. Analect. part. 4. num. 84, et seqq.*) Utque magis pateat, historiam inspectionis Nicolai V. Pontificis non ab *Odone* exaratam, sed recentioris additamentum esse scriptoris, ea Odonis operi iam absoluto adiungitur. Id fatetur, quamvis pro incorruptione viriliter certet, auctor libri inscripti: *Lettere Apologetiche a favore dell' Ordine de' Minori etc.* cuius in Epist. V hæc verba sunt: *La visita di Papa Nicolò V si legge manoscritta a piè della Franceschina di Iacopo degli Oddi Minor Osservante*. Fraus suboluit *Octavio a S. Frincisco*, Asisinatium Antistiti, ac Franciscali *Observanti*, de quo certe loquitur *Binius Verità scoperta etc. tit. 3. §. 7.* quum scribit: *Gli scrittori quasi contemporanei alla visita di Nicolò V furono da lui creduti o viziati, o delusi; e nel margine della Franceschina del Convento di Monteluce, da cui ebbi, come scrissi, il transunto della relazione, ei vi pose di propria mano: TUTTA QUESTA NARRATIVA, SICCOME L' ALTRE CIRCA IL CORPO INTIERO DI S. FRANCESCO, SON FAVOLE*. Ac si Nicolao V contigisset intueri D. Francisci vividum, ac spiranti simile corpus, certe non *ossium* nomine significaretur a Pio II in *Commentariis* (Recole *Adnotata ad §. 12.*) quos produxit ad annum MCDLXIII, nempe ad annum octavum post Nicolaum V vita functum. De qua Pii lucubratione, perperam a nonnullis *Gobbellino* tributa, qui Pio ab epistolis, et ab arcanis consiliis fuit, scitu digna docebit *Tiraboschius Stor. della Lett. Ital. tom. 6. part. 2. lib. 3. c. 1.*

„ Frustra igitur nititur Adversarius, mei dicti fundamenta subducere, dum *Rugilum* sequutus (non invisum in aliis Adversario nomen) primum commentitiæ incorruptionis architectum *Pelbartum* agnovi. Idem ille inspectionum primus machinator est; quippe de primo accessu Viri Cardinalis ad incorruptum spolium Francisci nescio quid garriit. At mihi convicium facit Adversarius, ac scribit, me *audacius, quam virum deceat fide bona agentem, contra Pelbartum irasci*. Veruntamen, si *irascor*, ex animi sensu il-

mendacii, fraudis, imposturæque insimulare, quin prius apertissime constet, et mentiendi, et fallendi, atque imposturas nectendi mentem sibi fuisse? Ergo ne jure contra veritatem quamlibet eo solo titulo conclamabimus, quod non illico publici juris evaserit ac sycophantiæ notam ei inuremus, qui omnium primus delitescentia monumenta in propatulo statuat? Porro nedum Pelbartum, qui teste Rugilio apud Bollandianos (*Analect. p. 4. n. 4.*) anno 1509. Lugduni opus suum typis commisit, sed et Wadingum, et Angelium, et Rugilium, et Lombardium, immo et Religiosissimos PP. omnes Conventuales, eos præsertim, qui in Assiensi Basilica versati sunt, tamquam impostores traducere liceret: utpote qui omnes ad unum quotquot hac de re disputati fuere, non unicum Pelbartum, quasi pecora arietem, temere, ac cœco animi impetu sectati sunt; sed et codices, et tabularia, et archivia Conventuum se scrutasse affirment: eaque narrare dicant, quæ sibi nedum ore, sed scriptis quoque tradita fuere. Sed de Wadingo præsertim Bollandianos audias (*commentar. præv. de S. Franc. n. 51.*) *Velim igitur, ut prudens lector intelligat, Lucam Wadingum mihi esse Annalistam venerabilem, sincerum, diligentem, et eruditum, neque alia de caussa ab ipso me unquam dissensurum, quam quod pro instituto operis nostri cogar omnia diligenter examinare, ac NON MODO VERITATEM UNICE QUÆRERE, sed etiam quantum facere possum, DUBIA A CERTIS SECERNERE.* Promissis autem reipsa steterunt; nihilque habuerunt, quod tanti Viri narrationibus infirmandis objicerent, nisi quod vix ad omnem penitus *dubitationem* auferendam morosus censor expetere possit. (a)

„ lum culpo. Si culpo ex animi sensu, *fide bona ago*, dum „ illum exagito. Non potuit Adversarius mihi convic ari amabilius, quam ita dicta contumelia, ut eam ipse retunderet „.

(a) „ Percurre *Demonstrationis paginam 20. in Not.* Invenies, me sectatores sententiæ incorruptionis *in honore maximo habere, quum illam bona, ut inter bonos agi oportet, fide tuentur*. At vero, quum non omnes, qui verba habuerunt de exuviis Francisci, a mentiendi, fingendique licentia abstinuerint, et in his veluti nundinas adulterinas merces importatas cernam; omnesne vel putabo, vel dicam candidissimi ingenii, et nihil mendacii, nihil ficti, nihil sub-

*56. Jam vero rem conferam in compendium. Ad propositionis secundæ a me statutæ vim elevandam, eruditorum numero silentium priorum Biographorum; testium oculatorum fidei enarrantium contradictiones; traditioni seram nimis originem objiciunt adversarii. Atqui ex huc usque allatis neque ex primo, neque ex secundo, neque ex tertio capite propositio illa infirmatur. Igitur nisi prorsus firmissima, at certe longe validiora nobis momenta suppetunt, ut judicemus, S. Francisci Corpus integrum adhuc, incorruptum, et in pedes erectum consistere, quam quæ ipsum in ossa, et cineres resolutum fuisse constituant. *(a)*

„ doli a quoquam esse profectum? Non ita, si studium est „ veritatis. Minus ægre autem ferendum est, leves homunculos (eiusmodi enim sunt omnes, si conferantur cum „ Francisco) notamque promertos, notam ferre, quam committendum, ut, dum illorum famæ consulitur, tandem invento D. Francisci sacratissimo cineri debitus honor intercipiatur.

„ De *Wadingo*, in quem nunquam mea fuit oratio maledica, confer *Adnotata ad* §. 49. *prior. Opusc.* De *Bollandianis* autem, modestissimis quidem viris sed incorruptionis sententiæ adversis, artesque damnantibus, per quas illi auxilium ferre non nemo conatus est, recole, quæ apposui *ad* §. 26. „

(a) „ Extorsi iam Adversario eas omnes defensiones vel „ potius argutias, quibus probe instructus ad succurrendum „ incorruptionis exanimatæ sententiæ minime timidus patronus „ accessit. Ille quidem infirmitatis causæ suæ conscius ita *propositiones suas II, et III* statuit, atque ita tuetur, ut in „ magni beneficii loco videatur esse habiturus, si quis causam „ incorruptionis ambigui iuris esse dicat, atque perplexi, nec „ ita aperte, quemadmodum in foro dicitur, *calumniosam*, ut „ de medio submoveri debeat, et adverso statim iudicio confici. Sed quum nihil eorum, quæ pro illa attulit, non fuerit omnino dilutum; ei sane larva probabilitatis eripitur, nec „ digna est, quæ consistat contra meam causam, non larvatam, „ non adulterino ac tamquam meretricio falsorum documentorum cultu interpolatam, sed pudicæ frontis, ac candidæ.

PROPOSITIO IV.

Vel ipsa sepulcri non ita pridem inventi structura, atque situs, satis aperte ostendit, non fuisse in eo Corpus S Francisci conditum, quum a D. Georgii Ecclesia translatum fuit.

57. Hactenus ut sententiam firmaremus jamdiu ubique receptam de prodigioso Franciscani Corporis statu allaboravimus. Restat nunc; ut illa expendamus, quæ ex nupera sepulcri, et ossium inventione sumuntur ad sententiam eamdem convellendam. Hanc porro statuimus propositionem, ut innotescat quam sibi inaniter, applaudant, qui vel ex sola sepulcri, situsque inspectione monstrari contendunt, exuvias ibi

---

,, Denique, ut omnes intelligant, quam frustra tempus ,, Adversarius contriverit, longa, ac molesta controversia in- ,, ducta de incorruptione corporis D. Francisci, huc revoco, ,, quæ scripsi *Demonstrat. pag.* 18, *et seq.* quum docui incor- ,, ruptionis munus a Deo alicuius cadaveri indultum posse de- ,, ficere, ac re vera tributum aliquibus sanctorum heroum ca- ,, daveribus aliquando defecisse. Probaverit ergo Adversarius ,, (quid enim artificiosa mens sibi nequit confingere?) ve- ,, tustos scriptores dixisse testimonium de ejus incorruptione, ,, eamque oculata inspectione cognitam, exploratamque fuis- ,, se nonnullis Pontificibus Maximis, aliisque viris, quantali- ,, bet auctoritate pollentibus. Sed, heus tu! Quis oculatorum ,, testium incorruptionis postremus? *Piscullius*. Quot annis ,, ab humani generis reparatione elapsis, inspexit *Piscullius*? ,, Annis MDCVII, ut est apud *Bollandianos Analector. part.* ,, 4. *num.* 198. Quum anni, longe plures quam bisccenti a po- ,, strema, quam iactas, inspectione corporis D. Francisci ad hoc ,, tempus interfluxerint; quumque scias, donatum a Deo pri- ,, vilegio incorruptionis cadaver posse post temporis interval- ,, lum naturali corruptioni a Deo tradi; tu reliquias Asisina- ,, tes, quas aptissimis argumentis ad Franciscum pertinere con- ,, ficio, Francisco eripies, quod eius spolium aliquot hinc sæ- ,, culis incorruptum visum esse feratur? Etiamsi ergo histo- ,, riæ nobis objectarum inspectionum non essent, ut vocavi, ,, ac re ipsa sunt, *errorum, fraudumque cubilia*: non iis ta- ,, men labefactarentur instrumenta, ac copiæ, quibus causam ,, nostram armavimus ,,.

repertas Corpus esse Francisci. Probationis nostræ summam unico hoc argumento concludam: Vel a primis Franciscani Ordinis temporibus Francisci mortem consequutis latuit omnes ferme peculiaris locus, in quo Corpus illud conditum fuerit. Atqui structura, situque inspecto sepulcri nuper inventi, fieri minime potuisset, quin innotesceret omnibus. Stat ergo propositum. Singulas hujusce argumenti assertiones probatione suffulciam.

38 Et ad priorem quod attinet, res exploratior est, quam ut demonstratione indigeat. Wadingus enim ad ann. 1230 n.° 4. ait: *Quonam modo tunc conditum Corpus, nullus, quem viderim, expressit; nec ex nostris ullus est, qui memoriæ tradiderit, se illud vidisse cum nempe sepeliretur.* Auctor Chronici quindecim Generalium, cujus grave, atque limatum judicium commendat plurimum Demonstrationis Auctor in nota 3. pag. 31, de Frate Elia hæc habet: *Ductus humano timore, occulte fecit fieri translationem nolens quod scirent aliqui ubi esset in Ecclesia Sacrum Corpus, paucis exceptis*: quibus nempe quasi ad aures secretum illud committebatur. Bartholomæus Pisanus *Conformitate* 8. part. 2., Fratres commemorans, quorum corpora in Assisiensi Basilica quiescunt: *Primus est* (inquit) *Pater Sanctissimus noster, videlicet B. Franciscus, qui . . . . hic requiescit: de cujus corpore ad ostendendum populis nihil invenitur, nec habetur: ac in quo Ecclesiæ loco jaceat, etsi quibusdam est agnitum, quibus vero, ignotum*. Hoc idem Bollandiani vel ex ipso Bonaventuræ silentio jure deducunt (*Analector. p.* 4. *n.*° 345.) Huic veritati minime refragatur Demonstrationis Auctor, cujus verba superius (n.° 18.) recitavimus. Insuper altercatio ipsa, quæ toties inter Minoritas efferbuit de peculiari loco sepulcri, satis ostendit, illud occultum fuisse omnibus, paucis iis exceptis, quibus commissum fuerat arcanum: quibus veluti ducibus Visitationes fiebant superius descriptæ. Occultatio hujusmodi adeo constanter obtinuit, ut postremis hisce temporibus, quod erat antea aliquibus notum, latuerit universos. Veritas igitur assertionis istius primæ adeo constat, nullimode ut in dubium liceat illam revocare. (*a*)

(*a*) „ Turbulentis quidem temporibus, quum furti reli„ quiarum Francisci metus ingruebat, occulte serpebat apud

39. Jam vero sepulchri nuper inventi situm, structuramque considera. Concedit, immo exigit Demonstrationis Auctor, ut concedamus (*Proposit. VII. pag.* 43.), substructiones sepulchrum componentes ita Altare Basilicæ Majus sustinere, putandum ut omnino sit, prius allaboratum fuisse muniendo infra solum sepulchro, deinde vero Altari extruendo. Quibus nos ultro, libenterque assentimur. At inde nos jure, invicteque deducimus, nemini sepulchrum illud, siquidem Franciscanis Exuviis recipiendis fuisset destinatum, potuisse latere: non antequam in eo Francisci Reliquiæ conderentur; multo minus deinceps, si revera ibi conditæ fuissent. Et sane cum sepulchrum illud in rupis sinu ad instar cisternæ excavatum sit, et excissum, nonnisi plurium dierum, hominumque labore opus illud perfici ulla ratione potuit. Quapropter dum Ecclesia ædificaretur, nedum Francisci Filii, bene vero Assisienses omnes, immo quotquot eam ingrederentur, religiosæ devotionis, et laudabilis curiositatis stimulo perciti locum, qui tanto Thesauro excipiendo parabatur, ut accurate noscerent, efflagitare debuerunt. Immo quisque vel solo opere, ædificioque inspecto, quod succrescebat in dies, sepulchrum nullo monente agnovisset, quod sacras excepturum erat Reliquias. Aliunde nulla suberat ratio, cur Elias consilium, animumque suum non patefaceret; idque mentiendo celaret,

---

„ paucos scientia peculiaris Basilicæ loci, qui sacras Francisci „ exuvias tegeret. Statim ac fovere spem licuit, quassatæ diu„ turnis seditionibus Italiæ mansurum ordinem esse redditum, „ adeo non occultandus visus est Basilicæ locus thesauro san„ ctissimo insignis, ut perenni lychnorum lumine moniti sint „ mortales, ubi deberent Francisci spolium veneraturi consi„ stere. Ac certe anno MCCCCXLII, quum Perusini tradu„ ci ad se Francisci corpus petebant, et in id Eugenio IV Pon„ tifici supplices litteras dabant (Confer *Nov. Summ. num.* 2.) „ non erat obscurum, quo loco exciperetur. (Recole *Adno„ tata ad* §. 57. *prior. Opusc. pag.* 92, *et seqq.*) Licet autem „ ab aliquibus hinc sæculis neminem fugeret, illud sub ara „ Basilicæ maxima quodam, sive amplo, sive angusto, lati„ bulo tegi; tamen quærentibus obvia rupes ex parte omni „ eorum curas, laboresque fallebat. (Adeas *Demonstrat. pa„ gina* 28.) „.

quod ante omnium oculos obversabatur, dum Ecclesia moliretur: neque enim quasi prophetico spiritu percitus tumultuariam illam populorum seditionem prænoscere poterat, quæ in causa fuit, ut secundæ translationis tempore occulte Sacrum Corpus eo loci sepeliret, quod ab omnibus iguoraretur: interdiu enim, noctuque, dum Basilicæ opus assurgeret, Francisci Exuviæ in D. Georgii Ecclesia venerabantur, quin cuiquam suspicio suboriretur futurum aliquando, ut populi tumultuarentur. Stat ergo fuisse moraliter impossibile, ut Eliæ consilium, ita et sepulchrum Francisci, dum templum illud ædificaretur, ab omnibus non agnosci, perspectumque haberi, si excavatio illa tunc temporis eo consilio fieret, ut Francisci Reliquias exciperet.

40. Multo minus translatione peracta latere potuisset quemquam. Etenim Adversariis ipsis affirmantibus, dum sacræ Francisci Exuviæ ad novam Basilicam offerentur, nondum erectum Altaris fastigium; immo nec mensa, nec suppedaneum foveæ imminebat. Nec ratio quemquam latere poterat cur, etsi perfecta Ecclesia, nondum fuerat absolutum, immo nec incæptum Altare: quia nempe erigi nulla ratione poterat, antequam Arca in foveam demitteretur. Finge itaque, Eliam tanta dexteritate sese gessisse, ut exorto Assisiensium, atque exterorum tumultu dum S. Patriarchæ Corpus ad Basilicam deferretur, a Templi ingressu prohibitis omnibus, in ictu oculi ponderosam arcam eo demiserit, atque desuper integram Altaris molem inædificaverit. Nonne vel sola Altaris erectio, etiamsi nihil in antecessum suspicati ea de re fuissent, apertissime indicasset omnibus, inibi sacras Exuvias delitescere? Finge quoque, si lubet, Translationis die alibi arcam fuisse absconditam: atque nonnisi post plurium aut mensium, aut annorum lapsum fuisse illam in rupis sinum deportatam. Interea loci fuisset et Ecclesia Altari destituta: cuius propterea quum vidissent perfectam erectionem, illico quisque reseratum novisset arcanum. Ex quibus ego infero, Eliam, etiamsi talis ei ab initio fuisset animus, condendi nempe in designato, omnibusque noto sepulchro Francisci Corpus (quod ego sepulchrum ab eo designatum non aliud fuisse crediderim, quam Altaris infra mensam inane); subinde tamen populorum exorta seditione, ut thesaurum illum in tuto poneret, omnibus omnino clam, vix paucissimis opem ferentibus exceptis, secreto in loco illud abscondisse.

41. Restat effugium unum, per quod evadere conaris: ut dicas nempe, Eliam quasi futurorum præscium, cum illico post Francisci mortem decrevisset ab omnium oculis, atque notitia sacras Exuvias removere; ut felicius negotium succederet, vel ab initio et Ecclesiam, et Altare perfecisse. Tum translationis die Francisci Corpus secreto alibi occultasse. Deinceps vero quum nemo amplius ea de re cogitaret, Altare dejecisse, rupem excavasse, arcam ibi ascondisse, denueque Altare composuisse: At præterquamquod res ipsa suo fuisset molimine gravior, quam ut eam Elias aggressus fuerit, hoc ipso nobis nova præbes argumenta, ut dicamus, fieri neutiquam potuisse, ut sepulchrum omnino lateret, cum tanti laboris, ac temporis opera neque clam, neque absque plurimorum notitia compleri potuissent: quod longiori oratione non indiget. Insuper cave, ne dum talia, ac tanta Eliam feliciter molitum fuisse dic s, novas calumniandi artes eos doceas, qui, si contra fas omne religiosissimos Patres Conventuales quasi impostores traducunt, quod pro aris, focisque inspectionum sacri Corporis historias et scripserint, et evulgaverint, atque tutati fuerint; Eliæ scœnam sequiori ævo replicasse effutiant. Si enim bene prospereque successit Eliæ, ut secreto molem tantam et disjiceret, et instauraret; non desit fortasis, qui omni æquitatis jure proculcato calumniando affirment, æque potuisse alios occulte opus illud iterare, ut hominis nescio cujus sceleton ibi collocarent.

42. Vetat igitur vel ipsa sepulcri nuper inventi structura, vetat situs illius, vetat Elianum consilium, vetat innata universorum hominum, atque Asisiensium præsertim ea de re curiositas, vetat rei celebritas, quominus fieri potuisse dicamus, ita Francisci tumulum latuisse; ut non sciretur ab omnibus; si eo in sepulcro conditum fuisset Corpus ipsius post quam a D. Georgii templo in Asisiensem Basilicam translatum fuit. Atqui revera huc usque latuit. Dicendum ergo, non fuisse in eo Sacras Exuvias Francisci conditas. (*a*)

(*a*) „ Occultandi corporis D. Francisci infra aram maxi-
„ mam (ubi illud olim conditum esse, nuper vero reper-
„ tum, contendimus) rationes quasdam ineptas sibi hoc lo-
„ co Adversarius proponit, ut colligat, ne ad punctum qui-
„ dem temporis Francisci exuvias potuisse occultas manere,

PROPOSITIO V.

Nulla petulantiæ, vel inscitiæ nota esset ei inurenda, qui contenderet, sub Ara Basilicæ maxima repertum corpus ignoti esse sceleton hominis, qui ibi ante Basilicæ constructionem conditus sit.

43. Inferius rationes illas expendemus, quibus Demonstrationis Auctor pag. 47. se monstraturum promittit, reliquias inibi repertas non alias esse, quam Francisci Reliquias. Interim tamen præsentem statuimus Propositionem e diametro illi oppositam, quam ipse loco citato statuit: eamque ita brevissime demonstratum ibimus. Nulla petulantiæ, aut inscitiæ nota est ei inurenda, qui rem factu possibilem satis validis indiciis factam fuisse probet: si præsertim nullius roboris ea esse demonstret, quæ a contradictoribus afferuntur. Jam vero possibile fuisse, quod ibi ignoti cadaver hominis terræ commendaretur ante Basilicæ constructionem, nec audacissimus denegabit. Indicia vero, quibus id evenisse probatur, ex testium oculatorum depositionibus eruuntur in caussæ ipsius Summario relatis. Ex iis indiciis unum est Arca, quæ peritorum judicio, *Può credersi precedentemente servita ad usi pagani*: quod perinde est, ac dicere ethnicæ superstitionis ætatem præseferre. *Quod peritorum judicium nullimode per ea extenuatur, quæ Positionis Auctor num. 34. conglomerat*. (a)

„ siquidem eas sub aram coniecisset Helias. Ac, quasi nulla „ alia, nec diligentior, excogitari ratio possit, qua illæ infra „ aram demissæ sint, et præclara commenta illa ego probem, „ dialecticum agit, suasque subtilitates prodigit, ut me quem „ sectatorem sibi fingit *hypothesium* suarum, irretiat. Et certe blennum illum, qui eas tueatur, ludificabitur, tenebitque omnibus modis. Sed, qua ratione putem rem esse „ actam, exposui ad §. 57. *prior. Opusc. pag.* 92, *et seqq.* „ meamque *hypothesim*, quæ ex more ætatis, ex Asisinatium „ tumultu, ex Gregorii interdicto, aliisque adiunctis firmitatem obtinet, in plures *propositiones* secui „.

(a) „ Nisi ea refutet Adversarius, per quæ paganam operam ab arca Asisinati removi, haud ei licebit assumere, „ eam pagano artificio fuisse cælatam, ac pagani hominis cadaver aliquando texisse. Desuevit dudum, auspice saniori

Item præbet indicium alterum argenteus annulus inibi inventus, *che porta incisa una Pallade armata*, Deam nempe, quam Gentiles venerabantur. (*a*) Demum grana nescio quæ ex ebano, electroque cineribus intermixta, quæ antiquorum Gentilium superstitionis non leve præbent indicium. (*b*) His adde, signum nullum, nullum indicium, nullamque tesseram fuisse in arca inventam, ex qua suspicari liceat, christiani hominis ibi latuisse cadaver. Quæ omnia satis superque innuunt, *sceleton, de quo loquimur, hominis esse pagani*. (c) Hæc omnia

---

„ philosophia, cæcum illud obsequium, quo fiebat, ut non„ nullorum enunciata, non additis rationibus, pondus habe„ rent. Confer *Gratiani Aschpani de Superstitione erudita*, *seu* „ *litteraria* maximo in pretio habendum *libellum* „.

(*a*) „ At eam gemmam, Palladis imagine signatam, in„ clusam fuisse annulo argenteo *circa exitum duodecimi Chri*„ *stiani sæculi*, paucis nempe annis, antequam Franciscus vi„ ta migraret, ex argenti opere tutissime statuunt *Carolus Fea*, „ *et Alexander Viscontius*, *VV. CC.* et in iudicio ferendo de „ reliquiis antiquitatis usu, ingenioque acutissimi. (Confer. „ *Nov. Summar. Num. 6. Litt. A.*) „.

(*b*) „ Pergit mihi Adversarius in contradicendo confiden„ tiam, sed præterea nihil opponere. Nam granis ornari con„ suevisse Christianorum sepulcra testatur apud me *Boldettus* „ *Demonstrat. pag.* 58; Adversarius autem, quin ad profli„ gandum *Boldetti* testimonium aliquid experiatur, ait grana „ cum Asisinati cadavere inventa *antiquorum Gentilium su*„ *perstitionis non leve indicium præbere*. Qui omnia proposi„ tum suum impugnatia nuda inficiatione sua vult eversa, sibi „ suæque auctoritati plus æquo fortasse tribuit „.

(c) „ Quum hæc scriberet Adversarius, nondum quidem „ de annulo institutum fuerat novum examen, ac nondum „ ex argenti artificio exeruerat sese novum, ac luculentissi„ mum argumentum, quo pagana superstitio ab reliquiis Asi„ sinatibus arceretur. Sed tamen circa se nummos habebant, quos „ Antiquitatum Periti Viri ævo Christiano cusos deprehenderant. „ Insuper Asisinates exuvias conditas fuisse sub ara templi Chri„ stiani, nec certe ignotas fuisse altare locantibus (quod prodit „ unum systema infernatium substructionum cum altari) tene„ bamus. Ex quo non eas tantum Christiani hominis, sed san-

ingeniose quidem causæ suæ non obstare ostendere conatur pluribus vir omni eruditione excultus. At vero aliud est, hæc sibi non obstare, aliud adversæ causæ non favere. Esto sibi non obstent, dummodo aliunde constet *evidentia morali*, corpus illud esse Francisci Corpus: nobis vero directe, ac maxime prosunt, cum signa ea omnia profana nonnisi profani hominis cadaver indicent. Quod satis esse putamus, ne petulantiæ, atque inscitiæ insimulemur.

44. Jam argumenta a Demonstrationis Auctore allata paullulum expendamus. Constat in primis (ait ipse) sceleton illud hominis esse Christiani. Constat! Sed unde constat? Scilicet ex nummis iis, qui prope eas exuvias reperti sunt; quique a viris antiquitatum peritis dicti sunt *Bolognini d' argento delle Zecche urbiche italiche, che ebbero corso anche in questi paesi dal secolo undecimo al decimo quinto*. Ast curiosus ego indagator quæram iterum, undenam viri ii antiquitatum periti agnoverint, nummos illos esse *Bolognini di argento delle Zecche urbiche italiche?* Periti inquam, ii, qui immediate post ea verba pergunt: *La densa patina verde, che le ha ricoperte non permette di distinguerne la Zecca, leggerne le iscrizioni, e conoscerne i tipi?* Profecto inter peritiores peritissimi ii sint oportet, qui agnoscunt *LE ZECCHE urbiche italiche*, quin tamen *la densa patina verde, che le ha ricoperte, permetta distinguerne LA ZECCA*. Cumque impossibile dicant *leggerne le iscrizioni, e conoscerne i tipi*, id omne, ex quo argumentantur esse *Bolognini d' argento delle zecche urbiche italiche*, est, nummos esse, eosque argenteos. Quod an satis sit, ut credamus, Francisci tempora per nummos illos designari, aliorum esto judicium. (*a*)

,, cti herois reliquias esse, fatendum erat. Quod ergo hic dicuntur ,, pagani hominis exuviæ, res est eiusmodi, ut *ne deflere quidem satis digne* (mutuabor enim hoc a *Paterculo*) factam ,, illis iniuriam queam ,,.

(*a*) ,, Inscriptionibus nuper perlectis, quas habebant nummi, cum cadavere sacro defossi, tanta nostræ causæ lux ,, est affusa, atque illorum ætas tam congruit cum ætate, qua ,, vixit, decessitque Franciscus, ut putidum sit, huic argumento diutius insistere. Tamquam igitur ad scatebram, ad ,, iudicium *Feæ*, et *Viscontii*, litteratissimorum hominum, in-

45. Sed urget iterum Demonstrationis auctor pag. 48. *Si ante constructionem Basilicæ, ejusdem majoris Altaris, ibi con-*

„ tendo digitum. Eorum sententia patet, exponiturque *Nov.*
„ *Summar. Num. 6. Litt. B.*

„ Quamvis autem Viri itidem præstantissimi *Vermigliolius*, atque *Frondinius*, quum iisdem de nummis iudicavere, ab innata iis ærugine vetiti sint litteras, ac siglam, qua signantur, contemplari; tamen sine temeritate, metuque fallacis iudicii pronunciavere, esse illos id genus pecuniæ, cui ab urbe *Bononia* nomen hæsit, licet ab aliis quoque liberis Italiæ civitatibus similis plane prodierit. De eorum item ætate, quid censerent, effati sunt. At V. C. Adversarius, aliis quidem doctrinis abunde instructus, sed cui rem nummariam licuit numquam attingere (Confer §. 70. *prior Opusc.*) non dubitat suo ingenio fretus ad hanc quoque disputationis partem accedere. Negat igitur hæc duo simul posse consistere, nempe et densa ærugine nostros nummos fuisse contectos, et, quod genus pecuniæ sint, a viris quamvis nummorum peritissimis potuisse internosci. Levissimum crimen vides in *Vermigliolium*, *Frondiniumque* coniectum. Id se vidisse, ac nosse præsetulerunt, ad quod ne tenui quidem suspicione appropinquarint. Sed (usurpabo *Ciceronis* verba *pro Rosc. Amer.*) *ut ignis in aquam coniectus omnino restinguitur, et refrigeratur, sic referuens falsum crimen in purissimam, et castissimam vitam collatum statim concidit, et restinguitur*. Nam quid est, quod, visa deinde inscriptione, ac sigla, quam ferunt hi nummi, reperti sunt in ea veluti classe condendi, in quam *Vermigliolius*, *Frondiniusque* coniecerant? Dicas, nihil eos ratione, atque intelligentia de re tenuisse, in qua verum, aliquibus adhuc involucris tectum, felicissime perviderunt? Enimvero quum multæ suppetunt ad aliquid introspiciendum notæ, parum detrimenti fit, una, alterave sublata. Hinc, quum ex aliqua nostrorum nummorum parte se argentum proderet, illud tamen minime defæcatum, sed aliorum metallorum mistione corruptum; quum litteræ, ac quidquid illis imprimi solet, parum sane emineret; quum laminæ esset mira tenuitas, ea vero latitudo, ac tota configuratio, quæ conveniret appellatæ a *Bononia* pecuniæ, eusæque temporibus, de quibus agitur ha-

ditum cadaver fuit, de quo nobis incidit sermo, cur non inde amotum, atque exterminatum est, quum locantibus Altaris fundamenta sese conspiciendum dedit? Nempe quia Altaris fundamenta ab ædificantibus minime locata fuere: tum quia Altare ædificantibus minime sese cadaver illud conspiciendum præbuit, neque de cadaveris ibi existentia fuere quidquam suspicati. Quæ ne perperam a nobis conficta putes, molem ipsam paullisper circumspice. Ecclesiam ædificantibus, atque valida fundamenta quærentibus, ultro sese obtulit rupes illa circa latera informis, ac superius per ingesta cæmenta utcumque complanata: cujus propterea adspectus, forma, soliditas satis esse potuit, immo et debuit, ut super eam tamquam super basim firmissimam majorem aram construere decernerent, quin penitius sinum rupis exquirerent, ac perlustrarent. Ut quid enim perlustrarent, et exquirerent; ut quid de fundamentis

---

„ buerunt viri sollertissimi, reique nummariæ intelligentes,
„ quid sequerentur, et in statuenda eorum nummorum ætate,
„ ac specie omni imprudentia, ac temeritate vacarunt.

„ Sed næ ego vanus, dum pro spectatissimis viris dico,
„ qui longe maioribus, quam mihi detur, facundiæ, et do-
„ ctrinæ copiis violatæ dignitati suæ possint ipsi patrocinium
„ impendere. E quibus *Frondinius*, vir summo loco, idem-
„ que bono litterariæ rei publicæ natus, ita ad suas ulciscen-
„ das iniurias incubuit, ut quum acceperit, patuisse de num-
„ mis, detracta ærugine, habere eos *Lucæ* nomen inscriptum,
„ illico ad antiquissima Asisinatium tabularia convolarit, ex
„ illisque prompserit documenta egregia, per quæ conficitur,
„ *Lucensem pecuniam* sæpe Assisii pendi, ac manibus teri so-
„ litam temporibus, quæ cum Francisci ævo congruant, aut
„ ævum illud attingant. (Consule *Nov. Summ. num.* 5.).

„ Quod sane, quum nostri nummi *Lucæ* reperiantur
„ excusi opportuno causam præsidio confirmat. Nonne ele-
„ ganter, nonne ratione, liberali ingenio digna iniurias suas
„ *Frondinius* est ultus? Nam quid dicam de *Vermigliolio*,
„ laudis non indigo, satisque præconii ab editis libris adepto,
„ qui litteras illas Eugenii IV ad Perusinos datas (*Nov. Summ.*
„ *num.* 2.) submisit, quarum tam creber usus nobis incidit,
„ ac tam salutaris? Oportet profecto, sentiat, fateaturque Ad-
„ versarius, se viris doctissimis insectandis, plus plagæ acce-
„ pisse, quam intulerit „.

locandis cogitarent, si primo intuitu cognoverint, quæ ipsi arte confecissent, forma, atque soliditate iis futura fuisse infirmiora, quæ rupes illa ultro præbebat? Ex quibus omnibus usque superque quam satis est, propositioni a nobis statutæ sua constat veritas. Cetera enim, quæ contra ipsam opponi possent, per ea, quæ inferius dicturi sumus, dissolventur. (*a*)

(*a*) „ Verumtamen aræ maximæ mensa non ab ipsa rupe, neque a cemento sustinetur, quod cavam rupem opplet, sed a muris, qui rupem interius ambiunt, ac quibus incumbunt mensam excipientes extremæ columnæ. Id sensu oculorum usurpatur, sumpta in manus *Delineatione æri incisa*, quam *Demonstrationi* nostræ præposuimus. Quomodo vero tam exacte, tam adamussim factum est, ut ara tota incumbat ex imo assurgentibus muris, declinet vero a cæmentis mediam rupem farcientibus, ac liceat cæmenta media exhaurire, quemadmodum contigit nuper, quin altaris universa moles ruinam trahat? Quomodo, inquam, hæc tam commode, pulchreque evenerunt, quin fabri, qui aram ædificabant, aut saltem Helias, qui opus fieri mandabat, eique præerat, consilio agerent, totam infernatium substructionum compagem callerent, noscerentque expedire, ut muros mensa prægravaret, non autem mediis cæmentis insisteret? Si enim illam cæmenta sustentassent, non solum id in causa fuisset, ut sine altaris ruina perveniri numquam posset ad Francisci sepulcrum, sed insuper mensæ, et aræ totius structura ponderosissima (Confer *Summ. Demonstrat. num.* 7. *Litt. D.*) tabulas saxeas, sepulcrum Francisci munientes, transversimque locatas, immani sua gravitate fregissent. Si quis consilium hæc omnia gubernans non videt, et hæc facta putat, non cognitis substructionibus inferioribus, neque sollicito animo de aræ firmitate, deque tutela constituti infra sepulchri; idem sane posset (qua censura haud meum noto Adversarium, Virum apprime probum, ac per vestigia Francisci gradientem) non Deum, sed casum architectum mundo præficere. Rursum *rupes illa* ut verba Adversarii adhibeam, *circa latera informis, ac superius per ingesta cæmenta utcumque complanata*, in quam, iuxta illius sententiam, casu inciderunt fabri, quum ad aram maximam ædificandam accessere, nimis opportune eum

PROPOSITIO VI.

Qui monstrare nitatur, sceleton infra Aram maximam Basilicæ Asisiensis non ita pridem inventum, S.Francisci Minorum Parentis esse Reliquias, ita argumentis ad id comprobandum destituitur, nullum ut afferre valeat, quod vel levissimam pariat moralem evidentiam.

46. Contrariam huic nostræ sententiam ut Demonstrationis auctor tueatur, a num. 58. ad 74. suæ Demonstrationis scite, ac ingeniose congerit universa. Quapropter quæ ibi collecta sunt si aut omnino corruant, aut saltem majori ex parte nutent; et nos rem confecisse dicendi sumus, et ipse caussa cecidisse putandus est: cum desit *evidentia* illa *moralis*, sine qua quidquam certi hac in controversia statui minime

---

„ locum occupabat, quem, ex descriptione in templis Christia-
„ norum recepta, ab ara maxima occupari decebat. Consti-
„ tui enim ara debet ante *apsida*, seu arcuatam partem extre-
„ mam templi, et in medio inter muros utrinque assurgentes
„ spatio; quod ex *Cabassutio Diss. de Vet. Ecclesiar. situ*,
„ *part. et struct. Dufresnio Comm. in Paul. Silentiar.* aliisque
„ sacrarum antiquitatum peritis viris elicias. At fidem exsu-
„ perat, illam cavatam rupem, *per ingesta cæmenta utcumque*
„ *complanatam*, ac cui sancti viri sepulcrum subest, occur-
„ risse tam apto in loco, ut non alio certe attolli ara debe-
„ ret. Casu hæc facta confingis. Sed casum mihi narras bene
„ doctum, et eductum, præcipue vero accurata scientia im-
„ butum Christiani moris, in templorum structura, atque
„ altarium collocatione servandi. Quid, quod cæsa rupes,
„ *per ingesta cæmenta utcumque complanata*, non aliam fi-
„ guram habet, nisi quadranguli, cuius gemina latera plebi
„ Christianæ, ac senatui sacro obversa, prolixiora valde sunt
„ aliis lateribus, eademque omnino descriptione procurrunt,
„ qua Christianæ aræ extruuntur? Hinc ara imposita hiatum
„ rupis absolutissime claudit. (Vide in fronte *Demonstrat.*
„ *Delineationem æri incisam*, et *Summ. num. 7. Litt. A pag.* 40.)
„ Hæc omnia qui casu evenisse scribat, quique casui tantum
„ deferat, ægre pietatem, ac veritatem contra Epicurum, De-
„ mocritumque tuebitur quos certe ab Adversario odio habi-
„ tos scio „.

posse, sæpe ipse fateatur, nosque satis abunde monstraverimus (n. 2., et seqq.) Porro argumenta omnia, quæ invicte caussæ suæ patrocinari ipse putat, novem ex fontibus derivat: quos non eodem ordine, quo ab ipso proponuntur, enumerabimus. Scilicet 1.° Ex traditione, quæ vel ab anno 1230. eam in Basilicam S.Francisci exuvias fuisse translatas, apertissime docet. 2.° Ex sepulcri nuper inventi natura, qua constat, non potuisse in eo corpus aliquod conjici post Aræ majoris erectionem. 3.° Ex sceleti qualitate, quod non mulieris, sed hominis esse ea in ætate constituti, quæ ætati Sanctissimi Patriarchæ optime congruat, est a peritis affirmatum. 4.° Ex pensilibus lucernis, quæ jamdiu in foramine, quod patet in gradu Altaris ejusdem, dimittuntur ad Franciscanas Reliquias obsequio prosequendas. 5.° Ex duplici Xysti Papæ V Diplomate, in quo Francisci Corpus sub Altari majori Basilicæ ejusdem requiescere dicit, ubi revera sceleton illud inventum est. 6° Ex arcæ materia, quam *saxeam* dixit S. Joannes a Capistrano. 7.° Ex indicata per Rodulphium a Tossiniano capsæ profunditate infra solum altaris. 8.° Ex indumenti qualitate in arca reperti, cujus humilitas Francisci designat paupertatem. 9.° Ex apparitione D. Francisci, qua dignatus est S. Joseph a Cupertino, quum ante aram illam Patriarcham Sanctissimum exoraret. Quorum omnium singula, etsi separatim spectata vix aliquid afferre valeant præsidii, simul tamen unita *evidentiam* illam parere existimant adversarii, quæ ad controversiam finiendam sit satis.

47. Porro *argumenta ex tribus prioribus fontibus petita nihil moramur.* Primum enim nostræ quoque caussæ favet plurimum, cum et nos intra Basilicæ ambitum Francisci Exuvias consistere dicamus. Alterum *obesse potius, quam prodesse Adversariis, fusius Propositione IV monstravimus.* Tertium denique *infirmius esse, quam ut ex eo quidquam præsidii carpere possint Adversarii*, judicamus. Cetera itaque graviora expendamus. (*a*)

(*a*) „ Brevi complectens, referensque in compendium „ meas probationes V. C. Adversarius, docuit §. *superior.* me „ causæ meæ robur arcessivisse 2.° *ex sepulcri nuper inventi* „ *natura, qua constet, non potuisse in eo corpus aliquod conii-* „ *ci post Aræ maioris erectionem.* Id vero nunc scribit, nobis

Argumentum expenditur a pensilium lucernarum usu desumptum.

48. Ipse quoque Demonstrationis auctor fatetur num. 59. traditionem, quæ Franciscum in Asisiensi Basilica conditum refert, *quiddam nimis latum complecti*, *quum tota Basilicæ*

,, *obesse potius*, *quam prodesse*, idque se *Propositione IV monstravisse*. Scilicet quum ibi præclaras hypotheses suas condendi sub ara maxima sacri corporis effundebat, non alia ratione, id clam fieri potuisse assequebatur, nisi postquam ara fuisset extructa. (Recole §. 41. *huius Opusc.*) Quare *obesse* nobis nunc dicit, si Francisci corpus infra aram trudi post illius ædificationem nequiverit, quasi secus nulla ratione licuerit exuvias sacras illi subiicere. Sed, ante altaris ædificationem, tempus, et opportunitatem adfuisse Heliæ Francisci corpus eo loco, quo iacet, condendi; minime dubium habebis, si ea recoles, quæ scripsi *ad cit.* §. 57. *prior. Opusc. pag.* 92., *et seqq.* Nec vero *oberit* nobis, immo vel maxime *proderit*, fecisse exploratum, post altaris constructionem, nihil profecto illud infra esse demissum. Est enim id nobis præsidio, ne suspicari aliquis possit adulterinas esse nostras reliquias, ac fortasse nunc sub aram intrusas, ut aliorum credulitate abutamur.

,, De tertio capite nostrarum probationum, quod ducitur e sceleti Asisinatis cum sexu, ætate, ac statura corporis Francisci mirifica convenientia, pronunciat confidenter Adversarius, *infirmius esse*, *quam ut ex eo quidquam præsidii capere* nobis liceat. At me non mediocriter in mea sententia confirmat hæc indiciorum consensio tanta, quibus Asisinates reliquiæ Francisco asseruntur. Sit ita sane. Sola ossium congruens Francisco tum mensura, tum ætas, tum sexus ab illis proditus, leviora sint, si nihil præterea argumenti addetur, quam ut ideo Asisinates exuviæ adiudicari Francisco queant. Verumtamen, si hæc cæteris probationibus accedant, ad nihil censebis illa conducere? Numquam sane multa indicia veritatis nos fallunt, et errori mancipant: et quemadmodum pluribus e laterculis cæmento iunctis firmissimus paries assurgit, ita ex pluribus indiciis, aliquando seorsum infirmis, probatio invicta coalescit ,,.

moles prope immensi sit ambitus. Eam vero, inquit: *traditionem arctant ad locum Altari majori subjectum pensiles lucernæ, quæ ex foramine in Altaris gradu patente demissæ ad obsequium significandum erga Corpus D. Francisci, ac subterraneum locum luce irrigantes, ibi semper, suppeditato alimento, fulsere.* Ait ne quæso ad fucum faciendum epochas inter se mutuo immensum distantes copulare velimus. Priorem traditionis partem, nempe D. Francisci Exuvias intra Basilicæ ambitum contineri, lubens amplector. Ad lucernas vero quod attinet, jure petam ab adversario, undenam ipse resciscat, lucernas ibi fulsisse *semper?* Qui enim ubique nonnisi testibus antiquissimis, atque coævis fidem adhibere velle profitetur, nobisque irascitur, quod Pelbartum seculi XVI scriptorem proferamus, æquo animo ferat oportet, ut de lucernarum usu eo loci collucentium sciscitemur. Foramen illud in gradu Altaris excisum ne fuisse credas tempore Eliæ, qui tanto studio Francisci sepulcrum voluit omnes omnino latere? Illarum usum viguisse ne dicas seculo XIV, quum nempe Auctor Chronici quindecim Generalium affirmabat, latere omnes quonam in loco Francisci Corpus asservaretur (n. 37.)? Quonam titulo id ille affirmaret, si ea tempestate inibi lychni lucerent, eoque fine accenderentur, ut obsequium erga S. Franciscum significarent? Immo neque Pisani tempore usum illum obtinuisse putandum est, cum et ipse sepulcri locum sua ætate ignorari affirmaverit (ibid.). Porro quisnam omnium primus lucernarum earumdem mentionem injecerit inter Franciscanæ historiæ scriptores, penitus ignoramus, adeout liberalius forsan quam par est vix ante Xysti V ætatem (de quo inferius) fuisse invectum quisquam concederet. Videas igitur hominem, qui dum traditionem nostram irridet, quod seculo XVI non reputetur ab ipso antiquior, traditioni totus innitatur seculo XVI minime antiquiori. In hoc tamen nostra illi longissime præstat, quod huic, quominus altius assurgat, prohibent scriptorum testimonia sepulcri ignorationem contestantia. Nostra vero talis est, ut nec oriri quidem potuerit, nisi veritas esset cuique antiquitus comperta, et explorata. Repete quæ hac super re superius adnotavimus (n. 33., et seqq.) (*a*)

(*a*) ,, Repetat lector, quæ de pensilium lucernarum ar-
,, gumento scripsi *ad* §. 57. *prior. Opusc. pag.* 99. Non hic

49. Sed majori quoque antiquitate polleat usus hujusmodi. Ex quo nullimode cum traditione illa componi queat, quæ ignotum Francisci dicebat sepulcrum, aliunde profecto, quam ex traditione, traxit originem. Sed unde? jure efflagitabis. E studio scilicet illo, ut ego puto, quo Filii religione ferventes

---

„ maiores salebras habet obiectio, quam penes alterum e „ meis adversariis haberet. Quoniam autem initia luminarium „ ad Francisci sepulcrum fulgentium in antiquitate delitescunt, „ ut *loc. cit.* planum feci: iure in mea *Demonstratione* scripsi „ fulsisse *semper*. Hoc enim dant Iurisconsultorum libri gravissi- „ mumque iudicium, ut quarum rerum haud exordia per- „ spicimus, et vetustatis caligine obscurantur, oculoque se „ nostro subducunt, *semper* facta, ac gesta prædicemus.

„ Sed hæc disputatio de pensilibus lychnis hic flectit ad „ diverticulum. Comparat enim Adversarius traditionem, quæ „ de corpore D. Francisci, sub ara Asisinati recondito, viguis- „ se conficitur ex luminaribus sub aram demissis, cum sen- „ tentia prohibiti a corruptione corporis D. Francisci, quam „ sæculo XVI cum *Pelbarti Pomerio* caput extulisse probavi; „ vultque hanc sententiam, quam traditionis nomine hone- „ stat, nos amplexemur, si priorem recipimus, et in honore „ aliquo habemus. Sed quomodo idem iuris utrique senten- „ tiæ tribuas, si alendorum lychnorum tam antiqua est con- „ suetudo, ut non liceat eius initia dispicere; sententiæ autem „ incorruptionis, omnium veterum sermone refutatæ (Confer „ *Adnotata ad* §. 12. *huius Opusc.*) funestissimum semen a „ *Pelbarto* fuit, quem vixisse, et fœdum hoc errore librum „ emisisse in lucem sæculo XVI, nemo non tenet? Insuper „ si aliquando vis luminum ad cineres Francisci non fulsit, „ aperta est huius rei causa in eo, quo Franciscales, Civesque „ Asisinates diu iactati sunt, metu, ne quis sacras exuvias sur- „ reptum accederet. Innotuisse tamen aliquibus semper pe- „ culiarem Basilicæ locum, sancto thesauro ditatum, *Auctor* „ *Chronici XV Generalium*, ac *Bartholomæus Pisanus* scriptum „ reliquit. Hinc si aliquando in subterraneo infra aram Ba- „ silicæ foramine lucernæ ali sunt cœptæ; non tunc primum „ emersisse opinionem de loco sepulcri colligimus, sed tradi- „ tionem, quæ timide, clam, ac penes paucos antea serpebat, „ deinde publici veluti iuris factam, eiusque notitia Italiam,

Parentis optimi latentibus Exuviis obsequium, quo meliori modo fieri poterat, præstare conarentur. Inerat enim ipsis a traditione indita opinio, intra Basilicæ ambitum Reliquias extare. Jam vero si quis ad obsequium hujusmodi contestandum lampades ardere vellet, ubinam aptius, quam ad Altare Ejus nomine Deo dicatum officium illud præstare decrevisset? Illic ergo primitus statutum est flammas excitare in lychnis. Sed quia in re obscurissima, et incomperta quisque sibi quod vero similius putat, statuere posse credit: hinc qui infra Altare Francisci Exuvias absconditas fuisse suspicati fuere, licere quoque sibi putarunt, immo et rem gratissimam Parenti Sanctissimo se præstituros existimarunt, si per foramen in Altaris gradu excisum lucernas demitterent, ut proximius lucerent ad sepulcrum. Hinc suspicio devotioni, ut ita dicam, immixta primum jecit et usus, et erroris fundamentum. Quod si quis hæc omnia a nobis sine caussa, atque ad libitum effingi queratur; aliam ipse rationem investiget, ex qua *usum illum* invaluisse putet; *dummodo traditione* (quæ vel ab Heliæ tempore, immo ex Heliæ voluntate, ac studio denuntiabat omnibus, ignotum esse sepulcri locum) *minime profectum fuisse concedat* (*a*). Siquidem ad argumentum fulciendum, quo lu-

---

„ orbemque totum fuisse refertum. Quid simile in temere „ excogitato incorruptionis prodigio, cuius occultatio ad arcendos fures nil proderat, ac cuius dilata fama terrori potius „ prædam molientibus esse poterat „?

(*a*) „ Hic ego, ad ea Adversarium revoco, quæ scripsit „ *superius* §. 38. Sua verba recognoscat. *Auctor CHRONICI* „ *QUINDECIM GENERALIUM* etc. *de Fratre Elia hæc* „ *habet*: *DUCTUS HUMANO TIMORE OCCULTE FE-* „ *CIT FIERI TRANSLATIONEM, NOLENS QUOD* „ *SCIRENT ALIQUI, UBI ESSET IN ECCLESIA SA-* „ *CRUM CORPUS, PAUCIS EXCEPTIS*: *quibus nem-* „ *pe quasi ad aures secretum illud committebatur*. *BAR-* „ *THOLOMÆUS PISANUS etc. Fratres commemorans, quo-* „ *rum corpora in Assisiensi Basilica requiescunt*: *PRIMUS* „ *EST* (inquit) *PATER SANCTISSIMUS NOSTER VI-* „ *DELICET B. FRANCISCUS, QUI HIC REQUIESCIT*; „ *DE CUIUS CORPORE AD OSTENDENDUM POPULIS* „ *NIHIL INVENITUR, NEC HABETUR; AC IN QUO*

cernarum eo loci consuetudinem nec seculo XIII, nec XIV, nec XV viguisse probavimus (n.° 48.), satis nobis est caussam dumtaxat possibilem (multo magis si probabilis ea sit) adinvenire, ex qua repetatur. Ex quibus omnibus satis nobis constare videtur, argumentum e pensilium lucernarum usu petitum, enerve, languidum, immo nullum esse ad opinionem Adversariorum stabiliendam.

„ *ECCLESIÆ LOCO IACEAT ETSI QUIBUSDAM EST*
„ *AGNITUM, QUIBUS VERO, IGNOTUM*. *Hoc idem Bol-*
„ *landiani etc.* Inconstantiæ portentum! Postquam *Auctor Chro-*
„ *nici* ab Adversario allatus nos docuit de *Helia*, eum *PAU-*
„ *CIS* quibusdam, e vulgo *EXCEPTIS*, impertitum esse
„ scientiam loci, *ubi esset in Ecclesia Sacrum Corpus*, diruit nunc
„ Adversarius axiomata sua, vultque con cedamus, *usum* appen-
„ dendi lychnos ad Francisci sepulcrum a *traditione minime pro-*
„ *fectum fuisse*, quæ ab *Helia* ortum duxerit? Postquam *Pi-*
„ *sani* verbis insistens probaverit, *quibusdam* esse *agnitum*, *in*
„ *quo Ecclesiæ loco* Francisci exuvium *iaceat*, Basilicæ cu-
„ stodes dolosis strophis utentes inducit, quasi lucernas, e
„ retinaculis pendulas, in foramine graduum aræ maximæ
„ aluerint, quin re vera scirent infra illam Francisci sacros
„ cineres esse consepultos? At si, ex *Auctore Chronici XV*
„ *Generalium*, ac præterea ex *Pisano*, inspectis, commenda-
„ tisque ab Adversario scriptoribus, *sciverunt aliqui*, ubi sa-
„ crum spolium consisteret; quinam terrigenarum id sciebant,
„ nisi Franciscales aliqui, ac præsertim aliqui ex addictis Ba-
„ silicæ cultui? An, ut de incorrupto Francisci corpore nihil
„ inaudiverant Itali Franciscales, nihil Italia tota, attamen,
„ si placet superis, id perspicua scientia tenebat *Pelbartus* in
„ extrema Transilvania delitescens; ita, qui Basilicæ locus ve-
„ laret vulgi oculis Francisci exuvias, *sciebant aliqui* Brasiliam
„ fortasse, vel Madagascariam, vel Iaponiam incolentes, igno-
„ rabant autem omnes ex iis, qui in Basilica, spoliis Fran-
„ cisci exornata, in Dei, ac Francisci cultu dies, noctesque
„ ducunt insomnes? Quantæ licentiæ est, quamque proni in
„ calumniam animi, quum causa in oculos incurrat hone-
„ sta, quæ initium, atque incitamentum ad eos lychnos ibi
„ alendos præbuerit, rem actam astu, ac fraude capitalissi-
„ ma scribere „!

In Xysti V Sententiam inquiritur.

50. Xystus Pontifex hujus nominis V duplici in Diplomate affirmavit Francisci Corpus degere sub Altari Basilicæ majori. Jam novimus. Ast quid inde? Eos, qui scriptorum Xysto longe antiquiorum verba recitant, ideo irrident, ludosque faciunt Adversarii, quod ad eventus vetustate senescentes comprobandos recentiorum monumenta adducant: qua fronte itaque Xysti nunc recitant testimonium, qui seculo XVI labente scribebat?

51. Sed Romanus Pontifex in Diplomatibus præsertim sententiam suam depromens, præstat Scriptoribus privatis auctoritate summa. Fatemur: ideoque Xysti placita, nomen, eruditionem, auctoritatem reveremur. Ast (ne de Pontificis Romani judiciis disceptare nunc videamur) novimus quid nobis ii regerant, si Xysti opinioni opinionem Benedicti XIV opponamus. Novimus Diplomata Xysti non eo spectare, ut peculiarem Franciscani sepulcri locum authentica ratione designet; sed per transennam de eo mentionem injicit. *Novimus item, post lucernarum usum invectum in foramine Altaris majoris Basilicæ, eorum prævaluisse suspicionem, qui Francisci Corpus inibi latere opinabantur; adeout quod devotionis ergo fuit invectum, errori præstitit firmamentum: Nemo idcirco mirabitur, Xystum quoque quem lucernarum usus minime latebat, in eamdem ivisse sententiam.* Hinc prorsus abs re, immo potius ad invidiam nostræ caussæ conflandam ex tanti Pontificis nomine urget Adversarius, Xystum rerum prudentem et codices lustrasse, et tabularia excussisse. Sed æquitatem in judicando efflagitamus. Fuerit ille Franciscanarum rerum peritissimus. Numquid ipsi dumtaxat codices ii innotuerunt, quos Pelbartus, Angelius, Rugilius, Lombardius, Wadingus penitus ignorarunt (*a*)?

(*a*) ,, Repetis Xysti V testimonia de corpore Francisci
,, infra aram quiescente ab illis fraudibus, illisque fraudolen-
,, tis, qui fallaciam credulis hominibus intendentes (at in il-
,, lis credulis, pinguique Minerva utentibus erat, te iudice,
,, Xystus) cœperunt in foramine luminaria, ac faculas alere,
,, quin scirent, cineres Francisci foramini illi subesse. Sed
,, nihil promoves, oleumque, et operam perdis, dum ab isto

De S. Joanne a Capistrano arcam saxeam commemorante.

52. Ut a longe Demonstrationis Auctor legentium animos ad id sibi pararet, quod intendebat, pag. 7. per Propositionem

---

„ fonte fraudolento, et impuro haustam Pontifici scientiam
„ dicis peculiaris Basilicæ loci, quem sacræ ornent exuviæ.
„ Sumptis a te ipso scriptorum testimoniis, *superiori in Ad-*
„ *notat.* constitui, *quibusdam* semper *fuisse agnitum* pecu-
„ liarem Basilicæ locum, in quem clanculum adactæ sunt
„ Francisci reliquiæ. Præter illam ergo scientiam, quam Xy-
„ sti aetate cuique de hoc argumento suppeditabant sitae sub
„ aram lucernæ, aliquid ex Franciscalibus documentis erue-
„ re Xystus hac de re potuit, vel quum in *Conventualium*
„ familia versaretur, vel quum esset e Purpuratorum splen-
„ didissimo cœtu, nec intermittens ea, quibus se totum devo-
„ verat, studia, pergeret veteres codices, ac monumenta im-
„ pense conquirere, et ex illis, quæ commendarentur utilita-
„ te, decerpere. Sane et *Tempestius in eius Vita*, et Xysti
„ rerum scriptores alii eum in dignitate Viri Cardinalis emi-
„ nentissima libris intentum, et bibliothecas totas sede, ut
„ ita dicam, moventem, ac convellentem exhibent.

„ Sed nihil vestigando invenerit Xystus, quod ad rem
„ nostram. Certe tamen, Xysto Pontificatum tenente, aliquis
„ per bibliothecas, ac tabularia, discurrens incidit in docu-
„ mentum, in quo de Francisci sepulcro tam accurate ageba-
„ tur, ut nihil accuratius, et expressius posset optari. Est
„ enim in omnium oculis *Rodulphi Tossinianensis Historia*
„ *Seraphica*, Xysto Pontifici nuncupata, et in eius nomine
„ edita anno MDLXXXVI, in qua scriptor, adhibens vocem,
„ *ut dicunt*, atque ita significans, se rem ab aliis acceptam
„ adscribere, mensuras tradit profunditatis receptaculi subter-
„ ranei, quo Francisci reliquiæ clauduntur. Qui tanti pretii
„ documentum Xysti ætate a caligine, ac tenebris vindicavit,
„ non illud profecto in sinu suo clausit, sed statim Xysto est
„ impertitus; Xysto, inquam, Francisci in primis studioso,
„ eius disciplinam professo, et familiæ *Conventualium* olim
„ supremo rectori, nec umquam ab iis, ac Franciscalibus cun-
„ ctis animi propensione divulso.

VI statuit, Francisci Exuvias *in Arca saxea* fuisse conditas. Ad id vero demonstrandum vadem offert S. Joannem a Capistrano, cujus hæc esse verba dicit: *Ad Civitatem relatus* (Franciscus), *in Ecclesia S. Georgii, ubi puerulus literas didice-*

„ At (excipit enim ita Adversarius) *Pelbartus*, *Angelius*, *Rugilus*, *Lombardius*, *Wadingus*, nihil habent simile, videnturque id documenti non inspexisse. Sit ita, si hoc „ tibi postulas dari. Numquid autem aut debuit, aut oportuit documentum eadem semper in sede manere, aut, „ ut maneret, fuit laborandum, postquam *Tossinianensis*, iis omnibus vetustior (si *Pelbartum*, numquam, „ quod sciam, apud Italos diversatum, excipias) quæ consignata documento reperiebantur, publici iuris fecerat? Deinde, ecquod *Pelbarto*, *Angelio*, *Rugilo*, *Lombardio*, *Wadingo* cum eo documento dissidium? Quid ab his scriptoribus traditum, quod faciat contra situm a nobis sepulcrum „ D. Francisci in subterraneo infra aram maximam loco, ac „ respondente foramini lychnis ornato? Nam licet pro sacri „ corporis incorruptione scriptores isti prælientur, et incorruptionis patroni intactum, ac vividum Francisci spolium in „ *tertiam*, *infimamque* soleant *Ecclesiam* detrudere; non inficiantur tamen, conditorium sacri corporis suppositum esse „ ad perpendiculum aræ maximæ *inferioris*, seu *mediæ*, Ecclesiæ, ac præsertim lampadum receptaculo. Ecce mihi *Angelius* in manibus, in assertoribus incorruptionis, *tertiæque* „ *Ecclesiæ* commentitiæ architectis, ac conditoribus clarum „ nomen. Ipse tamen, describens aram maximam *Ecclesiæ*, „ quæ *secunda* illi est, *Coll. Parad. lib.* 1. *tit.* 19. huiusmodi verba facit: *Ante Altare, e regione Orientis, in medio* „ *faciei altioris gradus lapidei sub lignea crepidine quædam* „ *est fenestrella, ferro munita, per quam in subiacentem specum* (ita foramen vocat) *tres ex argento lampades semper* „ *ardentes submitti solent, quo significatur, DIRECTE SUB* „ *ALTARI, cui specus subest, SACRUM STARE THESAURUM*. Non igitur, qui incorruptionem propugnant, „ quique sollertia ingenii *tertiam* fabricantur *Ecclesiam*, repugnant traditioni, antiquitate maxima commendatæ, de „ Francisci exuviis sub aram maximam demersis; ac frustra

rat, *IN ARCA SAXEA reverenter reconditur*. Tum pergit ibi monstrare, Joannis testimonium, etsi longe is a Francisci ætate abfuerit, omni esse fide dignissimum, *ne tantæ prudentiæ, tantæque pietatis scriptor insimuletur mendacii*. Ex quibus pag. 78. deducit, ossa, et cineres in Assisiensi Basilica nuper inventos, cum *in arca saxea* delitescerent, esse revera Francisci Exuvias.

53. Quoniam vero ad Summarium appellat (*num. 2. ibiq. num.* 41.), videamus quid nobis Summarium offerat contemplandum. Refert ibi Lombardius, inter codices, qui in Corsiniana Bibliotheca asservantur, Chronicum haberi latino sermone a Joanne exaratum: in cujus pag. 36. quum mentio fiat de S. Francisco, deque ejus *Legenda* per Bonaventuram descripta legitur. *Nos autem ex devotione S. Francisci brevem antiquam Legendam hic inseruimus*. Ad hujus Legendæ calcem ea narrantur, quæ de *saxea* Francisci *Arca* nuper retulimus. Itaque, si quid videam, nihil Joannes e sententia de arca protulit: adeoque assertionis fides ex Legendæ auctore dijudicanda erit. Porro quemnam Legenda illa auctorem habeat, quantique facienda sit, ignoramus. Equidem ex Joannis sermone (si revera codex ille germanum sit Joannis opus), *colligi posse videtur, fuisse illam a Bonaventura compositam: in cujus tamen breviori Legenda, quæ nunc ubique prostat, nihil tale invenitur*. Videas igitur vel ex hoc capite quantulum præsidii caussæ suæ inde Adversarii adsciscant.

54. Sed est insuper quod tantam augeat levitatem: immo quod ex indiciorum albo narrationem illam expungat. In eodem Summario loco citato num. 38. referuntur verba Pisani, qui anno 1399, nempe longe ante Joannis ætatem, librum *Conformitatum* explevit. Is autem de Francisco loquens hæc habet: *Ejus sacrum Corpus in quadam capsa nova de lignis incluserunt*. Pisani ne, an ementitæ S. Joannis sententiæ adhæreamus? Nemo Joannem, seu potius Legendæ auctorem a Joanne relatæ mendacii insimulaverit (neque enim quicumque

---

„ Adversarius *Pelbartum*, *Angelium*, *Rugilum*, *Lombardium*,
„ *Wadingum* educit, ac tamquam legionem, instruit contra
„ Xystum Pontificem, qui, traditioni, et monumentis sibi
„ perspectis inhærens, bino diplomate Francisci spolium sub
„ ara maxima condidit „.

fallitur, mentitur.): Sed Pisanus antiquitate præstat. Quia vero Pisani verba sunt e diametro iis opposita, quæ Joanni tribuuntur, hinc in nota *A* ad pag. 13. ejusdem Summarii hæc adnectuntur: *Il Pisano, come di sopra riferimmo, scrive IN QUADAM CAPSA NOVA DE LIGNIS. Ma ben poterono, anzi par che dovessero esser due arche, una di legno dentro l'altra di marmo*. Liceat profecto, hujusmodi effugio Joannis verba cum verbis Pisani componere. Interea tamen jure nos petimus, ut saltem in marmorea arca nuper inventa *lignea capsa* nobis ostendatur (*a*).

(*a*) ,, Hæc omnia a me expensa, atque enodata in *Adno-*
,, *tatione ad §. 6. prior. Opusc. pag. 24.*, *et seqq.* ad eamque
,, remigrare legentes volo. Illud tantum, ut V. C. Adversario
,, cumulate satisfiat, animadverti opus est, auctorem operis
,, *Corsiniano Codice* repræsentati, ea cui *brevis antiqua legenda*
,, inseritur, meminisse quidem de Bonaventura, tamquam de
,, accurato gestorum D. Francisci, ac D. Claræ scriptore. In-
,, quit enim: *Admiranda, et felicia opera, et virtutes eorum*
,, *per plures prudentes viros consumpta fuerunt, et ultimo per*
,, *Fratrem Bonaventuram Cardinalem Sanctæ Romanæ Eccle-*
,, *siæ etc.* Verumtamen dum addit: *Nos autem ex devotione*
,, *Sancti Francisci brevem antiquam legendam hic inseruimus,*
,, *ut de ipso devotam memoriam habeamus etc.* haud profecto
,, pollicetur, se legendam exhibiturum, quæ D. Bonaventuræ
,, calamo elaborata; quem in sensum Adversarius eius verba
,, cogit. Commentaria quidem, sive, ut appellabant, *legendæ*
,, de vita Francisci multæ antiquitus ab auctoribus, partim notis,
,, partim ignotis, prodiere, earumque plures adhuc, quod doleo,
,, in tenebris habentur occultæ. *Ho letto* (ita *Affous in Vita*
,, *Heliæ pag. 28.*) *in una Vita antica di S. Francesco scritta*
,, *a penna nella Biblioteca del Convento d'Ognissanti in Firen-*
,, *ze, divisa in XXVI Leggende, o Capitoli etc.* Idem in li-
,, bello inscripto: *Risposta dell'Autore della Vita di F. Elia etc.*
,, verba faciens de Bernardo Bessensi, sæculi XIII homine,
,, qui descripsit vitam Francisci, *è*, inquit, *presso di me trat-*
,, *ta dal Codice Torinese*. Quum igitur ex Francisci gestis,
,, ac virtutibus prope divinis tam multi sibi argumentum scri-
,, ptionis sumpserint, opportune fecit auctor, quisquis ille

Quidnam ex Rodulphii Tossinianensis testimonio eruatur .

55. Rodulphii verba in Demonstratione num. 61. relata hæc sunt: *Sub Altari* (Basilicæ Assisiensis) *alius est locus in altitudinem pedum, UT DICUNT, septem, plus, minusque.. Depressus est locus, et fornicatus, ubi est Sanctum Corpus collocatum*. Cum vero Tossinianensis indicatio iis respondeat dimensionibus, quæ non ita pridem in Asisiensi sepulcro a peritis comprobatæ fuerunt; heic quodammodo Auctoris oratio exultare videtur. Etenim postquam animadvertit, *potuisse* Rodulphium id ex aliquo monumento, cui hujuscemodi notitia consignata erat, haurire: *Sentiunt ne* (pergit num. 63.) *qui caussæ propemodum conclamatæ patrocinari nos ajunt, quantum firmamenti in hoc sit ad eam probandum? Omnino tantum, ut si ab omni alio jure illa esset destituta, et inermis, vel hoc uno posset argumento firma, ac nullo incursu labefactanda videri*. Dum *hæc scribimus, Rodulphii opere destituimur*, ut nobis non liceat dictis comparare. *Quod non ideo dicimus quasi fraudem suspicemur: sed quod scrupulum nobis injiciant aliquem alia Rodulphii verba, ex eodem Lib. 2, unde priora illa desumpta fuisse affirmat Demonstrationis Auctor* (a).

,, fuit, *operis Corsiniani*, qui, gesta *Sanctorum Occidentalium* ,, exponens, quum ad Franciscum pervenisset, non sibi de ,, argumento tam trito commentandi operam arrogavit, sed e ,, multis, quæ delitescebant, ac delitescunt adhuc, Francisci ,, *legendis antiquis* unam, eamque *brevem* operi suo adnexuit, et, quantum in se fuit, ab immerita oblivione vin- ,, dicavit ,, .

(*a*) ,, Nulla est Franciscalis bibliotheca tam deserta, et a ,, bona copia librorum nuda, in qua non angulum impleat ,, *Rodulphii Tossinianensis Seraphica Historia*, quæ quidem, ,, ante *Wandingum*, ac *Flaminium Lateranum*, erat Franci- ,, scalibus cunctis, quoad domesticam historiam, ac decus ,, omne, mera, et gratissima *polyanthea*. Non igitur facile aliquis ,, credet, Adversarium, *dum scriberet*, *Rodulphii opere fuisse* ,, *destitutum*; aut certe credem, nullo eum negotio facultatem ,, inspiciendi libri fuisse habiturum, si homo in *Reformatis*

In Summario enim pag. 18. num. 61. hæc refert Lombardius Tossinianensis verba in eodem Libro 2. pag. 249. descripta. *Altare vero* (inferioris Ecclesiæ) *circumquaque ferreis quibusdam insertis cratibus, et ansulis intortis vallatum est. Sub ara IN ABDITO ET SECESSU, conditum est Venerabile illud Corpus B. Patris, ubi alias Furinum, sive locus erat, in quo fures, et improbi homines publice suspendebantur, vulgo dictus Collis inferni*. Miramur profecto, 1.° Rodulphium in eodem secundo libro semel ac iterum inferioris Ecclesiæ Altare ac-

---

„ auctoritate præcipuus, ac cui tot bibliothecæ reserantur ad „ nutum, ad se deferri mandasset. Sed quia sentit ipse quan- „ tæ confidentiæ sit, contra testimonium Tossinianensis hisce- „ re, quo causæ nostræ lumen *physicæ*, vel potius *geometri-* „ *cæ demonstrationis affunditur*; ne modestiæ famam amitte- „ ret, consilium cœpit dicendi quidem contra petitam a Tos- „ sinianensi demonstrationem, ita tamen, ut incertus animi „ vellet videri, num aliquando Tossinianensis ea, quæ ab illo „ excerpsimus, exararit. Interim ut retineat ipse modestiæ „ laudem, male ille me plectit, et in fraudis suspicionem, „ quasi Tossinianensis verba confinxerim, incido. Qua qui- „ dem suspicione non me Adversarius exonerat scribens; *Quod* „ *non ideo dicimus, quasi fraudem suspiciemur: sed quod* „ *scrupulum nobis injiciant aliquem alia Rodulphii verba ex* „ *eodem lib. 2. unde priora illa desumpta fuisse affirmat De-* „ *monstrationis Auctor*. Sane Adversarius, qui se narrat nescio „ quo *scrupolo* male torqueri, non hic se ipsum excutit, ac „ recognoscit; quod dum agunt aliqui, misero sollicitantur „ angore, *scrupulisque* cruciari dicuntur: sed in me, et in „ loco Tossinianensis a me allato defixum animum habet, „ nec scit, utrum *Rodulphius Tossinianensis* habeat verba, „ quæ ex illo *desumpta fuisse Demonstrationis Auctor affirmo*. „ Quapropter molestus illi scrupulus, nonnisi a meæ fraudis „ suspicione illi potuit accedere; aut si nulla illi insedit de „ mea fraude suspicio, scrupulus eum de hoc negotio plane „ nullus macerat. Quæ est igitur, et quam inopportuna, „ adhibita mihi ab Adversario defensio, quæ partes habet „ inimicas, ac confligentes vicissim, ponitque *idem simul* „ *esse, et non esse*? Ut ab intentata fraudis criminatione meo

curate describere (*a*) 2.° Ipsum asserere, Corpus B. Patris sub ara quidem, sed *in abdito*, *et secessu* conditum esse, si revera dixerit, sepulcri locum in altitudinem *pedum septem*, *plus*, *minusque*, esse sub Ara depressum: cum verba illa *in abdito*, *et secessu* aliquid majoris profunditatis innuere videan-

---

„ me arbitratu, ac mihi probata ratione tuear, exemplum „ *Seraphicæ Historiæ*, a *Tossinianensi* exaratæ, in cuius *lib.* 2. „ *pag.* 250. *terg.* obvius est adductus locus, *apud acta* de- „ ponam „.

(*a*) „ Admiratione pugnat contra legitima documenta Ad- „ versarius. Eiusne admiratio incommodum illi testimonium „ e libris Tossinianiensis exterminabit, expunget? At enim si „ genuinus est a me allatus locus, *Rodulphius in eodem se-* „ *cundo libro semel, et iterum inferioris Ecclesiæ altare de-* „ *scribet*. Sallustium, credo, aut Nepotem mihi narras, quum „ Rodulphium Tossinianensem narras, cui religioni sit a præ- „ scripta historicis brevitate discedere, in quo nihil redundet, „ nihil superfluat, ac nihil velis, tamquam inutilem frutica- „ tionem, cohibitum, atque amputatum. Egerat quidem *ac-* „ *curate* Tossinianensis de *Altari* Basilicæ inferioris per ea ver- „ ba, quæ ipse recitas, immo longe prolixiori oratione eo in „ *capite Libri secundi*, quod inscribitur: *de templo Assisii B.* „ *Francisco dicato*, *et de eiusdem corpore*. Ecce, postquam „ caput illud absolverat, docetur Tossinianensis de profundi- „ tate sepulcri Francisci sub ara Basilicæ maxima, eique pan- „ ditur profundæ cavitatis mensura. Homo fortasse fugitans „ laboris, quem sane magnum affert cura refingendi, quæ „ antea scripseris, et alia, quæ supervenerint, ita iam scri- „ ptis includendi, ut unum in corpus coalescant, novum, ac „ brevissimum *caput* exorditur (constat enim lineis novem, „ et dimidia) factoque titulo *de admirabili sepulchro*, *in quo* „ *venerandum corpus B. Francisci conditum est*, ibi quæ di- „ dicerat post primam scriptionem, effundit. Mireris hoc in „ Tossinianensi, qui adeo non affectavit exquisitam designa- „ tionem, ac coagmentationem operis, ut vitia sua non ipse „ texerit, et *in Præf.* scripserit: *Novi tamen ingenium homi-* „ *num*, *nec ignoro me in hac describenda historia gravem su-* „ *biturum censuram*, *qui vel alibi* (forte *alicubi*) *mancus*, „ *vel alicubi supervacaneus in multis videar* „?

tur. 3.° Lombardium posteriora potius, quam priora Rodulphii verba selegisse, quæ ad rem suam aptiora fuissent (*a*).

56. Ast dubitatio quævis abscedat; Sintque omnia hucusque relata germana Rodulphii verba, quin suspicemur iis ali-

---

a „ Sepulcrum, subterranea vallatum rupe, *in abdito* „ non est? Sepulcrum a reliquis Basilicæ partibus seiunctum, „ et altari tantum affine, sed affinitate obscura, et oculis non „ patente, non est *in secessu?* Si exuvium sacrum sub ara „ Asisinati latet ad profunditatem *pedum septem plus, mi-* „ *nusque*, non est *in abdito, et secessu*, et *verba illa IN* „ *ABDITO, ET SECESSU aliquid maioris profunditatis in-* „ *nuere videntur?* Ast *in abdito* fuisse reliquias, quæ sub ara „ Asisinati constitutæ, docet dudum frustranea ad eas eruen- „ das adhibita diligentia, quum Francisci spolium anxie quæ- „ rentes sub aram Asisinatem variis temporibus alii tetende- „ rint, nec tamen umquam illud se diligentissimis vestigato- „ ribus in conspectum dederit. Neque, ut proprie, ac latine „ aliquid *in secessu* esse dicatur, oportet id obtinere altissi- „ mum locum. Alioqui inepte *Virgilius* scripserit *Æneid.* 1. „ *v.* 163. *Est in secessu longo locus etc.* Quid enim attinuit „ addere *longo*, si quum esset *in secessu*, non potuisset non „ esse in sinu valde reducto? Quod si Virgilianum in ver- „ sum vocem *longo* per *pleonasmum* invectam dicas, quia *re-* „ *cessus* ipse, sententia tua, magnam semper profunditatem „ significet; nemo elegantium virorum, tibi *Æneidos* expla- „ natori, assentietur, et recusabit quisque tibi plus deferre, „ quam *Servio*, *Cerdæ*, *Pontano*, *Ruæo*, *Heynæo*, qui in Vir- „ gilio interpretando acutum viderunt, et tamen nullum hic „ *pleonasmum* viderunt. Illud etiam Adversarius miratur, „ *Lombardium* non potius a me allatum, quam allatum „ a se legisse ex Tossinianesi testimonium, quo *Appendicem* „ suam locupletaret. In istam tamen de Lombardio admira- „ tionem non effervescet, ac penitus eam comprimet, si qui- „ dem animadvertat, colligenda ei fuisse testimonia contra *Fla-* „ *minium Laterem*, cui Francisci *reliquias* in Basilica ma- „ nere perspectum non erat, ac cognitum. Huic refellendo „ quum non minus suffragaretur ille Rodulphii locus, quem „ Lombardius ex eo prompsit, quam noster, potuit eos inter „ locos primo obvium arripere „.

quid ab alio assutum. Verum Rodulphius iste idem ipse est, qui eodem Lib. 2. fol. 149. affirmat, S. Francisci Corpus a Cardinali Carillo Albernotio visum, inspectumque fuisse (n.° 11 30) Numquid in monumentis perscrutandis ea dumtaxat, quæ Adversariorum caussæ favere videntur, rimavit; in reliquis vero perfunctorie se gessit, ac plane cæcutivit? Quod si accurate omnia et legisse, et expendidisse dicas, videas quid inde sequatur, Rodulphium nempe, cum Albernotii inspectionem retulit, quod monumentis constabat descripsisse. *Quum vero de peculiari Francisci sepulcro disseruit, opinionem illam, quæ tempore Xysti* (*cujus nomini opus suum nuncupavit*) *jam ex lucernarum usu invaluerat* (*num.* 48, *et seqq.*) *fuisse amplexatum*. Id quod ex verbis illis *ut dicunt* satis aperte colligitur, *quæ dubitantium quidem*, atque incertam rei famam sectantium; minime vero res accurate expendentium, ac monumenta lustrantium *verba sunt* (*a*).

(*a*) „ Expecto quomodo Adversarius, hæc componat cum „ canone, seu lege, quam antea rogavit. Inquit enim §. „ 28. *Si scriptor quispiam alicuius rei veritatem probaturus* „ *certa incertis, vera falsis admisceat etc. minime etc. omnia*, „ *quæ ad rem suam adducit, falsa esse putabimus, si præ-* „ *sertim eorum nonnulla satis validis monumentis fulciantur*. „ Legi huic sensus nimium lati, quaque facile sit ad conci- „ liandam fidem ineptissimis, ac mendacissimis scriptorum „ abuti, in *Adnot. ad cit.* §. intercessi; ita tamen ut eam „ emendarem, non ut omnino reiectam vellem. Quis enim „ tam inclementis sit animi, ut scriptori alicui, quoad omnia, „ quæ narrat, fidem abroget, quia falsa persuasione deceptus „ aliquando minus vera tradiderit, seque, quod omnium ho- „ minum est, alienæ fraudi, aut errori obnoxium præbuerit? „ Quis scriptori candido, nec fluxæ fidei, sed aliquando alienis „ erroribus, aut dolis irretito, nihil amplius credat, si præ- „ sertim desierit eo in argumento versari, in quo sibi dari „ verba est passus, sicque alia scribendo attingens videatur fi- „ dis ducibus viam carpere?

„ Quare si Rodulphius post Pelbartum, et Sepulvedam „ inspectionis Albernotianæ fabulam iteravit, non negabo ei „ fidem adiungere quoad locum, ac dimensiones sepulcri D.

57. Ast, inquies, si nullam hujusce rei notitiam e tabulariis, aut codicibus hausisset Rodulphius, qui fieri potuis-

---

„ Francisci. Iam enim gradum ad aliud argumenti fecit; quum
„ inspectio Albernotii sit unum e propugnaculis, quo causam
„ suam instruunt incorruptionis patroni; causa autem incor-
„ ruptionis alia omnino res sit, ac controversia de loco Ba-
„ silicæ, qui Francisci exuvias excipiat. Qua in disputatione
„ nullas adversum nos simultates patronos incorruptionis exer-
„ cere, posui ante oculos in *Adnot. ad* §. 51. Habuit autem
„ Rodulphius ad mensuras sepulcri D. Francisci tradendas sa-
„ tis impulsus, ac causæ. Id produnt eius verba: *Sub altari*
„ *alius est locus in altitudinem pedum, UT DICUNT, se-*
„ *ptem, plus minusque etc. ubi est sanctum corpus collocatum.*
„ Nam qui usus est clausula, *ut dicunt*, significat id se non
„ uno auctore comperisse, sed pluribus. Non id tamen, quod
„ planissimum est, e verbis, *ut dicunt*, a Tossinianensi usur-
„ patis, colligit Adversarius; sed tantummodo, ambiguum
„ fuisse ipsi Tossinianensi, quod de Francisci sepulcro litte-
„ ris consignabat. Ego vero facile dederim, non omnem du-
„ bitationem de mensuris, quas tradebat, a se depulisse Tos-
„ sinianensem; causamque deinceps promam, ob quam illi
„ erat incertum, num mensuræ profunditatis sepulcri Asisina-
„ tis, quæ illi suppeditatæ, cum ipsa re convenirent. At ve-
„ ro nobis satis est, illius profunditatis dimensiones cum de-
„ tecto nuper sepulcro congruere. Non enim quid ille de
„ huiusmodi argumento fixum, ac ratum duxerit, sed con-
„ venientia mensurarum, quæ traditæ illi fuerant, cum profun-
„ ditate sepulcri sub ara illa reperti, ubi Franciscum condi-
„ tum esse tum Tossinianensis, tum annosa traditio docet,
„ probationem inconcussam pro causa nostra conflavit.

„ At etiam Adversarius sermonem hic de lucernis infert,
„ ad tumulum Francisci fulgentibus; quæque *Tossinianensis de*
„ *peculiari Francisci sepulcro disseruit*, non aliunde ducta esse
„ inculcat, quam ex *opinione illa, quæ tempore Xysti, cu-*
„ *ius nomini opus suum nuncupavit, iam ex lucernarum usu*
„ *invaluerat*. Proh loquaces lucernas, ac scite garrulas! Quia
„ enim Tossinianensis, *de peculiari*, ut adversarius habet,
„ *Francisci sepulcro disserens*, mensuras etiam profunditatis se-
„ pulcri præbuit; non tantum lucernæ illæ (quod sine ex-

set, ut adeo accurate dimensiones indicaret, quæ situi, atque profunditati sepulcri nuper inventi responderent? . . . . Scilicet *iis*, *qui Sacras Francisci Exuvias infra Altare positas esse crederent*, *nonne proclive fuit suspicari prius*, *tum etiam asserere*, *nonnisi ad SEPTEM PEDUM profunditatem*, *PLUS*, *MINUSQUE*, *eas delitescere?* Qui enim dixerat, *fornicatum esse locum*, *ubi est Sanctum Corpus collocatum* (quod profecto minime Adversariis arriserit, cum fornicem nullum in sepulcro nuper detecto invenerint), secum reputans et fornicis, et altaris substructionum crassitiem, *pedum septem*, *plus*, *minusve*, profunditatem debuit suspicari. Ut quid ergo ex dubitantis, ac incerta loquentis Rodulphii verbis tantum sibi Adversariorum caussa jactat triumphum, quasi nempe inter tot Franciscanæ historiæ Scriptores, húic dumtaxat divinitus revelatum fuerit arcanum (*a*)?

„ presso sermone poterant) locum consepulti Francisci mon„ strarunt, veruntamen addiderunt (in quo oportuit illas vo„ cem erumpere) tumultum ab ara *pedibus septem*, *plus* „ *minusque* distare. Gratulor Assisinatibus, gratulor Umbris „ universis, apud quos tam in tempore verba faciunt lucernæ. „

(*a*) „ Ab homine hæc profecta putes, ingenii perpicacis„ simi, litterarumque multarum, qualis et aliorum, et mea „ sententia V. C. Adversarius habetur? Jam non lucernæ, „ quod ob posita superius verba putabamus, Tossinianensi „ mensuras profunditatis ostenderunt, ad quam demersæ sub „ ara sunt Francisci reliquiæ, sed *iis*, *qui Sacras Francisci* „ *Exuvias infra Altare positas esse crederent etc. proclive fuit* „ *suspicari prius*, *tum etiam asserere*, *nonnisi AD SEPTEM* „ *PEDUM profunditatem PLUS*, *MINUSQUE eas delitesce*„ *re*. Pulchre. Quis neget? Sic quia mihi ex *Cap. Geneseos* „ 37. perspectum est, Iosephum a fratribus in cisternam esse „ proiectum, scioque id accidisse, ut habet Moses, *in Dothain*, „ oporteret me profunditatem cisternæ illius probe callere, „ aut saltem, quam alte in terræ sinum *plus minusque* illa „ tenderet, ignorare non possum, quin accensear stupidis, et „ mihi illud *Martialis* ingeri iure queat:

Abderitanæ pectora plebis habes.

„ At ego, quia, ut sepulcrorum, ita cisternarum fossiones „ varie, nec parvo discrimine terram subeunt; desperem,

De lapide, vestium fragmentis, aliisque in Arca conspectis.

58. *Consuevisse Franciscum, dum viveret aut ad lapides, aut ad arborum truncos acclinare caput*, ut vel naturali in-

---

„ me quidquam posse de Iosephi cisterna constituere, quod „ ab illius profunditate maxime non abludat.

„ Quod si nemini *proclive fuit* suspicari, *Sacras Francisci* „ *Exuvias ad septem pedum profunditatem plus minusque de-* „ *litescere*, et hanc mensuram ea tantum de causa tradere, „ quod eas *infra Altare positas esse crederet*, alienissimus cer- „ te ab ea mensura eam tantum ob causam statuenda debuit es- „ se Tossinianensis, cuius contra doctrinam profunditas sepul- „ cri tam exigua faciebat. Fuit enim ex ea factione Tossi- „ nianensis, quæ exuvias Francisci in tertia, imaque *Ecclesia* „ recondit. Etenim, *Vasarii* doctrina, seu potius deliramento „ imbutus, *Histor. Seraph. lib 2. Cap. De templo Assisii D.* „ *Franc. dicato, et de eiusd. corpore pag.* 247. *terg.* hæc ha- „ bet: *Divisum est templum illud in tria segmenta iuxta tria* „ *vota religionis quam profitemur. Inferior Ecclesia designat* „ *sanctam obedientiam, quæ altis defixa est radicibus; ibi* „ *conditum est sacrum corpus B. Patris Francisci cum multis* „ *aliis beatis etc. ad eum locum datur aditus per vias sub-* „ *terraneas, et per secretos cuniculos, qui satis latent.* Qui „ opinionem istam ad animum admiserat, putabatque, ut ex „ *secunda Ecclesia* ad *tertiam* Francisci corpore ditatam, per- „ veniretur, decurrendas esse *vias subterraneas, et secretos* „ *cuniculos*, qui certe aliquid profunditatis usurpabant, quom- „ modo crederet, sepulcrum Francisci distare ab ara super „ incumbentis *Ecclesiæ pedibus* tantummodo *septem plus mi-* „ *nusque*? Enim vero aliquid ex ea profunditate dari sibi postu- „ labant cunicnli; aliquid etiam ex ea decerpebat fornicis, „ qui inter utramque *Ecclesiam* intercedere debebat, crassities. „ Quomodo igitur inter fornicem, solumque *infimæ Ecclesiæ* „ tantum spatii intercederet, ut in ea versari, erectoque cor- „ pore consistere hominum aliquis posset? Oportebat sane „ nonnisi pumiliones, et humanæ speciei opprobria in illam „ admittere. Et tamen, ex Tossinianensis narratione *pag. cit.* „ *et seq.* in eam *Ecclesiam* pervenerat, et per illam libere ve-

gruente fessi corporis necessitate, nullam ei requiem concederet, *res compertissima est*. At *voluisse Eliam eodem modo in sacras illius Reliquias quodammodo sævire*, et pulvinaris loco lapidem venerando Capiti supponere, *nullimode ut credam inducar*. Eo vel magis, quod testes oculati affirment, lapidem vidisse non quidem subter caput, sed *vicino al cranio*, *vicino alla testa*, *alla destra del capo*. Id vero vel attigisse satis: cum lapidis istius mentionem videam injectam potius ut non obstare, quam ut caussæ suæ opem ferre, Disertationis Auctor ostendat (*a*).

„ stigia moverat Nicolaus V non sine aliquo comitatu, in-
„ spexeratque *tastram marmoream*, *supra quam ex orientali*
„ *latere corpus illud sacrum Francisci Seraphici ERECTUM*
„ *stabat*. His enim fidem adhibebat Tossinianensis, qui sibi
„ obtrudi est passus, inseruitque suæ historiæ supposititias li-
„ teras *Francisci de Bautio*, *Adriensium Ducis*, quas in *Ad*-
„ *not*. *ad*. §. 11. commemoravi, et ab ipso *Angelio* pro im-
„ posturæ portento habitas monui.

„ Hinc intelligere est pronum, cur Tossinianensis peculiari,
„ ac secreto in Capite operis sui mensuras profunditatis sepul-
„ cri, sibi suppeditatas, tradiderit, ac quare in profundita-
„ te tam exigua significanda formulam *ut dicunt* orationi suæ
„ interposuerit. Qui æstus, quæ caligo invadere mentem
„ miselli scriptoris debuit, qui probatis ex fontibus mensuras
„ illas hausisset, nec supprimendas sibi putaret, attamen per
„ eas *tertiam Ecclesiam*, et in illa stans Francisci corpus vide-
„ ret everti! Sed sua ille anxietate laboret, ac iactetur flucti-
„ bus, quibus se fabulas sectatus obiecit. Testimonium Tossi-
„ nianensis de mensuris sepulchri D. Francisci ab æquis æsti-
„ matoribus pro causa nostra pluris fiet, quod a scriptore depro-
„ mitur, nobis non una sententia adverso, quique mensuras
„ eiusmodi tradens non minimum opinionibus suis incom-
„ modum afferebat. „

(*a*) „ Quid vetat, quominus Adversarius credat, Heliam
„ supposuisse saxum capiti D. Francisci, siquidem, *dum vi-*
„ *veret*, *ad lapides*, *aut ad arborum truncos acclinare caput*
„ *solebat*? Expecta causam gravem, quæ id credi interdicat.
„ En panditur. *Voluisse Eliam eodem modo in sacras illius*
„ *reliquias quodámmodo SÆVIRE etc. nullimode*, *ut credam*

59. Ad cetera vero quod attinet præmonendum censeo, longe antequam testes spectatum admitterentur, invaluisse fa-

---

„ *inducar*. Sæviunt ergo in suorum cadavera vel mares, vel fæ-
„ minæ Franciscales, quæ illorum cervici aut tegulam, aut
„ laterem hodieque supponunt, nec alium funebrem ritum
„ constantius ab Ordinis primordio retinuerunt. Hunc vero
„ morem ductum unde arbitreris? Perspicuum est, a D. Fran-
„ cisco fluxisse, qui vivens tam duro fulcro caput suum su-
„ stentabat, nec vita functus pulvinar lautius, ac mollius
„ obtinuit.

„ Sed animum non despondet Adversarius; quin argumen-
„ to nostro pugnacius, obstinatiusque obluctatur, animadver-
„ tens, saxum non sub capite, sed prope caput cadaveris
„ repertum. Mira res scilicet. Post annos ferme sexcentos ab
„ excessu Francisci cadaver eius corruptione vitiatum, ac ve-
„ tustate fatiscens occurrit. In fatiscente cadavere, sitoque in
„ Umbrorum regione, crebro terræ motu tentata, ac paucis
„ hinc annis prope subversa, omnia positum suum tam ac-
„ curate servare debebant, ut ne paullulum quidem a saxo
„ caput recederet? Insuper, nonne saxum rude, ac multan-
„ gulum aliquo transcurrere tunc saltem debuit, quum nu-
„ per quasi ballistis, et catapultis sepulcrum impetitum est;
„ quum fracti malleis, ac scalpris bini lapides transversi, ac
„ superiores sunt, quum illum ipsum lapidem, qui arcæ erat
„ pro operculo, perforare opus fuit, eique annulos, annu-
„ lis vero vectes inserere? (Confer *Summ. Demonstrat. num.*
„ 4, 5, *et* 6.)

„ Hoc vero præter expectationem accidit, adversarium in-
„ tima meorum consiliorum noscere, ac videre, a me *lapi-*
„ *dis istius mentionem iniectam, potius ut non obstet, quam*
„ *ut causæ meæ opem ferat*. In quo illum sua scrutandorum
„ animorum scientia fefellit. Quia enim cadaveri Asisinati
„ cum tanta honoris significatione consepulto, et donariis pre-
„ tiosis circumdato, nisi Francisci fuisset, supponendum fuit
„ margaritis baccatum pulvinar, aut saltem auro, serumve
„ filo interpunctum; Francisco autem cur saxum subiicere-
„ tur, probanda causa se prodit; non illinc ego, ut cada-
„ ver illud Francisco tribuatur, minimum mihi adiumenti
„ polliceor. „

mam in Umbria inventas esse Francisci Reliquias. Jam vero hæc præconcepta spectantium opinio effecit, ut quidquid per clathrorum angustissima foramina testes ipsi aspicerent in Arca, res esse putarent, quæ Francisci aut indumentis, aut suppellectili convenirent. Fit enim sæpe; ut oculorum obtutus per foramen immisus, quum dubia præsertim luce objecta vix collustrantur, præconceptis animi votis quasi mentiendo accommodetur. Hinc eos audias inspexisse *una corona vicino a' piedi*. Ipsorum unus sibi visus est observasse *un cordone conoscendosene la cappia*. Alter se vidisse putavit *le mani incrocicchiate sopra del petto*. Tum denique conspexisse *nell' urna le vestigia di un grosso intessuto di lana, rimostrante un vestiario umile, e religioso*. Profecto si antequam quidquam de Francisco suspicati fuissent, arcam inspexissent, futurum fuisse crediderim, ut eos hæc omnia laterent. Ne quis vero putet, versute potius, quam solide nos ista comminisci, ad rerum gestarum seriem, quæ liberam sepulcri inspectionem consecutæ sunt, appellamus. Quum enim clathris amotis, et operculo, objecta quævis sine impedimento conspicere cuique licuit; neque *nodus*, neque *cinctorius funis* visus est amplius. Brachia quoque, quæ dicta fuerant ante pectus crucem referre, visa sunt penitus dissoluta. Quod dixerant *una corona vicino a' piedi*, nonnisi globulos et ligneos, et succinos esse inventum est. Insuper peritos ipsos audiamus (Summar. pag. 53. litt. S.): *Quel che a noi senza toccarlo sembrò uno spillo, ora nel toccarlo conosciamo aver preso un' equivoco, giacchè non è altrimenti uno spillo, ma sebbene una pagliucca esistente nell' urna*. Tum ne se in omnibus omnino hallucinatos fateri cogerentur, culpatus est aer, quem omnia, quæ vidisse putabat, dissolvisse, ac pessumdedisse dixerunt (*a*).

(*a*) ,, Oculatos testes inducimus rerum earum, quæ cum ,, cadavere sacro repertæ sunt, quæque nexum habent cum eo ,, cultu corporis, quo utebatur Franciscus. Signis omni luce ,, clarioribus non movetur adversarius; quæque oculati testes ,, sibi usurpata oculis cum religione iuramenti affirmant, re- ,, fert ad mera phantasmata, ab interno motu spirituum re- ,, præsentata illorum animæ; quin a veris externis obiectis, aut ,, saltem ea ratione se habentibus, ut habere se visa sunt, ,, exteriora eorum organa fuerint impulsa. Interturbavit au-

60. Quoad lanea vero fragmenta adeo futilia sunt, et implexa quæ a testibus enarrantur, ut levitate sua iis minime cedant quæ hactenus ventilavimus. Quamquam etsi vera, at-

---

„ tem in eorum cerebro spiritus (ita vult Adversarius credamus) eosque propemodum ad insaniam adegit præiudicata „ opinio de invento D. Francisci corpore, quæ totam Umbriam „ pervaserat. Metui, ne disputationem hanc ingressus V. C. „ qui contra nos scribit, quique *psychologiam*, ac *doctrinam* „ *sensuum externorum* diutissime, ac magna cum laude iunioribus philosophis exposuit, totum in me *Malebranchium*, „ ac *Boeraavium* effunderet, ut exemplis etiam perspicuum „ faceret, ex inordinato spirituum ad animæ domicilium appellentium motu quanta erroris seges existat. Verendum „ haud minus fuit, ne vir in physicis quoque acutissimus „ multa de *axe*, de *pyramide*, de *pennicillo opticis*, deque „ *refractis, ac reflexis radiis* hic interponeret. Sed consultissime fecit, qui non suas in his vires iactavit, quum iurisprudentia minime patiatur probis, sanæ mentis, atque oculatis testibus derogari fidem per physicas, metaphysicasque „ contemplationes, nolitque eorum auctoritatem iacere, quod „ is qui vidit, seque vidisse arbitratur, opinionis, lucis, oculi vitio, in errorem possit impingere. Scitu hæc digna sunt, „ et cum iucunditate a iurisconsultis etiam audiuntur. Morem tamen suum retinent, ut nullum genus probationis ducant (quæ enim erit, si ista non est, veri assequendi via?) „ oculata testificatione ponderosius.

„ At testes nostros ideo arbitratur Adversarius erroris posse revinci, quod sibi visam affirmarint *una corona vicino ai* „ *piedi*, quæ deinde nihil aliud esse deprehensa est, nisi quædam globulorum ex ebeno, atque electro ad monilia series; „ quodque obvium sibi fuisse dixerint *uno spillo*, quum deinceps iidem testes professi sint: *Non è altrimenti uno spillo*, „ *ma una pagliuca esistente nell' urna*. Sed, quoad primum „ errorem testibus nostris obiectum, pandat Adversarius, quid „ inter *coronam*, seu sphærulas precatorias, ac perforatos monilium globos intersit? Nonne et *sacrarum coronarum*, et „ monilium globuli perforati? Nonne utrique ex ebeno sæpe, „ electroque constantes? In coniiciendo igitur de globulorum „ usu, quod a ratione pendet, testes errarunt, non autem

que perspecta, quæ de vestis humilitate dicuntur, essent omnia, expendenti patebit, *tantum Adversariorum causæ favere, quantum nostræ non obsunt*. Recole quoque ea omnia, quæ supe-

---

„ imago eorum menti appicta est, quam res extrinsecæ, perforati nempe globuli in arca iacentes, non appinxissent.

„ Nec minus iniuria ob errorem in palea admissum, (si „ queat admissum dici) detrahere Adversarius vim nititur „ *Vermigliolii*, ac *Frondinii*, Peritorum Antiquitatis, omnique „ affluentium laude Virorum gravissimo testimonio. Illi qui- „ dem iussi sunt primum ea recensere, quæ cum sacro cor- „ pore concluderentur arca, quin sinerent Episcopi extrahi „ ex ea quidquam, et claro lumini obverti. Viri æque pru- „ dentes, ac docti, et conditione non bona utentes, respon- „ dent *Summar. Demonstrat. num. 7. Litt. L. in fin. All' estre-* „ *mità della cassa, e dopo i piedi esiste un anello, che SEM-* „ *BRA di metallo; vicino a detto anello SEMBRA ESSER-* „ *VI un frammento di metallo con patina verde, e vicino ad* „ *esso COME UNO SPILLO RILUCENTE etc.* Audisne? „ *Sembra esservi come uno spillo rilucente*. Non ergo rem „ certo iudicio definiunt: sique deinceps, quum liberum ipsis „ fuit educere, ac versare quæ condebantur arca, *non è al-* „ *trimenti*, aiunt, *uno spillo, ma sibbene una pagliuca*; pro- „ fecto nec suum erratum emendant, nec revocant se, quum „ priori die nihil constituerint, et in sententia certa non steterint.

„ Non autem ut testium, Peritorumque Virorum erro- „ res obruamus, sed ut, quod factum, vulgemus, *aerem* de „ pessumdato cadavere, vestibusque Francisci *culpamus*. Atta- „ men amictus frusta quædam et existere, et *Vermigliolio*, „ *Frondinio*, *Canalio* inspicienda patuisse, ex *actis Quinque* „ *Episcoporum* in comperto est. (Recole *Demonstrat. pag. 55.*) „ Grana vero ebeni electrique, annulum, nummos in arca „ Asisinati repertos, quæ omnia contra aeris, temporisque iniu- „ rias sese tuentur, ab Assisio Romam arcessivimus, licuit- „ que pluribus contemplari. Quod si cadaveribus, ac vesti- „ bus non minorem soliditatem vult Adversarius, quam me- „ tallis, gemmis, ebenoque post lapsum temporis tam diu- „ turni manere, in Dei consilia, quod non licet, inquirit, „ qui quædam magis fluxa, ac caduca, quædam magis firmo, „ solidoque textu corpora excudit.

rius (num. 43., et seqq.) dicta a nobis fuere. En quo tandem recidat argumentum illud, in quo spem tantam Adversarii collocarant! (*a*)

De S. Josephi Cupertinatis Testimonio.

61. Josepho, dum adhuc inter vivos ageret, ad Altare Basilicæ Sanctissimum Parentem alloquenti, atque simplicitate sibi propria sciscitanti, cur ipse paupertatis amantissimus tot argenteis lampadibus, pretiosisque suppellectibus esset circumseptus, per quamdam mentis illustrationem Franciscus eidem respondens significavit, ea omnia Christum Jesum in Eucharistia inibi latitantem spectare: *Che del rimanente lui se ne stava sotto terra all' oscuro e senza alcun fasto*. Ex quibus deduci posse, immo et debere, putat Demonstrationis Auctor, vel ipsum Franciscum Filium suum Josephum docentem asserere, se sub Ara maxima latitare. *In hoc sane orationis contextus* (*ait ipse n. 70.*) *ALTARE*, *ac SOTTO TERRA se se vicissim spectant; ac SUBTERRANEUS LOCUS est SUBTERRANEUS INFRA ARAM LOCUS. Nam si D. Francisci Reliquiæ fuissent in loco ab Ara majori remoto, idipsum non erat reticendum, statimque violatæ Pauper-*

(*a*) „ Postulat Adversarius revertamur ad ea, quæ scripsit „ §. 43., *et seqq.* ut inde discamus, vestis humilitatem, quæ „ sacrum sceleton obvolvebat, *tantum causæ nostræ favere*, „ *quantum suæ causæ non obest*. Regressus sum, quo me re- „ vocavit. Inveni Adversarium ibi ingenium suum, tem- „ pusque conterere, ut ostendat, Asisinates reliquias (quod „ non sine animi dolore iam legeram) pagani cadaveris par- „ tes esse superstites. Atqui id maxime adversum est negle- „ ctui, atque asperitati, vestis, qua Asisinates reliquiæ cir- „ cumdatæ. Nam ex honesto tot adiunctorum comitatu ca- „ daver, sub ara Asisinati consepultum, non est profecto ple- „ beium. At virorum eximiorum cadavera in veste splendi- „ dissima apud paganos efferebantur; de quo si doceri se ali- „ quis non sine delectatione cupiat, adeat *Kirchman. de funer.* „ *lib.* I. *c.* 7. *Meurs.* item *de funer. c.* I. *Pitisc. in Lex. V* „ *Cadaver*, ac de Romanis, Græcisque ritibus quotquot ver- „ ba fecerunt „.

tatis D. Francisci evanuisset objectio. Ast num adeo nitide ex eo Francisci responso sensus ille depromatur, lectorum esto judicium. Certum erat, et exploratum Josepho quod exploratum, certumque habet Demonstrationis Auctor, lampades ibi perpetuo lucentes, una cum SS. Eucaristiæ Sacramento, Francisci quoque, ex Fratrum voto, ac sententia obsequium spectare. Immo quæ infra solum demittebantur, Francisci dumtaxat respiciebant honorem. Jam finge quæso (quod nos esse putamus) Francisci Corpus alio in loco ab Ara majori remoto consistere: nonne vel ex hoc ipso, *che lui se ne stava sotto terra all'oscuro*, obiectio Josephi evanescebat? Sed ais: *In hoc orationis contextu ALTALRE, ac SOTTO TERRA se invicem spectant; ac SUBTERRANEUS LOCUS est SUBTERRANEUS INFRA ARAM LOCUS*. Dicis: id vero minime probas. Francisco enim minime intererat peculiarem sui sepulcri locum Josepho pandere, sed objectionem violatæ a se Paupertatis retundere. Retudit autem ex quo dixerit, *che lui se ne stava sotto terra all' oscuro*: quin necesse fuerit, locum peculiarem significare, in quo perstaret. (*a*)

(*a*) ,, Ad ea, de quibus minus laboramus, devenit oratio. ,, In causa enim, in qua verum ratiocinatione dispicitur, ,, monumentisque aperitur, ad divina confugere non est ne- ,, cesse. Attamen quia huiusmodi etiam adiumenta sese obtu- ,, lere, non ego illa, quod superbum fuisset, impiumque, ,, præterii. Equidem arbitratus sum (*Demonstrat. pag.* 82.) ,, in eo orationis contextu, quem habent *Acta D. Iosephi* ,, *Cupertinatis pag.* 95, respondere sibi *altare maius Basilicæ*, ,, de quo ornamentis pretiosis referto cogitabat Iosephus, et ,, *subterraneum locum*, nudum ab ornamentis, ac luminari- ,, bus, in quo se manere Franciscus aiebat. Minime tamen, ,, Adversarii iudicio, hæc se spectant vicissim, nullumque in ,, his commune vinculum. Quid dicam? Enimvero facilius ,, est in his partium nexum videre, quam demonstrare; quod ,, accidit in rebus intellectui maxime perviis. Simile quid de ,, *Berosi* libris, ab *Annio Viterbiensi* editis, ac certe supposi- ,, titiis, sagacissimus in vero pervidendo *Canus* affirmat *de* ,, *Loc. theol. lib.* 11. c. 6. Eius hæc verba: *Facilius dico esse*, ,, *Berosum istum Annianum contemnere, quam refellere*.

62. Immo si res accuratius inspiciatur, nonne *conficiemus; ex Francisci responso apertissime colligi, se sub Ara illa non latitare*. Et sane Josephi ætate fulgebant nec ne sub Ara maxima ad Francisci honorem lucernæ? Puto non denegabis: id enim illius alloquium respiciebat. Itaque dum Franciscus asseruit, lampades illas Sanctissimum Eucaristiæ Sacramentum, minime vero seipsum spectare, aut mentitus est; quod blasphemum erit asserere: aut si dictis suis veritatem æquabat, ideo dumtaxat jure dicere potuit, *che quegli ornamenti non erano per lui, ma per il Santissimo Sagramento, che risiedeva nel suo Altare*, quia ipse minime sub Altari, sed alibi *se ne stava sotto terra all' oscuro, e senza alcun fasto*. Quæ mihi adeo nitida, et peremptoria esse videntur, ut satis mirari nequeam contra nos contorqueri. (*a*)

„ *Nam viris doctis ipsa libelli lectio satis magna persuasio*
„ *est*.

„ Insuper ita nos urget Adversarius: *Francisco minime*
„ *intererat peculiarem sui sepulcri locum Iosepho pandere, sed*
„ *obiectionem violatæ a se paupertatis retundere*. Assentior ultro.
„ Sed numquid non aliqua *tacite* traduntur interdum, dum
„ alio orationis cursus intenditur, et alia plane *expresse* nar-
„ rantur? Si meam causam ageret Adversarius, vir in ducen-
„ dis argumentis e Divinis Libris assiduus, acervum rerum,
„ ac doctrinarum posset afferre, quæ non expresso in iis li-
„ bris sermone tradantur, sed tamen ita cum expositis im-
„ plicita sint, et cohærentia, ut nequeant esse in ambiguo.
„ Quare quum plurima exempla huiusmodi ipse ob oculos ha-
„ beat, et eis possit unumquemque onerare, nulla ego hic
„ colligam, ne noctuas afferre Athenas, aut ligna comporta-
„ re in sylvam videar „.

(*a*) „ Quum aiebat Franciscus, *che quegli ornamenti non*
„ *erano per lui, ma per il Santissimo Sagramento etc. che*
„ *del rimanente lui se ne stava sotto terra all'oscuro, e senza*
„ *alcun fasto*, rem meram, veramque loquebatur, quamvis
„ eo tempore alerentur lucernæ in eo sub ara foramine, ubi
„ nunc quoque dependent. *Physico* enim *sensu* loquebatur
„ Franciscus; quia nimirum fulgor nullus pendulis e lychnis
„ ad sepulcrum suum permeabat. Quomodo enim lux illuc
„ perveniret, intercedente intra foramen illud, sane parvæ

63. Sed validius prima fronte videtur quod in Demonstrationis num. 71. ex ejusdem Josephi Cupertinatis historia desumitur. Dum enim ipse a malo Dæmone vexaretur ante Aram majorem, Deum, atque Franciscum deprecans pro auxilio, *Vidde, che il P. S. Francesco usciva dalla bocca della tomba, che sta sotto la pradella dell' Altare, dove sogliono stare accese le tre lampade, etc.* Ex quibus evidentia maxima colligi posse putant, D. Francisci Reliquias latere in loco hypogaeo; ac respondente foramini, qnod patet in gradu Altaris. Quod mihi ad trutinam serio revocanti, homines audire videor, qui asserant, ibi esse Sanctorum Reliquias, ubi se Cœlites orantium oculis exhibent contemplandos. Id autem ne perperam a me putes illatum animadvertas quæso. Inter lampades, quæ a Dæmone ad terrorem incutiendum Josepho fuerant extinctæ (legitur enim *furono smorzate tutte*), veniunt

---

„ profunditatis, et sepulcrum D. Francisci congerie quadam „ cæmentorum magna, de qua scripsimus *Demonstrat. pag.* 41. „ *prop. IV*, atque insuper intercedentibus geminis e saxo tabulis, de quibus *ibid. pag. seq. prop. V* disserui? Non autem „ *morali* in *sensu*, spectato scilicet eorum studio qui, ad honestandum Francisci spolium, alimoniam lychnis ibi affixis suppeditabant, Adversarius contendet accipienda esse „ verba Francisci, siquidem Adversario studium est sibi cohærere. Etenim *morali* in *sensu*, perpensoque eorum studio, „ qui ibi luminaria excitabant, colebatur Franciscus luminaribus illis, etiamsi eius exuvias complecteretur Basilica, sed in angulo ignoto, nec aræ maximæ respondente; „ quæ sententia est Adversarii, qui inventum sub ara cadaver „ inficiatur esse Francisci, et tamen scribit in *prop. VI circa* „ *finem*: *Cum et nos infra Basilicæ ambitum Francisci exuvias consistere dicamus*. Reliquum est igitur, ut ipse nobiscum Francisci verba *physicum* flectat ad *sensum*, non „ permeantis scilicet lucernarum luminis ad obstructum eo „ tempore Francisci sepulcrum. Sensum hunc minime propagatæ ad eius tumulum lucis si tribuat Adversarius verbis „ Francisci (non autem alium licet imponere) sentiet, quanto errore implicetur, quum scribit, *ex Francisci* (ad Iosephum Cupertinatem) *responso apertissime colligi, se* (lege *eum*) *sub ara illa non latitare* „.

illæ quoque tres enumerandæ, quæ lucebant *nella bocca della tomba*, *che sta sotto la pradella dell' Altare*. Eo loci Joseph oraturus accesserat; ibi a Dæmone vexabatur: ibi eflagitabat opem. Miraberis ne inibi apparuisse Franciscum, ut lampadarum flammas excitaret, etiam si Corpus ipsius alibi requiescat? An impossibile, an a Francisci caritate alienum dices, siquidem corpus ejus alibi lateat, eo accurrere, ut Filium suum dilectissimum Dæmonis vexatione liberaret? Sed teneo jam quid Adversarii velint. Exoptant ipsi, velle debuisse Franciscum non tam Josepho opem ferre, quam illi edicere, ubinam Sacræ Exuviæ conditæ fuerint. At Franciscus hoc siluit omnino. Immo, ne cui suboriretur suspicio, id quodque a se volitum, aut præstitum fuisse, lampadibus accensis, non immisit se *nella bocca della tomba*, sed protinus a Josephi oculis *evanuit*. Id enim expresse per testes habetur, qui asserunt: *Dopo di che sparì il P. S. Francesco*, *e la tentazione*. (*a*)

(*a*) „ Quum se cælites sancti spectandos hominibus præ-
„ bent, unde, quaque via advenerint, plerumque non per-
„ sentiscis. Existunt; coram sunt; verumtamen ea ratione,
„ qua, si licet hoc gravi nostræ disputationi inserere, polli-
„ cebatur ethnicus poeta, (*Tibull. lib.* I. *eleg.* 3.) se post
„ mortem obitam *Deliæ* adstiturum:

„ *Tunc veniam subito*, *nec quisquam nuntiet ante*:
„ *Sed videar cælo missus adesse tibi*.

„ Cur non hac ratione sese res habuit, quum Iosepho Fran-
„ ciscus adstitit? Adesse poterat, opemque ferre adducto in
„ discrimen filio, quin nobis erroris præberetur occasio. Nam
„ quum audiamus, *che il Padre San Francesco usciva dalla*
„ *bocca della tomba che sta sotto della pradella dell'altare*,
„ *dove sogliono stare accese le tre lampade*; quumque sciamus,
„ etiamsi Iosephus preces tunc ad aram funderet, et ad aram
„ luctaretur cum malo dæmone, potuisse a Francisco ope
„ præsenti levari, quin egredi videretur *dalla bocca della tom-*
„ *ba*, *che sta sotto della pradella etc.*; iure optimo inferi-
„ mus, in loco subterraneo, subiectoque illi foramini, ex
„ quo visus erumpere, Francisci exuvias condi. Si igitur hor-

64. Ceterum meminisse quoque oportet, eumdem ipsum Josephum, e cujus nomine, et sanctitate tantum caussæ suæ adversarii expetunt patrocinium, in sententia fuisse, quam nos tuemur; Francisci nempe Corpus integrum, incorruptum, in pedes erectum ætate sua constitisse: *quod mirabitur nemo, qui noverit, consuevisse adversarios unius, ejusdemque testis nunc rejicere, nunc sententiam amplecti, prout obesse sibi, aut prodesse viderint.* In eodem siquidem Beatificationis, atque Canonizationis processu fol. 563. testis juratus Dominus Bonaventura Buono secularis Sacerdos, sacræ Theologiæ Doctor, atque Cupertinensis Ecclesiæ Primicerius, hæc de Josepho habet verba: quæ (quoniam nobis processus iidem in promptu minime sunt) latine reddita a Rugilio apud Bollandianos (*Analect. p.* 4. *num.* 207.), de verbo ad verbum heic transcribimus. *Anno* 1639. . . . . *profectus sum Asisium P. Fratrem Josephum salutaturus . . . . Rogavit me, an illo biduo, quo fueram Asisii, omnia ejusdem Civitatis loca sacra visissem, ac speciatim an Ecclesiam S.Mariæ Angelorum. Respondi ad singula, addidique: Pater, cum sermo huc reciderit, verum est, quod ajunt, Cor S. Patris Francisci esse in Ecclesia S. Mariæ Angelorum? Tum vero turbatus Pater, devote reposuit: forte ne Corpus Patris S.Francisci exenteratum sit? Et nescis, illud esse integrum, et in pedes erectum sub hac Ecclesia?* Quæ si ab adversario prætermissa silentio fuere, utpote caussæ suæ adversa; ideo protuli, ut quisque noscat quidnam de Francisci Exuviis senserit Josephus: immo quidnam de peculiari loco sepulcri putaverit ille, qui non equidem infra Altare, sed generatim *sub hac Ecclesia* dixerit. (*a*)

,, ribile est de Deo cogitare, nos ab eo per prodigia decipi, ,, atque insidiose captari, ut pro veris falsa arripiamus; ex ,, viso, quod D. Iosephus tunc vidit, Francisci sepulcrum in- ,, fra aram, illustratumque lampadibus foramen, constitue- ,, mus; eo nimirum ipso in loco, ubi repertæ exuviæ sunt, ,, pro quibus iam nimis diuturna declamatione lassamur ,,.

(*a*) ,, Hic idem locus Actorum D. Iosephi nobis obiectus ,, est ab altero ex Adversariis §. 42. *prior. Opusc. pag.* 72, ,, *et seq.* Lector igitur, quæ ibi adnotavi, si memoria fluxe- ,, rint, repetet.

CONCLUSIO

Quoniam prodigia, quæ patrata dicuntur aut ex tabulæ saxeæ, qua arca nuper inventa tegebatur, aut ex linteolorum, quæ sepulcro admota fuere, contactu, num. 74. vix commemorat Demonstrationis auctor; ita ut liceat inferre, neque ab ipso putata fuisse satis valida ad caussam fulciendam, cui patrocinatur (ipso siquidem monente in *nota* ad pag. 13, dum agitur de veritate miraculi, nisi validissimis fulcris in-

---

„ Finem dicendi non faciam, nisi prius prodidero, nihil „ mihi tam mirum videri, quam hoc loco scribi, *consuevis-* „ *se Adversarios unius, eiusdemque testis nunc rejicere, nunc* „ *sententiam amplecti, prout obesse sibi, aut prodesse vide-* „ *rint*. Aliis etiam locis *Dissertationis* huius *Auctor* de *Adver-* „ *sariis* queritur, et cum integris *Adversariorum* cohortibus „ manu conserit. Equidem non dispicio, quare cum *Adversa-* „ *riis*, non autem cum me *Adversario* se negotium habere arbi- „ tretur. Sive enim recte, sive perperam, sive apte, sive ine- „ pte mandata hæc chartis fuerint, haud collatis laboribus vo- „ lumen excrevit. Quod ego notum, ac testatum volui, ne, „ si apud aliquos paritura odium est disputandi ista ratio, mi- „ nime fucata, ac simplex apprime, quæ nonnullorum scri- „ ptorum maculas, defensione cogente, patefacit, flagrent alii „ mecum immerita invidia. Ultro quidem, ac libens, ut Fran- „ cisci exuviis habeatur honos, omnes omnium simultates „ subibo.

„ Quam autem non decebat nos ab Adversario inconstantiæ „ argui, et querelas illum edere, quod, dum utimur aliqui- „ bus locis Actorum D. Iosephii Cupertinatis ad statuendas „ sub Basilicæ ara maxima Francisci exuvias, sententiam non „ amplectamur, qua se Iosephus imbutum docuit, de exuviis „ iisdem corruptionis expertibus! Multis ego responsionibus „ hanc elidere sive querelam, sive accusationem queam. Pri- „ mo quidem, ut planum feci ad §. 58. *prior Opusc. pag.* „ 103, *et seq.* nemo æquitatis amicus hanc legem dixit, ut „ in quo libro aliquid probavimus, omnia probemus. Dein- „ de si plerumque adhibere delectum licet, nec mortalium ul- „ lus ei debet esse molestus, qui ex aliquo volumine haud „ deploratæ prorsus auctoritatis alia sumat, alia repudiet; sa-

nitatur, levioribus impulsibus everti potest): ideo et nos ab iis expendendis abstinebimus.

Heic itaque sistamus, plura in compendium conferentes. Quum inquiritur num ossa, et cineres sub ara maxima Asisiensis Basilicæ non ita pridem inventi, sint, nec ne germanæ S. Francisci Asisinatis Reliquiæ, adeo momentosa res inquiritur, nunquam ut tanta in caussis huic affinibus fuerit ab Apostolica Sede ad examen revocata. Agitur enim 1.° An ab ea gloriæ accidentalis possessione Sanctissimus Patriarcha Franciscus jure sit deturbandus, qua a seculis pluribus apud hominum existimationem potiebatur quoad sacrarum Exuviarum incorruptionem (n. 3.). 2.° An interdicenda sit sententia, cui vel ipsa Romana Sedes fuit jamdiu astipulata, immo etiam opitulata: quaque nunc interdicta, periculum subest, ne ipsa Apostolicæ Sedis dignitas profanorum ludibrio exponatur (n. 4., et seq.). 3.° An profliganda sit opinio, pro qua steterunt hactenus scriptores plurimi doctrina, munere, pietate insignes

---

„ ne præcipue absurdum est, ob hanc in accipiendis, repel„ lendisque testimoniis libertatem diem dici nobis ab Adver„ sario, qui de hoc argumento canonem edidit §. 28. *huius* „ *Opusc.* tam latum, atque licentem, ut intra quosdam tem„ perantiæ fines cohibendum duxerimus, ne ex *Turpino* etiam „ illo, quem habent Itali poetæ plures fabularum fontem, „ eumdemque venæ perennis, liceat historiam petere. Deni„ que iubeo quisque perpendat, quid agerem, quum *Demon*„ *strat. pag.* 82, *et seqq.* gemina ex Actis D. Josephi deprom„ psi loca, et in rem meam verti. Præsidiis scilicet divinis „ pro causa colligendis allaborabam. Itaque priusquam Iosephi „ acta evolvenda suspicerem, *Videamus* (scripsi *cit. pag.* 82.) „ *num, quo loco sit D. Francisci corpus, nobis de cælo mon*„ *stretur*. At tertius ille, quem nobis Adversarius obtrudit, „ Actorum Iosephi locus non habet pro incorruptione corpo„ ris D. Francisci aliquid ostenti divini, ut animadvertunt „ *Bollandiani* in *cit. mea Adnot. ad* §. 42. *prior. Opusc. pag.* „ 72, *et seq.*

„ Abest igitur a nobis nota inconstantiæ. In quo quidem „ si peccaremus (quamquam haud profecto peccamus) sed „ tamen si eo vitio laboraremus, possemus iure contendere, „ ut Adversarius qui, ut sæpe illi exprobavimus, a sententiis,

(n. 9. , et 64.) ; quam asseruere oculati testes non pauci , qui Francisci Corpus integrum , incorruptum , erectum , stigmatibus adhuc insignitum se conspexisse , aut ab aliis visum fuisse affirmarunt (n. 10., et seq.) ; quæque constanti Populorum, ac præsertim Asisiensem Basilicam incolentium traditione fulcitur : adeout si in tanti momenti re traditionem mentitam fuisse definiatur , vel in millibus aliis caussis argumenta ex ea petita nutent , atque flaccescant oportet (n. 12.). An , inquam, opinio hujusmodi rejicienda sit , quæ talibus innititur probationibus ex illo triplici fonte derivatis , ut eas infirmare minime valeant momenta , aut ex priorum Biographorum silentio (n. 14. , et seqq.) , aut ex nonnullis testium eorumdem contradictionibus (n. 28. , et seqq.) , aut ex jactata nimis recenti traditionis origine (n. 32. , et seqq.), petita. Caussæ itaque istius conditio , et gravitas exigit , ne Judices sapientissimi iis hallucinari patiantur , quæ num. 57. congerit Demonstrationis auctor : neque sententiam dicant , nisi 1.° argumenta universa , vel potiora saltem , quæ pro Franciscani Corporis pugnant incorruptione , antea penitùs elidantur : 2.° nisi nova hæc sententia Francisci gloriam deprimens talibus , ac tantis momentis innixam viderint , quæ *maximam* pariant *evidentiam moralem*. Atqui si argumenta ab Adversariis congesta ad ostendendum , Exuvias nuper inventas Reliquias esse Francisci , expendamus , adeo exilia esse comperiemus , ut ne hilum quidem profecisse fatendum sit. Etenim eorum nonnulla ipserum caussæ obesse potius , quam prodesse , superius demonstravimus (recole quartam , et quintam Propositionem a nobis statutam). Alia , quæ tum ex lucernarum usu , tum ex duplici Xysti V diplomate ad traditionem stabiliendam desumuntur , vix ad seculi XVI finem assurgunt : atque usum illum , Xystique opinionem aliunde , quam ex traditione originem traxisse probavimus (n. 48. ad 50.) : si quæ vero ab iis testimonia citantur , quæ Xysti ætatem prævertant ; ea aut ab antiquiorum narratione falsitatis revincuntur ; cujusmodi est

---

„ antea probatis, crebro transfugit, in aliasque devolavit, de eo nos „ crimine minime postulet . Immo *non modo accusator* , (quod „ habet *Cicero in Verr. Act. IV. n.*) *sed ne obiurgator quidem ferendus est is , qui , quod in altero vitium reprehendit , in eo ipse deprehenditur* .

sententia *de arca saxea*, quæ S. Joanni a Capistrano perperam tribuitur (n. 52., et seqq.): aut conjecturam potius potius, quam antiquorum opinionem ex traditione enatam arguunt; quod de Rodulphii Tossinianensis verbis demonstravimus (n. 55., et seqq). Nec illud prætereundum, adversarios nempe ab ipsorum sæpe ambiguis verbis opem petere, qui conceptissimis verbis Franciscani Corporis incorruptionem tuentur: quales et Tossinianensem, de quo nuper, et S. Josephum a Cupertino esse docuimus (n. 61., et seqq.). Alia demum nutant adeo, ut vera ne, an falsa sint, quæ præsertim de inventis in arca dicuntur, ab ipsa testium depositione colligere minime possis (n. 58., et seqq.). Nihilominus hæc omnia tanta jactantia afferuntur, quasi summam moralem evidentiam pariant. Ex quibus omnibus hoc unum concludendum superest, nempe nedum *minime constare* de Sacri Corporis identitate, sed constare potius oppositum. (*a*)

Fr. Joannes a Capistrano
Procurator Generalis Reformatorum.

(*a*) „ Conclusionem prolixam, et operosam! Sed *conse-*
„ *quentiarum fabris* (sic enim eos *Wolfius* appellat, qui con-
„ clusiones haud recte positis e principiis ducunt) non alia
„ ratione est occurrendum, quam accurato in ea, quæ prius
„ constituerunt, intuitu. Id præstitimus, deprehendimusque,
„ superiora esse vitiosa, ac manca. Non igitur mihi labo-
„ randum est, quam alta *consequentiarum* strues hic ab Ad-
„ versario attollatur. Contra quem ego duras has refellendi
„ partes nollem debuisse suscipere. Verumtamen non ego il-
„ lum mihi, sed ille me sibi Adversarium legit, coegitque, pro
„ causæ, meique tutamine, ei durioribus aliquando verbis oc-
„ currere. Per quæ equidem volo, nihil ex ea integritatis, ac
„ doctrinæ fama, qua viget meritus, floretque, decedat „.

OPUSCULUM III.

BEATISSIME PATER

Arduum multum, multumque laboriosum fuit mihi demandatum onus in valetudine non adhuc confirmata Supremo jussu Sanctitatis Vestræ, revisendi nempe perbelle opus, quod titulo condecoratur specioso *Sacra Congregatione particulari a SSmo indicta etc. Asisinas inventi Corporis Divi Francisci Conditoris Ordinis Minorum Positio.*

Reverenter, animique devotione obsequentissima Supremo Mandata Beatitudinis Vestræ mihi commissa accepi, obtemperando potius ut addictissimus Filius S. Apostolicæ Romanæ Sedis, quam controversias agitando de nuperis repertis sacris cineribus, quæ dicuntur Sanctissimi Patriarchæ esse Francisci.

Meus exiguus fonticulus perarescit coram amne tam copioso, affluentoque. Quis aliquid addere, vel demere audebit? Rationes adductas a collectore auctoritatum desumptarum ex inconcussa historia, et ex cordatis scriptoribus, qui de Sarcophago S. Patris Francisci, ejusque sacris exuviis pertractant, claras esse, et perlucidas: argumenta vero allata in supradicti progressu operis videntur nihil aberrare a recto tramite, et via.

Quis enim ambingere poterit, aut manum movere contra evidentiæ auctoritatem et facti? cum Sacrum Divi Francisci Corpus asportatum fuit ab Ecclesia S. Georgii ad Basilicam ipsi SSmo dicatam Patriarchæ Minorum. Nihilo secius spretui non erit enunciatio, quam tota animi vi evulgabo postquam auctoritates deferam, et priusquam finem imponam hujus brevis lucubrationis.

Veritas, de qua agitur, de translatione nempe sacri Corporis D. Francisci post ejus obitum ab una Ecclesia ad aliam non indiget testimonio; luce clarior est. Nam Assisinates ferme omnes, aliique finitimi populi, sollicito, hilarique conatu ad Ecclesiam accesserunt D. Georgii statim ac ad eorum pervenit aures beata herois mors, et translatio. Sic enim habet in vita D. Francisci lib. 2. cap. 4. sermonem faciendo de pri-

ma, et sic deinceps Thomas Celanensis eadem vivens tempestate: *Catervatim tota Civitas Assisii ruit, et omnis accelerat regio videre magnalia Dei, quæ in Servo Sancto suo ostenderat Dominus Maestatis.* Idem testantur illustriores Viri eximiæ Sanctitatis, quos inter supereminet Seraphicus Doctor, cui nullo modo fidem quis derogare audeat: huic accedunt clarissimi Bollandiani in Comm. Præv.

En igitur sacræ D. Francisci exuviæ translatæ, et conditæ in Basilica Assisin., ibique clausæ sunt jussu, studioque Gregorii IX. Pontificis Maximi. Maxima dehinc diligentia, et zelotypia summa reconditæ a Fratre Elia Moderatore Ordinis Minorum fuere ob periculum eas furandi devotionis gratia, ut clare colligitur ex auctore Chronic. Fratrum Minorum. *Ductus* (Fr. Elias) *humano timore occulte etc.* (idest quasi occulte, ut cupiebat, ad evertendum quodcumque periculum; frustra tamen, quia undequaque conveniebat devota multitudo) Majoris sunt roboris præclara verba Pauli V felicis recordationis, qui eodem momento temporis, quo pænam excommunicationis latæ sententiæ ipso facto incurrendæ iis omnibus infligit, qui ausu temerario vellent perquirere Sacrum Corpus Sanctissimi Patriarchæ in Ecclesia PP. Minorum Conventualium Civitatis Assisii, aperte loquitur ibidem requiescere gloriosum Heroem D. Franciscum.

Quid igitur repere genibus oportet, quum sub oculis præfulgent luculentæ attestationes? Etsi anceps tamen, et perplexus usque adhuc esset aliquis, et ambigit de aperta hac veritate de translatione scilicet Sacri Corporis gloriosissimi Patriarchæ Francisci e Templo D. Georgii ad Basilicam ejus honori dicatam, alia propemodum innumera erunt testimonia tum Romanorum Pontificum, cum clarissimorum Virorum. Constans etiam traditio non imparem præbet vim eidem veritati. Ex tot capitibus evincitur non obscure Venerabile D. Francisci Corpus nedum in Basilica, sed et etiam sub Ara Majori ipsius Basilicæ requiescere.

En exurgit inter omnes, quamvis primus non sit, immortalis memoriæ, felicisque recordationis Xistus V pientissimus filius ejusdem Sanctissimi Parentis, et sic effatur in diplomate edito anno Domini 1585. et 1586. *Ex supernæ dispositionis arbitrio Gregi Dominico præsidentes etc. Cujus Corpus* ait (idest D. Francisci) *sub Altari Majori Ecclesiæ domus Fratrum Minorum Conventualium nuncupatorum Assisiat. quæ ini-*

bi insignis, maximeque celebris, et diversis privilegiis decorata existit, requiescit. Eadem leguntur verba in diplomate altero, quo illius dictis fides accrescit; nimirum sub ea loci parte, quæ Altare Majus nuncupatur, sanctum requiescere illius Corpus.

Totum hoc videtur satisfecisse parum amplæ facultati, mentique tanti Pontificis; dimensionem loci, ubi collocatum dicitur sacrum Corpus, adamussim describit; dimensio hæc aut parum differt, aut nihil a Sarcophago, ubi nuper inventæ, ut asseritur, venerabiles D. Francisci exuviæ.

Idem habetur in Bulla Gregorii IX qui omni elaboravit studio ut construeretur Basilica ad recipiendum in sinu suo S. Francisci Corpus, sic enim ait. *Dignum providimus, et conveniens, ut pro ipsius Patris reverentia speciali ædificetur Ecclesia, in qua ejus Corpus debet conservari.* In multis aliis diplomatibus finem non facit asserere in eadem Ecclesia recondi SSmi Patriarchæ Corpus; ut videre est in Bullario Franciscano.

Nil distat a suo Prædecessore Gregorio IX Innocentius IV Pontifex Maximus, qui gratiosum edixit Indultum Basilicæ Assisinat. ut possint Christifideles sanctam acquirere Indulgentiam in die solemni ejusdem Sancti, aut in sequentibus quindecim diebus, ut Ecclesia, quæ, in Beati Francisci, cujus in ea, gloriosum Corpus requiescit, congruis honoribus frequentetur.

Beati autem Socii, virtutumque hæredes Sanctissimi Parentis apprime consonant præfatis testimoniis Summorum Pontificum, et unanimiter ajunt S. Patriarcham summe dilectum adhuc Viatorem a Gregorio IX, qui postea construere curavit Ecclesiam in ejus honorem; ubi tandem honorifice translatum, ibique sepultum fuit sacrum D. Francisci Corpus. Et Seraphicus Doctor gestorum Scriptor sui amatissimi Parentis, qui eum vitæ restituit jam jam moriturum cum parvulus adhuc esset, testatur, quod sacrum D. Francisci Corpus translatum fuit, conditumque in memorata Basilica. Missa facio alia argumenta, quæ ab ipso Doctore exhibentur.

Tandem ex pia populorum devotione colligitur, selectus locus, qui tam venerabile thesaurum recipit, ipsa esse Basilica, sub cujus Majori Ara sua promit vota, lacrymis solvit, precibusque semper. Ipsi enim a Patribus acceperunt suis sanctam hanc traditionem, qua certum habent eo in loco re-

quiescere D. Franciscum Assisinatem, Institutorem Ordinis Minorum.

Insuper pia illa, perennisque devotio, qua in obsequium SSmi Parentis Filii demittunt ex quodam foramine existente sub Ara Majori pensiles lucernas die, noctuque ardentes, nihil sane demostrant quam certum, fixumque locum, ubi conditæ sunt sacræ exuviæ, de quibus loquitur. Neque dici potest ibi immitti lampades aut in obsequium erga SS. Eucharistiæ Sacramentum, aut pro devotione alterius Sancti: uterque enim locum non habet in presenti: cavus enim, seu foramen ubi lychni demittantur valde semotum, et nullam habet relationem cum allatis objectis. Alia referre piget argumenta in re satis, superque probata, de qua ferme non est ambigendum.

Bme Pater sic sentio in re tanti momenti. Sed proh dolor! Quot futiles, et sermones noxii conficiendi sunt super Sanctissimi Patriarchæ nupera inventione, nedum a Catholicis, sed, quod pejus est, ab Hæreticis infensissimis hostibus, et retectis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sacrorumque cinerum Virorum præstantissimæ Sanctitatis, ob quam suo declaravit Altissimo Judicio eos inter Cælites frui, et ob quam sacras exuvias ipsorum Christifideles venerantur reverenter!

Primi enim merito conqueri possunt quod in errorem ducti sunt in illa pia fide a suis concredita Patribus de vivido, stante, ac sacris stigmatibus cruorem manantibus Corpore D. Francisci Asisinatis. Quis ab illorum rudi ingenio auferre poterit quod post plurima elapsa Sæcula, in quibus fidenter crediderunt magnalia Dei in Servo suo Francisco expressa, nunc vero contrarium tenere conantur de prodigiosa Corporis ipsius Sancti Patriarchæ integritate. Audacter, ac temere dicturi erunt sane; aut plena mendaciis semper fuit vulgaris Patrum traditio; aut falsa, saltem dubia nupera inventio sacrorum cinerum. Utrumque indignum. Nullus honor, nec nova gloria erit Sanctissimo Patriarchæ, aut Ordini Minorum, sed potius in derisionem ibit, et zamiam.

Hæretici vero ferali impetu maledicta pronunciabunt, et convicia. Blaterabunt enim ex altis montibus; en Romani Christifideles, seu ut ipsi aiunt, en Papistæ, ipsi contra seipsos digladiant circa veritatem Reliquiarum Sanctorum: unus contra alium acriter militat: mordaciter stridet Theologus contra Theologum: bene igitur diximus Vobis (sic effutient, et tota conclamabunt perversitatis vi conversi ad suos obcæcatos

Discipulos) satis semper prædicavimus Vobis, quod nulla adhibenda est Fides catholicis Doctoribus, qui in tenebris itinera arripiunt, et in errorem inducunt Gentes.

Enimvero videte, dicent, usque adhuc invaluit traditio inter ipsos Corpus Sancti Francisci Assisinatis Conditoris Ordinis Minorum esse incorruptum, stans, vividumque, signa deferens humanæ Redemptionis. Nunc vero OSSA sunt inventa et CINIS. Ad hæc obcæcata eorum mens, et perversitas addet falsa, et accedunt nova mendacia.

Tali pacto, omni nisu, et totis viribus clamabunt, et suos confirmabunt in errorem; mephitis obtrectationum de longinquo ventura erit, multos occupabit animos, et per Urbem, et Orbem effusura. Quamprimum enim Ephemeris ipsa ab improbis Hæreticis, et nequam hominibus edita innumeris vallata mendaciis, etsi non obruetur Fides Populorum, jactura saltem patietur, vulnus fiet, et ulcus.

Hinc Sactissimus Patriarcha ex habita inventione suorum cinerum nullum de novo acquirit honorem, venerationem nullam, nihilque obsequii; immo potius teporata evadet devotio Gentium, et etiam frigida erga D. Franciscum, quum sit in tantis fluctibus constituta veritas.

Si facultas daretur eidem Sancto ex tenebricoso illo loco suæ quietis caput movere, et linguam, amare conquereretur contra illos, qui obsequium credebant se Amatissimo præstare Parenti. Verbis mœrore affectis, certe cum Propheta loqueretur Samuele, qui turbatus in dormitione sua sancta, ab illo male consulto Rege Saule, sic ei sane diceret = *quare inquietasti me, ut suscitarer?* Ecquod ex inventis sacris exuviis D. Francisci consectarium erit.

Ne igitur novi clamores exagitentur, et moveantur jurgia, optimum erit negotium si a Suprema Beatitudinis Vestræ Auctoritate Diploma emanatur, cuilibet imperando ori digitum mittere, perpetuumque imponere silentium super hac re ut evitentur lites, et ne suboriantur scandala.

Neque tamen ex hac mea opinione inferendum erit, quæcumque illa sit, quod in posterum dicere liceret, aut evulgare verbis aut scriptis etiam eadem de incorrupto, et vivido Corpore Sanctissimi Patriarchæ Francisci, absit, magnus revera erit error, et pejor priore: sed NIHIL INNOVETUR, ac si numquam hoc de negotio loquutum, vel actum fuerit, et omnia permaneant in statu quo, ne nova detur occasio.

Nihilo secius hunc qualemquumque meum sensum circa nuperam inventionem sacrarum Reliquiarum Sancti Patriarchæ Francisci æquo animo, libenterque submitto Altissimo Judicio Sanctæ Sedis Apostolicæ Romanæ, quæ Plenariam habet Facultatem judicandi, et definiendi: quæque nostris hisce tenebricosis temporibus illa immaculata Sedes sapientissime regitur, et innoffenso pede gubernatur digne a Suprema Auctoritate Beatitudinis Vestræ, quam ut obsequentissimus Filius impense veneror; Vestra Altissima Oracula defixis præstolor oculis, eaque ambis tremulis ulnis amplecti mihi gloria erit: nil timendo jacula ingratorum Filiorum, qui spumantes spumas suas de longe venient, aut illorum qui de latere surgent, evoment convicia. (*a*)

(*a*) „ Eo redit oratio Præstantissimi Viri, *Procuratoris Ge-* „ *neralis Cucullatæ Franciscalium Familiæ*, ut illi quidem „ constet Asisinates reliquias esse D. Francisci germanas exu- „ vias, arbitretur tamen non expedire, id Romanæ Sedis sen- „ tentia constitui. Gravissimas enimvero causas adesse opus „ est, ne Romana Sedes queat perspectæ veritati sine impru- „ dentia suffragari, utque a Francisco decus submoveat, quod „ ille a suis cineribus cultis, ac palam ostensis caperet. „ Enimvero (quod *Demonstrat. meæ pag.* 68. disserit *Gabriel* „ *a S. Vincentio*) *HABENT SANCTI IUS*, *ut eorum Re-* „ *liquiæ publicæ venerationi exponantur*, iisque reverentia im- „ pendatur membris, in quibus ad frangendam vel tyranno- „ rum, vel pravarum cupiditatum, sibi vim inferentium, „ sævitiam multa et ærumnosa, et acerba, perpessi sunt. „ Quod si eo iure heroes omnes potiuntur, quoscumque „ Deus ad notæ sanctimoniæ culmen evexit; dignus in primis „ est, qui ius illud retineat, Franciscus, quem inter morta- „ les degentem Christus suorum cruciatuum nota insignivit, „ ea ratione visus eius commendare nobis castissimos artus, „ omniumque in illos obsequia lacessere.

„ Rursum gravissimas oportet esse causas, quæ vetent, „ eas exuvias haberi, ac coli pro exuviis Francisci, quas eius „ esse non ambigimus, quum id fieri nequeat sine maximo, „ ac luctuoso intertrimento pietatis. Si enim post iudicium „ institutum de Francisci reliquiis adeo clamosum, tantaque „ animos expectatione suspendens, ac postquam tot probatio-

Et interim omni filiali devotione, qua per est, et obsequentissimo animi affectu, demissa in terram fronte, Sanctissimos Pedes Sanctitatis Vestræ deosculor humillime.

Ex Cœnobio Capuccinorum Urbis die 7. Octobris 1819.

Fr. Aloysiuss a Caltanixecta
Procurator Generalis Ordinis Capuccin.

„ nes editis in libris expositæ a nobis sunt, ut reperti sub ara „ Asisinati cineres sine hæsitatione Francisco tribuantur, res „ in ambiguo relinquetur, et causa (quod in votis est Amplissimo Viro, quocum mihi in præsentia res est) a Romana „ Sede silere cogetur; ecquis in posterum ad Asisinatem Basilicam accedet, cultum Francisco impensurus? Norunt, „ norunt vel in estrema orbis barbaria positi homines, Francisci spolium non alibi, quam sub ara maxima illius Basilicæ esse quærendum, ac desperandum omnino esse, ex „ alio Basilicæ loco posse illud in lucem emergere; quum „ traditio vetusta, Xysti V diplomata, et sub aræ solum demissi lychni nos Francisci exuvium in Basilica quærentes „ ad subiectum aræ latibulum, mittant. Norunt, actis nuper „ sub aram illam cuniculis, arcam saxeam sese obviam dedisse, quæ ossa viri profecto sancti, (Confer *Demonstrat.* „ *pag.* 76. *circa fin.*) cum multiplici honoris significatione, „ complecteretur. Norunt, sub ara illa, præter inventum sacrum cadaver, non aliud sane latere, quum ingens, ac „ solida rupes totum aræ suppositum tractum occupet, nec „ hiatum alium habeat, nisi qui reliquias iam inventas excipit. Non ignorant tamen, extitisse hominem, qui, nonnullis e suo cœtu plaudentibus, scripserit, haud pro certo esse „ sumendum, Asisinatem Basilicam decorari Patriarchæ Minorum spolio; quoque illud in loco abditum fuerit, ignorari. (*Flamin. Lateran. in Manual. declar.* 8) Quapropter, „ si inventos sub ara Basilicæ cineres, dubitando, prolatando, silentiumque isti causæ indicendo, renuat Romana Sedes Francisco adscribere, nemo in posterum ad Basilicam, „ spolium Francisci veneraturus, accedet, addicentque omnes „ se illius errori, qui obscurum esse contendebat, ubinam „ terrarum consisteret. „

„ O speciem miseram, quæque defixos in futuræ calami-
„ tatis metu piorum animos incredibili mœrore percellit! Ne-
„ mone posthac ad augustissimum templum contendet, pe-
„ nes quod Romani Pontifices perfugium sibi munivere;
„ (Confer *adnotata ad* §. 54. *prior. opusc. pag.* 89.) ad quod
„ confluentibus relaxationes futurarum pœnarum innumeras
„ largiti sunt; ac cui nihil privilegiorum non manu plenissi-
„ ma contulerunt, testati, se illa cinerum Francisci domici-
„ lio tribuere? Squallebit ædes sacra, et augusta, et ex ma-
„ xima frequentia illam tristis solitudo occupabit? Totne
„ curis educti ingentes parietes, ornatique artificio Italorum
„ illustrium, qui consepultas artes elegantiores attollere ocu-
„ los, lacertos movere, ac quasi respirare iusserunt, abstra-
„ cta inde frequentia, negligentur, ac corruent? „

„ Sed quæ causæ tantæ vim nobis adhibent, ut Basilicam
„ Asisinatem clade prostrari, et imminui cultum Francisci po-
„ tiamur? Ne Catholici (hæc enim duo urget *Cucullatæ Fa-
„ miliæ Generalis Procurator*) qui Francisci corpus mansisse
„ incorruptum acceperant, a scriptoribus Catholicis se dece-
„ ptos querantur; neve homines a nostris sacris alieni Catho-
„ licos nugivendos appellent, si a nostris scriptoribus incul-
„ cata incorruptio corporis D. Francisci, decreto cultu corru-
„ ptis eius exuviis, fabulosa prodatur. Verumtamen, ut prius
„ videam de Catholicæ plebis adversus suos doctores exoritu-
„ ris querelis, quam pauci numero apud nos sunt, qui opi-
„ nionem de incorrupto, ac stante D. Francisci corpore tra-
„ di inaudiverint, nec simul refertas aures habeant eorum ser-
„ monibus, quibus incorruptio merum est nugamentum,
„ Anni plusquam centum abiere, ex quo *Observantes* Viri!
„ *Reformatique* Francisci exuvias tabo vitiatas docent, et *Con-
„ ventualium* familiam, pro incorruptione stantem, libris, di-
„ sputationibus publicis, atque omne genus armis oppugnant.
„ (Recole *Adnotata ad* §. 2. *prior. Opusc. pag.* 9.) Reperire
„ hominem institutum apud *Observantes*, vel *Reformatos*, qui
„ post annum a Christi ortu MDCCXV senserit secus, non mini-
„ mi negotii res erit. Quod si magnæ *Observantium*, ac *Reforma-
„ torum* acies, qui pietatis causa totum orbem excurrunt, nec in
„ urbibus solum, sed in pagis etiam ignobilibus sibi domos figunt,
„ iamdiu docent de exuviis Francisci, eas corruptione esse so-
„ lutas, necesse est, huiusmodi opinio apud plebem Catholi-
„ cam increbuerit, quum nacta sit præcones plurimos, atque

„ actuosos. Contra vero parum late manare, ac paucorum „ animis inseri potuit incorruptionis opinio, quam Viri *Conventuales*, pauci illi quidem, si conferantur cum Adversariis, cubiculis in suis inclusi, nec sueti se in vulgus dare, suo patrocinio tegebant. Quare qui cupiat esse maxime popularis, non dubitabit hoc tempore pro corrupto D. Francisci corpore sententiam dicere, quum e Catholica plebe homines profecto expressius, ac crebrius de Francisci exuviis inculcari audiverint, eas corruptione esse solutas, quam communi conditioni cadaverum fuisse ereptas.

„ De extorribus ab Ecclesia Catholica ita existimandum est, ut *Lamindus Pritanius* putavit, quum adversus Pherepo„ num, hominem hæreticum, scriberet, qui miracula a DD. Ambrosio, et Augustino memoriæ prodita fabulas esse aiebat, et ad quæstum captandum laqueos. Exposita Pheroponi audacia, ita subdit *Lamindus de Ingenior. moderat. lib.* 3. c. 11. *Ut qnidem nihil dissimulem, non unus est Phereponus, qui Ecclesiæ Catholicæ miraculis fidem detrahere conetur. Socios in eo studio habet, quotquot a Catholicorum communione discesserunt*. Non igitur hæretici homines prodigiis omnibus, quæ apud nos fidem sibi conciliant, infensi, et ideo semper aversi ab eorum narrationibus, qui Francisci corpus incorruptum mansisse scribebant, indulto cultu Assisinatibus corruptis exuviis, ut exuviis Francisci, aliud colligent, nisi prodigii illius falsitatem nobis æque constitisse, nec certe apud nos portentosa omnia probari, pro quibus aliqui vocem tollant. Quod potius ad delendam, aut levandam saltem horum iudiciorum invidiam, quam ad eam augendam, valebit. Deinde, num Catholica aliquando Ecclesia, aut Romani Pontifices sanxerunt de membris Francisci, ea post obitum mansisse integra, ac tamquam viva vigere? Nihil profecto minus. Non Concilia, non Pontifices hoc caput attigere; immo Eugenius IV, ac Paulus V, ille, imposito exuviis Francisci *reliquiarum* nomine (*Nov. Summ. Num.* 2.) hic, vetita corporis D. Francisci perquisitione (*Adnot. ad.* §. 35. *pag.* 61., *et ad* §. 40. *pag.* 67. *prior. opusc.*) in aperto collocarunt, quam ab incorruptione tribuenda eius exuviis abessent. Iam si in hac causa Pontificum, aut Conciliorum decreta decretis adversarentur, et in se vires obverterent; haberent fortasse hæretici (quamquam in controversiæ genus, a dogmate, morumque doctrina distans,

„ ferri cogitatio deberet) quare suis in nos aculeis uterentur.
„ Quum autem integræ adhuc res sint, nulloque iudicio li-
„ batæ; quid illi in Ecclesiæ Catholicæ contumeliam hinc tra-
„ hant? Nihil sane iure ducent ex iactato perperam a non-
„ nullis Catholicis incorrupti corporis D. Francisci prodigio,
„ nisi scriptores nostros, quum Ecclesia viam nullam osten-
„ dit, ad falsas opiniones (quod fit ubique, et a nullo ho-
„ minum alienum est) tamquam ad scopulos, aliquando hæ-
„ rere, nec semper apud se se reputare quid artificii, atque in-
„ strumenti ad eas tuendas sententias adhibeant, quas misero,
„ ac temere concepto amore depereunt. Illum autem male sa-
„ tum, ac procreatum incorruptionis errorem si nunc, de-
„ creto Asisinatibus reliquiis cultu, Sedes Romana convellat;
„ ostendatque se pensi nihil habere, quam multi, quamque
„ de se promeriti pro commentitio prodigio rixentur: apud
„ omnes, ac sectæ cuilibet addictos mortales efferetur laudi-
„ bus Romana Sedes, periclitantis veritatis adiutrix; suæque
„ integritatis, candoris, fidei in omnium oculis monumentum
„ amplissimum statuet. „

Franciscus Guadagni Adv.

REVISA.

A. Gardellini Sub-Promotor Fidei.

OPUSCULUM IV.

BEATISSIME PATER

Postquam a Sacrorum Rituum Congregatione ordine S. V. transmissum fuit Exemplar disserens super Corporis D. Francisci Assisiensis identitate, attente, accurateque perlegi, et tali, ac tanta suasione repletus fui, quod nullæ super hoc mihi percurrerent ad ambigendum difficultates: Et si quæ antea in me insurrexerant, nunc doctior factus, et perbene illustratus, evanuerunt: Ideoque non reflexiones, non observationes, non pugnæ mihi sunt, ut contra dicerem super repertis Exuviis tanti mei Patris, tanti mei Municipis. Sic firmiter teneo, sinceroque Animo contestor: Dummodo vero S. V. ita placeat, et non aliter sentiat. Et in genua provolutus Sanctissimos exosculor Pedes. Ex Venerabili Conventu SS. Cosmæ, et Damiani Urbis = Die 30. Septembris 1819.

Fr. Salvator Guerri

Procurator Generalis Tertii Ord. S. Francisci.

ANIMADVERTENDA

„ Mentio sæpe de clathris incidit, quibus arca, Asisina-
„ tes complectens cineres, revincta est. Non inanem mihi
„ laborem sumam adiiciens, cadaver *D. Margaritæ Cortonen-*
„ *sis*, quæ decessit anno MCCXCVII, eodem nempe, quo
„ D. Franciscus, sæculo, ferreis æque repagulis fuisse muni-
„ tum, priusquam etiam terræ mandaretur. In erudita supel-
„ lectili *doctissimi Antistitis Nicolai Grimaldii*, loco *Auditoris*
„ *Cameræ* iudicia in Urbe exercentis, pictarum minio; aliis-
„ que coloribus chartarum volumen adest, exhibens, ut in
„ eo legitur, *exempla . . . . historiarum, et miraculorum in*
„ *Ecclesia Sanctæ Margaritæ de Cortona depictarum, seu de-*
„ *pictorum, et sculptarum, seu sculptorum etc.* Ac ne res ex-
„ pressæ auctoritate careant, et summa ex archetypis fide
„ sumptæ esse credantur, nomen suum subscribunt *Reginal-*
„ *dus Sellarius Notarius Actuarius deputatus*, *Hieronymus Ser-*
„ *ninus Præpositus*, *Judex Subdelegatus*, ac *Gregorius Nuc-*
„ *ciarellus Archidiaconus*, *Judex Subdelegatus*. Pagina autem
„ eius voluminis XVI ob oculos ponit multitudinem innume-

„ ram, quæ ad visendum recens Margaritæ cadaver accelera- „ vit, in qua viri etiam sacris dignitatibus eminentes. Quia „ vero curæ erat, ne quid multitudo e sacro corpore furare- „ tur, illi pro munimine, ac tutela est e solido ferro crates. „ Nemo igitur ambiget, ævo, quo Franciscus avolavit ad su- „ peros, consuevisse sacra cadavera eo adversus fures præsi- „ dio sepiri. Codicem *Grimaldianum*, et *Tossinianensis Hi-* „ *storiam Seraphicam*, de genuino cuius loco mihi cum al- „ tero ex Adversariis lis fuit, *Amplissimo*, *atque Eruditissimo* „ *Antistiti*, *Aloisio Gardellinio*, *S. Rit. Congr. Assessori*, ex- „ hibendum curavi.

„ Et quoniam alloquendi lectorem oblata mihi est op- „ portunitas, errorem, ad quem offendi, ei patefacere non „ verebor. Qui Paduam perrexi numquam, et de rebus D. „ Antonii Ulyssiponensis vetustos quidem, sed non omnia „ pressim persequentes scriptores consulueram, haud didice- „ ram, quod me deinde *Emanuel de Azevedo* suo docuit di- „ ligentissimo commentario, Antonii reliquias iamdiu non in ara „ templi Patavini maiori, sed in quadam eius templi cella „ consistere. Huius translationis ignarus scripsi *ad prius Opusc.* „ *pag.* 93. exuvias Antonii in mensa maioris aræ *ad hanc* „ *diem manere*. Qui error, licet meo proposito non officiat, „ detegendus fuit, et contendendum, ut, quantum cavere indu- „ stria possumus, nemo per nos falsis opinionibus implicetur.

„ De mendis, quæ in hanc editionem irrepsere, quid „ querar? Permulta sunt, præsertim in *Adnotatis ad Secun-* „ *dum Opusc.* quum per oculorum morbum ad aliquot dies „ nullam mihi licuerit operam vitiosis impressionibus tollen- „ dis impendere. At lector acutus suo facile iudicio admissa „ peccata deprehendet. Sufficiet me animadvertere, *pag.* 140. „ pro *ANFUSINOAUM* legendum *ANFUSINORUM*; *pag.* „ 173. post verba *naviter præstet* non punctum, sed comma „ apponendum; *pag.* 184. pro *quique enim in suis ulnis* le- „ gendum *quique eum etc.*; *pag.* 186. *circa fin.* pro *reliquum* „ *non est* legendum *reliquum est*; *pag.* 193. pro *prodigium*, „ *ac in imis* legendum *prodigium in imis*; pag. 195. pro *quum* „ *omnia concutiebantur* legendum *quam omnia concutiebantur*; „ *pag.* 198. *circa fin.* post verba *haud dissimulans*, *scripsit* „ haud punctum, sed comma statuendum; *pag.* 244, pro *tu-* „ *multum* legendum *tumulum*; *pag.* 257 pro *manu conserit*, le- „ gendum *manum conserit*. Plura non persequar, longæque „ scriptionis finem hic faciam. „

ADDITAMENTUM
AD DOCUMENTORUM APPENDICEM
SIVE
NOVUM SUMMARIUM

Dalla Segreteria de' SS. Riti 16. *Novembre* 1819.

N.° 1. Epistolium *R. P. D. Salae, Secretarii Congregationis Particularis* hanc causam expendentis, ad *Reverendissimum Generalem Ministrum Minorum Conv.*

Essendo stata per ordine Pontificio communicata ai PP. Procuratori Generali delle varie diramazioni dell' Istituto Serafico la Scrittura sull'identità del Corpo del Patriarca S. Francesco, hanno essi esternato il loro sentimento. Trattandosi di un affare di tanto rilievo, la Santità di N. S. vuole, che tali Scritti si passino alla Paternità Vostra Rma, affinchè, quando così le piaccia, commetta all'Avvocato da Lei assunto, di rispondere alle prodotte objezioni, a condizione però che ad ogni modo i sudetti Scritti si diano alle Stampe, e si distribuiscano unitamente alle altre Scritture ai Soggetti componenti la particolare Congregazione deputata da Sua Santità per l'esame di questa importantissima Causa.

Trasmette quindi alla Paternità Vostra il Segretario Scrivente i fogli originali consegnatigli dalli anzidetti PP. Procuratori, e non dubitando ch' Ella non sia per uniformarsi esattamente ai comandi di Sua Santità, si conferma con pienezza di stima, e rispetto

Dmo ed Obblmo Servitore
Giuseppantonio Sala

In Nomine Domini Amen.

N.° 2. Litterae *Eugenii IV Pontificis*, datae anno 1442. *Nobilibus Viris*

Fidem facio, et attestor ego infrascriptus Illustrissimæ Comunitatis Perusiæ a Secretis, qualiter in Archivio ejusdem Comunis extat autographum Breve Pontificium Sanctæ Memoriæ Eugenii Papæ IV Nobilibus Viris Prioribus Civitatis Perusiæ, tenoris prout infra

Prioribus Civitatis Perusiae, per quas petitionem reiicit Perusinorum, postulantium Francisci reliquias ab Assisio Perusium tranferri.

EUGENIUS PAPA IV.

Dilecti Filii salutem, et Apostolicam Benedictionem

Accepimus Licteras vestras quoad provisionem faciendam circa Reliquias B. Francisci de Assisio, et licet plurimum nobis corde esset talem circa eas facere provisionem quod surripi, aut furari non possint: tamen vestram in Domino diligentiam commendamus, quia eam rem et nobis in memoriam adduxistis. Et quia si dictæ Reliquiæ ad alia loca exportarentur, esset dare causam disperationis illis de Assisio, qui forte id fieri crederent ad eorum ultimam ruinam, et desolationem illius Venerabilis Templi, non videtur Nobis, quod inde removeantur. Ne tamen interim detrimentum ullum patiantur, commisimus Venerabili Fratri G. Archiepiscopo Neapolitano, et Gubernatori vestro, nec non dilecto Filio Fratri Provinciali Fratrum Minorum illius Provinciæ, ut curam de ea re suscipiant, et talem provisionem cum auxilio etiam, et favore dilecti Filii Nobilis Viri Nicolai Pizinini Capitanei Nostri Generalis faciant, quod dictis Reliquiis nullum damnum inferri possit.

Datum Florentiæ sub Annulo Nostro die XXI. Mensis Decembris 1442. Pontificatus Nostri Anni Duodecimo.

Extra = Dilectis Filiis Nobilibus Viris Prioribus Civitatis nostræ Perusii.

B. Roverella

In quorum fidem has dedi Litteras testimoniales mea manu subscriptas, et Sigillo Comunitatis munitas.

Perusiæ ex Cancelleria die 25. Januarii 1820.

Aloysius Fittajoli Comunitatis Perusiæ a Secretis.

Registrato a Perugia li Ventisei Gennajo 1820. V. 11. f. 32. R. C. 1. Riccvuto baj. Venti.

Il Ricevitore
Mannoulli.

Ex pagina LIII *Adnotationum Antonii Mariæ Azzoguidii, Viri Conv. ad Commentarium Sicconis Polentonii de Vita Sancti Antonii Ulisiponensis, præfixum sermonibus D. Antonii in Psalmos. Bononiæ ex Typographia Lælii a Vulpe MDCCLVII.*

N.° 3.
Documentum Assisinas, ex quo constat, *Heliam* dono accepisse anno 1228 a Simone Puzarellio *unam petiam terrae vocabulo Collis Inferni ad etc. faciendum etc. in ead. locum Oratorium, vel Ecclesiam pro Beatissimo Corpore Sancti Francisci.*

In Dei Nomine Amen. MCCXXVIII. Indictione prima III Kalendas Aprilis. Gregorio Papa VIIII, et Frederico Imperatore existentibus. Dedit, tradidit, cessit, delegavit, et donavit simpliciter et inrevocabiliter inter vivos Simon Puzarelli Fratri Helije recipienti pro Domino Gregorio Papa nono petiam unam terræ positam in Vocabulo Collis Inferni in nomitatu Assisii, cui scilicet a duobus lateribus, via; a tertio, bona Ecclesiæ S. Agathæ; a quarto bona filiorum Bocomi, vel si qui alii sunt confines cam introitu, et exitu suo et cum omnibus quæ supra se, et infra se habet in integrum, et cum omni jure, et actione, usu, seu requisitione sibi de ipsa re competenti ad habendum tenendum possidendum faciendum omnes utilitates, et usus Fratrum in ea videlicet locum Oratorium, vel Ecclesiam pro Beatissimo corpore Sancti Francisci vel quicquid ei de ipsa re placuerit imperpetuum; quam rem se suo nomine constituit possidere donec corporaliter intraverit possessionem in quam intrandi licentiam sua auctoritate concessit promictens non dedisse jus vel actionem de ea alicui, quod si apparuerit cum dedisse promisit defendere suis pignoribus, et expensis renunciando juri patronatus omnique auxilio legum ipsi competenti, vel competituro. Et promisit per se, et suos heredes dicto Fratri Helye recipienti pro Domino Papa nono Gregorio contra non facere vel fecisse sed defendere dictam rem ab omni litigante persona omni tempore suis pignoribus, et expensis in curia vel extra sub pena dupli ipsius rei habita compensatione meliorationis, et extimationis. qua soluta vel non hoc totum semper sit firmum.

Factum in domo dicti Symonis presentibus, et vocatis testibus Domino Guidone Judice Communis Assisii Petro Tebaldi. Somo Gregorii. Petro Capitanie Tiberio Petri, Andrea Agrestoli. Jacobo Bartoli.

L. ✠ S. Ego Paulus Notarius rogatus his interfui, et scripsi, et auctenticavi.

Ex eodem Azzoguidio ibid. pag. LX.

N.° 4. Documentum Assisinas, ex quo liquet *Heliam* accepisse *a Sanguonio, et Thoma, filiis olim D. Ufreducis Sanguonis, tribertinos magnos ingentes nempe Lapides pro opere, et muris dictæ Ecclesiæ.*

In Dei Nomine Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Tricesimo nono Indictione XII. tempore Dominorum Gregorii Pp. noni, et Frederici Romanorum Imperatoris. Die quinta exeunte mense Majo.

Frater Helias Dominus, et Custos Ecclesie Sancti Francisci Asisinat. et Frater Jacobus de Mevania Sindicus, et Procurator dicte Ecclesie, et conventus ipsius, presentibus, consentientibus, et volentibus Fratribus dicti Conventus nomine ipsius Ecclesie et conventus pro seipsis, et eorum successoribus convenerunt, et promiserunt Sanguonio, et Tome filiis olim Domini Ufreducis Sanguonis stipulantibus, pro se ipsis, et suis heredibus reficere, et refici facere omnibus sumptibus, et pecunia ipsius Ecclesie, et conventus tantumdem murum ad arenam, et calcem et lapides in domo predictorum Fratrum posita in civitate Assisii quantus fuit ille murus unde accepti, et remoti fuerunt tribertini magni, et ad illum modum, et paragium reducere ipsum murum quantus fuit ille de dictis tribertinis. Quos quidem tribertinos fuerunt confessi, et asseruerunt coram me Notario, et testibus suscriptis recipisse et habuisse a dictis Fratribus Sanguonio et Tomasse pro opere, et muris dicte Ecclesie. Renuntiantes exceptioni tribertinorum non receptorum, et non habitorum. Pro quibus tribertinis promiserunt sepedictis Sanguonio, et Tome reficere, et refici facere dictum murum de bono opere et legale sumptibus dicte Ecclesie ut dictum est supra. Omni condictione, et exceptione remotis et dampna, et expensas reficere pro predictis exigendis sub obligatione bonorum dicte Ecclesie, et pena dupli extimat. dictis operis et pena soluta vel non hec sint omnia rata. Latera dicte domus. Justa via usque, et justa heredes Rufini Panzi.

Actum apud dictam Ecclesiam Sancti Francisci. In quadam Camera ipsius Ecclesie. Presentibus et ad hec vocatis testibus. Magistro Paulo Luprandi Domino Leonardo Marangonis, et Fratre Janne de Laudz, et aliis pluribus.

✠ Ego Petrus Imperiali auctoritate (Notarius) hiis interfui et rogatus ut supra legitur scripsi, et autenticavi.

= AL NOME DI DIO . Amen =

Incombensato io sottoscritto dal M. R. P. Maestro Buonaventura Zabberoni attual Custode del Sacro Convento di S. Francesco di Asisi a ricercare negli Archivj del Rmo Capitolo dell' insigne Cattedrale di S. Rufino, e di esso Sacro Convento per rilevare quali monete correvano quì in Assisi nei Secoli duodecimo, e terzodecimo, ho rinvenuto in tali Secoli molto esservi stata in corso la moneta Lucchese, come risulta dagli appresso documenti da me diligentemente estratti; e prima dall' Archivio di S. Rufino al fascicolo 2.° nella pergamena segnata col numero 131., ove si legge.

N.° 5. Elenchus Documentorum, e Tabulariis Assisinatibus erutorum, ex quibus conficitur, vivo D. Francisco, ac paullo post illius obitum, Assisii in contractibus, pecuniam Lucensem pendi solitam.

✠ *In Christi nomine. Anno etc. MCLXXXII. Invictissimo Federico Romanorum Imperatore etc. idus Aprilis indictione XV. Manifesti sumus nos ego Fabressa uxor Filippi Oliverii et Gisliutius Panicoculus etc. vendidimus atque proprium investivimus Ecclesiam S. Ruphini per manus donni Comiis Priori etc. de una petia terre etc. unde recepimus a vobis pretium etc.* IIII. librarum Lucensis monetæ etc.

Ego Forzulus Not. rogatus etc.

Ivi al N.° 139. = ✠ *In Christi nomine. Anno etc. MCLXXXIIII. regnante Frederico Romanorum Imperatore. II. Kalend. Aprilis indictione II. Ego quidem Albasia Rainucii Petri etc. vendidi tibi donno Eugenio Peponis filio unam petiam mee terre etc. Unde recepi a te* pretium XXIIII. solidorum Lucensis monetæ *rogavi in Ecclesia S. Ruphini etc.*

Ego Forzulus Not. etc.

E al N.° 147. = ✠ *In Christi nomine. Anni Domini sunt ab ejus nativitate MCLXXXXIII. Regnante Henrico Romanorum Imperatore et semper Augusto. IIII. Kalend. Martii. Nihil enim tam conveniens etc. ideo in Dei nomine ego donnus Jacobus Monasterii S. Crucis de Saxovivo Abbas una cum voluntate etc. meorum Confratrum Monachorum etc. concessimus in emphiteusim vobis Canonicis Ecclesiæ S. Ruphini etc. tres petias terre etc. Unde recepimus a vobis* pro pretio LVI. solidos Henrici monete et XLV. solidos Lucentium etc. *rogavimus apud Ecclesiam S. Mathei etc.*

Ego Forzulus Not. Rog.

Dall' Archivio poi del Sacro Convento in un volume contenente instrumenti nulla affatto al Convento spettanti dal 1168 al 1274. scritti in pergamena, e pervenutivi forse per donazione, o eredità di Case estinte, o dal Cumune di Asisi depositativi per sicurezza in tempo di guerre, fra gli altri al N.° 3. si legge.

✠ *In Dei nomine. An. Domini MCCXVII. Indictione V. tertio idus Aprilis Pontificatus Domini Honorii III. pp. Ego Petrus Travalli etc. vendidi etc. tibi Varcarello Ofredo duas partes unius petioli terræ etc. recepi pretium a te Varcarello* ad rationem XII. librarum Lucentium *pro modiolo etc.*

Ego Johannes Not. etc.

Ivi al N.° 9. = ✠ *In Dei nomine MCCXXVIII. indictione I., prima die Julii Domino Frederico Imperante. Ego Johannes Caro etc. vendidi etc. tibi Gilio Marie etc. quamdam petiam terre etc.* pro pretio VIII. librarum et VIII. solidorum Lucentium etc.

Ego Johannes Not. rogatus etc.

Ivi al N.° 10. = ✠ *In Dei nomine. Anno MCCXXXI. die XIIII. intrante mense Aprilis indictione IIII. tempore Gregorii Pape VIIII. et Frederici Imperatoris existentium. Ego quidem Domina Bona Varcarelli etc. vendo etc. tibi Filippo Cecapti etc. unam petiam terre* pretio III. *librarum et VIII.* Solidorum Lucentium etc. *Actum in Civitate Assisii etc. Ego Uguizio auctoritate Imperiali notarius etc.*

E finalmente ivi al N.° 11.° = ✠ *In Dei nomine. Anno Domini MCCXXXIII. indictione VI. die XIII. exeunte Februario tempore Domini Gregorii ppe. noni. Nos quidem Filippus Jacobi et Angelus olim filii Campanerii etc. promittimus etc. vendere etc. tibi Domine Hemperie olim uxori Oradini etc. quandam petiam terre etc.* pro XXV. libris Lucensis et. *Actum in domo dictorum etc.*

Ego Bernardus Not.

E come più diffusamente da detti Archivj etc. In Fede etc. Assisi 22. Marzo 18venti.

Francescantonio Cavalier Frondini Archeologo della Patria, ed ascritto all' Accademia Archeologica di Roma.

Il Gonfaloniere della Inclita Serafica Città di Asisi .

Certifica a chiunque spetta per vera, e reale la firma del Nobil' Uomo Sig. Cav. Francesc' Antonio Frondini Nobile di questa Città, attuale Consigliere Comunitativo, ed Archeologo della medesima, ed ascritto all' Accademia Archeologica di Roma.

In fede etc. Dato dalla solita Residenza Municipale di Asisi li 22. Marzo 1820.

Il Gonfaloniere
Antonio Falcinelli Antoniacci

Carlo Dottor Beddini Segret. Comunit.

Noi sottoscritti a richiesta dell'Illmo Monsignor Gardellini Assessore de' Sacri Riti, Sotto-Promotore della Fede. e Membro della Congregazione speciale deputata da N. S. sopra la causa delle Reliquie di Assisi, essendoci portati in casa del medesimo, ed avendoci Egli ricercati, come periti Archeologi, perchè colla debita verità, e colla maggiore accuratezza la nostra opinione palesata avessimo sopra alcune cose pertinenti all' età passate, ch' Egli ci avrebbe mostrate. Alla presenza del Rmo P. Antonio Maria Latini Assistente generale, del P. Maestro Zabberoni Bonaventura, Custode del Sagro Convento di Assisi, e del P. Maestro Clemente Rizzi Pro-Segretario Generale, il predetto Illmo Mons. rotto sigillo, trasse fuori da uno scatolino le seguenti cose, cioè, un' anello di argento con pietra rossa, ed undici monetine con patina verdeggiante. Noi sottoscritti prendemmo l'anello d'argento con pietra rossa, ed osservatolo attentamente in tutte le sue parti con diligente consideramento, vedemmo che la pietra rossa incastonata in quello, era una corniola antica, di buon colore, di forma ellittica anulare, in cui era incisa una Pallade stante armata, che in parola grechesca Nicefora si appellava, sostenendo colla destra la figurina di una Vittoria: questa incisione giudicammo essere stata elaborata nel secondo secolo dai Latini, poichè osservammo, che la figura era maestosa, il panneggiare fatto con belle pieghe, convenevole, e decorosa la mossa, ma vi mancava quel morbido del primo secolo, quel disegno cor-

N.° 6.
Antiquitatum Peritissimi Viri, *Carolus Fea*, *et Alexander Viscontius*, jussu *Congregationis* praepositae huic causae, annulum et numos inspiciunt cum Assisinatibus reliquiis repertos. Deprachendunt temporibus Francisci congruere.

A.

retto, e quell'arte tanto profonda, che con tocchi maestri si rende della natura perfettissima imitatrice, L'anello di argento poi, che chiudeva questa corniola, con ragionevoli fondamenti, asserimmo, essere stato fatto al cadere del secolo dodicesimo, pel castone non ben garbato, ed in particolare modo convesso, che lega a notte la Corniola, mancante di quella elegante cornicetta, che abbella la superficie delle pietre, per l'indotta semplicità del cerchio, senza trombe, o biforcamento presso la saldatura del castone, e finalmente per averne veduti consimili di quel tempo, siccome ogni secolo va cangiando forme, e diversificasi nel gusto, e nel facimento degli ornati. Avendo poi noi sottoscritti prese ad una ad una le undici monetine, ed attentissimamente osservatele, vedemmo esser tutte della medesima qualità d'argento, con molta lega, e del medesimo conio; ma dalla Fabbrica, dalla Lega, dalla sottigliezza, dal diametro, dai contorni di alcune lettere semigotiche, e poste a croce, opinammo che quelle fossero state battute nel secolo duodecimo o principio del decimoterzo, quando l'ignoranza, e la miseria introdotte in Italia dalle civili guerre, e fazioni animate da una prava generale indipendenza si procuravano l'utilità dalle Zecche colla leggerezza, e colla lega. Ma non soddisfatti da queste superficiali indicazioni, riflettendo, che se quelle si fossero dal verdeggiante ossido spogliate, manifesterebbe alquanto più l'impronta, ed i monogrammi; avendone scelte sei le meno logore, ed avendole poste in un piattello con dell'acqua da poche goccie d'acido solforico acetita, immantinente spogliate dall'ossido fecero palese imbiancata, e più visibile la figurazione delle lettere, e dei monogrammi; allora nelle quattro lettere semigotiche, e disposte a croce nel campo, aventi un globetto nel mezzo, vedemmo gli elementi della parola LUCA ed intorno vi leggemmo *Einricus*. Nel campo del rovescio osservammo le due Lettere T-T legate da una linea traversa, ed intorno l'iscrizione *Imperator* come appunto quella monetina d'argento di Lucca riportata dal *Carli*. *Delle monete, e della Istituzione delle Zecche d'Italia libro* 1.° *Tavola I. N.° 2.* Crede il Muratori che due T-T legate possano essere il monogramma di Ottone il grande inserito nelle monete Lucensi ad eterna memoria di quel principe, per aver beneficata molto la città, ed ancora Giovanni Villani ne attesta, che Ottone Primo privilegiò i Lucchesi restituen-

do loro la Zecca onde la loro moneta è improntata del suo Nome. Noi crediamo, che sia la lettera H grande semigotica iniziale del nome *Henricus*, ma questa questione non ha luogo nel nostro scritto. Accertati della patria di queste monetine, faremo toccare con mano, *essere state coniate in Lucca, dopo l' anno* 1181 *non più tardi del* 1208. L'insigne Città di Lucca appellata una volta *Caput Tusciæ Lombardicæ*, fino dai Longobardi ebbe il diritto della Zecca; lo mantenne nei seguenti secoli sotto i Franchi, e i Germani, e le monete più celebri furono la Papiense, e la Lucense; scrive la medesima cosa lo storico Tolomeo Lucense ne suoi brevi annali. *Antiquis temporibus magis cucurrisse in Italia duas monetas Papiensem, et Lucensem ubi Ecclesia magis dominabatur*. Il Zannetti *nella Nuova Raccolta delle monete; e Zecche d' Italia Tom.* 1. *pag.* 184. scrive così. = *Dopo la metà del secolo duodecimo divenne questa la moneta la più comune, e per tutto il medesimo secolo altra moneta non si nomina che Denarii Lucenses Ovvero* de Luca. *Vi annojerei col riferirvi qui le carte, che con tale sorta di moneta osservai.* = Dopo avere riportata una quantità di queste carte fino al 1206, scrive = *al aprirsi del secolo decimoterzo cominciò a farsi uso nei contratti della moneta Ravvennate* = Il medesimo autore nel *Tomo II. pag.* 400, è di avviso, che si coniassero in Lucca le monete col nome di Enrico fino ad Ottone IV nel 1208. La similitudine poi di queste monetine nel peso, e nella qualità d' Argento coi Bolognini, ed il nome stesso di Enrico, sono una ragione confermativa per testificare, che queste siano state coniate dopo l' anno 1181. I Lucchesi distratti, e resi poveri dai forti, e continuati attacchi dei Pisani, da quali nell' anno 1170 furono sconfitti presso Motrone, scemarono a poco, a poco per metà la loro moneta, tanto che nell'anno 1167 avesse il valore di due Bolognini, e nell' anno 1204 valesse soltanto un Bolognino. Il Zannetti nell' opera già citata *Tom. III. pag.* 366 riporta un singolare documento dell' anno 1204 estratto dal pubblico Archivio di Bologna, nel quale primieramente rilevasi, come abbiamo scritto di sopra, che il denaro Lucchese, e Pisano nell' anno 1167 valeva due Bolognini, e poi diminuito si rese nell' anno 1204 eguale perfettamente al Bolognino: così Baldadiana ritirando la sua dote consegnata nell' anno 1167 in danari Lucchesi, e Pi-

B

sani, per decreto del Giudice di Bologna nell' anno 1204 ne ritirò il doppio del valore nominale per ottenerne il valore intrinseco, come dal medesimo documento sopracitato si scorge. Questa è una incontrastabile testimonianza, che le monetine di Lucca rinvenute siano state coniate dopo l'anno 1167 quando equiponderavano i Bolognini. Finalmente per ultimo dimostramento, allegaremo a corroborazione di quanto abbiamo scritto, la convenzione fatta nell' anno 1181 fra i Lucchesi, e Pisani. Scrive il Carli nell' opera sopracitata *Tom. I. pag.* 337. = *succeduta finalmente la pace* (fra Lucca e Pisa) *nell' Anno* 1181 *convennero anche sul proposito delle monete*; *di tale convenzione parla Tronci*, *ma noi lo daremo originale a suo luogo*: *in essa pertanto si legge*; *che si mandassero promiscuamente i messi ad invigilare sopra le due rispettive Zecche*, *che i Pisani avessero la metà dell' utili della Zecca di Lucca*, *detratte le spese*, *e simile quei di Lucca della Zecca di Pisa*, *che il conio Pisano fosse più largo del Lucchese*, *che in questo fosse scritto il nome di Enrico*, *e nel Pisano quello di Federico*. Queste tali monetine si appellarono Enrici dal nome dell' Imperatore, come i Paoli da Paolo, i Giulj da Giulio, i Carlini da Carlo D' Angiò: Queste monetine scrive il Zannetti nell' opera sopra citata *Tomo II. pag.* 401. = *sono di un conio il più rozzo*, *e malfatto*, *che dir si possa*, *e di una lega assai inferiore a quella di Ottone* = poichè presse da un rozzo pulsone, in una acre laminetta d' argento di bassa lega, non hanno potuto empiere i vani dell' incisione, onde il concorso dei lineamenti resta rotto, e indeciso. Dunque dalli sopracitati documenti, e da tutte le addotte ragioni, risulta che le monetine d' argento basso, a noi presentate per saperne l' Epoca, e la Zecca: sono state coniate in Lucca fra gli anni 1181 e 1208, nel quale periodo la moneta Lucchese era eguale nel peso, nella qualità, nel valore alla Bolognina, nel qual tempo portava scritto il nome d' Enrico per la convenzione soprascritta, (stesamente riportata dal Carli in molte pagini ed interessantissima) nel qual tempo = *era il conio il più rozzo*, *e malfatto che dir si possa* = Questo è quanto possiamo asserire sopra l'anello d' argento, e le undici monetine di argento basso, secondo la nostra perizia, e lunga pratica; ed essendo questo il nostro vero sentimento lo abbiamo espresso in carta, e siamo pronti a confessarlo

anche col nostro giuramento innanzi a qualunque persona, ed in qualsivoglia luogo.

In fede etc. Roma questo dì 2. Febbrajo 1820.

Avvocato Carlo Fea Commissario delle Antichità.

Dottore Alessandro Visconti Censore nell' Accademia di Archeologia in Roma.

REVISA

Aloysius Gardellini Sub-Prom. Fidei

LITTERÆ APOSTOLICÆ
IN FORMA BREVIS
A SANCTISSIMO D. N.
PIO PAPA SEPTIMO
DATÆ SUB ANNULO PISCATORIS
DIE V. SEPTEMBRIS ANNO MDCCCXX.

IN QUIBUS EDICITUR AC DECLARATUR CORPUS

SUB ARA MAXIMA BASILICÆ ASSISIENSIS

NUPER INVENTUM

CORPUS REVERA ESSE
SANCTI P. FRANCISCI

R O M Æ

EX TYPOGRAPHIA REV. CAM. APOSTOLICAE

rum Conventualium Ministro Generali perlatis, quibus de S. FRANCISCI Corpore inquirendo in Assisiensi Basilica facultas poscebatur, res cessit feliciter. Longo siquidem duarum et quinquaginta noctium, atque incredibili labore clam, et occulto insumpto, perruptisque rupe, aggere, muris, coementis, saxisque prægrandibus, locum demum introspicere datum fuit Aræ Maximæ recta prorsus suppositum, in quo Arca lapidea jacebat, quam ferrei clathri validis virgis, inferiusque, ac superius mirifice densis circumcludebant, quin Sacras Reliquias ibidem adservatas invisere prohiberent. Aditu proinde in cavum eum sinum, uti cautum fuerat, illico obstructo, reque ad Nos statim delata, primum Venerabili Fratri Francisco Episcopo Assisiensi mandatum fuit, ut ea dumtaxat, quæ usquetum acta proferebantur, rite ipse cognosceret, qnin tamen de sacris Reliquiis quæstionem institueret. Ad eam quippe pro summa negocii gravitate non ipsum solum Franciscum Episcopum, sed et alios præterea Venerabiles Fratres Nucerinum, Spoletanum, Perusinum, et Fulginatensem Episcopos, datis in forma Brevis Apostolicis litteris die VIII. Januarii anno superiori, adlegendos censuimus, ut insimul in memoratum locum convenirent, reque universa accuratissime conspecta, Viris artium peritis auditis, et in examen vocatis, cunctisque monumentis diligenter conquisitis, ac perpensis, ea omnia in acta solemnia referrent, ac juridicum super identitate Sacri Corporis processum peragerent, obsignarent, et in Urbem mitterent, Nobisque ad veritatem significarent, quid de re ipsa sentirent in Domino.

Nitide iidem, atque ea, qua præstant, dexteritate, et prudentia imposito sibi munere perfuncti sunt. Quare omnibus ad præfinitam ex Sacrorum Rituum Congregationis institntis normam diligenter absolutis non abnuimus, acta hæc ipsa iis, quorum intererat, patefieri, ut quælibet ex Minoriticis Familiis per suos Generales Procuratores libere hac in causa suam diceret sententiam, ut exinde locupletissima animadversionum, documentorumque congerie in disceptationem proposita, luculentius veritas, tutiusque dignosceretur.

Hæc porro omnia discutienda, et perpendenda demandavimus juxta Tridentini Concilii Decreta Sessionis XXV. *de invocatione, veneratione, et reliquiis Sanctorum*, selectæ cuidam Congregationi, quam in eum finem designavimus ex Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus de Somalia Sacri Collegii Decano, ejusdemque S. R. E. Vice-Cancellario, et

Congregationis Sacrorum Rituum Præfecto, Naro Sacræ Congregationis Indulgentiarum, et Reliquiarum Præfecto, Quarantotti, et Antonio ab Auria, nec non ex Dilectis Filiis Magistris Francisco Serlupi Romanæ Rotæ Decano, Josepho Antonio Sala memoratæ Rituum Congregationis Secretario Coadjutore, Alexandro Buttaoni Fidei Promotore, et Aloysio Gardellini ejusdem Rituum Congregationis Assessore, ac demum ex tribus Sacræ Theologiæ Doctoribus, atque Congregationis Rituum Consultoribus Vincentio Garofoli Abbate, et Vicario Generali Canonicorum Regularium SSmi Salvatoris, Aloysio Joanni Magistro Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, et Antonio Maria Grandi Pro-Vicario, ac Procuratore Generali Congregationis Clericorum Regularium Sancti Pauli; Hinc habita ea Congregatione in Ædibus Cancellariæ Apostolicæ ad diem XVI. Kal. Augusti, allatisque ad Nos per Secretarium suffragiis omnibus scripto traditis, caussam universam serio, diligenterque considerandam Ipsi suscepimus, atque peculiari Divinæ Sapientiæ præsidio multa, humilique prece exorato, decretorium tandem judicium Nostrum juxta ejusdem selectæ Congregationis mentem memorato Sacrorum Rituum Congregationis Assessori, qui Nos pro Secretario absente Kalendis Augusti adivit, aperuimus, illudque per Apostolicas Litteras explicare, ac sancire decrevimus.

Benedicentes itaque Patri totius consolationis, optimaque spe recreati, novum, atque illustre salutaris præsidii a Sancto Viro in tanta temporum difficultate Nobis præbendi testimonium ex mira hac sui Corporis inventione præfulgere, de ejusdem Congregationis selectæ consilio, et voto, Apostolica auctoritate, tenore præsentium edicimus, ac declaramus, *constare de identitate Corporis nuper sub Ara Maxima inferioris Basilicæ Assisiensis inventi, illudque revera Corpus esse S. FRANCISCI Ordinis Minorum Fundatoris.*

Decernentes, hasce præsentes Litteras etiam ex eo quod quicumque in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes vocati, et auditi non fuerint, de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis Nostræ, vel impugnari nullatenus posse, sed semper firmas, validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, sicque, et non aliter per quoscumque Judices Ordinarios, et Delegatos, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores, et ejusdem S. R. E. Cardinales etiam de Latere Legatos, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter

judicandi, et interpretandi facultate, et auctoritate, judicari, et definiri debere, ac irritum, et inane, si secus super iis a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quibus omnibus, et singulis, etiam si pro sufficienti illorum derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata exprimerentur, et insererentur præsentibus, pro plene, et sufficienter expressis, et insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hac vice dumtaxat specialiter, et expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Volumus autem, ne Venerabile Corpus ex subterraneo Loco, in quo sex fere sæculis quievit, alio deferatur; item ne vel minimam quidem Sacrorum Ossium partem liceat inde extrahi, auferrique; ac demum ne Arca, postquam clausa fuerit, et obsignata, ullo umquam tempore absque Nostro, vel pro tempore existentis Romani Pontificis permissu reseretur. Sinimus tamen, ut, si qui sint ex Carnium, molliumque corporearum partium intertrimento cineres, ac pulveres, colligatur pro Reliquiis asservandi: illudque cumprimis etiam atque etiam commendamus, ac præcipimus, ut Sacratissimus hic Thesaurus ab omni prorsus injuria, atque vi tutus, inviolatusque conservetur, ejusque accuratiori custodiæ, tuitioni, incolumitati apprime consulatur. Quæ ut rite, ac pro rei sanctitate diligenter conficiantur, eumdem Episcopum Assisiensem, et Generalem Conventualium Ministrum, eoque absente, Custodem Basilicæ, pro tempore existentes, uti ab Apostolica Sede Delegatos, in id specialiter eligimus, ac deputamus. Facultatem porro facimus, nedum lapideam Arcam, qua Sacræ Exuviæ clauduntur, opere eleganti, pretiosisque ornatibus contegi, ac ditari, sed et integrum conditorium, quo ea prostat, perpoliri, omnique cultu exornari, et commodiorem aditum in ipsum aperiri, cujus quidem Operis universi descriptionem, rationemque Nobis probandam reservamus, ac nonnisi ex Nostro consensu executioni demandari permittimus. Nolumus vero, patere in illud ingressum, nisi certis dumtaxat solemnioribus diebus, statisque conditionibus per Nos præfiniendis, aut si quando Viri Principes, vel Sanctæ Romanæ Ec-

clesiæ Cardinales, vel Episcopi, seu Præsules Romanæ Curiæ gloriosum Sanctissimi Patriarchæ Sepulchrnm veneraturi illuc accesserint.

Illud tandem quoque mandamus, ut præsentium Litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo Personæ in Ecclesiastica Dignitate constitutæ, vel Procuratoris Generalis dicti Ordinis munitis eadem prorsus fides habeatur, quæ haberetur ipsis præsentibus, si forent exibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die V. Septembris MDCCCXX. Pontificatus Nostri Anno Vigesimo-primo.

H. Card. Consalvus.

Loco ✠ Sigilli